

సర్వస్వాధ్యక్షులు సచియతవి
ప్రథమ ముద్రణము - 1952

ఆ శీ.స్సు

శ్రీ విద్యాశంకర పదమా ౨౨వేళ ప్రకాశత జగద్గురు
శ్రీ కల్యాణానందభారతీ మాంతాచార్య మహాస్వాములవారు
శ్రీ విద్యాశంకర భవనము - గుంటూరు

అస్మదత్యస్తస్మయాస్తేవాసి శ్రీ మిన్నికంటి గురునాథశర్మ శ్రీ చరణ
సన్నిధానమున ఆటువత్సరములు ప్రస్థానత్రయాభ్యయనమును గావించి తన
గురుభక్తిని లోకమునకు వెల్లడి సేసినాడు. ఈతడు చదువుకొనెడి సమయ
ములయందు మిగుల శిష్టాసమీక్ష వేడాంతవిషయములను గడుంగడు శ్రద్ధతో
దెలిసికొనుచు దత్తలమోయను నల్ల యపూర్వమగు గ్రంథమును రచించెను.

వేదశాఖావిభాగకర్తయగు శ్రీకృష్ణద్వైపాయనవేదవ్యాస భట్టారక
ప్రణీత మీ భాగవతమగునా కాదా యనుచర్చ ప్రకృత మనవసరము. భారత
గ్రంథము విష్ణుపురాణముయొక్క ఛాయానూపమే యగుచు విష్ణుత్రిశయమును
దెల్పు గ్రంథమాత్రమే యైనను ఒకవిషయమున నియ్యచి విశిష్టతను సంఘా
దించుటచే లోకమున బ్రస్తుతినొనెను. సాధారణముగ భారతదేశమున
గల భాగవతులలో ఈ భాగవతగ్రంథమును జడువని భాగవతుడుగాని చేత
బట్టిని భాగవతుడుగాని యుండడు. అందు తర్జనమున సంస్కృతభాగ
వతమునకును తెలుగుదేశమున బోతనరచితంబగు తెలుగుభాగవతము
నకును బ్రచారము పెండుగా గన్పట్టుచున్నది.

తెలుగు భాగవతమును రచించిన పోతనమహాశయుడు భాషా
భావముల రండింటిని మహాశిష్టలరూపమున దసగ్రంథమున నగపఱచెను.
కాని యాంధ్రులు తమ దుర్విధిపరిపాకవశమున నాతనిగ్రంథమును బరి
పూర్ణముగ బొందలేకపోయిరి. తుడకు వెలిగండల నారయయొక్క శేష
పూరణగ్రంథమే నేడాంధ్రుల కుపలభ్యమానమగుచున్నది. నారయ మహా
కవియైన గానచ్చనేమోగాని భాగవతగ్రంథముయొక్క తుదిభాగమగు
నేకాదశ, ద్వాదశ స్కంధములను బోతనహృదయము ననుసరించి వ్రాయలేక
పోయెను. ఏలయనగా సంస్కృతభాగవతములో బదుమూడువందల
యఱువదియేడు శ్లోకములుగల యేకాదశస్కంధమును అయిదువందల యఱు
వదియఱు శ్లోకములుగల ద్వాదశస్కంధమునుగూడ అతినంగ్రహముగా
ననగా 17కి పద్యగద్యములతో బరిమితముగా నొనర్చినాడు. ఇట్టిగ్రంథ
సంగ్రహముచే సంస్కృతగ్రంథగతవిషయము లెన్నియో పరిత్వజింపబడి

యుండునని వేఱఁజెప్పినక్కఱలేదు. కావున నా తెలుఁగుభాగవతములోని చివరిభాగము ఆంధ్రభాషాభిమానుల కెంతవఱకుపయోగపడునో మాకు సం దేహమే.

ఇట్టి యవకాశము లభించుటంజేసియే శ్రీ గురునాథశర్మ ఆయోకాదశ ద్వాదశ స్కంధంబులఁ దెలుఁగుసేసి యాకౌటంతను దీర్చెను. ఈతని విజ్ఞాన కవితాప్రాశస్త్యము గ్రంథముననే సుస్పష్టమగుటంజేసి యవ్వాని నిట మేము ప్రత్యేకముగఁ బేర్కొన నవసరములేదు.

ఈ గ్రంథము ఆంధ్రప్రజాసీకమునకు నెంతయో యుపయోగించు ననుటలో సం దేహములేదు. కావున నిట్టి శ్రీ గురునాథశర్మకృతి ఆ చంద్రతారక ముగ లోకమున నిలచి, యీతనికి ఐహికాముష్మికశ్రేయముల నొనఁగూర్చు గాతమ్మని నారాయణస్మరణమును గావించుచున్నారము.

శ్రీవిద్యానందభట్టము
గుంటూరు
శ్రీభరతేశ్వర ఫాల్గునశుక్ల
పూర్ణిమా ఛాయాసరము
11—3—52

ఇ తి
నారాయణస్మృతిః
జగద్గురు శ్రీకల్యాణానంద
భారతీమాంతాచార్యస్వామి

మిన్నికంటి గురునాథ శర్మ

తొలి పలుకు

అంధముహుడులా!

తొలిపలుకు లేని గ్రంథము తొడిమ లేని వంకాయవంటిదగును గాన నించుక పలికెదను.

మూ పితృపాదులు కీర్తిశేషులు వేంకటలక్ష్మయ్యగారు సంస్కృతిభాగ వతమును ఇక్కని కాగితములపై వ్రాసికొనిరి. నే నితీవల నాగ్రంథమును నిత్యము పారాయణ మొనరింప సాగితిని. రెండు మూఁడావృత్తులై నపిదపఁ దెలుఁగుతో జోడిచి చదివి పోతనామాత్యుని కవితామృతము జ్ఞానకొనఁ గడంగితిని. ఏకాదశస్కంధమునకు వచ్చునప్పటి కది పోతన కవిత కాకపోవుటం బట్టియో లేక గ్రంథపాతములుంటుంటియో సంస్కృతమునకుఁ దెనుఁగునకు నేమియుఁ బోతుకుదుర లేదు సరిగదా యపార్థములు నన్యార్థములు మున్నగున వెన్నియో దోసములు పొడకట్టెను.

సంస్కృతమున నేకాదశస్కంధమున 31 అధ్యాయములు 1373 శ్లోక ములు గలవు. దానికి గ్రీనుడాంధ్ర భాగవతము దేకాదశస్కంధమున నాద్యంత ములు 31 గాక 76 పద్యములు 47 ఎచనములు ముత్తము 123 పద్యగద్య ములు గలవు. అందును 12 మొదలు 18 పఱకుఁగల పద్యము లమూలకములే. తక్కినవియు సరిగ లేననుచున్నందులకు శుభింపుఁడు, నుచ్చసకు

కం. చిత్తంబేక్షియ నిలుచుం, జిత్తజగురుపాదపద్మసేవ సదా య
త్యుత్తమమని ననుదేవుఁడు, చిత్తిము దగనిల్చి యెట్లు చెందె ముసీంద్రా!
అంధభాగవతము 11 స్కం. 27 ప.

దీనికి నుత్తిరము గ్రంథమున లేదు.

“నిదేహభూపాలుండు భాగవతధర్మబేద్ది? యే ప్రకారంబునం బ్రాస ర్థించు? వారిల చిహ్నంబులెవ్వి?” 45

అన్న ప్రశ్నలకు సదాత్తిరంబులులేవు.

“క్రీమన్నారాయణమూర్తి లీలావిలాసంబు లనంతంబులు గలవు. మనో వాక్కాయక ర్థంబుల హరిపూజనగుసేయక వివరీతగతుల, దిగుగుచుండు జడుల కెవ్విధంబున గతిగలుగుననిన సప్పడప్పడమితేఁ డప్పరమపురుషునిఁ జూచి యట్టిజడులు ముక్తి నొందునుపాయ, జెట్లు లంతయు నెఱిఁగింపుఁడనినఁ జనుసుం డిట్లనియె” 73

ఎవ్విధంబున గతి గలుగునన్న దెవరు? దానికి నుత్తరంబేమి? అది వినిన వెంటనే ఘడమితేఁ డు త్తరము వినక మరలఁ బ్రశ్నించుటే!

"

శక్తరవేషధారి యొకసంయమి మాయదురాశుడై నే
సంకను నుండి వచ్చి తన వానికి నిట్లనె న్నా నేర్పజేక — 92

కం. అవధూతం డెనె సంతలు, ద్రవిమల విజ్ఞాననిపుణధవ్యులు గురువుల్
దవలిన నిరువదివలంపున, నవనికా విజ్ఞానినై తినని పల్కుటయక 93

స! అది యమప్రవహించు దేహబోధిమోహదుల సర్వలచి జనార్దనుని
నేవిధానం జేపవచ్చు... 94

ఈప్రశ్నోత్తరముల గ్రంథక చూచితిరా? అడిగితి దానికిఁ దెప్పిడిదానికి
గురుభిక్షములేదు.

క్రిమిదప్పములైన తాటిచూపులం జూచి ముద్రించుటలో నీటి యనందిర్భ
ములు దొరలియుండెనేమో.

మఱియు నెట్లైన గ్రంథము పూర్తియైన దనిపించుటకును నారాయణకవి
త్వరపడినట్లు కన్పించుచున్నది. చూడఁడు.

"వర్ణాశ్రమ భర్తృబులు - నిర్ణయముగ నానతిమ్ము..... 106
స! అనినఁ గృష్ణండు నాలుగు వర్ణముల యత్పత్తియ నాలుగాశ్రమంబుల
కిటికి వర్ణంబు లనియును, నాలుగు వేదంబులం దెప్పిన భర్తృబులును...
మొదలుగాఁగల నన్నియు నెఱుఁగించి... 107

అని తేల్చినై చెను. సంస్కృతమున 17-18 అధ్యాయములలో 105 శ్లోక
ములలోఁ దెప్పిన విషయ మిది.

ఇక సగలే పదిలఁబడినవి 20, 21, 22, 23, 25, 28 అధ్యాయములు.
10, 11, 14, 15 అధ్యాయములం దాశించెను. తక్కిన అధ్యాయముల
నెచటనో స్మృతించి విడిచెను. గ్రంథమిట్లగుట కొక నెలిగందల నారయ్యయే.
కాక చెవలుపురువులును దానప్రతములనుండి ప్రప్రథమమున గ్రంథమునచొ
త్తించిన పరిశోధకులునుగూడ బాధ్యులనియే నాతలంపు.

ఇదియంతయుం జూచి యీచరమగ్రంథము రచింప సంకల్పించితిని. సంక
ల్పించిన కొంతకాలమునకుఁగాని చైత్యచోదనము లభింపలేదు. అది లభించిన
పిదప నాయల్పజ్ఞతను మఱచి కలమందుకొంటిని. అది 1946 వ వత్సరము
గుడ్డ, తిండి, కట్టె, చమురు, చక్కెర దొరకని గడ్డుదినములు. అబ్బబ్బా !
ఆ భయంకరదినముల స్మరించిన నొడలు జలదరించును. ఆ కంట్రోల్,
ఆ రేషనింగ్, ఆ చాటుబేగము, ఆ లంచము, ఆ ప్రజల యారాటము, నాన

కములైన వస్తువులు లభింపకపోవుట యేమి చెప్పవలయును ? కలిపురుషుడు తాండవ మాడుచుండెను. దేహబలమో, ధనబలమో, యధికారబలమో లేనిచో నింజపుట్టదాయె. అటు వేళ కున్నతపాపశాల కరుగనలె. ఇటు శేషకావుల దగ్గఱ గంటలకొలది నిలిచియుండవలె. ఒంటరిగాండెను. ఇట్టిస్థితిలో గ్రంథరచనకు దొరకొంటిని. ఎట్లునాశితిలో ? ఎట్లు పూర్తియైనో ! అంతయు సీశ్వశోచ్ఛ.

ఆ ప్యు లా రా !

నాకు నిర్దిష్టసంపదనము భగవద్ధ్యాస మొనర్చెడివాడెను. ఇతని కార్యములలో సంతగట్టిగా చెప్పలేనుగాని యీ కార్యమున మాత్రము భగవచ్చక్తి సన్నలమింకొని నశించెనని గట్టిగా చెప్పగలను. అట్టి దృఢ విశ్వాసము నాకుఁగలదు. ఇది నిశ్చయము నిశ్చయము. అది వాకొనకున్నఁ గృతఘ్నతయు నగునేమో. కాన నెచ్ఱెల్ల తలంచిన నాకేమి ? నననాకాల మునలి నాయునుభూతులలో నొకఁడు మూర్తియు నుడిసెదను.

ఏకాదశమున దశమాధ్యాయమున 11 వ పద్యము వ్రాసిన పిదపఁ గల మాడలేదు. భగవద్ధ్యాసముతో రెండునాళ్లు గడపితి. సిమ్మట 27-5-1946 రాత్రి యొక స్వప్నము వచ్చినది. తెల్లచీర ధరించిన యొకస్త్రీ కనిపించి నా ప్రయాణమున కడ్డగానున్న కాలుసదాఁలు నెరపు నుడివి దాఁటించెను. అంతఃమెలకునవచ్చెను. నాయానందమునకు మేరలేదు. లేచి యాషసకార్యములు నిర్వర్తించుకొని కూర్చుంటిని.

ఉ॥ కాంచనగ జైమినీయమగు ఘట్టము భీతిబనించి కేలు ఊడించి నినుం దలంచి పవడింపఁగ లేఁ గల నల్లకాల్వ దాఁటించితి పుట్టి తెచ్చి విఘటించిన నాదు ప్రయాణ మాదృతి స్థించిన నీదుకూరిమికి నే నతిసేసెద దానపోషకా !

అని ప్రార్థించి 28-5-46 ఉదయము మూలశ్లోకములఁజూతుఁగదా. ఏమిచెప్పుదు. పదార్థము గోచరించినది. కలము సాఁగినది.

కలలు కల్లలైననగుఁగాక నాకు ఫలమనుభూతమైనది.

“యదా కర్మసుకామ్యేషు ప్రియం స్వప్నేషు చక్రతి - సమృద్ధిం తత్రజానీయా త్రస్మిక్ నవ్యన్ననిదర్శనే”

ఛాండోగ్యము 5-2-9

అని కలదుగదా. మఱియు శ్రీ శంకరభగవత్పాదులవారు “మంత్ర దేవతాద్రవ్యవిశేషనిమిత్తాశ్చ కేచిత్స్వప్నాః సత్కార్యగంధినోభవంతీతి మన్యంతే తత్రాపి భవతునామ సూచ్యమానస్య వస్తునః సత్యత్వమ్. సూచకస్యతు

శ్రీద్భానాదేర్భవత్యేన వైతక్యం బాధ్యమానత్వాదిత్యభిప్రాయః" అని
నాగీరకభాష్యము 3-2-4 దగ్గర వెలవిచ్చిరిగదా.

ఇక నాకుఁ గలమాడని తావులనెల్ల రచించిన భగవద్భాసపద్యముల
నిటఁ గడవక ద్వాదశమండలి యొక యనుభవము చెప్పి ముగించెద.

ద్వాదశస్కంధమున 7 వ యధ్యాయము పూర్తిచేసి 8 వ యధ్యాయము
యను వ్రాయఁ గూర్చుంటి.

కం. ఉద్విగ్నః పయ్యోనస్య, ధృద్వివజమా కతః పృథుంగ నెదియో దోసం
నుద్వేషిత్తమైననో? కా. యద్వేదా! శరణు శరణు హరిహరనాథా!

అని ప్రార్థించితింగాని యక్షరము సాగలేదు. లేచితిని. 8, 9 తేదీలు
గడచెను. 10-12-46 గూర్చుంటి.

కం. అశ్రాంతము వ్రాయఁజననో? విశ్రమమావశ్యకమని వెనఁదలఁచితో? దో
పాశ్రమముడనగుట గినుకయో? యశ్రద్ధఘటిల్లె రచన హరిహరనాథా!

అని మాత్రము వ్రాసి లేచి దినములు గడపుచుంటిని. వ్రాయఁ
దోచుటలేదు.

పిమ్మట 15-12-1946 రాత్రి కలలో వ్యాస స్మరణ మొనర్చు మన్నట్లుగా
నుండెను. లేచితిని.

కం. సాత్యవతేయ స్మరణ మ, గత్య మొనర్చు మననేల కలలో నేనా
స్తుత్యగుణుని మఱచితినో, యత్యంత మొనర్చునట్లె హరిహరనాథా!

అని ధ్యానించితి. నిజమునకు గ్రంథారంభమున వ్యాసభగవానుని
స్తుతింపలేదు. చెంపలు వైచుకొంటిని.

కం. వ్యాసభగవానుడా! త్వ, ద్దానుడ వందన మొనర్చెద తుమింపుము నా
దోసములనెల్ల, నంతే - వాసులపైఁ జనునె కోపపడుట మహత్తా!

అని గ్రంథారంభమందలి 11-12-13-14 పద్యములతో భ్యాసమొనర్చి
లేచితి. పిదప 19-12-1946 వ్యయవత్సరమార్గశీర్షకృష్ణైకాదశీగురువార ముద
నుమునఁ గూర్చుంటి.

ం. ఒక్కొక్కయుపాధికైకొని, యొక్కొకపనిచేసి పోవుచుండువు జగమం
దక్కటికమూని, నీన, మృక్కృతి కంజలి ఘటెంతు హరిహరనాథా!

అని ప్రార్థించితి. 20 వ తేదీనుండి సునోవ్యాకులత యడఁగినది. గ్రంథ రచన సాగినది. వ్యాస స్తవమును బిడప గ్రంథానికిం జేర్చితిని.

గ్రంథము సంతమువ్రాసి కాశికేసి. 13-2-1949 మధ్యాహ్నము గంగ యవ్వలీ యొడ్డుననున్న కాశీరాజు భవనముందలి వ్యాసలింగముల దర్శించి యపరాధము తమింపవేడి వెలుపలికి వచ్చితిని. అచటి కొక వృద్ధసరివ్రాజకుడు సమున్నతకాయుడు వచ్చి నన్ను నిలువెల్లంజూచి సంస్కృతభాషలో వ్యాస కాశిని గూపెదరమ్ము. తెలియనివారిచటఁ జూచియే తృప్తిపడి మరలిసోదురని శ్రీవాణే టాంగాలు మాటాడి నన్ను నాతోడివారిని వ్యాసకాశికిం గొని పోయిరి. అచటఁ దనివిదీఱ వ్యాసలింగము దర్శించి చెంతఁ గూర్చుండి పూజాదికము నిర్వర్తించి నారచించిన శుశుక్లంధయుగముఁగూర్చి విన్న భోగమకొని యపరాధమును తమింప వేడికొనితిని.

9 వ యధ్యాయమున 13 వ పద్యములో “సంతరింగము నానిరించె” అని వ్రాసిన పిదప నిదురవచ్చెను. ఉదయకాలమున స్నానసంధ్యలు కావించు కొని కూర్చుంటిఁగదా నిదురవచ్చుటల ?

తే! అంతరింగమ్ము నమ్మాయ యావరించె
ననుచువ్రాసి యవ్వలదోవ కట్టెయుండఁ
గ్రమ్మెనిదురప్రాహ్మముచ, నాకే నశి సస
రాష్ట్రమునఁగూడ నిక నెట్టులయ్య రచన ?

కం! అసలద్యుతి దీప్తాంగా! వినమద్యుతిలోకసంగ! విఘ్నవిభంగా!
అనవద్యపదోత్థంగా! ఘనవిద్యాత్మాంతరింగ కరుణాపాంగా!

అని మఱునాడు ప్రార్థించి వ్రాయఁగడంగితి. ఇట్లు కొన్ని చిత్రములు జరిగినవి. అవియట్లుండుగాక. వీనిని మాత్రము చెప్పట యేటికన సశక్తుడ నైన నన్నొకశక్తి పట్టుకొని యాడించినదనుటకే.

20-3-1946 ప్రారంభించి 19-2-1947లో రెండుస్కంధముల బూర్తిగా రచించితి.

అహంకారావృతండ్లనై రచించిన స్థలముల నొసఁగులు దొరలియుండ వచ్చును. వానిని దోషజ్ఞులు దెలిపిన సంజలి పట్టెదను. ఈ గ్రంథమునఁ బునరుత్తులు మెండుగాఁగలవు. విషయము లెన్నగాఁ దెలియఁబడుట కట్లువాకొనఁ బడెనని యెఱుఁగుఁడు.

సహృదయుఁడు, విమర్శకుఁడు, సత్కవి, దోషజ్ఞుఁడు, బ్రహ్మవేత్తగదా దీనికిఁ బీఠికవ్రాయ నర్హుఁడు, ఇంకేమి? అట్టిమహానుభావుఁడు “మహాపా

ధ్యాయ” శ్రీ దుర్భా సుబ్రహ్మణ్యశర్మగారు నాకు లభించిరి. వీరు గీతాసంఘా
 ధ్యక్షులు. నెల్లూరుకాలేజీలో నాంధ్రోపన్యాసకులుగ నున్నవారు. అభినవతిక్తన
 సాహిత్యసాహిత్యకేత్యాదివిరుదాంచితములు. ఎనుబది యేండ్లు పైబడిన వృద్ధులు.
 చేయినడఁకుచున్నను నాపై నపరిమిత వాత్సల్యముఁజూపి ‘వీశిక’ వ్రాసియిచ్చిరి.
 ఈ మహోపాధ్యాయునికి నామనఃపూర్వకాభినందనసహస్రములు. పోతన
 భాగవతమువలె నా కృతియుఁ జెదలు పురుగులవాతఁ బడకుండ నయాచిత
 ముగా సహృదయహృదయరంగముల నటించఁజేసిన మహోదాగన్వభావుఁడు
 శ్రీముదిగొండ సుబ్రహ్మణ్యశర్మగారు. వీరికి “బ్రత్యుపకృతింగావింప నే నేర
 సంజలిగావించెద”. ఆహహ! ప్రత్యుపకారనిస్పృహలు నేటికిం గలరుగదా.

గురుదేవుల యనుగ్రహ ప్రసారము లేకున్న నెంతవాఁడును భవసాగర
 ము త్తరింపనేరఁడు. నా భాగ్యవశమున జగద్గురు శ్రీ కల్యాణానందభాగవతీ
 మాంతాచార్య మహాస్వాములవారి పాదాగవిందసేన లభించినది. ధన్యుఁడను.
 వారి పవిత్రాశీస్సును వినమ్రభావమున నొడలఁదాల్చి యంజలిపట్టి
 మోఁకఁజిం చెదను.

గుంటూరు }
 17—3—1952 }

కట్ల వివేకాచార్యులు,
 మిన్నికంటి గురునాథశర్మ

పీఠిక

ఏ తద్గ్రంథకర్తయగు శ్రీ మిన్నికంటి గుటనాశిశర్మగారితో నాకుఁ బరిచయము పరిమితము. 1947 సంవత్సరమునఁ గాబోలు గుంటూరులో జరిగిన ప్రాచ్యసాహస్వత విజ్ఞాన పరిషత్తువారి ఏడవ వార్షికోత్సవము నేనధ్యక్షింపఁ బోయినపుడు శర్మగారి సాహర్దయునకుఁ బాత్రుఁడనై యప్పుడు వారు తెనిగించుచున్న భాగవత - ఏకాదశస్కంధములోని కొన్ని భాగములు వింటిని. అందు వారి సునిశ్చిత వేదాంత విజ్ఞానమును, సజాతీయ సరసకవితాధారయు సువ్యక్తములు కాఁగా, వారికి నాహృదయమును తేటపఱిచి, ఆంధ్రీకృతి సాగింపుఁడని వేగించి యుంటిని. ఆవల నెప్పుడును ఈ గ్రంథమును గుఱించిన స్ఫురణయే నాకు లేకుండెను. కావున 1952 సం॥ జనవరి 5 తేది 'రిజిస్ట్రరు పోస్టులో' ఈ బృహత్సంపుటము నాకుఁ గరగత మగుడు విప్పిచూచి, అది శ్రీ శర్మగారు భాగవత చరమస్కంధములు రెండింటిని గావించిన యనువాద మని తెలిసికొని పరమానంద భరితుఁడ నైతిని. లండు, రెండు దినములలోఁ బొత్తమెల్లఁ జదివి యది యుత్తమమార్గమున నడచి నందుకు లోలోన నుప్పొంగితిని. కాని పుస్తకమునకు పీఠిక వ్రాయ శర్మగారు ఆదేశించినందున నా యలసభావమునకు వెఱచియు, ఇట్టి పుణ్యకృత్యో! నాపేరు జతపడి యుండుంగావుత మనియాశించి, నా యియ్యకోలు అయ్యగారికి తెలిపితిని. నాట గోలె వ్రాయఁదొడఁగుడు నేదోయాటంకము. చేయివడఁకుట, మూల మలభ్య మగుట, తీటికచాలమి, మనశ్శివసాదములేమి - ఈదృశకారణములవలన శర్మగారి కోరిక నేరేదనుక నెఱవేర్చ నేర్పనైతిని. ఈ దీర్ఘాలస్యమున నేను గొలిపిన విసుపునకు శర్మగారు నన్ను ఊమింతుగావుత.

2. శర్మగారు వినయసంపన్నులు. బమ్మెరపోతరాజు సంస్కృత మూలమును బాడుచేసినాఁడు కావున ఆ కొఱంత తీర్పుటకు ఈ యారంభమని వారు రచనకుఁ దొడఁగిన వాడుకాదు. ఇందుకు ఏకాదశస్కంధమును అట్లట్లు వ్రాసిన వెలిగందల నారయ్యదేసను నిరసనము నెఱపినవారు కారు. ఆయన అలఘు మతియని, ఆయన తలంపులు చక్కఁదలయుమియే యిక్కడంకకు హేతువని శర్మగారు వక్కాణించియున్నారు (4 పే. 317 ప). ఏకాదశస్కంధము ఇర్దురచే నీవఱకే తెనిగింపఁబడియుంటయు శర్మగా రెఱుంగరు. ఈ యిర్దురలో నొకరు బ్రహ్మవిదులు, కోపూరు ప్రబుద్ధాశ్రమ నిర్మాతలు, కీర్తి శేషులు శ్రీ కోపూరు పట్టాభిరామయ్యగారు. వీరిది ఏకాదశమునకు యథామూల మైన యాంధ్రీకరణము. రెండవవారు కీ॥శే॥ శతావధాని శ్రీమాన్ సంపన్నుడుంబసింగ రాచార్యులవారు. వీరు ఏకాదశద్వాదశములనేగాక 1937 సం॥ము నాటికే భాగవత ప్రథమ,ద్వితీయ, పంచమ, దశమస్కంధములం దెనిగించియున్న ప్రౌఢ

కవులు. దీనియున్ని నేను నిన్న మొన్న కనుంగొన్న కారణమున, పేరు భాగవతమునంతయు నిట్లే తెనిగించిరో చెప్పనేరకున్నాను. సీర యభిజనము కృష్ణామండలములోని జగయ్యపేట కానోపును అన్యుల యనువాదములు ఉండిన నుండుగాక, తన తెనిగింపువలన ఆ గ్రంథముల 'మహిమ' పరుగుననియే శర్మగారు సమాధానము చెప్పకొనియున్నారు. 4 పే. 313 ప. ఇది ఎంత యమానిత్వము! ఇట్టివాడుగదా భాగవతము తెనిగింప నర్హుడు! శర్మగారి గాయ త్రీమంత్రార్థము ననుభూతికై దేచ్చుకొన్న ప్రాజ్ఞులు, 'ధయో యో సః ప్రచోదయాత్తే'ని పర్యవసన్న మగుచున్న పరమంత్రము దినమును, వేయిమాల్లు ఆవర్తించుచున్న యాస్తికశిఖామణులు. ఈ విషయమున బమ్మెరపోపురాజు కును వీరికిని పరమసామ్యము కలదు. పోతరాజుగారు 'క॥ పలికెడిది భాగవత మేట; పలికించెడివాడు రామభద్రుండేట; నేలలికిన ధివహర మగుండేట' అని యుపక్రమింపగా, శర్మగారు ఆయర్థమునే

మ॥ ముకుందా ఉంది విభుండు లాగుకొనుచుం బోవంగ నాగంగి రె
ద్దుకు శక్యం బటె నేను రా ననుచు గింతల్ తేయి? న న్నట్లు వాఁ
డొకసంకల్పము పుట్టజేసి యొకకో యుజ్జ్వాలింపఁగించు; జం
కక పోవంగ మకింటు నెట్లయిననెఁగా కావలం ద్రోవలకా.

క॥ వై పశ్చిత్వముచే నే, నీపనికిం గడంగలేద హృదయాబ్జగతుం
డౌ పరమాత్ముండీటునే! నేనుగాఁబొమ్మి; యొందరిపుడీ విభుధుల్.

అని స్మరించి యహంకార నిరసన పూర్వకముగానే, రచనమునకుఁ బ్రారంభించివారు. ఈ పవిత్రగ్రంథమునకు ఈనుడికారము అకృత్రిమ మైన యలంకారము. పూర్వమిమాంసా మతఖండనమున ఒకడు శ్లోకమున కర్థము తెలియమిచేత రచన యాఁగఁగా నెలివలువధరించిన యొకవలదిమిన్న కలలోఁదోచి భావముస్ఫురింపజేయుటయు, పండ్రెండవస్కంధమున ఏడవ యధ్యాయము తెనిగించిన పిదప, వ్యాసస్తుతి సేయవలగు కలము ఆఁగిపోవుటయు - ఇత్యాద్యనుభూతులు కొన్నింటి గ్రంథకర్త 'అధోజ్ఞాపిక'లలోఁ జేర్కొని యున్నారు. ఏయే యధ్యాయ మేనాఁడు తెనిగించినదియు, పాఠ భేదము లున్నచోట దా నే వ్రతిమీఁద నాధారపడినదియు వారే తెలిసికొనియున్నారు. అన్నింటను - అంతర్యామి ప్రేరణయే తన యాశయ ధోరణికిఁ గారణ మని శర్మగారి నమ్మకము. ఆగమాంత లతాంతములును తత్సారభావనిపేక్షానఁదగిన గీతయు నీ యర్థమునే యుద్ఘాటించుచున్నవి.

శ్రుం యో వాచి తిష్ఠస్ వాచంతరో యం పాప్యవేద యన్య వాక్యరం

యో వాచే మంతరో యమయ త్యేష త ఆత్మాన్తర్యామ్యమృతః

యోమనసు తిష్ఠా మనసోఽతరం యం మనో నవేద యస్య మనశ్శరీరం

యో మనోఽతరం యమయ త్యేష త ఆత్మాస్తర్యా మృత్యుతః॥ బృహదారణ్యకము-౫-౭-౨౦

శ్లో॥ ఈశ్వర స్సర్వభూతానాం । హృద్దేశేఽర్జున ! తిష్ఠతి
 బ్రాహ్మణా నర్వభూతాని యంత్రాయాథాని మాయయా॥
 తమేష శరణం గచ్ఛ । నర్వభూవేష భారత !
 తత్త్వసాదా త్పరాం శాంతిం స్థానం ప్రాప్స్యస్ కాశ్వతమ్॥

భగవద్గీత-18-62

ఇందు ఆ స్థితులు వింతపడేదగిన యంత్రమేదియు లేదు.

౩. ప్రాకృతుల తెనిగింపుల బోకడల నెల్లఁ జవిచూచిన రసజ్ఞప్రవరులు
 స్మృతగారు. ఆ మార్గము నొండొక పద్యానువాద సందర్భమున నే నిట్లు పరా
 మర్శించియున్నాను. “మూలము చదువునపుడు తద్భాషాభిజ్ఞులకు నెట్టి
 యానందము కలుగనో యట్టి యానందము తెనిగింపు చదువునపుడు తెనుఁగు
 చదువరులకుఁ గలిగెనేని, అది సరియైన యాంధ్రీకరణమని చెప్ప నొప్పును.
 అనువాదకునకు మాతృకవలననే భావము లభించుచున్నది. ఆ భావమును
 పద్యరూపమునఁ దీర్చి తాత్పర్యమున నై నేయుటయే యాతనికి మిగిలియుండు
 పని. మూలానుసరణాభిసరేణమున బద్యమును గుంఘనముపక పద్యసౌభాగ్యము
 కొఱకు మూలమందలి భావ, భ్వని, వ్యంగ్యములఁ బోలిపుచ్చక, ఈ రెంటికి
 సామరస్యము సాధించుటయే యాతని శిల్పమునకుఁ బారము. ఏతత్త్విద్వి
 కొఱకు అనువాదకుఁడు కొన్నియెడల నాతిసారలేఖముల నుపేక్షింపవలసి
 యుండును. కొన్నియెడల మూలావిరుద్ధములు, తిత్సోపకములు నగుకొన్ని
 భావములఁ జేర్చుకొనవలసి యుండును. ఈ పట్టు విధువుల యెఱుకయే
 యాంధ్రీకరణ విజ్ఞాన సారము. భారత భాగవ తాదిగ్రంథములేగాక ఒక్కొక్క
 శ్లోకమున కొక్కొక్క పద్యముగఁ దెనిగింపఁబడిన భర్తృహరి, కృష్ణకర్ణామృ
 తాది శతకములును ఈనూత్రమునకు లక్ష్యములుగా నున్నవి. ఈ కవులకు
 ధారాశుద్ధిపట్ల నెంతి పక్షపాతమోగాని ఒక్కొక్కయెడ రసభావాదికము
 లొకింత సడలుటయైనఁ బరిగణింపక తమ తెనిగింపుల నసర్గళ మధుర మధురస
 ర్పారులు. గావించుకొని యున్నారు. ఇందువలననే యవి ప్రసన్నములై
 స్వతంత్రము లనుభ్రాంతిని కలిగించుచు ‘సరసు లై నకవులచెవుల కెక్కుట’యే
 గాక పెనుమంట వారి డెందములగూఁచి బందిగొనుచున్నవి. ఇందుకు ప్రాచీన
 కావ్యములనుండి దృష్టాంతము లేన్ని యేనిఁ జూపవచ్చును. ‘మాటకుమాటగా’
 గావించఁబడు సనువాదములు టీకాకల్పములై పృథ్విత్పిత్తువుల కుపయోగపడు
 నేమోగాని పద్యము లొఱవలై ఝడిత్యర్థ సమర్పకములుగాక రసలోలువులకు
 విసువుకొలుపుచుంట విజ్ఞలోకమునకు విశేదము. ‘తూ, చ’ తప్పకుండ

శ్లోకమునకుఁ బ్రతిపదార్థము చెప్పటయే యుద్దేశమని, ఏదియిది పద్యముల మాని యతి ప్రాసముల పేడలేని గద్యమునే యాచరించుట అనుకూల తరము. ఇంతకును అనువాదకుఁడు మూలార్థమును సాత్కాత్కరింపఁజేసికొని సానుభూతివడసి భాషామర్యాద చెడకుండు దాని దనమాటలలోఁ దాను చెప్పవలయుఁగాని 'ముక్కుస్వముక్కార్థము'గా శీకవ్రాసికొన్న నది కవన మగునా? సహృదయుల నాకర్షించునా?"

శబ్దగార యాంధ్రీకృతి నా రూపించిన లక్షణములకు నూతన లక్ష్యముగా నున్నది. ఇతియగాక, మూలమునుండి వీరు కావించిన సంక్షేపవిస్తరములు బహిష్కరణాంతరాయుక్తరీతినే తలచుచున్నవి. వాని సతిమాత్రముగాఁ జూపుట సంభవిస్తృతికి హేతువుగావున, ఒండు రెండు విశేషములు మాత్ర మిటుఁ దడవుచున్నాను. ఏకాదశస్కంధము- భాగవతసందనోద్యానము నందలి పారిభాత పాదపము. ఇటు భాగవతము 'పురాణ' కక్ష్యనుదాటి "వేదాంతపారీమలే" యనువదింపఁదగిన శాస్త్రగ్రంథమైనది. ఇందు నాలు గధ్యాయములలో నిమి జాయంతేయ సంవాదముఖమున సపరికరము పరమాత్మ తత్త్వము రూపింపఁబడియున్నది. అవలి ఉద్ధవగీత యిరువది నాలు గధ్యాయములలో భగవత్తత్త్వ నిరూపణము కావించఁబడియున్నది. కడపటి రెండధ్యాయములు యదుక్షయము నభివర్ణించుచున్నవి. ఉపక్రమమున ఋషి శాపము, ఉపసంహారమున తత్ఫలము గ్రువ్వఁబడి యీ గ్రంథము 31 అధ్యాయములుగల స్వతంత్రమైన ప్రత్యేక ప్రబంధముగా నున్నది. కృష్ణోద్ధవ సంవాదము (అదే ఉద్ధవగీత) అద్భుతమైనభాగము. 'భగవద్గీత'తోఁ దులఁ దూఁగునది. భగవద్గీత - 700 శ్లోకములుగల గ్రంథమైన, ఉద్ధవగీత - 1073 శ్లోకములు కలది. రెండింటిని సంవాదములు పెక్కులు కలవు.

శ్లో॥ విద్యా విసయ సంపన్నే । బ్రాహ్మణే గవి హస్తిన ।

శునియై శ్వపాకెచ । వండితా స్సుమదర్శిన॥

భగవద్గీత 5-18

శ్లో॥ బ్రాహ్మణే పుల్కసే పైనే । బ్రహ్మశ్యురై స్సులింగతే

అకూరే క్రూరకే చైవ । నమచ్చ క్షుండితే మతః॥

భాగవతము 11-19-14

శ్లో॥ యద్యద్విభూతిమ త్పత్తం । క్రిమదూర్జిత మేవ

త త్త దేవాపగచ్ఛ త్వం । మమ లెజోంశనంభవమ్॥

భగవద్గీత 10-41

శ్లో॥ కేఱః శ్రీః కీర్తి రైశ్వర్యం । హ్రీ త్యాగం సాభగం భగః

బలం తితిహ విజ్ఞానం । యత్ర యత్ర స మేంశకః॥

భాగవతము 11-16-41

వీనికేమిగాని, భగవద్గీతకును ఉద్ధవగీతకును కొండొక వైలక్షణ్యము కలదు. తొలిది 'లోకానాం సమాహర్తు మిహ ప్రవృత్తః' అని నిశ్చయించుకొని 'దానికి 'నిమి త్త మాత్రము'గా నుండుమని 'సవ్యసాచి' సాచివ్యము కోరిన

‘కాలా’త్ముని యుప దేశము. ఉద్ధవగీతి యట్టిది కాదు. భూభారాపనోదనము కొఱకు కౌరవక్షయముకావించి, యదుక్షయమునకు విప్రశాపాప దేశము కల్పించి స్వధామమునకుఁ బ్రసక్తియైయున్న వాసుదేవుని ఛలాననువిద్ధ మైన చరమోపదేశము. ఈ రెంటికిని సకామ నిష్కామకర్మలకు ఉన్నంత భేదము కలదు. అర్జు నోద్ధవులకును భేదము కలదు. అర్జునుఁడు తాను కోల్పోయిన రాజ్యమునురాబట్టుకొనుటకై సంగరమునకుఁ గడంగిన వీరపుంగవుఁడు. అతనికి తత్త్వోపదేశ మానుషంగికము. ఉద్ధవుఁడు కృష్ణవిర్యాణానంతరము, జ్ఞానబోధ మొనర్ప నలంతులులేరని జగద్గురుని చరణములకడ సాక్షాత్తుగా తత్త్వము తెలిసికొనఁగోరిన యేకాంతభక్తుఁడు. ఫల్గునుఁడు కృష్ణునకు బంధువును, బావమఱియునైన, ఉద్ధవుడు యాదవుఁడును, కృష్ణునకు కేవల మాంతరంగిఁడై నభ్యుత్థుఁడును. ‘యచ్ఛాపహాసార్థ మసత్కృతోసి - విహారశయ్యాసన భోజనేషు’ అని యనుతపింప నక్కఱవడని యలుప్త బోధుఁడు. కృష్ణునిచే ప్రణయసరిణతులు గోపికల కెఱింగింప నియోగింపఁబడుటచేతనే, యీతఁడు ఆతని కెంతప్రీతిపాత్రుఁడో తెల్లమగుచున్నది. ఆగోపసుందరులును ఉద్ధవునివట్లఁ జూపిన విస్రంభ మపూర్వము. వారు తమప్రియునింగూర్చి యుద్ధపు నడిగిన మాటలు కొన్ని పోతరాజు మాతృక నతిక్రమించి వితతము గావించియున్నాఁడు.

“శా॥ నీతో నర్మగృహంబులం బలుకునే నే మెల్ల వంశోల్లస
ద్గీత భ్రాంతలమై కలిందతనయా తీరంబునం జేరినం
జేతోజాత సుఖంబులం దనిపి మాచి త్తస్థితుల్ చూడ లీ
లాతంత్రజ్ఞత దాఁ మెల్లన మదాలాపంబు లాలించుటల్.

క॥ ముచ్చటవేళలఁ జెప్పనె, యచ్చుగ మును నేము నోమునప్పుడు జలముల్
సాచ్చిన, మాచేలంబులు, మ్రుచ్చిలి యిచ్చిన విధంబు మూలం బెల్లఁ॥

శా॥ ఏకాంతంబున నీదుపై నొఱగి తా నేమేని భాషించుచో
మాకాంతుండు వచించునే రవినుతా మధ్యప్రదేశంబునక
రాకాచంద్ర మయూఖముల్ మెఱయఁగా రాసంబు మాతోడ నం
గీకారం భానరించి బంధనియతిం గ్రీడించు విన్నాణముల్.”

జవరాండు తుల్య వయో రూప సంపన్ను నొక్కని నిట్లు ప్రశ్నించు టకు ఈ కృష్ణానుచరుని యమాయికవిరాగముపట్ల వారి కెంతవిశ్వాస ముండ వలయునో యాలోచింపుఁడు. “భక్త్యా భాగవతం జ్ఞేయం । నవ్యుత్పత్త్యా నటికయా” అది యట్లుండె. ఈ స్కంధమున ద్రుమిళుఁడు నారాయణముపి. తపశ్విప్రభావము విదేహునకు వర్ణించి చెప్పుచోటను (41 పేజీ) అవధూత యదువునకు పింగళా గీతము నుడువుచోటను (75 పేజీ), కృష్ణుఁడు ఉద్ధవునకు ఫక్కాణించు పురూరనోగితలోను (184 పేజీ), ద్వాదశమున మార్కండేయుని

తపస్సు భగ్న-మొనర్ప సునాసీరుడు అచ్చరలగుంపు సందర్భమునను (293 పేజీ), విప్రలంభాది శృంగార కంఠముల శర్మగాడు తీర్చిన తెజంగు కరము హృదయం గమముగా నున్నది. అట్లే నిర్వేదప్రధానము లైన కపోతోపాఖ్యానము (67 పేజీ), ధీతుగీత (167 పేజీ), సూక్ష్మము శౌనకాదులకుఁ దెలుపు మహా పురుష పూజాక్రమము (316 పే) మొదలగు ఘట్టములలోను, ఈయన కలము ప్రామాణికత్వమున కెడగాని సరిపాటితో నడచినది. ఈ సరమస్కంధములు రెండింటిలోను, తక్కిన నానియందుకంటె పెక్కుశబ్దములు అపూర్వాత్మకముగా నిర్వచింపఁబడి యున్నవి. అట్టిచోట్ల నెల్ల శర్మగాడు నడలని యవధానముతో మూలమును సరిగా ననుననించుచున్నాడు. పేరు మూలమును సంక్షేపించిన చోట్లు మృగ్యములు. కాని పెంచినచోట్లనేకములు. అన్నింట పీరిమార్గము జూచిశీఘ్రహముగానే యున్నది. విస్తరమునకు నెఱచియు, శర్మగారి కవనము పట్లగలగావముచేత ద్వాదశమునుండి యొక్క సకరణము మాత్ర మే తిచూపుచున్నాను.

ద్వాదశస్కంధము - ఆటపయథ్యాయము

- 1) తక్షకః పృథితో విప్రాః కుగ్రధేన బ్రహ్మసూనునా
హంతుకామో నృపం గచ్ఛత్ । దుర్యో పథి కాశ్యపమ్॥ 11
- 2) తం తర్పయిత్వా ద్రవివై ర్విపర్వ విపహరిణమ్ ।
ద్విజరూప పృతిచ్చన్నః కామరూ ప్యదశస్సవమ్॥ 12
- 3) బ్రహ్మభూతస్య రాజర్షే । ఛేహాహి గరళాగ్నినా
బభూవ భన్మసా త్వద్యః । పశ్యతాం సర్వదేహినాం॥ 13

ఈ మూడుదశముల మొగ్గను-శర్మగా రెట్లు విరియించినో పరికింపుడు. ఇందలి జాంగలిక వర్ణనము :— (273 పేజీ)

సీ॥ వెనుక ముంగల చిల్ల లను వొందఁగా నీరుకావిదోవతి దీర్చి కట్టినాఁడు
బొమలనడుమ గుంతుము న్నొగంబునఁ దడి బూదిగీతలుమూఁడు పులిమినాఁడు
బంగరు సరిగంచుఁబట్టు సాలుపు చుంగు లుట్టివడం దలం జుట్టినాఁడు
చెంగావిరంగు తుఱంగలింపంగ సంగీని ముంగోళ్లంటఁ బూనినాఁడు

తాటియాకుల కడితంబుఁ దాల్చినాఁడు
మందుప్రమాతులు మిరియాలు మణులు నాది
గాఁగలుగు వెండిబరణిఁ గైఁ గదిపినాఁడు
కళ్ళపుండు జాంగలికుండు తొనురుండు.

స్వరూపమును మఱుంగువెట్టి తక్షకుడు తన్నుతాఁ బొగడుకొన్న
తెజంగుఁ— 274 పేజీ.

ఎవ్వని క్రోధతామేషణంబులకు న
హార్యముల్ సురసుర లాడిపోవు
ఎవ్వని తిరుగుళ్ల కీరేడులోకమ్ము
లదరుచుఁ గరకీర లాడిపోవు
ఎవ్వని పరుషపూత్పతలకు మింటి తా
రా కోటి చిటపట రాలిపోవు
ఎవ్వని గరళవహ్నిజ్వాలకు జగాలు
మూఁడును మలమల మాడిపోవు

ఎవ్వఁ డింద్రుతోగద్దియ నెక్కు మిత్రుఁ
డెవ్వఁ డీశ్వరుముంజేతి కెక్కుకడియ
మట్టితక్షణం డేమి ? కాటందుఁటేమి ?
ఈపు బ్రతికించుటేమి ? యిదెంతవంత !

తక్షకుని కాటు కగ్గమైన వృక్షముపాటు:—(274-5)

సీ॥ బౌద్ధశాఖల నెక్కి యరిగెదమేని నభంబును జేతితోఁ బట్టవచ్చు;
పార్శ్వశాఖలపైనిఁ బయనించెదమదేని యప్టదగ్గజముల సరయవచ్చు;
ఊడలజూడల నూడనిఁబాడిన సతలలోకంబెల్ల వెతకవచ్చు;
సాంధ్యకాలమున నిచ్చట నిల్తుమేని పక్షిజగంబు నెల్ల వీక్షింపవచ్చు;

తే॥ కడవపోతలవానలు గలుగుతటిని
దానిజొంపంబుసొంపును గానవచ్చుఁ
దలిరులం గాయ గనురులం జెలుపుమిగులు
నీవనస్పతిఁ జూడుమా ! యేమి యగునా !

మ. అని యాతక్షకుఁ డావనస్పతిని డాయంబోయి గోప్యంబుగా
మునిపంటం దగిలించి యీవలకు రా భూజంబు భగ్గంచు మం
డి నిమేషంబున భస్మరాశి యయి యుండెకా; శంభుకంఠంబుఁ గా
ల్చిన కాకోలము పచ్చివృక్షము నిటుల్ చేయన్విచిత్రంబొకో !

తక్షక కాశ్యపులకు జరిగిన సంభాషణక్రమము :—276 పే.

ఇవన్నియు శర్మగారి సొంతములు. ఇట్టి చమత్కారములు శర్మగారు
పెక్కుడల నగపఱచి యున్నారు. వేయేల ? పద్యవిద్యా బ్రహ్మవిద్యలయందుఁ
మల్య వైదగ్ధ్యము గల శ్రీశర్మగారు ఈ స్కంధద్వయిని తెనిగించి, బమ్మెర
పోతరాజు వీని ననువదించ లేదన్న కొఱత తొలగించినా రనుట అత్యుక్తి
కానేరదు. ఇందుకు నిర్మత్సరము లగు వివశ్చి ద్ధృదయములే ప్రమాణము

కాంగ్రెసు. ఈ పుస్తకము ప్రశస్తికర దిగినవ్యాప్తివహిసి కృత్రిక ర్థయశము
 దక్షదీక్షలఁ ప్రసరింపఁజేయుఁగావుత మనియు, ఉపదేశయుక్తులుగాని
 కయూక్త్యులు చదివి, విషయ లాలసమై యున్న నేటి లోకము భక్షిజ్ఞుల
 వైరాగ్యముల బోధించు నీప్రత్యక్షకృతిని పఠించి ధన్యమగుఁగావుత మనియు
 ఆశించుచున్నాను.

నెల్లూరు }
 14—3—1952 }

దుర్భాసుబ్రహ్మణ్యశర్మ

శ్రీ ముద్రాపకవంశావళి

- శ్రీ. నా యనుష్ఠానమైనయశంతరంబు
బుట్టుమనివచ్చి "కా"రింటిముందునిలిచె
"గారు"దిగి వెంటనే శర్మగారు. నగవు
మొగముతోడ సావస్త్రికుండగుచు దక్షిణ
- తే. ఏను స్వాగతికుండనాచు నెదురుపోలి
నగతలో జగద్రమాళ్ళ తదనుజవరుడు
వెంటనేవచ్చి కలిసెను విగియునప్పు
లో 'నమస్తే' యటంచు జేతులు మొక్కి.
- తే. అందఱము సుఖానీనుల మైతి మవల
గుళలపుచ్చలు దొట్టి పె మువిషయముల
గొంతతడవుచ్చితి మింతకు న్నజచితి
శర్మగారెవ్వరో మీకు జాటుటకును.
- కం. పుణ్యండు ముదిగొండాస్వయ
గణ్యండు బ్రహ్మణ్యండు కవిగాయకనుత కా
రుణ్యండు ధన్యండు సుబ్ర
హ్మణ్యండు నిజాల్మసంయమవరేణ్యు డిలక
- అ. ఎడమచేతితోడ నాడమెగడించును
నేనవేలు న్యాయ్య మైన సరణి
ధర్మకార్యములకు దా నవి వలకేల
వ్యయముసేయు రేబవల్లి తండు.
- కం. పదిగొండ లొక్కడైనక
ముదిగొండకు సాటిరావు మాధమతులకు
గుడిబండ, యెదిరికనులకు
నెదురెండ, శీవాశ్రితులకు నెలదండ సుమీ.
- తే. అట్టి ముదిగొండ విమలాస్వయమున వెలుగు
శంకరుని యాదలం జగదు సరణి నిఖిల
సర సదారాధ్యుడైన కన్నయ్య శరభ
సాల్వదేవతానుగ్రహించద్యశించు,

మ. ముఖవస్త్రంబు ధరించియే జపము సల్పుంగాక యొక్కొక్క వే
ళ ఖరజ్యాలిక లొందు రెండు నయనాః లానంబునం దోచునం
ట ఖలప్రేత పిశాచికాదు లలకఃస్నయ్యాఖ్య విన్వింపజాల్
నిఖలంబుం ద్యజయించి పాఠునట సర్గింపంగ లేమాప్రథక్.

8

సీ. 'ఉష్టా'నుచు విభూతిః నొసఁగిన బ్రహ్మరా
క్షున పీడలెల్ల దత్తః ధీమ తొలఁగు
'క్షు'యని సాంబ్రాణిః చేయిడునేని మా
రీ స్ఫోటకాదులు ధీ క్రేళ్లువాలు
'కన్నయ్య' యని చెవి ధీ కడఁ బిల్వినం గ్రహ
బాధ లా ధీమమునఁ బాసిపోవు
నెట్టి యరిష్టంబు ధీ లేని కన్నయగారి
గాలిసోకినమాత్ర ధీ సోలిపోవు

తే. దేశదేశాల వారి ప్రతిష్ఠఁ జూచి
వీరితో వియ్యమందని ధీ వారి దేమి
ఖ్యాతి? యని హరిః గొల్చు సింగమువారు
తలఁచి మల్లాయపాలె మెంతయును పొంగ.

9

ఉ. కన్నయగారి పుత్రితిల ధీ కమ్మయిమించిన కోటిలింగము
సన్నత సద్గుణాధ్యునకు ధీ సర్వ విభూషణఃజేసి సీతమ
కన్నియనిచ్చి పెండ్లి యొనర్చిరి వేడుకతోడఁ గుచ్చెల
బొన్నరి పొన్ను పండు పొలముం జతసేసి బభ్ర! యనకజనుల్

10

తే. ప్రాణలింగార్చనారత ధీ స్వాతుడైన
కోటిలింగము మదికి నెక్కునటు లమ్మ
హత్మురాలు చరించె సీతమ్మగారి
పంటి సాధ్వీలేదని యెల్ల ధీ వారు పొగడ.

11

ఉ. జ్ఞాతియొకండు కన్న బుధ ధీ నందను డగ్గటి కోటిలింగ! నీ
'సీతమ' పేరు మార్పుమని ధీ చెప్పఁగ నాతఁడు కిన్నవచ్చియుం
జాతురిమీఱ నవ్వి శివ ధీ సర్వగ సర్వపదార్థముల్ శివా
మాతనె చెప్ప నీ తెలివిమాలినమాటలు చాలుఁ బొమ్మనె.

12

వ. అట్టి యనుకూల దంపతుల పంట నాగలింగారాధ్యులవారు.

13

కం. భారద్వాజసగోత్రం
శారాధ్య బ్రాహ్మణుండు ధీ హరదేవ పదాం

భోరుహ యుగశభజనకే

భీరతచిత్తుండు నాగ ధి లింగబుధుండున్.

14

కం. హితుండు శివభక్తులకు న

ర్హితుడాగమ వేత్తలకుఁ గఠరేధృత శివ నం

హితుండు త్రిమలస్ఫురణవిర

హితుండునుమీ నాగలింగ ధి పృథ్వీసురుండున్.

15

మ. తినఁబెట్టంగలదాట నొండుపని కేతేరండు రుద్రాక్ష మా

ల నితాంతం బురియాడుచుండు మునివేత్తక, భూతిలిప్తాంగుడౌ

చును షట్కూల కృతేష్ట లింగవరి వశస్యండ్ల విరాజిల్లునే

చనినష్టెల్లను నాగలింగ బుధుఁ డీశభ్యానమందుండెడిన్.

16

తే. నాగలింగముగారి పుణ్యములగొంతి

వినుతశీల పతివ్రత ధి ప్రియకళత్ర

మంబమాంబ, గుణకదంబ ధి యంబికాప

దాంబురుహలగ్నహృదయరోలంబడింభ.

17

కం. పతికెన్నఁడుఁ బ్రతిసెప్పెనె ?

యతిధి ననతివిధియజంప ధి కతిధృతింగనెనే ?

మతిని సుతవితతిగతి న

మృతి నితరులంగనక యంబ ధి మక్షేణంబున్నే ?

18

కం. ఈ సుకృతుల జ్యేష్ఠసుతుం

డే సుబ్రహ్మణ్యశర్మ ధి యింకొక సుతుఁ డా

నాసత్యసముఁ డనంగ నె

వాసిం గోటీశ్వరుండు ధి వైద్యములొనన్.

19

తే. సాంబశివరావు మూఁడవ ధి సత్సుతుండు

నాగలింగముగారికి ధి నందనలును

నైదుగురు పుట్టి రందు సీతమ్మగారు

పెద్దది గొనంబులంగూడఁ ధి బెద్దయదియ.

20

తే. రెండవసుత పున్నమ యీమె ధి రెండువంశ

ములఁ బునీతముసేసిన ధి పుణ్యసాధ్వీ

మూఁడవకొమారి సౌశీల్య ధి మునకుఁ బుట్టు

నెలపు సత్యవాక్రఫణ మాణిక్యమాంబ,

21

తే. నాల్గవకొమార్త యీశ్వరి * న్నమిక్కిలుచు
నట్టిగుణవతి మాహేశ్వరి * రమ్మగారు
విదవతనూజ యననూయ * సార్థకాఖ్య
భూతదయతోడ నీమె దో*బూచులాడు.

22

వ. అంబమాంబా నాగలింగారాధ్యులవారి జ్యేష్ఠసుతకండగు సుప్రభాత్యశర్త
గారు

23

ఉ. పిన్నతనంబు వోవఁగఁనా * శిష్టనునచ్చు గవర్న మెల్లఁబోలె
గ్రన్ననఁజేరి యొక్క యధి*కార పదంబునఁ గొంతకాల మే
గ నిజమైన స్వేచ్ఛ సరికట్టు నిసీ ! యిదియంచు దానిఁ గా
ల్దిన్ని స్వతంత్రుడై నెగడ * దాస్యము నుత్తము లిచ్చగింతురే ?

24

తే. అవల వావిళ్లవారు పూ*ర్వాంధ్రకపుల
పాత్తములతో సరస్వతీ*పూజసేయు
చొక్కమార్గంబునఁ జరించు*చుండఁ జూచి
తాను నొకమార్గమున నేగఁ దలఁపు * వొడమ.

25

తే. 'ఓరియంట్ పబ్లిషింగను * నొక్కపెద్ద
కంపెనిం బెట్టి యాధునిక*ప్రసిద్ధ
బుధులచే వివిధగ్రంథ*ముల రచింపఁ
జేసి భారతీసేవఁ దా* జేయఁదొడఁగె.

26

సీ. వ్రాయుమనుచుఁజెప్పి * వ్రాసినవిదప గ్రం
థము నాకువలదంచు * దంటపెట్టఁ
డచ్చెనవిదప నీ * యరమిత్తునని యం
తట దాని "నపూవు" * దాడ నెట్టఁ
డదియైన నేబడి * యందు నీ పొత్త మి
డఁగలేదు నాకు దం * దుగనికసరఁ
డనుకొన్న డబ్బీక * యటుత్రిప్పి యిటుత్రిప్పి
యేకొంతయో యెప్పా * యిట్టెరల్పఁ

ఆ. డాడుమాటయొకటె * యది చెల్లవలయును
గాననేకదయ్య * గౌరవంబు
వచ్చె "నోరియంటు" * పబ్లిషింగ్ కంపెనీ
వారి కొరులకుఁ దల * మీఱినంత.

27

ఆ. అన్నపూర్ణ శైలి ♦ యథాంగబద్ధయ
 దృష్టమెల్ల నీమె ♦ దే నిజంబ
 ఆమెకాలుపెట్టి ♦ నదిమొదల్ కలిసి వ
 చెప్పిని బట్టినది వసిండియగుచు.

28

సీ. అమితభక్తిశ్రద్ధ ♦ లలరాయచుండ గౌ
 రీ మహాదేవి నర్పించుచుండు.
 శ్రీశురజనమ్ము భావమెఱింగి వారి యి
 ష్టప్రకారంబున ♦ సంచరించు
 తిరుమలం జెప్ప ♦ మతితోడ గ్రహించి
 తలఁచిని నాల్కయై ♦ మెలఁగుచుండు
 బుట్టపక్కములకు ♦ సురభియై యేమాట
 పుట్టకుండంగని ♦ పెట్టుచుండు

తే. ఎపుడు పదిమంది వచ్చి పో ♦ యెడగృహంబు
 లోప మెవ్వరి కేది కల్గునాయటంచు
 గంటపత్తిపొనినగాను ♦ ఘనవిత్తి
 సన్నపూర్ణ సుబ్రహ్మణ్య ♦ సన్నపూర్ణ.

29

తే. అంబమయుఁ గమలమ్మ కా ♦ త్యాయనమ్మ
 ముగురు పుత్రిక ల్వారికిఁ ♦ బుట్టినారు
 పోలికలు తండ్రివి సుగుణ ♦ ములు జననివి
 కారణగుణమ్ము లుండవే ♦ కార్యమందు.

30

ఉ. పట్టపరీక్షలో గెలిచి ♦ పట్టును వీడక గానశాస్త్రపుం
 గుట్టు నెఱింగి గాల్గరంగఁ ♦ గోవిందులగు దలఁచువఁడ శివరావు
 దట్టుసి గానినాథుని కులప్రభవున్ 'శివరావు' జేర్చి జే
 పట్టి తదంగమాసతి త్రివిధము కొల్లగొన్ననాడంగెడికే.

31

చం. తనువు వెలింగె నించువిలు ♦ దాలుపుఁగోడు, గృహంబు పంచలో
 నొనరిన 'కుర్చి'యగుదలరు ♦ చుండె నసంతోషుడు గాడు, చెఱిత రం.
 భ నిలువ చర్చనాథుని కుమారుఁడుగాఁ, డెనరితఁ డన్న నొ
 క్కన్ను గట్ట శిర్తగారి పెదయల్లుడఁడనూ 'శివరావు'గారన్.

32

కం. ఆ మన్నన యీ వినయం
 గామంచితనంబు ముచ్చ ♦ బాఁబూడంగ నా
 మామా యల్లరకే తగు
 నేమిసుకృత మొక్కొచేసి ♦ రిరువురు తొలుతన్

- కం. కమలమృతమృవిషేలు
గమలమృతసూమృదుత్వః ♦ కాంత్యాదుః నా
కమలమృతాయామైశ్చైకాని
యై మనీషిణా నామరాజః ♦ కృష్ణాహ్వానానికా. 34
- కం. కడగొట్టు బిడ్డ గానము
కడ హూణము కడఁ ♦ దెలుగుకడ సేర్వంగఁ
గడఁగెను గాత్రాయని కి
క్కడఁగలఁడో యనుగుఁడుడగు ♦ కాంతిఁ జెలుంగఁ. 35
- కం. శ్రీ సుబ్రహ్మణ్య బుధా
శ్రీసేనునకు వీరుముగ్ధుఁడ ♦ ప్రయసుతలున్నా
రా సర్వేశుకరుణ నిజు
పై సుఖుఁ డొక్కఁడు కలుగ ♦ ఎలఁ గొమనాఁగఁ. 36
- ఆ. దూరమునకుఁ జన్న ♦ వారిముగాదుగా
యవల వినుఁడు ప్రకృత ♦ మనుసరింతు
శర్మగారు తుణము ♦ సంభాషణము నిల్చి
నవ్వు మొగ్గదొడఁగ ♦ సన్నుఁ నాచి. 37
- కం. కవిగారా! వింటిరె యీ
దివసంబునఁ శ్రావణింగ దేవార్చన మై
న వెనుక కలిగెను నా కొ
క్కవిచిత్రంబైన బుద్ధి ♦ కాదనరుగదా, 38
- తే. మొన్నఁగూర్తాల పీఠప్రభువులు స్వామి
వారు శ్రీవిమలానంద ♦ భారతీయ
తీంద్రులధ్యక్షులైయుండ ♦ నీవుచదువ
భిక్షుగీతనవ్వుడు వింటిఁ ♦ బెద్ద సభను 39
- కం. ఆమీగ్రంథము విషయం, బైమాటాడంగ నిష్ఠ ♦ ఉరుదెంచితి నా
నే మోదమునిండారం, గామాటందుకొని శర్మ ♦ గారు! వినుండీ 40
- కం. హరిహరనాథాంకితముగ, విరచించితి స్కంధయుగము ♦ విశ్వేశుకృపా
గరిమక లేకుండిననా, తరమే భాగవత మొప్పి ♦ దముగరచింపక 41
- కం. అనుచో నవ్రసపు నిజ మిం
కను శంకయె ? యనుచు శర్మ ♦ గారనిరి స్త్రీ

శుని కృపయే లేకుండిన
మన మేపని చేయలేని ♦ మాట నిజంబే.

42

సీ. ఆశుధారావధా ♦ నామేయశక్తి వి

ద్వత్సభలందు వెల్వజుచుచుంట
హిందుకాలేజి హాయిస్కూలులోఁ బ్రథా
నాంధ్ర పండితుడవై ♦ యలరుచుంట
'ఉభయభాషా ప్రసాదోన్మోక్షస్థల బిరుదమ్ము
విశ్వవిద్యాలయా ♦ భిక్షులిడుట
యతులు కళ్యాణపూ ♦ ర్వాసంద భారతీ
స్వాములు ధ్వానభీక్ష మ్మొనఁగుట.

తే. ఒనఁగుటయొకాక యాశీస్సు ♦ లెనఁగ నిండు
సభను 'వేదాంతపారీణ' ♦ సద్విరుదము
నిచ్చుటయు సన్నియును నీశ్వరేచ్ఛ లేక
జరుగఁజూపునె గురునాథు ♦ శిగ్గుగారు.

43

తే. అనుడు నిట్లంటి గ్రంథ సమీక్షియయ్యె
జరిగిపోవుచున్నవి దిన ♦ సమ్మలాత్త
హితాలు నీ వేరినే నాశ్రయింప వింటఁ
గుంటుచున్న గ్రంథం బుచ్చుగూతులెట్లు ?

44

తే. ఎపుడు విద్యార్థిగీతులు ♦ కేగువారి
కేగొ చొప్పుచుఁ దీక్షిక ♦ మొల్లల బుత్తు
వచ్చుకై ప్రయత్నింప విఠ్ఠల సేద
భాగవతము నీ యింటి లోపలనె యుండు.

45

కం. అనసాగి గప్పజే నగ
దును వ్రాయించి వినినట్టి ♦ దొంగ ప్రకటనముల
బావరించు కొనఁడె ? యీశుఁడె
మొనకొనకున్న మనయత్న ♦ ములు సాగునొకొ.

46

కం. 'జేహి'యని పరుల వేడుట
కీహజనింపని నియోగి ♦ పృథివీసురుడక
సాహాయ్య మొనర్తుమనిన
నోహటిలము గైకొనెదము ♦ యోగులవలనక.

47

కం. అని కాలము పుచ్చుచు నుం
టిని నాల్గేండ్లిప్పటికి సడిచె దేవుం డె
వ్వని మదిలోఁ జొఱఁబడి దీ
నిని బ్రకటింపించునో యని ప్రతీక్షింతున్. 48

కం. ఒక్కటె సమృద్ధి మనఘా!
చిక్కుల వెన్నిగలిగినను ధి జెండుచు రచనా
ఫక్కిని సాగించెఁ గనుకఁ
దక్కక యాతంఁడె యచ్చుఁ ధి దళొత్తింతున్. 49

ఉ. నానుడు లాలకంచి నుగుఁడ ప్రవణుండల శర్రుగారు న
వ్వాసననీమఁ దోఁపఁ గృతినందిన ముద్రణముం బొనర్చినన్
గానఁగరాదు భేదము యుగంబును జీరకపోవు నస్త సం
తానములందుఁ గీర్తి సుకృతంబులె కా ఫలమిద్వయంబునన్. 50

తే. కాన హరిహరాక్షితమై కళానిధాన
మై పవిత్రమై పూజ్యమై ధి పాపనాశ
కం బయిన మీ రచించు భాగవత మేను
ముద్రిత మొనర్చి యిత్తును ధి బోకవీంద్ర! 51

కం. అని పల్కుంగ హతాత్మం
జనితానందాతి మాత్ర సమృద్ధి భరం
బును మోయలేని చిత్తం
బు నెట్టకే నిలిపి యెత్తు ధి పూర్ణాత్ముడనై. 52

కం. ఒక్కంత తడవునకు మదిఁ
జిక్కఁగఁ బట్టుకొని యరరె ధి శ్రీధరుమదిలో
నెక్కినవాడవు నీవా?
దక్కెను బో యిహపరాలు ధి తప్పక నీకున్. 53

తే. ప్రీతిఁ గర్ణాభరణములు ధి రెండు భాగ
ములు, సమస్తాంధ్రదేశ విజ్ఞుల గృహల
నగడుచున్న వ్యాకరణ చంద్రిక మృగేంద్ర
వాహనయు నచ్చువేయింపవా? బుధేంద్ర! 54

కం. అవి యన్ని యొక్కయెత్తీ
ప్రవిమల పుస్తక మొకెత్తు ధి భరి! భరి! నీ భా
గ్య విశేషమెట్టిదో యా
రవిచంద్రము నీదుపేరు ధి రాజులుఁ జూచి. 55

కం. ఉన్నారు లోభు లతి సం
పన్నులు లక్షలను ముప్పిఁబట్టినవా రా
యన్నలఁ గని ధర యేడ్చుచు
నున్నదయా మోయలేక † యుద్ధగుఱుచుచున్.

56

అ. కంపెనీలు పెట్టఁగా నేమి ? కాలు సే
తులను బట్టి ధనము † దోచనేమి ?
పుణ్యమా ? మఱింత † పురుషార్థమా ? యయో ?
దానధర్మములను † దడవరేని

57

అ. బళిరె ! ‘ఓరియంటు † పబ్లిషింగ్ కంపెని
బెట్టి న్యాయముగను † విత్తమంని
దానధర్మముల సదా గుల్కు నీకు నూ
జేడ్ల నూయువీతుఁ † డిచ్చుఁగాక.

58

కం. నీయంతట నీవే వి
చ్చేయుదె ? నా యింటికిఁగృతిఁ † జెలువుగ నచ్చున్
వేయింతు నందువే ? యా
రా ! యీశ్వరు కరుణయున్న † యది యిరుగడలన్.

59

అ. తృణమొ ? కణమొ ? యీవి † దెసల డబ్బామోత
నేటిదాతల పరి † పాటియిద్ది
మీరా ? యిట్టిచెయువు † మేకొన రతిగుప్త
దానమునె యొనర్చె † దరు సతమ్ము.

60

అ. మోము సూచి పనులలో మెలఁగింతువు
పొట్టసూచి తనివి † పుట్ట నిడెదు
కంపెనీల నడవఁగా మాటలా ? యెంత
త్యాగ మోర్పు నేర్పు † తనరవలయు ?

61

మ. “ఇది పాశ్యంబుగఁ జెట్టరెవ్వరు ధనంబేతేరదిద్దానిచే
బదులా ? వందల ? వేలగున్ వ్యయము సర్వగ్రంథ ముద్రార్థ మం
చెదొ నేఁబల్కుగ నవ్వచున్ సరెనరే † యెల్లప్పుడర్థాశయే
మదిఁ బుణ్యాశయు నుండఁగావలదే ? యన్మాశర్మ సగ్గింపరే.

62

అ. అడవిపువ్వుల నెదు † ననుపమకావ్యంబు
విశ్లేషదాత యచ్చు † వేసియిచ్చె

తండ్రిగారి కంకితం బిడి సవిమర్శ
రామదాసు నేనెయోముకొంటి.

63

కం. భాగవతము వ్రాయించి కృ
పా గరిమక స్వామి భాగవత మహిమయు నా
చే గావ్యము వ్రాయించెను
చాగురె ! నాజన్మమెల్ల † సఫలంబయ్యెన్.

64

వ. మఱియు శతకనాటకాదులు ముద్రితముద్రితములు మద్రచనలు కొన్ని
గలవు. వానికేమి ? భాగవతముపై మీ దృష్టి ప్రసరించినది. భగవంతుడు
మీ కీబుద్ధి పుట్టించినందుల కుభయులముకృతార్థులము.

65

తే. శ్రీమహాభాగవత మాత్ర † రేయునుడివె
భారతము జనమేజయుం † బలికె వాని
కొడుకు పేరేదియో యెఱుంగుదు రటయ్య
క్షితిని బేరు నిల్పునది యీ † కృతియె కృతియె.

66

కం. రవివెలిగెడివఱకును భా
గవతము వెలుంగొందు నంత † కాలము మీ పే
రు వెలుంగుచుండు మఱి మ
ర్త్యవరున కాకాంక్ష్య మింత † కన్నను గలదే ?

67

కం. అనవద్య చరిత్రులయిన
ఘన సుబ్రహ్మణ్య శర్మ † గారి కొక కుమార
ు నొసంగు చిరాయుష్యా
ద్యనన్యభోగములతోడ † హరిహరనాథా !

68

వ. అని శ్రీ ముదిగొండ సుబ్రహ్మణ్యశర్మగారికి వంశాభివృద్ధియు నాయురారో
వైశ్వర్యాభివృద్ధియు నాకాంక్షించి హరిహరు ధ్యానించితి. ఇంక నే
జెప్పవలసినది లేదు.

69

తే. ఉత్తమోత్తముడగు శర్మ † యుత్తమర్ణః
డయ్యె జనులార ! నాఖుణం † బణగె వంద
నంబుతో, మీ ఋణంబు గ్రంథంబు జదివి
తీర్చికొనరయ్య మఱియొందు † తెరువులేదు.

70

ఇతి శ్రీ.

—గ్రంథ కర్త

విషయ సూచిక

పేజీ

5

పంకాజి

శివరామయ్య కాశీలింగముం చెప్పట

6

మాతంగిం ద్రోలుట

8

..... బావిఁ ద్రవ్వించుట

8

యంగమ్మ సహగమనముచేయుట

9

బుచ్చిరాజు పిండారం దణుముట

9

..... రాజసమ్మానము వడయుట

10

వికాసనక్కండుము ప్రదక్షిణాధ్యాయము

శ్రీకృష్ణుడు భూభారమడంచుట

19

శ్రీపదుడు వరీశిష్టహారాజునకు యాచనానమచెప్పట

21

యాదవు బుగ్గినేనునకు ముసలప్పర్వతము చెప్పట

22

ద్వితీయాధ్యాయము

24

నారదుండు వసుదేవునిచే నప్పింపఁబడుట

24

నారదుండు వసుదేవునకు విదేహార్షభసంవాదము నుచువుట

25

నిమికిఁ గవి భాగవతధర్మలక్షణాదులు చెప్పట

27

నిమికి హరి భక్తదర్శాదులం జెప్పట

28

తృతీయాధ్యాయము

30

నిమికి సంతరిక్షుడు మాయాకారము నుచువుట

30

నిమికి సంతరిక్షుడు సృష్టిలయప్రకారములు నుచువుట

31

నిమికిఁ బ్రబుద్ధుండు పైరాగ్య ముపదేశించుట

33

..... ప్రబుద్ధుఁడు మాయాకరణోపాయము నుచువుట

34

..... విష్ణులాయనుడు బ్రహ్మకీర్త్యము నిరూపించుట

36

.... అవిరోక్షుఁడు కర్మయోగము నుచువుట

37

..... అవిరోక్షుఁడు ప్రతిహర్షన నుచువుట

38

చతుర్థాధ్యాయము

40

నిమికి ద్రుమికుండు భగవదవతారముల నుచువుట

40

..... నారాయణమువీతహావ్రణావము చెప్పట

41

ద్రుమికుండు హంసాద్యవతారముల వర్ణించుట

46

పంచమాధ్యాయము

48

నిమికిఁ జమనుఁడు భక్తిహీనులగు కర్మవదులగతిం జెప్పట

48

కరణాజనుండు చతుర్వ్యగ హరిపూజాదీక మెఱిఁగించుట

51

నారదుండు వసుదేవదంపితుల నగ్గించుట

54

షష్ఠాధ్యాయము

55

బ్రహ్మదులు ద్వారకకువచ్చి కృష్ణుని ప్రియించుట

55

బ్రహ్మ శ్రీకృష్ణుని వెకుంఠమునకు విచ్చేయఁగోరుట

59

శ్రీకృష్ణుండు యాచవులతోఁ బ్రణామమున కేగుదమనుట

60

ఉదవుఁడు కృష్ణుండాసి ప్రార్థించుట

60

సప్తమాధ్యాయము

61

శ్రీకృష్ణుండు బుట్టవునకుఁ దర్శింపదేశము చేయుట

61

అవధూతయదు సంవాదము	64
అవధూత తన యిర్వదినలుచునుంబలఁ జేర్కొనుట	65
అవధూత యదువునకుఁ గఱివోతఁక నుండువుట	67
అష్టమాధ్యాయము	72
అవధూత యదువునో నజిగరాదిగుంబలంఁగూర్చి చెప్పుట	72
పింగళాగీతము	75
నవమాధ్యాయము	81
అవధూత యదువునకుఁ గురార్యకలశిత మెఱిఁగించుట	81
అవధూత కన్యకాశీత మెఱిఁగించుట	82
అవధూత శరకార సర్పశీతముల నుండువుట	83
ఓర్జనాభిశీతము	84
స్వదేహాశీతము	85
దశమాధ్యాయము	86
శ్రీకృష్ణుఁ డుద్ధవునికి నాత్మప్రాప్తిసాధనములఁ చెప్పుట	86
శ్రీకృష్ణుఁడు ప్రవృత్తిమార్గబంధనము గజపుట	88
ఏనాదశాధ్యాయము	92
శ్రీకృష్ణుం డుద్ధవునకు బుద్ధములైరిక్షణము మెఱిఁగించుట	92
శ్రీకృష్ణుం డుద్ధవునకు సామలక్షణము లెఱిఁగించుట	95
భక్తిరిక్షణములు	98
ద్వాదశాధ్యాయము	98
శ్రీకృష్ణుం డుద్ధవునకు సామసంగమహిమము నుండువుట	98
కర్మవ్యాగవ్యవస్థ	99
వాగాదృశివ్యక్తిక్రమము	100
త్రయోదశాధ్యాయము	101
శ్రీకృష్ణుం డుద్ధవునికి జ్ఞానోదయక్రమ మెఱిఁగించుట	102
హంసనడకాది సంవాదము	103
నాగబంధము	104
చతుర్దశాధ్యాయము	107
శ్రీకృష్ణుఁ డుద్ధవునకు శాస్త్రవైవిధ్యముంఁగూర్చి చెప్పుట	108
... .. భక్తియోగప్రాధాన్యము నుగ్గడించుట	109
ధ్యానయోగాభ్యాసక్రమము	110
పంచమాధ్యాయము	112
శ్రీకృష్ణుఁ డుద్ధవునకు ధారణామగతనీధులం జెప్పుట	113
షోడశాధ్యాయము	117
శ్రీకృష్ణుఁ డుద్ధవున కాత్మవిభూతుల నెఱిఁగించుట	117
సప్తదశాధ్యాయము	121
శ్రీకృష్ణుఁ డుద్ధవునకు వర్తాశ్రమధర్మాదులు నుండువుట	122
..... బ్రహ్మచారిధర్మము లుపదేశించుట	124
..... చతుర్వర్ణ్యధర్మముల నుపదేశించుట	126
అష్టాదశాధ్యాయము	129
శ్రీకృష్ణుఁ డుద్ధవునకు వానప్రస్థధర్మముల నుండువుట	129

..... సన్యాసిదర్శములు నుడువుట	130
ఏకోపవింశాధ్యాయము	135
శ్రీకృష్ణుండు జ్ఞానవిజ్ఞానములంగూర్చి దోదించుట	135
.....యమనియమోదితక్షణముల నిరూపించుట	139
వింశాధ్యాయము	142
శ్రీకృష్ణుండు దుర్ధవునకుఁ గర్మయోగము నుపదేశించుట	142
.....జ్ఞానయోగము నుపదేశించుట	143
.....భక్తియోగము నుపదేశించుట	145
ఏకవింశాధ్యాయము	146
శ్రీకృష్ణుండు దుర్ధవునకుఁ బ్రవ్యాపిగుణబోధముల వివరించుట	146
దర్శనరాసము	149
శబ్దబ్రహ్మనిరూపణము	151
ద్వావింశాధ్యాయము	153
శ్రీకృష్ణుండు దుర్ధవప్రశ్నంబు విని తత్వసంఖ్యావిర్ణయమొనర్చుట	153
శ్రీకృష్ణుండు దుర్ధవునకుఁ బ్రకృతిపురుషవివేకము కల్గించుట	157
శ్రీకృష్ణుండు విత్కునకు జననమరణాదు భేదోచెప్పుట	158
త్రయవింశాధ్యాయము	163
అవంతిభూసురుఁ బుష్కల	163
బ్రాహ్మణుఁడు ధననాశమునకు దుఃఖించుట	164
నిర్వేదోదయము	165
భిక్షుఁడు పరపీడ నహించుట	167
భిక్షగీత	169
చతుర్వింశాధ్యాయము	173
శ్రీకృష్ణుండు దుర్ధవునకు సాంఖ్య ముపదేశించుట	173
అయప్రకారము	176
పంచవింశాధ్యాయము	178
శ్రీకృష్ణుండు దుర్ధవునకు గుణవృత్తుల దోదించుట	178
షష్ఠింశాధ్యాయము	183
శ్రీకృష్ణుండు దుర్ధవునికిఁ బురూషార్థము నుడువుట	184
సప్తవింశాధ్యాయము	191
శ్రీకృష్ణుండు దుర్ధవునికి భగవదారాధనక్రమ మెఱింగించుట	191
అష్టావింశాధ్యాయము	199
శ్రీకృష్ణుండు దుర్ధవునకు జ్ఞానయోగ ముపదేశించుట	199
ఏకోనత్రింశాధ్యాయము	207
శ్రీకృష్ణుండు దుర్ధవునకు మరల భక్తియోగము సంగ్రహముగా నుడువుట	208
దుర్ధవుఁడు శ్రీకృష్ణుని వీడ్కొనివసుట	211
తిర్నింశాధ్యాయము	216
శ్రీకృష్ణుండు యాచవులఁ బ్రణానతీర్థమున కరుగుచునుట	216
యాచవులు సురాపానముచేసి కలహించి మడియుట	217
రామకృష్ణుల యంత్యదశ	222
వ్యాదుఁడు కృష్ణుడాని ప్రార్థించుట	222
ధానుకుండు శ్రీకృష్ణదర్శనార్థ మరుదెంచుట	224

వికత్తింకాధ్యాయము	227
కృష్ణావతార సమాప్తి	227
దాడుకుండు యాదవులచేటు వసుదేవాదులకుం జెప్పుట	229
దేవశీమరణము	230
వసుదేవుమరణము	231
కోపిశీమరణము	232
రేవతీకుక్కిశ్యాదులమృతి	233
అర్జునవిలాపము	234
సూర్యోదయము	235
వశ్రాధిషేకము	237
ద్వాదశస్కంధము	
ప్రథమాధ్యాయము	240
శ్రీకుమారి పరీక్షిత్తునకు మాగధాదికలియుగరాజులం జెప్పుట	240
ద్వితీయాధ్యాయము	245
శ్రీకుమారి కలియుగధర్మముల నుడువుట	245
కల్యణవతాఁము	247
యుగప్రమాణములు	250
తృతీయాధ్యాయము	252
శ్రీకుండు భూమిగీత నువదేశించుట	252
యుగధర్మనిర్వచనము	254
కలియుగమందలి ప్రజలస్థితిగతులు	258
చతుర్థాధ్యాయము	259
దైనందినకల్పములు	269
నైమిత్తికవ్రతయము	260
ప్రాకృతికవ్రతయము	260
ఆత్యంతికవ్రతయము	268
నిత్యవ్రతయము	268
పంచమాధ్యాయము	269
శ్రీకుమారు పరీక్షిత్తునకు బ్రహ్మావదేశ మొనర్చుట	270
షష్ఠాధ్యాయము	272
శ్రీకుమారి యనుజ్ఞగొని పరీక్షిత్తు సమాధిస్తుండగుట	272
తక్షకుండు కళ్యణమకలించి నృపుం గఱచినటు	273
జనమేజయుండు సర్పయాగము నలుపుట	277
బృహస్పతి సర్పయాగము మాన్పుట	278
శ్రీమాతుండు శౌనకాదులకు వేదవిభాగక్రమము చెప్పుట	282
తైత్తిరీయ శాఖోత్పత్తిక్రమము	284
సప్తమాధ్యాయము	288
సూతుండు శౌనకాదుల కధర్వవిభాగక్రమము నుడువుట	288
పురాణవ్యాప్తి	288
సూతుండు శౌనకాదులకుఁ బురాణలక్షణము నివరింపుట	289

అష్టమాధ్యాయము	291
మార్కండేయ మహామునిచరిత్ర	292
దేవతలు మార్కండేయు తపమునకు విష్ణుముచేయఁబూనుట	293
మార్కండేయునకు నరనారాయణులు వ్రత్యక్షమగుట	299
మార్కండేయుఁడు నరనారాయణుల స్తుతింపుట	300
నవమాధ్యాయము	302
శ్రీమన్నారాయణుఁడు మార్కండేయునకు వరమిచ్చుట	302
మార్కండేయుఁడు మాయావిభూతి ననుభవించుట	303
వటపత్రశాయి సందర్శనము	306
దశమాధ్యాయము	309
పార్వతీపరమేశ్వరులు మార్కండేయునకుఁ బ్రత్యక్షమగుట	310
ఏకాదశాధ్యాయము	316
సూతుండు మహాపురుషపూజాక్రమ మెఱిఁగించుట	316
సూతుండు శౌనకాదులకు ద్వాదశాదిత్యవ్యూహము నుచువుట	320
ద్వాదశాధ్యాయము	324
వీరభద్రునిచే విషయసంగ్రహము	324
పరిమము	328
త్రయోదశాధ్యాయము	331
షోడశదశ ఎట్టిచింతము	332
అష్టాదశ పురాణగ్రంథసంఖ్య	333
భాగవతవిషయప్రయోజనములు	333
గ్రంథమహిమము	334

శ్రీమద్భాగవతము

ఏకాదశస్కంధము

స్తోత్ర ప్రారంభము

- కం. శ్రీశర్వాణి సదాశివు, శ్రీ శారదాపేయగర్భః శ్రీమల్లక్ష్మిన్
గేశవుని భక్తిభావము, చే శుభసంప్రాప్తికై భజంతు నడండన్. 1
- కం. అమృతమృక్షర మజర, మృమేయ మద్వంద్వ మసమః శ్రీమఖిలగతమ్మా
గమమూలమస్మదారం, భ మవిఘ్నంబుగ నొసర్పః శ్రీబార్ధింతుమదిన్. 2
- చం. తలనొక తుమ్మిపూవిడిన శ్రీ ద్వారముకాచు సమాయకుం, డెదో
యలువము చేయవచ్చిన దు శ్రీ రాత్మవికిన్వరమిచ్చు పిచ్చివాఁ
డలిగి పెనంగియోడిన ని శ్రీ జాహితుమేనవహించి త్రిప్ప తం
డ్రీలలితమూర్తి శంకరుడు శ్రీ ప్రేముడి నా కయిమోహు లందుతన్. 3
- చం. హరునకు సర్థ దేహమిడి శ్రీ యాదటఁజూపి, వినాయకున్మనో
హరనుభమించు స్తన్యమిడి శ్రీ యక్ష నఁజేరిచి, భృంగిముఖ్య స
త్పరిజనమున్ సమాదరణ శ్రీ వైఖరి నేదుచు వెండికొండ మం
దిరమునఁ గాపుర హృదుమ శ్రీ తించిన యీశ్వరి మమ్ము నేలుతన్. 4
- చం. శిరమున నెమ్మిపించియము శ్రీ చెన్నెసలారఁ, గటితటిన్మనో
హరకనకాంబరంబలర శ్రీ నక్షుల దివ్యకృపాకటాక్షముల్
వరలఁగ, వేణునాదమున శ్రీ భారతభూమిఁగరంచు గోపికా
భరణుడు బాలకృష్ణుడు శు శ్రీ భంబులొసంగుత మాతనిచ్చుతన్. 5
- చం. తరిమల గిర్గిరందిరుగఁ శ్రీ దద్దపదగ్ర నిఘృష్టే బృహత్పుం
దురద యడంగి కూర్కు నెడఁ శ్రీ దోచినవేనఁ గలంగి మున్ సరి
ద్వరుఁ డివుడుం దదీయమగు శ్రీ వాసన శ్రాంతి యెఱుంగ కెప్పుడుం
దిరుగుడు వట్టు నా కమత శ్రీ దేవుని యూర్పులు మమ్ముఁ బ్రోచుతన్. 6
- కం. మామాతృ పక్ష దేవుడు, శ్రీమద్విష్ణువును, మత్పి శ్రీ తృ స్వామి శివా
భామావతి, నాహరిహరుఁ, డోముత మద్వాంఛితార్థ మొడఁగూర్చిదయన్.
- కం. పాణి కిసలముల మోడ్తును, వాణికిఁ బరమప్రసాద శ్రీ పరిపాలిత గీ
ర్వాణికి శ్వేతగరుత్మేం, భాణికి గణనీయనిత్య శ్రీ కల్యాణికినిన్. 8
- కం. ఏడాది యీడులోనఁ బ, దాడంబర మొసఁగి, ననుఁబ శ్రీ దాటవయేటం
జూడ విలుధు లవధాన, క్రీడలఁజేల్చితివి వాణి ! శ్రీ కేల్లవమోడ్తున్. 9

కం. నా యకలంకపుధక్తి వి నా యకటా! యేమొసంగిన్ గృవయెదవున్
నాయకమణివి ప్రహులు వి, నాయక! విఘ్నాఘటణి వి! నాయక! జోతల్.

*కం. వ్యాసున్ శ్రుత్యభ్యాపన, భాసున్ ద్రయ్యంతతత్త్వ ధి పరిబోధకభా
భ్యాసున్ వైదికస్థూ, ల్లాసున్ హృదయంబుసంద ధి లంతుధక్తిన్. 11

*కం. వ్యాసా! కృష్ణా! సత్యవ, తీసుత! శ్రుతివిధజనకృషి ధి దీపిత విజయో
ల్లాసా! శుకతాతా! వి. ద్యాసను! ద్వైపాయనా! మహాత్మా! వినతుల్.

*చం. అలఘుతర ప్రతంబుగొని ధి ప్రాణము లొడ్డి పఠించువారికేన్
సులభముగా లభింపవను ధి చున్ విభజించి యొసంగి యెల్ల ప్రా
బలుకల, మందబుద్ధులగు ధి వారలుగూడఁ దదర్థ మెంతయున్
దెలిసికొనం బురాణములఁ ధి దీర్చితి వ్యాస ! నమస్కరించెదన్. 13

కం. నారాయణుఁ బద్మభువున్, ధీరు వసిష్ఠుని శక్తి ధి నిఁ బరాశరునిన్
సూరిని వ్యాసుని శుకు వి, ద్యారతు గౌడపదు శంక ధి రాయుఁదలంతున్.

కం. వేదవ్యాస మహాముని, గాదిలిశిష్య ! శుకయోగి ధి గణ్య పరీక్షి
ద్యూదయితునకు నివించితి, వాద్యతి భాగవత మిదిగా ధి యంజలిగొనుచూ.

కం. శ్రీధర దివ్యాపి యశ, శ్రీధర ! యౌషనివదర్థచింతోజ్జ్వల వి
ద్యాధర ! హృదయోపగత, శ్రీధర త్వత్పదములకును జేతులు మోడ్తున్.

కం. మీదీపిక జూడకతమి, నేదీ భాగవతిముఁ బఠి ధి యింపు మనుము సం
పాదంపంగలరే వి, ద్యాదయితులు గూడఁ దత్ప ధి దార్థచయంబున్. 17

చం. అమరులభాస చిత్రమయి. ధి నట్టిది యొక్కొక యక్షరంబె య
ర్థమొసంగు నుండు నొక్కొక ప ధి దంబునకే వివిధార్థముల్, పద
క్రమమును మార్చి వీలుగ వి ధి రాజలి దాననొసంగుఁ బెక్కుభా
వములను, బై ముసీంద్రునుడి ధి భాగవతమైన నేమి మాటలా ! 18

కం. అమ్మా ! భాగవతగ్రం, ధమ్మా ! నీ వివిధభావతతి సర్వము స్ప
ష్టమ్మాగ నెఱుంగఁగలమోము, ఖగ్నమగు భావమ్ము దెల్పు! మంజలియిడుదున్.

ఉ. కన్నయ నీసమాస రచ ధి నామృదువైఖరి కొమ్మనార్యుతి
కన్నమఖి ! భవత్కవితఁ ధి గ్రాలిన ధారరసానుగుణ్య శ
బ్దోన్నయధీప్రభావ విజ ధి యోదయ మెఱ్ఱిన ! నీప్రబంధ నీ
వి న్నిగిడించి నాకవిత ధి వెల్లఁగఁజేయుండి దోయిలించెదన్. 20

ఉ. అప్పకవీయముం బదివి ధి యావలఁ బద్మములల్లఁబూన రా
తవ్వులు లేకయుండునని ధి తాఁ దనగ్రంథ మొసంగి కైతలో
నొప్పు విశేషముల్ దెలిపె ధి నోపితోడుతఁ బోతరాజ రా
మప్ప కవీంద్రమాళి. నుకృ ధి తాత్పుడు వారికిఁగలుమోడ్చెదన్. 21

తే. కావ్యనాటకాలంకారశిఖన గురుని, బ్రహ్మలు నాదెళ్ల వేంకటేశ్వరమణశాస్త్రి
గారిఁ గొముది దిప్పినశిఖనవద్య, నీలకంఠశాస్త్రివరు వర్ణింతు మదిని, 22

కం. పూనిక నాఁజేసులు ప్రస్థానత్రయముం గఱపిన ధి సయమి కల్యా
ణానందభారతీ వి, ద్యావిధి శృంగేరిపీఠి ధి కాధిపుఁ గొలుతున్. 23

సీ. మనసిచ్చెనా! యెట్టి ధి మందమతికి నైన, నఱచేతిలో మోక్ష ధి మగవజుచును
వాయెత్తెనా! యెట్టిధిండితేంద్రుండైన, దాసోహమనిపల్కి ధి తప్పకొనును
బోధించెనా! ధి యెట్టి ధి భూరిశాస్త్రంబైన, ననఁటిపంజొల్చి పెట్టినవిధంబె
ఆసీనుఁడయ్యెనా! యానందమున నిర్వి, కల్పసమాధిలోఁ ధి గ్రాలుచుండు

తే. సంతతజ్ఞాన వైరాగ్య ధి సయమిం డ
నఁఘుఁడు కళ్యాణపూర్వకా ధి సందభార
తీయతీంద్రుఁ డస్మద్గురు ధి దేవుఁ డేను
వారిపాదపద్మంబులన్ ధి భక్తిఁదలఁతు. 24

ఉ. పేదటికంబు కాఁపురము ధి పెద్దది దేహియనంగ నాల్కయన్
రాదు మనంబు స్థైర్యమునఁ ధి గ్రాలక గ్రంథమువ్రాయ శక్యముం
గాదు గురుండలేడు బహు ధి ఘట్టముల న్నిగమాంతవిద్య యె
ట్లీఁదితివయ్య పోతనక ధి పీళ్వర! భాగవతాభివీడులన్. 25

ఉ. బమ్మెరపోతనా! సహజ ధి పాండితి! నీ కవితామరంద బృం
దమ్ము నమందభక్తిమెయిఁ ధి ద్రావితిఁ ద్రేవితి మిన్ను సూచితిం
గ్రమ్మెర గద్దువ్వభాషములు ధి గ్రంథము తావకి మిట్లు ఛిన్నభి
న్నమృయిపోవఁగావలయు ధి నా! యని యింతవిచారమందితిన్. 26

కం. పిత్తపాదులు వ్యాసులసం, స్కృతకృతినిం గొండవీటి ధి చిక్కనిపెను గా
కితములపై వ్రాసికొనిన, ప్రతియొక్కటి కలదు నాదు ధి పజ్జను దానిన్ 27

కం. అనుదినముం బొరాయణ, మొనరించుచునుండువాఁడ ధి నొకయావృత్తిం
దెనుఁగుఁజోడించి చదువు,చును రా నేకాదశమునసంపాతెఁ దెనుఁగున్ 28

చం. అదిగని చెప్పచుంటి వినుఁ ధి డయ్య నిజంబు నవేలహర్షసం
వదుదితమా నసుండనయి ధి భాగ్యముపండె భవంబు ధన్యతా
స్పదమయికాలె నీశ్వరుఁ డొ ధి సంగినకైతకు యోగ్యమైన తా
వు దొరకెనంచు నాకుఁ దలఁ ధి పుల్ మెలపుల్ గొనెఁ దోడుతోడుతన్. 29

చం. నలువదియేండ్లనుండి రచనాకృషిసేయుచునుంటిఁగాని వి
జ్ఞులు తలలూఁపఁగాఁదగినచొక్కపుగ్రంథము సేయనైతి నం
చలఘువిచారమొందు ననునారసి యీశ్వరుఁ డిప్పు డిమ్మహా
జ్జ్వలపథమొందునూపెనొ యభంగశుభంగకృపాంతరంగుడై. 30

ఉ. విమళతాబ్జులాయెనుగఁగదా మనభాగవతంబుపుట్టి యీ
లోఁ దలలెత్తలేదె కవులం గుడిమింగఁగఁజాలువార తే
కాడశమేటికిన్విడువఁగవలెనో సరిగఁ దెలుంగులో
నూఁదక! యీశు భావములతోపుదురే యెవరేనెలుంగఁగఁ. 31

ఉ. ఇంతకుమున్ను దీనిర్పుశీయించినవారలు లేరటంచు భా
వించును; గాదు దేశమదిపెద్దది గత్కపులుందురేగృహ
భ్యంతరమందునేని చెలువారికయుండు నె యంచుగూడ నూ
హింతు నెత్తిననేమి! హరియీపని నా కిడెనంచు నెంచెదఁ. 32

కం. ఒగులిద్దానినినేటికి, విరచించరా మంచదె యొకఁవేళఁ గవులు వ్రా
సిరా యంతకంటెమంచదె, మఱి నాకృతివలన వానిమహిమ పెరుగఁగా.

ఉ. పోతనసత్కవింబ్ర! బుధఁముఖ్య! భవత్పదముల్ సభక్తి మ
చ్చేతమునందునిల్పి యిటుసేయఁగడంగితి నిమ్ము దీవనల్
ప్రీతిగ నారయఁగ నెడివీక్షణపఙ్కులజ్ఞోపు నావయి
జేతులుమోడ్చి వందనముసేసెడిశిష్యుల నాదరింపరే! 34

కం. వెలిగందలనారాయణ, యలఘుమతీ! కోపపడకమా! నీతలపుల్
దెలియంగలేమి నీక్రియ, సలువఁగడఁగినాడ హృదయఁచాపల్యమునఁ. 35

మం. ఆనిగమయోని యీమా, గ్రాన న్నడుపునునట్లుఁ గానుండె “ధియో
యోనః ప్రచోదయా”, త్తని నేననుటనో వేయిమార్లునిత్యముభక్తి. 36

మం. ముకుందాదండి విభుండు లాగుకొనుచుం ఁ బోవంగ నాగంగి రె
ద్దుకు శక్యంబటె నేను రాననుచు గం ఁ తుల్ వేయ నన్నట్లె వా
డొక సంకల్పమపుట్టజేసి యెటకో ఁ యుట్టుఁతలఁగించు జం
కకపోవం గమకింతు నెట్లయిననెఁ ఁ గా కావలం ద్రోవలఁ. 37

కం. వైశ్చిత్యముచే నే, నీపనికిం గడఁగలేద ఁ హృదయాబ్జగతుం
డొ పరమాత్ముం డిటుప్రే, రేవంగాఁ జమ్మి యాదరింపుడి విబుధుల్. 38

ఆ. తొంటినుకవివరులుఁతొక్కనితోవ లే, దెట్లులెనవ్రాయు మెచటాయుండు
దానిఁజూచి వర్తమానకపుల్ చప్ప, రింతురేమొకొ యనుకృతియటంచు.

ఉ. లోకములోన నున్న కవులం బుధులం గని నాదుగ్రంథ మం
గీకృతిచేయరే మొయని ఁ ఖన్నఁడుగాఁ బనియేమి యన్యచిం
తాకలితంబుగాక పర ఁ మాతృ విచారముతోడ రేబవ
న్లకతఁబొందు నాహృదయ ఁ మింతక మించిన మేలుగలునే ? 40

ఉ. పోతనగారి భాగవత ఁ ముంబరియించి మహాత్ముఁ డాతఁ డే
రీతిఁ దెనుంగునేసెనొ ప ఁ రీక్షగఁ జూచి తదీయ శేముషీ

చాతురి కబ్బుగంపడుచు † శక్తి విహీనుడనయ్యు నిప్పు డీ
చేతలకొగ్గితిం బరిహ † సింపకఁ డెవ్వరిపిచ్చి వారిదే. 41

కం. కావున నొకచో శ్లోకము, భావముగొని యొక్కచోటఁ † బదముంగొని నా
నా విధముల నేకాదశ, మావల ద్వాదశము నాంధ్రమందు రచింతున్. 42

కం. తూచా తప్పనటందు నే, ప్రాచీనకవీంద్రపాలి † పట్టిన తెలువుం
నూచితి నిక నేచినటులు, తోచినటులు తెలుఁగునీయుడున్. 43

వ. అందు ముందు విచిత్రచరిత్రంబగు మద్యంశక్తీత్రం బొనర్చెదను. 44

వ ం శా వ శి

కం. ధాతృముఖమునుండి నిగమ, జాతముతోఁబుట్టె నిగ్ర † జాతి తదీయ
భ్యాతి తపస్సభ్యాయా, ద్యాతతథర్మాచరణము † నంద వెలుంగున్. 45

సీ. మూఁడుమూర్తులతత్త్వ † ముంగన్న యక్షపా
దుఁడు భృగుమూసి మా † తొంటివాఁడు
హుమ్మవి యమరేంద్రు † నుడుటడంచిన ఋత్వి
జుఁడు చ్యవనర్షి మా † గడపవాఁడు
నిస్సమబ్రహ్మతే † జస్సమంచితఁ డాపన్న
వాసమహర్షి మా † పంచవాఁడు
కోపంబు బడబాగ్ని † రూపంబుగా నల్లి
నిడిన యౌర్వుండు మా † యింటివాఁడు

గీ. పితృవచఃపరిపాలనా † రతుఁడు పార్వ
తీశుశిష్యుఁ డిదిగొబ్రాహ్మ్య † మిదిగొక్తాత్ర
మన్న పరశురాముండు మా † యన్నగారు
మాది శ్రీవత్సగోత్రంబు † మానితంబు. 46

వ. అట్టి జగత్పవిత్రంబైన శ్రీవత్సగోత్రంబునఁ బేరెన్నికంగన్నది మామిన్నికంటి
వారి వంశము. 47

సీ. నిత్యంబు సత్యంత † నియమనిష్ఠుల బేసి, కంటిఁగొల్చిరి మిన్ని † కంటివారు
అభ్యాగతార్చనాభ్యాసులై యనపువా, ల్గంటిఁబిల్చిరి మిన్ని † కంటివారు
సంగీతసాహిత్య † శాస్త్రచర్చలను బె, క్కంటిఁగెల్చిరి మిన్ని † కంటివారు
సత్యవయాశౌచ † శమదమాదులకు నె, న్నంటినిల్చిరి మిన్ని † కంటివారు

గీ. నరసరాజ్ఞాగరాది భూపరవరేణ్య, పరిషదగ్రహీతోపరి † భానమాన
తానమానచైభవరమాపాంగదృష్టి, నంటి పొల్చిరి మామిన్ని † కంటివారు.

సీ. నిస్తులప్రజ్ఞాప్రశంసే స్తి వాస్తోష్పతి. పంటివా రీమిన్ని † కంటివారు
 పంచాక్షరీమనూ † పా స్తి ముక్కంటిమే, పంటినా రీమిన్ని † కంటివారు
 శుత్రభీష్టక్రమాశూరులై బాములం, గెంటినా రీమిన్ని † కంటివారు
 హృద్యవిద్యా సమాశ్రితయశస్సూర్తి మి. న్నంటినా రీమిన్ని † కంటివారు.
 అఖల రాజాధిరాజ సభాగ్రహీత, మాన్యపట్నహస్రసయోగి † మండనాయ
 1 మాన శ్రీవత్సగోత్ర సంభవవిభూతి, దంటలైనవా రీమిన్ని † కంటివారు. 49

కం. ఈశిష్టాన్వయమంక్ష, శ్రీశివరామప్రధాని † శేఖరుడు మహా
 కాశమ్మనందు నక్ష, తేజుడువలె వెలిగె నెప్పు † డెనలే కెలమి. 50

కం. అడ్డెడు జోన్నలబోనపు, గడ్డెబెసలు తవ్వెడుడుక † గా నూవంబుక
 వడ్డించుకొని హరుచకు న, సడ్డగొనక యొసంగి మెక్కఁజాలునట సుమీ.

తే. భరితనియమమ్ముగలదయి † ప్పారునకును, విస్తరినిసర్వ మొకమాట † వేసికొ నెడి
 నవల వడ్డింపఁగొనడ నె † డ్యమ్ము తుదకు, సున్నముంగూడ విస్తరింజొర
 వలెనట. 52

—* శివరామయ్య కాశీలింగముం దెచ్చుట *—

ఉ. కాదులు సైకళుల్ రయము † గాఁ బరువెత్తెడి రైళ్లు రోడ్లు పెం
 పారని కాలమం దొకడ † యద్దిర ! కాల్పడఁ గాశికేగె నె
 వ్వాయినం బరులసలుపు † పాకము ముట్టని దీక్షతో నొకే
 మాటు నివేదితాన్నమున † మానకమెక్కెడి నిష్ఠ రాజుల. 53

శా. కాశీఖండకృతిం బఠించు చట వ † కాఁగింపఁగాఁ బడ్డ స
 ర్వేశాగారము లెల్లఘట్టములు నం † వీక్షించి వుణ్య ప్రభా
 రాశింజూచి గయక, బ్రయాగపృథుతీర్థంబు నిల్వొకొంచి వి
 ద్యాశౌండుం డొసరించె భక్తమెయి నా † యాచోట్ల నర్హక్రియల్. 54

తే. అట బుధారాధ్యయగు నయో † ధ్యకును బోయి, రామచంద్రునంఘ్రులఁ
 బవి † త్రతనుగన్న
 యయ్యయిప్రదేశముల భక్తి † సరిసి సరయు, పందుఁగుంకి హరిద్వార
 మరసి పేర్చి

కం. అనఘుఁ డవలఁగనె బడరీ, వనముక బావనము సఘల † వనముక ఫలజీ
 వనముక నారాయణసే, వనముక సుఖవనముక శుభంయునవనముక.

తే. మఱియు బ్రహ్మకపాలాదిమహితపుణ్య, తీర్థశేఖరమ్ముల నుదగ్దిశనుగల్గు
 వానినెల్ల సేవించి య † వ్వల గృహభి, ముఖుడగుచు వచ్చుచును సవిముక్త
 మందు 57

- ఉ. భూసురవంశభూషణుడుఁపుణ్యుడు మాశివరామధీరుఁ డ
 క్షే-సరిపుత్రుఁడైన కపిఁకేసరికే సరిపో సరీస్వపా
 క్రే-సరకుండలాంగము హా + రిస్మణికాంతితరంగముఁ బ్రధా
 భాసురరంగముఁ మహిమ + పంక్త్యనుషంగముఁ దెచ్చె లింగముఁ. 58
- మ. వలువల్ పాకవిసోదపస్తువులు ది+వ్యస్వర్ణదీవారిభా
 సిలుగిండుల్ పదునొక్కఁ డొప్పెసఁగఁ జే+ర్చెం గావడి న్నూపువై
 దలఁచుట్టుంబగుంజలేరినడుమఁ +వల్లింగముంబూనె న
 బృలియం డుబ్బుచువచ్చె నాంధ్రవిషయశ్రద్ధగామ మేర్పూరికిఁ. 59
- కం. ¹దోసిటికిసైత మఱువని, యానురుచిరలింగ మొక్కొకళ్లు నడుమునం
 గాసెక విగించి తారించి, యా సత్తైర్ధికఁడు తెచ్చెనట సద్భక్తిక. 60
- సీ. ఎక్కడికాశిక+యెక్కడియేరుచూ, రెప్పుడుపోవుటయెపుడువచ్చు
 పెన్నెవంధలక్రోసు+లెన్నికాంతారిమ్ము, లెన్నిఘాతుకజతు+లెందఱుల్పు
 లరరె! కాశికేజన్న+యతఁడు గాటికేజన్న.యతనితోడను సమం+బందురుగద
 యెట్లుతిరిగవచ్చె+నీవరామయ్యో, రండు చూతము పుగ్గా+ముండు సనుచు
 తే. బహుళవాద్యాభిశోఁ బుర + ప్రజలు కడఁగి, యెదురునని పురివెలువల +
 నెనయు నాకుఁ
 దోటకడ వారిగని సము + త్సుకతఁ బూజ, సలిపి తోడైచ్చి రింటికి +
 సంతసమున. 61
- కం. అష్టాదశవర్ణములఁ ప్టాన్నవిహాయితముల + సేతద్దంగో
 త్ప్రాప్తప్రసవసానములఁ దుష్టులుగాఁజేసె వేష+శో సతఁ డంతఁ. 62
- కం. ఊరికిఁగడదెస దేవా, గారమునఁ బ్రతిష్ఠసేసె + గాశీలింగం
 బాంసి మేల్పూర్ణతమ, ప్సారు డాగమవిధాన + వైభవమెసఁగఁ. 63
- మ. శివవారాణసి స్లేచ్ఛహూణహృతమై + చేడ్పాటుతేకెత్తి శాం
 తివిభూతుల్ దిగువాటిపోవు నడఁ గా + దే మిన్నికంట్యస్వయం
 శివరామాగ్రణి వెంటనంటి కరుణా + శ్రీమీఱ నేర్పూరు వ
 చ్చి వెలంగొందెమ నీలకంఠ! యిదె నా + చేమోహ్నుక్తో గదే. 64
- శా. స్వామీ! నీలగళా! భవస్మహిమ మి + వ్పట్ల వెలారెంతుగా
 దా! మే మేముతువందు వర్ణముల న + భ్యర్థించింక భక్తిమై
 వేమా ర్లంబుఘటాభిషేకములు గా + వింపంగ వర్నితు దే
 వా! మాయస్వయమేలుచుండుము కృపా+వర్షంబుఁక మొక్కెడఁ. 65

1 ఆలింగము చట్టుకొంత — పాదవట్టముపై లింగముగలదు కాన దానిపైనుండి కొలిచితి. దక్షి
 యమునుండి పైనుండి క్రిందికి నుత్తరము 19 అంగుళములు. భూర్పునుండి పడిమరపైనుండి క్రిందికి 17
 అం. పాదమువట్టమునానుకొని లింగము క్రిందిచట్టుకొంత 24½ అం. లింగముమధ్యచట్టుకొంత 28½ అం
 గుళములు.

శివరామయ్య మాతంగింఁద్రోలుట

శా॥ ఘోరదాచారము నాదరింతురె? యిసీ! * ఘోరీనుపర్యాఘోరీ తే
తద్రీతుల్ తగవంచుఁ దక్షదగడి మా * తంగీరపర్యావిధుల్
పోద్రోలక శివరామనూరి పయి కా * క్కుల్ వెట్టుదున్ స్ఫోటకా
భద్రవ్యాధిని నాపె సంపెనట తీ * ప్రక్రోధనోధంబునక. 66

శా. భద్రుం డాశివరాముఁ డంత మెయిబా * బ్బల్సిండి వీక్షించి రా
స్వాదిస్థానుని స్నాతుడై కొలిచి భ్యా * నావిష్టచిత్తుండుగాక
రుద్రోద్భూతుండు వీరభద్రుఁ డతిరౌ * ద్రుండుద్రుజంతోఁపిక్రో
ధోద్రేకేక్షణమాత్రఁ ద్రోలెనట న * య్యుద్వృత్తిమాతంగినిక. 67

తే. వీరభద్రు మాతంగి య * వ్యేశిజూచి, నెఱులుజాఱి శిరోహసంతీస్ఫులింగ
కములురలఁ బాఱెనట నంతఁ * గనులువిచ్చి, యతఁడొకన సంగమున
బొబ్బ * యగవడదట. 68

శివరామయ్య బావిఁద్రవింఁచుట

కం. ఒకవర్యాయం బేర్చూ, రికి బాసీయజలమునకు * లేగం గఱి వు
త్సుకతఁ బురికుప్పిశ నీ, లకంతు గంగాధనుం ద * లంచుచు భక్తిక. 69

మ॥ ఖనకశ్రేష్ఠులఁ బిల్చి మేలయిన ల * గ్నంబందుఁ ద్రవ్వించె బా
వనతాధారము మాధురీగుణ సుధా * భండారమున్ నిమ్నతా
వనధిస్సారము న్వచ్చతాస్ఫటిక శో * భాసారమున్ దృఢ్బిదా
ఘనమందారము రమ్యతాబ్జరిపు ధి * కాసారమున్ గాసారమున్. 70

తే. దీనినీరమ్ము నోటకంఁడించుటకును, సలువఁబడియున్న సాఁజీప్తకలు నేటి
కిని ఖనిత్రంబులకు మాఱుపెనఁగుచుండు, నాటిచేతలు శశవిషాద * ములు
నేడు. 71

కం. ఒక రెండు నూర్ల యేండ్లవఱకు 'శివరామయ్యబావి * రా'యని రీనా
టికి బూడిపోయి యూచువు, లకుఁదండు జెఱువుదెబ్బలకు లోనగుటక. 72

ఆ.పె. మిన్నికంటివారు * మిన్నలు పోతరా, డ్వంశ్య లేరుచూరి * వారు వీరు
ముగరు కరణములు త్రిమాార్తులునోలె నే, చూరుగ్రామమేలి * నారు
నాడు. 73

నీ. ములుగువంశంబునఁబుట్టిన గౌరమాం, బిక శివరామయ్య * పెండ్లియాడె
నీ పతివ్రత యొక్క * తేవఁ బుట్టింటికి, బుచ్చయ్యుఁ దనముద్దు * పుత్తు * పెంబఁ
దొకొని చ నెనట * యాకడ మేనమా, మలు బుచ్చయ్యకులింగ * మెలమిగట్ట
యత్నించెరట యది * యూరసి కూడదు, తండ్రిగా రెఱిగినఁ * దవ్వగాడె

ఆ. వె. వారియాజ్ఞలేని + సని సయజను నె యం, చామే'వాదులాడితయన్న లెన్ని
యన్న సరకుగొనకతయట గంజెవేళను, జూరుదూసి వతినిఁజేరెనంట. 74

కం. వాఘ్రాజనోపవిష్టుం, డైఁ ఘ్రాఁదొంద్రియముల + వచికట్టి హరుణ్
శీఘ్రవరదుఁ గొలిచి బుధఃవ్యాఘ్రఁడతఁడుముక్తికాంతతయంగుళిమీ బెణ్.

—, యంగమృ సహగమనము చేయుట —

కం. శివరామునితామహి న, త్యవచన యంగమృ యామె + యన్న దమోఘ
మృపు నాసతీలలామము, ధవుతో సహగమనము ప్రమఁదించున సలిపెణ్.

తే. వంగముల్లటచే నాటిఁపాణములదొ, రంగునుని తోడికోడతొంగంగమ తన
మఱది యంగమృపతిఁదెట్టమడిసె నక్క, తమున ననుమరణమునకుఁదాఁ
గడంగి. 77

మ. పనువుం గుంతుముఁబండ్లు చీర లెలమిం + బందేరముంజేసి పు
ణ్యసతీశ్రేణికి నంత నత్తిముదలణ్ + గంగాంబకేరాలిక్
నెన బొట్టుం బెడమోముతోఁబులిమి హృ + ద్వీధిం బతిన్నిల్పి సం
తనమొప్పారఁగఁజన్న యంగవలన + న్నావంశమేపారెడిణ్. 78

తే. అదిమొదలుకొని యస్త్రదీపూన్యఁ మున, యంగఁబూజింతు రొక్కరూఁ
పమరఁజేసి
యేడుతరములవారలఁసీమె పూతు, లంబూనర్చుననఁగ సందియంబుగలదె 79

చం. ఒకపురుషాంతరంబువఱ + కోయని పల్కెడిదంట పిల్వ, వేఁ
డికొనిన నెట్టియాపదఘ + టిల్లినఁ నాపెడిదంట, కొల్వఁ ద
వృకలలోనఁగన్నడి శు + భంబులొసంగెడిదంట, యంగమాం
బకు సరిదైవమేదియని + వల్కుదు రెల్లరు వింతమేయుచుణ్. 80

తే. ఈమెమనుమండ యీ శివ + రామవిబుధ
నాథుఁ డీచతురానను + నకును నాల్గు
వేదములఁబలె నల్గురు + వెలసి రాత్న
సందనులు గౌరమాగర్భ + కందశములు. 81

తే. అగ్రజండుబుచ్చయ ద్వితీయతనయుండు, సింగ రాజుమూఁడవపట్టిలింగరాజు
నాలుగవవాఁడు కొండయ్య యోలి వీరు, జవతపముల శౌర్యములఁజాణ
తైరి. 82

బుచ్చిరాజు పిండారులఁ దఱుముట

తే. 'బుడతకీచులు' మున్న గుఁడుడుకుమూక, లాఁకలేకయాకాలమంఁదఱిమియూళ్ల
గొల్లకొట్టుచు శ్రీలగఁగ్గోలువఱచు, చెల్లెడలఁ ద్రిమృదుచునుండు + పెల్లు
తే.గి. 83

కం. పిండాదులదండొక్కటి, గండారక్ గుంటునుపురిఁ * గలఁతఁజేటిచి పెక్
బండారము దొడ్దవిడిచి, నిండాదుచలమునఁబోవ * నెఱి నపరిదిశక్. 84

కం. సరగ భువనగిరిపట్టా, భిరామభూసురవరుండు * వెఱలి యెటో యా
నరసారాట్పురమునకుఁ, దొర గుండారాయనికినిఁదోఁపిడి దెలుపక్. 85

కం. మలరా ధ్గుండారాయం, డిలాధిపతి చెడుసుమూఁ * యిదిగో వచ్చెక్
గలవరపెట్టు న్ననపురిఁ, బిలువుం డా 'మిన్నికంటిసిరుల' ననుచుక్. 86

ఉ. చారులఁబంప బుచ్చనయు * సత్సర మే తనతమ్ముల స్తోహఁ
శూరుల వెంటఁదోడుకొని * చుక్కగుఱాలను నెక్కి చుంగులిం
పారినపాగలుక్ మెలిక * లై గొనబారిన మీసలుక్ గొనల్
దీరిన యీటెలుక్ దనర * లేచిరి సర్పయపేట వ్రాలఁగక్. 87

కం. వారుదెంచెడిలోఁ బిం, డారులు వొరకోటగనను * డాసి రవుడ యి
వ్వీరులు సని వడివడి ధర, దోరిచి రైదార్గురం బృ * థులదోర్బలులై. 88

తే. అవనిఁగూలిన తమవారిఁనరసి భళిర! మిన్నికంటిహిడింబులాఁయిన్నలువుర
టంచుఁ బిక్కబలముఁజూపి * రాత్రిదోర్బ, లమ్ముఁజూపలే కాచెడు *
త్రిమృరీండు. 89

బుచ్చిరాజు రాజసమ్మానము వడయుట

తే. అవల రాజభటులువురఁమందు నచట, నచటఁ దారెడిశత్రుల హతి మొనర్చి
రంత సభదీర్చి గుండరాఁయప్రభుండు, గౌరవించెను మా మిన్నికంటివారి.

కం. దాశరథులవలె శాత్రవ, రాశిఁ గలంచితిరి దుర్భ * రక్షాత్రమునక్
మీశక్తికిమెచ్చితి భవ, దాశయమెద్ది యెఱిఁగింపుఁడయ్యదితీర్తుక్. 91

చం. అనవుడు బుచ్చిరాజు దర * హాసముఁబుండయి గుండరాయ ! న
జ్ఞసమవాయగేయ ! విల * సత్సుగుణోరునికాయ ! మాకు నీ
శుని కరుణాకటాక్షమునఁజొప్పడ దేవిధమాకొఱంత యై
నను భవదీయమానసముఁన న్నుదమూరెడినేని కోరెదక్. 92

కం. మీయాకాదార్యముచే మే, మే యేల? సమస్తజీవులెలమిఁ గనవలెక్
మాయేర్పూర్వఁ దటాగము, వేయింపుమ నీదుకీర్తివెలయుక్ స్థిరమై. 93

కం. మాకాయవకారమగుక్, మీకాయర్థంబు యోగ్యఁనిహితతఁగాంచుక్
లోకులకా ముదమగుఁ గై, కోకదె యీపనియొనర్పఁగఁడారాయా! 94

కం. ¹ఇదివఱకు వోబళాఘ్నుఁడు, నడయుఁడు మాపూర్వికుండుశంభునిచెఱుపుక్
మొదలింఁచె నూరికిని యా, మృదిశ న్ననకడఁగదివ్పఁడది వాగయ్యెక్. 95

చం. నృపవరులైన మీకటికఁగ నేనికులీనులచెరువుదుంగె న
ద్ది పొలముగాఁగ దానివయిఁ దింపుమ చెరువును గట్టిల్పి శా
లివయిరుకఁబ్బడిటు నవఁలీలగనీపనిసాఁగ మేము సా
యవడుదు మెల్లైతులు గఁగఁనున్నదమందెన రోవుసాఁగఁగే! 96

వ. అనివల్క- గుండరాయనృపుండు సెబాసని తలయూపుచు స్రక్చందన
తాంబూలాంబరాభరణాదులసమ్మానింపబుచ్చిరాజాదులుసంతృప్తులైరాజా!
పంచాంగంబునరయ తేవకడ శుభముహూర్తంబు పొడకట్టుచున్నది. 97

తే. అనశుభస్యశ్రీఘ్నమునుఁచవుడ యుచిత
యానమాలవచ్చి యేర్పూరుఁనరసి సర్వ 502.5
మవుడవేయించె జెర్వదేయివుడు ప్రజకు 294.592.
బెట్టుచున్నది వరియన్నఁమెట్టెలులనొ! 503 98

ఉ. ఊరికిఁదూర్పునం బాలుచు ఁ చుండినమాన్యముఁ జూడనేగి మా
శూరుఁడు సింగరా జచట ఁ జొన్నలుమేసెడి యేడుఁబందినొం
డారసి యిస్సటంచెగవ ఁ నయ్యది గుఱ్ఱనుచట్టెచూచి పైఁ
బాఱఁగరాఁగఁ జేబడియ ఁ బాది ధరంబడవైచి నేర్పునఁ. 99

ఉ. పట్టుడు గట్టదానిమెడ ఁ పైఁబడమోపి యడంగియుండఁగా
గట్టిగఁ గాలఁద్రొక్కి వురిఁ ఁ గన్నడఁజేసెద దీనినంచుఁ జే
పట్టునఁ గోణవుంగొనకుఁ ఁ బగ్గముతో బిగియించికట్టి య
మ్ముటెను దోలితెచ్చెఁ బురి ఁ ముందటి కంద తెడందనుబ్బగఁ. 100

1 ఏల్పూరుగ్రామమున శంభుని చెఱువుకట్టపైఁగల శాసనము.

శ్లో. శ్రీరామానుజ సంప్రదాయకలనానిర్వాణ సర్వంకషః
శ్రీభట్టారక దేశికోత్తమ వదాంభోజాత పుష్పందయః
శ్రీవత్సాన్యయ చీమట ర్నినిలయ శ్రీవల్లయాశ్మోద్భవః
శ్రీమాణ వోఽపరమంత్రిరాడ్విజయతే దేవార్యపాత్రోత్తమః.

శ్లో. యజ్ఞశ్వాధాంధృర్వా ఏమంమం రేహూరినిలయో
దయానింప ధీమాణ గురుపరణ నేవార్థహృదయః
శరీరార్థప్రాణా గురువరవశాదువచితమతం
కృతం మత్వా సమ్యక్సచ వినయవా గోష్ఠిజశఘనః.

శ్లో. గుర్వాజ్ఞాకరణత్రేత స్వగురురాధృష్టారకేభ్యో ముదా
స్యం సర్వంచనివేద్య హృష్టమనసాం తేషామనుజ్ఞావశాత్
శ్రీరాజద్వినుకొండనీమ్ని మహితే శృంగారలక్ష్మీవిధా
వేర్పూరినగరే సమంచితభుభః ప్రావీణ్యగణ్యోదయః.

శ్లో. శాశాణ్ణే మునిబాణవార్తిశశనంధ్యాకే కుభే మన్మథే
మానే భాద్రపదే ప్రశస్తవలదే రాకాదినే శ్రీకరే
శ్రీమద్వేంకటనాథ నామలసితు స్త్రీత్రీతయే సంతతం
శ్రీవిస్తార తటాకరాజమకరో దాచంద్ర మాతారకమ్.

“చీమకు ర్ని” వారే “మిన్నికంటి” వారైరని కొండవీటిదండెకవర చెప్పును.

ఉ. వాడుగొ లింగరా జిటులు † నచ్చుచునుండెనటన్నఁ జాలుఁగా
నూడనిఁ బాడుభూతతతి, † యుష్టానియూఁగి విభూతిపెట్టినం
నీడలువిచ్చిపోవుఁ బెడి † వింగడలించిన సిద్ధులెల్ల మెం
టాడు నిఁకేల తాననిన † కన్యెడి దెంతఁనుంఁత్రశక్తియో ? 101

ఉ. 'శేషమురాజు మాన్యమా' † శేషమి.గోఁ బదియేర్ల కేర్పడక
భేషుగఁ గొండవేయునట † పేసముం వాఁయురాకయుండి సం
తోషముతోడ మోక్షుఁగొన † శోనలుసక సృజియించునట పం
చేషువిరోధిఁ గొచ్చునట † యెవ్వఁడు కొండమురాజు దీటుక. 102

ప. ఈ కొండమురాజుభావ్య బాజ్జమ్మ. వీరికుమారుడు శేషమురాజు. ఈయన
వేదము చదువుకొని కర్మతుడైయుండి మహాలక్ష్మమ్మ యను కూతురు
పుట్టినపిదప నామెను వెలిదండ శేషయ్యగారికిచ్చి పెండ్లిచేసి యావల
శేషమురాజుగారు జ్ఞానవైరాగ్యసంపన్నుడై సన్న్యాసాశ్రమము స్వీకరించి
యెండేనరిగెను.

సీ. మాబుచ్చిరా శోక † మఱి మాగులూరికిఁ, బోయి యేతెంచు నఁపు
జ్జాకచోట
ఖలమందుజమిలిగో † నెలవరిగలనింపి, పెనుదున్న మూఁపుపై † వేయుటగును
యువకులిర్వరు శ్రమ † మొందుటఁగాంచి న, నవ్వగ వాడుకినుకతో † మగఁడనీవు
జరపంగలవె నవ్వ † నాఁగెదుకాని యం. చనఁ గొలుచుచ్యుజింతు † రా ?
జరిపెద 103

తే. ననఁగ నీవాకండవ యెత్తికొని చనుమఁగ, జేతికట్ల కాగో నెలం † జేర్చియూఁచి
విసరి మూఁపునందాలిచి † వెన నగవుచు, గ్రోశమందున్న యింటిక † కుక్కు-
[లికుఁ డరిగె. 104

కం. కలవారు దేహబలముం, గలవా రొరులకునుఁబెట్టు † గలవారు తినం
గలవా రీశ్వరుఁగొలువం, గలవా రీమిన్నికంటి ఘనవంశభవుల్. 105

తే. అగ్రజండగుబుచ్చయ్య † యంగనాల, లామ నుబ్బమ్మ నద్దుశా † లయ పత్రిన
తాళిరోమణి వారికు † దా త్రికీర్తి, పేరరాజుదయించె గం † భీరమూర్తి. 106

తే. పేరరాజుగా రున్నార † వీధియరుగు, మీఁదనంచు నా తెరువున † మెదలుటకు నె
భయపడుదురట స్త్రీశూద్ర † వర్యు లంత, నీవితో † గరణికము నా †
డించినాడు. 107

తే. సకలరాజు నిష్పాక్షర † సంకలితము, సలిపి తేటగీతంబున † జంపినట్టి
* నుకవి నేతులూరికులుండు † జోగిరాజు, తనపురము పేటనుండి య † ద్దంక
చనుచు. 108

తే. సందేవేశ కేర్పూరువజ్జకునువచ్చి, చెఱువుకట్టపై సందులేకరుగుచున్న
యాలమందనుగని పేరియూర్పునిదని, యెఱిగి తలయూచి యవ్వాని †
నెయిదివచ్చి. 109

తే. ఇల్లు వాకిలి పేరయ్య † యీవి నీవి, పాడిపంటలు సిరి వైభవమ్ము చదువు
సందే లరిసి మహాలక్ష్మి † జారుగాత్రి, దనమవుఁజినొసఁగె గళ †
త్రమ్ముగాఁగ. 110

నీ. కటిక నేస్యస్వయా † గ్రణి జమీందారుబం, గారయ్య దొరవారు † గలదుమాగ్న.
హమ్మున కభిముఖంబై మించుకొటలో, నతఁడువచ్చిన విబుధాగ్రణులకుఁ
దాశవత్రగ్రంథ † జాలమిచ్చి పరింపు, మని యడ్డముగనుంచు నాత్మకీయ
మంగుళిఁ దనయిచ్చ † మగుచోట నవుడావ, † యథాప్రకారమ్ము † గానమాన

తే. గతి సగోచరాక్షరముల † గలిపిఁజొని ప, సింఛిననె యర్హవిధి సత్కరించి
పంపు
నీవరీక్ష నేగ్రంథమం † దే నొకప్పు, డైసఁ దప్పలేదట పేరియప్రధాని. 111

కం. ఒకదినమునఁదాల్చినసా, మ్మొకదినమునఁ దాల్చుబోక † యొగి నేడుదినా
లకు సరిపడుభూషల నా, యక పేరయసతి వెలుఁగు మ † హాలక్ష్మిగదా. 112

నీ. కమ్మలగొలుసులు † కత్తిరిబావిలీలో, కర్ణపూల్ జాకీలు † కర్ణములను
తిరుగుడువువ్వ స † వరకుప్పె రాగిడి, నెలవంకతింత్రిణి † నెఱులయందు
బిళ్ళలవట్టెడ † పెనుకంఠెమిరియాల, గుండ్లు నుత్తండాలు † గొణగొణమను
సూర్యహారమ్ము కానులపేర్లు చంద్రహారము దుల్లగీలు నురమ్మునందు

తే. పావడములు కడియములు † సాముజేబు, లంఠె లంఘుల వేళుల † యందువీర
మద్దియలుమట్టియలుచిఱు † బొద్దులుజిగి, క్రాయుపిల్లెండ్లుబొబ్బిలి † కాయలలర.

† ఈ నేపథ్యానికి గోరొరాజుగారు గొప్పపవులు. వీరు వ్రాసిన రాజీయపదార్థములు మాకింప
గలవు. పిఠాపూరిను పహారీదారగు వంగరాజుముల లక్ష్మీనారాయణప్పగారికిని, మద్రాసును
రాజా భూషు లక్ష్మీనరసింహదాస్గారి యమ్మని కొమ్మిగు రాహుస్వామి, నాంపూరు మిమ్మింటి
పేరరాజుగారికి దొసంగ. తోగిరాజుగారి పాఠ్యపహారును చూడేనర్హునిగుఁ జనుపర్తి లక్ష్మమ్మ
గారి పేరివచ్చు మొఁటిపదుపుఁబును. అయియి.

నీ. పరమహంసమున † పరమహంసము, పరమమం సరముల † సుఖపేమి
మత్తెల్లి యన్యాయ † వృత్తిఁజరించెడి, రాష్ట్రరాజులు † మొత్తవేమి
పలవనంబున † బద్దలుపలికెడి, బిరుగుఘ్రుచ్చులఁ జావఁ † దొడువవేమి
..... అట్టి నీ విప్రమముచూపి † జుట్టవట్టి, చంపవేదియు రఘువం † చరణమాన, వైరినంహర
యంజనా † వరకుమార,

“... సకలరాజు నాలిరాజులగును సందియంబులేదు.” అని పరిలరాజును శపించిన మతొక
పద్యపాదము నామెచదివెడిది. తోగిరాజుగారు రచించిన గ్రంథములు సామలూరు, నరసారావుపేట
లలో నున్నవనుచుండెడిది. ఇతడు కాపానుగ్రహసమర్థుఁడట.

సీ. పోచీలు చేకట్లు * పొంగళనాలు గా,జాలు బొజబొందులు * గులుకుచుండ
కొండిముతైవుపోగు * కొండిలబేసరి,చిలకనత్తు బులాకి * చెలగుచుండ
బంగరుగజ్జెల * నరుసల యొడ్డాణ.మంటి కట్టిస్తలి * నలరుచుండ
రతనాలుతాసిన * ప్రభలీను మేలుంగ,రాల్పదివ్రేళుల * గ్రాలుచుండ

అ. పెట్టిపోతలందు * జట్టాలనురభియై
పనులపాటలందు * వాసింగంచి
రెండువంశములను * బండించె నమ్మహా
లక్ష్మి నడతపాల * లంబువోసి.

114

తే. పండుగులని పబ్బములనిద్యాచళులని, పితృదినములని యేదియో * పేరువెట్టి
పదుగురకుఁబెట్టకున్న * దోఁపడట యామె, కక్కతమున “లచ్చమత్తలి” *
యందురెప్పుడు. 115

తే. పేరయకు శివరామయ్య * పెద్దకొడుకు, చిన్నకొడుకు లక్ష్మయ బుధ *
శేఖరుండు
మఱియుఁ గూతుండుగలరు ముత్తవ్వరు గుణాభి. రామ లెంతోగారామున *
నోమఁబడిరి. 116

కం. తనచిన్నకూతు లక్ష్మమ, వినతచరిత్ర కనుపర్తి * వేంకటదాసా
ర్యునకిచ్చె నతనివిద్యా, ఘనవైభవములు సభాళి * గణనకు నెక్కె. 117

మ॥ తనగుఱ్ఱంబును నెక్కిపోవుతటి గం * దర్పంజ విద్యత్సభా
వనిఁ గూర్చుండి పురాణమున్నుడువుచో * వాచాంప్రభుండే గళ
ధ్వనిసారిండుచుఁ బాడుచున్నపుడు గం * ధర్మంజ వాదాళిఁ దీ
ర్చునెడఁ ధర్మంజ దాసయ్యార్యము లే * యకలేర కప్పర్తిలోక. 118

కం. జనకనియనంతరము ధీ, ఖని శివరామయ్య కరణి * కముఁబూని భళి !
యనిపించుకొనియెఁ గరణం, బును బ్రజ లొకమాత్రమెచ్చ * బోవరు నుమ్మి.

కం. తనతోడికరణముల కెం, దును దీయఁడు ముతైములకు * దొరగాదే వ్రా
లనఘుండు పూర్వోత్తరభా, గనిబద్ధంబైన రాము * కథవ్రాసికొనె. 120

ఉ. రచ్చలఁగూతుచుండి తమ * గ్రామవివాదములాలకించి వా
క్రుచ్చుచునుండు దీర్పుల ని * రూఢిగ న్యాయనిబద్ధబుద్ధియై
వచ్చినసత్స * వీశ్వరులఁ * బండితుల * శ్రుతివేత్తల న్నందం
బెచ్చంగ గౌరవించు నొక * యంతపరీక్షయొనర్చి మెచ్చుచు. 121

ప. ఆశివరామార్యుండు, 122

తే. నాలుగరకలుగట్టడి * శ్రీలుండైన, కొప్పరపువరదార్యుని * కూతు నుమతిఁ
దిరుమలమ్మఁగైకొనియామె * తీరి ధర్మవరపుకోటయ్య నుతను ను * బ్బమ
గ్రహించె. 123

తే. పేరయూద్యుని రెండవఁ ప్రయనుతుండు, లక్ష్మయబుధుండు సద్గుణఁలక్ష్మితుండు
శంకరార్చుతుండు సశిష్టవయుతుండు, బ్రహ్మపరుఁడు పౌరాణికఁ

(పాగ్రసరుఁడు. 124

ఉ. భాగవతప్రియుం డెవుడు † భాగవతంబుఁబఠించు వ్యాసుశ్రీ
భాగవతంబు శ్రద్ధమెయి † వ్రాసుకొనెంజుమి యంతగ్రంథ మే
లాగున వ్రాసెనో? తుడుపు † లా? జలుగా? యొకహంసపాదమా?
బాగజీ కొట్టివేయుటయో? † బఠితితోలంఁగునో? యేది లేదుగా. 125

కం. మాపితృపాదాల యీవ్రతి, నేపతియిండుచుఁ దెలులగు † నిటుసేయంగా
నోపితి నాకోసంబే, యీపనిసేసెనొకొ తండ్రియెవ్వఁ డెఱుంగుక. 126

వ. ఆ లక్ష్మయ బుధుండు 127

కం. ఆపద్ధర్మముగాఁ గృషి, జేవట్టియు నెంతశ్రమముఁ సెందియు యుగసం
ధ్యోపాసనశివపూజా, వ్యాపారముగనక కొనఁడఁపానీయంబుక. 128

తే. అనఘుఁడగు వెలిదండశే † పయ్యతనయ
సుబ్బమాంబ ప్రథమభార్య † క్షోణిఁబాయ
నవల నన్నావ్రగడి గున † పయ్యకుఁతె
సుబ్బమాంబను లక్ష్మయ † సూరి గొనియె. 129

సీ. భగవంతుఁడలంక † పండదు లేవదు, నాథునేవింప క † స్నంబుఁగొనదు
పిడికెడన్నము బిచ్చ † మిడక గేటుబిగింప, దొరికిన వల్లినేనుసురుదీయ
దత్తకుఁ బాదంబు † లొత్తక కూర్కదు, పదివేలువచ్చిన † బద్దులాడ
దసుసురుయ్యు సఁదాచారముఁద్యజింప, దసమయంబయ్యు దేవార్చవిడదు

తే. నెవ్వయందు నతిధిపూజఁనిలువఁబోదు, కలిమియందు గర్వంబునుఁగొలువఁ
బోదు

బలగమందు నేస్తంబును † మలువఁబోదు, సుబ్బమాంబకునరియేరు † జూడ
లేదు. 130

ఉ. గుండెలమీఁదఁ జేయనిడుఁకొంచు వచింపుఁడ నేటికాలమం
దుండె నె కోడ లెందయిన † నొక్కతె సుబ్బచదుప్ప నత్త ప
న్నుండిన నిద్రపోవువఱకొర్కి బదంబులనొత్తుచుండఁగాఁ
దిండియు నత్తపెట్టిన యఁదే ముదమంది భుజించుచుండఁగా. 131

ఉ. ఒక్కపు డేమితల్లి ! యిటుఁలొందితె కష్టములంచుఁ బల్కి నే
ముక్కునవ్రేలువెట్టికొన † మోముననవ్వుదొలంక నాయనా!
యొక్కడ నేమహాత్మభజ † యించినచో నది కష్టమందురే!
నిక్కపుబత్తి నావిధిగఁనేనొనరించితి నంచు నెంచుమీ. 132

కం. తనతండ్రి జోగిరాట్కవి, పనివడి పుట కేడనిమిది బంతులమరి వ్రా
సినతాటియాకుగ్రంథము, లను జమపుచుఁ జెప్ప శిష్యులకు నామెనదా. 133

వ. అనివలికెన పుణ్యసాధ్య సుబ్బమాంబ మాతల్లిగారు 134

చం. అదియునుగాక యామె యెపు ఁ డంతరదృష్టిమెలంగుచుండు వ్రే
ల్లుదలవి యక్షమాలపెను ఁ త్రుశృకుఁ గాయలుకాచె జ్ఞానసం
ప్రదమగువైఖరిం బరశురామస్మసింహగురుల్ రచించు నా
పదములుఁ బద్యముల్ రసనఁబాయవ నుబ్బమజన్మమెట్టిదో. 135

తే. నుబ్బమకు నూనలార్గురుశ్రుభయశులు, కూతులిర్వురు సద్గుణభార్యతచరిత
లగ్రజాత వేంకటసుబ్బ మాంబ యామె, యొర్పు ధీశక్తి పతిభక్తియున్న
తంబు. 136

తే. తండ్రి లక్ష్మయనూరి యీ ఁ తనయను దన, యనుజయగు లక్ష్మమాంబనం
దనునకుఁ గను
పర్తి గోపాలకృష్ణయూ ఁ హ్వయునకచ్చి, కూకుడుండను విఖ్యాతిఁజేకొని
యెను. 137

కం. సీతారామమ్మయ నెడి, కూతు ద్వితీయ సభిరూపఁగోవిద నొసఁగెం
బ్రీతిఁ ధర్మవర కులో, దూభతుండో వీరరాఘవునకు ఘనునకుఁ. 138

వ. అస్మజ్ఞ ననీజనకులగు నీసుబ్బమాంబలక్ష్మయసూరుల యార్గురుమరుల
సారిది నుడివెదను. 139

ఉ. వేంకటసుబ్బరాయఁడనుఁవిజ్ఞఁడు జ్యేష్ఠసుతుండు తా భవా
తంకముమై వివాహమునుదా కొన కాత్మవిలోకనంబునఁ
సంకటముఁ నుఖమ్ము బెలుఁచం గనుచుఁగనమదృష్టిఁ గాల మి
ట్టింకఁగజేయుచుండు నితఁడే భరతుండో యటంచు నెంచఁగఁ. 140

ఆ. ఇంటిలోనివార ఁ లేమిటి యింఁద
యంద్రుగాక దాని ఁ నాలకింపఁ
బోక నోరునొప్పు ఁ దాఁక గీర్తించు శ్రీ
హరిని నిత్య ముదయ ఁ మం దితండు. 141

ఉ. రెండవపట్టి పేరయవ ఁ రిఘుఁడు హూణకళాప్రవీణుఁ డు
ద్దండుఁడు వ్యావహారికుఁ డు ఁ దారుఁడు చేకొలఁదింగడించి తే
పుండ్రునటంచు నెంచక మ ఁ హాత్ముకతఁ నుహృదా ప్రబంధున
నృండలికీ వ్యయించె గుణ ఁ మండనుఁ డాత్తయశోవిశాలుఁడుఁ. 142

ఉ. పేరయ తాత పేరు నిలి + పెన్ సుగుణాధ్యుఁ డితండు బంధు మం
దారుఁడు శేమిషీగురుఁ డ + పల్పయసుండని నిజ్జలెంతు రా
ధీరుని దత్తపుత్రుఁడుగ + దీక్షనొసంగెను లక్ష్మయ్యార్యుఁ డొ
రారితియన్నపై ననఁగ + భ్రాతృసతీమణి సుబ్బమాంబున్. 143

వ. మాపితృవృందగు శివరామపండితు దత్తపుత్రుండైయున్న యీ పేరయ
మనీషి ధర్మవరపు వీరరాఘవాచార్యదుహితను వేంకటరత్నమాంబం బరిణ
యంబయ్యె. 144

ఆ. వె. ఈమె భర్తమాట + కెదురాడియెఱుంగదు, బాంధవావళికిని + గొడి మొదపు
వనులు పాటలందుఁజైచేయి తలఁపులోఁ, బలుకులోన మేటిపలుకుఁబోటి.

కం. శివరామాభ్యాశఁడుమూఁ, డవసుతుఁడితఁడొరులకిచ్చుటయెచావఁడుకేలో
కవితాకళావిదుఁడు యోగవిధంబుల నభ్యసించెఁగఱ్ఱుఁడు సభలన్. 146

కం. కళకళలాడుచు నీతని, యిలు వెలుఁగు సుతాప్తబంధు + హితకలితంబై
రలదని లేదని యెన్నఁడు, తలఁపం డతిభోగి యిదిఁదైత్యుం డెపుడు. 147

కం. మునివల్లె భావయామా, త్యునిసతి మాపిన్నతల్లి + యుభయాన్వయపా
వన యప్పమ యీశివరా, ముని బుత్తుఁడుగా గ్రహించిఁపోపించుకొనన్.

ఆ. వె. వీరిభార్య రుక్మి + నీరమణీమణి, భర్త యడుగుజాడఁ + బట్టితిరుగుఁ
జాట్టవక్క-ములకు + సురభిరా యీమె యం, చెల్ల రాడుచుండఁనుల్లసిల్లు.

కం. ధీరుని నిత్యానందము, నా నగఁడెడి నందనుండు + నాలవవాఁ డ
వ్యానిం దాడేవల్లి కు, లీనుఁడు సుబ్రాహ్మణ్యుఁ డర్చిలిం గొన సుతుఁగా. 150

తే. ఆటవకుమారుఁ డద్వితీ + య బలయుతుఁడు
సింహసంహసనుండు వి + శిష్ట గుణుఁడు
వేంకటేశ్వర నాముండు + విమలమాన
సుండు సర్వక్రియా సమ + ధుండు ఘనఁడు. 151

కం. ఏనైదవ తనుజాతుఁడ, జానకి కనుపర్తి వంశ + జ మడంగన గా
నానూనవిదుషి సత్యవ, తీ నానుక నాకు ముద్దు + దీర్చు తనయయా 152

తే. ఆతనయ యాత్తవినయ స + త్యవతి సుకృతి
నచ్యుతుని వేంకటేశ్వరు + నభిలషించె.
నీతనయ వినీతనయ సు + కృతి పరించె
నచ్యుతుని వేంకటేశ్వరు + నక్క-తమాన. 153

కం. నీవే యీశ్వరి కన్యకా, గావలె బెండ్లికొడుకవు జ + గంబులు మెచ్చుకొ
రావయ్యా ! సూత్రాత్మడ, వై వరకొతుకముతోడ + హరిహరనాథా ! 154

కం. గురునాథుండను నే హరి, హరనాథుండ వీవు విడువు + లందిక లున్నా
బరంగు సమైక్యము కావున, నెఱి నీవే చెప్పికొనుచు + నీవే వినుమా ! 155

కృత్యాదికము సమాప్తము.

శ్రీ మద్గురుభాగవతము

ఏకాదశస్కంధము

ప్రథమాధ్యాయము

- కం. ఓంకారాక్షర మూర్ధా, లంకారశరీర ! యుజ్జ్వల శుభారంభా
లంకర్షణా ! మమతా, హంకార విదూరచరిత ! హరిహరనాథా ! 1
- వ. దేవా ! యవధరింపుము. అవ్వల శ్రీశుకయోగీంద్రుండు పరీక్షిస్తురేం
ద్రునితో నిట్లనియె. 2
- కం. శ్రీకమరుఁ డిలాభారా, శాకృతికై దేవకిని ! పసుదేవునకు
శ్రీకృష్ణుడై జనించి య, నేకుల రాక్షసులఁ జంపె ! నటిగితి కాదే ! 3

— శ్రీకృష్ణుఁడు భూభార మడంచుట —

- ఉ. పూతన ప్రాణవాయువులఁ ! బుక్కిటఁబట్టెను బండి రక్కసున్
క్షాతలిడొల్లఁడన్న నుడి ! గాడువుసోఁకు నడంచె వత్సఁ డా
చేతనుమోడఁ జంపెబకుఁ ! జీల్చెనఘానురు ప్రచ్ఛేదేశి ని
శ్చేతనుజేనవ్యోము వృషుఁ ! జీరె వధించెను శంఖచూడునిన్. 4
- శా. నొంచెంగూటు వధించెదోసలుని జా ! ణూతున్విచారించె మ
ద్దించెంగంను మురుంగలంచె నరకుం ! దెల్లించె బొండుం బ్రభం
జించె జైద్యుహరించె సాభ్యువిడలిం ! చెం దంతవక్రఖ్యు మ్రం
దించె న్మాగధుసర్వసైన్యముల భే ! దించె న్ముకుందుం డనిన్. 5
- కం. బలురేచి వానిచేతం, బ్రలంబుఁ జంపించె గార్ద ! భతనుం దైత్యుం
బాలియింపించెన్ ముష్టికు, నిలఁద్రోయించె ద్వివిదు వధియింపించె నృపా.
- తే. కాలయవనుని ముచికండ ! గాధరోష, వహ్ని బ్రుంగంగఁజేసెడు ! ర్వారబలుని
మగధరాజు జరాసంధు ! ముండఁజేసె, భీముతో నియుద్ధంబు గల్పించిమించి.
- వ. ఇన్విధంబున శ్రీకృష్ణుండు బలసహితండై భూభార మడంచుపొంతుఁ
గొంటురక్కసిమూకలఁ గాలుప్రాలికంపి మఱియుంగల భూధవుల కన్యోన్య
క్రోధంబులుపుట్టించి హింసాపర్యవసాయియగు వైరానుబంధంబు నెక్కిల్పె.
అక్కతనఁ బొండవధార్తరాష్ట్రమనంబుల రవరవలు వొడమె. దాన
దుర్యోధనుండు పాండవుల కెన్నేని యెగులొనరించె. తన్నిమిత్రంబుం
బురస్కరించుకొని కృష్ణుండు పాండవసభామధ్యంబున నిట్లనియె. 8

- ఉ. ఎంతటిపాపకాలముద † యింతను గట్ట ! సమీరపుత్తు) నూ
యింతముగాకటంచుఁ గన † లెత్తి ప్రాదంబునఁగట్టివైచి రే
కాంతమున స్విషాన్నమిడి † రాజవిహారగదఘ్నఁజేసి ర
వ్యంతగృహంబున స్మరియఁ † బెట్టిరి కౌరవు లిట్లొనర్తురే ! 9
- ఉ. కాలము దాపురించినది † గాక సుయోధనుఁడూక కట్టి యి
ల్లాని యాజ్ఞసేని నుగు † నాథ్యఁ బతివ్రత వేణివట్టి పే
రోలగమందు నీడురట † యెంటమి యుండిన నుండుఁగాక యే
బాలిశుఁడైన నీ పరిధ † పంబు సహించుచు నూరకుండునే ! 10
- ఉ. అంకమఁజేరరావె యను † నా ! కలవత్నిని ద్రావిదిన్నిరా
లంకముగా సుయోధనుఁడు † దానట మేటిమగండు ! కట్టి విల్
జంకెనే ! భీముబాహుల బ † లం బుడివోయెనే ! దీని వడ్డితో
నింకిటఁ జెల్లువెట్టవలె † నేయుఁడు డాయఁడు చూత మావలక. 11
- మ. పదుమూఁడేండ్ల యనంతరంబె లెమకుం † బ్రాపించు రాజ్యం బట
న్నది యేమయ్యెను ! నేమముంవొలఁగు వ్యా † హరంబు లాడం బనే
మి ! డటాయంపరొ ద్రోణభీష్ములట † లె † మీ యర్జునా ! శంకల
స్మదిలోఁ జొప్పఁగి పూనుచివ్వ కిదిధ † ర్మంబేనుమీ తేనికె. 12
- వ. అని యివ్వధంబునం దాశాద్దుండు పాండవులంబురికొల్పి కరుక్షేత్రంబుఁ
గౌరవపాండవులకుఁ గయ్యంబుఁగల్పించి యిర్వంకలంజేరిన నానాదేశా
ధీశుల సప్తాదశాక్షాహినీసంఖ్యాక సైన్యంబుల మాయించె. మఱియుఁ దన
యాదవసైన్యంబుతోఁగూడి పెక్కుమాఱులు బహుశక్తు) సైన్యంబుల
రూపుమాపె. ఇంతసేనియు నయ్యవ్రమేయుండు యాదవసైన్యంబుకలిమిం
దలపోసి భూభారమడంపఁ దావచ్చినవని నిరవశేషంబుగాదయ్యె ననియే
యెంచి యిట్లు యోచించెను. ఈ యాదవబలంబునూత్రము భూమికి
భారముగాదా ! మఱియు నిది దినదిగాభివృద్ధిండుచు నవజయంబెఱుంగ
కున్న యది. 13
- మ. కృతవర్మం గనఁజూలదేరికి వశం † బే సాత్యకింగల్వఁగఁ !
రతినాథుఁ స్పృశియింతురేరు ! గదుఁ జే † రకశక్యమే ! సాంబు ను
ద్ధతినాఁగఁ హరుఁడేసమర్థుఁ, డనిరు † ధ్ధప్రాధి యంతంతయే !
యతులం బంధకవృష్టిభోజయదుసై † న్యం బన్యదుర్వారము. 14
- కా. అన్యుల్ మద్యుజగుప్త మీపుఘల సై † న్యంబు నిద్దారింపఁగా
జన్యంబుల్ వొనరింపనేర, రిక శే † జంపంగ యుక్తంబుగా,
దన్యోన్యక్రథఁరేతు, వారి నదె మా † యం జేసెడిక, మాడవే
వన్యంబుల్ త్వచిసారముల్ స్వతనుభూ † పహ్నిస్ఫురజ్జ్వలలక. 15

వ. మఱియు వారి యంతఃకలహములకు సర్వనాశమునకు బ్రాహ్మణశాపము నిమిత్తమునే సేదనని సత్యసంకల్పండు తలంప నట్ల శాపంబు సంభవించె. అక్కతన సర్వయాదవులు సేసెంచిరి. పిదపఁ గృష్ణుండు స్వధామంబున కరిగె. 16

సీ సర్వలాపణ్యసంజనక మైన స్వమూర్తి, నయనాలకు సుధాంజః నమ్మువెట్టి అభ్రనిర్ఘోషంబు నతకరించెడు గళ, ధ్వని వీనులకు రసాః నమ్మువెట్టి అతిసుఖమారాః నయనముదుస్పర్శలం, ద్వక్కుల కాప్యాయః నంబువెట్టి సాదాంతప్రదేః శాదీస్యతల మన, న్నులకును జబ్బనః చూఱవెట్టి

తే. జతరః పితృనామి కాః సారథములఁ, బిలిచి ప్రాణంబులకుఁ బెద్దవిందువెట్టి! యింద్రియ ప్రయంకరుడయి యిష్టమూర్తి, యలరఁజేసె నప్పటి మానః వాళిన్ల. 17

కం. భావిజనంబులు సంస్మృతి, జీవనధిం దాటుకొఱకుఁ జేష్టలొనర్చెన్ జేవులు వానిదలంచినఁ, గైవల్యం బంకపేటి యి ధనముగదా. 18

వ. అనినం బరీక్షిన్నరేంద్రుం డిట్లనియె. 19

కం. పరమబ్రహ్మణ్యులు ముర, హరిభక్తులు పృథ్వీపః నాదరు లాదా ర్యరతులు యాదవు లబ్బు, సురశాపము వారి కెట్లుచొప్పడెనొక్కో! 20

కం. ఏ కారణమున శాపము, దాఁకెనొ! యెటువంటిదో క యి తచ్చావం! బేకమనస్కులు యాదవు, లే కఁజిజ్ఞసించె భేద యెఱిగింపు మునీ! 21

వ. అనిన శ్రీశుకయోగిండుం డిట్లనియె. 22

— యిశుకుండు పరీక్షిన్మహారాజుతో యాదవశాపము చెప్పుట —

సీ. అఖిలసౌందర్యాలయంబగు జేహంబుఁదాల్చి మంగళకర్మ తతులొనర్చె నావ్రశాముండయ్యుఁ డ్వాదశసౌధంబు, గట్టించి యందుండఁ గాఁపురంబు నొరులు తన్నుంగాంచి యొసరింపఁగర్కంబు, లాచరించెనునీరీహఃత్తడయ్యు బహుఫలప్రదక్షీర్తిఁ బరఁగియు స్వీయవం, శంబును సర్వనాశంబొనర్చె

తే. భూమిభారంబుఁ దీర్పఁగాఁ బుట్టినట్టి, యీశ్వరుండస్యథాసేయః నెట్లుగడఁగు! స్మృష్టిసంహారములు వానిఁ కెపుడు లీల, లమరవతనికి స్వపరభేదములున్మవతి!

వ. అట్టి విచిత్ర చరిత్రుండగు రమాకళత్రుండు ద్వాదశ గృహమేధియై చరించుచుఁ దనవచ్చినపని కించిదవశిష్టంబయ్యెననితలంచి యొకనాఁడు 24

చం. హయమఖిను ల్బలైక వృషచ యావహమల్ సుఖదాయమంగళా లయములు గాయకాళి సక యి ధామరంబులు నైన కర్మ సం

చయములొనర్చి శౌరి ముని + సంఘముఁజీరి యొనర్చి భక్తిఁ ద
త్రియలను వారివీడ్చొలిపె + హృష్టుఁజేసి సమంచితార్చలఁ. 25

తే. గాధినందనుం డసితుండు + కశ్యపుండు
వామదేవుఁ డంగిరుండు దు + ధ్వాసనుండు
భృగుఁడు కణ్వఁ డత్రి వసిష్ఠఁ + డిల్వలారి
నారదుండు మున్నగు మునీం + ద్రవజంబు. 26

కం. ద్వాపక చేరికఁగల పి, దారకతీర్థమ్ముచెంగ + టకుఁ జన నచటక
వారక శ్రీడించు యదుకు, మారకవర్గమ్ముఁ గంచె మానులఘనులఁ. 27

ప. కనికాలప్రేతులై యొండొరులతో హసన్మృఖులగుచు 28

కం. చూచితరే యావేసా, లాచేతలు! జతరపూర + చార్థంబ యిటుల్
వాచంయమవేషంబున, నోచెల్ల! చరింతు రెవ్వ + రొగడె వీరల్? 29

కం. వీరితపశ్శక్తి నివుడ, రారే చూపింతుమని క + రాళించి యటం
జేరినొందఱు సాంబుం, జీరి వడిగవేసి రవుకు + శ్రీవేషంబుఁ. 30

తే. వేసి దొంగడండంబులు + పెట్టుకొనుచు, దాని యల్లన మునులసా + చాలుపట్టి
అయ్య! యీపిల్లగర్భిణి + యడుగ సిగ్గు, పడుచునున్నది యీమె కే + పట్టికల్లు?

కం. అనవిని మనలనువంచి, వనుబూనిరె వీ! రటంచుఁ + బటుకోపముతో
ననిరోమందులు! మీకుల, ము నాశనము సేయు నొక్క + ముసలము వుట్టుకఁ.

కం. అనెడినుడి పిడుగువలెఁ జెవు, లనుబడ గడగడవడఁకుచు + లలిచెడి నిలువం
గను యదుకుమారకులు సాం, బునివస్త్రాభ్యంతరమున + ముసలముతోఁచెఁ.

ప. తోడనే మునులదృశ్యులై చనిరి. అప్పుడు సాంబాదు లమ్ముసలంబుం
గ్రహించి పెరిక్షించి యది యయస్కయంబగుటకు విస్మయంపడి 34

—* యాదవు లుగ్రసేనునకు ముసలవృత్తాంతము సెప్పుట *

మ. కలదే యిమ్మొయి, యిట్టివిల తవుడుం + గన్నార! విన్నార! లో
కులు నిందింపరె, యేమిచేయుదమిఁక! + గోపింపరే వీటఁ జె
ద్దలు! కట్టా! మన కేటికీచెఱచే + తల సేయఁగాఁ బాడు బు
ద్ధులువుట్టె! మనమా మునీశ్వరులతో + దోబూచియాటాడుటల్. 35

కం. అని విహ్వలాత్ములై దా, నిని గ్రహించి మొగమందు + నెత్తురులే నొ
య్యన వెన్న కీడ్చునడుగులఁ, జని స్వీయపురంబునకును + సాంబప్రముఖుల్.

కం. తేఱు కొలువిచ్చియుండఁగ, వాడినమోముల స్పృహలు + పజ్జకరిగి చే
మోడువులఁ గతను వినిచిరి, కూడినయాదవులు భీతిఁగొల్లుమనంగఁ. 37

- కం. అప్పుడు కంసునితండ్రి క, కప్పతులను గెలిచి యుబ్బు + గొన్నమన కెదో
ముప్పోకటిపుట్టెగదరా, యెప్పటి కేదియొదవెడినో! యెవ్వఁడెఱుంగక. 38
- మ. మనకక బ్రాహ్మణు లందు సంఘమివరుల + మాన్యులగదా! నిత్యముం
జనుదేరక హరిదర్శనార్థము మునీ + శక్తేణి మీరుం గనుం
గొనరే! వారివభావముల దెలియరే + కొర్సిం దలం గోకికోఁ
జనునే! కొంపల నెల్ల ముంచితిరిరా + సాంబా! నిమేషంబునక. 39
- వ. అన జాంబవతీనందనుం డిట్లునియె. 40
- కం. తాతా! యాసమయంబునఁ, జేతంబులు పరవశతను + జెందిన వేదో
భూతావిష్టులగతి వివ, రీతప్రక్రియల సంచ + రించితి మనఘా! 41
- వ. నారదాదుల నెప్పుడుం జూచుచుండమె! వీటికట్టి విపరీత బుద్ధులు పుట్టెనో
యెఱుంగమన నుగ్రసేనుండు కొంతవడి చింతించి తలయూఁపి 'భవి
తవ్యతా బలవతీ' ఎవర మేమి చేయఁగలము. 42
- మ. అని యాలోచనము నూచి బీతుగొని గే + హంబందు నిద్దాని నుం
చినచోఁ జే, టిది యిట్లయున్నితగ, దో + చెప్పిబిద్దిగాచేయుఁ, గా
పున దీనింబొడిసేసి సంద్రమునఁగ + ల్పం డేగతిక యాపు మా
సిన యారోఁకలి యింక యాదపులకుం + జేటేమి గావించెడిక. 43
- వ. అని యదురాజగు నాహుకుం డాయయోముసలమ్ము నఱుగఁదీయించి
తచ్చూర్ణంబుఁ దూర్ణంబ యర్ణవంబునం గల్పించె. అఱుగఁదీయఁ
జేఁజక్కని చిన్నయినువముక్కనుగూడ సంద్రంబునం బాఱవేయించె. 44
- కం. ఇక్కత యెల్లఁ బురంబునఁ, బొక్కెక బ్రాహ్మణులకావశములు దప్పవటం
చుక్కిరిబిక్కిరి వగలం, జక్కిరి మొక్కిరిలువేల్పుఁజేరి ప్రజలొగిక. 45
- తే. అయ్యినువశలాకనొకండు(రొయ్యమి)ంగఁ జూర్ణజంబాలవటలనుస్తోకతరళ
తరతరంగములఁ గొంపోయిదఱిని విరియఁ, జమ్మెనట ముమ్మెనలతుంగ(గమ్మ
దెంచె. 46
- తే. జాలరి జరాహ్వయుండు మత్స్య + సమితితోడఁ
బట్టి యారొయ్యఁ దత్కుక్తి + వక్కలించి
ఘనువముక్క కంటంబడ + నిదియు లెస్స
యంబు ముల్కియాఁగారముం + చట్లొనర్చె. 47
- కం. అంతట హరి మాసలవృ, త్రాంతము విని కాలయాపి + యఖిలార్థవినుం
డింతజరుగవలె గావున, సుంతయు శాపముమరల్పఁ + జూడం డనఘా! 48
- వ. అని శ్రీశుకయోగిండుండు నినిపించెను. 49

ఇది శ్రీ మద్గురుభాగవతమున నేకాదశస్కంధమందుఁ
బ్రథమాధ్యాయము

ఏ కా ద శ స్క ం ధ ము

ద్వితీయాధ్యాయము

- కం. శ్రీభరితేర్చునుపుర, క్షాభృదధిత్వకనుపత్వ + క వసించి ఖల
క్షోభమునుచు చాశ్రితులద. యాభావఁగాంచుచుండు + హరిహరనాథా!
ప. ¹దేవా! యదధరింపు మవ్వల శ్రీశుకయోగీంద్రుండు పరీక్షింపఁరేంద్రు
నితో నిట్లనె. 2

—* నారదుండు వసుదేవునిచే నర్పింపఁబడుట *—

- కం. శ్రీవాసుదేవ పదసే, వావిధముల మరగి నిలిచె + ద్వారవతిఁ ద్రిలో
కీవిహృతిమాని నారద, దేవర్షి యదూద్యహుండు + ధృతిఁదేలింపఁ. 3
- కం. అమలమతి! సేంద్రియుఁడు నిత్యమృత్యునన్నిహితఁ డెవ్వఁడర్పింపఁడు ది
వ్యమునీంద్రుల సేవింపఁగ, నమరమనోవిహరణంబు + హరిచరణంబు. 4
- ప. రాజేంద్రా! వినుము. నారదుండు గోవిందగుప్తోదారకయైన ద్వారకకు
మాటిమాటికివచ్చుచు దీర్ఘకాలమువసించుచుఁబోవువాఁ డొకనాఁడు
వసుదేవమందిరంబునకరుగ నతం డతిభక్తి నర్ఘ్యపాద్యాదినత్కారంబు
లాచరించి సుఖాసీనుఁడేసి పూజించి కేల్దోయి జోడించి యిట్లనియె 5
- ఆ. ఓ మహానుభావ + యుత్రమశ్లోకుండ, వైవ నీదురాక + యాత్మజాలకు
జనకురాకచంద + మునఁ గృపణులమైన, మాకు నెల్లరకను + మంచిసేయు. 6
- కం. భూతములకు గీర్వాణులు, సాతము దుఃఖమ్ము రెండొ + సంకెడ రెవుడు
సాతమొకటియెయిత్తురు, పూతచరితులు మిమఁబోఁటి + పూజ్యులుభక్తుల్. 7
- ఉ. వేలువులిచ్చుసాఖ్య మతి + వేలముగా దెవరెట్లు భక్తి భా
వాలను దమ్ముఁగొల్తురో? ధృవమ్ముగఁ దామును నల్లె నీడలుం
బోలఁ జరింతు రెక్క డిడఁ + బోవరు కర్మసహాయులయ్య జే
జే లికమీరో దీనులకుఁ + జేవడియుండిన కామధేనువుల్. 8
- ఉ. ఓగురుదేవ! సర్వసుగు + బోదధి! నారదమానిచంద్ర! మీ
యాగమనంబుచేత నె కృ + తార్థలమైతిమి యైనఁ గోరెడ
భాగవతోరుధర్మముల + వానిని శ్రద్ధగవాలకింతురే
నోగులు సర్వశోభయము + లొక్కటఁబాసి నరుల్ సుఖంపరే? 9
- కం. దేవా! పూర్వము ముక్తిదు, గోవిందుంగొల్పి సంతుఁ + గోరితినట మా
యావశుఁడనగుచు, నక్కట! + కైవల్యముఁగోరనైతిఁగక్కనవడితి 10

కం. చిత్రవ్యసనదమును స, ర్వత్రభయావహము సీ భ † వము దాఁలుటకై
యాత్రమువడుచుంటిని శి, వ్యత్రతాతా ! సన్నికెట్లు † శాసించెదవో ? 11

వ. ఇట్లానకడుందుభిప్రార్థింప నారాయణగుణగణనానుగుణవ్రత్యంబు
లకుం బ్రహ్మ హృదయమండై మహర్షి యిట్లనియె వసుదేవా ! విశ్వకోధక
మర్మంబులగు భాగవతధర్మంబులడిగి లెస్సనియాచరించితి పెంత
యదృష్టము. 12

కం. అనఘా ! యీధర్మము వి, న్నను జవీవిన నాచరించి † సం బోగడిన నొ
ప్పిన దేవభూతవిద్రో, హినిగూడఁ బవిత్రుఁజేయు † నలమి నృపాలా ! 13

కం. పరమాత్ముని నారాయణుఁ, బరమశుభం దేవదేవు † భగవానుని నా
గృరణకునుదెచ్చి యెంతటి, పరోపకృతిగల్పితీవు † వసుదేవ ! యిటకా. 14

నారదుండు వసుదేవునకు విదేహార్షభసంవాదము నుడుపుట

వ. ఏతద్భగవద్ధర్మనిర్ణయవిషయంబున విదేహార్ష భసంవాదరూపంబైన యితి
హాసంబు పురాతనం బొందుగలదు. అదివిన్పించెద వినుము. స్వాయంభువ
మనువునకుఁ బ్రియవ్రతుండువుట్టె; నతనికాగ్నిధ్రుండుకలిగె; నాతనికి
నాభిజనించె. వానికి ఋషభుండవతరించె. 15

తే. ఆఋషభు నెల్ల వారుఁ గొంఁదాడుచుండ్రు, మోక్షధర్మవివక్షచేఁబుట్టె విష్ణు
సంశమున ఋషభుండంచు † నాతనికి జ, నించి రాత్రిజల్ నూర్చుఁ నిగమ
విదులు. 16

కం. వారలలో శ్రేష్ఠుఁడు శ్రీ, నారాయణవరుఁడు భరత † నాముఁడతని ధ
ర్మరూఢిఁ దెల్పదే యిది, భారతమయ్యె నజనాభ † వర్షము వింటే 17

కం. భరతుం డెంతటి సద్ధ, ర్మరతుండో ! యతనిమీఁదఁ † బ్రజ కెంతటి భ
క్తిరసంబో ? భారతమని, పరగెన్నాను మజనాభ † వర్షంబునకుకా. 18

ఆ. వె. భుక్తభోగమహిని † బోనాడి పనికేగి, హరిపదాంబుజంబులొత్పనిలిపి
భూరితప మొనర్చి మూఁడుజన్మంబుల, కీశుపదముఁబొందెఁ ఋషభ యోగి. 19.

క. తొమ్మండ్రునుతులు దీవులు, తొమ్మిదిటికిఁ బ్రభువులైరి, † ధూర్వహులై బ్రా
హ్మ్య మొప్పులయఁ గర్మరతులై. రిమ్ముల నెనుబదియొండఁ హీనచరిత్రా ! 20

తే మిగిలియున్న తొమ్మండ్రు న † మేయయోగ
బలయుతులు దిగంబరు లాత్మ † పరులు నైగ
మార్గశంసులు శ్రమఁబు ల † త్యలఘుచరితు
లమృహాభాగుల నుతింప † నలవిగాదు. 21

ఎ. వారి నామంబు లఘుహరణచణంబులు వినము. ఆ ముషభసందనులు
 తొమ్మండ్రు కవి, హరి, అంతరిక్షుడు, ప్రబుద్ధుడు, సిప్పలాయనడు
 * అవిష్టోత్రుడు, ద్రుమిలుడు. చమనుడు, కరభాజనుడు నను లౌకిక
 నామముల వహించి స్థూనాత్మాత్మకంబు భగవద్రూపంబు నగు
 విశ్వంబు స్వావ్యతి కేకంబుగాఁ గాంతును. అప్పరమహంసవతంసు లవ్యాహ
 శేష్వగమనులై సురసిద్ధసాధ్యగంధర్వయక్షనఃకిన్నరనాగలోకంబులను ముని
 చారణభూతనాథవిద్యాధరద్విజగోభువనంబుల ననాసక్తిం జరించుచు
 నొక్కనాడు 22

కం. వారండలు సనుడెంచరి, భారతవర్షమున కిమిన్పు † పాలుడు ముసిబ్బం
 దారకలఁగూడి నల్పు ను, దారంబగు దీర్ఘసత్ర † యాగంబునకె 23

ఉ. అనిమిభూమినాయకఁడు † నాహవనీయముఖాశ్రయాశులున్
 భూనతముత్విగాదిముని † పుంగవులున్ మఱి సభ్యులున్ సము
 త్థానవిధాభియానముల † దాసిరి తిద్భగవానులన్ మహా
 జ్ఞానుల మౌనున్ సురుచి † చండమయూఖవిభాసమానులన్. 24

ఉ. అమ్మనుజేశ్వరుండు విన † యమ్ము భయ మ్మలలార నర్ఘ్యపా
 ద్యమ్మల నర్హాపూజలను † దప్ప సుఖాసనసన్నివిష్టులై
 బమ్మనిసుంగులంబలై న † వార్యతనూరుచి వెల్లువారెతోఁ
 దొమ్మిదిమందితో నవన † తుండయి తేఁ డిటులాడె వేడుచున్. 25

ఉ. స్వాములు ! వందనాలు భగ † పంతునిపార్వదులై యనన్యభా
 వామలచిత్తులై నిరత † హర్షమునందనరారు మీరు మా
 భూములఁజేరుటెల్ల మమఁ † బుణ్యచరిత్రులఁ జేయఁగాదె ! యే
 నోములు తొంటిబామునను † నోచితిమోగదె మిమ్ముఁజూడఁగన్. 26

కం. కోరికలులేని మీరీ, తీరునఁ గ్రుమ్మరఁగ నామ † తింపెడియర్థం
 బారసితి లోకలం గరు, కారతిఁ బావనులుగా నొ † నర్పనగాదే ! 27

కం. పరమపురుషార్థసాధన, కరణమగుట మనుజుతనువు † క్షణభంగురమే
 నరిది యదియొదవినను మఱి, యరిది ముఁకందప్రియాద † రాలోకనమున్. 28

తే. అదియు మాయదృష్టమ్మన † నొడవెఁగాన
 నడిగెదను మిమ్ముఁ బరమ క † ల్యాణవధము
 నమ్మి నుడువరే నరులకు † నిముసమైన
 మజననన్నిధి నన్నిధి † సూరులార ! 29

* 'అవిష్టోత్రోద్రమిళ్ళ' అని వావిళ్ళవారి ప్రతి. అవిష్టోత్రోద్ర ద్రుమిలః " అని దొందై విద్వయసాగర
 ప్రెస్ ప్రతి. గోరఖపుర ప్రతిలోను ద్రుమిం అనియే కండు.

కం. వేనివలనంబగున్నుం, డై నిజదాసులకుఁ దన్ను + హరియొసఁగునొ మా
కా నిరుపమభగవద్ధ, రాగ్రాసీకము నడుపుడు విస + స్వర్ణలక్ష్మణుఁ. 30

.. + నిమికిఁ గవి భాగవత ఛర్మలక్షణములు నెప్పుట +.

న. అని నిమిభూవల్లభుండడిగెనని వసుదేవునితో మఱియు నారదుం డిట్లనియె.
అట్లు నిమియుడుగఁ బరమకల్యాణంబగు భాగవతధర్మమును నార్వభులలో
జ్యేష్ఠుండగు కవిమనీంద్రుం డిట్లు చెప్పఁబొడంగె. 31

ఉత్సాహ. అనఁడు ! సతముగానిదేహ + మందు నాత్మభావముం
చిన నె ధయముపుట్టుఁజుమ్మి + శ్రీనివాసుసంఘ్ని సే
వనబొసర్ప నిత్య హట్టి + వారి నెట్టిభీతియుం
జెనక దీతుఁ డభయమిచ్చి + చేరి వారిఁ బ్రోచెడిక. 32

వ. పరమకల్యాణంబున సభయంపుటుఁ కియ నుమీ. 33

ఆ వె. ఆత్మలబ్ధిఁకొఱకు + సఖలేశ్వరుం డే యు, సాయములనుజెప్పెఁ బామరాని
యైన నెఱుంగుభంగిఁనవె భాగవతధర్మములనియెఱుంగవయ్య! భావవర్య!

మ. అవనీనాయక ! యోగముఖ్యపరక + రాగ్రానింబలెక విఘ్నముల్
డవులక రావిట నీసుధర్మముల నే + త్రవ్వంద్యముఁ మూసికొం
చవిచారంబుగఁబర్వదీపింక బడం + డట్టిట్టులం ద్రోవఁ గొం
త విడం ద్రొక్కిన నేయసాయమును బొం + దం డియ్యెడక భావరా ! 35

వ. అట్టిభాగవతధర్మంబు వినుము. 36

మ. తనబుద్ధింద్రియచిత్రవాఙ్మనములం + దాఁజేయుఁగర్మంబు శా
స్త్రవిబద్ధంబు నవైదికంబు, బ్రకృతి + స్వాధీనుఁడై వానినె
ల్లను నారాయణమూర్తికర్పణము న + ల్పంగావలెక దీనినే
యనఁఁఁ ! భాగవతోరుధర్మమని ధీ + రాసీకము న్వాకొనుక. 37

వ. తనకంటె మఱొకద్వితీయవస్తువున్నదనునభినివేశంబునను, మఱియు

చం. పరము నెఱుంగ లేమిని వి + పర్యయబుద్ధిజనించి దేహమే
పరమనిపించు నక్కతనఁ + బాటిలభీతి తదీయమాయచే
నరివర ! కానఁ బండితుఁ డ + నాతభక్తినిబద్ధబుద్ధియై
గురునియనుగ్రహంబుగొని + కొల్వవలెం బరమేశ్వరుం బరుక. 39

తే. ధ్యాత్వమతిని స్వప్నమనోర + థంబుల ల్ల
విద్యమానమయ్యు జగంబు + వెలుఁగుదుండుఁ
గానఁ గర్మసంకల్పవి + కల్పకంబు
మనమనరికట్టి యభయమొం + దును బుధుండు.

వ. మనంబుం గెల్వనోపనిచోఁ గొంజొకనుభభమ్మాంబుం దెలిపెద విను. 41

కం. హరిజన్మకర్మముల శుభ, కరనామమ్ములను గీతి శలను వినుచు ని
బ్బరముగఁబాడుచు భక్త్యైకరతుండయి వాంఛలుడిగి శ్రీకాలఁగవలయున్.

నీ. హరినామకీర్తన శ మట్లుచేయఁగఁజేయ, నవరిమితప్రేమ శ మావహిల్లు
హృదయంబుకరఁగు నోశియా! యోడితేయని, బిగిలినవృత్తు శ పేక్షసేయఁ
దగు నెనీకంచు రోదన మొనర్చును బల్క, వేమిరాపిఁవ సంబిట్టెయటచు
ననుదయఁజూడరాశియనిధరఁబడునని. గ్రహమువచ్చెనటంచు శ గంతులిడును

తే. గనియెనన్నంచుఁబాడును శ గాతుననియె, నన్నటంచున ర్తించును శ న్నాదుఁబోలె
నవశుఁడై యుండునానందశిమనుభవించు, భక్తవర్మండును గుణసంపన్నుతుండు.

ఆ వె. భూతపంచకంబు శ జ్యోతిర్గుత్పము, ద్రములు జంతువులను శ దరులు దిశలు
నర్వమును ముకుందు శ శారీర మేయంచు, నుదితభక్తి మొక్క శ చుండవలయు.

వ. హరిభజనంబు నొనర్చుచుండఁ బ్రతిభజనంబునను 45

తే. భక్తునకునీశ్వరగుణానుభవము, భక్తి, భవవిరక్తియామూఁడొక్క శ పరిజనించు
క్షుచ్ఛమంబును దుష్టిపుష్టులను గుడుపు, కుడుపునందునన్నాదున శ కడరునట్లు.

వ. ఇట్లు ప్రతిభజనకాలమ్మునను హరిగుణజ్ఞానభక్తివిరక్తు లడయించుచుండం
గ్రమముగాఁ గొంతకాలమునకఁ బరమశాంతియగుముక్తి కలుగుననిచెప్ప
హరించి నిమి యిట్లనియె.

ఆ. వె. పరమహానులార! శ భాగవతుని ధర్మములును వర్తనములు శ భూరి లింగ
ములును జెప్పఁడయ్య; శ మొగినాతఁడెట్టివాఁడేమివల్క చుండు శ నిచ్చకొలది ?

- శ నిమికి హరి భక్తధర్మాదులం చెప్పట -

వ. అనిన రెండవపారికాంక్షి యగు హరి యిట్లనియె. రాజా! భక్తధర్మములు
విను. 49

కం. తననాభూతములందుక, దనయందాభూతములను శ ధరణీశ్వరమం
దన! భగవద్భావముతోఁ, గనువాడు త్రముఁడుభక్త శ గణములలోన్. 50

తే. అభవునందుఁ బ్రేమముభక్తు శ లందుమైత్రియ జ్ఞజనులందుఁ గృపశక్తు శ లందుపేక్ష
యిట్లు భేదదర్శనుడయి యెగుఁగుకలన, వాఁడుమధ్యనుభక్తుండు శ వసుమతీశ! 51

కం. క్షితినాథ! యీశు నర్చా, ప్రతిమావళియంద మివుల శ శ్రద్ధకలిగి త
చ్చితులనొరులనరయఁడుచా, కృతభక్తుఁడువీడుభక్తి శ యిష్టడయొడన్.

వ. ఈ ప్రారబ్ధభక్తి క్రమక్రమముగా నున్నతస్థితి కరుగును. ఇంక భక్తు డెట్లు
వర్తించునో నుడివెద వినుము. 52

- తే. ఇంద్రియముల సర్థములు గ్ర + హించి వాన,
హర్ష రోషము తెడఁదకు + సంటసిక
యః ఘ ! విష్ణుమాయామయం + బభువిశ్వ
మంచు వర్తించు భాగవ + తాగ్రసరుడు. 54
- తే. వసుమతీత దేహమున కు + త్వత్తినాశ
ములును, బ్రాణమ్మునకు త్సుత్త, + బుద్ధి కిచ్చ,
విషయాలకు శ్రమ, మెడఁదకు + భీతి, స్వస్వ
ధర్మములటంచు వానిని + దగులఁజోక
యభవుఁ గొల్పుచు మెలఁగు భ + క్తాగ్రసరుడు. 55
- కం. కామంబులు కర్మంబు ల, స్తోమంబులు వాసనలును + దొడర వెవనివ్వా
ద్ధామమున, నెవఁడుగొల్చునో, దామోదరు, భాగవతవశతంసుఁడువాడే.
- వ. రాజా ! భక్తుడే లింగముల భగవత్ప్రియుఁడగునో చెప్పెద వినుము 57
- తే. జన్మ కర్మ వర్ణాశ్రమ + జాతులందు
దేవిచేనైన శ్రేష్ఠుండ + నేనెయంచుఁ
దనువునం దహంభావ మె + వ్యక్తిలేదొ,
వాడె యద్యుత్ప్రియుఁడు భూ + పాలతిలక ! 58
- వ. మఱియు భక్తుండు యాదృశుండో వివరింతు వినుము. 59
- కం. ధన దేహాదులయందుం, దనదీయనుచుఁ బరునిదనుచుఁ + దా భేదంబుం
గనక సకలభూతసముఁడు, ఘనశాంతుఁడునైనవాడేగిగా భక్తుడనక. 60
- కం. త్రైలోక్యరాజ్య మట్టినఁ, గాలము నిమిషార్థమైనఁ + గడవఁడు భగవ
ల్లీలానుభూతిఁ దవులక, యాలమునేసి యతఁడేగి + దా భక్తుడనక. 61
- కం. భగవత్పాదాంభోరుహ, యుగళార్చనకంటె సార + మొకఁడున్నదె యం
చగణితశ్చలభక్తిం, దగిలికొలుచు భాగవతవ + తంసుండు హరిక. 62
- చం. అఁఘ ! త్రివిక్రమాంఘ్రియుగళాంగుళేశుభ్రభాభచంద్రికా
ఘనరుచి, భక్తవిత్తజని + కారములుం బరితాపముల్ నశిం
చును, రవిచండభానుపరిశోష మడంగదె రాకయందుఁ దూ
ర్పున సమృతాంశుమండలము + పుట్టినయంత నిమిషీతీశ్వరా ! 63
- వ. ఇక భక్తుం దేమివల్కునంటివి. అతండు సంతతము గర్వేశ్వరునామముల
కంటె నన్యంబువల్కునే ! 64
- మ. అవశుండై తన పేరుఁబేర్కొనినఁ బాపాఘంబు మాయించు న
ట్టి విభుండుత్కలభక్తిపాశములచే + దెందంబునం బాదవ

దృవిలాసంబులఁగిట్టిచెచు శ్రీతు నే + దండే ! యితిం డౌర భా
గవత్రశేష్ఠుడయంచు నెంచి జనక + క్షౌచాలచూడామణి !

65

శా. అంభోజాగ్రసపాశశాసనకృతా + న్యాద్యాదితేయల్ శుభా
రంభుల్ సంతత మేమహామహుని ద్యా + రఁబుం బ్రతీక్షించుచుం
గాంభీర్యఁబులు దక్కియుండు రతఃం + గారుణ్యపాఠోనిధి
దంభాన్యస్థిరభక్తిఁ గోఁవఁగను ని + త్యజేమ మేపార దే !

66

ప. అని హరి మహర్షినిమికిం జెప్పెనని నారదుండు వసుదేవునకుబోధించినట్లు
శుకయోగి వచించెను.

67

ఇది యేకాదశస్కంధమున ద్వితీయాధ్యాయము.

తృ తీ యా ధ్యాయ ము

కం. గుంటూరుమండలరమకు, గెంటుమయిన కొండపిట్టిల్లా క్రేవం
దంటయయిన యేర్పూరున, నంటుమెయి వెలుంగుచున్న హరిహరనాథా !

ప.¹ దేవా ! యవధరింపు మవ్వల శ్రీశుకయోగీంద్రుండు పరీక్షింప రేంద్రునితో
నిట్లనియె. నారదుండు వసుదేవు నాదరంబునంజూచి వసుదేవా ! వినము.
పిదప జనకభూపతి యూర్విభులకు మ్రొక్కి-

2

కం. ఓమునులారా ! మాయల, నే మోహితులంబొనర్చు + నీశ్వరు మాయా
సామర్థ్యం బెఱిగింపరె, నామది తనివోద హరిగుణశ్రవణమునక.

3

కం. యతిపర్యులార ! సంసారతావతప్త్రుండ నగుచు + రాల్చడు నన్నా
దృతి నుద్ధరింపరె వచో, మృతమున భవమునకుమందు, శ్రీశుకభయోగా.

4

ప. ² వెనుక విష్ణుమాయామయం బఖిలవిశ్వ మనిచుడివితిరిగానఁ దన్మాయను
వివరింపంగోరెదనన సంతరిక్షాహ్వయుండు తృతీయార్షభుం డిట్లనియె.
జనకరాజా ! సులభముగాఁ దెలియటకై సృష్ట్యాదికార్యద్వారమున మా. గూ
స్వరూపము నిర్ణయించెదను

5

-+ నిమికి సంతరిక్షుఁడు మాయాకార్యము సుడువుట -

*తే.³ రాజ ! దేనిచే నిర్గుణ + బ్రహ్మమందు,
భాసిలుచునుండు నాత్మ వి + పర్యయంబు
అదియె మాయ, యామాయచే + నాద్యుఁ డీ ప్ర
పంచము సృజించునని శ్రుతుల్ + పల్కుచుండు

6

1 తాయద్యాప్రారంభము 14.4-1948 2 ఆధ్యాయము 64 వ పద్యము. 3 పూర్వగుర్తులకు
మూలకోకములు బొందె ప్రతిరోసు గోరఖపుర ప్రతిరోసు లేవు.

*తే. జాగరణమింద్రియార్థభిమాగతంబు, స్వప్నమంతరికరణసంభవభ్రమంబు
వినుసుష్మప్రితవాసనాబీజమాత్రయాన్వితంజ్ఞానవాఙ్మతఃకర్మాభిధుండు.

*ప. అని యంతరిక్షండు నిమిమొగంబుంజూచి రాజా! మరలవిను. 8

*సీ. చక్షురాదీంద్రియః సమితిచేత నెడండ, స్థిరరూపముః ఖార్థతతులు
స్థిరములంచుభ్రమమ్ముఁ డెందుటయేజాగరముకేవలాంతరికరణజనితము
లస్థిరమ్ములగురూపాదా లసిత్యయం, చునుభ్రమించుటస్వప్నభ్రమంబు! యీద
శాయుగసంస్కారః సహితమై జ్ఞానభంజకముగానున్న బీజమైన నూన

*తే. ముప్తియగును జాగత్స్వప్నః సుప్తములు య
ధార్థములుగావు మిథ్యలాః త్రయమునందు
స్వతంత్రుడయి తురీయః డాః పృథు వాఙ్
ప్రహృ. మాత్ర, సత్యం బడేఁ పార్థివేంద్ర! 9

*ప. విశుద్ధంబైన జ్ఞానమొక్కండే మాయవలనఁ ద్రిపుటిగా భాసించుచున్నది.
స్వప్నవస్థలో నధిష్ఠానాత్మయందు స్ఫురించు సంవేత్త, సంవేదనము,
సంవేద్యము నను మూడును వైతిభ్యవ్యభిచారంబులంజేసి మిథ్యలు.
స్వప్నమునుండి జాగరమునకు వచ్చుటతోడనే స్వాప్నికపదార్థంబు లేవి?
మితయు నవి యొకప్పుడుంటయు మఱొకప్పుడు లేకుంటయు నెడి రాక
పోకలు గలవిగదా. అందువలన స్వప్నము మిథ్యయని తోచుటలేదా?
ఈ స్వప్నంబుంబోలే జాగత్సుషువులను లెస్సగా విచారించుకొన్న
మిథ్యలని తేలును. ఇదియే మాయాకార్యము. మితయు, 10

— సమితి నంతరిక్షండు సృష్టిలయప్రకారములు నుడువుట —

*సీ. భూతాత్మః జాన్యుండుః పురుషజం జేతడు
చ్చావచభూతసంః చయము స్వకృత
పంచమహాభూతః పాళిచేతను స్వమా
త్రాత్మప్రసిద్ధికై యటు సృజించి
తద్భూతములలోనఁ దాఁబ్రవేశించి యం,
తర్వామియగుచు సంః తఁ బదునొకఁడు
విధములుగాఁ దన్నుఁ విభజించుకొని మనో
రూపమ్మున హృషీకః రూపమునను

*తే. తత్తద్ధార్మికుడుచుచుఁదనువునందె, మివులనాత్మాభిమానంబుఁదవులుకొలిపి
యైహికసుఖంబులకెసక్తుఁడై చరించు, నీనిఖలముమాయాకార్యమేవృపాల!

కం. కర్మోద్రియములచేత, స్వర్గము సేయుచును వాగఁగ నాబలమునఁ బ్రా-
కర్మోపలంబుం గుడుచుచు, నర్మిల సీజీవుఁ డీ భుఁగఁ వాంబుధిఁ దిరుగుక. 12

కం. ఇట్లు జీవుఁడు కర్మముఁ, బట్టి లభించిన వ్యధాలఁ గలవలెనుపులం
బుట్టుచుఁజచ్చుచుఁబ్రళయము, దొట్టువలెననవశుడగుచుఁదొట్టుచునుండుక.

ఎ. ఇది సృష్టివిషయ మింకఁ బ్రళయవిషయము విను, సర్వమహాభూత వినాశ
హేతువైన సంప్రపంచాసన్నంబగుడు నాద్యంతశూన్యుడగు కాలాత్మండు
పంచభూతములచేతను శబ్దాదిగుణములచేతను నిర్మింపంబడి స్థూలసూక్ష్మ
స్వరూపముగానున్న వ్యక్తంబైన యీ విశ్వంబును సవ్యక్తమునంజేర్చు
నాకర్షించు, నంత, 14

సీ. వర్షశతావధిఁ గల వర్షములుండ వ, రుద్రుఁడుజ్జగంబేర్చుఁ గలఁ గుఁ
సంకర్షణముఖాగ్నిఁ గల సర్వసప్రేరిత, మై యూర్ధ్వశిఖలతోఁ గలఁ సఖలదిశలఁ
బోలయుచు బాతాళముననుండియుత్థితం, బైనిఖలము బూదిఁ గానొనర్చుఁ
బ్రళయకర్తయగుసాంకర్ష్యండుసమేఘ, చయుండియిహ స్తిహఁస్తప్రమాణ

తే. భూరిధారలవర్షించుఁ గల నూలువత్సరంబు లఖలంబు నంబునుఁ గలఁ
నీల సైంధవ మెట్టులఁ గల మాటుమణిఁ గల, నట్టు లానీటికుప్ప బ్రహ్మాండమణిఁ గల

తే. అట్లులు నుపాధియానందఁ గలఁ మంబులయము
గాఁగ వైరాజపురుషుండుఁ గలఁ కదలి తనకు
నాదికారణమైన యఁ గల వ్యక్తమండు
నడఁగు నింధనశూన్యమాఁ గలఁ నగ్నిహోలె. 16

సీ. అవిని సీరమ్మలంకరణఁ గల సాంవర్తకుం, డనిలండు తద్గంధఁ గలఁ మహారింప
నాసీర మగ్నిలోఁ గలఁ దద్రసమును, నవ్వాయుమూర్తియేఁ గలపహారింప
నాయగ్ని యనిలమంకరణఁ గల డద్రూపంబు, సంవర్తకతమంబుఁ గలహారింప
నాయనిలము నభంకరంబునగు నదీ, యస్వర్గమవకాశఁ గల మాహారింప

తే. ఆనభంబును దామసాఁ గల హంకృతిఁ గల
యింఁచుఁ గాలాత్మఁడైనట్టిఁ గల యీశ్వరుండు త
దీక్షుశబ్దగుణమ్మూర్త్యాఁ గలఁ తింబొనర్చుఁ,
గాలమున కేబ్బము నశింపఁ గలఁ గనమె న్నవతి ! 17

కా. ఇంకంబాతెడి బుద్ధి యింద్రియదశంకఁ గలఁ బేకంబుగా రాజ సా
హంకారంబున, దేవబృందములతోఁ గల స్వాంతంబు తత్సాన్నిధి
హంకారంబున, నిట్టులా త్రివిధకాఁ గల ర్యక్తేణితో నమృత
హంకారంబు పరిహర్తునం దదియు నఁ గల వ్యక్తంబునకా భూపరా ! 18

కం. ఇమ్మాయయె త్రిగుణాత్మక, యమ్మయి సృష్టిస్థితులు లయమ్ముల నడికా
ర్యమ్ములకై యీశ్వరుకరణమైనది యింక నది విశిష్టస్థలతు న్నపా ! 19

వ. అనిన విని నిమిభూపాలుం డంజలిఘటించి మహాత్ములారా ! యవనీ
కృతాంతఃకరణులము దేహాత్మాభిమానులము నగు మేము దుస్తరంబైన
యీశ్వరమాయను సులభముగా దాటుమార్గము నుపదేశించి మమ్ముఁ
గృతార్థులంజేయఁడన నార్పఁబడిన ప్రబుద్ధుండు చతుర్థుం డిట్లనియె. 21

—* నిమికిఁ బ్రబుద్ధుండు వైరాగ్య ముపదేశించుట *—

ఉ. చిత్త మొకింతత్రిప్పి పరి + శీలనచేయుము ! చూడుమా ! నృపా
లోత్తమ ! యీ మనుష్యులు మ + హాన్నతసాధము లేర్పఱిచి కొం
బుత్తడి బొమ్మలక సతులఁ + బొందుచు దుఃఖనివృత్తికి నుఖా
వృత్తికిఁ జేయుచేష్ట లవి + వ్రేల్చిడి వ్యత్యయమందుచుండుటల్. 22

ఉ. సంతతముక శ్రమంపడుచు + బాల్మలఁజేరుచు మృత్యుదేవితోఁ
బంతములాడుచుక నిదుర + పట్టును నాఁకలిపట్టెఱుంగ కెం
తెంతలొసేయుచుక నుఖము + లెల్లనుబాయుచుఁ బాడుత్రోవలం
గంతులువైచుచుక ధనము + కై నరులుం బడుపాట్లు చూడుమా ! 23

ఉ. ఎన్నిశ్రమంబులోపడి గ్ర + హించిరి, పోషణచేయుచుండి రం
చు న్నెనరూని విత్తమొక + చో పసియించున ? తగ్గకుండునా !
కన్నులదుమ్ముగొట్టి పర + కాయనివేశమొనర్చి యంతలో
న న్నరుఁబాసిపోయెడి ధ + నంబునకై పడుపాట్లు చూడుమా ! 24

ఉ. కట్టినగీములుం జెడక + క్రాలునె ? ప్రేముడి యాము డిక్కఁజే
పట్టిన నాతివ్యాధులను + వ్రాలదె ? కూరిమిపట్టి కెవ్వడుం
జెట్ట ఘటిల్లదే ? పనులు + చేడ్పడవే ? నకలంబు మిత్తియుం
బొట్టనుబెట్టుకొంట కన + మో వినమో మన మోసృపాలకా ! 25

ఉ. కాంచుచునుండు మీకనులఁ + గాయము రాకలపోకల న్నిరీ
క్షించుచు నుండు మీధనము + క్రేళ్లులునాటుచుఁ బోవుచుంట లె
క్కించుచు నుండు మాయపు న + ఖన్నత వ్రేళ్లులమీఁద నక్కటా !
యించుకయైన బుద్ధి జని + యింపడ నిత్యపదార్థ మారయక. 26

ఉ. నిన్ననుగన్న దేదయిన నిల్చెనె నేఁ డొకమార్పులేక ! య
ట్లున్నదటన్నఁ గన్గొనుచు + నుండఁ మి జీర్ణశరీరవృద్ధులక !
గన్నుల నోసృపాలతిల + కా ! జగమందున నేది నిత్యమై
యున్నదిలేదు దీనికొక + కొండఁగనేటికొ పెక్కుబాధలక ! 27

కం. ఆలింజుట్టుకొనుం గే, హాలిం గట్టుకొను బతుచ + యముఁ బెట్టుకొనుక
జాలఁగఁ జరసాఖ్యం బీ, జాలకపోగ నివి దుఃఖః జాలముఁగూర్చుక. 28

మ. అః శూ ! యీధర సౌఖ్యమే యిలులని + త్యంబంచుఁ జంఱింతు పే
మొ ? సితాంతంబు మఖాదికర్మములచేఁ + బుణ్యంబువార్జించి పొం
దిన యాముష్మికసౌఖ్యముల్ సయిత మిం + తే నిత్యముల్ గావు, క
ర్మనిమిత్తంబునవచ్చులోకము సరేం + ద్రా ! శశ్వతంబౌనటే ! 29

తే. అధికులందనూయ సమాను + లందు స్పర్ధ
ధ్వంసమందుభయోదులు + పరిలుచుండు
మంః లేకుల కట్లు సా + మాన్యులకును
కాడుసంపద ! యెల్లప్పు + బాధనెట్లు. 30

ప. అని యిట్లు విచారించి కర్మచితంబైన యీ లోకంబును బుణ్యచితంబైన
వరలోకంబును రెండును శాశ్వతములుకావనియు నితిశయసౌఖ్యము
నీజాలవనియు సిత్యయించుకొని యా తమశ్రేయస్సునెఱుంగంగోరి 31

- + ప్రబుద్ధుఁడు మాయాతరబోపాయము సుడువుట - +

చం. సదమలచిత్తునిం బరమ + శాంతుని సాంగముగాఁ ద్రయీతతిం
జపివినవాని నాత్మరతు + సంశయముల్ దొలగింప దక్షునిక
సదయుని బ్రహ్మజేత్ర గుణ + శాలి నిరీహుని సద్గురూత్తముక
ముదమునఁజేరి యంఘ్రులకు + మొక్కి భజించి నిలాంతభక్తిమై 32

మ. గురుఁడే దైవత మాత్మయంచు మదిలోఁ + గొండాడుకొంచుక నిరం
తరనిర్వాణసమర్థణాక్రియలచే + తక దన్వచుక భక్త ధ
ర్మరహస్యంబులెఱింగి యావిధిఁ జం + పం దాన నయ్యాశ్వరుం
డరుసంబంది వశుండగుక బలియె దృ + ప్తాంతంబు శిష్టాగ్రణీ ! 33

ప. మఱియు మాయందరింపఁగోరువాఁ డెట్లు మెలఁగవలయునో చెప్పెద. విను.

సీ. ప్రథమంబునక సాధు + పరులసాంగత్యంబు, మదికి నెందును సంగ + మంబులేమి
దీనులందు దయ స + మానులందును మైత్రి, ప్రాజ్ఞులయందును + బ్రశ్రయంబు
సంతర్పహిశ్శౌచ + మాత్మధర్మాచర, ణంబు తిలీక్ష మా + నప్రతంబు
స్వాశ్వాసనివృత్తు + నార్జవంబును ఋతు, కాలస్వదారసంగం బహింస

తే. కష్టసుఖముఖద్వంద్వాలఁగలఁగకుంట, భాగవతశాస్త్రవితతిశ్రద్ధాగమంబు
నితరశాస్త్రంబుల ననిండఁయింద్రియాను, భావవిజయంబును యథార్థ +
భావణంబు 34

సీ. అఖిలంబునందు ని + యంతృరూపముననీ, శ్వరునిసంవిత్స్వరూ + పమున నాత్మ
నన్వీక్ష సేయుటే + కాంతకీ త్వంబు, గృహముఖాద్యభిమాన + రహితతయును

దొరకినదాన నం + శోష మొందుట వివి, క్షనిసాతవల్కల + ధారణంబు
మనసుఁ బ్రాణాయామ + ముసవాక్కు-చక్రాస్థంబు, సంగర్భము, పనీహ +
నలుచుటయును:

తే. అద్భుతక్రియఁడగు హరి + యతులజన్మ
కర్మగుణసమూహంబు ని + మ్మలుషభక్తి
శ్రవణకీర్తనధ్యానముల్ + సల్పుటయును
గృతము సర్వము హరికి న + ర్పించుటయును. 36

నీ. యజ్ఞదానతపోజ + పాచారములఁ గళ, త్రక్షేత్రపుత్ర)క + ప్రాణచయము
సాత్త్వికఁబ్రయమైనఁ + యులంబుఁ బరమున, కంచితమతి వివేదించుటయును
హర్యాత్మనాథన + ఖంబుచు స్థావర, జంగమపరిచర్య + సరవి నందు
నరులను ధర్మతత్త్వరులను భక్తశేఖరులను బూజించి + పరలుటయును

శే. భక్తజను లొండొరులు భగ + వానుభవ్య
యశము పాడుకొనుట రతి + నందుట సుఖ
మొనయుట సమస్తదుఃఖని + వృత్తిగనుట,
యభ్యసింపంగవలె నీగు + నాని నెల్ల 37

వ. ఇట్లుభాగవతధర్మంబుల నభ్యసించుచుండఁ గొండొక కాలంబున కాభక్తులు
కం. కలుషహరుడైన హరిని, దలఁచుచుఁ దలఁపించుచుకొని + భస్మాగ్రసభ
క్తులఁ బ్రేమభక్తులం దే, హలతల ధరియింతురు పులఁకాంకూరంబుల్. 38

చం. హృదయము నచ్యుతాంఘ్రులవ + యిం డగిలించి యతాకికక్రియా
స్పదులయి యేడ్చురొక్కయెడఁ + బాడుదురొక్కవు తొక్కయిక్క న
వృదు రొకతావు న స్పటనఁ + పోడిమిఁజూపుదు రొక్కచోటఁ బ
ల్కుదు రవలం బరాత్పరుఁ + గూడి సుఖంతురు నిష్క్రియావిధిక్. 40

కం. ఈ రీతి భాగవతధర్మరూఢిఁ దనరుభక్తుఁ + డశ్రమమున శ్రీ
నారాయణపరుడై దు, స్వారంబగుమాయదాటు + రాజవరేణ్య! 41

వ. అని యిట్లు వసుదేవునితో నారదుండువల్కి మఱియు నిట్లనియె. అట్లార్
భుండు భక్తిమార్గంబున మాయం దరింపవచ్చునన నిమిభూవల్లభుం
డుల్లంబున నించుకయోచించి హస్తముకుశలంబులు . ఫలంబునలంకరింప
బ్రహ్మవిత్తములారా! నారాయణుఁడు బ్రహ్మము పరమాత్మయని
వల్కుదురు. తత్త్వరూపనిరూపణమొనర్చి నన్ననుగ్రహింపుండన నేనవ
హాని పిప్పలాయనుం డిట్లు చెప్పందొడంగె. 42

-+ పిప్పలాయనుడు బ్రహ్మతత్వము నిరూపించుట -+

సీ. విశ్వోద్భవస్థితిః విలయ హేతువయి తాః, దనకు హేతువులేక తారు నెవఁడు
స్వప్న జాగరనుష్ఠానంబులయ్యెన, మాధ్యాదులందును మనలు నెవఁడు
దేహేంద్రియానుసహజమౌనముననుబండు సజీవితంబయి స్వస్వవిషయ
సందోహములయందుఁ పంచరింపంగఁబ్రధానకారణమయి తనరు నెవఁడు

తే. వాఁడె నారాయణుండన్న బ్రహ్మమన్న
వాఁడె పరమాత్మమన్నఁ ద త్వం బదోకఁటె
లక్షణవిభేదములచేఁ జె లంగు నామ
ధేయధేదంబు లింతయఁ దెలియు మనఘ !

43

వ. ఈ పరతత్వమును మనోబుద్ధివాఁడై త్రప్రాణంబులుం దదితరేంద్రియంబులు
నెఱుంగంజాలవు. అగ్నిని దనయంశములేయైన జ్వాలావిన్దులింగాదులు
వ్రకాశింపజేయఁగలవా లేక దహింపజేయఁగలవా ఏదియు లేదు.
అట్లే జడములైన యింద్రియములు పరముచే వెల్లింపబడఁదగినవికాని
యజడమైనపరమునే వ్రకాశింపజేయఁగలవికావు జడములకుఁ గర్మత్వమే
కాని కర్తృత్వములేదు కాన స్వతఃప్రమాణమగు వేదమువలనఁ దత్వము
గ్రహింపవలె. ఆ వేదముగూడఁ దాత్పర్యార్థముచేఁ జెప్పఁగలుగునేకాని
సాక్షాచ్ఛబ్దముచేఁ జెప్పఁజాలదు. ఎట్లన, 'నేతి నేతి' 'అస్థూల మణు' ఇ
త్యాది వేదములవలన ఏదికా దదికాదు స్థూలముకా దణువుకాదని
యిట్లు నిషేధించుటవలననే తదవధిభూతమై శేషించువస్తు వొకటియున్న
దని యర్థవశమున స్పష్టమగుచున్నది. తత్కూలమున నది తెలియఁబడు
చున్నది.

44

సీ. ఆ బ్రహ్మమొకఁడ మా త యాశక్తిచే గుణ
త్రయమునుదాల్చి వ్ర త ధానమయ్యె
నాబ్రహ్మమే మహ త్తన జ్ఞానశక్తిమిం
చఁగ నూత్రమని క్రియా శక్తిమించ
నెన్నగఁబడె బ్రహ్మ మే, జీవునకుపాధి
యైన యహంకార మయ్యె బ్రహ్మ
మేదేవతలు సక లేంద్రియంబులు విష
యమ్ములు సౌఖ్యదుఃఖమ్ములయ్యె.

తే. ఇట్లు సర్వరూపమ్ముల స్వేచ్ఛఁగఁ బ్ర
కాశిలుచు స్థూల సూక్ష్మాఖ్య తార్కములకుఁ
గారణంబయ్యెదాఁ గార్యకారణము ల
భిన్నములె యిట్లు బ్రహ్మము వెలుఁగు ననఘ !

45

వ. సర్వాత్మకంబైన బ్రహ్మమునకుఁ గార్యవికారములు సంభవించవు. ఆత్మకు జన్మస్థితిమరణవృద్ధిపరిణామక్షయములు లేవు. రాకపోకలుగల బాల్య యౌవనాదులును సాక్షియగునాత్మకు లేవు అవస్థావంతుల యనన్తలు ద్రవ్యకు సంభవించునా? ఈ యాత్మ సర్వదేశసర్వకాలములందు లభించు చున్నది అది నిత్యము జ్ఞానస్వరూపము స్థానిమొక్కటే వృత్తిభేదము ననుసరించి యపానవ్యానాదినామముల ధరించినట్లు జ్ఞానమొక్కండే యింద్రియబలంబున నీలజ్ఞానపీతజ్ఞానాది వివిధనామముల ధరించుచున్నది. కాని యీనామములు వాస్తవికములుగావు. నీలపీతాద్యాకారవృత్తులు నశ్వరములు. నీల జ్ఞానము కల్గినపుడు బీతజ్ఞానము కల్గినపుడు నుభయ కాలములందు జ్ఞానమున్నదినుమి కనుకనే జ్ఞానము నిత్యము. 46

సీ వినుచుంటే! యండజ + స్వేదజోద్భిజ్జజ, రాయుజభూతవా + రంబునంను నక్కడక్కడ జీవుఁ + బ్రాణంబున సరించి, యేవికారములేక + యెసఁగునట్లు జాగ్రద్ధృష్టికమల + స్వప్న సంస్కారవ, దహము నుషుప్తికల + యంబురఁగ లింగశరీరంబు + లేమిఁ గూటస్థండు, నిర్వికారుండయి + నెగడుచుండు.

తే. ఎదియెఱుఁగ లెన్న నిద్రపో + యితి నటంచు, మేలుకొని నుషుప్త్యనుభూతి + స్మృతికిఁదెచ్చి కొని మనము వచించుచునుండు + మనుదినంబుఁ గాన సాక్షి నుషుప్తిలోఁ గలఁడు నువ్వె. 47

ఉ అంబుజనాథ దివ్యచర + కాంబుజ భక్తిమరండలిందుబృం దంబునఁ గర్మజాతమలి + నం బఖిలంబు ఖిలంబురఁగఁ జి త్రంబువిశుద్ధమైనఁ బర + తత్త్వము గోచరమాను వెంటనే యంబురుహావృతాంతి + యమ + లాక్షులకుం గనువట్టు చాడ్పునఁ. 48

వ. అని పిప్పలాయనుండు మిక్కిలిదుర్గాహ్యంబైన బ్రహ్మతత్త్వము బోధింప నిమిశృవతి యిట్లనియె. 49

ఆ వె శిష్టులార! దేనిచే సంస్కృతుండయి, నరుండు కర్మములను దొరఁగి సరగ జ్ఞానస్థఁబొందు? దానినిగర్మయో, గమ్మ నుడువుఁ డాదరమ్ము మీఱ.

వ. ఈ ప్రశ్నంబునే నేను బూర్వమొకనాఁడు మజ్జనకుండగు నిత్వాహమహీ దేవేంద్రగుమ్మఖమ్మన గనకాదిమహర్షుల నడిగితి నమ్మహాత్ములేలాకొ నాకు ను త్తరంబీరైరి అనవుడు నావిహ్వాత్రుండు పక్షార్థభుం డిట్లనియె. 51

-* నిమికి నావిహ్వాత్రుండు కర్మయోగంబు నుడువుట -*

కం. అసఘ! విహితంబు కర్మం, బనియు నిషిద్ధంబకర్మమనియె + విహిత మ్మునుజేయమిని వికర్మం, బని కర్మము మువ్వధంబు + లభ్యయనరతా! 52

- తే. ఆత్రయంబు వేదైకగ + మ్యంబువేద
మిశ్వరభవంబుతాత్పర్య + మెఱుంగ వలయు
వాక్యనికరపౌర్వావర్య + వశత నట్టి
దుష్టరము సూరివరులె యిం + దుచు భ్రమింతు. 53
- ఆ. కనుక నాడు చిన్నతనమందునున్న త్వ, దాత్మకర్మముల య + భాస్థితిం గ్ర
హింపఁజాలదనుచు + నెఱిగింపరైరి నీ, కమ్మహానుభావులపుడు నృపతి ! 54
- తా. ఈ వేదంబు పరోక్షవాదమునుమీ + యేస్వర్గమోచూపి నీ
భావంబం దధి కాశగొల్పి క్రియల + స్వర్తిల్లఁగాఁజేయఁ జే
తోవృత్తుల్ పరిశుద్ధతాగరిమ మం + దుక దాన జ్ఞానోదయం
బౌ విజ్ఞానముగూడ నానెనుక నే + యావిర్భవంబయ్యెడిక. 55
- కం. కర్మములు పిదపవిడుతువు, కర్మశుతులు నిరు సల్పు + కర్మగుడుటలో
మర్మమ్మిదియే నయ్యా, కర్మత్యాగార్థ మో జ + గన్నత వింటే. 56
- కం ఎవఁ డజ్ఞుం డజితేంద్రియఁ, డవుచు నేదవిహితాధ్వ + మందరుగక క
ర్మవితతిఁజేయక చరు వాఁ, డవశ్యమం బావుదొంతు + లందఁగు బొరలుక. 57
- చం. అనభినివేశవంతుడయి + యాగమచోదితధర్మకర్మముల్
పొనరుచుచుం దదీయఫల + ముల్ మదిఁగోరక యీశ్వరార్పణం
బొనరుచుచున్న జ్ఞానమెల + యుం జుమి, కర్మఫలశ్రుతుల్ ప్రరో
చనమునకేర్పడక మధువె + సంగినఁ జీమలు సుట్టుమూఁగుఁగా. 58
- ఉ. బాలుఁడు లడ్డుకె యగద + పానముసేసి నిరోగతా ప్తిమైఁ
గ్రాలెడునట్లు స్వర్గసుఖ + కాంక్షఁ గ్రియల్పొనరించు చాగమా
ర్థాలవిచారముల్ సలిపి + తత్వమెఱింగి నరుండు జ్ఞానయా
నేలపొనర్చు బిమ్మట ఫ + లేవు నతండు క్రియావితానముక ! 59
- వ. ఇట్లు వేదవిహితకర్మాచరణమువలనం గ్రమముగా నైష్కర్మ్యసిద్ధి లభించె
డిని కొందఁ అహంకారము హృదయమునం బెనవేసికొఁ యుండఁదద్ధృదయ
గ్రంధిని రయంబునంబాచికొన నాగమతంత్రో క్తప్రకారము కేళిపునారా
ధింతు రెట్లన, 60

—+ ఆవిర్హోత్రుండు ప్రతిమార్చన నుడువుట +—

- కం. అనఘాత్ముడైన గురువ,య్యని సేవించి తదనగ్రోహోత్థాగముడై
తనయిష్టమూర్తికి సవ,ర్య నొనర్పంగవలయు స్వోహోపురుషమతిక. 61
- తే. పూజకుఁడు శుచియై పూజ్య + మూర్తి కభిము
ఖముగ నాసీనుడై శరీ + రమున బ్రాణ

సంయుమాదుల శోధన + సలిపి న్నాగు
పట్కశృతిరక్షుండై కడు + శ్రద్ధతోడ.

62

సీ. భూమిసమ్మార్జించి + పుష్పముల్ శోధించి, యాత్మసవ్యగ్రత + సలవరించి
ప్రోక్షించి యాసపం + బురు, స్ఫుర్త్యపాద్యాది, పాత్రలశ్రద్ధమై + పదిలపఱచి
మూర్తిసంక్షాళనం + బుహునర్పియందునా, వాహనంబొసరించి + వాసుదేవు
మూలమంత్రంబుచే + పృథుహృదయాదికృతన్యాసుడై పూజఁ + దగునొసర్ప

తే. అపుడు పుటియ నాభగవతు + సంగముల ను
దర్శనాద్యుపాంగములఁ ద + త్సన్నిధాన
వర్తలను శాంతమూర్తుల + భవ్యనిష్ఠ
స్వీయమంత్రంబుతోడ న + ర్పింపవలయు.

63

తే. నిర్మలార్ఘ్యపాద్యాచమ + నీయములను
స్నానవాసావిభూషణ + చందనముల
ధూపదీపావహరకా + దులను దాంతి
కోక్తవిధిని బూజింపఁగా + నొప్పు హరిని.

64

కం. పెక్కుతేజంగులఁ బొగడుచు
మృగ్మిక్తు సాష్టాంగముగ న + మోహరయే యం
చొక్కండవె దిక్కనుచుకొ
దక్కితి నీకనుచు వేడఁ + దగు భగవంతుకొ.

65

సీ. అతిశుద్ధసత్వమా + యా కాంతతోడుత, దోబూచులాడెడి + దొంగవాడ !
స్వాయంభువత్రయీ + శబ్దజాలంబుతో, గుస్తీలువట్టెడి + కోడెవాడ !
జన్మస్థితివళి + యోన్ముఖభూతాళి, తో నెత్తమాడెడి + వొడ్డవాడ !
దేశకాలస్థలాదివ్యతిరిక్తుండ, వై పొంచియుండెడి + యందగాడ !

తే. గ్రహములను నదృష్టములఁ గ + ర్మముల శాస్త్ర
ములను నియమంబులం జేసి + మురియువాడ !
యోర్బుగలవాడ ! దయగల్గి + యుండువాడ !
నమ్మినాడ నన్గరుణింపు + మెమ్మొకాడ !

66

ప. ఇట్లు తన్మాయుండై తన్మూర్తినిధ్యానించి నిర్మాల్యమును గంటనద్దికొని
శిరంబున ధరించి పూజాసమాప్తిగావించి యవ్వల నావ్రతిమను సాదర
పూర్వకంబుగాఁ గరండకాదిస్వస్థానంబున కనుపవలయు; దేవుని హృదయ
మున నిలువవలయు.

67

కం. ఈ విధమున నితిధిసలిల, సావకరవ్యాదులందు + స్వహృదయమందుకొ
దేవుఁ బరమాత్ము నీశ్వరు, భావించి యజింప ముక్తిపరఁగడె న్నవతీ !

68

- ప. అని యావిహ్లాత్ముండు నిమికింజెప్పెనని నారదుం డాడినట్లు శుకండు వచించెను.

69

తృతీయాధ్యాయము సమాప్తము

చ తు ర్త థ య ము

- కం. అద్వైతద్వైత విశిష్టాద్వైత విశిష్టితుల్ త్వ + దంతికిసీమక
విద్వేషములొందర యుద్వద్వైదికమార్గమంటి + హరిహరనాథా !
- ప. ¹దేవా ! యవధరింపు మంత శ్రీ శుకయోగీంద్రుండు పరీక్షిస్తూ రేంద్రునితో నిట్లనియె. శ్రద్ధాభక్తులతో వినుచున్నవనుదేవునిం జూచి నారద మహర్షి వనుదేవా ! వినము. ఇట్లు తాంత్రికకర్మయోగమునుగూడ విని నిమిభూవల్లభుం డార్షభులతో మహాత్ములారా ! యిష్టమూర్తి పూజా గుణస్తోత్రము లొనరింపవలయునంటిరి హరి యే యే స్వచ్ఛందజన్మము లచే నే యే కర్మము లాచరించెనో ? యాచరించుచున్నాడో ? యాచరింపఁ గలఁడో ? యానతీయుండనద్రుమిలుండను సప్తమార్షభుం డిట్లనె. 2

—* నిమికి ద్రుమిచుండు భగవదవతారముల నుడువుట *—

- మానిని. ఎవ్వఁ డనంత ననంతగుణంబుల + నెంచఁగడంగునో యావిబుధుం డెవ్విధి నేనగుఁబాట్లకుఁ బాలగు + నింతయు నిక్కువ మోస్తవతీ !
ఇవ్వసుధారజ మెంచిన నెంచెడు + నెట్టులొ యెంతయుకాలమునం దెవ్విభు సర్వమహోన్నతశక్తిచ + యంబు గణింపఁగలే రెవరుక. 3
- ప. కాన శక్తికొలంది భగవదవతారముల వర్ణించెద. 4
- కం. పంచమహాభూతముల సృజించి విరాట్పురము నందుఁజేయింశఁ బ్రవేశించి పురుషాహ్వాయంబున,మించెను నారాయణుం డఁజేయింశక్తితో. 5
- కం. సరవర ! యిదియే మొదటిది, పురుషవతారింబు వీణఁబుధులండు విరాట్పురుషుండని, సుఖార్థం బ, పురముం జేరఁడు, విలాసఁముగఁ జేరెనటక. 6
- ప. ఈ విరాట్పురుషుని గుణాదుల విను.
- సీ. ఎచనిశరీర మీభువనత్రయమునిండి, యెగఁగునో ! యెవ్వనిఁజేయింద్రియముల చే సమప్తివృష్టి + జీవులజ్ఞానక, ర్చేంద్రియంబులగునో ! + యెవని సిద్ధమగు జ్ఞానమున జ్ఞానఁమండఱిందెడఱి ? యె, వ్వనిశ్వసనమునజీవతిక్తెల్ల నోఁజీవలేవఁడు ! లుదయించివెల్లుచు, నుండునో ! యెవ్వని + కొలయునత్వ

తే. మునను స్థితి, రజోగుణమునఁ ద బుట్టుకయఁ ద
మోగుణమున లయము విశ్వఁ మునకుఁగలుగు
నాతఁడే విరాట్పూరుషుం దాదికర్త
యాదిదేవుఁ డాదిపురుషుఁ దతఁడనూమె. 8

తరలము, మొదట బ్రహ్మగనయ్యె నీ జగఁ ముక్తస్మజంప రజోగుణం
బొదవ, నావలవిష్ణునయ్యె ద్విఁ జోరుధర్మము విశ్వముం
బొదలఁజేయఁగ సత్యమూని, తఁ మోగుణంబున రుద్రుడై
మొదలు నాశనముంబొనర్ప నఁ మేయఁ డాద్యుఁడు భూవరా ! 9

వ. ఇట్లే యయ్యాదిపురుషుండు సతతము ప్రజలం దుత్పత్తిస్థితిలయంబులఁ
గల్గించుచుండు, నిదివై రాజపురుషావతారము. మఱియు భగవదంశంబున 10

ఉ. ధీయుతులఁ దపోరతులు దీర్ఘమనస్కులు మూనిమానస
ధ్యేయు లతివ్రతాంతు లుద యించిరి మించురుచి న్నిరుండు నా
రాయణుడనృహష్ట లనఁ ఘా ! ముచు ధర్మనివర్తి మూర్తిక
త్యాయతప్తణ్యమూర్తికి నఁ మంచితికీర్తికి నబ్జవర్తిక. 11

వ. ఈ సరనారాయణులు మహర్షిజనసేవితాంఘ్రులై నైష్కర్మ్యలక్షణము
నారదాదులకువదేశించి తద్ధర్మముఁ దామునాచరించుచు నిప్పటికి బడరి
కాశ్రమముననున్నారు. 12

*— ద్రుమికుఁడు నారాయణుని తపఃప్రభావము చెప్పుట *—

కం. నారాయణమానీంద్రుఁడు, ఘోరంబగుతపముచేసి యొనుచుండ నునా
సీరుండు గాంచి యొకనాఁ, డారాటముసెంది యిట్టు యలాలోకించెక. 13

చం. ఎవఁడురవీఁడు దీర్ఘతపఁ మిట్టులొనర్చెడి ? నిట్టివాని నిం
తవఱకుఁ జూచి నేనెఱుంగఁ దననఁగొన్న మదాధినత్యముం
దపులఁగఁగోరి నట్టులు గ యంబడుచున్నది తప్పవచ్చెరా :
శివ ! శివ ! ! యొక నేనెవరిఁ జేరుదుఁ జీరుదు బాముఁబావఁగక. 14

శి. ఏమె పురోమహా ! పలుకఁ వేల జయంత ! వసంతఁ డేడిరా !
కామునిఁ బిల్వరే ! విసపు య గా శశిరేఖ ! యయో తిలోత్తమా !
పేమనుజూడరే ! తెలుపఁ రే మనరంభకు ; నీ మధ్యలో
నేమిఁకనుండఁబో ము ! యెవఁ డేలనొ స్వర్గము నింకమీఁడటక. 15

ం. అనుచుం బదిమందియుఁ జేరిన పిమ్మట వారల న్ని యీక్షించి మనం
బునఁ గొంతనిబ్బరము నెట్టనఁబూని వచించె నయ్యోడం గార్య మిట్టలే.

- ఉ. ఓ మదనా ! యెఱుంగమె మ † హోన్నత గాఢ తపోగర్వి ని
 ప్థామహాసీయమూర్తులను † సంయముల స్థనగాధిజాదులక
 భూమిని తోగఁబండ్లయడ † పుల్గల తావున నొక్కఁడండ మీ
 రా మునివర్యుఁజూచిన మ † హోద్భుతమందెద రిప్పు డేమనక. 17
- కం. అతఁ డతిలోకాద్భుతవీ, ర్య తపోయతుండగుచు నాక † మందుటకై యీ
 జతనమొనర్చెడి మీరే, గతి నికఁ గాచికొనఁగలరో † కా! యధిక్పతులక.
- కం. అనవుడు మదనుఁడు మీసం
 బును దువ్వి యెఱుంగ మొక్కొ ! మునులం గినులక
 సనతూపు ములికిసోఁకుం
 గననివఱకె వారితవ మీ † కం బలుకేలా ! 19
- ఉ. ఆనతియిండు కార్యమది † యంతయుఁదీర్చెడనేమిరా వసం
 తా ! నినుఁజూచినంతటన † స్థానపునైతము వల్లవింపదే ?
 పూను ప్రయాణముక సలువ † మూటను ముల్లెనుగట్టి మారుతా !
 యేనిదెనచ్చువాడ వన † క్షేత్రణలార ! చనుండు ముంగలక. 20
- వ. అని యింద్రదానుమతింబడసి మదనుఁడు సవరివారుండై బదరికాశ్రమంబున
 కరిగె. అంతనట వసంతుఁ డనంతవిలాసభాస్వంతుండై సవ్వనాంతమున
 వింతవింతల గంతులువేయఁజొచ్చె. మావులు క్రోవులు మల్లెలు మొల్లలు
 నాళికేరములు సిండువారములు మందారంబులు మాలూరంబులు ఖర్జూ
 రంబులు జంబీరంబులు పురునాగంబులు పున్నాగంబులు రసాలములు
 తమాలములు సశోకములు మధూకములు లవంగములు విలుంగములు
 పనసపక్షశకురవకసరశముఖతరునికరము తమ తమ కమరినకొమరునఁ బల్ల
 వముల పెల్లున నుల్లసిల్లి లతాంతలతాంతకాంతుల దిగంతములనింపి పింది
 యలనందమునందికొని కాయలనికాయములఁ గాయమునిండించుకొని
 డెలుపుకలుకుఫలముల కలుములనిలుపు నిలుపుకొని కనులవండువుగా
 నుండె. అప్పుడప్పువృక్షగుప్పలనుప్పతిల్లుపుప్పొట్ల కన్ను తెప్పలఁ దెప్పనఁ
 గప్పకొన నొప్పచెడి తేనెసోసలనానమాని నానవడి పడిచెడి
 విడివడినమగలంగని చెంగటకుం గదలిపచ్చిన యంగనల యంగితమెఱింగి
 మనలుభసరవిసరములును, భసలవిసరములు కసిమసఁగి మునుకుకొని కిసల
 యరసములమెసవ నవసర మొసఁగమి నమరుసురను పిశనికరములును,
 బిశనికరముల కుహూకారములఁజెవిదోరగించిచుచు దోరపండ్లగీఱఁబాఱని
 నూరుని కేరి వారువములైన కైరవారములును, గీరవారములచేరువలఁ దీటిక
 మీఱబారులుతీరిచి కూరుచుండి వినీలోత్రాలతమాలసాలకాలమాలోకించి

కాలాభ్రాద్రవిధ్రమంబునఁ బించియుములవిప్పి న ర్తనంబునీయు మయూ
రంబులుంగలిగి యక్కాంతారము మనోహరమ్ముగానొండె. ఆట్టియెడ
నవ్వనంబున 21

ఆ. వె. గుబ్బపూలుగుబులు + కొనులతనూలు
గాలికబురురాంగఁ + గదలిపోయి
కావితలిరుటాకు + మోవుల రుచిచూపి
సుందరతరుగళము + చుట్టుకొనిరి. 22

కం. పెంటియె పోతున్నడువదో? పెంటినె పోతువిడువదో? యశవిరతప్రియత
జంటలయి లేబవలు వె, న్వంటఁ దీరుగుచుండు నామ + నిబలంబెదియో? 23

ఆ. ఒకరికొక్కరిచ్చు + చుండురు తాము భుజింపఁజోక నేది + చిక్కనేని
దాన రెండుకడలఁదన్నును వలవును, బెరుగునూపుఁగాఁతఱుఁగురాద. 24

వ. ఆట్టి స్థితియందు నారాయణముపేవర్చన కింతట నంతట నచ్చర మచ్చ
కంటు లిచ్చమెయి ముచ్చటలాడుచుఁ గచ్చాడుచు వలవుఁజేతలకుం
జొచ్చిరి. 25

చం. జలకములాడి యార్ద్రమగు + సన్నని తెల్లని వల్వయంటుమై
బలియుటఁ బైకి మేసాబగు + బంగరురంగుహారంగువితకాం
తులు పచరింప పేమయను + తొయ్యలి యయ్యెడ నొయ్యనొయ్యన
న్లులకుచు బెక్కుఁజూపులను + గ్రుమ్మరె నమ్మునిసమ్ముఖమ్మునక. 26

చం. మడిమలుదాఁకు వాలుజడ + మల్లియపువ్వులుదాల్చి, కొల్కులం
దిడి నలుపారుకాటుక, మె + యిన్ శిఖిపించుకూలకాంతులం-
గడలుకొనం, జనంగవ సి + గల్గయిఁదాఁకుచు నవ్వువెన్నెల
నుడివడ మానిపై హరిణి + చోపె నసాంగవిలోకనమ్ములక. 27

వ. ఇటువంటిచేతలెల్ల బొల్లుకాఁగా మఱొకనాఁ డిదిగాడు తెఱంగని
యన్నాగవాసంబున రంభకాలికిం గజ్జెగట్టి 28

సీ. రసభావవాచ్యముల + పాసఁగనితాళాను, సారిస్మత్తంబును + నలిపి నలిపి
ప్రార్థతాంగజ్జేవ + సిద్ధహతాండవ, సృత్యమ్మా శక్తిమై + నెఱపి నెఱపి
అమలకొమలమధు+రాంగవిన్యాసాళి, మృదులాస్యసృత్యమ్ము+మెలపిమెలపి
పాడుచుఁ దద్యావశిభంగి సర్వాభిన, యములఁదెల్పుచు నాట్యమాడియాడి 29

తే. పెండియు ఖచారిభూచారి + వివిధనాట్య
భంగిమముల నొయారియై + పఱపి పఱపి
విమలగాంధర్వమును గొల్ల+పెట్టిపెట్టి
రంభ యత్నించె మానింగ + గంపనెంచి. 29

- వ. ఇట్టి ప్రయత్నములును బహిరశంఖారవమ్ములుగాగ మఱిండుదినంబున
ఉ. చక్కదనాలకిక్క సరః సుపునుడల్ వలకంగ జాణ పెం
పెక్కవిలాసచేష్టలకుఁ జిల్లగురంభ మృదురువస్త్ర మా
టక్కరిపిల్లగాడువు కఁ దంకఁదొలంగ మునీంద్రుఁగంచుచుకొ
ఫక్కుననవ్వె గుబ్బచనుఁ జిత్తెగుర,న్నునుఁ గొను కంపిలక. 31
- వ. అప్పుడ కాల్యంబులు నిర్వర్తించుకొని ముఖానీనుండై యున్న నారాయణ
మహర్షి యానంద్యుడి దేసమొగంబై రంభారంభోరూముఖాంభోజంబునఁ
జూపులువొలయింప నిదియఁ జూడనని మదనునిమదవతు లెలుగిచ్చి యెచ్చ
రింప నదాటున నతఁడూ వడఁకుఁజేతుల నలరువిల్లుగొని తియ్యతేనియల
కెగఁబ్రాకు తుమ్మెదలనారి నెక్కిడఁజాలక విసివి వెనవెన నవ్విల్లు విసరి
వైచి యేచిన తటారమ్మనమొగలికటారిం గొని హుటాహుటిం బ్రేక్షణుకం
బాటునింతలో రంభ యిమ్ముగ నమ్ముని నల్లనడాసి నమస్కరించి
శిరమువంచి విసయమ్ముదొలక నిలులువలికె. 32
- చం. పురుషవరేణ్య! యియ్యలరుఁ జోలులు నాకమునందునుండు న
చ్చరలు యభేచ్ఛగాఁదిరుగుఁ జాణలు మృదుభాణముల్ ధరా
మరులు ముఖాదీప్తలనుఁ జ్ఞానతసెందుచునుండు వీరి య
బ్బురపుఁదుటారిగుబ్బచనుఁ జొంగరపుంగవ నాడుకొంటకై. 33
- చం. రసికవతంస! యే నిటఁ బఁ రాక్షగనుండఁగ నాలితెమ్మరల్
విసవిసవచ్చి వింతనలిఁ పెం దమరేమనుకొందురో! కళ
భ్యసనముగల్గియున్న తమఁ జంటిమహాత్ములయంఘ్రిచెంత బా
నిసనుగదా యన న్మృని యఁ నెం జిటునవ్వుదొలక మోముపై. 34
- చం. సరసములాడ నీవు నెఱఁ జాణపుగావలె రంభ! నిన్ను నే
నెఱుంగ నె? మాశుకర్షి నలఁ యింపవె యెక్కటిఁజూచి యింతలో
మఱితు నె? నీవెదోనెవముఁ మై కదలించి కలంప మెల్లఁగా
సరసకుఁజేరవచ్చితివిఁ సంతసమయ్యెను గూరుచుండుమా! 35
- కం. నాయన! మదనా! యిటురా, వోయీ! తొల్లి హరనేత్రఁహంశభుగ్ధ్వాలా
పాయము గన్నాడవుగదరా! యెప్పుడు భృత్యజనులఁబ్రదు కింతేరా!
- కం. బిడ్డా! వసంత! యెంతటి, దొడ్డపనియొనర్చితివిరఁ దుర్గతితోలఁగఁ
జడ్డనఁ బశుపత్యాదుల,కడ్డే మిఁకరమ్మ! యస్మఁ దాశ్రమమునకక. 37
- తే. పిల్లలార! యోయచ్చరఁ వెలదులార!,
రండురండమ్మ! మామకాఁ శ్రమమునకను

ఏ మొసంగునాతిధ్యంబు † నెలమిఁ గొన్న,
పిదపఁ దిన్నగా దివికిని † వెళ్ళవచ్చు.

38

కం. వచ్చినదానవు రానే, వచ్చితి వోపిల్లవాయు † వా! యాశ్రమముం
జొచ్చి యిటనున్నప్రాణుల, ముచ్చెమరుం బాఱఁజిమ్మిపోన్మూ యవలక.

వ. అని యయ్యండఱుంగూర్చుకొని ప్రసాదమేదురావలోకనంబులవిందువెట్టి
యియ్యక్రమప్రక్రియ శక్రనిదిగాని మీదిగా దోడకుండుండని వారల
కథయమిచ్చి యాడరింప వారు సిగ్గుపడి నమస్కరించుచు నిట్లనిరి. 40

కం. దేవా! మాయావరుడవు, గావుననే వికృతిలేక † క్రాలెడ, వేముక
దేవానాంప్రియులమగుట, గావించుము మంత్రులను † క్షమియింపఁదగుక.

చం. త్రిదవ మతిక్రమించి భవ † దీమవదంబురుజేరు త్వత్పదా
స్పదులగుధక్తకోటులకు † సల్పుదు రెన్నియె యంతరాయములే
త్రిదశు లనూయచే; మఖని † ధిక్ హవిరాదులొసంగి తమ్ముఁ బూ
జఁదనువువారి నేమనరు; క్షౌచులు గవ్వములీయ వేతురే? 42

కం. అయినను ద్వత్పూతపదా, శ్రయ లతిధైర్యమున విఘ్న † గమితిశిరములం
బుయిలోడఁదన్నఁగల ర.వ్యయ! నీ ప్రావున్నవారి కంగదయున్నే! 43

కం. నినునేవింపనిగొండఱు, ఘనతరదీక్షం దవం బొ † కండ సలిపి మా
కును వశులై సంశోషం, బున బహుకామోషభోగములఁ గాంతురబా! 44

వ. నినుఁగొల్వనిమఱిగొండ ఱుగ్రతపంబొనర్చుచు మేమిచ్చు త్సుత్రుల్
శీతోష్ణవర్షమాదుతజైవ్యాశ్చైశ్నాదిభోగంబులంగూడ ననుభవింపనొల్లక
వానినివిసర్జించి మమ్ముఁదృణీకరించి సంధ్రంబువిడిచి గోష్పదంబున
మునింగిఁజల్లు క్రోధంబునకువశులై శాపాదుల నత్రవత్సక్తిం బోఁగొట్టుకొని
యటుమోక్షంబునకు నిటుభోగంబునకు రెంటికెంఁగాక చెడి నిష్ఫలారంభు
లగుదురు. స్వామీ! నీధక్తులుగానివారిట్లు కామక్రోధంబులకువశులై
చెడుట వింతయే? 45

ఆ. అనుచు నిట్లు వేడు † కొనుచున్న యువృడ, కంటఁబడిరి తపసిఁదంటఁజేరి
సేవసలువువారు † చెలువారువువ్వారు, బోండ్లుచెరివితొడిగి † పూసికట్టి 46

నీ. చల్లందనములేదు † వెల్లివోయెడిఁబండు, వెన్నెల లివియేమి వింతలమ్మ?
నెత్తావిగొల్పదు † నిగిడడివల్లగ, ల్వలదండ లిదియేమి † విలయమమ్మ?
ప్రాద్దుగుంకఁగలేదుఁగద్దించెడిం గారుఁ, జీఁకటు లిదియేమి † చిత్రమమ్మ?
చాంచల్యములులేవుమించిగానిఁచుగ్రో, క్రూరుమించు లిదేమి † కాలమమ్మ?

- తే. ఈ వెలందులు నవ్వెడ † రీకువాక్షు
 లీదెసంజూడ్కిఁబఱపెడ † రీ విసీల
 కచలు విముఖతంగ నెడ రీకలికిమించుఁ
 బోలులు మెలంగెదరు తద్వి † భూతు లివియు.
- వ. అని నారాయణయోగప్రభావ వినిర్మితాంగసలంగని రంభాదులు వెలుగు
 వడి యొందోరులు. 48
- కం. అక్కా ! యెక్కడఁజూడమె, యిక్కొను రీమేనిపొలవఁమీమార్దవ మీ
 చక్కఁదన మీయొయారం, బిక్కంతలసాటి తేర † యేలోకమునక. 49
- కం. అనుచుఁ బ్రణతులైయుండక, మునివర్యుఁడు లేతనవ్వు † మొగమునఁజెండక
 గొనిపొండు స్వర్గలోకం, బును వెలిఁగింపంగఁదగిన † పొఁతి నొక ర్తక. 50
- వ. అనవుడు రంభాదులు తదంగసలలోనూర్వశింబురస్కరించుకొని పునః
 పునరభిషాదసంబులొనర్చుచు దివికింజని నారాయణర్షిప్రభావంబంతయు
 శక్రసకువిన్నవించ నతండు విస్మయాధీనమానసుడై యుండె. 51

* ద్రుమిశుఁడు హంసాద్యవతారముల వర్ణించుట *

- తే. అచ్యుతుఁడు జగన్మంగళ † మాఘరింపఁ
 గోరి హంసదత్తసనత్కు † మారఋషభ
 రూపములుదాల్చి వ్రజకు న † ఋంగ బోధ
 సేసె నాత్మలాభోపాయ † సిద్ధులెల్ల. 52
- వ. ఈఋషభయోగీంద్రు లస్మత్ప్రత్యపూజ్యపాదులు. వారికి మానమస్కృతులు.
 సనకసనందసననత్పుజాతులు భగవదంశసంభవుల. 53
- కం. ఆపల నచ్యుతుఁడు హయ, గ్రీవతారంబుఁదాల్చి † క్రిందిజగమునక
 దేవారి న్మధుదానవు, జీవంబుఁబాపి శ్రుతులు † చెచ్చరఁ దెచ్చక. 54
- తే ప్రళయకాలమం దఖిలంబు † వారిమయము
 గాఁగ వసుధౌషధీభీజ † గణము ఋషులు
 మనువు వైవస్వతుఁడు వసిం † చిన కలంబు
 పట్టికొనికాచె మత్స్యరూ † పంబుపూని. 55
- పంచచామరము. హిరణ్యనేత్రరాక్షసుం డ † హీనశక్తిమై పసు
 ధరాసతిక భుజాబలంబు † నం గ్రహించి పోవఁగా
 వరాహరూపముంధరించి † వాసఁజంపి భూమి ను
 ధరించె వారిరాజునుండి † దానవారి భూవరా ! 56

- ఉ. పొందికతో సురాసుకులు † పూతసుధార్థము పాలసంద్రముకొ
మందరపర్వతంబున న † మందరయంబునఁ ద్రచ్చుచో మునుం
గం దయఁ గూర్చురావమున † క్షౌధరమూనుచు నాఫలోదయ
మృందజఃగాచె నీశ్వరుఁ డ † నంతఁ డమేయబలుండు భూవతీ ! 57
- కం. నక్రమొకం డక్రమముగ విక్రమమున నాక్రమించి † వేధింప గజం
బాశ్రందింపఁ ద్రివిక్రముఁ, జక్రమున నృకరిఁజంపి † సామజమేలెక. 58
- మ. సునిధిలోదెమ్మని తండ్రికశ్యపుఁడు పు † చ్చుక ఘోరకాంతారభా
గములంగ్రుమ్మరువారు గొప్ప దజలొ † ఘంబం దొగింగూలి యీఁ
గుమ మా బాముల కేవదేవ ! యను చం † గువృప్రమాణస్వరూ
సములకవెల్గెడి వాఁఖలులు హరింఁబ్రార్థింపఁ గాచె న్నమ్రా ! 59
- ఆ. నె. వృత్రవధయొనర్పఁవెంటంబడిన బ్రహ్మహత్యవలన బాధ † లంది కుంది
వజ్ర హరినివేడఁఁబాలించెఁ గరుణతో, హరిదయాంబురాశిఁశుగుఁగదయ్య!
- సీ. సరిసింహరూపమ్మొనకొ హిరణ్యకశిపుఁ
బరిమార్చి చెఱునున్న † వారి దేవ
కాంతల విడిపించెఁ † గాచెఁబ్రహ్లాదుని
బెక్కుమాటులు ఘోర † విగ్రహముల
ననురవతులఁజంపి † యమరులరక్షించె
వామనమూర్తియై † బలినివేడి
స్వర్గమింద్రునకిచ్చెఁ † బరిశురాముండయి
హైహయాదుఁగూల్చి † యవల నిరువ
- తే. దొక్కమాటు క్షత్రియులను † జక్కఁబెట్టి,
నివ్వు డంబుధిబంధించి † యేచి రావ
ణాదిదుష్టులం జక్కాడి † యఖిలకల్ప
షఘ్నకీర్తినీతా మాన † నవ్రవర్తి
రామచంద్రమూర్తి యదే వి † రాజిలెడిని. 61
- తే. జనకభూవ ! భూభారనా † శంబుకొఱకు,
నభవుఁ డయ్యదువంశంబు † నందుఁ బుట్టి
రామకృష్ణాహ్వాయంబులఁ † గ్రాలఁగలఁడు
చెలఁగి దుష్కురికార్యముల్ † చేయఁగలఁడు 62
- తే. విమ్మట ననర్దులొ దైత్య † వీరవరులు,
యజ్ఞముల్ సేయఁబూన † మోహమ్ముగొలుపు

వాడి మొనరించు బుద్ధిరూఁ ధి వమున ; యుగము
చివరిఁ గల్గియై శూద్రభూ ధి వులఁ జంపు.

63

- ఎ. జనకరాజా! యీ విధములైన యాజగత్పతి జన్మకర్మములు పెక్కులు
గలవు. వానినెల్ల నాకు వాకోననలవియగునో యని ద్రుమిళుండు వల్లె-
నని నారదుండాడిఁజ్జు శుకర్ని వచించెను.

ఇది చతుర్థాధ్యాయము ముగిసెను.

పంచమాధ్యాయము

- క. స్వర్గపురద్వారకవా, టార్గళ నిర్భేదనమున ధి వముతాయన సుం
స్వర్గమునకు వేదముల న, స్వర్గమార్గముల నిడితే! ధి వారిహరనాథా! 1

- వ. ¹ దేవా! అవధరింపుము శ్రీశుకయోగీంద్రుండు వరీక్షిన్నరేంద్రునితో నిట్ల
నియె. అవ్వల నారదుండు వసుదేవుంజూచి జనకభూవరుం డట్లు హరిజన్మ
కర్మాదులు విని యయ్యార్థభులతో నిట్లనియె. ²

- తే. ఆత్మవిత్తములార! మ ధి వాత్మలార!,
హరినిభగవంతుఁ గొల్వక ధి వవిజితాత్మ
లగుచుఁ గోర్కులవెంబడి ధి వరుగు నజ్ఞ,
జనుల కేగతిగల్గునో ధి వినువరయ్య! 3

- వ. ² వెనుక నభక్తులు కామక్రోధములకువశులై శెడుదురిని వింటింగదా యన
వుడుఁ జనుమండనుబువభనందనుం డప్తముం డిట్లనియె.

—నిమికిఁ జనునుండు భక్తిహీనులగు కర్మపరుల గతిం జెప్పట —

- సీ. పరమేశ్వరునిముఖా ధి బ్రమునుండి సత్వగు, రామున విప్రగఁ రాము బాహు
పులను రజస్వత్వ ధి ములచేత క్షత్రియు, లూరుపులందుఁ ద ధి మోరజోగు
రాములచే వైశ్యులు; తమముచేతను జర, రాముల శూద్రులు, నాలుగార
మములతోఁబుట్టిరి; మనుజులుతమతండి, యీశ్వరుండనిమదియెఱిగియుంభ

- తే॥ జింపరే నెఱుంగమిని యజింపరేని, యాత్మవర్ణాశ్రమభ్రష్టులగుచు వార
లభమగతులకుఁబోయెదరయ్య యరుదె, దుర్గతులు భగవద్గురు ధి వ్రోహు
లకును! 4

కం. హరికథలు వినవలయునని

హరిగుణములు పొగడవలయు † నని యెఱుంగని యా

తరుణుల శూద్రాదుల నం

దఱును భవాదృశులు చూడఁ † దగు దయతోడకా.

6

తే. ద్విజులు శ్రౌతవిద్యల హరి † భజనసేయ,

నుత్తమాధికారముఁగాంచి † యును ఫలేష్వ

వ్రాలెదరు కర్మముల వేద † వాదులగుచు,

జ్ఞానలవదుర్విదగ్ధులుఁ గారె వీరు ?

7

ప. మఱియు భక్తిశూన్యులగు వీరు బంధకములుగానిపగిదిఁ గర్మములం జేయఁజాలక స్త్రబులు మూర్ఖులు పండితమానులునై యుందురు. “అపా మసోమమమృతా అభూమ...” ఇత్యాద్యర్థవాదశ్రుతులచే నమ్మో హితులై యత్యుత్తమలోకముల నవ్వరస్సౌఖ్యమందంగలవారమని ప్రియ విచనములఁ బల్కుచుందురు. దానికి యజ్ఞము లన్నవస్త్రదక్షిణారహితంబులుగాఁ జేయుచుందురు. అందు హింసాదోషానభిజ్ఞులై జీవికార్థమ వశువులం జంపుచుందురు. రజోగుణయోగంబున నభిచారాదిదుస్సంకల్పములం గాలసర్పంబులుంబోలె దీర్ఘక్రోధులునై యుందురు. దాంభికులు పావులునై హరిభక్తుల కేలిసేయుచుందురు. పెద్దలసేవింపక కాముకులై స్త్రీలనే నేవించుచు కేహములంబడియన్యోన్యమైకుససౌఖ్యంబులం బ్రసంగించుకొనుచునుందురు.

8

కం. బలవిద్యారూపశ్రీ, కలకరైశ్వర్యదాన † గుణముల గర్వాం

ధులగుచు హరినికా హరిభ, క్తులఁ బరిహాసంబుసేయు † చురు దుష్టమతికా.

తే. ఇమ్మెయిమెలంగు వీ రాక † సమ్మునోత

సర్వభూతస్థు నాత్ము నీ † శ్వరుని వేద

పర్ణితు నెఱుంగక నివృత్తి † పరములైన

శ్రుతులను బ్రవృత్తిపరముగాఁ † జూచుచుండు.

10

ప. లోకంబున వ్యవాయామిషమద్యసేవలు జంతువులకు రాగవశంబున నిత్యం బులైయున్నయవి కాని వీనికి విధికాస్త్రంబులులేవు అయినను “ధర్మప్రజా సంపత్త్యర్థం ప్రియముద్యపేత్...ఋతౌభార్యముపేయాత్” అనుటచే సంతానార్థము గైకొన్నస్వభార్యయందు ఋతుకాలములనే సంగమంబును “వశుమాలభేత్...చులతశేషం భక్షయేత్” అనుటచే యజ్ఞవిషయంబు ననే మాంసనిషేధణంబును “సాత్రామణ్యాం సురాగ్రహాన్ గృహ్లాతి” అనుటచే సాత్రామణివిషయముననే మద్యసేవయుఁ గర్తవ్యములన్న

యశుష్టాహుపనియమవిధిమాత్రము లేకపోలేదు. అక్కతన నివియో
ముతుకాలేతర స్త్రీసంగమము నయజ్ఞమమాంసమద్యసేవనంబును, నిషి
ద్ధంబులను విషయ మర్థవశంబునం దెల్పుచున్నవి. కాన నివి నివృత్తిబోధ
కములు కాకపోలేదు. 11

తే. ధనమునకుఁ బ్రధానఫలంబు † ధర్మమగును
దాన దృఢశాంతి పొడమును † దానివలనఁ
బొందువడుఁ బరోక్షజ్ఞాన † మందువలన
నొదవు నవరోక్షవిజ్ఞాన † మోక్షుచాల ! 12

కం. ఇట్టి ధనము ధర్మమునకుఁ, బెట్టక దేహమ్మునకును † బెట్టద రకటా !
ఎట్టివిమూఢులొ ? రక్కసి, పట్టునఁ దమమేరిమితిపట్టు తెఱుంగరో ! 13

మ. కలుద్రావ న్యచియించునే శ్రుతు ! లవ † ఘూణింపనొప్పెక్ మఖం
బులఁ బశ్యాలభనంబహింసముని చె † వృక్ భక్షణార్థంబు జం
తులహింసించిన హింసయాన నె; రతిం † దోషంబెయ్యాఁగాని బి
డ్డలకై మొగ్గిఁ గాదనక దెలియ రె † డ్డక శుద్ధ మీధర్మముక. 14

మ. ఎవఁ డీనిర్మలధర్మముందెలియ కెం † తే నమ్మికంబూని జం
తువులంజంపి యముత్రసౌఖ్యములఁ దో † డ్డో బొందఁగాంక్షించి యీ
భువి హింసంబొనరించు నాజనుఁడు స్త † భుం డన్యలోకంబునం
దవసీనాథ ! తదీయజంతులకె భ † క్త్యంబై శ్రమంబొందెడిక. 15

మ. పరదేహంబులనున్నస్వాత్ముని జగ † ద్వాప్యపిక్ బరంధాము నీ
శ్వరు ద్వేషించుచుఁ బుత్రదారముఖసం † బంధంబులంబొల్పు న
శ్వర మీకాయమునం దపారమగు నే † స్తం బుల్లమందూని యె
వ్వరువర్తితురొ వారధివతితులై † పాడొదు రుద్రీశ్వరా ! 16

కేం. కేవలమూఢులుగాకయుఁ, నైవల్యముపొంతఁబోవకయుఁజెలఁగెడు నా
త్రైవర్గికు లక్షణికులు, కోవిదవర ! యాత్మఘాత † కులు గారొక్కొ. 17

తే. అనఘ ! యిట్లు లాత్రావహ్ను † తిని బొనర్చు
కొనుచు నజ్ఞానమును జ్ఞాన † మని తలంచి
కాలవశత నీస్థితములు † గూలిపోవ
నకృతకృత్యులై శాంతిలే † కలనుటింఁతు. 18

కం. అనవరతాయాగంబులఁ, గనుకని కూర్చినధనాది † కంబు విడిచి ఘో
రనిబిడతమోగ్రహంబుల, కును జొత్తురు హరివరాజ్యఃఖులు మనుజేంద్రా !

ప. అనవిని నిమిభూవల్లభుం డుల్లంబున నుల్లసిల్లి భక్తి కర్తవ్యమంటిరిగదా !
భగవంతుఁ డేకాలంబున నేవర్ణాభిధాకారంబులుగలనాఁడె యేవిధివశార

మెట్టినరులచేఁ బూజింపబడు నానతిండనఁ గరభాజనుండు నవమార్గ భుం
డిట్లనియె. 20

* కరభాజనుండు చతుర్ముగహరిపూజాదిక మెఱిఁగించుట *

ఆ. వె. ధరణినాథ ! వినుము † తామరసాక్షుండు

ప్రతియుగంబునందు † బహువిధాకృ
తులు వహించి నామ † ములు వర్ణములుపెక్కు
వెలుంగ బూజులొందు † వివిధగతుల.

21

నే. కృతయుగంబున జడలువ † హించి వః

లాంబరముగట్టి జంఁదెంబు † సత్తమాల
దండమును గవండలువును † చాల్చి యజన
మలర నలుగేలఁ జెల్లని † హరి వెలుంగు.

22

కం. జను లప్పుడు నిర్వైరులు, ఘనశాంతులుశమదమాదికలితులు సుహృదుల్
విషయవరులగుచు నద్దేవునిగొల్తురు ధ్యానయోగఃపూర్ణమనములఁ. 23

కం. పురుషా ! హంసా ! యోగీ, శ్వర ! యవ్యక్తా ! సువర్ణ ! † వైకుంఠా ! యీ
శ్వర ! ధర్మా ! యమలా ! యసి, పరికీర్తితు రపు డాత్మభగవంతుఁ బ్రజల్.

తే. స్రుక్రూపాద్యుపలక్షణ † శోభితుండు

మృదులదీక్షాంగభూతత్రి † మేఖలుండు
త్రేతయందును యజ్ఞమూ † ర్తి హరి కపిల
కచుండు రక్తవర్ణుడు చతు † మ్మరుడు వెలుంగు.

25

కం. ధర్మిష్టులు బ్రహ్మవిదులు, నిర్మలబుద్ధులయి నరులు † నిగమోక్తవిధా
కర్మముల సర్వమయు హరి, సర్వలి యజయింతు రపు డఃసల్పప్రీతిఁ. 26

కం. ఉరుగాయ ! యజ్ఞ ! విష్ణూ !, ఉరుక్రమా ! పృశ్నిగర్భ ! యోయి జయంతా !
వరసర్వదేవ ! మముఁబ్రో, వర పేర్చి వృషాకపి ! యసిఁప్రార్థింతుజనుల్. 27

సీ. అతనీసుమాతను † ద్యుతితతుల్ దశదిశా, భాగంబులందును † బ్రబ్ధిసొనంగ
కచ్చలుదీఱిచి † కట్టినబొజ్జపై, బచ్చనివట్టుదు † వ్యలువ నిగుడ
సాంచజన్యసుదర్శ † నాంచత్సభలు ద్విగు, ణీకృతంబై నేల † నింగి నిండ
ఎఱ్ఱతామరలట్లు † విఱ్ఱవీఁగెడి కన్నుఁ, గవ నెనరుంజూడ్కి † కళుకులీన

తే. అక్కుదక్కినవుండెన † యందు దక్కి

సంపు నుడి వెండ్రుకల్సాంపు † పెంపు నింప
పొడవుఁబూదండ నిగ్గులు † కడలుసొనంగ
మెరయు నొకవరంజ్యోతి ద్వా † వరమునందు.

28

- తే. ఆమహాపురుషుని మానఁ + వాలిచేరి,
తత్వజిజ్ఞాస వేదతం + త్రములచేతఁ
బ్రచురచామరచ్చతాది + రాజలాంఛ
సముల సర్పింతు రహ్మడు + నరవలేణ్య ! 29
- తే. వాసుదేవ ! సంకర్షణ ! వందనంబు
ప్రణతి ప్రద్యుమ్న ! యనిరుద్ధ ! వందనంబు
వందనంబు నారాయణ ! వరఋషీంద్ర !
వందనంబు మహాత్మ ! యోవరమపురుష ! 30
- తే. వందనము విశ్వ ! విశ్వేశ ! వందనంబు
వందనము సర్వభూతాత్మ ! + వందనంబు
వందనము భగవానుఁడా ! + వందనంబు
లనుచు జగదీశ్వరుని రాజు + లభినుతింతు). 31
- ప. ఇది ద్వాపరయుగవిషయంబు. ఇఁకఁ గలియుగంబున నానాతంత్రవిధా
నంబులఁ బూజింతురు. 32
- సీ. ఇంద్రసీలద్యుతుల్ + సాంద్రంబులై స్వీయ, కాయంబునందుండిఁగంతులిడఁగ
శ్రీవత్సకౌస్తుభశ్రీలు విశాలవ, క్షోభాగమందును + శోభిలంగ
శంఖచక్రంబులు + శార్ఙ్గసందకములు, కరచతుష్టయమున + మురువునూవ
సందసునందాదుఁలందుపాటున వినయభయంబులకా స్వకృత్యములనిలువ 33
- తే. పీఠవసనవ్రథల దిశల్ + పిక్కటిల్ల
మందహాసకాంతులు ముఖ + మందుఁ గులుక
నెనరుఁ గ్రుమ్మరించెడి చూపుఁ + లనువుమీఱఁ
బాలుచు కృష్ణుఁ గీర్తింతురు + కలియుగమున. 33
- చం. శితిగళపద్మగచ్ఛులు య + జించెడితావు, శ్రీతేస్పితంబులం
బితికెడి గోవు, భృత్యజన + పీడనడంచెడి తావు, ఘోరసం
సృతిమరువీఁగుమావు, సిరు + లీనెడి పున్నెవుఁబ్రోవు, ధ్యేయసం
తతిఁ దలవూవు, నీదుచర + ణంబులలావు హరీ ! నమస్కృతుల్. 34
- చం. చిటునగ వాసనంబునను + జిందులుద్రొక్కఁ బ్రసాదమేదురో
దరరుచిమాలికల్ నయన + తామరసంబుల నాట్యమాడ భా
మరవరదానభీహరణ + శోభనముద్రలు కేలరాజులకా
గెరలెడి లోకమోహనము + కృష్ణుని విగ్రహముకా దలంచెడక. 35
- ప. అని యిట్లుయుగవర్తులగుమనుజులు యుగానురూపములైన నామరూప
ములతోనొప్పు శ్రీయోదాయయుగు నీశ్వరుంబూజించుచుండురు. 36

తే. గుణమెఱిగి సారముగ్రహించు † కోవిదాభి
కలియగమ్మునె మిన్నగాఁ † దలఁతు రీశుఁ
డీయుగమున నిష్టార్థంబు † లిచ్చుఁగాదె
మనుజులకును సంకీర్తన † మాత్రముననె. ౩7

శ్లో. దేహులకు నీభవాంభోధిఁ † దిరుగువారి
కింతకంటఁ బరమలాభ † మెదికలదు !
తొలఁగు సంస్మృతి, పరమశౌం † తి లభియించు
మహితసంకీర్తనముననే † మనుజునాథ ! ౩8

తే. అక్కతమునఁ గృతాది యు † గాంతరముల
మెలఁగెడివజ్రసమూహంబు † కలియగమునఁ
జొరఁదలంచెద రట్టులైన † సులభముగనె
తమకు నారాయణపరత్వ † మమరుసంచు. ౩9

వ. రాజేంద్రా ! కలియం దిట్లుజనించి భక్తులైనవా రిందందుఁగలరు. విశేష
ముగా ద్రవిడదేశమున నందును దామ్రవర్ణియుఁ బయస్వినియుఁగలకృత
మాలయు మహాపుణ్యయుఁగుకావేరీమహానదియు నెచటఁబడఁహించు
నచటిజను లాజలంబుఁగ్రోలువాని పవిత్రాశయులు వాసుదేవభక్తులునై
యందురు. మఱియు 40

కం. తృష్ణాపీడఁదలంగుచుఁ, దృష్ణాభుమనోరథములఁ † దీర్చుచు నృపతీ !
కృష్ణావ్యాయమునె పొందిన, కృష్ణానదిమహిమ పశమి † కీర్తివంక ! 41

కం. విష్ణుపదోద్భవజలమే, నిష్ణాతముగాఁగ భక్తు † ని సలుప, సాక్షా
తృష్ణాంగస్పర్శం బది, కృష్ణనిఁగాఁజేయదెట్టు † లిమ్మానవుని ? 42

కం. హరి విశ్వేశు ముకుందున్, శరణ్యు సర్వాత్ము భేద † సంగతి విడి యే
నరుఁడు శరణుచొచ్చునో పం, చఘుణంబులు నేమిసేయఁ † జాలవు వానిన్.

ఉత్సాహము ఇతరభావ ముజ్జగించి † యీశుపాదపద్మముల్
సతము భజనసేయునరుఁడు † సత్ప్రియుఁడు వికర్మసం
గతికిఁబో, డొకవై పోవుఁ † గాక యేమి ? వానిహృ
త్పితృఁడు తత్పరేశుఁ డఘముఁ † జెండివేయకుండునే ? 44

వ. అని కరభాజనుండు నిమిస్సవతికిం దెల్పెనని నారదుండు పనుదేవునకుంజెప్పి
మఱియు నిట్లనియె. 45

కం. ఈరీతిని జాయంతే, యేరితధర్మములవిని ప్రహృష్టమతిని భూ
మీరమణుఁడు సగురుండై, యాబుషిపర్యుల సవర్య † లందుం దేల్చెన్. 46

- కం. అంతటఁ బ్రసిద్ధులగు నా, యంతర్ముఖు లార్షభులు మ + హాత్ములు సిద్ధుల్
శాంతమతులు సర్వాత్మకు, లంతర్ధానులయి రెల్ల + రరయుచునుండఁ. 47
- కం. నిమిభూపాలుం డీధ, ర్మములననుష్ఠించి యుత్తి + మగతిం బొందె
రమణీయచరణ ! వసుదేవ ! మహాత్మా ! విటివిగడ + పరమప్రీతిఁ. 48
- ప. ఇక నేమి ? యేతద్భాగవత ధర్మముల ననుష్ఠించి నిస్సంగుండవై పగమగతిం
బొందఁగల వదియునుంగాక. 49

— + నారదుండు వసుదేవ దంపతుల నగ్గించుట + —

- కం. వసుదేవా ! మీదంపతు, లనదృశులుగదయ్య ! యీశుహరి భగవంతుఁ
స్వసుతునిగఁ బడయఁగలిగితి, రసమునఁ బూరించితిరి స + మస్తజగంబుల్. 50
- సీ. ఎంతచక్కనివాఁడెఁయీముద్దుబిడ్డఁడం, చని కౌఁగిలించి ము + ద్దాడియాడి
ఇటునడయాడుచో + నీకుంకి కెంతటి, కళవచ్చెనే ! యంచుఁగించికాంచి
నాయనా ! యిష్టమైనవదార్థములు తింటి, వా బొజ్జనిండ ! నం + చడిగియడిగి
ఎండలో వచ్చితే + యెంతకందెనుమోము ? బడలితే + యని మేను + పుడికిపుడికి
- తే. పోకుమెవ్వరిపైకి నే + పుట్టలోన
నేమిపాముండునో మన + మెఱుంగ, మింట
హాయిగాఁదిని కూర్చుండు + మనుచు హరినిఁ
దనయఁబోలె బెంచితి రెంత + ధన్యులయ్య ! 51
- కం. పుత్రప్రేమంగనుటఁ బ, విత్రములయ్యె భవదీయ + వివిధహృదయముల్
శత్రుత్వమునంగనుటఁ బ, విత్రులయిరి చైత్యసాశ్వ + పృథివీశాదుల్. 52
- ప. వైరభావంబును ధ్యానయోగంబునంజేరును. ఎట్లన,
- మ. హరి యేయూరఁజెలంగునో ! యతనిదే + హం జెట్టిదో ! వాని కం
తరవం బెట్టులనుండునో ! యతని యీ + సప్రేక్షణాదుల్ గుణ
లరయంగా నెటులుండునో ! యని తదీ + య స్వాంతులై శత్రుభూ
వరు లెల్లవృషడునుండు రిద్ది తపమా ! + వైరమ్మ ? యోచింపుమా ! 53
- మ. హరి యేయింట వసించు ? వాని శయనా + హారాసనక్రీడ లె
తైఱ ! గేకాంతముగాఁగ నెయ్యడల వ + ర్తిండుక ! స్వకీయానుభో
త్కరభృత్యుల్ నివసించుటేడ ! యని రం + ధప్రేక్షణార్థంబుగా
నరు లెల్లప్తు తలంచుచుం ద్రిది హరి + ధ్యానంబుగా కేమగుక ! 54
- ఉ. పాండ్రకవాసుదేవునకు + వచ్చె సరూపత భూమియందె తాఁ
డిండ్రముగాఁగఁ జివ్వల నె + దిర్చిననేమి ! యెఱుసనేమి ! పె

కృష్ణుడు విశేష యదూర్వహుని + కార్యములెంచెను జైద్యుఁ డెట్టులే
పిండ్రతు భక్తమృత్యులప + భేదము త్రోవనె, గమ్య మొక్కటే. 55

కం. కనుక వసుదేవ ! కృష్ణుఁడు, తనయుండనుబుద్ధి మాను + తా సర్వాత్ముం
డును బరుఁ డవ్యయఁ డీశ్వరుఁడు నిగూఢేశ్వర్యుఁడు నరుఁ + డుంబలఁ
దిరుగుకొ. 56

తే. దైత్యులు నృపాలురై వసుం + ధర జనించి
రక్క-తన నొడవిన భూమి + చిత్కుఁ దీర్పు
సుజనులం దయఁదేర్పఁ గృ + ణ్ణుఁ డుదయించె
స్వీయయశము వర్ణింప ని + ర్వృతిని బెంప. 57

ప. అని నారదుండు నుడివి పూజతుండై యరిగెనని శుకయోగి పరీక్షి
త్తుతో నిట్లనియె. 58

కం. ఈ వృత్తాంతంబును విను, దేవుఁడు నిర్మలఁడు పూజ్య + దేవకి విని యెం
తే విస్మృతులై విడిచిరి, భావంబుల మోహముల నృ + పాలవరేణ్యా ! 59

కం. ¹ఈ యితీహాసంబును శ్రద్ధాయుతుండై విని యెడండ + ధరియించినవాఁ
డీయొడలన యఘరాశిం, బాయు ననుక్షణమ బ్రహ్మభావమునొందుకొ. 60

ప. అనవిని నృపుం డలరెను.

ఇది యేకాదశ స్కంధమున బంచమాధ్యాయము

షష్ఠాధ్యాయము

కం. వివిధావ్యాయ వివిధాకృతి, వివిధత్వాంతారహస్య + విధ మెఱిగిన న
ర్వవిఘ్నోద్బుద్ధుల కె, ల్లవుదువుగావయ్య నీవు + హరిహరనాథా !

ప. ²దేవా ! యవధరింపుము. శ్రీశుకయోగిండుండు పరీక్షిన్నరేంద్రునితో
నిట్లనియె. 2

— + బ్రహ్మాదులు ద్వారకకువచ్చి కృష్ణుని స్తుతించుట + —

ప. అంత నొకనాఁడు తేజస్వులగు సనకాదులతోడను బ్రజావతులగు మరీ
చ్యాదులతోడను గూడి బ్రహ్మయు భూతగణంబులంగూడి భూత భవ్య
వ్రజేశుండైనభవుండును, పసురుద్రాదిత్యుడైన ఋభ్వంగిఁగోవిత్వసాధ్య
గంధర్వాప్సరోనాగసిద్ధచారణగువ్యూత ఋషిపితృవిద్యాధర కిన్నరాదులం
గూడి యింద్రుండును శ్రీకృష్ణదిదృక్షువులయి ద్వారకకరిగి యచట, 3

సీ. మాయూరపింఛశో ధాయూధము పిసీల, చూడాగణంబుతో ధోడగింప
మకరకుండలమణి ధవళర కాంతులుగండ, నుండలద్వయముపైఁ బాండవింప
రుచిరమందస్మిత ధవళరరోచులు సుప్ర, సన్నాసనాబ్జులు ధవన్నడింప
వీతాంబరద్యుతి ధవాతంబు కోమల, నీలదేహంబుతో ధమేశవింప

తే. హారమకటకేయూరము ధజీవకంఠ
ణాంగుళీయకాచివిభూష ధలంగకములఁ
గ్రమ్మకొని భూవ్యభూషణ ధత్వమ్ముసెంది
వరలు కృష్ణమోహనరూప ధమరసి యరసి.

4

ప. అవి తృప్తాక్షులగుచు సర్వలోకమలాపహంబైన సద్యశోరుచిరావహంబైన
సర్వోర్వీజనమనోహరంబైన కల్యాణకరంబైన భగవానుని విగ్రహంబు
నకుఁ జేతులు జోడించి మొక్కుచుఁ జెంతంజేరి.

5

కం. నందనవనమందలి మృదు, మందారలతాంశుముల న ధమంద్రప్రీతిం
బృందారకబృందము గో, విందుం బూజించి యిట్లు ధవేడందొడఁగెన్. 6

తే. ఘోరకర్మపాశవిముక్తి ధగోరి భక్తు
లాత్మభావాళిఁజింతించు ధనట్టి నీవ
దాబ్జములకు బుద్ధింఁదియ ధప్రాణహృదయ
వాక్తరిం బ్రణతులుసేయు ధవార మనఘ !

7

ప. దేవా ! నీవు గుణనియంతవై త్రిగుణాత్మకంబైనమాయచే స్వాత్మయంద
మనోదుర్విభావ్యంబైన మహదాదిప్రపంచమునుసృజించుచుఁ బోషించుచు
లయ మొనరించుచునున్నాడవు. అజితా ! స్వాత్మరామండవు రాగాది
రహితుండవు నగుకతన నిక్కార్థములచే నీవు బద్ధుండవుగాకుండెదు. 8

తే. ఋషభ ! త్వద్యశశ్రవణప్ర ధవృద్ధమైన, శ్రద్ధసాత్వికులకు శుద్ధి ధగ్రాలినట్లు
రాగులకుఁగ్రాలదు తపశ్శ్రీయాగమాధ్య, యనవిత్తీర్ణశ్రుతోపాసఁనాదికముల

చం. ఎడలవహించి ముక్తికి ధమునీశ్వరులన్ సమభూతిఁగోరి యెం
చఁ దగినవ్యాపాపూజలను ధసాత్వతు, లాత్మవిదుల్ వికుంఠవాం
ఛఁ దొడరి మూఁడుకాలముల ధసంభజియించెదరేని నట్టి నీ
పదము మదీయదుర్విషయ ధవాసనలన్ దహియించుఁగావుతన్. 10

చం. పదిలులు యాజ్ఞాకల్ ప్రయత ధపాణులఁ బూతహవిస్సులంది ప్రా
జమవునచించునీతిఁ గ్రతు ధజాతకృతానువులందు వేల్పుచోఁ
దెడతవరస్వరూపివి గ ధదేయనియేనిఁ దలంతు రట్టి నీ
పదము మదీయదుర్విషయ ధవాసనలం దహియించుఁగావుతన్. 11

11

- కం. నమ్మది నీమాయాబిం, బమ్మగు నణిమాదిగోరి † పరయోగులు యో
గమ్మనఁగొల్పెడి నీచర,ణమ్మస్మద్విషయవాస † నల దహించుచు. 12
- కం. ఇమ్మల భక్తిభృతస్వాం, తమ్మల భాగవతు లెల్ల † తటిఁ బూజాకా
ర్యమ్మలఁగొల్పెడి నీచర,ణమ్మస్మద్విషయవాస † నల దహించుచు. 13
- చం. హృదినివసెంప నేను నిది † యేటికిఁ బర్యుషితంపుమాలయుం
బాదలె నవత్నివోలెనని † బుద్ధి ననూయవహింప లక్ష్మి, య
య్యది గణియింప కాశ్రితస † మర్పితమాలల నాదరించు నీ
పదము మదీయదుర్విషయ † వాసనలక దహించుచుఁగావుతక. 14
- చం. నదయత్రివిక్రమత్వమున † సత్యముదాకి త్రిమార్గగాయుతిం
బాదలి జయధ్వజంబూతునఁ † బొల్చిన యెయ్యది సాధునిర్ణరా
భ్యుదయము దుష్టరాక్షసన † మూహపలామున మాచరించె నా
పదము మదీయదుర్విషయ † వాసనలక దహించుచుఁగావుతక. 15
- చం. మృదువగు దేనిసేవ లొన † రించుచు భక్తగణం బనన్యమా
హృదయముతోడ నీ నదయ † వీక్షణవిభ్రమలిలఁగాని నీ
పదనముఁగాని నీ నగవు † వైఖరిఁగాని గ్రహింపఁబోదొ యా
పదము మదీయదుర్విషయ † వాసనలక దహించుచుఁగావుతక. 16
- చం. అది డరిలేనినమ్మకమొ † యారనిప్రేమయొ † గాఢభక్తిగం
పదయొ † యనూనమాధ్యమొ † య † పారరసానుభవావశత్వమో
తదితరతావకాంగము శ్రీ † తవ్రజమెంచదు దేసఁగొల్చు చా
పదము మదీయదుర్విషయ † వాసనలక దహించుచుఁగావుతక. 17
- చం. ఎదియొ విశేషముండవలె † నిచ్చట లేనియెడం ద్రయ్యాశిఖల్
త్రిదశవరుల్ దిశాధిపులు † దేనికి స్వీయశిరస్తటికిరీ
టదృఢమణిఘ్రిణిగణక † టాహముతోడ నివాళులిత్తు రా
పదము మదీయదుర్విషయ † వాసనలక దహించుచుఁగావుతక. 18
- చం. అది సకలాఘకాననక † వాసల, మద్దిచ రాచరావనాం
చదమృతభాండ, మద్దిస్థితి † జన్మలయాచరణక్రియావిశా
రద, మది సర్వపాపనక † రద్యుసరిజ్జని భూతధాత్రి యా
పదము మదీయదుర్విషయ † వాసనలక దహించుచుఁగావుతక. 19
- చం. మొదలిటిమిన్నఁజూల్చిగురు † మొల్లములంబసివట్టి యెంతయో
వదిలముగా నదేవనిగఁ † బాటులుచెప్పినచొప్పువట్టి యే
వెదకినఁగూడఁ గన్మోఱఁగి † వేఁచును వేదులనైన నట్టి నీ
పదము మదీయదుర్విషయ † వాసనలక దహించుచుఁ గావుతక. 20

చం. మదగజశిక్షకుఁ నృణి, మ + మత్వగిరీంద్రముచెండవజ, ము
ద్యదఘనమూలదారణము + నందు హలమ్ము, సుఖామృతంబిడిక
మృదుకలశంబుఁ గీర్తిరమ + నింప ధ్వజంబు, ధరించుకట్టి నీ
పదము మదియదుర్విషయ + వాసనఁ దహియించుఁ గావుతక. 21

తే. ముక్కుఁద్రాఁడుఁబనుఁ పోల్కిఁ + బురుషవర్య
కాలరూపివౌ నీకును + గైవసులము
బమ్మమున్నగా నే మట్టి + ప్రకృతిపురుష
పరుడవగు నీపదము మాకు + సిరుల యెదుర. 22

ప. దేవా! యీ జగత్సర్వస్థితినిశాశమఁ కు నీవ కారణుండవు ఏలన నవ్యక్తంబైన
ప్రకృతికిఁ బీవాభ్యపురుషునకను మహత్తత్త్వమునకును గలరూపంబున
నియామకుండవైయున్నవాడవు అఖిలాపచయంబునం బ్రవృత్తిగలదియుఁ,
జాతుర్యాచ్యత్రయంబనడి త్రినాభులు గలదియు, గభీరయము గలదియు
వగు సంవత్సరకాలచక్రము నీవగదా. కనుకనే నీవు తమపురుషుండవు
స్వామీ! పురుషుండు నీవలన శక్తింబొంది యమోఘవీర్యుండై మాయచే
నీప్రపంచమునకు గర్భముంబోలె మహత్తత్త్వము సృజించెను ఆమహత్తు
తన్మాయచేతనే యనుగతంబై బహిరావరణోపేతంబైన హైమాండ
కోశము నాత్మనుండి సృజించె. అక్కారణమున నీవు స్థావరజంగమాత్మికం
బైన జగంబున కధీశ్వరుండవు ఈశా! మాయోబ్బింభితేంద్రియ
వృత్తులచే నుపసీతంబులైన యర్థంబుల నుపభోగించుచున్నను నీవు హృషీక
వతివగుట నలిపుడవై యందువు కనుకఁ దద్విషయగతపుణ్యపాపంబులు
నీకుండవు. ఇతడు లట్లుగాదు వారు విషయములఁ బరిహరించుచున్నను
దద్వాసనామాత్రంబుననే బద్ధులగుచుందురు. కాన వారు వానికి వెఱచు
చుందురు. మఱియును, 23

సీ. ముసిముసిఁగవుల + ముసురిసిబ్బితిచూపుఁ, దొంగలితెప్పలఁ + ద్రోచిత్రోచి
లేనవ్వ సగనిగల్విరియు కన్గీవ వా,ల్పాపుఁదూపులఁ బైకిఁ + జోపిచోపి
తలఁపుఁదీవులఁబట్టుఁగొలుపుతున్దిఁబొమ్మ, ముడితోడి చూడ్తులఁగడపికడపి
వల్లాత్తుకమ్మొవీవచరించిచెంగల్వ, కనులజంకెనచూడ్కిఁగ్రాచిక్రాచి

తే. కళలతాపు తిథులెఱింగి + కమివికమిచి
లలితసౌరతమౌత్రశౌం + డలగు పదియు
నాటువేలయెన్నిదియెమ్మె + లాండ్రు నీకు
వికృతిగల్గింపలేరెరి + విజతవిషయ !

24

తే. త్వత్పదక్షాశనమున నే + ర్పడిన త్రిపథ
గాదు లమృతతుల్లభవత్క + భాసగలును

మూఁడులోకంబులందును † బొదలి ఘోర
కల్మషంబులఁ బోఁగొట్టఁ † గలవు దేవ !

25

తే కానఁ దన్నిమ్ముగాదుల † స్నానములను
సలిపి తచ్చుతిగదితయు † మృత్యు-భావ
సిద్ధతీర్థమ్ముఁ జివులచే † నేవనేసి
ధర్మచతులు పూతులై † తనరుచుండు.

26

- † ద్రుహ్మ శ్రీకృష్ణుని వైకుంఠమునకు విచ్చేయఁగోరుట -

కం. అని నిర్జరినహితుండై, వజ్రభవుఁడు పొగడి యవలఁ † బ్రణమిల్లుచు మిం
ట నెయుండి నెండియును ని, ట్లనె గోవిందునకు సంత † తానందునకు. 27

కం. మును మేము భూమిభారం, బురు దీర్పవె దేవదేవ ! † పురుషోత్తమ ! యం
చును విన్నవించుకొనఁగాఁ, జరుదెంచితి, వెల్లవనులు † సమకూరఁ బ్రభూ !

కం. అనదృశధర్మమ్మును స,త్యసంధులగుసాధులందు † స్థాపించితి ది
గ్విరూపమున మలాపహమగు, ససమునువ్యాపింపఁజేసి † తంబుజవాభా! 29

కం. జనియించియడుకులంబున, ననుత్తమంబైనరూప † మంది జగము మే
లునకై యచ్చుతకర్మములను సలిపితి ప్రేమజలధి ! † లావణ్యనిధి ! 30

నీ. సాధువులకలిని నీ † జరితములే వినుచుఁ గీ, ర్తించుచు భవముఁద † రింపఁగలరు
యదువంశమున నీవు † నవతరింపఁగ నూట, యిరువదియై దేండ్లు † జరిగె నివుడు
దేవకార్యంబుసా † ధింప శేషములేదు, కులముశాపముచేతఁ † గూలిన్లై
కాపునఁ దమకిచ్చ † గలదేని నిజధామ, మునకును వేంచేయుఁ † దనఘచరిత !

తే లోకముల మమ్ము లోకపా † లురను గింక
రులను బాలింపు వైకుంఠ † యలఘు కరుణ
ననుచు ధాతృహర్షింపంగ † నమ్యుతుండు
వలికె జలధర్మార్హింప † భాషణముల.

31

నీ. అమరేశ నీవన్న † యట్లు నేనును దలం, చితిని మీపనులెల్లఁ † జేయఁబడియె
వనుధాధరఁబు దిం † పంబడె, నైన నీ, యాదవకలము దై † ర్యబలశౌర్య
వీర్యాదుల స్వెట్ట † వీఁగుచు లోకంబు, గబళింప నుంకించి † కాంచుచుండె
సాగరంబును వేల † చందాసనరికట్టి, యుంచితి, నీవని † యొకఁడునేయ

తే. కవలవచ్చిన జగతికి † హానికలుగు
నివుడపొడనూపె నాశన † మీకులమున
కద్ది తుదిదాకపిమ్మట † నరుగుదెఱు
మామకీన వైకుంఠధా † మమ్మనకును.

32

వ. అని జగన్నాథుండు వలికినపిమ్మట నా స్వయంభువుండు నిర్జరసహితుండై
ప్రణమిల్లి నిజలోకంబునకరిగె నని మఱియుఁ బరీక్షింపఁజేందునితో శుక
యోగి యిట్లనియె. సంతం గొంతకాలంబున కొకనాఁడు శ్రీకృష్ణుండు
యాదవవృద్ధులం బిల్చి 33

— శ్రీకృష్ణుండు యాదవులతోఁ బ్రభాసమున కేగుదమనుట —

కం. నిలయములఁదూరె ఘోషంబులు దివిదిరుగుచును గాఢిమూక లటచె సం
దెల నక్తులువాపోయెడి, మొలిచె బెరటులందుమాస్తములు వికృతముగాన్.

కం. మీరును గనుచున్నారా ? ద్వారక నుత్పాతములు ను + మస్తదిశల దు
ర్వారంబై పొడమెఱుఱువుల, ఘోరోక్తులు సైతము మనఃకులమునకుండెన్. 35

తే. కాన మన మిఁకనిటనుండఁ + గాదు ప్రాణ
ములను దక్కించుకొన నాల + ముం బొనర్పఁ
కడుగవలయు నివ్వడ యాద్యు + లార ! పుర్య
వాసమునకుఁ బవిత్ర ప్ర + భాసమునకు. 36

శా. ఆతీర్థంబులఁగ్రుంకికాదె మనుశీ + తాంతుండు దక్షిణశా
పేతక్షీణదుజ్జడలంగె, నుకళా + వృద్ధింగ నెన్, గల్మష
వ్రాతంబుగృహియింపఁజేసె, మన మా + భంగిం బ్రవర్తింపరా
దే తద్బ్రాహ్మణశాపముందొరగ లెం + డీ ! యాదవోర్హివరల్ ! 37

తే. స్నానతర్పణమ్ములఁ బాత్ర + దానములను
భూరిగుణవన్మహీసుర + భోజనముల
ఘోరవృజనమ్ముఁ దొంగించు + కొనఁగవలయు
నావలను నముద్రము దాటు + లేవ మనము. 38

వ. ఇట్లు శ్రీకృష్ణుండు నుడువవల్లెయని యందఱు దత్ప్రయాణసన్నాహముల
నుండి రట్టియెడ బుద్ధిమంతుడైనయద్ధవుం డదియంతయు నెఱింగి కృష్ణాను
వ్రతుండుగావున, 39

— * ఉద్ధవుండు కృష్ణుండాసి ప్రార్థించుట * —

కం. పెంటరిగా శ్రీకృష్ణుండుంట యెఱింగి డంటకరిగి + యొరగి యడుగులం
గంట నొగి నద్దికొని యటు, లంటకఁబూనెఁ గయి మోడుఁపొదలనిగుడన్. 40

శా. దేవా ! యీయదువంశనాశనము పూ + ర్తింజేసి యీదివ్యలీ
లావిన్యాసముమాని భూమివిడువన్ + లక్ష్మించితే ? కానిచో
నీవాబ్రాహ్మణశాపము న్మలవలే + నే ? వీరలంగావ, నీ
భావం బల్పలమైన యేము గ్రహియింపన్ లీము సర్వేశ్వరా ! 41

కం. ఓపురుషోత్తమ ! కృష్ణా !, నీపాదాబ్జములవిడిచి † నిముసమయిన నే
నోవ ధరనిలువ,నీకుం, గోవులు : నీతోడ నన్ను † గొనిపోవఁగదే. 42

కం. నీవివిధక్రీడలు భద్రావహములు పూతములు మ † హాఠధురనుధా
స్రావములు గానఁ జెవులం,ద్రావి వరస్పృహలవిడిచిదము శ్రీకృష్ణా! 43

తే. స్నానశయ్యాసనాటన † స్థాభోజ
నాదికముల నాటలఁ బాట † లందుఁబ్రయుండ
వాత్సృడవగునీతోఁగూడి † యాడి మెలఁగు
మేము నినుఁబాసి యెట్లుందు † మో ముకుంద ! 44

తే. నినువదలియుండ లేక తో † ఙ్గొనిచనంగ
వేఁడెదముగాని మాయకు † నోడి కాద !
అనఘ ! త్వద్భుక్తకేవగం † ధాంబరస్ర
గళనభాక్కలఁ గలఁచు † టయ్య మాయ ! 45

కం. శ్రమణులు దిగంబరులు నూ, ర్థమంథులఁ కాంతులుండ † వన్వలములు లు
త్తమమగు త్వద్భవ్యాస్థానము నెన్నియొశమములొందినంగదే కనుటల్.

చం. వనజదళాక్ష మేము నుల † భంబుగ సంస్మృతివాఁటిపోదు మా
ఘనులగు భక్తులంగలిసి † కర్మపథంబున నీ మృమాక్తుల
న్వినుచును నీక్రియావతుల † నీనడసాంపుల నీస్మికాల నీ
గౌనముల నీదుచూపులను † గోరి స్మరించుచు నన్నుతించుచు. 47

ప. దేవా ! నీ యీశ్వరోకానుకరణస్మరణము భవతరణముగదే యని యిట్లు
పలుకఁగా భగవంతుండు విని యేకాంతియుఁ బ్రయుండును భృత్యుండును
నగు సుద్ధవుంజూచి యిట్లనియెనని శుగర్వి వచించెను. 48

ఇది షష్టాధ్యాయము.

సప్తమాధ్యాయము

కం. ఇషణత్రయమ్ములనియెడు, నిషువులు మర్మములఁజొచ్చి † యేర్పని యాక
ల్మషరహితుని హృద్భ్రష్టుల, కషడక్షీణముగఁ దోఁతు † హరిహరనాథా !

—, శ్రీకృష్ణం దుద్ధవునకుఁ దత్త్వోపదేశముసేయుట —

ప. ¹దేవా ! యవధరింపు మంత శ్రీశుకయోగీంద్రుండు పరీక్షిస్తూ రేంద్రునితో
నిట్లనియె. అయ్యెడ శ్రీకృష్ణం దుద్ధవుని సాదరంబుగ నాలోకించి మహా
భాగ ! నీ చెప్పిన దంతయు నిక్కువంబ. యదురాశిం బొనర్చి వైకుంఠమున

కేగడ బ్రహ్మేశానాదుఁ కాంక్షి తంబు నిదియ నురజ్యేష్ఠ ప్రార్థితుండనై
స్వాంశంబున నవతరించి దేవకార్యంబు నిరవశేషంబుగ నాచరించితి.
కలంబును మునిశాపవశంబున నన్యోన్యము కలహించి నశింపఁగలదు.
తదంతర మేవనాఁడునముద్రకల్లోలంబుల నీద్వారిక మునుంగంగలదు. 2

కం. ఇద్ధర నేజనింతనె, సద్ధగ్ధంబెడలి కలివఁ కంపదయై భ
ద్రోద్ధతినితాసియుండెడి, నుద్ధవ! నేలేని యిచటఁ క నుండకు మింకఁ. 3

తే. న్వజనబాంధవస్నేహంబు క సర్వముం ద్య
జించి డెందంబు నాయందుఁ క జేర్చివైచి,
అఖల మాతృస్వరూపంబ క టన్న తుల్య
దృష్టిగల్గి యీ భువి సంచ క రించుచుండు. 4

సీ. ఇంద్రియంబులచే గ్రహింపఁబడునదెల్ల
మాయయే యది మనో క మయ, — మనత్తు
విక్లిప్తమనమున క వెలయువానికి భేద
విషయమైన భ్రమ మా క విర్భవించు
నా భ్రమంబు గుణదో క మోఁగూర్చును, విహి
తం బకర్మము నిషి క ధంబు న నడి
కర్మభేదములు గ క ల్గవు జ్ఞానులకు, భ్రమో
జ్ఞుంభిత గుణదోష క చిత్తులకగు.

తే. అమలచారిత్ర! నీవింద్రి క యములబుద్ధి
నిగ్రహించి యీ విశ్వంబు క నిఖల మాతృ
యందు మఱియు నయ్యుత్తను క నిఖలనాథుఁ
డైన నాయందుఁగనుము నీ క కలరు ముక్తి. 5

వ. ఏతత్తమదృష్టి కంతరాయములొదవు ననకుము. 6

తే. శ్రుతుల్యుర్థంబు నిర్ధరిం క చుకొని స్వాను
భవమునకుఁ దెచ్చుకొని తుష్టి క పడెదవేని
యఖలభూతాత్మభూతుండ క పగుదుగాన
విఘ్నతతి యేరుచేయనో క పెడిని నిన్ను ! 7

కం. ఇది చేయరానివనియని, వదలం డిది చేయఁదగిన క పనియని చేయం
డెద సంకల్పవికల్పము, లడయింపకచేయు జ్ఞాని క యుం బాలువలె. 8

వ. ఈ జ్ఞాని గుణదోషోభయాతీతుఁడు. ఇతఁడు కర్మములఁ బూర్వసంస్కార
వశమున నొకప్పుడుచేయు. నొకప్పుడుచూను. సంతియకాని యీ
చేయుట మానుట లొకనిమిత్తంబుం బురస్కరించుకొని కాదని
యెఱుంగుము. 9

- అ॥వె. సర్వభూతహితుఁడు † శాంతుండు జ్ఞానవి
జ్ఞాన నిశ్చయుండు † సర్వ విశ్వ
మును మదాత్మకముగఁ † గనువాఁడు సంసార
మునను మఱల దుకిభ † ముల గనండు. 10
- వ. ఇట్లు భగవంతుండైన కృష్ణుం డానతీయ మహాభాగవతోత్తముం డైన
యద్ధవుండు ప్రాణమంతాచరించి తత్వజ్ఞానువై యిట్లనియె. 11
- సీ. యోగేశ! యోగాత్మ! † యోగసంభవ! యోగ
విన్యాస! భద్రమల్ † వెలయుపొంట
నాకఁజెప్పితివి సన్నాత్యులక్షణమైన
త్యాగయోగంబు భూ † మా! నుదుషఁ-
రముగదే విషయాభి † రతుల కీత్యాగ, మం
దుకా భవద్భక్తిసూ † న్యులకుఁ దలవ
నైఁరానిదినుమ్మి † యట్టిచో మాయా ప్ర
కల్పిత వుత్తాది † కలితదేహ
- తే. మందహాస్యమకారముల్ † పొందుపటిచి
యున్నమూఢుండ యుమ్మదీ † యోక్తు లే గ్ర
హింపవలెతినే! యీభృత్యుఁ † డెట్లు సులభ
ముగను సాధించుఁ బరమఁ దె † ల్పుము ముకుంద! 12
- వ. ఆత్ముండవు సత్ముండవు స్వప్రకాశుండవు నగు నీవుగాక యాత్మోపదేశ
మొనరింప నేబుధుం డన్యండుగలండు! బ్రహ్మాదిశరీరధారులండఱుఁ
ద్వన్యామోహాహితులగుచు విషయార్థబుద్ధులైయుందురు. కనుక నన
వద్యుండవు సవంతపాదుండవు సర్వజ్ఞుండవు నీశ్వరుండవు నకుంతవికుంత
నిలయుండవు నారాయణుండవు జీవుండగు నరునకు నఖుండవు నగు నిన్ను
నిర్విణ్ణచిత్తుండను పృజినాభితవుండనగు నేను శరణమొందెదను రక్షింపు
మన శ్రీకృష్ణుం డిట్లనియె. 13
- తే. లోకతత్త్వపరీక్షకల్పానులు లోక, మందు సాధారణముగా నశుభవిషయ
వాసనలనుండి తమ్మునుఁగ్రవ్యయముగా నె, యద్ధవా! యద్ధరించుకొంఁచుండు
రయ్య. 14
- తే. అఖిలజీవులయందు హి † తాహితములఁ
జెప్పు నాత్మయేగుడుఁడు వి † శేషముగను
మానవుండు ప్రత్యక్షును † మానములను
క్రేయముంగంట స్వీయాత్మ † చేతనె నుమి. 15

వ. అందుఁ బ్రత్యక్షము విను.

16

తే. సాంఖ్యయోగవిదులు పురుఁ ధత్వమందె
సర్వశక్తియంతని నన్ను ధ సరిగఁగొందు
వనుధ నేకపాదులు ద్వితి ధ పాదులుం జ
తుష్పదుల్ బహువదు లవ ధ దులును గలర.

17

వ. ఇవియన్నియు మత్స్యప్రబంధములైనను నాకుఁ బురుషపురమువంద (నీతి. కాన
బుధు లవ్రమత్తులై యీ పురుష దేహంబుననే యహంకారాది వ్యతిరిక్తుండ
నైన నన్నీశ్వరుని గృహ్యమాణగుణలింగములచే వెదకుచున్నారు.
ఉద్ధవా ! తెలిసినదా ? ఎట్లన. బుద్ధ్యాదులు జడములు ప్రకాశరహిత
ములు. కాన వీనిం బ్రకాశింపజేయు స్వప్రకాశుం డొకఁ డుండవలె
గదా. మఱియు బుద్ధ్యాదులు సాధనములును నగుట వాశ్యాదులవలె
సాధనము లేవ్వడం గర్తకుం బ్రయోజ్యంబు లగుచుండుం గనుక నీ కరణ
ములు గలవాఁ డొకఁ డుండవలెగదా. అని యిట్లనుమానప్రమాణము
వలన నన్ను వెదకుచున్నారు. ఇంతమాత్రముచేతనే యాత్ముం డాను
మానికుండని తలంపవలదు. ఆత్ముండు దేహాదివ్యతిరిక్తుండనియుం బరి
శుద్ధుండనియు మాత్రము దీనం గ్రహింపుము. ఏతద్విషయమున మహా
తేజశ్శాలియగు యదుపునకు నొక యవధూతకు జరిగిన సంవాదం బొందు
గల దవ్వారాత నేతిహాసంబుం జెప్పెద వినుము. ఒకనాఁడు,

18

—* అవధూత యదు సంవాదము *

కం. ¹అవధూతం ద్విజవర్యం, గవి నకుతోధయుని దరుణుఁ ధ గనుఁగొని సద్ధ
ర్మవినుండు యదుపుత్రుఁడు, సవినయముగ నిట్టలనియెఁగ్రంథమవరుడై

నీ. స్వామి మిమ్ముఁగన నా ధ శ్చర్యమయ్యెడిని నిం
ద్రియతృప్తికొఱకు న ధ ద్వియును జేయ
విట్టి నిపుణబుద్ధి యెట్టులాదవె నీకుఁ ?
బండితవరుడవే ధ బాలుపోల్కిఁ

జరియింతువేటికి ? ధ సాధారణమ్ముగ
నకులు త్రివర్గముల్ ధ సిరులు యశము
నాయువు వృద్ధిచే ధ యం గడంగుదురు నీ
యెడ నద్వికన్నట్ట ధ దింతయేని

తే. కల్యుడవు సుభగుడవు స ధ త్కవివి సత్యసంధుడవు జహోస్మత్తపి ధ కాచు
ట్టు లందువేల ? యోగోర్కియఁనొందవేల ! యేవనికెగర్తకావు నీవేల
చెవును ? 20

ఉ. అందఱుఁ గామలోభజడ † వాగ్నిశిఖావళిఁ గూలిమాఁడుచుకొ
మ్రొందుచునుండ గాంగర్పుఁ † గ్రాలు గజఁబురుబోలె నెచ్చఱే
నుండువు స్వర్ణముల్ గవవ † యెంటరిగా వసియింతు వైన నా
నందము నాత్మఁబొందెవపు † నా కిదియెంతయు వింతయుయ్యోగి. 21

కం. అని బ్రహ్మఞ్ఞుండును ధీ, ఖని యదు వడుగంగ ద్విజశి † ఖామణి వినయా
వనతుంగని యీచండం, బునఁ జెప్పందొడఁగె విను మఁపూర్వవిషయముకొ.

- * అవధూత తనయిర్వదినయ్యరు గురులఁ బేర్కొనుట * -

ఆ. ఏరివలన నేను † నీబుద్ధిగ్రహించి, పొంది ముత్తిదిరుగు † చుందు నట్టి
గురులు నాకుఁగలరుఁసరవర! వలువురు, వారిగూర్చి చెప్పఁవాడ వినుము.

వ. భూమి వాయువు గగనము జలము వహ్ని చంద్రుఁడు సూర్యుఁడు కపోత
మజగరము సముద్రము వతంగము మధుకరము గజము మధుహారి హరి
ణము మత్స్యము పింగళకురరము బాలుఁడు కుమారి శర కారుఁడు సర్పము
సాలీఁడు కీటము న నెడియిరువదిఁలువురు నాకు గురువులు. వీనివృత్తులచే
హేయోపాదేయంబులైనయర్థముల నెఱింగి యట్లుమెలంగెడ. నేది యే
గురువువలన నేర్చితి నో వివరింతు వినుము. 24

కం. దైవవకానుగమగు భూ, తావళిపీడింప నెఱిగి † యది, నిజవధముం
ద్రోవక ధీరుఁడు నిలువం, గావలె నన్న క్షమఁగంటి † క్షమఁజూచి నృపా.

మ. సగముల్ చూచితే! యేకతంబపొలుచుకొ † సత్వాళికావాగ్నిమై
నగడుకొ గైరికముఖ్యధాతువుల మా † ణిక్యాదిరత్నాలి గొ
ల్లఁగనిచ్చుకొ దృఢవిదధోషధియురుల్ † దాల్చుం బరార్థంబ, యీ
యగరూపక్షితిచేత నేరిచితి న † న్యారాత్మవృత్తిత్వముకొ.

మ. ఆనఘాత్మా! విను ప్రాణవాయు వది యా † హారంబుమాత్రంబుఁ గై
కొని శబ్దదులవాంఛసేయక మెలం † గుకొ మాని తద్రీతి భో
జనమాత్రంబునఁదృష్టిఁబొంది విషయ † స్వర్ణంబొనర్పంగఁజో
డనవృత్తింగదె డెందముంజెడక జ్ఞా † నాంతంబుగాకుండెడికొ. 27

వ. జ్ఞానమునకు దేహము, దేహమునకుఁబ్రాణము, ప్రాణమునకాహారము వల
యుంగదా. కనుక విషయార్థముగాక జ్ఞానార్థమాహారముగ్రహించి
దేహయాత్రసాగింపవలెనని ప్రాణవాయువువలన నేర్చికొంటిని. 28

కం. శీతోష్ణాదివివిధ ధ, ర్మాతతవిషయముల నంటి † యాగుణదోష
పేతమై వెల్లు బహి, ర్వాతముచే సంగరహిత † భావముఁ గంటికొ. 29

చం. అనిలము పుష్పగుచ్ఛముల † యందుఁ జొరంబడి తత్పరీమళం
బెనసిన, దాని నైజగుణ † మే యది యందుమె ? కాన నాత్మద
ర్శనఁడగు యోగి సార్థివపు † రంబునఁజొచ్చి తదీయధర్మముల
గనినటులుండు నిక్కమున † గాదని వాయువుచే నెఱింగితిఁ. 30

వ. ఇట్లు వాయువువలన నిర్గుణత్వ సర్వేపత్వముల నెఱింగితి. సర్వగతంబైన
గగనము ఘటాదులచే నసంగావరిచ్చేదముల నొందుటం జూచి యఖిల
వ్యాప్తంబైన యాత్మకు దేహాద్యసంగమున వ్యవచ్చేదము ముని భావించి
సర్వము బ్రహ్మాత్మభావమున సమన్వయించుకొనునని గ్రహించితి.
మఱియుఁ దేజోబిన్నమయంబులు వాయుప్రేరేతంబులు నగు మేఘాదులచే
గగనము స్పృశింపఁబడనట్లు కాలస్పృష్టములైన తేజోబిన్నమయగుణమ్ము
లచే బురుషుడు డంటంబడఁడని గగనమువలన నేర్చితి. 31

కం. క్షీతినాథా ! ప్రకృతిన్ని, గృత స్వచ్ఛత తీర్థభూత † తయు మధురత కాం
చితి జలమున మునియం; ద, క్కతన నెకని తాకి పొగడి † కాంచుట శుద్ధిఁ.

వ. ఇది జలముల గ్రహించితి.

తే. ఉదితతేజస్వి దుర్ధర్షుడుదుదరభాజ, నుడు తపోదీప్తుడగు మునీం! ద్రుండు సర్వ
భక్షుడయ్యదోషమ్ములఁ! బడయఁడయ్య, వహ్నివోల నియ్యదియగ్గి! వలన
గంటి. 32

చం. నిపునదాగు, నాజ్యమున † నెక్కిను, నాకరతాఘృపామ్యుఁడౌ
దివిజలకై హవిస్సులను † ద్రెక్కిను బావకు; డల్లె యోగి యొ
క్క-వలను ఛన్నఁ డొక్కఁడఁ బ్ర † కాశుఁ డొకపు ముముక్షుపూజ్యుఁడౌ
క్క-వడిని భూతభావిమల † ఖండనుఁడై కొను దాత్మధ క్తముఁ. 33

మ. అనలం బాసమిసంతరస్థమగుచుకా † హస్వత్వదీర్ఘత్వధ
ర్మనికాయంబురు బొందుమాడ్కి సడన † త్రాపయంబు మాయాకృతం
బురు నౌ స్పృష్టమునం బ్రవిష్టుడయి దే † పుండంచు దైత్యుండటం
చును భిన్నాకృతులం గనంబడెడి నీ † శుం డొక్కడం చెంచితిఁ. 35

తే. సతము వెలుఁగకున్నను శిఖా † వితతి వహ్ని
కలరు నిత్యమై యలులె భ † వావ్యయములు
భూతములకు నిత్యమ్ములై † పొలుచుఁ గాల
వశతనంచు వైరాగ్యంబుఁ † బడసినాడ.

36

తే. కాలగతిచేతఁ గళలకే † గాని హాని
వృద్ధులు నుధాంశునకుఁగాడ † యిద్దిగాంచి

జననముఖపద్మికారముల్ † తనువునొందుఁ

గాని యాత్మనొందవటంచుఁ † గఱచినాడ.

87

కం. కిరణములచే జలముఁగొని, తరణి తటియెటింగి విడుచుఁ, దద్గతి మునియుక్
గరణములవిషయముఁగొని, యొరులకొసఁగియభినివేశఁమొదక మెలఁగఁ

చం. అనుభు ! స్వరూపసంస్థితనఁకాత్మన కే భిదలుండ, వేయుపా

ధినయిసఁ బొందినప్పుడు గ † దే కనువట్టు ననేక భేదముల్ ;

వనజహితం దొకండ దివి † భాసెలుచుండి జలాదివిభితుం

డు నగుచుఁగాదె కన్యోనఁబ † డుక బహురూపముల స్మృపాలకా ! 89

వ. ఇల్లుపాధులవలన భేదంబులు స్థూలదృష్టికి గోచరించుచున్నవి కాని వా స్తవ
స్వరూపంబునకులేవని సూర్యునివలన గ్రహించితి. 40

†- అవహత యదువునకుఁ గపోతకఁ నుడువుట -†

అ॥ ఎవరితోడనైన † నెప్పుడైనను నతి, స్నేహభావణములు † సేయరాదు

చేసెనేని గువ్వఁచెలువున సంతాప, మందఁగలఁడు వినుచుఁయువ్విధంబు. 41

చం. కలదొకపాపురంబు చిరఁకాలమునుండి యరణ్యమందు నా

కులఁ జిఱురెమ్మలం బఱపుఁ † గొమ్మల నిమ్మగుమఱ్ఱిఁమాఁకుపైఁ

బులుగమిఁ గూడు కట్టుకొని † పొల్లియొకర్తుకతోడ జోడుగ

ట్టి లలితకామసౌఖ్యముల † డెదమునం బరితోషించుచుచుక. 42

చం. ఎరలకుఁబోవుచో నిరువు † రేగుదు, రెయ్యెడఁగూరుచున్న ని

ర్వ్వ వొరసికూరుచుం, ద్రెవుడు † బువ్వఁ బరస్పర మిచ్చివుచ్చుకొం

దు, రొకటనాడుచుం, ద్రొకటఁ † ద్రొక్కఁచునుం, ద్రొకటఁ సముత్స్థితి

దిరుగుచునుండు చూడ్కిని మఁదిం బెనవేసియు నాల్కగల్గిటుల్. 43

కం. వవలనక రేయనక యిటు, కవఁబాయక మరులుతేసి † కామనుభములం

దవిలి మెలఁగఁ జూలునిలిచె, నువిద కది ధవుండెఱింగియుత్సాహమునక.

సీ. పెసలలో మిసమిరఁ నెనఁగెడి చిఱుర ను, ప్పనిజాలఁ దెత్తునా! † నాతిమిన్న !

వరిగల నిరవొందుఁసురభిశమృదు భూక,లిక లేర్చి తెత్తునా! † సకియమిన్న !

తోళ్ల క్రేవల బాఱిఁచోళ్ల పొట్టుాడ్చి గిం, జల నేరి తెత్తునా! † కలికిమిన్న !

ఇప్పపూగుత్తులఁగవృకట్టిన మంచు, బొట్టులం దెత్తునా! † పాలతిమిన్న !

తే. ఈవు నాతోడ నెగిరిరాఁలేవు తొట్టు, పడక నడయాడ లేవు నాఁపడఁతిమిన్న !

యింటఁగదలక యుండుమాఁ యెద్దికోర్కి, తెలుపుమది దుర్గుటంబైఁ † దీర్చు

ఘాడ. 45

- తే. అనుచును గపోతికోర్కల † నడుగు నడిగి
వాఁదీర్పంగఁజని కొంత † పట్టు మరలఁ
దరుణిజూడ వెన్నఁకువచ్చు † దానిఁబాసి
నిలువలేద క్షణంబైన † నృపవరేణ్య ! 46
- తే. ఎటులొ ప్రాణమ్మృదిగపట్టి † యిటునటు చని
యాచరించు నాయావను † లా కపోత
మింద్రియములకు వశుఁడైన † నెవఁడు నింతె
పక్షియేమి ! నరుండేమి ! † పార్థివేంద్ర ! 47
- కం. అంత యథాకాలంబునఁ, గాంతర్వనీడముననిడియెఁ † గనదండములఁ
గాంతుఁ డవిచూచిముదిత, స్వాంతుండయ్యెఁ దనకొలము † సాగునటంచుకా.
- కం. ఆజలభరితాండంబుల, రాజా ! హరిదుర్విభావ్య † రాజచ్చక్తి
దేజరిలిరి శిశువులు స్వీ, యాజేయంబైన కర్మ † మది తోడువడకా. 49
- వ. అంతం గపోతి యండంబులంబొదిగి పిల్లలంజేసె. 50
- కం. ఆమృదులావయవము లా, కోమలతనురుహము లా † ప్ర † కూజితగతు లా
గోములు గని తలిదండ్రులు, భూమికా! యెంతోమోడ † ముం గనిరిగదే.
- చం. కలరవముల్ ఘటించుచును † గమ్రతరేక్షల నట్టెచూచుచుకా
గులుకుచు నిల్చుచుకా మెడలఁ † గొండాకవాలిచి యంజద్రోహ్మచుకా
బలుకులఁ దియ్యమాన్పుచును † బైఁబడి ముక్కల నల్లఁబ్రాముచుకా
గలికివనుల్ వొనిర్పుచును † గ్రాలిరి బిడ్డలు వారు మోడిలకా. 52
- ఉ. సెచ్చట నేవదార్థము గ్ర † హించిఁ దాముభుజింప కింటికిం
దెచ్చి ముఖంబులండిడుచు † దిక్కులనేరవమైన దాచుచుం
దిచ్చమొగమ్ముగా గఱుల † తెంకల గూటిమొకమ్ము చేరఁగా
వచ్చిఁగూడ నోర్వ కిటు † పావలఁ బెంచుచునుండి రివ్వరుకా. 53
- ఉ. కాలిశు లింట నొంటరిగ † వర్తిలుచుందు రటంచొకప్పు డి
ల్లాలినిఁబంపుఁ దిండికొఱ † కామె నొకప్పుడు నిల్చి యింటఁ దా
నే లలినేగు నిట్టు తెర † నేర్పునఁదేగని గోలతో నెదు
క్కొలొనరించు సంతఁ బిత † రుల్ గని యెంతముదంబుఁ గాంతురో. 54
- చం. ఒరగుచు వాలుచుం బడము † లూనుచు ముక్కలనొడ్డికొంచు నే
వరుసనొ మెల్లగానడచు † వైఖరి నేరిచి తెక్కలెత్తుచుకా
బలుచుచు నూఁచుచుకా గొలఁది † పట్టునదాఁటుచు గూటినుండి యు
ర్వరకునుడిగ్గుచుకా జడలఁ † బాఱఁగఁ గొండాకనేర్చి బోదలుకా. 55

- ఉ. పిల్లల యిట్టిపోకడల † వేడుకఁజూచుచు నాల్కగళ్ళు చా
ముల్లములందు మోదముల † నొందుచునుండుదు రెందుకోసమో !
తల్లియటంచుఁ జూచెదరే! † తండ్రియటంచును గౌరవించురే!
రెల్లలఁ దెచ్చిపెట్టెదరే! † జెక్కలువచ్చినపిమ్మటఁ నుతుల్. 56
- వ. అంత నొకనాఁడు కపోతంబును గపోతియు బిడ్డ లొకింత పెరిగిరిగదా యని
నిర్భీకులై యిరువురు గొఱచుల కరిగినతటి దైవికంబుగా నొక బోయ
యయ్యెడ కేతెంచి వనస్పతి నవలోకించుచు 57
- కం. కిలకిల కవకవ కువకువ, కలరవములునలుపు గువ్వ † కందులఁగని నూ
రెల వలలఁబన్నిచ నె గుల్మలతాంతాంతరితనీల † మహితాంగుండై. 58
- కం. ఆఁనుఁగులు మెల్లఁగ ను, డీనము సండినముం బ్ర † డీనము నేర్వం
బూని కడుఁద్రుళ్ళుచును వల,లోనఁబడిరి తెలియకెట్టు † లుంగర్కగతిక. 59
- కం. వలఁబడి గోళ్ళఱక్కుచును † బల్మరుఁ ద్రాళ్ళులఁబట్టి ముక్కుఁ
పులతుదినొక్కుచుఁ గఱుల † పట్టుకదల్చుచు మింటికేగ మే
నలయికఁద్రెవ్వుచుఁ గలక † లారవముల్వచరించుచుఁ విది
క్కులఁబరికించుచుఁ జనని † కోసము కందుచు సొమ్మసిల్లఁగఁ. 60
- కం. అచ్చటఁ గపోతి ధవుతో, నొచ్చెల! తడవాయె గింజఁయుం గఱవాయె
న్నిచ్చిగనుండెను మది నీ,వెచ్చటనే వెడకెత్తుఁయెర నేఁబోదుక. 61
- కం. అనిచెప్పి యొక్కవరుగునఁ, జనుదెంచి స్వనీడమున కఠట వలలో నుం
డిన బిడ్డల దీనులఁ గనుఁగొని గుండియవగులఁగొట్టుఁకొను చల్లాడక. 62
- సీ. అయ్యో! యిదేమియఁశ్చాయంబుదేవుడా!, కూసలగొంతులుఁగోసినాడ
వివి నిన్నుఁదిట్టెరా? † యేమనిచేసెనా?, బోదలఁగఁజాలి † లేద నీకు!
బిరులజోలికిఁబోక † యుండు నాకడుపును, గాల్చితివేమిరాక్షణములోన
నీవనిసేసిన † నేమిలాభము! ఎక్కి, నేడిపించుటలును † గ్రీడలటర
- తే. అయ్యో! దేవుడా! యింతకూ † రాత్ముడవుర !
కనులఁజూపి కొంపోవఁగాఁ † జరునె! కట్ట!
పిచ్చుకవయి బ్రహ్మస్త్రంబు † వేయుదురట!
దిక్కులేని మే మగవడి † తిమిట నీకు ! 63
- చం. తొడుకొననైతింబున్నములఁ † దొల్లి పద్మప్రవిహీనురాల నా
కడుపున నేలఁబుట్టితిరి † గాదిలి నందరులార! పున్నముల్ .
పుడికిన యెండుజవ్వనికిఁ † బుట్టిననైనఁ జిరాయురున్నతుల్
పడసి సుఖంతురేమొకద † బావురె! యెంతటికడుపుట్టెరా! 64

కం. అని పిల్లలఁగని జననియు, జనఁగని పిల్ల లొక్కఁ డ సారియొగచి రో
దన మొనరింపఁగఁసాగిరి, విని విజితేంద్రియులుగూడ డ విహ్వలపడఁగన్ 65

కం. విఁజాలక పిల్లలరొద, మఁజాలకవారిఁబాసి డ మఱిచే టాడువం
గఁజాలక పెగవెరవా, ఘనజాలకములను దొరఁగఁగ్రక్కఁనఁ దానున్.

కం. అంతఁ గపోత మట నొక

పొంత మసలి యింటిగాలి డ గొబ్బుననుడియన్

స్వాంతముననొడవెఁ దన యు

ల్లంతయాఁగూల నవుడేమి డ యగుదునొ యనుచున్.

67

వ. అంతట వెంటనే

68

కం. ఛీ ! పాడుతోఁపికంచటు, చూపువఱపి వెనుకఁజూచి డ జోబిట్లు భవా
నీపతికని నుడివి యెగిరి, కూపెట్టుచుఁబఱవఁ బిట్ట డ కూటువఁ జదలన్ 69

కం. కని యేమియలబల ? మే, వనచరుఁడటరాఁడుగద శివ ! శివా ! మాకుం
దినగండము నూతేఁడల, మనుగడ యీపాడుబ్రదుకుఁమాదియటంచున్

కం. ఎంచుచు నెఱకలకవ జా, డించుచు ముంజూపుతో వ డ డిం బర్విడి యే
తెంచి యెరులుజాలింగనుఁ, గొంచుండం బీతుగదురఁగూటఁన్వాలన్. 71

కం. దోయిడిగూటింగని యే, దోయిడుమ ఘటిల్లెనంచుఁ డ దొరతొర లోనం
బోయి మరలవెలికింజని కూయిడుఁ గనఁబడవ కనులుఁగూడక భీతిన్. 79

తే. అంతకు న్వగచివగచి డ యాస్యము వఱు

వట్లుగొన సొమ్మవోయిన డ వనిత ప్రియుని

సారము విని తెప్పలెత్తి యా డ పురుషుటంచు

నేడ్చె బిల్లలుఁ దోడ్తోడ డ నేడువంగ.

73

కం. ఆయేడ్పుటలివునిని య, యో! యనిమాత్రమని గూట డ నొరఁగె నవశమై
ఏయొకవడికోలేచి క,టా!యను చత్తరువుచెంగ డ టకు నెట్లాచనన్. 74

కం. చని గుండెచెఱువుగా లల,నను బిల్లలఁగాంచి వగచు డ నల్లెనలం జా
ట్టును గ్రిందఁబడునుబారలా,డును దలబాదుకొను జేడ్చఁడుంజెయ్యదుగూన్.

వ. అంత గొంతతడవున కక్కపోతనాఘండు మెడయెత్తి మిన్నుమాచి 76

ఆ. ధాత ! నీవరిష్టతాతివిగాక మా,కొంప నొక్కసారె డ కూల్చితటర !

చిన్న పెద్దలకనుఁజేరిచి యొకనాఁడె, వ్రాయుదురట వట్టిపాడువ్రాత ? 77

కం. మాపెద్ద లతిథిజనపూ,జావరులై స్వతనువులనొ డ సంగి రటులు నే
నోవనె నేయఁగి నీవని, పూవలకై యొగ్గఁదగునె! బోయపెదన్నా ! 78

సీ. అయ్యో! కళత్రమిట్లవశయైపడియుండఁ, జూచునాకను తేలికముండరాదు!
వాయెండఁగా బిట్టు! వాపోవ వి నేడి నా, పీనుల నేటికిఁ జేయఁకాను!
ఉచ్చుబిగింపులనొదిగె ముద్దగనని. యెఱుఁగు నామది నేలఁ బఱుగరాదు!
ఆటబిడ్డలగోడుఁ జద్రోలరేనిగృహాధి, కారిని నన్నేలఁ జాట్టరాదు!

తే. అక్కటా! యిల్లువల్లకాఁ జయ్యె నేడు
బావురే! మదాశలు పాడుఁ జాతె నేడు
మాయురే! నాతనువు వ్యర్థఁ జూయె నేడు
కటకటా! యెట్లు లీకీడుఁ జడచు నేడు?

79

కం. అనురూపయు ననుకూలయు, ననువ్రతయు భర్తృదేవతాత్మయునగు భా
ర్యనుబాసి మొండిబ్రదు కే, మని బ్రదికెద సుఖము లేకఁడలమటపడుచుకా.

సీ. అతిథు లభ్యాగతుఁ జరుదేర వారికిం, బువ్వను బెట్టెదఁ జెప్పరింక!
వనులచే నలయికఁ జడి గీమునేర నా, యెల్లశ్రమము దీర్తుఁ జెప్పరింక!
వెలివాకిటంగాంచి విరియు నవులను నా, కెదురుగాఁజనుదెఱుఁ జెప్పరింక!
మదిలోని నావ్యధఁ జడవదలైపోవ, నించుగాఁ బలుకవాఁ జెప్పరింక!

తే. అట్టి ప్రాణంబు ప్రాణ మర్థాంగి గేహ
లక్ష్మీ భార్య గార్హస్థ్య ఫలఁ జమ్ము నిజకు
లాంకురముస్వీయ లేజ మఁ జ్యునుఁగుసంత.
నిట్లుగా నెట్లు జీవితంఁ జింతింకమీఁద.

81

వ. అని యక్కపోతవిభుండు మిక్కిలి విలపించి విలపించి నిలుపోవక తాను
నవ్వల నవ్వలందూరకే. నిదియంతయుం జూచుచున్న లుబ్ధకుండు క్రూరుండు
చనుదెంచి కపోతకటుంబంబుం గ్రహించి సిద్ధార్థుండై నిజగృహం
బున కరిగె. నాహుషాత్మజా! యిట్లు ద్వంద్వరాముండకాంతాత్ముం
డగు కటుంబి కటుంబము పోషించుకొనుచు సానుబంధుండై కపోతమువలె
దుదకు నశించును.

82

తే. ఎవఁడు మోక్షలక్ష్మీద్వారఁ జివ్రుతినేయుఁ
జాలు మానవజన్మం బెఁ జంగికూడ
గృహవిలంపటుండగును వాఁ డీ కపోత
మట్టు లారూఢవిచ్యుతంఁ జని యెఱుఁగు.

83

వ. అని యవధూత వలికెనని శ్రీకృష్ణుండు నుడివినట్లు శుకర్షి వదించెను. 84

ఇది సప్తమాఞ్ఞాయము.

అష్టమాధ్యాయము

కం. బంధురపృథులౌశాసం, బంధము బంధమే వ్రవృత్తిః పరునికి మఱియీ
బంధముగల బుధుఁడును శో, కాంధతమనమందుఁ బడునుః హరిహరనాథా!

వ. ¹దేవా! శ్రీ శుకయోగీంద్రుండు పరీక్షింపఁజేసెను నిట్లనియె. 2

తే. అంత శ్రీకృష్ణపరమాత్మః యాత్మశిష్యుఁ
డైన యుద్ధవుతో నిట్లుః లనియె నుద్ధ
వా! యదుమహీమహేంద్రునః కాదరమునఁ
దనగుతులఁగూర్చి యువధూతః యనియె నిట్లు. 3

—* అవధూత యదువుతో నజగరాది గురులంగూర్చి చెప్పుట —*

వ. భారమణా! మహాజగరముం గని నేర్చినదానిం జెప్పెద. 4

ఉ. కోరినఁ గోరకున్న నొడఁ ధూతును దుఃఖము ప్రాణికోటి; కా
తీరున నెప్పు డైంద్రియకః దివ్యసుఖంబులు నాకమందు న
న్నారకమందుఁ గల్గు జనః నాయక! కర్మచయానుసార; మా
కారణముం గ్రహించి బుధః గణ్యుఁడు కోరింగరాద దేనినికా. 5

సీ. సారవంతంబైనః సీరసంబైన మ
హాస్వల్పమైన నః తృధికమైన
దైవికంబుగను బ్రాః పుంబైన యన్నంబుఁ
గుడుచుచు సంతృప్తిః గూరవలయు
నొకనేత నాహారః మొదవనిచో నిరు
ద్యముఁడై నిరాహారః డై శయించి
దినములు పుచ్చంగఁ జనుఁగాని దానిని
బడయంగ నింతయుఁ గడంగరాద

తే. కరణబలము స్వాంతబలంబుః కాయబలము
కలిగియుం గూడ నేవనిః సలుపరాదు
నిదురమాని యాత్మనిరీక్షః నెగడుచు న్న
యింపవలె నజగరముచేః నివ్వ గంటి. 6

సీ. ముని సముద్రునిచెలుః పున దుర్విగాహ్యుం డ
సంతపారుండు దుః రత్యయుండు
వినుతప్రసన్నగంః భీరుఁడక్షోభ్యుండు
నారాయణునిరుం డః నభు చరిత్రుఁ

డనియెఱిగితి; మఱియర్థవంబు సరిచ్చ
 యువవేశత వృద్ధిఁ నెఱిఁబోవ
 వానకాలంబులఁ బటుతరగ్రీవృంబు
 లందు నదీప్రవాహములు లేమి

తే. శోషిలద; ముని యట్లై సంత తోషమందఁ,
 బోవఁడు సమృద్ధకాముండై భూవవర్మ !
 వాంఛ లవి నెఱవేఱిమి వనరఁబోడ,
 యిద్ది సంద్రుఁబువలన గ్రహించినాడ ;

తే. మిడుత రూపమునను భృంగ మడరుగంధ
 మునను గజము స్పర్శమునను వనహరిణము
 శబ్దమునను మీసమ్ముర సమ్మునను వి
 మోహితములై నశించును భూవవర్మ !

తే. నిష్ప మిడుత గాంచి భ్రమించి గుప్తమంచు,
 నెగిరి యందులోఁబడి చచ్చు వగఁ బురుషుఁడు
 పనిత దేవమాయం గాంచి భ్రాంతి నురికి
 కడకు నంధతమో నర కమునఁ గూలు.

సీ. ముద్దుమో మిదిగాదు పూర్ణేందుబింబంబు, కనుగవగాదిదికలువదోయి
 చెక్కులుగావిది చెల్వుటద్దంబులు, తొగరుమో విదిగాదు దొండవండు
 గళమిదిగాదు సిం గారంపుఁజిందంబు, బలుగుబ్బలివిగావు పైఁడిగిండు
 లూరులుగావిది భూరిరంభాలతల్ నెప్పడుమిదిగాదు నింగిపొంగు

తే. పడములా యివి చిగురుజొం పములుగాక
 కరములా యివి తూడుల సిరులుగాక
 నెఱుకలా యివి తుమ్మెద గఱులుగాక
 కొమ్మయై యిది బంగారు బొమ్మగాక.

ప. అని పురుషుండు భోగాభిలాషంజేసి కాంతంగని స్వాంతంబునఁజింతించుచు 11

మ. అనఘా ! యావసిండ్ల హసించు మృదుజే హచ్చాయ నాసోయగం
 బును నావల్లనఁజూడ్కి నాపరువ మా మోమంద మామందహా
 సనిధానంబును నాయొయారినడ నా చంద్రియిలావణ్యముగా
 గని విభ్రాంతి సుఖంపఁగోరుచు బలం గంబుంబలెం జచ్చెడిక.

ప. రూపవిలాసవిషయంబున బలంగంబువోలె నరుండును నశించునని యెఱిం
 గితి నిఁకఁ దుమ్మెద యనియుఁ దేనెటీగ యనియు మధుకృత్త ద్వివిధంబుఁ
 అం దాద్యంబు భృంగంబు గంధవిషయంబున నశించె విను.

- ఉ. తమ్మని వాలి యందలి యు + దారినుసారభయబ్రహ్మరందముల
గమ్మంగఁ ద్రావు చాస్తమయ + కాలము పుష్పపల స్మృతుంగఁ ధృం
గమ్మట బందియా; మునియు + గ్రాసజఘ్నుఁ గృహ మ్మొకంట వా
న మ్మొనరింప మోహదువ + శమ్మన బద్ధుడగు స్మృతాలకా ! 14
- ఉ. ఒక్కొక్కపుష్పముం దటిసి + యొత్తుడు సేయక కందనీక యొ
క్కొక్కశణంబు తేనె గొను + చుండు ద్విరేఫమునోజ మాని యొ
క్కొక్కగృహంబుచేరుచు మ + హోగ్రత గేన్తు నలంపఁబోవ కే
యొక్కశణంబొ కొంచుఁ దను + వోమును మాధుకరప్రవృత్తిచే. 15
- తే. అనఘ ! యణుమహాశాస్త్రంబు + లరసి యెచట
నెంతసారమున్నను గ్రహి + యింసెలయుఁ
బువ్వు పువ్వున కేగుచుఁ + బొలుచు మధుక
ణమ్మలం గొనియెడి వట్ట + దమ్మారీతి. 16
- వ. అని గ్రహించితి నింకం దే నటింగం జెప్పెద 17
- కం. భూవా ! పొట్టకఁ దిన కే, వో పొట్లంబడుచుఁ బువ్వు + పువ్వునఁ దేనెం
జేపట్టి కూడఁబెట్టియ, యో ! పెరతోఁ దే నటింగఁ + యుం బొలియుఁగదే 18
- కం. చేపడినబువ్వు నప్పడె, సావడవలె దోయిటఁగొని + చనవలె లేదే
రేపటికని మాపటికని, యీసారుడు కూడఁబెట్టు + నేని నశించుక. 19
- వ. ఇది తేనటింగయొజ్జవలన నేర్చికొంటి నింక స్పర్శాశక్తి నాశహేతు
వని గజముచెప్పి వినుము.
- అ. కట్టెబొమ్మయైన + గరితయా నే న్ముని, యంఘ్రితోడఁగూడ + నంటరాదు
గడ్డిగప్పియున్న + గర్తంబుపై నృప్త, కరిణి దాకిగాదె + గజము సిక్కు. 21
- అ. అత్యమృత్యువైన + యంగన నంటరా, దంటనేని చచ్చి + నల్లె యారఁ
దాడువాస్తీ వెంటఁ నంటినద్విరదమ్మ, హతమునేయఁ బరబలఁలాధ్యగజము.
- ఉ. పొట్టకు మెక్కఁబోక శ్రమ + ముల్ వడుచుక మధుమక్తికంబులుం
బెట్టిన తేనెపట్టులు వి + వేకి యుపాయముతో గ్రహించు నా
గుట్టును జూచి భోగముల + కు న్మజ్జియివికిఁగాక విత్త మే
పట్టున సంచయంబు నలు + వం దగదంచు గ్రహించితి స్మృతా ! 23
- ఉ. బాగుగఁగూర్చి తేనియల + పట్టుల వానిని ద్రావఁబూను జం
టీఁగలకన్న మున్ను గ్రహి + యింటెడి యమ్మధుహారు లట్లు నా
నాగృహిణుల్ శ్రమంపడి పా + నర్చిన వంటకముక గ్రహింతు రీ
యోగులు వారికంటె మును + యోగులుగారటె యగ్రపూజితుల్. 24

వ. ఇట్లుద్యమగాహిత్యంబునను బోగము సంభవించుచున్నదని తేనియ
హరించు చుడుచోచుచు నేర్పితి. 25

తే. యశివరుడు భగవద్గీతః నాలకింప
వలయు గ్రామ్యగీతంబులఁ జెలగరాదు
మృగయు గీతికామోహంబుఁ సొగియఁగాదె!
మృగము బంధింపఁజడెడినిఁ నృపవరేణ్య! 26

తే. సుంకరుల సృత్తవాచ్చితఁ సురుచి గీత
ములను వివిధరాగాలాపఁ ములను ఋశ్య
శృంగుఁడు మృగీసుతుఁడు వినిఁ చెడియెఁ గాన
వాని తెరవునకుం జనఁ వలన దెవుడు. 27

వ. ఇట్లు మృగశిక్షిత మెఱింగించితి నిఁక మీశిక్షితము నుడివెద నది రస
విషయకము. విను. 28

తే. రసన కడు క్షోభపెట్టుదుఁ ర్జయ కదయ్య;
నరుఁ డసమ్భద్ధియైదానిఁ మరగెనేని
యెఱకు నాసించి దిగమింగిఁ మృత్యుముఖముఁ
జొచ్చినట్టి మీనమువోలఁ జచ్చు నితఁడు 29

తే. ఋషివరులే నిరాహారైఁ యింద్రియముల
గెలిచెదరుగాని జిహ్వనుఁ గెలువతేర
యట్టియెడజైహ్వచాపల్యఁ మధికమగును
దీనిగెల్చిననే జితేంద్రియత వరఁగు. 30

కం. ఎందఁక రసనగెల్వఁదొ, యందఁక జితేంద్రియం డఁ టంచనరా దా
మందుని, దీని గెలుచునే, నందిక నన్నింటి గెల్చిఁ నల్లె నృపాలా! 31

-* పింగళాగీతము *-

వ. పింగళ నైరాశ్యము నేర్పినది.

కం. పింగళ యనుచేరిటి వా, రాంగన యొక తె మును జనకుఁ ననువమవురమం
దుంగలద, దానిహోయలె, స్నంగనహస్రముఁ ఖుడుకఁ ఫణింబులువాల్చు.

సీ. నెటిగొప్పు మెఱుగొప్పుఁ తేఱఁగుప్పతిల్లఁగా, విరవాజవువృలఁసరులుదుటిమి
నునుఁడమ్ములనుజిమ్ముననయమ్ము నామీఱు, ముద్దుమోమునబొట్టుఁదిద్దితీర్చి
మినగల్వలను గెల్వఁగను బిల్వఁగలకన్నుఁ, గవఁగజ్జలంబుచుఁగలయఁజురి
బలుమించుకొలమంచులలి నంచఁడగుమేనఁ, దొమ్మిదిరతనాలఁసొమ్ములూని

- తే. పొలవ మొలికెడికలవము † లొలయ నలది
హొన్ను సరిగవూల దుకూల † మొటవు నెటవ
గోటు నీలంపు అఱకడా † ల్పీటుమీట
వీది నిలుచుండు జగజంత † వేశ్యకాంత. 34
- సీ పగడాల బరిణలో † మగరాల శకుననా, గెంబెదవుల నవ్వు † క్రేళ్లువాట
నీలాలగని కాంతి † లీలాలహరినాఁగఁ, గంటిక్రేవల చూపు † కళుకు లొలక
ఉమ్మెత్తపూ గోమఁదుమ్మెత్తఁగలచీర, కుచ్చెళ్ళు పాదాలఁ † గుమ్ములాడఁ
బైటకుక్ లోఁగక † బైటకుం ద్రుళ్ళుచు, వల జక్కవలన గుట్టలు నటించ
- గీ స్తనభరంబున సోలియు † ఘనఃతంబ
మాడుకొన నెల్చు నెన్నడు † మేదొ యగఁగ
శ్రావ్య మంజీర ఝళఝళం † ఝళఝళంబు
మెటయఁ బింగళ నీధిలోఁ † దరుగుచుండు. 35
- కం. తలవాకిట మెలఁగఁచుఁ జెం, తల వాడలఁ గోడెకాండ్రు † తమ వలపుఁజేఁ
తల వాడినూప వెలకాం, తల వాసిం గసియె రూపు † నం బ్రాయమునఁ.
- వ. అంత నప్పింగళ నల్లనం డాసి, 37
- తే. ఒకఁడు రూకలు వదియను † నొకఁడు రెండు
పదులను మఱొక్కఁ డేబది † పలుకు నొకఁడు
పండయను నేకతమ వీరి † వారి నేరి
గాడనుచు నంతకెక్కడు † కాంక్ష సేయు. 38
- సీ. కొనగోళ్ళ నెఱులంటు † కొను బైటజాటి గు
బ్బల యబ్బు మొదలంట † వెలికేబర్వ
సెలవి లోకేఁబల్ † సిగ నొక్కివట్టను
గెమ్మోవి సగసిగల్ † క్రుమ్మరిల్ల
నటు నటు నడయాడు † నసదుగొ నూఁగ శ్రో
ణీచక్ర మురల నం † దియులు న్నూఁగ
చిటిక వేయుచు వ్రేఁత † జల్లుజావళి బాడు
ఁది నజోదేశమం † ఁదురు నమ్మ
- తే. కతము లేకయె యడబాల † గనదుకొనను
బయటిగుమ్మము సరుగేలఁబట్టి నిలుచు
బాటసారులఁ గనుగొట్టి † పలుకరించు
నందుకై వేచియున్న య † య్యన్నుచిన్న. 39

ఉ. కాళులు సాచి హండియలు † ఘల్లుల లాడగజేయు, జంఘులై
 వ్రేళ్లుల నొయ్యన న్నిముదు † బింకవు జన్మవ పొంగ నాభికా
 గోళము గానరా నరవ † గోమలజృంభణ మాచరించు బె
 న్నోలేవిధాన వివ్వంగను † గోనల ముంగిల నన్నివిప్తయై. 40

చం. చనుకుదు రక్షులం బడఁ బ † సందుగఁ బయ్యెడఁ జెక్కుఁ గంటఁబొ
 ల్పు నగవుతోడ నాడు గజ † చుక బెజఁజూచుచు జేతఁ బావురం
 బును గొని పెరిటి యల్లదిగొ † పొమ్మని వ్రేలిని జూపు నందుకా
 కినుక లటంచుఁ బంజరశు † కిం బలుకు న్నిలుచుండి వాకిటక. 41

ఉ. తెల్లనిచీర వెన్నెరసి † దీర్ఘవిసీలిమ వేణి త్రాచు నా
 నల్లనాడ, బాణిన వ † యంట చెఱంగు స్కంధజంబునాఁ
 గ్రేళ్లుఱకక దరిస్థితము † గీల్కొను మో మొకయోర చేసి యా
 హల్లక పాణి గ్రుమ్మరు గృహంగణచుం దొరుచూడ్కి పైఁబడక. 42

తే. మఱది! రా మూడుకొండ మీ † వెఱుంగవేసి
 నేరిపెద బీక్షణంబులో † గూరుచుండు
 మదిగొ గూటిలో జేట్ల సే † కందికొనుము
 కలదె గురుదక్షిణవను రొ † క్కంబు కొంత 43

మ. వ్యవసాయం బది సాగుచున్నయదె బా † వా! యెప్పు డీదారిఁ బ
 ట్టవు నూయకకకు నాగ్రహం బొడవకుం † డక సంచరింపం దలం
 తువు గాఁబోలును మీపొలంబును గ † ద్దొ గుత్తివంకాయ చె
 వ్వువులే చెప్పినఁ దెచ్చి పెట్టుమని ని † కృంధింతు నంచెంతువో? 44

ఉ. మామకు మేము గప్పడుదు † మా యని నవ్వుచు నిష్ఠురోక్తులం
 గీమునఁజేర్చి జాబ్బుముడి † కిం బువుదండలు నుట్టి యత్తరుం
 బ్రాముచు నీస నేమికొద † వల్ రతియన్నదె యొద్ద లేదు గా
 నీ మదనుండజే యనెడు † నిట్టలు మీసలు వట్టి యూపుచుక. 45

ప. ఇవ్విధంబున నవ్వేశ్యాలలామ. 46

సీ. ఒకనిని జూచు నింకొకనిని బిల్చు వే, తొకనితో బల్కు మ † తొకనితోడ
 నవ్వు ఒకొకని గ † న్నిన్నలు సేయు నొండాకని గేలిసే యును నొకప్పు
 డేమి తెచ్చితి వని † యెగసి జేబుంబట్టు, నింతయే చాల్చులు † నేగుమనును
 ననుచునురని సెజ్జ † సంగంబు వైచుఁ జ, వ్వుడుగాఁగఁ జవ్వన † బోవు నెలిక

తే. మరల గదిలోని కేగు వెం † బడిన వీది
 కరుగుఁ దప్పదీయును వేయు † నటునిటు గను

నావులించు నిద్దురచేటె యనును గోరు

ధన మొసంగువాఁడు లేడ యిం ధనుచు గొణగెను.

47

కం. ఒక రేయి సగము దాటువఁటకు నొకనాఁ డెల్లరేయి శ్రమపడి నూచుకొనకయుకఁ గోరినధన మిచ్చి కవయరాఁ డొక్కఁడైనఁ జిత్రముగాదే. 48

కం. ఇట్లులు కాలము గడవం. బట్టుదలయు హెచ్చి శుల్కం - పరిమాణంబుకొనెట్లన మార్పడ; యొకపరి, జెట్టవనికె గడఁగ నేల యీ యని తలఁచుకొ.

మ. వేయు న్నూటపదాఱు వీని విధవల్ యీక్షింపఁగా నేల న!

న్నే యొక్కఁడు లభింపఁజేసి యదియెం యే నాకు మేల్పాడె! యీ కాయం బేల వృథాశ్రమంబులకఁ బొక్కఁ జేయుటల్! మన్మథం బోయినా! నిరతంబు నీసిరతమై నుండఁ బ్రసాదించవే.

50

కం. అని తలఁచు నెవ్వఁడే గోరిన ధనమీరాఁడె! యని ని యీక్షించును బ్రాద్దును బోవుదాఁక హృదయంబున నాశ యదేల సులభముగఁదెగటారుక!

ఆ. తోడి చెలులు వచ్చి చూడమే వంతంబు, నిలువుకొనఁగ నంతవలఁతి వెట్టు లెంత చిక్కితివొగ్రహించితివే! చాన, యుగం సిగ్గు దీక్షయతిశయించి

కా. ఏమే నాడుఁడు కాంతలార! వ్రత మొక్కొలైఁక దగ్గింపఁగా

నేమాత్రంబు సహింప దీహృదయ మం యేగాద యీదేహముం

గామాగ్నిం బలి సేయరా దనడి సం కల్పంబునుం గల్గెఁ బై

నీ మే నెట్టుల నున్న నేమి యని పోయెక లోని కక్కాంతయ్యక. 51

వ. ఆతోడిచెలులును డమతమ గీములకు నవ్వుకొనుచుం జనిరి. పిమ్మట నొకనాఁడు,

తే. తల్లి ముసలిది బావురుఁ బిల్లవోలె, నుబ్బరపు రొసరొస తోడ నొడ్డఁజేరి కూతురా! యెవరే నీకు జాతిరీతి, చెడఁగ నిట్టులు బోధలు సేసినారు.

ఉ. ఎన్నఁడె నీకు బుద్ధి యుద యించును మంగను జూడరాదటే

యెన్ని గడించెనో నగల నెంకియు మేడను గట్టునంట యీ

తెన్ననఁ గొండనెక్కి యింక దిట్టినఁ దిమ్మిస నేను దిగ్గవం

చున్న ధనంబు సేరునట! యో యవివేకిని! పాఱ జూడవే,

56

కం. వేయు న్నూట పదాఱు లొ

కో యొకరాతిరికె! గోటి కొకడైనఁ గలం

డె యిట్టు లొసంగు ధనికుం!

డోయమ్మా! యెంత పిచ్చ యట్టెన నీకుక!

57

- తే. లలన! చిల్లర శ్రీమహాః లక్ష్మీయనఁగ
 వినవె? యికనైన నీవట్టుఁ విడిచి యెవ్వఁ
 డెంత యిచ్చినఁ గైకొనఁ వే! యిటుల
 కొండకును నాఁగలి దగిల్చిఁ క్రమ్ములాడ! 58
- కం. అని చెప్పిన కొలఁదీసి నవ్వనితఁడఁ బట్టుదలపైనిఁ బైరాగ్యముగూ
 డ నొకండు పుట్టదొడఁగెక, గన నుచ్చుచు లాగ బిగియుఁగాక నడలునే?
- ఉ. ఆది భనాశ యంత సధిఁ కాశ యనంతర మాత్మేశ్వరూ
 నాదన మాలఁ బట్టుదలఁ జ, ద్దటుపై విగతాశ మీఁద ని
 ర్వేదము పుట్టె నిడ్డి ప్రభఁ వించినఁగాదట దేహబంధవి
 చేభదము గల్గు నప్పవితఁ చేసిన పున్నమదేము తొల్లిటక. 60
- వ. అంత నది యెంతయు నాత్మగతంబునఁ జింతించినదానఁ బింగళాశీతమును
 వినుము. 61
- ఉ. ఒక్కఁడొ రెండొ రూకలకుఁ నొప్ప నటంచును బల్కు కారణ
 లక్కట! వేయొసంగిననుఁ నయ్యవి యుండక యెందుబోయెడిక
 రొక్క మొసంగు మాత్రమునఁ రూపవిలాసవయోవికాసముల్
 దక్కినవాని మాధ్యమునఁ దాఁకుట ఛీ! గ్రహచారమేగదా. 62
- ఉ. హీనకులోద్భవుండయినఁ హేయగుణాశ్రయఁడైనఁ బాతకుం
 డైనఁ గురూపకుండయినఁ వ్యాధితుఁడైన మఱింకొకం డెంత
 డైన ధనం బొసంగెటె యాతనికి న్యశురాల నాల ఛీ!
 దీన ముఖంపనెంచి చెడిఁ తింగదె యిన్ని దినాలనుండియుక. 63
- ఉ. ఎంతటి యజ్ఞరాల! సతిఁ హీనపువృత్తిఁ జొచ్చి విత్తసం
 భ్రాంతిని దేహ మమ్మకొనఁ బాల్పడి దుర్భరరోగపీచికా
 సంపత్తి నుడ్డుకుడ్చుచు నఁ జగ్రము పెక్కుశ్రమంబు లొందితిక
 జంతల దస్సితిక బ్రదుకుఁ జేటుఁ దలంపఁగనైతి నక్కటా! 64
- ఆ. కచ్చురాళివలనఁ దుచ్చుకామావలీ, గుచ్చముల నెడందఁ నిచ్చయించి
 స్వచ్ఛమైన స్వేచ్ఛఁవిచ్చిన్న మొనరించి, స్లేచ్ఛనైతిగాయఁదృచ్ఛ నకట!
- కం. ఎదయందే యున్న రతి, ప్రదు విత్రాకలితు నాత్మఁ రమణుక బరముక
 వదలి యకానుదుడుఁభా, స్పదు భయమోహశర నరునివలచితిఁ జెడితిక.
- సీ. హస్త పాదాంతరస్థాస్థులు స్థూలమ్ములగు స్థూణములువోలెనమరియుండ
 వానిపైని గళేరుఁ కానామ స్మృదీ, ర్హస్థైస్థన దూలమ్ముఁ గ్రమ్మియుండ
 అద్దాపి కిరుచక్కిఁ యల స్వల్పపద్మకల్, వాసమ్ములగుచునుఁ వరలియుండ
 దానిపై గవ్వచంఁదానఁద్వగ్రోమన, ఖాదులు వ్యాపించి యణగియుండ

- తే. ద్వాదశములు తొమ్మిదింటిని ధీత్యమ్ముగ గత్తు
లమ్ము వోపుచునుండ మ ధీలమ్ము మూత్ర
మున్న దేహంబునెడి గేహ ధీముత్రము మని,
యెంచి చెడిపోయితినిగదే ధీయిన్నినాళ్లు. 67
- తే. ఆత్మదుండైన యచ్చుతు ధీనవలఁ ద్రోచి
యెరుని గాంతునిగాఁ గోరుచున్న మూఁడు
రాల నీ విదేహపురఁబుఁడందు నేను
గాక మఱియెవ్వ రిట్టిరు ధీగానఁబడరు. 68
- కం. నచ్చెలి హితుండు విభుఁడు జగచ్చరులకు నాత్మ యగును ధీగాన సతనికే
నిచ్చి రమించెద నాత్మక, లచ్చి హరించేసే ముఖములం గన్నయటల్. 69
- కం. ఆదియు సంతముగల కామాదులు కామములు నరులు ధీపమరులు కాలా
స్వాధీతులు తమక గతి లేదాదయితల కేమొనర్తు ధీధికప్రియముక? 70
- కా. పూర్వం బేభవమందొ యేకైయనొ న్నక ధీబూజించితిం గాన సం
తర్వాణుల్ గనలేని దుర్ద్రవిణ తృ ధీష్టాపాశవిచ్ఛేదియా
నిర్వేదంబు నొసంగుచుం బరమశాం ధీతిం గూర్చి రక్షించి నా
సర్వార్థంబులు వండఁజేసితి నమ ధీస్కారమ్ము లక్ష్మీవతీ! 71
- ఉ. నీదయ నావయిం బొలసె ధీనిక్కము కాక యదృష్టహీన నొ
చో దురువద్రవంబుగఁకు ధీజోటగు క్లేశము నాకు సౌఖ్య సం
పాదక భూరిశాంతి విభ ధీవనద బంధవినాశకారి ని
ర్వేదముఁ గల్గఁజేయునట! ధీశ్రీరమణీహృతమానసాంబుజా! 72
- కం. నీమే ల్వహించి యాఁడలఁ, గామాశాపాశములను ధీఖండించి స్వయో
షామైత్రి వదలి సత్కరు, నామేయు మహేశు శరణ ధీమందెద నిన్నుక? 73
- కం. ధన మాసింపక లభియిం, చిన దానం దృష్టివడుచుఁ ధీజిత్రంబున నీ
తుని బరమాత్మను రమణుక, గని క్షీడించెదను సౌఖ్య ధీకలనాసక్తిక? 74
- కం. సంసారాంధువునఁ బడి నృ, శంసవివయములకుఁ జిక్కిఁ జ్ఞాన మెడలిఘో
రాంసలకాలభుజంగము. హింసింపఁగవిభుఁడుగాక ధీయెవఁడేలుననుక? 75
- వ. అని యప్పింగళ దలంచె నని యవధూత మఱియు యదువుతో నిట్లనియె
- ఆ. సర్వజగము కాలసర్వవీడిత మంచు, నాత్మయొకఁడగాచు ధీనాత్మనంచు
నరసి యవ్రమత్తుఁ ధీడయి సర్వమందు ని, ర్వేదపడిన వాని విభుఁడయేలు
- కం. కాంతామణి యీవిధమునఁ, జంత సలిపి నిశ్చయంబు ధీసేసికొని మడిక
కాంతదురాశ విడిచి హృ, చ్ఛాంతి వడసి నిరుపమానసౌఖ్యములొందెక? 76

- కం. ఆశాపాశ సమూలభి, దాశౌండ నిశాతఖడ్గః ధారగజే భూ
మీశా! నిర్వేద మృది, వేళంబున వేశ్యయోడఁడః వేలిఁగెను వింటే. 79
- కం. ఆశయే దుఃఖోత్తరము ని, రాశయే నిరవధికసౌఖ్యః మడిగిన ధన మీ
నీకుఁడు సరుం డొదవమి ని, రాశఁ గని విటాశ విడిచియామె సుఖంచెన్.
- వ. యయాతినందనా! పింగళవలన నాశదుఃఖకరంబనియు నై రాశ్యము సౌఖ్య
కరంబనియు గ్రహించితి నని యవధూత నుడివెనని కృష్ణుండు పఠింపెను
కుశమహర్షి వచించెను. 81

ఇది యష్టచూఢ్యాము సమాప్తము

నవమాధ్యాయము

- కం. ఒకఁడవగుటఁ దోఁవక నీ, నికలమునకు మమ్ముఁ దోహిని చన్ బహుయా
వకఁడవయి వచ్చి కఱపెదొ, యకలంకాధ్యాత్మవిద్యః హరిహరనాథా! 1
- వ. ¹ దేవా! యవధరింపు మవ్వల శ్రీశుకయోగిండుండు పరీక్షింపఁరేండునితో
నిట్లనియె. 2
- తే. అంత శ్రీకృష్ణవరమాత్మః యాత్మశిష్యః
దైన యుద్ధవుతోసెట్టుః లనియెఁ బుత్ర!
యదునుహీమహేంద్రుని జూచి యాదరమునఁ
బలికె నవధూత పీయూషః భాషణముల. 3

*— అవధూత యదువునకుఁ గురరార్చక శిక్షిత మెఱిఁగించుట *—

- వ. యదురాజా! కురరమువలన నా నేర్పినది వినుము. 4
- కం. లక్ష్మణుకి నోట న్నాంసపు, శకలముఁ గని బలముతస్త్విః జంబొం డద్దా
నీకె గీడుసేయ రాఁగొం, జక మాంసము విడిచి పిట్టః సౌఖ్యము పొందెన్.
- కం. ఒకలకుఁ బ్రియతమ మగుచుం, బరఁగిన వస్తువు గ్రహింపఁ వాని కదియ దు
ర్భరదుఃఖ మిడెడిఁగావునఁ, బరిగ్రహమువిడిచి సుఖముఁ వడయఁగవలయున్.
- కం. అని కురరమువలన గ్రహించితిఁ నిక నర్భక శిక్షితము విను. 7
- తే. ఒకరు తిట్టిరి భూషించి యొకరటంచుఁ
దలఁచ దారపుత్రాది చింఁ తలును లేవ
యాత్మరతియు నాత్మక్రీడః యలరుచుండ
బాలవోలె దిరుగుచుండు యనుభయండు. 8

—* అవదూత కన్యకాశిక్షిత మెఱిగించుట *—

చం. కల దొక చిన్నగ్రామమునఁ | గన్యకయో ర్తది తల్లిదండ్రులం
బాలియుట బాల్యమంద కడ | పుం దనకాలముఁ గష్టవృత్తి బం
దులగృహమందు; నావెనుకఁ | దొట్టుకతంబునఁ బెండ్లిప్రాయ ము
ప్పొలఁతి వెలుంగఁగాఁదొడఁగె | మొన్వ్వ వెలార్చు ననంటిబోదెనా. 9

సీ. పరిచితి గలిగిన | పురుషుఁడే గనుపడ్డ, మొగమటుఁతిప్పి యొ | త్తగిలిచనును
ఇచ్చవచ్చిన పుత్తు | వే తెప్పలె త్తిచూడక కడగంట ప | డ్డముగఁ జూచు
తొందరపనియేని | తొఁతొర వోపక, యలసయానంబుతో | నడుగులూన్చు
అనుఁగులకడనేని | యాకారగు ప్తికి, దెలియొల్లె సారెకఁ | దిగియనిమురు

తే. సగ వెగయుచున్నఁ గనులలో | న నె మరల్చుఁ
బలు కెలయుచున్నఁ బెదపుల | పైకె తెచ్చు
బాలభావ మెల్ల వెనుక | పట్టి మొలక
జవ్వన మ్మొటు తలయెత్తఁ | బువ్వుఁబోడి.

10

సీ. సిబ్బితిదొంతర | లుబ్బి యొక్క-మ్మడి
దుడుకుచూపులలోన | నుడిపడంగ
వలరాజు చేమించు | నలరువిల్ రెండుకో
పులు వివ్వలురమునఁ | బొడవుసూప
తలఁపులలోని ను | ధామాధునీసార
విభవమ్ము మోవిపైఁ | బేరికొనఁగ
ప్రాయంపురాజ్య మే | ర్పడి పిఱుందులకడ
నెల్లలాత్తుడు విస్త | రిల్లసాఁగ

తే. కనుల నొకగరువపురేకఁకాలువెట్ట, నాననమ్ము నొకవంత | హరువుదొట్ట
సల్లవనముననొకవంతఁచవులుపుట్ట, లేతలావణ్య మొడలిపైఁ | బూతపూచె.

కం. ఆవెలది జూడఁ గొండొక, గోవాఁ డెఱిగి తగుబాదు | గులఁ దోకొని య
చోవచ్చెఁబిల్లనడుగుట, కై వేడుకపోడుములు మొ | గంబుఁ గులుకక. 12

చం. మొగమువగుందుఁ జెక్కిఁబుల | పొంకము నాసికతీరు సోగక
న్నుగవ మిటారము న్నుదుటి | నున్నును బెంపలకట్టుపోడిమిగ
బిగితవుమేనిపొందుబడిఁ | బెంపెసలాదుచు నొత్తివచ్చు సో
యగ మిరుక్రేవలందుఁ గని | యంది రెడంపల నంద ముడఱుక. 13

అ. మనువు మాటలాడఁ | జనుదెంచియున్న పె, ద్దలకఁ బిల్ల వంట | నలువవలసి
వచ్చె గాఁపురంబు | విచ్చినదగుట న, త్తతినె వడ్లుదెచ్చి | దంపఁబూని

చం పరికిణిచెంగుల న్నడిచి ధ్రువని యొల్లెదెఱుంగుఁ ద్రిప్పి ముం
దటిబరి దోపి యొంటరిగఁ ధ న్నెవరుం గనకుండ దొడ్డిలో
బిరబిర వడ్లు దంచునెడ ధీనులు చిల్లులువోవ ముంగయిం
బారలుచు నంకు బెంగడియఁములో నినడించె ఘులంఘులార్భటిక. 15

కం, ఈరవ మింటికి వచ్చిన, వారలు విని తమ్మునెట్లు ధభావించురో? యం
చారసి యెడలో నీబ్బితి, గూరి వగుల నడఁచె గన్నె ధొన్నికడమ్మలో. 16

ఁ. భిన్నంబులుగాక తక్కినవి రెండురెండు మాత్రము చేతికి నుండె; నారెం
డుంగూడ ఎడ్లుదంచునెడఁ బరస్పరసమ్మర్దంబున నంచుకేల్పించుచుండ
నబ్బాలిక యదియు జగుప్పావహంబని యందొక్కొక్కదానిఁ బగులం
గొట్టి చేతికొక్క కడియమునే మిగిల్చి తనవనిం దీర్చికొనె. రాజా!
యొక్కకడియము మొరయఁజాలదుగదా! నేను లోకతత్త్వవివిత్రచే నల్ల
డలం గ్రుమ్మరుచు నక్కుమారివలన యోగికి సమ్మర్దంబు గూడదని
కఱచితి. 17

కం. పెక్కండ్రు గూడియుండిన నెక్కుడుకలహంబులొడవు ధిన్వరె యైనం
ద్రిక్కదు ముచ్చట కావున, నొక్కండక్కడియమట్టులుండంగఁదగుక 18

— అవదూత శరకారసర్ప శిక్షితముల నుడువుట —

ప. మఱియఁ జిత్రైకాగ్ర్యాద్వైతస్ఫూర్తుల సమ్మనకుం జల్లవేయుచు నున్న
వానివలన నేర్చితి విను. 19

నీ. వైరాగ్య సక్రమాధ్యాస యోగమున జితాసనండును జితశ్వాసుఁడైన
మది కడలక నిల్చు; నది యతంధ్రితండుయి, భగవంతుపైని నిల్పంగఁ గర్మ
వాసనలెల్లను ధవదలిపోవును మెల్ల, మెల్లఁగా; సత్వంబు ధీమలు కొలిపి
యారజ స్తమముల ధనణఁవఁగా విలయవి, క్షేపమ్ములాటినధిత్తవృత్తి

శే. బహుళ గుణకార్యరహిత నిర్వాణపదము
నంటు; నట్టిచో మాని శాఢవ్యంతరంబు
లెఱుంగఁ డిషుకారుఁ డిషుగతహృదయుఁడగుచు
నెమట భేరీధ్వనుల నేగు ధవృపుని గనున? 20

ప. ఇక సర్పశిక్షితము జనసంగత్యాగము విను. 21

ం. ముని యహివలె నొకఁడదిరుగు, చనికేతనుఁ డబ్బవచనుఁడగుచును నాచా
రనియతిఁ దెలియఁగనీయక, యనవరత మృవృమత్తుఁడై యుండఁదగుక.

కం. నిలయారంభము దుఃఖా, కలితము విఫల మ్మనిత్యధికాయమునకుఁ జీ
మలుపెట్టిన వుట్టలఁ బా, ములు చొరఁబడి జరపు సౌఖ్యముగఁ గాలంబుక.

—+ పరివర్తనాభి రిక్షితము +—

- వ. ఊర్జనాభివలన లయోత్పత్తుల తెలుగు గెరింగితి నెట్లన,
24
- కం. నారాయణుఁ డొకఁడ స్వయా, యా రచితైతద్భగమ్ము నఖలముఁ గాలా
పారమ్మును శక్తిని సంహారము గావించుఁ గల్గునుమంతం బగుడుకా. 25
- వ. ఆత్మానుభావంబైన కాలంబుచేఁ గారణభూతంబులగు సత్వాదిశక్తులు
సామ్యావస్థం బొందు. ఆగుణసామ్యంబ ప్రధానంబు. ఆప్రధానమే పురు
షున కుపాధి యగు. ఈప్రధానపురుషులకు నీశ్వరుండును బ్రహ్మాదుల
కను ముక్తజీవులకును బ్రావ్యండును గైవల్యసంజ్ఞితుండును సజాతీయ
విజాతీయ స్వగత భేదసూక్ష్మండును నఖలాశ్రయండును నాత్మాధారుం
డును నై బ్రహ్మ మొక్కండయండు. మరల నక్కేవలానుభవాండనందో
హుండును స్వప్రకాశుండును నిరుపాధికుండు నగునతండు కేవలాత్మాను
భావకాలంబున నీసృక్షచేఁ ద్రిగుణాత్మిక యయిన మాయను సంక్షోభ
మొందించి దానిచే మొదటఁ గ్రియాశక్తిప్రధానమైన నూత్రముం జేసె.
ఆ నూత్రము జీవసంసారహేతుభూతమైనది. ఆనూత్రముగదా నానావిధం
బైన త్రిగుణాత్మకంబైన విశ్వమును నహంకారద్వారమున సృజించినది,
కారణభూతంబును సమష్టిరూపంబును నైన నూత్రముం దీవిశ్వంబు గ్రథి
తంబై యున్నది. మఱియు వాయ్వాత్మప్రాణరూపంబైన యద్దానిచేతనే
జీవుండు సంసారమునఁ జరించుచున్నాఁడు. అక్కతనఁ ద్రిగుణకార్యంబు
నకు నూత్రసంజ్ఞ యేర్పడియె. 26
- తే. సాలెపురుపు నోటం దంతుఁచయము వెల్పు
రించి యొకయిల్లుకట్టి క్రీడించి యవల
దంతువులఁ దానె మ్రింగు + చందమున జగ మొ
నర్చి క్రీడించి యీశుఁ డం + త మొనరించు. 27
- మ. జనుఁ డెద్దాన దృఢంబుగా హృదయముకా + సంధించునో భీతిన్
నను స్నేహంబుననైన ద్వేషముననై + నకా దత్తురూపత్వ మొం
దును; భృంగం బొకపురుగుఁ దెచ్చి తొలియం + చు న్నిల్చి నప్పుడు బీ
తున వీక్షించుచుఁ దేటిరూపమునె పొం + దుం దొంటికాయంబుతో. 28
- వ. రాజా ! దీనినే భ్రమంకీటన్యాయ మందురు. కీటమునకు స్వదేహముననే
యన్యసారూప్యము గోచరించుచుండ నితఁ ధ్యాతలకు దేహంతరమున
సారూప్యముక్తి యొదవుటకు సందియం బేమి ! ఏ నిదియ కీటంబువలన
నెరింగితి. నరచాలా ! నా గురువుల నా నేర్చిన చదువుల హేయోపాదే
యంబున నెరిగించితి. ఇతఁ స్వదేహశిక్షితము వినుము. 29

- * స్వదేహ శీతము * -

- కం. అనిశార్దుదర్శమనియును, జననమరణకలితమనియు † శ్వస్త్వాఽప్య
మృనియుఁ దెలిసిగాధవిర, క్తి నసంగముఁడనయి యుండు † దేహంబునయి.
- వ. ఇట్లు తత్వవిమర్శనవివేకంబునకు వైరాగ్యంబున కవకరణంబైన యీ శరీ
రంబు నాకు గురువు 31
- సీ. దేహభోగార్థంబు † గేహ జాయా పశు, భృత్యవిత్రాదులఁ † బెంచుకొనుచు
నాపల దేహంత † రారంభకంబగు కర్మబీజంబు వృ † థ్నఁబువోలె
గల్పించుకొని మృతిఁగించుచు దేహి దుఃఖంబేమిచెప్ప! నొక్కయెడజిహ్వా
యొక్కచోళిశ్చ మింకొక్కచో శ్రవణ మింకొక దెస్సఘాత మింకొకటదృష్టి
- తే. యొకటచర్మ మింకొకయిక్క † నుదర మింక ము
తొక్కదిక్కు కర్మేంద్రియా † లుక్కుమిగిలి
పట్టి యీడ్చుచు సవతుల † పగిది దేహి
నలజడిం బెట్టెదరు గంటి † వా! నరేంద్ర! 32
- సీ. అజ్ఞా దాత్మక క్తిచే † నఖిలవృత్త సరస్వ, వద్విజ పశువంశ † వనచరమ్ము
లాదిగా నానావి † ధాంగముల్ నిర్మించి, వానిచే సంతృప్తి † పడయఁజొక
బ్రహ్మవలోకన † పరు నిదంపుఁబుని, నృజయించె దుర్లభ † మీ శరీర
మెన్నిజన్మములకో † నృశరీర మేతెంచె, నిది యనిత్యంబయ్యు † నెల్లపూరు
- తే. మార్గములకును సాధన † మృగుట మృత్యు
ముఖము సారకమున్నే మోక్ష † మునకు వేగ
గడఁగవలయును విషయసౌ † ఖ్యమ్ము లెల్ల
దేహములు పొందు నవియేల † దేవులాడ! 33
- ఉ. ఎట్టులా! యేభవంబునో! † యేలవమో! సుకృతంబుసేయుఁ గ
ప్పట్టె నృదేహ మద్ది చని † నక వృథగా మఱి భావికాలమం
దొట్టు మనుష్యదేహ మన † నొప్పున? కావున దీపమున్నయ
ప్పట్టున దేవులాడు మను † పల్క- నెఱింగి హరికా భజింపుమా! 34
- కం. ఈ రీతి నెఱింగి యహం, కారమడచి సంగములను † గడఁద్రోచి వివే
కారూఢమానసుడనై, వైరాగ్యముఁ బూని యాత్మ † పరతః జరింతుక. 35
- అ. ఒక్కగురువువలనఁ † జిక్కించుకొన్న జ్ఞానంబు స్థిరము వుష్కలంబు గాద
అనువమానమద్వ † మంబు బ్రహ్మజ్ఞాన, మెన్నగతులమాను † లెన్నుచుండ
- వ. అనియవధూతసెప్పెనని కృష్ణుండు మఱియు నిట్లనియె. ఉద్ధవా? యిట్లవ
ధూత బోధింప హైహయనృపగతీర్థ్యంబైన యదుమహారాజేంద్రుం

డత్యంతసంతృప్తుండై పూజింప నయ్యవధూత యెందే సరిగె. అంత
నస్సత్సూర్యుండు యదునరేంద్రుండు సర్వసంగ విసర్జితుండు సమ
చిత్తుండు నైయుండె నని శ్రీకృష్ణభగవానుండు బోధించెను. 37

ఇది సవమాధ్యాయము సమాప్తము

దశమాధ్యాయము

కం. ఓకడవె గదరా యొక్కని, కొకగతి వేటాకనికి స్మృతాకగతి నీవే
టికిఁ గానఁబడెదొ త్వన్మాయకు పశ్యుల మగుటనొక్కొ? హరిహరనాథా! 1

-: శ్రీకృష్ణుఁ డుద్ధవునికి నాత్మప్రాప్తిసాధనములఁ జెప్పట :-

వ. "దేవా! యవధరింపు మవ్వల శ్రీశుకయోగీంద్రుండు పరీక్షింప రేంద్రునితో
నిట్లనియె నట్లు శ్రీకృష్ణుం డుద్ధవున కవధూతోక్తులు వినిచి వత్సా! 2
శ్రేయోభిలాషి

తే. నే నుడివిన వైష్ణవధర్మ ధిచయమెఱిగి
యవ్రమత్తుడై నన్నె తా నాశ్రయించి
ఫలమునం దభిలాషను బాఱఁద్రోలి
నలువవలయు వర్ణాశ్రమా ధారములను. 3

తే. అఖిలవిషయంబులందు న తత్వబుద్ధి
నుంచి విషయాత్మ లోఁరించు చుండు సర్వ
యత్నములు ఫలవైపరీ త్యంబు గనుట
నమలబుద్ధి విమర్శింప నగునజాన్వే. 4

సీ. సుపుండై కలలోనఁ బూచెడి విషయముల్
యోచించువానికి నొదవు తలఁపు
లన్ని యైంద్రియకర్ము లగుట నానావిధ
మృదులగ నుండును ఫలమునకు బాంశిక్కి
యట్టులె శృష్టియం దమరమనుష్యాది
భేదముల్ వివిధము లైవలయు నింద్రి
యముల కవ్యయ భాగముల్ గావయ్య
పురుషార్థ మిందునఁ బొరయఁబోదు.

తే. మత్పరులు కామ్యకర్మము లొనరి నల్ప
వలయు నిత్యనైమిత్తిక ములనె శ్రద్ధ

నాత్మజిజ్ఞాసకుఁ దొడంగు † నాతఁ డెట్టి
తెఱఁగు కర్మంబులందు వ † ర్తింపరాద.

5

సీ. ఎల్లయెడల నొక్కఁ † డే యాత్మఁడుఁట సౌ
ఖ్యమ్ము తుల్యమ్ముగా † సమరుఁగాన
దారాదుల స్వయం † త్వం బేల! యని వారి
పైని నౌదాసీశ్య † భావ ముంచి
యవ్యగ్రుఁడును డక్షుఁ † డర్థజిజ్ఞాసు వ
వ్యర్థవచనుఁ డనూ † యారహితఁడు
నిర్మత్సరుం డనూ † నియు నగుచును నహిం
సాది యమమ్ముల నాదరించి

తే. ఆత్మక క్తికొలంది శౌ † దాది నియమ
ములను బూని సద్గురుభ క్తి † పొదలుచుండ
మహిత శాంతుని మదభిజ్ఞా † మత్స్వరూపు
గురువరేణ్యు శుశ్రూషచే † గొలువవలయు.

6

వ. అగ్ని దాహకఁడు, ప్రకాశకఁడు నగు; దారువు దాహ్యము ప్రకాశ్యము
నగు. కాననగ్నికంటెదారువు విలక్షణమైనదిగదా. అట్లే యాత్మ దీప్త,
స్వయం ప్రకాశకఁడునగు. దేహము, దృశ్యము, జడము నగు. దీప్త
దృశ్యము లొక్కటియెట్లగు! కాన నాత్మ స్థూలాదిదేహముల కంటె
విలక్షణమైనది

7

తే. దారుగతమైన యగ్ని త † ద్దారుగుణము
లందునట్లు పరుండైన † యాత్మ దేహ
సంగతుండయి జన్మవా † శబ్దహదాది
వివిధదేహధర్మములఁగా † స్పించుచుండు.

8

తే. అనఘ! యాత్మర మాయాగు †ణాభిచేత
స్థూల సూక్ష్మ శరీరముల్ † గ్రాలుచుండు
జీవునకుఁ దదధ్యాయ సంగస్తృతి చెలంగు
నాత్మవిద్యచే నదియు ల † యంబు నొందు.

9

తే. కాన నాత్మజిజ్ఞాసచే † గాయమందు
వెలుగు నాత్మనిఁ బరముఁ గే † వలు నెఱింగి
స్థూలసూక్ష్మక్రమమున దే † హభియందు
వాస్తవిక బుద్ధిని ద్యజింప † వలయుఁ జమ్మి.

10

కం. గురుఁడై యధరారణి, యు, త్రరారణియు శిష్యుఁడై, మఃశిధన కార్య మ్మ
త్రతీని సదుపదేశంబై, వరఁగఁ విద్యాగ్ని వుట్టుఁ బరమనుభవమై.

చం. గురు నుపదేశత క్తి నసఃఖముండయి చట్టు, విశుద్ధ బుద్ధి దు
స్తరమగు మాయతోడి పటుఃసంస్కృతి హేతు గుణాలి సర్వముఁ
బోరి జ్వలనుండు కావ్యచయఃముంబలెఁ గాలివైచి శాంతుఁడై
నిరుపమ నిర్వికార నిజఃసత్య సుఖాశృతి విష్ణుఁడెడిగఁ.

12

+- శ్రీకృష్ణుఁడు ప్రవృత్తిమార్గఖండనము గఱపుట +-.

వ. అట్టి శాంతింబొందిన వాడ యానందస్వరూపుండు ఉద్ధవా! ఇచట
జైమినీయులు “అహంప్రత్యయ విజ్ఞేయుఁడే యాత్ముఁడు. వాఁడుకర్మంబుల
ననుష్ఠించుచుఁ గర్మరూపంబునను, దదీయసుఖదుఃఖముల ననుభవించుచు
భోక్తృరూపంబునను బ్రతిశరీరంబున వేర్వేరుగా నుండును. ఇట్లు జీవులు
పెక్కండ్రు. వీరుండులోకంబులును వీరిభోగ కాలంబులును వీరికిఁ గర్మ
సాధనోపదేశకంబులగు నాగమంబులును నానాత్వనిత్యత్వంబులం జెంది
యున్నవి. స్రక్పందనాది సర్వభావస్థితి ప్రవాహరూపమున నిత్యమే యగుఁ
గాన దాని కొకకర్త యీశ్వరుడేటికి? అట్టి జగము మాయామయముం
గాదు. బుద్ధి ఘటపటాద్యాకారమున జనించుచున్నది. భేదించుచున్నది.
ఆత్మ నిత్యజ్ఞానరూపము కాదు. జ్ఞానవరిణామవంతముమాత్ర మగును.
అది వరిణామనికారి యైనంతమాత్రమున ననిత్యత్వ ప్రసంగము లేదు
మనీ. ఇట్లంతయు నిత్యమైనపుడు వైరాగ్యోత్పత్తికి నవకాశ మెక్కడ !
కాఁక బ్రవృత్తియే శ్రేయస్కరమ”ని యందురు. ఈ వాదము విచా
రింతము. ప్రవృత్తిమార్గ మనర్థహేతు వెట్లో క్రమముగా వివరింతు. 13

తే. ఉద్ధవా! వినుసర్వదే + హులకుదేహ
సంగమున వత్సరాదిక + సమయమునను
జననమరణాదిభావముల్ + సంభవించు
నన్నియేని వర్యాయంబు + లిద్దినిజము.

14

వ. కర్మములు సేయుటకు ననుభవించుటకు వీఁడు స్వతంత్రుఁడుగాఁడు. 15

ఉ॥ ఒక్కఁడు కర్త నేనయని + యొక్కఁడు భోక్తను నేనయంచుఁ బెం
పెక్కి స్వతంత్ర)తాగరిమ + మించుక లేకయె అంకె వైచుఁబో

ఒక్కఁడు సూరియుఁ సుఖముఁలొండఁ, డొకం డతిమూఢుఁడయ్యును
నొక్కఁడు దుఃఖ; మొందుకొప్పు + భా దురహంకరణంబు వీరికిఁ !

16

కం. ఎవడైన దుఃఖముల బొందవలెంచునో సౌఖ్యములనఁ దలఁగఁ దలంచునే
వివశుండు గానిచో వీఁ, డవిరెం డేమిటికి లోకఁ త మందు వసిండుకా? 17

కం. పోని మొదలైన మవిరెం, కీచరునకు పశ్యములని త యింతటి ధీరుఁ
డొ నెడలఁ దాను మృత్యువు నాననమున వెరవిడియియఁ దలఁగఁగ నేలా?

ఉ. పుట్టుకతోడ మృత్యువును త బుట్టి మొగంబును విప్పి పెంట న్న
వల్లుననుండు పట్టియెడ త వాంఛలు నథము లేమిసౌఖ్యము
ల్లట్టెడివీని? కన్నము న త లంకృతు లేవియుఁ దుష్టి నిచ్చునే?
పట్టి పదార్థ మీడ్వలెను త పథ్యునకు న్నదిలోన నుద్ధవా! 19

మ. పరలోకంబున నైన సౌఖ్యముల ను త పాడింతమా? యన్న నీ
ధరయందుంబలె నయ్యెడం గలవు న్న త ధానాశనానూజు; లా
కరముల్ సర్వవిఘాంతరాయములకం త గామంబు లచ్చొట ను
ర్వరలో సేద్యమువోలె; నుద్ధవ! ఫల త ప్రాప్తల్ విరగ్ధాకృతుల్. 20

కం. ఘనఁడై స్వధర్మమును విఘ్ననిహన్యుఁడుగాక దీక్ష త గ ననుష్ఠింపక
బనుపడు నాకర్మంనకు, ననుత్తమ స్థాన సుఖ వి త హార విధంబుల్. 21

ఉ. జన్మము లాచరించి దివి త పత్తతిఁ దృప్తులఁజేసి యాజ్ఞాంత
క్రన్న దివంబు నేరి యమ త ర ప్రతిరూపముల న్నహించి యు
ద్యన్నిజ దివ్యభోగ నము త దాయముల్ భుజియింతు హృష్టులై
పున్నమలు గడింప నవి త వోపున రిత్తగ నెందు నుద్ధవా! 22

ప. ఈ కర్మదేవుండు తన మనోహర దేహంబున

చం. నుదుచిర రత్నహారములు త శోభిల పేమ సరోజ సారథ
స్ఫురదుదామముల్ చెలఁగఁ త బుష్పిత కల్పవిరీర్ణమందరాం
బరములు గ్రాలఁ గామగవి త మానిత గంధము లొప్పుచుండ ని
ర్భరతర హ్వానంజనిత త బాష్ప ముఖుండయి పుచ్చుగాలముల్. 24

చం. విలసిత పుష్పదామ పరి త వేష్టిత ముజ్జ్వల హైమకింకిణీ
కలరవ సంభృతంబు నిజ త కామగ దీప్ర విమానమిక్కి క్రే
వలఁ గలశాంబురాశిభవ త వారిజనేత్రలు భర్తాచామరా
పళిఁ బరిచర్యుల్ నలువ త వాంఛమయి న్నిహరించుచుండెడికా. 25

ఉ. ప్రాకట కల్పవృక్ష వన త వాటికలఁ సురనిన్నుగా తటి
నైకతనీమలకా మణిభృత త శ్రవీయ మేరుగుహాముఖంబులకా
నాకవిలాసిని జన న త మాపుతుండై బహుదివ్యభోగముల్
గైకొనుచుకా బ్రహ్మాదములఁ త గాంచు నెఱుంగఁ దుదర్శ ముద్ధవా! 26

- శా. ఇష్టై స్సాఖ్యము లందు సుతము చిరం ధిక్షింపడునే? యుత పు
ణ్య మ్మార్జించెనో యంతరాలమెనుమీ ధిక్షింపడు భోగహ
ర్వముల గాంచెడి నాపక స్వసుకృత ధిక్షింపడు స్వర్గపా
తము బొందును గాలగంచలితుడై ధిక్షింపడు దుష్టవా! 27
- వ. ద్వివిధంబైన బ్రహ్మత్విలో నిది విధ్యనుసారి కామృతకర్మ బ్రహ్మత్విగతి. ఇత
సధర్మబ్రహ్మత్వతి విదుము. మాంపుడు 28
- శా. ధర్మాధ్వంబును దాటి కాపురుషమి ధిక్షింపడు సంతోషమునంబొల్చి ధు
మ్మర్పణ యజితేంద్రియుండయి సదా ధిక్షింపడు దీక్షింపడు
దుష్కృత్యుండయి లుప్తుడై చపలచి ధిక్షింపడు వధూరోలుడై
దుర్మార్గుండయి ఘాతుకుండయి మదాం ధిక్షింపడు దక్షింపడు 29
- తే. అవిధిగా బహుపులఁ జంపి ధిక్షింపడు
బ్రేతభూతగణముల నధిక్షింపడు
ఖతుండు వివశుడై సరకలో ధిక్షింపడు కనునఁ నూలి
యవల బహుళతమ స్థాన ధిక్షింపడు మొందు. 30
- కం. ఈతనువున దుష్కృత, రాక్షస కర్మము లొనర్చి ధిక్షింపడు యుక్త
దేతనువో కాంచు, మరల ని, దేత; నైన సుఖమేమి ధిక్షింపడు ధర్మసర్వ! 31
- కం. చేతలచే జాతుండగుకా, జాతుండయి చేతలచే బా ధిక్షింపడు సర్వ
శాత్రుత్వ లేదు స్థిరముగ, నీతిగుడు నుడిబడి తపి ధిక్షింపడు నేలా! 32
- తే. కల్ప మున్నంతవఱకును ధిక్షింపడు గ్రామ లోక
తతికి లోకపాలకరు మధిక్షింపడు ద్భయము కలద
యలరు మద్భీతి ద్విసర్పార్థ ధిక్షింపడు మాయ వెనఁగు
ధాతకంగూడఁ బెనవారి ధిక్షింపడు దడవనేల! 33
- వ. కానఁ బ్రహ్మత్విమార్గం బనర్థపరంపరల కాలయంబగు సని విమర్శించి
తెలిసికొని విరక్తింబూని తత్ప్రహ్మత్వమునఁ తొలంగవలయు. ఉద్ధవా!
కర్మభోక్తృరూపుడై యాత్మ యని నైమిసీ యు లక్షణ పోసఁగదు.
ఎట్లన సత్వాదిగుణము లింద్రియములఁ బ్రవర్తింపజేయుచున్నవి. ఇంద్రి
యములు గర్మముల సృజించుచున్నవి. అతియశాని యాత్మయే యింద్రి
యములఁ బ్రవర్తింపజేయుచు గర్మములజేయుచు నుంటలేదు. కనుక
నాత్మకు గర్మత్వములేదు. అహంకారవంతుడై జీవుడు గుణేంద్రియం
బులతోడంగూడి కర్మఫలముల సనుభవించుచున్నాడు. కనుక నాత్మ
కుపాధిపత్యంబున భోక్తృత్వంబు గలదు కాని వాస్తవంబున లేదు. ఇత
నాత్మకు నానాత్వంబును సహంకారాది కార్యరూపంబుననేయైనది కాన,
నానాత్వంబును సుపాధిజన్యంబు. 34

- తే. ఈ గుణంబుల వైషమ్యం మెంతవఱు ?
యంతవఱును నానాత్వం మాత్మకుండు
నెంతవఱు నీనానాత్వం మెంతవఱు నాత్మ
కంతవఱును బారతం తత్వము నుండు. 35
- తే. ఉత్పత్తం బారతంతత్వము తత్వంతవఱు, గలదు దానికి నీశ్వరులన భీతి
యొక్కహంకార కర్మభోగానుభవము, లండువారికిశోమోహంబులుండు.
- వ. ఇవల దాశ్చయన జేవుఁ డని గ్రహించితినిగా ఉద్ధవా ! యిప్పుడు లో
కాదు లక్ష్యంబు లని తెలిసది. కాననే వానిని మాయామయంబు లనుట.
మాయయన గుణవ్యతిరేకంబే నునీ. 36
- కం. ఘనమాయావిక్షోభం
బునఁ గల్గిన జగము కాల త ముచు జీవుండు వే
డని కాయము చుర్యభావం
బుచు ధర్మము మత్స్యరూపములె యందు బుధుల్.
- వ. ఉద్ధవా ! తెలిసినదా ! జగమున స్వర్గాదికము. కాలమున భోగకాలము.
జీవుండు భోక్త. వేదము భోగోపాయబోధకము. స్వభావము దేవత్యాది
వరినామహేతువు ధర్మము భోగకారణము నని యెఱుంగుము. అత్మ
యొక్కండ. దానికి గుణకార్యదేహసంబంధమువలన సంసారము చుట్టు
కొన్నది. దాని నాత్మజ్ఞానంబుఁ గాయవలయు కాబట్టి నివృత్తియే
ముక్తిహేతువు. మైమినియు లక్షణట్లు ప్రవృత్తి కాదు. మఱియు వా
నీశ్వరుండు తడచుట యజ్ఞానవిలసితుంబని నీ విప్పటికే గ్రహించియుండు
వన నుద్ధవుం డిట్లనె. 39
- తే. దేహజగుణంబులందు వ త్రించుజేవుఁ
డీగుణాలితన బద్ధుఁ డేలగాఁ డ
నావృతుఁడౌట లేదు బం త ధమ్మనదనా !
యవుడు ముక్తిమాత్రం బెట్లు తలచునయ్య ! 40
- కం. కలవయ్యా రెండంచుం, బలికెడవే నప్పు డెట్లు త బద్ధులు ముక్తుల్
మెలఁగుదురో! యెలక్షణములచే వారి నెఱుంగఁగఁ జోలనొ చెవుమా!
- వ. వారి కుడువు విడుపు లెట్టివి? వారు శయనాసన గమనాదు లెట్లు లొన
ర్తురు? స్వామీ! ఒక్కండే యాత్మండనియు నతం డనాదిగుణసంబం
ధమువలన నిత్యబద్ధుండనియుఁ దోచు. మరల ముక్తి జన్యము గామి
నిత్యంబగుట నతండు నిత్యముక్తుండనియుఁ దోచు. ఇది యెట్లు? ఈ
ప్రశ్నము నివారింపుమని యుద్ధవుం డడిగెనని శుకమహర్షి నుడివెను. 42

ఇది దశమాధ్యాయము సమాప్తము

ఉపాసనాధ్యాయము

- కం. ఘట్టంబుల దాడించుచుఁ, బట్టు నడలసేక విఘ్నము ధ్వంసం బెడనో
నెట్టుచుఁ గాచుచు వచ్చెద, నట్టి నిను స్మృతతు నెట్లు ధరిహరనాథా ! 1
- వ. ¹ దేవా ! యవధరింపుము శ్రీ శుకయోగింద్రుండు పరీక్షింపు శేంద్రునితో
నిట్లనియె, అట్లునవుండుడుగ శ్రీకృష్ణునిట్లనియె. 2

+- శ్రీకృష్ణుండు దుర్దవునకు బుద్ధియు దుర్బలక్షణము లెఱింగించుట +-

- సీ. అన్యధాస న ధర్మాది గుణోపాధి, వలననే జీవుండు ధర్మఁడన్న
ముక్తుఁడన్న నుఁ నిజం బుండు మాయామూల, కమ్యులుగాన గుణములెల్ల
నాకు మోక్షములు బంధములు లేవురా, మాయకు నే నియామకఁడగాడే!
స్వస్థంబు బుద్ధివి ధర్మమై మిథ్యమౌ, పట్టులు శోక మో హనుభయభయ

- తే. కాయయోగవియోగమల్ మాయవలనఁ
గల్పితములు వాస్తవి కములు గావు
ప్రబల మాయాగుణములు కా రణగుణము
లింక గార్యసంస్మృతి మాయ యొల్లుగాదు ! 3

- వ. కాఁబట్టి బద్ధునకు ముక్తునకు వస్తుభేదము లేదు. ఇహ్మరొక్కదే. 4

- తే. ఉద్ధవా ! విద్యయు సవిద్య యును మదీయ
శక్తు లమాయ చే విస్మ వ్యములు నువ్వె
యాద్యములవి దేహులకు నె ల్లవుడు మోక్ష
బంధములను గల్పించుచుఁ బరిఘట్టు 5

- సీ. అర్కుఁ డొక్కనికె జ లాద్యుపాధులచేత
వెలయు బింబప్రతి బింబరూప
భేదముల్; జలకృత వివిధకంపాదులు
ప్రతిబింబమునకె బిం బమునకుండ
వేజలకంఠంబు నెపుడు భగ్న మొనర్తు
మప్పు డా జలకంఠ మందు నున్న
ప్రతిబింబ మొక్కండె వడయుబింబై క్యంబు
నన్యంబు లెప్పటి యట్ల యుండు.

- తే. అవిధమునధీవర్య! యాద్యవిద్యయందుఁ బ్రతిబింబితుండగును! దంశభూత
జీవునికి నొక్కరికే బంధమావహిల్లు విశ్వచేతను మోక్షంబు వెలయుచుండు.

వ. ఇట్లు జీవభావం బుసాధించే వచ్చినదినునీ. ఇత బద్ధముక్తు లెట్లు మెలక గుదురన్న వైలక్షణ్యప్రశ్నమునకు వత్తము. అది ద్వివిధము. మొదటిది జీవేశ్వర వైలక్షణ్యము. రెండవది జీవులలో వైలక్షణ్యము. నాయనా! మొదటిది వినుము. ఒకేశ్వరమందు శోకానందము లను విచిత్రధర్మములు గలవారై నియమ్యనియంతలుగా నీ బద్ధముక్తులగు జీవేశ్వరులుందురు.

7

సీ. వృక్షజంతుసంఘాటఁ శి బద్ధులు రెండుండు
 నట్టులు దేహంబు † నందు హృదయ
 నీమ జీవేశ్వరుల్ † చేరియందుదు రివ్వ
 రును నముల్ జ్ఞానస్వ † రూపుఁగుటఁ;
 తెలు లవియు కైక † చిత్తులగుటఁ నందొ
 కండు జీవుఁ డశ్వత్థ † కర్మఫలము
 భుజియించు; మహాశఁ డే † భుక్తియు లేక ని
 బానందతృప్తుడై † జ్ఞానశక్తి

తే. నత్యధికఁ డౌచు నాత్మ న † న్యంబు నెఱిగి
 నెగడు; విద్యామయఁడౌట † నిత్యముక్తుఁ
 డై విరాజిల్లు; జీవుఁ డ † నాద్యవిద్య
 వలన నిత్యబద్ధుండగుఁ † దెలియఁడెదియు.

8

వ. ఇట్లు జీవేశ్వరుల నెఱింగికొను, మిఁక జీవులందబద్ధముక్తుల మునికి నది రెండవ వైలక్షణ్యము. దానిం జెప్పెద ముక్తజీవుండగు విద్వాంసుండు సుత్తీతుండుంబోలె దేహగత సుఖదుఃఖముల నెనయండు. కాన నా జీవన్ముక్తుండు సంస్కారవశమున దేహస్థుండయ్యును దేహస్థుండు గానట్లే యుండు నని యెఱుఁగుము. ఏతద్భిన్నంబుగా బద్ధజీవుండగు నవిద్వాంసుండుండును. ఇతండు స్వదేహగతునివలె దేహనిమిత్తసుఖదుఃఖముల ననుభవించుచు దేహస్థుండ ననుకొని బద్ధుండగు. ఈ దేహమును స్వస్వ దేహమువలె మిథ్యాభూతమన్న యెఱుక వీనికి లేదు.

తే. ఇంద్రియమ్ము లర్థముల గ్ర † హించు నెడల
 గుణములె గుణమ్ములం గయి † కొనెడునంచు
 ధీరవరుఁ డహంకార వి † కారములను
 బొందఁబోక లేటన్తుడై † పొదలుచుండు.

10

కం. తన తొల్లిటి కర్మాబుల, కనుగుణముగు తనువుబొందియజ్ఞాఁడు గుణముల్
 పొసరించు కర్మముల కెల్లను నేఁగ ర్తననుచు నృత్యంబు గల బంధమగు. 11

వ. ఇట్లు బుద్ధుండు ముక్తుండు దుఃఖశూన్యుడై నిరభిమానుడై దేహమున వర్తించును. తద్వృత్తిరేకముగా బద్ధుండు వర్తించును. ఇంద్రియము లొసర్చు కర్మము నన్ను బంధించుచున్నదే! యని యెఱింగి విరక్తుడై విద్వాంసుండు శయనాసనాటన మజ్జన దర్శన స్పృగ్గన ప్రాణభోజన శ్రవణాదుల లగ్నచిత్తుండుగాక యటవట నింద్రియములు విషయముల భుజించుచున్నచు దానికి సాక్షిభావము వహించి గగనము సర్వత్ర వ్యాపించినను రవిజలములఁ బ్రతిబింబించినను వాయు వెల్లెడిలఁ బ్రసరించినను దత్సంగదోషముఁ గాంచని తెఱిగున మెలంగుచు నిశిత గాఢవైరాగ్యశాంతతారంబున సంశయముల ఛేదించి దేహాదుల నివర్తించి నిస్సంగుండై విహరించు.

12

కం. ఎవనికి బుద్ధింద్రియ చి, తవృత్తులు న్నైకగతులఁ దనరారవో? వాఁడవలంబించియు దేహముఁ, దవులక తద్దేహగుణవి తతి విహరించుకా. 13

వ. దీనికి వివర్ధంబుగా బద్ధుండు విహరించు. ఉద్ధవా! బద్ధముక్తు లెట్లు మెలంగుదురో నుడివితి నవి యన్నియు స్వసంపేద్యవైలక్షణ్యాంబులు, మఱియు వారేలక్షణాంబులఁ దెలియంబడుదు రంటివి కాన నీక బరసంపేద్యవైలక్షణ్యము నుడివెద.

14

కం. తనదేహంబును ఘాతుక, జనములు హింసించుచున్న నసంపేద్యంబు జన మొనరించుచు నున్న, స్వయమున నేవికృతి లేక తనసలు మునుండుకా.

కం. ఒరులు తనకు బాగోగులు, గణపిన నెఱపినను దాఁ యోగదక తెగడ కొప్పరికించుచు గుణదోష ని,కరముకా నమదృష్టియగుచుఁగ్రాలుబుద్ధుండుకా.

కం. బాగోగు లనఁడు చేయఁడు, లోఁగూడఁ దలంపఁ డిట్లుంలు జడంబలె నేదో గమకించుం గాలముఁ, బోఁగడపఁగ నాత్మనిరతిఁగడఁ దనఘాతా!

వ. ఏతలక్షణాంబులంబటి ముముక్షువుల నెఱుంగవచ్చు.

18

క. సుమతి! పరబ్రహ్మచుభ,వము గాంచనివాని వేద త పతనము వ్యర్థమృమితశ్రమాకరము క్షీ,రములొసఁగని బష్టయంబులతక్షణవోలెకా. 19

ఉ. శీలము లేని యంగనను, త క్షీరము లీయని గోవు, నిత్యదుఃఖాలయమైన దేహమును త నర్హవు టీవికిఁ గాని వి త్తముకా, గూళతనంబునొల్పెడి త త నూజని, న న్నుతిసేయకుండు వా క్కేళిని, గాచు వానికిని త గీల్కొను దుఃఖముమీఁద దుఃఖముల్.

20

మ. జగదుత్పత్తి లయస్థితుల్ నలువు న త స్మ త్పూతకర్మంబులకా; సుగముక నిర్మలధర్మకర్మనిరతుల్ త శోకంబు దుర్బాధు, లొ

దగ నేదాల్చిన యా వతారపుకుగా + థాలిలలక; భక్తి గు
ల్కంగ గొండాడని మానవాధముల నా+ ల్కల్ తాటి మొల్కల్ గదా. 21

శా. ఓ నారాయణ! యో దయావితరణ! + యో భక్తసంగక్షణ!
యో నీరేజకళాక్ష! యో సరహరీ! + యో శృష్ట! యందీవిధి
నా నామామృతసార పానకలనా + నందంబునం జెంద కే
లా సాల్క-ం బలుకంగజెల్లుచు రస + జ్ఞాభిఖ్యతో నుద్ధవా! 22

వి. శ్లో ధీమంతు విచారిచి యాత్మయందు నానాత్వభ్రాంతిని విరజ్జించి సర్వ
గతుండనైన నాయందు నిర్మలమనంబు నిల్పి యుపరమించెడిని. అట్లు
సేయంజూపివాడు సర్వకర్మముల నాకు సమర్పించి నిరపేక్షుండై
యుండునది. 23

చం. అనుపమ లోకపావన శు + భాకర మత్కథ లాదరంబునక
వినుచును బాడుచుక హృదయ + వీధి దలంచుచు గూర్చిపెంపుమై
ననుకరణం బొనర్చుచు మ + దర్థము సేయుచుండ ప్రేమర్థముక
నను భజించు వానికే ద + నర్చుచు నుస్థిరభక్తి యుద్ధవా! 24

అ. సాధుసంగ లభ్య + సద్భక్తి నన్నుపా, సింపి మత్పదంబు + జెందగలడు
భక్తపరు డటంచు + బలుకంగ నుద్ధవుండుంజలించి యిట్లు లనియె నవుడు 25

ప. దేవా! నీ కిష్టుండైన సాధు వెట్టివాడు! అట్టిసాధువు నినుం జేర నాద
రించు భక్తి యెట్టిది! 26

కం. పురుషాధ్యక్షా! నీ వంబర మట్లు లకంగుండవు ను + నూ; ప్రకృతికినిం
బరుండవయి స్వేచ్ఛనే యీ, వరిమితరూపంబు గంటి + వచ్చిధరణికి. 27

ప. నన్ను నీ కృపాకటాక్షంబునక జేల్పు మన్న భగవంతుం డిట్లనియె. 28

+ - క్రిక్కుళ్లు చుట్టపునకు సాధులక్షణము లెఱంగించుచు - -

నీ. సత్యసారుడు కృపా + శాలి తితిక్షు వ
ద్రోహు డనూయాది + దోషరహితుఁ
డఖిలోపకారకుఁ + డకఠినాత్ముడు శుచి
సమ సుఖదుఃఖుడు + శాంతుడు మన
నస్వభావుఁడు మితా+న్నభుజం డకామచి
త్తుండు దాంతుడు నిష్క్రి + యుండు నిర్వి
కారుండు మైత్రుండు + కారుణికుడు జ్ఞాని
మానప్రదుడు ధృతి + మంతుఁ డప్ర

తే. మత్తుఁ డపరిగ్రహుఁ డమాని † మచ్చరఁబుఁడు
 శోకమోహ జరామృతి † క్షుత్ప్రిసాస

లను జయించిన వాఁడు బో † ధనగుమర్కుఁ
 డాత్మసగృహితుఁడు సాధు † వనఁగఁబరఁడు.

29

తే. స్వీయధర్మముల్ సలుపుచే † జిత్తశుద్ధి
 వరలు; సల్పఁడయేఁ బ్రత్య † వాయ మడరు
 ననుచు మత్త్రయి నెఱిఁగియు † సఖిలధర్మ
 సమితి విడిచి నన్ను భజించు † సాధువరుఁడు.

30

తే. ఎవఁడనో? యెంతవాఁడనో? † యెట్టివాఁడ
 నో? యెఱిఁగియో? యెఱుఁగకో? య † నూనభక్తిఁ
 బెఱతలఁపు మాని నన్ను సే † వించువాఁడు
 సాధువరుఁ డని తెలియుమా † స్వాంతమందు.

31

※ ఛంద్రి లక్షణములు ※

వ. ఈ శ్రింశ్చల్లక్షణముల సాధువు నెఱుంగు మింక భక్తిలక్షణముల విను.
 మత్ప్రతిమాదులను భక్తులను సంసర్పించుట, స్తుతించుట, పాదసంవాహ
 నాది పరిచర్యల నలరించుట, పొగడుట, నమస్కరించుటయు, దద్దణ
 కీర్తనంబుఁ గావించుటయు, మత్కథాశ్రవణంబున శ్రద్ధ కల్గియుండుటయు,
 నన్ను ధ్యానించుటయు, శరీరసమేతంబుగాఁ దన సర్వస్వము నాకర్పించు
 టయు, మజ్జిస్తోత్రముల విప్పించుటయు, నన్ను జ్ఞాప్తమ్యాది పర్వముల
 నుత్సవంబులు సేయుటయు, గీతతాండవ వాదిత్రగోష్ఠులచే మదాలయో
 త్సవంబు లొనర్చుటయు, జాతుర్మాసైక్యకాదశ్యాదుల యాత్రా బలివిధా
 నంబు లాచరించుటయు, నైదిక తాంత్రికదీక్షలు గైకొనుటయు, మద్రవతము
 లనుష్ఠించుటయు, మామకారాచ్చ విగ్రహస్థాపనముల శ్రద్ధాభివగు
 టయు, నాకై పుష్పప్రధానోద్యానంబులను ఫలప్రధానోపవనంబులను
 దేవాలయంబులను నెలకొల్పుటయు, దత్తతాగ్రంథంబులం దోడ్పడు
 టయు, మద్గ్రహము నూడ్చుట జలము చల్లుట యలుకట మ్రుగ్గులు
 వెట్టుట మున్నగు నాలయశుశ్రూషణములు దానునివలె నిష్కవటం
 బుగాఁ బొనర్చుటయు, దురహంకార దుర్భోక్తులు లేకుండుటయు,
 స్వోపకారకృత్యంబులఁ జాటకంటయు నాదిగాఁ గలయవి భక్తిలక్షణ
 ములు. మఱియు,

32

శం. పరులైనం దానైనకా, గరిమ న్నాకిడిన దీపి † కాద్యుతి వింజా
 మరగాడ్చుతగడునుమియే, పరుగకాదనకునువయోగఁ † నెఱుచుకొనుటయుకా

కం. ఎని తన కిష్టతమంబో, యెది తనకుఁ బ్రయంబో! యయ్యోదే నాకును నొ
ప్పిడదు గ నద్దించినచో, నది యక్షయ్యఫలదాయోయగు నాతనికిఁ. 34

తే. తరఁగి వన్నీ విప్రుఁడు గోవు † దానవకుఁడు
గగన మనిలమ్ము నీరమ్ము † క్షౌతలమ్ము
ప్రాణికోటి నిజాత్మ యీ † వదునొకొండు
నన్నుఁ బుంపఁదగిన స్థానములు భద్ర! 35

వ. త త్తస్సౌభాసాధనమ్ములు విను. 36

సీ. సూర్యులందును సౌరఃసూక్తమంత్రములచే, నగ్నియందును హవిఃరాదికముల
ద్విజవడ్యునందు నాతిస్థ్యంబుచే గోవు, లందుఁ దృణాది వి † హపితముల
భక్తునియందును † బంధుమర్యాదచే నమల హృన్నభమందు † ధ్యాననిష్ఠ
ననిలంబునందుముఃఖ్యానుభావనముచే, జలమందుగంధపు † ష్పముఖములను

తే. స్థండిలాపనియందు మం † త్రహృదయములఁ,
గృత్సృభూతమ్ములను సమ † దృష్టిచేత
నాత్మయందవిరుద భో † గాళిచేతఁ
నన్ను తేత్రజ్ఞయజన మ్మొ † నర్పవలయు. 37

సీ. గొప్పకన్నులవాఁడుఁ కుండలీంద్రాభోగ, భోగాపఃచ్ఛాయఁ † బొల్పువాఁడు
కప్పదేహమువాఁడుఁ కప్రసీతాంబర, భ్రాజితాంగద్యుతుల్ † గ్రాలువాఁడు
తెప్పవాలనివాఁడు † శ్రీరమాకేళీగృహాయితోఁ స్థలి † యలరువాఁడు
విష్ణుమయువాఁడు † విక్రమాటోపపిం, పీతృతో గ్రామరుల్ † నగడువాఁడు

తే. ఒప్పకూరిమివాఁడు వ † యోజశంఖ
చక్రశార్ఙ్గబాహు చతుఃస్థయమువాఁడు
శాంతమూర్తియేతత్ప్రదే † శముల నుండు
నంచు నన్ను ధ్యానింపగా † నగును భక్తి. 38

కం. ఇష్టాపూర్తంబుల సం
తుష్టిగ ననుఁ బూజనేయఁ † దొడరుక హృదయా
భీష్టమగుభక్తి యీ యు
తృప్తాస్తృత్సృతి లభించు † పృథ్థలసేవక. 39

ఆ. సాధుసంగమునను † సమకూరు భక్తియో, గమ్ముడిక్కసాధనమొకఁడు
నన్నుఁ జేర లేద † నాయనా! యేబ్రకృష్టాశ్రయంబునజ్జనాళికెపుడు 40

ఆ. యదుకుమారవర్య! † యధిక రహస్యవృత్తాంతమొందుగలద † యాలకింపు
గోప్యమైన నది సఖింబుడవు భృత్యుండ, వమలమతివిగానఁదమివచింతు. 41

వ. అని శ్రీకృష్ణుండు సాదరంబునఁ బలికెనని శుకమహర్షి వచించెను. 42

ఇది యేకాదశాధ్యాయము

సమాప్తము

ద్వాపరకావ్యాయము

కం. మఱపు సయితమ్ము మాళోక, పరమే పెళ్ళి-పగవులను † బొయ్యిదుమగుట
న్నరులకు నీయిచ్చినయవి, యరయఁగ వ్యర్థమ్ములగునె † హరిహరనాథా!

వ. ¹ దేవా! యవధరింపుము శ్రీశుకయోగీంద్రుండు పరీక్షింపఁజేసినంతో నిట్లు
నియె. అట్లు శ్రీకృష్ణుండు డుద్ధవునకు రహస్యము నుడువంబూని యిట్లనె. 2

-; శ్రీకృష్ణుండుచ్చవునకు సాధుసంగమహిమము సుడుపుట :-

మ. యమముఁ యోగము సాంఖ్యముఁ దపము స్వాధ్యాయంబుధర్మంబుము
జ్ఞము సన్న్యాసము తీర్థము న్నియమ మి † ప్తాపూర్తిముల్ గుహ్యమం
త్రములఁ దక్షిణలఁ ప్రతంబులు ననుక † బంధింప లే వన్యసం
గ మలావహ్ను వికాసి సాధుజన సం † గంబూబలెక యాదవా! 3

మ. తరుణుల్ వైశ్యులు శూద్రు లంత్యజులు గం † ధర్మావ్వహాగః
న్నర విద్యాధర సిద్ధ చారణ సుధాం † ధశ్రేణు లింద్రియైః
శ్వరులఁ బక్షులు సత్వముల్ నను మహా † భక్తి స్మడిం గొల్చి చెం
దిరి యాయా యుగకాలమం దురుశుభా † నీకం బశోకంబుగ్గ. 4

మ. హనుమంతుండు జటాయువు గజముఁ బ్ర † హ్లాదుండు మార్తండనం
దనుఁడక వృత్రుండు బాంబవంతుండుఁ దులా † భారుండు బ్రహ్లాదున
మృనుమండుక వృషవర్షుండుక మయుండు ధ † ర్మవ్యాధుండుం నైకసీ
తనయుండుగ్రుండు బాణుండుం గగిరి న † త్సంగంబునక భద్రముల్. 5

కం ప్రజగోపికలం గుబ్జయు, యజమానాంగనలఁ దపమునతులప్రత మా
రజపుఁజదువుఁ గనకయు న, దృఢసమున నె గాదె నన్నుఁ † బడసిరి వత్సా!

కం. మద్దులుమ్మగములుసాములు, నెద్దులు మొదలైన మూఢహృదయగణమ్మే
యాద్దియ విద్దియ బుద్దియు, నుద్దవిడిం గనక నన్ను † నొందె నఱుగవే! 7

వ. మద్భక్తయోగంబుగాని భక్తభక్తయోగంబుగాని కలిగినం జాలుఁ దప
స్వాధ్యాయ బ్రహ్మచర్యాదులకు దుర్లభంబైన మత్పదం బేస్థావరజంగ
మంబులైన ననాయాసంబునం బొందు. 8

ఉ. కాందినిఁజట్టి వచ్చి కడఁ + క స్మశురాపురి కన్నతోడ న
న్నం దొడికొంచుఁ బోవఁగ మ + నోభవ గాఢతరాదురాగ మె
ట్లఁ దిగఁద్రోవ నేరక వ + టుద్రబలాధివియోగబాధలం
గుందుచు నన్నుఁగా కొరునిఁ + గోరర సౌఖ్యముకై ప్రబాంగనల్. 9

ఉ॥ బృందఁ గఁందజా వులిన + వీధుల హృత్ప్రియుఁ డంచు గోపికా
బృందము నన్నఁగూడి విహ + రించి క్షణంబులువోలెఁ బుచ్చి రా
నందనబుతోడ చేరి; నభు + నాలవకాలమునందు నేను లే
మిఁ దిగులొంది వుచ్చెద ర + మేయయుగంబులు వోలె యామినుల్. 10

చం. మునులు సమాధినిశ్చలయి + పుణ్యపడల్ జలరాశి చేరియున్
గనఁ దమనామరూపములఁ + గానని యట్టులు గోపకామిని
జన మతిగాఢరాగమున + స్వాంతము నావయి నిల్చి సంతతి
దళపుడు నద్ది యిద్ది యెని + తాము నెఱుంగకయుందు రుద్ధవా? 11

కం. నారూపం బెఱుంగక నను, జారుఁడు రమణుఁ డని తలఁచిఁస్వాంతము నాపైఁ
జేరిచి సంగమ్యుర యను,వీర! పరబ్రహ్మము, ననుఁబెరిసిరి ప్రేతల్! 12

కం. అనఘ! శ్రుతము శ్రోతవ్యం,బు నివృత్తంబుం బ్రవృత్తము త్రయీహిత మె
ల్లను వీడి శరణమొందుచు, నను నీ వఖిలాత్మభావశీనన్ శుభ మొనవున్.

—, పర్రుత్పాదగవ్యవర్త + —

కం. అన నుద్ధవు డిట్లనియె. యోగేశ్వరేశ్వరా! ఇప్పుడు కర్మముల నుజ్జగింపు
మంటివి ¹ఇంతకుమున్నె కర్మముల నాచరింపుమంటివి. నేనిపు డేమి
చేయవలయును? కర్మముల మానుదునా? చేయుదునా? యీ సంత
యముఁబాపు మన్న భగవాను డిట్లనియె. ఈశ్వరుండు స్వమాయా
వశంబునఁ బ్రపంచస్వరూపుఁడై యున్నాఁడు. తత్ప్రపంచాధ్యాస వహించి
జీవుండనాద్యవిద్యచే గర్తృత్వాదికముఁ బైని వేసికొన్నాఁడు. అందువలన
విధినిషేధంబులఁ బాటించి కర్మముల ననుష్ఠింపవలసినవచ్చినది. కనుక నింతకు
మున్ను చిత్తశుద్ధ్యర్థము కర్మములు సలఁపుమంటిని. చిత్తశుద్ధ్యనంతరము
భక్తివిక్షేపకంబగు కర్మావరముఁ ద్యజించి దృఢవిశ్వాసంబున నన్ను
శరణ మొందవలయు నని యిప్పుడు నుడివితని. జ్ఞానోత్పత్త్యనంతరము
కర్తవ్య మించుకయు నుండదు. ఉద్ధవా! విదవ విను, మీశ్వరునివలన
వాగాదీంద్రియద్వారమున జీవసంస్కృతికారణభూతంబైన ప్రపంచ
మెల్లఁదగ్గమించెనో వచింతు. 14

వాగాద్యభివ్యక్తిక్రమము

- సీ. అగ్ని కావ్యచ్చిద్రః మందు నవ్యక్షోష్ణరూపుడై పిదప దాశువు మధివ
గాలితోడున స్ఫులింగస్వరూపుడయి ప్రజాతుడై హవిరాది సంప్రద్యు
డై; నట్లు లీశ్వరుం డాదిబరాభిఖ్యనాదంబుతోడి (పా శి ణమ్ము గూడి
యాధారచక్రంధ్రాభివ్యుజ్జయంతమణిపూరకముమనోమయూడగుచును
- గీ. శోచ్చి పశ్యంతి పీఠ విశుద్ధచక్ర మవ్వలంబొరంబడి మధ్యమాహ్వయుమునఁ
దుదకు నైఖరిరూపునశిన్ధూలత గని, వెడలు నోట వర్ణాకృతివివిధగతుల. 15
- వ. స్థవిష్ణుఁడైన యీ వర్ణంబే నానావేదశాఖాత్మకం బగుచున్నది. ఇది
మదీయ వాగభివ్యక్తి ప్రకారంబు ఇతరంబు నిష్లే. 16
- సీ. వాగ్వచనంబులఁ డ బాణికర్మము లుప
స్థముదాలఁ బాయువి డ సర్గములును
బద్ధమనములఁ ద్వ డ స్పిర్మముల్, నాసికా
ఘ్రాణముల్, నేత్రపి డ క్షులును శ్రుతుల
శ్రవణముల్, జిహ్వర డ సాల, మనస్సంకల్ప
ములు బుద్ధిశ్చయం డ బులును జిత్త
ధారణంబులు సహం డ కారాభిమాన గు
ణములు బ్రధానసూ డ త్రములు మణియుఁ
- ఆ. ద్రిగుణజన్యమైన డ దేహాది బహువికా, కాఘమెల్ల నాదు డ వ్యక్తియ నును
యేను గాని యట్టి డింతయు లేదయ్య! దేవభాగవుత్ర! ధీరమిత్ర! 17
- వ. అని శ్రీకృష్ణుండు మఱియు నిట్లనియె. 18
- తే. అది నీశ్వరుం డొకడ యశ్వత్థరూపుఁ
డవలఁ ద్రిగుణాలిఁ బూని మాయాబలమున
వివిధరూపాల జగముగావెలఁగు బీజ
మనఁబడి పూలఁ బండ్ల మ్రాక్షైశ్వర్యులు. 19
- వ. మఱియు నీజేవుండ త్రిపుత్తు నబ్జయోనియు నవ్యుత్పండు నద్వితీయుండు
వయస్సుచే నాద్యుండు విశిష్టశక్తియు నై బీజంబు యోనిం బొంది
యెట్లో యట్లు బహురూపములఁ బ్రకాశించుచున్నాడు. ఉద్ధవా!
తెలియలేదా? విను. 20

1 కౌస్తుభమునఁ జతుర్థాహ్నికమున - ఆ ఇ డ ము నాలుగు హస్తద్వీపప్రకారమున 12 అగును.
౨ ఒక్కటియే. ౩ ఐ డ దీర్ఘపుకభేదమున 8 అగు. ఇట్లు సూరములు 21. కాదిస్పర్శములు 25.
అంతస్సోష్ణములు 8. యమములు 4. ఆమస్వారవిసర్గము. జిహ్వమాలీమోవధ్యానియములు 4.
అని "మఖనాసికా" సూత్రముకడఁ గలదు. ఈ సంగణనమున మతభేదములు గలవు.

- తే. పేక పడుగుచేత విలసిల్లు వస్త్రము, ప్లయ్యవిద్యచేత నాత్మయందు
వృష్టియు సుపృష్టియగు విశ్వ మధ్యస్థమగుచునుండుఁ జా మృనాదినండి.
- సీ. సంసృతితరువు, బీజములు పుణ్యపావములు వ్రేలు లమితవాసనాళి
నాళములుండగుఁ బుష్పములు శాశి లే, కాక శేంద్రియములఁ గ్రంథములును
బంచమహాభూతపాలి పల్కలములు, వాతవిత్తజ్వేష్టధాతువత్త
చేపుఁ డీశ్వరుండు పక్షియుగంబు, వీడికి పసియించు గూడు మాధ్వారిజంబు
- తే. విరులు కెంద్రూవాదిక విషయసమితి
ఫలములు సుఖదుఃఖములు పవనివాసి
హంసలతినుక ఫలము గృహస్థగృధ్ర
ములును దుఃఖఫలము నిమ్మల భుజింతు. 22
- కం. ఘనకర్మాశ్శకము పురా, తనమగు సంసారనామ ప తరు వారవి ప్రో
దిని గాంచి యందు రవిశేషదనమునఁ బైకేగువారిఁ పరువే మెనయ్యక! 23
- ప. ఉద్దవా! ఇట్లు పరమాత్మ యొకండే మాయామయందై బహురూపములం
దోచు నని యెఱింగినవాడే యాత్మనేత్ర.
- ఉ. కీనిధియైన నద్గురు న పిత్తిభక్తిని గొల్చి తత్త్వపా
త్తామివమాన విద్యయను పరాప్తపరశ్వథ తీక్షణధారచే
యూనికఁ ద్రుంచి జీవగృహ ప ముం ద్రిగుణాత్మకలింగదేవా; మా
పైఁ బరాత్పరుం గలిసి పాయము సాధనము యదూర్ధ్వహ! 24
- ప. అన నాధ్యపుండు నిమిలితాక్షుండై హరిభావ మొనరించెనని శుకమహర్షి
వచించెను.

ఇది ద్వాదశాధ్యాయము సమాప్తము

త్ర యో ద శా ధ్యాయము

- కం. శ్రీవాఙ్మనసార్చాకేళి వైశారద్య యోగ పీన పరీవా
ఙ్గావాతసాక్షాత్కార, రావేశాత్మస్వరూప! హరిహరనాథా!
- ప. 'దేవా! యవధరింపుము శ్రీశుకయోగిండుండు పరీక్షిస్తు కేంద్రునితో
నిట్లనియె. అంత హర్షవిస్ఫురిత నయనుండైన యాధ్యపునిం జూచి కృష్ణుం
డిట్లనియె. 2

—*శ్రీకృష్ణం దుష్టపునికి జ్ఞానోదయకృమ మెఱింగించుట*—

- కం. ప్రకృతికె యీ త్రిగుణముల
త్మకు నుండవు సత్వమునను + దమము రజమ్ము
స్వైకలించి, పై నుపశమా
త్మక సత్వమ్మునె త్రుంపు + తత్సత్వమునె. 3
- అ. శుద్ధసత్వమునఁ బ్రసేధ మదృక్తైరూ, వ మగు ధర్మమొకటఁ + బ్రభవ మొందు
నగును సాత్వికపుఁ బ + వార్ధసేవలను స, త్వప్రవృద్ధి²దాన + ధర్మవృద్ధి. 4
- ఆ. భవ్యసత్వజన్య + భక్తి లక్షణ ధర్మ, మారజస్తమోగుణా³లఁ ద్రుంచుఁ
దద్యుగము సశింపఁ + దన్మూలమగు సధ, ర్మమ్ము తత్క్షణంబు + మాడిపోవు. 5
- కం. అనుపమ శాస్త్రముఁ తీర్థ
మ్మును సంస్కృతి దేశకాలములుఁ బ్రజ కర్మ
మ్మును ధ్యాన జనన మంత్రము
లనుపదియు గుణత్రయమున + కగుఁ గారణముల్. 6
- కం. ఎది పెద్దలు నిందింతురొ!, యది తామగు, మేది మెత్తు + రది సాత్విక మె
య్యదియుం శేయ కు పేక్షిం, చెద రది రాజగు మటంచుఁ + జెప్పఁగనొప్పి. 7
- సీ. సతము నివృత్తిశాస్త్రములుఁ బఠించుచు, గంగాదితీర్థముల్ + గాంధఃజనుచు
నాత్మసంశోధకుం + జగుచువిదిత్తదేశములఁ గ్రాహ్యముహూర్త + సమయములను
సీతు భక్తిని భజింయించుచు సద్భక్త, జనులనే కూడుచు + ననవరతము
నిష్కామకర్మచుల్ + నెఱపుచుఁ బ్రణవాది, సంసేవసేయుచు + సాత్వికములుఁ
- తే. గొనవలయు సత్వవృద్ధి కం + దుసనె ధర్మ
మొదవుఁ దద్ధర్మమున జ్ఞాన + ముదయమందు
నదియ దేహద్వయము వాని + కాకరమగు
గుణచయము సశించెడి వఱ + కు న్నెలుంగు. 8
- ప. అదియనుమీ యాత్మావరోక్షజ్ఞానము. 9
- తే. వేణుసంఘర్షమున నుద్భ + విల్లి పహ్ని
యవ్వనమునె మంటం గాల్చి + యాటిపోవు
పట్టు లీగుణక్షోభజం + బైన తనువె
త్రిగుణతతి విద్యచేఁ గాల్చి + తీటిపోవు. 10
- ప. అనిన నుద్ధవుండు స్వామీ!, శుని మొఱుంగుచున్నను గర్హి తన్నుచున్నను
శ్వానఖరంబులు వెంటంబడునట్లు పధార్థము తన్నుంగొంపోవుచున్నను

ఛాగము ఛాగివెంటంబడునట్లు లీమద్యులు విషయము లావదలకు నెలవు
లని యెఱింగియు నేల వానినే తగులుచున్నా రనిన భగవంతుం డిట్లనియె.

సీ. అఞ్ఞానునకు స్వదే + హమ్మపై సహమాత్మ
కమగు మిథ్యాబుద్ధి + కలగు నెడఁద
దానిచే నత్వప్ర + ధానమైన మనంబు
నలము దుఃఖాకరం + బైన రజము
ఆరణ్యతమనం + బందునంకల్పని
కల్పముల్ వొడమున + క్కలన భోగ్య
గుణములఁ దలఁవంగఁగొఱలును గామంబు
దుర్ధరంబగుచు నా + దుర్మతికిని

తే. ఇట్లు కామపశుండయి + యింద్రియముల
గెలువలేక దుఃఖోదర్క + ముల నెఱింగియు
నారజోవేగ మోహితుం + డగుటఁజూపె
కర్మములఁ జేయుచుండు నె + క్కాలమందు.

12

ఆ. బుద్ధి నీ రజస్తమోగుణంబు లలంచు, చుండుఁగాక తెలివియున్న ధీమఁ
డలువు లేక మనము + నరికట్టి గట్టిగాఁ, బాడుత్రోవ వంకఁ + బాఱకుండు. 13

కం. అలనతల్రమ త్రతం బోఁ,దలఁగి, విషయములను దోషతతిఁగనుచుకా, శ్వా
సల గల్పి జితాసనుడై, యెలమిన్నాయందె హృదయఁ మెలయింపవలెక.

వ. హృదయము నన్నింటినుండి మరల్చి నాయందే చేర్చియుండు నీసమాధిని
బూర్వము సనకాదిశిష్యుల కుపదేశించితి నన నుద్ధవుండు విస్మితాంతః
కరణుండై దేవా! సనకాదిమహామునీంద్రుల కేరూపంబున నెట్లుపదేశించి
తివో యది యానతీఁ గోరుచున్నాడ నన గృష్ణుం డిట్లనియె. 15

—+ హంససనకాది సంవాదము +—

కం. సనకాదు లజనిమానస, తనయులు పూర్వమొకనాఁడు + తండ్రినడిగి రొ
య్యన దుర్ జ్ఞేయంబై యొప్పిన యోగశ్రేష్ఠగతి సః విషయము దోఁవక. 16

కం. తాతా! రాగవశంబునఁ, జేతము విషయములఁ జొచ్చు, + జేతము విషయ
వ్రాతములు వాసనాకృతి, చేతం జొచ్చు!నిక వీని సెక్కె మె దాఁటక. 17

వ. మఱి ముముక్షువు దాటండలంచిన నెట్లన నా మహాదేవుండు స్వయం
భువు భూతస్రష్ట యయ్యను గర్మవిక్లిప్తచిత్తుండగుట నెంత విచారిం
చియుఁ బ్రశ్న బీజంబు నెఱుంగనేరక న న్నెడంద నిలిపి

నాగ బలధము

- చం. సరసిజనాభ శూరఖలసాలవరశ్వధ శ్రీరమామనో
హర ముగదావశీరత దయాదర వజ్రధయైకదార.ః
కరిధరణాతిధీర ఘనగానరవప్రవణ జనావనా
వరమకళాధరా రిపుజభంజన మన్నతి నోఁగుదేవరా! 19
- ఉ. సప్తమొగంటువాఁడు కరుణ స్వగిచ్చల్లెసి చూపువాఁడు హా
స్యవృపు వల్లవాఁడు వన + మాల విరాఁలు బొజ్జవాఁడు పెం
జివ్వలగెల్లువాఁ డెడ భ + జించెడివారికిఁ బున్నెపుగనుల్
ద్రవ్వియొసంగువాఁడు హరి + తత్త్వము మాకు నచగ్రహించుతఁ. 20
- శ్లో. నమో హంసాయ శాంతాయ, మునీనాం మానసానె |
చక్రాంగాయ ద్విజేశాయ, పరిశుద్ధాత్మనే వయే || 21
- ప. అని పెక్కు తెఱంగుల ధ్యానింప నేను హంసరూపమ్మున డాయ ననకాది
మాసీంద్రులు బ్రహ్మపురస్సులై హస్తమ్ములు జోడించి 22
- చం. ఎవడవు నీవు స్వామి ! కడు + నింపగు తెల్లనిమేను పాదచం
చువు లతిలోహితంబులు వి + శుద్ధకటాక్షము మందయానముఁ
జవు లొలికించు నాడము ప్ర + సన్నమనం బెనొమాటలాడను
న్నవిధము తోచె నిన్నుఁగని + స స్మముఁగావఁగ వచ్చిశోగదే ! 23
- ఉ. నమ్మది సంస్కరింపఁగ న + నీ పరుదెంచితి కన్నతండ్రి ! వే
కొమ్ము నమస్కృతుల్ విషయ + కోటి నెడ విధజించి క్షీరసీ
రమ్ములునోలె జూపుటకుఁ + గ్రన్నన వచ్చితొ రాజహంసరూ
పమ్మున నీ ప్రభావములు + వర్ణన సేయఁగ నేర మచ్యుతా ! 24
- ప. నావుడు నేను ధాతృసనకాదులంజూచి దేహాది వివిక్తాత్మజ్ఞానంబుకల్గినచో
మనోరాగాదులు తమంతతామ విశ్లేషించు ననిచెప్పటకు మున్నుగా
“నవడవునీ”వన్న ప్రశ్నఖండనమిషచే నాత్మానాత్మజ్ఞానంబుఁ గలుపం
దలంచి యిట్లంటి. 25
- కం. అవనీసురపరులారా !, ఎవడవునీవం చడిగితి + రీప్రశ్నం బా
త్మవిషయకంబో? మఱి దే,హావిషయకంబో? యెదేనిఁబుట్టర మొదవుఁ.
- తే. ఆత్మవిషయకమనఁబర + మార్థమందుఁ
బెక్కురున్నఁగదాభవ + తృప్త యుక్త
మడుగునాతఁ డుత్తరమిచ్చు + నాతఁ డొకఁడ
నిర్విశేషాత్మఁగూర్చి ప్ర + శ్నించుటెట్లు!

౪. జాతిద్రవ్యలింగాదిరహితుండై యవిశేషుండై యొక్కంశ యున్న యాత్మను
నీవెవడవని యడుగుటక యవసరము లేదు. పోనీ! తనుచాధిభూత సంఘాత
విషయం బందమా! అదియువాక్యమకరంబు 28

తే. దేవమానవాది సకల ధీ దేహములును
బంచభూతాత్మకంబులై ధీ వరమకార
ణము వీని కేనొకడఁ గా ధీ న ఁటు భేద
సౌస్యదేహంబు నెవడవం ధీ చు నడుగుదురై ?

కం మనమునను వాక్కునను దృ, ప్తిని నితరేంద్రియచయంబుచేతగృహీతుం
డనునేన, నేను గాకుం, డిన దెదిలేదని గ్రహింపుఁడి బుధులారా! 30

౪. ఇంక మీకుఁ గలిగిన సందియంబు నడంచెదను. 31

౫. గుణములం జిత్తమ్ము ధీ గుణములు చిత్తాబ్జ
మునఁ జేరు; నీయుగ ధీ మ్ము న్మదాత్మక 502-5
294.592
డైన జీవునకు న ధ్యస్తమైన శరీర
మేకాని నిజదేహ ధీ విద్విగాదు
సారెసారెకు గుణ ధీ చయము సేవించుట
వలనఁ జిత్తము గుణం ధీ బులను జొచ్చు
వాసనారూపమ్ము ధీ వలనను విషయవ
ర్గము చిత్తమందును ధీ బ్రభవమొందుఁ

౬. గానఁ జిత్తవిషయ ధీ గుణమును మంచునా
విరియఁజేయుఁ దలంపు ధీ వలలువాడు
కోటిసూర్యులుచులఁ ధీ గోటరంబును బెట్టు
మత్స్వరూపుఁ డగుచు ధీ మలయవలయు. 32

సీ. సత్వరజస్తమో ధీ జన్యముల్ జాగర, స్వప్నసుషుప్తులై ధీ వలలు; బుద్ధి
వృత్తులియ్యవి; వీనిఁకై త్తటిని విలక్ష, ణంచుసాక్షియయి యాత్మకం డెసంగు
బుద్ధివృత్తులై న ధీ పురుబంధ మాత్మన, కుం గుణవృత్తులఁ ధీ గూర్చుచుండు
నగుటఁ దురీయండఁగనగునన్నుఁజొచ్చి యీ, బంధంబునకల్పింపవలెనవుడ

తే. మదియు గుణము లన్యోన్యముఁ ధీ బ్రీడిలిపోవుఁ
డదృజ్ఞఁ డయ్యహంకార కృ ధీ తంబు బంధ
మాత్మకు ననర్థకరమని ధీ యరసి తున్యఁ
గలిసి యభిమాన భోగచిం ధీ తలఁ ద్యజించు. 33

౪. సురసరతిర్యగాది నానార్థబుద్ధిని సముచితయుక్తులచే నెంతదనుకఁ దొలఁ
గించుకొనఁజొ యంతదనుక నీ యజ్ఞాడు కర్మము లొనర్చుచు జాగ్ర

ద్వితీయో నున్నను స్వప్నదశలో నున్నట్లే. స్వప్నావస్థలో మేల్కొన్నవాని కిని నానార్థబుద్ధిలో జాగ్రదవస్థలో నున్నవానికిని నింతయు భేదము లేదని యెఱుంగుము. బాల్యత్వ బ్రాహ్మణత్వ మనుష్యత్వాది దేహకృత భేదంబులు తత్కృతకర్మంబులు తత్ఫలంబులగు స్వర్గసౌఖ్యాదులు సన్నియు స్వప్నంబునం దోచువానివలె మిథ్యలే కాని యథార్థంబులు కావు. ఇవి యెవ్వియు నాత్మకు లేవు. క్షణక్షణముం బరిణామము చెందుచుండు బాల్య తారుణ్యాది ధర్మవంతములైన బాహిరంబులగు స్థూలదేహోద్భవములను జక్షురాదీంద్రియంబులచే జాగ్రద్దశయం దనుభవించువాఁడను, జాగరదృష్టసదృశంబులై వాసనామయంబులగు విషయంబులను హృదయమందు స్వప్నదశలో ననుభవించువాఁడను, నేతత్కృత సూక్ష్మాదృష్టంబుల సుషుప్తిదశలో నుపసంహరించువాఁడను, నొక్కండ కాని భిన్నులు గారు. ఒక్కండే జాగ్రత్ స్వప్న సుషుప్తులలో నుపాధిభేదంబున విశ్వతైజస ప్రాజ్ఞ నామములం ధరించి యింద్రియేశుండై సర్వావస్థాద్రవ్యయై ప్రత్యగాత్మ యున్నాఁ డని సర్వావస్థాస్మృతిసమన్వయంబున నెఱుంగునది. బాల్య యౌవన వార్ధకదశలలో నొసరినచేష్ట లొక్కండగుటంగాదె దశాంతరంబునను స్మృతిందగిలెడిని.

34

శ్లో. ఇట్టులు చర్చచేసి దశ ధర్మములను నాయెడ నా యవిద్యచేఁ బుట్టినవం చెటింగి యహః క్షయం బహురంతయముఁము నివృత్తం గొట్టి నదుక్లిష్టమును ధర్మము ననుభవించువేదధారచే; నెట్టనఁ గొల్వఁగావలయు ధర్మముననుసరింపఁగలదు.

35

శ్లో. కొఱవించిగొని చీకటిలో, బిటబిటఁ ద్రిప్పంగఁ దోచువలెఁ గుంకల్లి పరిదృశ్యమాన జగ మె, త్తటి భ్రమమూలకము కల్పితం బెదచేత.

36

శ్లో. ఎడఁదను గోరుకలం దుడిచి ధర్మమునుండి స్వదృష్టిఁ ద్రిప్పియె యొడలఁ గ్రియావళి నలువ కెంతయు నాత్మనుభూతుభూతి నుం డెడనది దేహధారణ ఘటంబునఁ బ్రాంతి యొకప్పు కల్గిన బాడవడఁగు క్షణంబున నె పూర్వ మవస్తుత పుట్టియుండుట.

37

శ్లో. అంతియకాని పునర్దేహాంతరలబ్ధికిని హేతు వై యుండదు త ద్రాంతి; యది వానికి శరీరాంతముదాఁక స్మృతిమాత్రమై యుట్టుండు.

శ్లో. ఈవిధి యోగసిద్ధవరు ధీతను పుత్థితమా? యనుత్థితం బో? పరిచయంబులే డవుడు పుక్కిటిబంటిగ మద్యపానము పోవునరుండు మేనివయఁ బాలెనా? వస్త్రము జాతిపోయెనో? దైవవశంబున నుదించి చా నెఱుంగుండుగదె బుధాగ్రణుల్

శా. ప్రారబ్ధంబగు కర్మ ముండువఱకుఁ + బ్రాజేంద్రియోపేతమై
మీఱుం దైవవశంబు గానఁడను; వే + మేఁ దీవి స్వాన్నంబుగాఁ
బాటంజూచుఁ బ్రబుద్ధవస్తువయి; యె + ప్పట్ల సమాధ్యంతయో
గారూఢుండగు సిద్ధవుంగవుఁడు నె + య్యంబుంచునే మేనిపైః 40

మ. పరమార్థంబగు ధర్మసారము వచిం + పం జువ్వె యియ్యోగ సాం
ఖ్య రహస్యంబులు మీఁకఁజెప్పితిని నే + హఁశంబునే? యోగసాం
ఖ్య ఋతశ్రీడిమ సత్యకీర్తి పృథుతే + జోనన్యూడక, దివ్య భూ
సురులారా! శ్రీతరక్షణప్రతివిలాసంబుఁ దయొల్లాసుండక. 41

కం. నను నిర్గుణు నిరపేక్షకు
ననుపముఁ బ్రియు సుహృదు నాత్ము + నఖిలగుణంబుల్
సనుడెంచి యెలమి సేవిం
చును, నిత్యము లగుటనవి యశోధనులారా!

వ. అని చెప్పి శ్రీకృష్ణుం డుద్ధవుం జూచి 43

తే. ఇట్లు హంసాంగమున వచి + యింప నేను
ఛిన్నసందేహులై ముని + శ్రేష్ఠు లెల్లఁ
బరమభక్తీఁ బూజించిస్తవంబు సలుప
నజాడు గనుచుండ నిజపురి + కరిగినాఁడ. 44

వ. అని శ్రీకృష్ణుం డానతిచ్చె నని శుకమహర్షి వచించెను.

ఇది త్రయోదశాధ్యాయము సమాప్తము.

చ తు ర్ద శా ధ్యాయము

కం. ఏకడఁగల పదమునకో, ప్రాకించి నను ప్రచింపఁ + బంచెను కాదే
నాకవిత నాకె గ్రొత్తగ, నై కానంబడునె యవల! + హరిహరనాథా! 1

వ. ¹ దేవా! యవధరింపుము శ్రీశుకయోగీంద్రుండు పరీక్షింపురేంద్రునితో
నిట్లనియె. అట్లు శ్రీకృష్ణుండు బోధింప నుద్ధవుండు సమస్కరించి
యిట్లనియె. 2

ఉ. శ్రేయముఁ గూర్చు సాధనవి + శేషము లెన్నియొ యున్నవంచు వి
ద్యాయుతులైన బ్రహ్మవిదు + లాడెద రేటికి! సర్వసంగముల్

పాయుచు నావయి స్పృదిని † బట్టు మటంచును భక్తియోగ మీ
నే యెడఁబలుకుచుందు విది † యేటికిఁ మీఁ బ్రధాన మొద్దియో ? 3

వ. అనిన శ్రీకృష్ణుం డిట్లనియె.

— † శ్రీకృష్ణుఁ డుచ్చవునకు శాస్త్రవైవిధ్యముం గూర్చి చెప్పట —

చం. ప్రలయమున నృదాతృకము † ప్రాజమవు ల్నుశ్చియింప వెండియున్
జలరుహసూతికి న్నుడిపి † నాఁడను సర్గము నాదియం దతం
డలఘుమనంబున స్మనువు † సగ్రనుతం జదివించె నాతఁ డి
మ్ముల భృగుముఖ్యు సప్తఋషి † పుంగవపాళికఁ జెప్పె నాత్రయిన్ 5

వ. భృగుమరీచ్యశ్రోగిరిః పులస్త్యపుఃపాశ్రతునామకులగు నా సప్తమహర్షులు
తమ నండనులైన దేవదానపగుహ్యక మనుష్యసిద్ధగంధర్వ విద్యాధర
చారణకిందేవ కిన్నర నాగరక్షః కింపురుషాదులఁ బెక్కండ నావేదముల
సధ్యయనము చేయించిరి

ఉ. ఇట్లు లనేకు లీత్రయి గ్ర † హించిరి సత్వరజస్తమంబులం
బట్టి స్వభావముల్ వివిధ † భంగులు దాన మతంబు లెన్నియేఁ
బుట్టును దానివెంటఁ బొడ † ముం బహురీతుల వ్యాఖ్యలర్థముల్
కట్టకడం జనించె నన † ఘా ! నిగమార్థవిరుద్ధపద్ధతుల్. 7

ఆ. దీనివలన సస్త్ † దీయ మాయామోహి
తాత్ములగుచుఁ గొండ † జభిరుచికిని
గర్మమునకుఁ దగిన † గతిని శ్రేయంబది
బహువిధం బటంచుఁ † బలుకుచుందు. 8

సీ. గౌతమీయులు ధర్మ † కర్మంబు, వాత్సల్య
నాదులు కామంబు, † సర్థశాస్త్ర
వేత్త లైశ్వర్యంబు, † విమలయశంబు నా
లంకారికలు, భోగ † లాలసతను
సర్వలింగులు, సత్య † శమదమంబుల యోగ
నిష్ఠులు, కొండలు † నియమదాన
నువ్రత తపముల † సుఖము లిచ్చెడి పురు
పార్థంబులని యందు; † జడ్డికాద

తే. అనఘ ! యివి యిచ్చుఫలము లా † ద్యుతపంత
ములు వ్యభోదర్కములు భ్రమా † పూరితమ్ము
లల్పతరసమ్మనకరమ్మా † లని యెఱుంగు
మనువమసుఖమ్ము విషయాత్ము † లండఁగలరె ! 9

—* శ్రీకృష్ణుఁ డుద్ధవునకు భక్తియొగ ప్రాధాన్యము సుగ్గడించుట *—

కం. అలఘుగుణాధారులు శాంతులు సమమానసు లకించుదులు దాంతులు కో
రుకులు లేనివారు నా భ, క్తులు వారల కెల్లకడలఁ గూరు సుఖంబుల్. 10

తే. ధాతృపదము మహేంద్రపదము రసాత, లాధిపత్యము సార్వభౌమాధికార
మధికయోగసిద్ధులఁ దుదక కల్లమోక్ష, మైనఁగోరరు మదిని నాఁ యుండెనిలిసి.

వ. ఉద్ధవా ! పరమభక్తుండవైన నిన్నుం జూచి యుబ్బుదును. 12

కం. తనువైన, మదీయాత్ముడ, యిన శంకరుఁ, డగ్రజుండఁ యిన రాముఁడు, నం
దనుడైన ధాత, భార్యయైన ససిరి, నీయట్లుగారఁచి వ్యాత్రియతములున్. 13

కం. ముని నిర్వైరుని నిరపేక్షుని సమదర్శనుని శాంతుఁ గోరి యనుసరిం
తును నిత్యముఁ దత్పదరజ, మున నాలోని జగములనుఁబూతము సేయన్.

చం. ఇతరులఁగాక నన్న భజి యించుచు మద్గతభక్తిభావవీ
పితుఁడయి శాంతుఁడై కరుణఁ వెల్లఁ గనుంగొను చెల్లజీవసం
తతులను వాంఛ లేవ్వియును ధావునఁజేరఁగనీక పొల్పుభ
క్తతతికిఁ గల్గు సౌఖ్య మిటుఁ గం దరమానఁబ యేరికేనియున్. 15

వ. ఇట్లు తమభక్తుండే గాక ప్రాకృతభక్తుండును గృతార్థుండ. 16

తే. ఘోరరాక్షసులంబలఁ గూడముట్టి,
యుగ్రవిషయముల్ బాధించు చున్నఁగూడ
నింతయేని చలించక యిద్ధభక్తి,
వఱలి విషయాళిఁ బరిభవించు పంబడండు. 17

కం. అస్మత్పాదాంబుజ యు, గ్మస్మరణము ఘోరపాత క సమాహంబున్
భాస్మనముం బొనరించును, విస్మయముగ వహిం కావఁ వితరింబోలెన్. 18

కం. నమ్మును యూర్జితభక్తివి, ధమ్మున సాంఖ్యమ్ము లేపము ధర్మము స్వాధ్యాయమ్మును
యమ్మును యోగమ్మును వ్యా, గమ్మును సాధింపలేవుఁగదె నన్ననఘా! 19

కం. సుగుణులకుఁ బ్రియుడ నాత్ముడ, నగునేనొకభక్తికే సుఁమా గ్రాహ్యుడవే
ఱుగనుండెడి చాండాలుం, డుగూడ మధ్యక్తి బావఁ నుండగు సకులుండై. 20

కం. నాపైని భక్తియుండని, యావురుఁడు బవిత్రుఁడేయు టరిదినుమి తపో
దీపిత విద్యయు సత్యద, యోపేతంబైన ధర్మ ముద్ధవ ! వింటే. 21

చం. పులకలుమేనఁ బుట్టవలెఁబొంగి మనంబు ద్రవించఁగావలె
గొలుకులనుండి హర్షమునఁ గొల్లఁగ బాష్పము లూరఁగావలె
బలుకుల గద్గదస్వరము భాసిలఁగావలె భక్తుండన్న న
య్యలఘుచరిత్రుండే యతని యాశయమే పరిశుద్ధ ముద్ధవా ! 22

ఉ. నిక్క-పుబత్తి నాయెడల † నిల్చినవాఁ టటాలుండి సిగ్గులే
 కొక్కెడ నృత్యమల్ సలుపు † నొక్కెడ బిగ్గర బాడుచుండు వే
 టొక్కెడ నవ్యమిండు మఱి † యొక్కెడ నేడ్చుచునుండు వాడనూ
 దృక్కల స్పర్శనాదులను † దృశ్యజగంబును జేయుఁ బూతమున్. 23

కం. అనలధ్వాతంబై కాం,చన మంతర్మలముఁ దొరగి † స్వచ్ఛతఁగను స
 య్యనువున మద్భక్తిసూక్తి, రినిఁ గర్మాశయముఁ బాసి † హృదయము
 వెలుఁగున్. 24

కం. నావుణ్యకథాశ్రవణ,లాపము లన్జితము విమ † లంబగు కొలఁదిన్
 జూపట్టు నూత్మవస్తువు, దీపితమై యంజనాత్తదృక్కులకుబలెన్. 25

కం. విషయాకృతి వహించున్
 విషయమాలనె తలఁచుచున్న † నెడహృదయంబున్
 దృవదీప స్మరించిన నను
 హృషీకవతి మత్స్యరూప † మెనయు మనంబున్. 26

కం. కాన్క స్వప్నేచ్ఛలచం, దాన్క మృషయంచు నెంచి † త దనద్విషయ
 ధ్యానము మాని మది నా,పై నిల్చి సతంబుఁగొల్వి † పలయు న్నన్నున్.

కం. విట యోషిజ్ఞనముల ము,చ్చటలవలనఁ గల్గినట్లై † సంగవు క్లేశో
 త్కట బంధమ్ములు తదితర, పటుసంగమువలన నుద్ధవా! వింటిగదా. 28

కం. నారుల స్త్రీకాముకులం, దూరమునఁ దృజించి దిటముతో నిర్భయచే
 శారామమున విజనమునఁ, జేరి సమాసీనుడై భజింపవలె ననున్. 29

—† ధ్యాన యోగాభ్యాసక్రమము †—

వ. అనిన నుద్ధవుం డరవించాక్షా ! ముముక్షు వేస్వరూపుండవైన ని న్నెట్లు
 ధ్యానింపవలయు నానతిమ్మన భగవంతుం డిట్లనియె. 30

సీ. ఆత్మచ్ఛిఠాతిసి † చాననంబునఁగాక
 సమతలంబున యథా † సౌఖ్యముగను
 నుపవిష్టుడై కాయ † ముంచి సమమ్ముగా
 నుత్సంగమునఁజేతు † లుంచి నాసి
 కాగ్రంబుపై దృష్టి † నడరించి పూరకా
 దిగఁగాని రేచకా † ది గనుగాని
 యభ్యసించుచును బ్రా † నాయామమును దదీ
 యాధ్వంబు శోధింప † నగును నిష్ఠ

అ. నిర్జితేంద్రియః కాయః † నిత్యంబు ముప్రొద్దు
తదవక్షః బదిసారు † లడరిచేయు
చుండ మానమునకేముద్ధవా! వాడు జ
తానిలఁ డగు నంది † యంబు లేదు.

31

వ. ఈ ప్రాణాయామం బగర్భంబు సగర్భంబు నాద్వివిధంబు. మంత్రరహితమగ
ర్భము మంత్రరహితముసగర్భము. అందు సగర్భంబు శ్రేష్ఠంబు అది విను.
దొంతులుగానున్న మూలాధార స్వాధిష్ఠానమణిపూర కానాహతవిశుద్ధాజ్ఞా
చక్రంబులనునాటింటి నడిమిత్రోవ ననుసంధించి బిగునూత్రమాత్రచ్ఛిద్రంబు
పొలుచు. ఆనాహతచక్రముగల హృదయాబ్జమం దవిచ్ఛిన్నంబుగా నోంకా
రము మోఁగుచుండును. దీని నీ సాధకుండు ప్రాణవాయువుచే నాధారము
వఱకుం గొంపోయి మరల సూర్ధ్వము సూర్థాంతవర్యంతము దెచ్చి మరల
హృదయమునం జేర్చి ఘంటానాదంబువలె నుదాత్తధ్వనియిచ్చుచుండ
స్థిరముగా నిలువవలె. ఇట్లు ప్రణవసంయుక్త ప్రాణాయామము గురువు
చెప్పిన చొప్పున సభ్యునించి వాయువును లోఁగొనవలయు. ఉద్ధవా! ఇది
ధ్యానాంగ మింక ధ్యేయము వినుము దేహమలోపల సూర్ధ్వనాళంబు
సరోముఖంబు ముతలితంబు సగు హృత్పుండరీక మరటి పూమొగ్గవలె
ప్రేలాడుచుండును. దాని సరోనాళంబు సూర్ధ్వముఖంబు వికసితంబు నవ్వు
దళకోటితంబు నక్షర్ణికంబుచుం గాఁ దలంచి యాకర్ణికపైఁ గ్రమంబుగా
సూర్యచంద్రాగ్నుల భావించి యయ్యి మధ్యంబుననున్నట్టి

32

సీ. జానుస్పృగావీన † చారుచతుర్బాహు, నీలాభసమకమ † నీయదేహ
మానోజ్ఞకస్ఫుర † స్మకరకుండలకర్ణు, దురగమాయితబలో † ధురసువర్ణ
నిందిరాసుందరీ † మందిరాయితవక్షు, సక్షయకరుణాక † టాక్షవీక్షుఁ
బీతాంబరప్రభా † నితమాక్షుతరమధ్యు, సవిరళానూనభ † క్త్యధ్వసాధ్యు

తే. సుందరకపోలు శ్రీవత్స † సురుచిజాలు, శిష్టజనవరీవన్ము శు † చిస్త్రితాన్ము
విస్తృతలలాటు నవరత్న † భృతకిరీటు, నీరుహనేత్రు వేదవ † ర్ణితచరిత్రు

సీ. మకరకుండలహారు † మర్దితచాణూరు, మధుసుధాప్రతిమేరు † మహితధీరు
మధితమాంసాహారు † మంతాగిరిధారు. మంగళాకారు మ † స్మరకుమారు
మందరధరధీరు † మతిదయాకూపారు, మఘవరాజ్యాధారు † మంజూరీరు
మధురాపురవిహారు † మనుజవమందారు, మతిహితకేదారు † మానసారు

తే. మానితోదారు మదనకో † మలకరీరు, మత్స్యపావతారు మనోభ † మణవిదారు
మధురశుచితరస్మేరు మా † మానచోరు, మన్మథరత్నకోటిరు మ † మత్సరూరు

వ. మఱియు ధ్యానభద్రుని ననురూపావయవోన్నిదుని నతిరమ్యభావుని
 సుందరగ్రీవుని ఘనశ్యాముని శ్రీవత్సేందిరాధాముని శంఖచక్రగదావద్మ
 వనమాలా ద్యుమత్కిరీట కటకకటిసూత్రాంగదాదిభూషుని గౌస్తుభమణి
 ప్రభాన్వితవేషుని సర్వాంగసుందర శుభలక్షణుని బ్రసాదసుముఖేక్షణుని
 సుకుమారుని గుమారమారుని నన్ను సర్వాంగముల హృదయము నిలిపి
 ధ్యానింపవలయు. ఉద్ధవా ! యే స్వరూపము ధ్యానింపవలయునో తెలి
 సెనా ! విను. 35

తే. విషయములపైకే బోకుండ † వేగ నింది
 యమ్ముల మనస్సుతో లాగి † యామనసును
 బుద్ధితోడ నాకర్షించి † శ్రద్ధగలిగి
 నిలుకడగ మదాకృతివయి † నిలువవలయు. 36

కం. కనుమూసినఁ, గనుదెఱచినఁ గనంబడెనువఱకు మన్ను † ఖము ధారణచే
 సినపిడవ మఱొక మంగముఁ, గనవలెఁ దొల్లంటివానిఁ † గలిపిఁగొనుచెడఁ.

కం. ఈవిధమున మదిలోవల, భావింపఁగ నన్నియవయు † వంబులు దుడగో
 యీవత్స ! మత్స్వరూపం, బావిర్భవమగును దేని † నరయుచునున్నఁ.

తే. అనఘ ! మత్స్యితాస్యము స్థిక † మైన పిడవ
 నఖలకారణాకాశమం † దాత్మ నిలిపి
 యదియు విడిచి శుద్ధబ్రహ్మ † మైన నాయె
 డ స్వమారూఢుఁ డగుచునుం † డవలెఁజున్ము. 39

కం. అప్పుడు ధ్యాత్వ ధ్యేయము, లుప్పతిలవు జ్యోతిలోన † జ్యోతియుఁబోలెఁ
 దెప్పునఁ గనుచుండు సతఁడు, దప్పక నాలోనఁ దన్ను † దనలోనన్ను. 40

వ. ఇట్టి సమాధ్యంత ధ్యానమున ద్రవ్యజ్ఞానక్రియాభ్రమంబు నివ
 ర్తించు నని శ్రీకృష్ణుండు పలికినట్లు శుకమహర్షి వచించెను. 41

ఇది చతుర్దశాధ్యాయము సమాప్తము

పంచదశాధ్యాయము

కం. శ్రీధ్యేయచరణ ! విద్య, నృధ్యేహృదయావతరణ ! † మత్తారికుభృ
 త్నాధ్యేతరకరణ ! సా, మాధ్యేత్రీప్రీతివితరణ ! † హరిహరనాథా ! 1

వ. ¹దేవా ! యవధరింపుము శ్రీశుకయోగీంద్రుండు పరీక్షింప రేంద్రునితో
 నిల్లనియె. అట్లు భగవంతుండు దుద్ధవునకు ధ్యానయోగము నుడివి 2

కం. అసఘ! జితేంద్రియఁడయి శ్వాసనియామకఁడగుచుహృదయఁజలజమునాపై
నునిచిన స్థిరముగ నతనికి, ననుపమసిద్ధులు జనించునన నుద్ధవుఁడుకా 3

కం. ఓసామీ! యేధారణ, నేసిద్ధి యెటుల్ జనించు! † నెన్నియొసిద్ధుల్!
దాసునకఁదెల్పు యోగా, భ్యానులకుకా సిద్ధులొనఁగు † వాఁడపుకృష్ణా! 4

* శ్రీకృష్ణం డుద్ధవునకు ఛారణానుగతసిద్ధులం జెప్పుట *

వ. అసవుడు శ్రీకృష్ణం డుద్ధవునితో నిట్లనియె. 5

తే. ధారణలు సిద్ధులును యోగ † పారదృశులు,
వదియునెనిమిది యంచును † బలుకుచుండ
వానిలో నెనిమిది మత్స్య † ధానములగు
లాతివెల్ల సత్వోత్కర్ష † హేతుకములు. 6

సీ. అంగమణువయిననణిమగొప్పదియైన, మహిమ, తేలికయైనఁమఱిలఘిమము
ప్రాణేంద్రియాధిదే † వలెలతోఁగూడి యి, స్థైర్యముల్ పొందినఁ బ్రాప్తిసిద్ధి
విన్నకన్నవి యెటఁనున్నను వాని భో, గ్యముఁజేసికొన్నఁ బ్రాకాశ్యసిద్ధి;
విమలతక్రిప్త † నిమున సామర్థ్యముం, డిన నీశితాసిద్ధి; † నిఖిలవిషయ

తే. భోగముల నసంగుం డౌచుఁ † బొందుచున్న
పశితయుగును; గోరినసర్వ † వాంఛితముల
నెనయఁగల్గినఁ బ్రాకామ్య; † మీ యెనిమిది
యోగికి స్వభావసిద్ధము † లుత్తమములు. 7

సీ. ఊర్మిరాహిత్యము, † నుద్యస్తనోవేగ, గమనము, కామితా † కారయుక్తి
దూరత్రవణమును, † దూరదర్శనమును, సన్యకాయవ్రవే † శానువృత్తి
యమరాప్సరకీడ † నాలోకనము, సంకల్పానురూపాధి † గమ, మహంతి
తాజ్ఞ, స్వేచ్ఛామృత్యు † పనువది సిద్ధులు, నిద్ధగుణోత్కర్ష † హేతుకములు

తే. అన్యచిత్రాద్యభిజ్ఞత † యఖిలకాల
వేత్తృతయఁ బరాజయము ప్రా † ప్తింప కునికి,
ద్వంద్వములకుఁగోడ్పడమి, పా † పకజలార్క,
విషముఖస్తంభనముక్షుద్ర † విభవములగు 8

వ. ఈ సిద్ధు లేనింటి నుద్దేశంబుంబట్టి నుడివితి నిక నేసిద్ధు లేధారణచే నట్లు
కలుగునో వినింతు వినుము. 9

1. కొందఱు ప్రాకాశ్య ప్రాకామ్యముల నొకటిగనే భావించి గరిమము నష్టసిద్ధులలో గణించుదు.
దేహము విరువగుట గరిమము.

సీ. భూతసూక్ష్మోపాధి † పొల్పు నావయిని ద
 న్నాతమనము నిల్పి † మలయు నణిమ ;
 జ్ఞానశక్త్యాత్మకం † బైన మహత్తత్వ
 మది యుపాధి యగు నా † యందునట్టి
 మది నిల్పి మహిమమ్మా † పోవలు ; నల్లే గగ
 నాది భూతోపాధి † యైననన్ను
 దలంచి మనము నిల్పి † దత్తస్మహాభూత
 మహిమమ్మా లతనికి † రహి లభించు ,

తే. భూతవరమాణురూపు న † న్బుద్ధి నిలువ
 లఘిమ కాలసూక్ష్మార్ధత † లలిజెలంగు ;
 దలచె వై కారికుని నహం † తత్త్వ నన్ను
 నింద్రియాత్మత్వ మకు ప్రాప్తి † నెనయగలడు. 10

వ. ఉద్ధవా ! ఇంద్రియాత్మత్వమన సర్వప్రాణీంద్రియాధిష్ఠాత్మత్వమని గ్రహించి
 తివిగదా. మఱి విను. స్థూలమహాభూతోపాధికుడ నగు నాపై మది
 నిలువ గరిమలభించు. 11

సీ. సూత్ర మవ్యక్తవ్ర † సుపు క్రియాశక్తి వ్ర
 ధానమ్యునిన మహా † త్తత్వ మది యు
 పాధిగాగల నన్ను † భావింపఁ బారమే
 వ్యంబైన ప్రాకాశ్య † మందఁగలడు
 త్రిగుణమాయాధీశు † దిక్కాల విగ్రహు
 విష్ణు నాపై మది † వెలయఁజేయ
 జీవదేహప్రేర † కావహమైన యీ
 శిత్వమ్ము వాగ్దే † జెందఁగలదు

తే. ఆత్మ: నారాయణుని విరా † డాదులకును
 బరుడయిన తురీయుని భగ † వతు నిలువ
 పశిత దొడరు; నిర్గుణవర † బ్రహ్మ మెడఁద
 నిలవఁగాఁ బరమానంద † నిలయఁడగును. 12

వ. ఇదియ సర్వకామసమాప్తిస్థానంబు. ఉద్ధవా ! కడమ గుణహేతుక సిద్ధి
 ధారణల నాలింపుము. 13

సీ. ధర్మమయుండు శ్వేతదీప్తివపతి శుద్ధః, దైవ నాయుడ హృదయంబు నిలుపు
పురుషుండు శుద్ధరూపుండగుచు ననూర్తి మత్స్యసిద్ధిగాంచు; మాన్యచరిత!
మఱి గగనాత్ము ను ధి మప్తిరూపుం బ్రాణు, నన్నెడ నిల్చి తన్నాదదృష్టి
వహియింప దూరశ్రవణము లభించుఁజు, మృక్షియం దర్చుని ధి నర్చునందు

తే. నక్షి భావించి నకాధ్యాన ధి మాచరింప
దూరదృష్టి కల్గు; మనంబు ధి తోడఁ బ్రాణ
తనువులం జేర్చి నాయెడ ధి ధారణం బొ
నర్చుగా మనోవేగయా ధి నమ్ము వొడము.

14

సీ. తద్జ్ఞానై మది నుపా ధి దానకారణముగాఁ
గొని యేస్వరూపంబ ధి గుటకుఁ దలఁచు
నాస్వరూపముఁ గాంచు ధి నాయోగి మద్యోగ
ధారణాబలముచే ధి సూరివర్య!
యొకపువ్వునుండి వే ధి తొక పువ్వునకు నేగు
భృంగంబు పోలిక ధి నితరదేహ
మునఁ బ్రవివిక్షువై ధి మనమున దాని భా
వించి స్వదేహంబు విడిచి ప్రాణ

తే. ముఖ్యలింగదేహోపాధి ధి బూని బాహ్య
వాయుమార్గంబునం బర ధి కాయ మొందు;
గుడము బా_{ష్ట}రిచే బీడించి ధి హృదయవత్స
కంఠ మూర్ధములం బ్రాణ ధి గతిని జేర్చి.

15

సీ. బ్రహ్మరంధ్రము మా ధి ర్గమునఁ దనుత్యాగ
మొనరించి తనయిచ్చ ధి దనరు లోక
మలకుఁజోవంగలం; ధి డెలమి మద్గతశుద్ధ
సత్వము ధారణ ధి నలుపువాఁడు
సత్వాంశజాప్తర ధి స్సంఘసంక్రీడలం
గాంచును, సత్వసం ధి కల్పు నన్నుఁ
జిత్తంబునం జొన్చి ధి సేవింప నొదవు రం
కల్పానురూపంబు ధి గా ఫలంబు ;

తే. అఖలయంత స్వతంత్రుండు ధి వైవ మత్స్య
భావ మొడఁద ధారణ చేయు ధి వాఁడు వ్రతహ
తంబు గాని యాజ్ఞాసిద్ధి ధి దాను బడయు
గుణములంబట్టి ఫలములు ధి గొరలుగాదె !

16

తే. ఉద్ధవా ! నాదుభక్తిచే శుద్ధచిత్తుఁ డుదితధారణావిదుఁడైన యోగివరున
కెలమి నిజజన్మమృత్యువఁబృంహితమగు, నట్టిత్రైకాలికజ్ఞానమలరంగలడు.

తే. ప్రకృతిగుణవృత్తులకు సాక్షి భావమున నె
సంగు నను ధారణ యొనర్చు జనుఁడు ద్వంద్వ
ములకుఁ బరిభవ మొందఁడు, భూతహృత్ఫు
సను దలంపంగ నన్యమా సనవిదుఁడగు. 18

కం. యాదన్ములు జలములచే, బాదం గననట్లు నీర వహ్నియదుల నే
బాదఁ గనఁడు మద్యోగన, మాదృతచిత్తుండు యోగమయదేహుండు. 19

కం. శ్రీవత్స శంఖ చక్ర గ, దా వనమాలాసిరత్న భనురాదియుతుఁ
దేవాగ్రణి ననుఁదలఁచిన, చో వాఁడు వరాజయములఁజూడం డెందుఁ. 20

కం. దాంతుం డింద్రియవర్గని, యంత జితశ్వాసుఁ డగుమ భయోగి నిజ
స్వాంతంబున మద్ధారణ, నంతయుఁ గావించ వాని కెది దుర్లభమా 21

కం. ముంగలి డచ్చిసిరులుడ, క్కం గడమవి నన్నుఁబొందఁగఁ దలంచెడి యో
గిం గొంత కాలయాపన, మం గావించి యిటు విఘ్నములచే గలఁచుఁ.

ప. కాన నీయత్పుత్రమయోగమును గారడివిద్వైల కువయోగించి రిత్తపుచ్చ
రాదు. జలచరములకు జలస్తంభనముఁ బక్షులకు ఫేచరత్వము దేవశృకుఁ
గామరూపత్వాదికము నీవిధంబున జన్మావధితపోషంత్రములచే గొన్ని
యోగసిద్ధు లొదవుం గాని మదీయ సాలోక్యాదిసిద్ధులుమాత్ర
మేయితరోపాయలభ్యంబులు కావని యెఱుంగుము. 22

ఆ. సర్వసిద్ధులకును సాంఖ్యంబునకుయోగ, మునకు విమలధర్మమునకుబ్రహ్మ
వాదులకునునేన సాలకుండనుపేతు, భూతుఁడనుబ్రభండఁబూజ్యచరిత !

తే. భూతములు చతుర్విధభూతములకుఁ బోలె
నాత్మనగు నేను బ్రాణి చ యమున కెల్ల
నుండు బాహ్యంతరంబుల నొకటఁగూడ
నావృతుండనుగాక వి ద్యాలవాల ! 25

ప. అని శ్రీకృష్ణుండు యోగసిద్ధుల నుపదేశించె నని శుకమహర్షి వచించెను.

ఇది పంచదశాధ్యాయము సమాప్తము

షోడశాధ్యాయము

- కం. మంచి తమరులను సిరిగొమ్మ చితరుల దైత్యవరుల † నణచితి వెలికి
మంచితనము సూపుచునె న, మంచిత భావమిదియెట్లు † హరిహరనాథా ! 1
- వ. ¹ దేవా ! యవధరింపుము. శ్రీ శుకయోగీంద్రుండు పరీక్షిస్తేంద్రునితో
నిట్లనియె. అట్లు శ్రీకృష్ణుండు వదేశింప నుద్ధవుండు కేలమో డ్పాడల
ఘటించి 2
- కం. దేవ ! పరబ్రహ్మవు సీ, కావరణము లేద లేవ † యాద్యంతంబుల్
నీవాదికారణుడవు, భావస్థిత్యవ్యయోద్భు † వమ్ముల కభవా ! 3
- కం. ఉచ్చావచభూతములం, దచ్చెనటులు చూడఁజాల † రరసి త్రయీ వి
ద్వచ్చయము నిన్నుఁగొల్చు భ, వచ్చరిత మెఱుంగుఁ గానఁబద్ధదళాక్షా !
- వ. పరమర్షు లేయేభావంబుల నిన్ను పాసించి సిద్ధిఁగాంతు రయ్యది వచింపుము.
- కం. భూతాత్మ ! భూతభావన !, భూతచయము నీహమాయ † మోహితమై ని
న్నేతటిఁ గనుఁగొననేరదు, భూతములకు గూఢుడవయి † పాలృదవీశా ! 6
- కం. నీతీర్థవదవదాంభో, జాతములకు వందసములు † జగములుమూటక
భ్యాతిక వెలిఁగెడి నీదు వి, భూతుల నెఱిఁగింపు నాకుఁ † బురుషవరేశ్వర ! 7
- † శ్రీకృష్ణుండు ఉద్ధవున కొత్తవిభూతుల నెఱిఁగించుట -
- వ. అనిన శ్రీకృష్ణుండు డిట్లనియె. ఉద్ధవా ! 8
- చం. అవనికిఁగాఁగ నొండొరువులఁగ్రహ మాని యుయత్సులౌచుఁ బాం
డవులును గౌరవుల్ వినశ † సంబునఁ జేరినకాలమందు నా
ల్లువలఁకులం గనుఁగొని య † కంతితశౌర్యుడూ పార్థుఁ డాత్మబం
ధువు లనుఁగుండెలల్ గురులు † తోడన కంటఁబడం బ్రముగ్ధుడై 9
- చం. కనుఁగవచుండి బాష్పములు † క్రమకపోలములందు డిగ్గఁగాఁ
దనకెడి కేలివేల్చిగువు † దప్పి శరాసన మట్టై మొగ్గఁగాఁ
దనువు చెమర్చుగా నిలుచు † దానికిఁ జాలక పాండురాజనం
దనుఁ డటు వారిపోయె నర † దంబువయిం బెడకేలియూతమై. 10
- వ. అవ్వలఁ గొంతవడికిఁ దెప్పరిలి నన్నుం జూచి 11
- ఉ. స్వార్థవరుండనై పితల † నన్నలఁ దమ్ములఁ జంపుకొంటకే
స్వర్థవహించి కొరవుల † వర్గముతో విలువిద్య నేర్చితి
బార్థివధర్మ మిట్టిదటే ? † పాడవు నెత్తురుకూడుమెక్క న
త్యర్థము కోరు టేమివురు † పార్థము ? యాదవపంశవర్ధనా ! 12

ఉ. జాలితవృత్తి గొగ్గి వడి † వచ్చితి బింకము లాడుకొంచుఁ గ
య్యా లొనరింప జాంధవ గ † భావ సహాయుడ నొఱుఁ బున్నెపు
న్నేలను గంఠనోగదె జ † నించెను ధర్మవిశుద్ధబుద్ధి యే
బాల ననిం బొసర్ప ముర † శాసన ! పాదము కొంపసేరఁగన్.

ఉ. ఇమ్మహిక్నే విధింతుమట † యిష్టుల జ్ఞాతుల ? నెంతపాపకా
ర్య స్మృతి కట్ట ! పెద్ద లెవ † రైనను విన్న సధర్మమంచు గ
న్గిమ్మను చూడిపోయర ? జ † నార్దన ! పూరుని గన్న శుద్ధవం
శమ్ము కళంకిత మృగును † మావలనక రథ మింకఁ దిష్ఠనూ !

చం. అనవిని నేను నవ్వి పని † నాఁగఁగఁ జేయఁగ నీవ కర్తవా !
నిను నియమించువాఁ డొకఁడు † క్తుడు లేడె ? యిటెల మోహముఁ
గ నెడ వటంచు నెన్నియొ వ్ర † కారములం బరమార్థవిద్యఁ జె
ప్పిన విని యట్లు నీవలె నెవృద్ధ యొనర్చెను మద్విభాతులక . 15

వ. అప్పుడు కిరీటికిం జెప్పితి నిప్పుడు నీకుఁ జెప్పెద వినుము. 16

కం. భూతములకు నేనాత్ముడ, నేతను నెచ్చలిని; నేన † నిఖిలప్రాణుల్
భూతమ్ముల స్థితిలయములు, జాతమ్ములు నేన; యేలఁగంశెయవడఁగన్. 17

సీ. గతిమంతులంగల † గతి నేన మఱి వశీ
కుర్యాణులందును † గౌరలుకాల
మును నేన, గుణచయం † బుల సామ్యమును నేన,
గుణుల యాత్పత్తిక † గుణము నేన
ఘనగుణులం దాది † కార్యమ్యునిస సూత్ర
మేన, మహత్తుల † నెనఁగు నమ్మ
హత్తత్వ మేన య † త్యంత నూక్ష్మంబులం
దుం జీవుడనునేన, † దుర్జయముల

తే. స్వాంత మేన, వేదముల న † ధ్యావకుం డ
యిన హిరణ్యగర్భుడు, నేన † యెల్ల మంత్ర
రాజి వర్ణత్రయాత్మక † వ్రణవ మేన
యక్షరములలోన నకార † మగుదునేన

18

సీ. ఛండస్సులందుం ద్రి † చరణగాయత్రినే, నమరులందునుహరిహయుడ నేన
ఆదిత్యులందు విశ్వావ్యాయుడనునేను, వసువులలోహస్య † వహుడునేను
బ్రహ్మస్సులందు విరాజిలు భృగువేను, విశుత రాజులు † మనువు నేను
దేవస్సులందు వక్త్రిలు నారదుడనేను, ధేనువులం గామ † ధేనువేను

- తే. పుడమి సిద్ధులందుం గపి † లండను, దుద్రు
లందు నీలలోహితండ నే, † నండజముల
యందు గరుడండ నేను, బి † త్రాళి సర్వ
ముడఁ బ్రజాపతులందు ద † త్తుండను నేను 19
- సీ. అసురులయందుఁ బ్రహ్లాదుండ నేను, స, క్షత్రౌషధుల క్షపా † కరుడనేను
యక్షరక్షస్సుల † యం దర్థవతి నేను, దంతులందైరావ † తమ్మునేను
యాదావభువులందు † నంబుధీశుండనేను, సురుచివ్రతావుల † దరణి నేను
సరులలో వసుమతీ † నాయకుండను నేను, వాజులం దుచ్చైశ్చ † వంబునేను
- తే. ధాతువుల గాంచనము నేను, † దండకారు
లందు యముడను నేను, స † ర్పాలియందు
వాసుకిని నేను, నాగేంద్ర † పాలియందు
శేషుడను, శృంగిదంష్ట్రుల † సింహమేను, 20
- సీ. ఆశ్రమమ్ములను స † న్నాస్యసంబునేన వ, ర్ణావళిలోన బ్రాహ్మణుడనేన
తీర్థప్రవాహాల † ద్విపథగ నేన స్థిరోదకాశయములం † దుదధి నేన
దివ్యధానుష్కులం † ద్విపురవైరిని నేన, శత్రుమ్ములక శరా † సనమునేన
అతిదుర్గమముల హిమాళయంబునునేన, నివసనమ్ములను మేరువులు నేన
- తే. ధాన్యముల యవలును బురో † ధనులలో వ
సిష్ఠమానియు నేన బ్ర † హ్మిష్ఠులక బృ
హస్పతియు సర్వసేనాను † లందు బర్హి
వాహనుడు వనస్పతుల న † శ్వత్త మేన. 21
- ఆ. చారుశీల! వినుము † సత్రవ రక్షలందుఁ, బూజ్యుడౌ స్వయంభవుండనేన
యజ్ఞములను బ్రహ్మాయజ్ఞంబునేన ప్ర, తంబులం దహింసనంబు నేన. 22
- వ. మార్జన తక్షణ ఘర్షణాది శుచిసమూహంబుల వాయు వహ్ని సూర్య
జలరూపుండైన శోధకుండునేన. అష్టాంగయోగంబులలో నాత్మసంగో
ధంబు నేన. విజగీషుసాధనంబులలో మంత్రంబునేన. వివేకాది నైపుణ్యం
బులలో నాత్మానాత్మవివేకవిద్య నేన. అభ్యాత్యస్యధాభ్యాతి శౌస్యభ్యా
త్యసత్త్వాత్యనిర్వచనీయభ్యాతివాదులలో నదియా! యిదియా! యనెడి
దురంతివికల్పంబు నేన. 23
- తే. అంగసలయందు శతరూప † సపుదునేన
పురుషవరులందు స్వాయంభు † పుండనేన
మునులయందు నారాయణం † డను సనత్కు-
మారుడను నేన సూ బ్రహ్మ † చారులందు. 24

- సీ. అఖిలధర్మముల సః † న్నాన్యసంబునేన డ్దే, మాళి నంతర్నిష్ఠ † యగుదునేన
అతిగుహ్యములను సః † స్మృతహాసములునేన, మిథునంబులం బరః † మేష్ఠి నేన
అప్రమత్తులయందుఁ హాసంబదియేన, ఋతువులందువసంతః † ఋతువునేన
మాసంబులందును † మార్గశీర్షమునేన, యుగములలోఁ గృతః † యుగము నేన
- శే. తారలం దభిజిత్తార, † గీరులందు
ససితుడును దేవలుఁడు నేన, † వ్యాసులందు
ఘనుఁడు ద్వైపాయనుఁడు నేన, † కవుల
యందుఁ భార్గవుండను నేన కృతః † సాన్వభావ!
- కం. వరభక్తులలో నుద్ధవ!, యరయంగా నీవునేన † యనుపమవిద్యా
ధరుల సుదర్శనుఁడు కిం, పురుషులయం దాంజనేయ † మూర్తియు నేనే.
- కం. రతనములఁ బద్మరాగం, బతిసుందరములను దమ్మి † యరవిరి భగవ
త్తతి వాసుదేవుండను గో, స్మృతము హవిస్సులను నేన † కీర్తితచరితా! 27
- కం. కితవుల ద్యూతము నేనే, తితిక్షులతితిక్షు నేన † తృణజాతుల సం
తతిఁ గుశము నేన సత్వో, స్మతుల మసత్వంబునేన † సమ్ముకుమారా! 28
- కం. బలియురబలదీప్తులు, ని, చ్చలు వ్యవసాయులను బాలుచు † సంపద, గంధ
ర్వులవిశ్వావసుఁడును, భ, క్తుల సత్కర్మంబునేన † కోవిదవర్యా! 29
- వ మఱియు భక్తులు పూజించు వాసుదేవ సంకర్షణ ప్రద్యుమ్నానికుద్ధ
నారాయణ హయగ్రీవ వరాహ సృసింహ బ్రహ్మఖ్య సవమూర్తులలో
వాసుదేవుండను నేన. 30
- శే. అచ్చరలఁ బూర్వచిత్తిని, † నద్రులఁగల
స్థైర్యమును, ధరా గంధ మ్ము † దశ మధుద్ర
వంబు, తేజస్థులను విభా † వసుఁడు నేన
రవిహిమాంశు నక్షత్రాల † ప్రభలు నేన. 31
- శే. అద్భుతుడ వీరులందు, (బ † హ్యజ్యులందు
బలిని, గగన వరాఖ్య † బంబు నేన
పాణిబలభవంబు స్థితి ప్రల † యంబు, నింది
యముల యర్థగ్రహణక్షి † యనఘ! నేన. 32
- వ. ఉద్ధవా! మద్విభాతులెఱింగితివా! మఱియు వినుము. మహాదహంకార
పంచతన్మాత్రలను సప్రప్రకృతివికృతులుచు బంచమహాభూతై కాదశేంద్రి
యంబు లనుబోడశవికారంబులును నేన పురుషాఖ్యుండయిన జీవుండును
నేన. అవ్యక్తంబైన మూలప్రకృతియు నేన, ప్రకృతిగుణంబులైన సత్త్వ
రజ స్తమంబులు నేన. పరబ్రహ్మంబునేన. 33

- తే. వీనిపరిగణనము నేన + వీనితత్వ,
 సీశ్చయోదిత జ్ఞానంబు + నేన యీశ్వ
 రుండు జీవుండు సర్వాత్మ + కుండు గుణియు
 గుణము నగు నన్ను విడిచి యొ + క్కొండులేద. 34
- మ. ధరణీరేణువులం గణించుట కన + స్తంబైన కాలంబునం
 దరమా నేమొ మదియబుద్ధి; కటులై + నకా మత్కృతాండావళీ
 పరిసంఖ్యానమె కష్ట మందలి యన + ల్పంబైన మద్యూతులం
 బారి లెక్కింపఁగ నేనె నేర; నిక న + ల్పం జెప్పఁగా నేటికి? 35
- తే. బలము త్యాగమ్ము కీర్తి యై + శ్వర్యములును
 శ్రీవ్రభావ విజ్ఞానముల్ + హీతిత్వ
 లును మనో నయానాహ్లాద + జనకములును
 గలుగు తావు లెల్ల మదంక + కములు వత్స! 36
- చం కటిపితి సీకు సంగ్రహము + గా నిట నాదువిభూతులెల్లఁ బెం
 పటి యివియే గదయ్య పర + మార్థము లంచుఁ దలంతువేమొ! యా
 తెఱఁగునఁబోకు మియ్యవి మ + దిం గలిగించును దుర్వికారముల్
 మఱి గగనప్రమానముల + మాడ్కిని మాటలలోన తోఁచెడిక. 37
- తే. కాన వాక్కును పరికట్టు; + మానసంబు
 నిలుపు; ప్రాణంబుగెలుము; నిం + ద్రియములను య
 మింపు; సాత్త్వికబుద్ధి ద + మింపు బుద్ధి;
 నింక నెట్టులు సంసార + మేర్చుచిన్న? 38
- కం. మనమును వాక్కును నియమిం, పని మునిచేసెడితపంబుఁ ప్రతమును దానం
 బును నామకంఠసీరం, బును బోలెం దుదకు మిగులఁబోదెయ్యెదియుక. 39
- కం. కనుక మనోవాక్పాణము, లను నియమించి మదిలోఁ దలంచుచు నన్నుక
 ఘనభక్తియుక్తబుద్ధిం, దనరిన నుద్ధవ! కృతార్థ + తముఁడవుగావే! 40
- వ. అని శ్రీకృష్ణుండు బోధించెనని శుకమహర్షి వచించెను. 41

ఇది షోడశాధ్యాయము సమాప్తము.

సప్తదశాధ్యాయము

- కం. శ్రీరమ్య! గరుడపుష్పభాం, సారోహకళాతిసామ్య + హస్తేశ్వరమా
 గారిహృదయాక్రమ్యా! + ప్రారూఢజ్ఞానగమ్య! హరిహరనాథా! 1

వ. 'దేవా ! యవధరింపుము శ్రీ శుకయోగీంద్రుండు పరీక్షింపఁబ్రేరేంద్రునితో నిట్లనియె. అట్లు కృష్ణుండు తనవిభూతులం దెలుప నుద్ధవుం డంజలి ఘటించి 'స్వామీ !' భక్తుల సత్కర్మంబు నేన' యంటివి. మఱియు నచ్చట నచ్చట.

2

తే. భక్త్య వర్ణాశ్రమాచార ధర్మములు
దర్శింపఁజూచి మనఃస్వతంత్రికి నీవు
భక్తిసాధనమృగు ధర్మవిధియు గ్రాహ్య
మంచుఁ జెప్పితిగదె తొల్లి యంబుజాక్ష !

3

కం. నరులెల్ల రెల్లు ధర్మాచరణమృచ మెలఁగ నడఁద ధర్మభవ
చరణములపైని బుట్టునో ! యరవిందదళాయతాక్ష ! యానతియీవే!

చం. పరమనుఖప్రదంబయిన ధర్మపదార్థము తొల్లి చెప్పి తా
దరమున హంసగూఢమున ధాతృముఖులవిన; నిష్పాదెంతయో
జరుగఁజాల, మయ్యది ప్రచారమునం గనపింప దింక నె
వ్వరు నడవంగలారు మఱ ధంజన ! నీ వవనిం దొంగఁగఁగ.

5

ఉ. మూర్ఖులు చాల్చి వేదములు పొల్పెడి బ్రహ్మసభాంతరంబునక
వర్తిలువారలందుఁ గను పట్టఁ జొకండును నీవలెం గలా
మూర్తి ! తదీయధర్మచయ ము న్నుడువ న్నడవక సృజింపఁగ
గర్తవు నీవుగా కొరులు గారుగా ! యగదా ! గదాగజా !

6

తే. కాన సర్వధర్మజ్ఞుండ వైన నీవు, భక్తిలక్షణ ధర్మతత్త్వము వచింపు
మెవని కేచందమున విధియింపఁబడెనో ! నందనందన! గోవింద! నందకంద!

—* శ్రీకృష్ణుం డుద్ధవునికి వర్ణాశ్రమధర్మాదులు నుడువుట *

వ. అని యిట్లు స్వభృత్యముఖ్యుండైన యుద్ధవుం డడుగ భగవంతుడైన
శ్రీకృష్ణుండు సంప్రీతుండై మర్త్యుల క్షేమంబునకై సనాతనధర్మముల
నిట్లు చెప్పందొడంగె.

8

కం. రమణీయచరణ ! నీవ్రశ్మము ధర్మ్య మ్ముత్తరంబో ! సంకెద విను; శ్రీ
ద్ధమేయిం దానిధివిన శ్రేయముఁబొందుట కేమిసందియములే దనఁఘా !

9

తే. అనఘ ! కల్పాదికృతయుగ మందు నరుల
కలరు వర్ణంబు హంసాహ్వ యమున నవుడు
జనులు కృతకృత్యులైరి నూ జాతిమాత్ర
ముననె కాననే కృతయుగం బనుట దాని.

10

- తే. ప్రణవమే తొల్లి వేదమ్ము † పత్స ! నాల్గు
పాదముల ధర్మమును వృష † భస్వరూప
ధరుడ నగునేన; యనఘులు † త్తములు మునులు
హంసరూపు న న్నొల్తు రే † కాగ్రమతిని. 11
- వ. అప్పుడు ధర్మము మనోవిషయమ్ముగా నుండె; క్రియావిషయంబగు
యజ్ఞాదికము లేదు. పిదపఁ దేతాయుగప్రవేశమందు మద్వైరాజరూప
ప్రాణనిమిత్తంబువలన హృదయ సకాశమునుండి ఋగ్యజుసామరూపవేద
ముదయించె దాన యజ్ఞంబు వొడమె. హాతాధ్వర్యవౌద్ధాత్రమ్ము
లచేఁ ద్రిరూపమగు నయ్యజ్ఞంబు నేనైతిని. 12
- కం. వైరాజపురుష ముఖ బా, హూరు పదమ్ములను జనన † మొండిరి విప్ర
క్షౌరమః వైశ్య శూద్రులు, వేణుగ నాచారములును † వెలుఁగొందంగ.
- తే. మజ్జఘనములను గృహశ్ర † మంబు; హృదయ
మునను బ్రహ్మచర్యము; వక్ష † మున వనస్థ
తయు; శిరమున సన్న్యాస ము † ద్భవములయ్యె
నిన్వి నాలు గాశ్రమము ల † హీన కీర్తి. 14
- తే. వర్ణముల కాశ్రమముల కు † త్పత్తి భూమి
ననుసరించి యుత్తమ మధ్య † మాధమాది
భేదములు జనియించె నీ † పృథివిమీఁదఁ
బ్రకృతి నెవ్వారు శాసింప † పలఁతు లఁగు ! 15
- కం. శమమును దమమును సంత్తో
షముఁ దప మార్జవము భక్తి † శౌచము క్షమ స
త్యము దయయును నీవది శు
భ్రమనీషా ! బ్రాహ్మణస్వ † భావమ్ములగుక. 16
- కం. ధైర్యము. తేజము బలహా, దార్యము యత్నము తితిక్ష † స్థైర్యము పరమై
శ్వర్యము బ్రహ్మణ్యత్వము, శౌర్యము నను నీవదియును † క్షత్రప్రకృతుల్. 17
- ఆ. దాతృతాన్రతం బ † దంధ మాస్తిక్యంబు, విప్రసేవనంబు † విత్తవృద్ధి
సలుపుకార్యములను † సంతుష్టే లేమియు, వైశ్యజనులకుండు † వశ్యతులనఁగు 18
- వ. నిష్క-పటంబైన గోబ్రాహ్మణ దేవశుశ్రూషయు యథాలబ్ధసంత్తోషము
శూద్రవశ్యతులు. 19

- అ. అన్మతభాషణంబు † నాస్తికత్వము తృప్తి
శుష్క-విగ్రహంబు † శుచితలేమి
క్రోధకామములు ని † గూఢచోర్యంబు నం
త్యజాల ప్రకృతు లంచు † నరయు మనఘు !
- తే. ప్రాణిగోటికిఁ బ్రయహితంజై నచింత, సత్యమాడుటభూతహింసనములేమి
క్రోధలోభ కామస్తేయఃరోధనంబు, సార్వవర్ణిక ధర్మసంఘయము వత్స !
- † శ్రీ కృష్ణుం దుద్ధవునికి బ్రహ్మచారిధర్మము బువదేశించుట -
- వ, ఉద్ధవా ! ద్వివిధబ్రహ్మచారులలోఁ బ్రథమంజైన యువకుర్వాణుని అక్షణ
ముల వినుము. 22
- తే. అనువూర్వ్యంబుగా ద్వితీ † యజననంబు
నువనయనము పొంది ద్విజం డ † ను త్తమగురు
కులమున వసించి దాంతిసం † కలితుఁ డగుచు
వాగ్మ్యతుండయి త్రయిని నే † ర్వంగవలయు. 23
- సీ. అక్షమాలా మేఖిలాజనంబులు కమం
డలువు జంబెమ్ము దం † డము ధరించి
యభ్యంగనాది సౌ † న్యత జాతజటుండయి
విమలంబులగు పవి † త్రములు దాల్చి
ధౌత దద్వాసో వి † ఛానుండుగాక ర
క్తాసనంబుల పజ్జ † కరుగఁబోక
స్నానభోజనహోమ † జపముల స్మృత్రమ
లోత్సర్గములయెడ † నుక్తులుడిగి
- తే. మసలవలయుఁ గక్షోరు రో † మ నఖ ఖండ
నంబు దగదు రేతో విస † ర్గంబు గూడ
దవళత ఘటిల్లెన్కా స్నాతుఁ † డగుచుఁ దివది
జపము సేయంగనగుఁ బ్రాణ † సంయమమున. 24
- కం. ఇరుసందెలిందు వాఙ్మయ, మరతుండయి జప మొనర్చి మఱియు నవల భా
స్కర గోవిప్రాచార్యుల, గురువృద్ధుల సురల భక్తిఁగొల్పంగవలయున్. 25
- కం. తనయాచార్యుని ననుగాఁ, గనుఁగొనవలెఁ బరిభవింపగా † దెందు; నరుం
డనుకొని యసూయవడరా, దనఘ! గురుఁడు నకల దేవతాత్మకునుమి.
- కం. ప్రాత స్నాయంకాలా, సీతిము భైక్షాన్నము గురు † ని కొసంగడిమేల్
చేతయు నతఁడనుమతియిడఁ, బ్రీతిగఁగుడుచుటయు వర్ణివిధులుకుమారా!

- మ. గురువర్యుం డగుగం బిలుండఁజరుచుకొనఁ గూర్చుండఁగా దాపునం
ధరఁ గూర్చుండుచుఁ బండఁగా జరణపఁ ద్యం బొత్తుచుకొనిల్వఁగాఁ
గరములో మోడ్చి నతాంకుడై నిలుచుచుకొనఁ గట్టించి వేదంబు నీ
వరుసకొ సాంతము నేర్వఁగా గురుకులాఁ నానంబు సేయందగుకొ. 28
- ప. ఇట్లఖండప్రతంబు బూని భోగవివర్జితండై వివ్యాసమా ప్తివర్యంతంబు
గురుకులవాసం బుపకుర్వాణుండు సేయు. ఉద్ధవా! యిక ద్వితీయుండగు
నైషికవర్ణ విశేషధర్మముల నాలింపుము. 29
- కం ఈవర్ణి నిఖిల నిగమక, శావాసము బ్రహ్మలోకఁ ద మందఁ దలఁచుచోఁ
దా వేదాధ్యయనంబున, కై వరగురు వశిము సేయఁగావలె దనువుకొ. 30
- కం. తనయందు భూతములయం, దనలమునందు గురునందుఁ నపృథజ్జాతితో
ననుఁ బరము నుపాసించం, జను ననఘుండు బ్రహ్మవర్చఁ నము పెంపారకొ. 31
- కం. వెలఁదులఁ జూచుట తాకుట, వలుకుట వరియొచకముగఁ బదరుట విడువకొ
వలె మిథునీభూత ప్రాణుల సైతము చూడరా దఁ నూనప్రతుండై. 32
- ప. మఱియు,
తే స్నాన మాచమనంబు శౌచంబుతపము, నాదుపూజసంధ్యోపాసంబుతీర్థ
సేవ త్రికరణసంయుతభావ మఖిలభూతకోటి మద్భావంబుఁ పొందుసేత 33
- ప. అస్పృశ్యాభిక్ష్యాసంభావ్య వర్జనంబు ననునివి సర్వాశ్రమప్రయుక్త
నియమంబులు. ఇట్లు బ్రహ్మప్రతధరుండైన నైషికబ్రాహ్మణుండు తీవ్ర
తపంబునఁ గర్మాశయముల నెల్ల దగ్ధంబొనర్చి నిర్మలుండై మద్భక్తియొసంగ
వహ్నివలెఁ బ్రకాశించుచుండును. వీడు గార్హస్థ్యము స్వీకరింపఁడు.
ఉపకుర్వాణుం డట్లుగాక, 34
- కం. వావిరిఁ గృతాధ్యయనండై, యావలియాశ్రమ విపృత్సనాచార్యులు
జేవలనుననో తీర్చి న, మావర్తన మాచరించుఁ నది గుర్వాజ్ఞకొ 35
- కం తనయిచ్చకొలఁది గృహమునో ?
వనమునో ? న్యాసమునో ? పొందఁ పలయును లేకుం
డినఁ గ్రమముగ నాశ్రమములఁ
గనునది యెద్దియునులేకఁ కాలఁ జనదిలకొ. 36
- కం. కాముకత గృహియగుం జే, తోమలతాకాంక్షవలనఁ నారణ్యకుండో
భూమినురుండు శుద్ధమనోమహితుండు ప్రవజితతఁ నూలొల్పునడకొ.

— శ్రీకృష్ణః చుచ్ఛపునకు చాతుర్వర్ణ్య ధర్మముల నుపదేశించుట —

కం. అనవద్యచరితను సవ. ర్ణను శుభలక్షణసమేతః † బ్రహ్మనిమే నౌ
ప్సినదానిం చినదానిక, ఘనగుణః గన్యకను బెండ్లి † గాఁ దగు నవఘా ! 38

తే. యజన దానాధ్యయనములు † ద్విజులకెల్ల
ముఖ్యధర్మంబు లందును, భూసురులకు
నాత్మవృత్తికై యాజనా † ధ్యావన ప్ర
తిగ్రహంబులు గూడ నా † దేయములగు.

39

సీ. యజమానుఁడు ప్రతిగ్ర † హంబునం గీర్తి త
వస్తేజములు డిందఁ † బాఱునంచుఁ
దలఁచుచో యాజనా † ధ్యావనంబుల వృత్తి
గొననగు నయ్యవి † గూడఁ గృపణ
తాదిదోషాక్తము † లని యెంచు నెడల శి
లోఁఫవృత్తులఁ గాంచు † టావ్పించుడు
బ్రాహ్మణతనువు త్ను † ద్రమగు కామార్థంబు
గాడ, యిచ్చోటఁ గృ † చ్ఛాది ధర్మ

తే. సాధనంబుల, కట దివ్య † సౌఖ్యములకు;
భక్తుఁడు శిలోఁఫవృత్తులఁ † బ్రముద మొందు
చాతీభేయాది ధర్మకా † ర్యములు ఫలము
విడిచి నల్పుచు గృహమందె † వడయు శాంతి.

40

కం దారిద్ర్యాంభోరాశిం, బారము గన కిడుమ గుడుచు † భక్తుని విప్రం
జేరి దయ నుద్ధరించెడి, వారి వివజ్జలధి నావ † వలె దాటెఁతుక. 41

చం. ప్రజలను దండ్రీవోలె నరఁపాలుఁడు దుర్వ్యసనాశినుండి ప్రో
వజనును దన్ను నన్యులను † బాలనసేయఁగనౌ గజంబులక
గజవతివోలె, నట్లయినఁ † గల్గవరాశిని బాసి యర్కదీ
ప్రిజెనయు నభయనమున † వెళ్లి దివంబున సౌఖ్యమందెడిక. 42

చం. వెర వొండేమియు లేమి జీవితకునై † విక్రేమమే యమ్మియో!
కరవాలంబును బూనియో ! తన వివ † త్కాలంబు నెబ్బంగి నే
జటుపంగవలెగాక నీచజనతా † సంసేవలం జొచ్చి యీ
ధరణీదేవుడు బాధ లొందఁడగ దా † త్మక యాదవగ్రామణి ! 43

ఆ. సృవుఁడు వేటనో ! వణిగిగ్నృత్తివలననో ! విప్రరూపముననో ! వెడలద్రోయ
వలయుఁ దనకు రా విశిషత్కాల ; మంతియ, కానినీచసేవఁగదగుగాదు. 44

- ఆ. విట్కులుండుశూద్రఁడవుత్తినిశూద్రుండు, బురుడముఖులవృత్తిఁబూని యెట్లా
తమకుఁడనుకొనదవినఁతద్వివత్కాలముల్, గడపుకొనఁగవలయుఁగడఁకతోడ
- వ. వర్ణాంతరవృత్తి నవలంబించినవారు తమ యావత్కాలానంతర మవశ్య
మాత్మవృత్తిస్వీకార మొనరింపవలయు. ఉద్ధవా! గృహస్థున కావశ్య
కములైన పంచయజ్ఞముల వినుమా. 46
- సీ వేదాధ్యయనమునఁజేసిన బ్రహ్మయజ్ఞము, ద్వాసముపిఱుణంబు ఁ తరలిపోవు
యాగీయవహ్ని స్వా ఁ హాకారమున వే, దేవఋణం బెల్లఁ ఁ దీటిపోవు
సీరాదులకా న్యధాఁకారమ్ముగఁ బితౄశ్చ, కిడిఁక బితౄణంబు ఁ కెడిసిపోవు
తన యింటి కేగుడెఁచినవారలకు శక్తి, కొలఁదియన్నదకాఁదులిడవలయు
- ఆ. అద్దియే మనుష్య ఁ యజ్ఞంబు ; మఱిభూత
ములకు బలినొసంగ ఁ వలయు నిదియె
భూతయజ్ఞ ; మిట్టి ఁ పౌలువునఁ బంచయ
జ్ఞములు నిత్యముం బా ఁ నర్పవలయు. 47
- కం. తనకులవృత్తి యదృచ్ఛం, బొనరిన న్యాయ్యశుచి విత్తమునఁ జోప్పులపీ
డన మొడవకుండఁ గ్రతువుల, నొనర్చి ననుఁ బూజసేయఁనొప్పుకా గేస్తుకా.
- ఆ. బహుకుటుంబ భార ఁ వహుఁడయ్యుడత్కుటుం
బమున నక్తుఁ డగుచు ఁ మసలరాదు
గృహమునందు దేహ ఁ మీశ్వరునందు స్వాం
తమ్ముఁలిపి మెలఁగఁ ఁ దగుఁ గుమార ! 49
- కం. దృష్టమగు విశ్వమట్టు ల, దృష్టమగు త్రివిష్టవము నఁయిత ముద్ధవ ! వి
శ్రష్టమగు నంచు నెడ వి, స్పష్టమ్ముగ నెఱిగి మెలఁకు ఁ వగ నుండ నుఱుకా.
- ఉ. నిద్దురలోనఁ దోచు తరు ఁ ఁ జననీ ధన నీవుదాదు లా
నిద్దురవాయఁ దోచునట ? ఁ నిత్య మెఱుంగమె దీని ! నట్లె జా
గ్రద్దశఁ దోచు నర్థమును ఁ గాయముపాయఁదొలంగు నంచుఁ దా
బుద్ధి నెఱిగి వీనిపయిఁ ఁ బుట్టఁగనీయఁగరాదు మక్కువకా. 51
- మ. కలలో నిత్యముఁ క్రొత్తక్రొత్తగ నుతా ఁ గారాంగనా తాతమా
తలు గనట్టుచు నుండు రెంతయును జిఁత్రంబొ నిదేరితిఁ బ్రా
ణుల కుండుం బ్రతిజన్మమందును విభిఁన్నుల్ పెక్కు రాత్తోడ్బవా
దు లటుకాగాన మమత్వమేటికి! గృహస్థుం డొందుటల్ యాదవా ! 52
- ఉ. ఎండలఁబోవుచుం బెడవు ఁ లెండిపిసానఁ బ్రపాగృహంబు నెం
దుండియొ చేరవచ్చు పథి ఁ కోత్కరమట్లు ఋణానుబంధ మొం
డొండఁ గలంపఁ గర్మపథ ఁ మూని సతీసుతశాంధవాదు లి
ట్లుండిరి గీముసేరి యను ఁ నూహముమై విడనా మమత్వముకా. 53

- ఆ. ఒక్కపూట నిలిచి † యొడవిన గంజయో
కలియొ ద్రావి ముదమఁ † గాంచునట్టి
యతిధిమాడ్కి గృహము † నందహంకారమ్ము
మమత విడిచి గేస్తు † మనుటయొప్పు. 54
- కం. గృహమేధీయము కర్మవి, వహమున వనుఁ బూజనేసి † వరలుటయొప్పుకొ
గృహమందో! వసమునందో!, స్పృహలెల్లం బాసి యత్తురీయమునందో!
- ఆ. ఇషణములకు మూటి † కెడలోనఁ జోటిచ్చి
యహము మమత రెంటి † నాదరించి
గేహమందె మివుల † మోహచిత్తుండగు
వాఁడు బద్ధుఁ డుద్ధ † వా! నిజంబు 55
- ఉ. పిల్లలతల్లి యెన్నఁ డిలు † వీడి యెఱుంగదు నేటికాలపుం
గల్లలుఁ గార్లు నేర్పినది † గా, డిటువారటువారు నాడుకో
నిల్లె; కుమారుఁ డొక్కనికి † నీడునురాద గృహంబుదిద్ద; హా!
చల్లఁగ నేనుదాటఁ గొన † సాగుట యెట్టులో! కావురంబిఁకా! 57
- చం. కడి యిసుమంతవోని స్థితి † కాలము డాయుచునుండె మంచపుం
దొడుగఱలై యిలంబడినఁ † దోఁపర, వృద్ధులు చీకు దింతలం
బడలిరి, కట్టవ్రానికయుఁ † బాసెను నీర్పిడువాడ నేనె యం
చెడఁడఁ దలంతు రీపితల † నే నటునాసెద నిప్పు డక్కటా! 58
- చం. అభము శుభ మొఱుంగ రెవ † రావులొ శత్రులొ కాన, లొంటినుం
డో భయము సెంచుచుండుదు రె † డందలఁ, దాఁకుట తప్పటల్ కలుం
బభరము పూనుటల్ దెలియు † వారలుగా, రిటువంటి సంత నీ
విభవము నక్కటా! యెటుల † వీడి చనంగలవాడ నిఁకిటకా. 59
- ఉ. ఇచ్చిన యున్న లేమగునో? † వృద్ధి వివాదము లేక తిన్నఁగా
వచ్చునె? యొడ్ల చేఁ బడక † పండినవంట గృహమ్ము నేగునే?
ఎచ్చిరిలంగఁ జూడరట † భృత్యులు కావులు? నింటిగౌరవం
బొచ్చెము నేయఁజూతురొ? య † యో! యధికాదులు నేను బాసినకా.
- కం. అని యివ్వధమున గృహవా, సనా నిహిత మూఢహృదయఁ † చాంచల్యుండై
తనవారలఁ జింతించుచుఁ, జనువాఁ డతితామసోగ్ర † జన్మము వొందుకా.
- వ. అని కృష్ణుండు నుడివె నని శుకమహర్షి వచించెను. 62

అష్టాదశాధ్యాయము

కం. దేవా! శబ్దమే ముఖ్యమో? విషయమే ప్రధానమో? తెలిసికొనం
గా విజ్ఞత సీవీవ, య్యా! వరకరుణాసనాథ! హరిహరనాథా! 1

వ. ¹ దేవా! యవధరింపుము. శ్రీశుకయోగీంద్రుండు పరీక్షిస్తూ రేంద్రునితో
ఁటనియె. శ్రీకృష్ణుండు డట్లుద్ధవునికి గార్హస్థ్యధర్మములు నుడివి వానప్రస్థ
ధర్మముల వాఁకొక దొడంగె.

-* శ్రీకృష్ణుండు డుద్ధవునికి వానప్రస్థధర్మముల నుడుపుట *-

కం. తన యాలిని విజ్ఞలయిన, తనయాలికడ నిలిపియె! † తనవెంటం దో
కొనియె పనవినిక్తువు పన, మున కరిగి ప్రశాంతచిత్త † మున నుండదగుకా.

వ. ఇట్లాయు స్త్రుతీయభాగము పంచనైవేద్యవర్జితం బుండవలయు 4

అ. పూతవస్యకండ † మూల ఫలంబుల, వృత్తిసేసికొనియుఁ † వృణచయములూ?
వల్కలములూ! లేక † వర్ణాజనంబులూ?, మొలకుఁజాట్టుకొనఁగవలయుఁజావ్వె.

కం. తల గడుగరాదు ముప్పొద్దులు సీశ్య న్యునుఁగవలయుఁ † దోముట మాన
స్వతెరదముల, † గూడదు ఁం తల రోమ శ్మశ్రు దీర్ఘ † సఖఖండనముల్.

తే. స్థండిలమ్మున శయనింపఁ † దగును; గ్రీష్మ
మందుఁబంచాగ్నిమధ్యమ్ము † నందు భూరి
వర్షధారలకొర్చుచుఁ † బ్రాప్తవలను;
గంఠదఘ్నంబువుల శీత † కాలమందు.

7

చం. నిలిచి తనమ్ము సేయవలె † నివ్వరి ధాన్యము తెచ్చి యయ్యలూ
ఖలముననో? శిలాతల ము † ఖంబుననో? మఱి దంతవజ్జీనో?
వులుముడుఁ బొట్టువావవలె, † బోలు భుజింపఁగ నగ్నివక్తముల్;
ఫలముఖ కాలపక్వముల † వాడఁగవచ్చు పనఘఁ డెంతయుకా.

8

చం. తనభుజియింప నెంచినది † తాఁ జని తెచ్చికొనంగఁజెల్లు; నొ
డ్లను నియమింపఁగూడదు; బ † లంబును దేశముఁ గాలముం గ్రహిం
చి నిలువచేయరా, దెదియు † శ్రేష్ఠము క్రొత్తది, ప్రాత్రవానినిం
గొనుట పొసంగ దెప్పుడును, † గూ డదు సంఘము మిట్టివారికికా.

9

తే. చరు వురోడాశములు పన † సంభవములు
గాఁగ శారదాగ్రయణాది † కాలచోది
తక్రతువు లొనర్పవలె, క్రౌ † త పశుబంధ
నము వనాశ్రములకును నిం † ద్యము కుమార!

10

వ. ఇట్లే వన్యద్రవ్యంబులచే దర్శ పూర్ణమానములను నగ్నిహోత్రంబులను జాతుర్మాస్యంబులను వనాశ్రమి యొచరింపవలయు నని నైగమవచన మ్ములు గలవు. 11

కం. ఈమాడ్కిఁ దపముచేసి తపోమయు నను గొల్పునట్టి ధముని కృత దేహం దాముకొనునన్ను; విఘ్నము, ప్రామిసఁ గ్రమము క్షియిషిభుఁ పనములవలనక. 12

కం. ఎమ్మలప్రోవులు మిగులఁగ, నిమ్మెయిఁ దప మాచరించి యెలమిని నైవ ల్యమ్మను బొందక యల్పి, యమ్మగు కామమ్మగోరు ధనజ్ఞుడు గలఁడే! 13

చం. శ్రవణము శబ్దముంగొనదు ధ చక్షువు దృష్టి యడంగిపావు స్నా యువుల సిరాముఖాదులఁ గ ధ దుష్ట బృహ ద్రుధిఁ ప్రవాహముల్ సవ గనరాక వట్టు, బెలు ధ చ స్వలు లంగము నిండు, నక్కటా! యవయవపాటవం బెడలు ధ పన్ని బలా లుడుగుం జరాదశక. 14

చం. తడఁబడు సంఘినాశములు ధ తావులు దప్పెడు దంతపంక్తులుక వడకెడు సంగుళుల్ ముడుత ధ వాటు సస్యగ్వర, కుత్తుకం దగు ల్వడెడు నెలుంగు, గల్లు ముది ధ వ గ్గగుటం బలమేది యాత్మలో నిడుకొని సావనాన్ని స్మరి ధ యించుచు నక ముని వహ్నిఁ దూరనా. 15

— శ్రీకృష్ణుఁ డుద్ధవునకు సన్నాపిని ధర్మములు నుడువుట —

తే. బ్రహ్మలోక వర్తంత భు ధ వనము లెల్లఁ గర్మఫలరూపముల్ దుఃఖ ధ కారణమ్మలని విరక్తి వహించి న్య ధ స్తాన్ని యగుచు నతఁడు సన్నప్తసింహంగనా ధ నద్ది వినుము. 16

కం. రాజ చ్ఛాద్ధాప్తక యు, క్షాజావ త్యేష్టి మత్స ధ వర్త సలిపి ని ర్వాజిత సర్వము ఋత్వి, గ్రాజి కొసఁగి, యగ్ను లెల్లఁ బ్రాణోపాధిక. 17

కం. ఆరోవణ మొనరించి స, మారూఢ విరాగితాచ ధ లాత్మం దగుచుక దారాది విఘ్నతతి నటు, పాటనడఁచి స్వీకరింప ధ వలెఁ బ్రవృజ్యక. 18

వ. అట్టి సమయంబులనే 19

కం. ఈవిప్రుడు మాపదముం, బోపిడు నా! పరమపదముఁ పొందు నా! యనుచుక దేవభృ విఘ్న వితతిం, గావించు రనూయఁ బెక్కుఁ ధ గతులఁ గుమారా! 20

వ. కానఁ గావితాల్పు జాగరూకుండై మెలంగవలయు. ఇతఁ దద్ధర్మముల వినుము. 21

సీ ముని ధరింపఁగఁ దలం + చిన సమాచ్ఛాదనా
 ర్థమ్ము కొసేసమ్ము + తాల్పవలయు
 ననఘ ! ప్రేమోచ్ఛార + నానంతరము దండ
 పాత్రలు దక్కఁ తా + ల్పంగరా, ద
 నాపదలం దిత + రార్థముల్; ముందుగా
 నీక్షించి శుద్ధత + నెఱిగి కాలు
 పెట్టవలయు, వడి + గట్టిన జలమును
 ద్రాగంగవలయు, స + త్యమునఁ బూత

తే. మైన పచనంబు నెవుడుమా + టాడవలయు;
 స్వాంతపూత కార్యంబులు + సలుపవలయు
 మనమున కనిలాయామమ్ము + తరువునకును
 గామ్యకర్మపరిత్యాగ + కలన మఱియు 22

తే. వాక్కునకు నభాషణమును + ప్రాధమైన
 దండములునుమ్మి యేతదం + తర్నిసూధ
 దండములు లేక బాహ్యము + ద్దండవేఱు
 దండమును ధరించిననే త్రి + దండి గాఁడు. 23

సీ. అశ్వస్తనికులు త్ర్య + హైహికల్ కుంభిధా
 న్యకులు కునూలధా + న్యకులు నాఁగ
 నలకు వారలలోన + నభిశస్త పతితుల
 వర్జించి కడమ వి + వ్రగ్నహములకు
 మున్నుగా నియమితం + బులు సేసికొనక తా
 నేడింటి కరిగి యె + య్యెది లభించె
 సద్దాన సంతుష్టఁ + డగుచు బహిర్జలా
 శయమున కరిగి యాచమన మాచ

తే. రించి హానియై జలము ప్రో + క్షించి భైక్ష
 మును హరిబ్రహ్మరవిభూత + ములకుఁ బంచి
 కడమ యన్నమంతయును మె + క్కంగవలయుఁ
 చాలకున్నచో మరల భైక్షంబు తగదు. 24

కం. ఆత్మరతుఁడు నిస్సంగం, డాత్మకీడుండు సంయ + తాఖిలగుణుఁ డి
 డ్ధాత్మబలుఁడు సమదర్శనుఁ, డాత్మైకసహాయుఁడగుచు + నటఁదిరుగవలెక.

కం. త్రాసం బొదవని విజనా, వాసంబున విశ్రమింప + వలయు నెడఁడ నా
 పై సారించి యుభేదో, పానసమును సలుపుచుండ + వలయు సతంబుక. 26

- కం. ఇంద్రియములవిక్షేపము, సాంద్రంబగు బంధమనియు † సంయమవిధి ని
స్తంద్రవిముక్తి యనియు ముని,చంద్రుఁడు జ్ఞానైకస్థిఁజరిపింపదగ్గఁ. 27
- కం. పద్వర్ణము గెల్చి యఖిల,తృప్త్యైరాగ్యము వహించి † యెదయం దమర
ద్విద్వైరి నన్న నిలిపి ము,నీడ్వందితఁ డాత్మసౌఖ్య † మంతయుఁగాంచుఁ.
- ఉ. తీర్థములం బవిత్ర వన † దేశముల న్మునిభూములఁ న్వభి
క్షార్థము గ్రుమ్మరం దొడఁగు † చల్లన గ్రామపురప్రజంబులఁ
సార్థములం జొరంజను శి † లాదిసువృత్తివిశిష్టభక్తమ
త్వార్థమనోవిశుద్ధికర † మాట వనాశ్రమి భిక్షయే యుటఁ. 29
- కం. విశ్వంబు దృశ్య మఖిలము,నశ్వరమం చిహవరథున † న సుఖార్థకృతిఁ
విశ్వాస ముడిగి భిక్షువు, శశ్వదశక్తతను నిత్య † సౌఖ్యము గాంచుఁ. 30
- కం. మమతాస్పద మేతద్వి,శ్య; మహంతాస్పదము తనువు † సర్వము మాయా
భ్రమణమని స్వప్నదృష్టాం,తమునం దర్పించి మరలఁదవులక దానిఁ 31
- వ. ఆత్మనిష్ఠుండైయుండు సనిశ్రీకృష్ణుండు నుడివి మరల నిల్లనియె నుద్ధవా !
ఇవి బహూదకాదిధర్మములు. ఇంకం బరమహంసాదిధర్మముల నుడివెడ
విను. జ్ఞాననిష్ఠుండై విరక్తుండై గాని మద్భక్తుండై యనపేక్షకుండై గాని
త్రిపండాదిసహితాశ్రమ సద్ధర్మములయందలి యాసక్తి విడిచి యథో
చితధర్మముల ననుష్ఠించుచు నవిధిగోచరుండై పరమహంసచరించు. 32
- సీ. జ్ఞానియయ్యును బిల్ల † వానవలఁ జరించు
మానావమానముల్ † మదిని గొనక
నివుఁబడయ్యును జడు † నింబోలె దిరుగు ఫ
లాభిసంధికిఁ బ్రాఁకు † లాడఁబోక
విద్వాంసుడయ్యును † బిచ్చివానివలె మె
లఁగు జనరంజనా † లాప ముడిగి
బహువేదనిధియయ్యు † బామరునట్లు క్రు
మృదు సదాచారమ్మ † మంటఁగలిపి
- ఆ. స్నాన మాచమనము † శౌచంబు నాదిగా
గలవి విధి యటంచు † సల్పవఁబోడు
పరమహంసచర్య † లరుదుగాఁ గనఁబడు
దేవభాగపుత్ర! † దీరమిత్ర!
- సీ. కర్మకాండమునె వ్యాఖ్యానించువేదవా, దరతుండుగారాడు † తచ్చుత్తీర్ణ
తులకు విరద్ధంపుఁ † ద్రోవను బోవుపా,పండుండుగారాడు † సతము తర్క

నిమల మైతుకః † నేతయుఁ గారాదు, నిష్ప్రయోజనగోష్ఠిః † నిలిచి పాద
ములలోననొకపక్షమునుబూని వాదించి, రాదన్యులకుజంకః † రాదుమఱియు

తే. జనుల భయపెట్టరాదుతి † ట్టినను విగ్ర
హింపరా. దేరిని బరాభ † వింపరాదు
పశువువలె మేనికై వగఁ † బట్టి యితర
జనముఁ బీడింపఁ దొడఁగరా † దనఘచరిత !

కం. ఇందుం డుదపాత్రంబుల, యందుంబలె భూతచయము † లందుం దనయం
దుం దోచు నొక్కయాత్మయె, యింకటిభూతంబులెల్ల † నేకాత్మకముల్ 35

వ. అని పరివాజకోత్తముండు విచారించవలయు. మఱియు 36

కం. తనకుం దటి కన్నము దొర, కిస మోదము దొరకకున్న † భేదము నొరయం
జనదుభయమ్ముచు దైవంబు నధీనంబంచు శాంతి † నొందఁగవలయున్ 37

వ. అట్టులేని భిక్షాప్రయత్న మేలయందువో ! 38

కం. ఆహారమ్మును గొన్నం, దేహము నిల్చు, నది నిలువఁదృఢిమై తత్త్వ
పూహము భేదించును, నది, గాహృద్యజ్ఞానమొకవికల్ప శుభంబుల్. 39

కం. అసఘ! యదృచ్ఛగలభియుం, చిన యన్నం బెట్టిదైనఁ † జేసినవలయున్
మునిపర్యుఁ డట్లై శయ్యాసన వస్త్రాదుల గ్రహించవలయుఁ బ్రాప్తింపన్. 40

తే. ఏను లేలగా నెటు చరి † యిండు చుంటి
నట్టె జ్ఞానియుఁ జరియింప † నగునుగాని
యాచమనము స్నానము శౌచ † మన్యనియను
ములను విధియంచు మాత్రము † నలువరాదు. 41

కం. భేదప్రతీతి ముని కు
త్పాదిల్లద యప్సడప్టా † దవునే ముద్వీ
క్షాదృతి నది వెంటనె హత
మోదేహంతమునమాత్ర † మితఁ డెనయు ననున్. 42

వ. ఉద్ధవా ! ఇవి విరక్తుండగు నవరోక్షజ్ఞానవంతుని ధర్మములు ఇంకఁ గేవల
వైరాగ్యవంతుండైన వివిదుషాయతింగూర్చి నుడివెద విను. 43

తే. నమ్మి కామముల్ దుఃఖోత్త † రమ్ములని వ
హించి నిర్వేదమును, నన్నయ † సించి యస్మ
దీయ ధర్మజ్ఞానమై † ధీరుగుచు
డాని సేవింపవలయు గా † ధతరనిష్ఠ. 44

- కం. ఎంతవఱకు బ్రహ్మయోగిఁగు, సంతవఱకు మత్స్యరూపుఁ డగుగురు శ్రద్ధా
పంతుఁ డననూయకుఁడు ధీ, మంతుండు కొలువవలయుఁ మాన్యచరిత్రా! 45
- వ. ఇంక ననధికారి విషయంబు వినుము. 46
- మ. అరిషడ్వర్గము గెల్వఁబోవక ప్రచం డాశ్చ్యేంద్రియశ్రేణి దు
స్తరదర్పంబు నడంపఁజోక ప్రబల డజ్ఞానోరువై రాగ్యభా
సురచిత్తుండును గాక ప్రవజతుఁడౌ డ చో జీవికార్థం బిలక
సురలం దన్నును నాత్మసంస్థితుని న డ్దుక మోస గావింపఁడే! 47
- కం. ఎవఁ డర్హతలేకయె నై, తపమున సన్నాసి వేష డధారియగునొ? యా
యవివక్షకపాయం డుద్ధవ! యిహపరలోకములకు డదవ్వె చెడెడిగ. 48
- వ. మఱియుం జతురాశ్రముల ప్రధానధర్మంబులు విను చెప్పెద. 49
- చం. శమము నహింస ప్రవజిత డగు త్తము ధర్మము; వీక్షయుం దవః
క్రమము పనస్థుధర్మములు; డప్రాణిచయంబులరక్ష పంచయ
జ్ఞములు గృహస్థుధర్మములు; డసద్గురుసేవయె బ్రహ్మచారి ధ
ర్మము; లివిగాక గేస్తు నకు డరాజులు ధర్మము లాలకింపుమా! 50
- కం. ప్రమదము భూతసుహృద్భా, వము శౌచము తపము బ్రహ్మ డపరిత్య మ్ము
త్తమచరిత్రా! ఋతుగామి, త్యమును గృహస్థునకు విహిత డధర్మమృలగుక. 51
- వ. ఊర్ధవా! యీ నాలుగాశ్రమములవారికి మదుపాసనము ప్రధానధర్మంబని
యెఱుంగుము. 52
- ఆ. ఎవఁ డవస్యభక్తి డహృదయుఁడై స్వీయధ
ర్మమ్ముచే భజించు డమత్పదమ్మా
నఖిలభూతములు మ డదాత్మకంబు లటంచుఁ
దలంచు నతని కొదవు డనలఘుభక్తి. 53
- కం. అనపాయని యగుభక్తి, స్నను సర్వోత్పత్త్యవస వి డనాశకు లోకే
శుని బ్రహ్మకారణుని బొందు నవశ్యము వాడు సర్వ డతోపృతకీర్తి 54
- తే. జ్ఞాన విజ్ఞానయుతుఁడు, వి డజ్ఞాతమద్వి
భూతి, నిజధర్మశుద్ధ స డత్వుండు, ఘోర
సంసరణ విక్రుండు, ని డస్సంశయముగ
నన్నుఁ బొందును యాదవా డస్వయవతంస! 55
- వ. వర్ణాశ్రమపంతులకు సదాచారలక్షణంబైన యీ ధర్మము మచ్ఛక్తి యుక్తం
బైనచో నిశ్చేయసకరంబగు. ఓసాధుచరిత్రా! స్వధర్మసంయుక్తుండు కాఁగా

భక్తుండగు. భక్తుండైనచో నన్నుఁబొందు నని నీప్రశ్నమునకు నుత్తరంబుగాఁ
దెలియు మని కృష్ణుండు బోధించె నని శుకమహర్షి వక్కాణించెను. 66

ఇది యష్టాదశాధ్యాయము సమాప్తము.

ఏ కో న వింశాధ్యాయము.

కం. అలతియలఁతినదములతోఁ, గలభావంబెల్లఁ దెల్పఁ † గల తీయని వ
లకలతో రసముట్టి పడెను, నలఘురచన నాకొనంగు † హరిహరనాథా! 1

— † శ్రీకృష్ణుండు జ్ఞానవిజ్ఞానములంగూర్చి బోధించుట † —

వ. ¹ దేవా! యవధరింపుము శ్రీ శుకయోగీంద్రుండు పరీక్షింపఁజేయుచు కిట్లు
నియె అట్లు శ్రీకృష్ణుండు ధృవునకు బోధించుచు మఱియునిట్లునియె. ఉద్ధవా!
విద్యాశ్రుతసంపన్నత్వంబున నాత్మతత్వంబెఱింగి శ్రుత్యనుకూలతరకం
బున నిర్ణీతార్థుండై కేవలావరోక్షవిజ్ఞానవిలసితుండైన మహాత్ముం డీద్యైతం
బంతయు మాయామాత్రంబని తలంచి తత్సాధనంబైన జ్ఞానంబు
నాయందు సన్న్యసింపు నియ్యది విద్యత్సన్నానంబు. 2

కం. జ్ఞానికి నిష్ఠమ్ము ఫల, మ్రోనే, హితసాధనమ్ము † నేనే, స్వర్గం
బే నవవర్గంబేనియుఁ, గానము నాకంటఁబ్రయమొ † కం డాతనికి. 3

కం. జ్ఞానమున నన్నుఁదాల్చుట, జ్ఞానియె నాకుఁబ్రయితముఁడు † జ్ఞానము మఱివి
జ్ఞానముగలవారలె మ, త్సానము శ్రేష్ఠమని యెఱుంగఁజాలుదు రసభూ! 4

కం. తపముం దీర్ఘము దానము, జప మితరపవిత్రకర్మ † చయమెద్దియు శు
ద్ధిపరీతుఁ జేయఁజాలద, యెవుడుక జ్ఞానలవమట్టు † లిద్ధచరితా! 5

వ. కావున నుద్ధవా! జ్ఞానముకలుగువఱకు స్వాత్ముని నన్నుఁదెలిసికొని యవల
నన్యంబువదలి జ్ఞానవిజ్ఞానసంపన్నుడవై భక్తిభావంబున నన్నుభజింపుము.

తే. జ్ఞాన విజ్ఞానభవ్యయ † జమ్ముచేత
నన్ను నాత్ముని నాత్మలో † నక భజించి
సంయమింఁదులు సర్వయ † జ్ఞపత్తినైన
నన్నుఁబొందిరి యాదవా † స్వయలలామ! 7

సీ. అసభూత్మ! యాధ్యాత్మి † కాదిత్రివిధ వికా
రంబైన యీశరీరంబు మొదలఁ
దుది లేక నడుమను † దోలెంచి నన్నాశ్రీ

యించె నియ్యదె మాయ † యంచుఁ దలఁపు

కాన దేహమునకుఁ ♦ గల్లు జన్మము మృ
త్యువు నధిష్ఠానభూ ♦ తుండనైన
నీకు బ్రహ్మమునకు ♦ లేకుండు రజ్జుగ
ర్పంబుదృష్టాంత మి ♦ ప్పట్టునందు ;

శే. భ్రమమునకును బూర్వావసా ♦ నములఁ బాము
లేదు భ్రాంతిచేఁ ద్రాటంగ ♦ ల్పితము నడుమ ;
బొల్చును భ్రమాదిమధ్యాంత ♦ ములను రజ్జు ;
వట్ల నిర్వికారబ్రహ్మ ♦ మలరు సతము.

8

తే. అనిన నుద్ధవుం డిట్లనె ♦ ననఘ ! శుద్ధ
మతులవైరాగ్య విజ్ఞాన ♦ యుతము విపుల
మతిపురాణమా జ్ఞానమ్ము ♦ నబ్జజాది
మృగ్యమా భక్తియోగమ్ము ♦ నెఱుంగనిమ్ము.

9

కా, ఘోరాపార భవాధ్యగామి నగుచుక ♦ ఖ్విదివృతాపత్రయ
స్ఫారాహుత వరంపరాహతుండనై ♦ సంతవ్యమానుండనై
నీరేబాక్ష ! కృశించి నేను భవదు ♦ స్నిద్రానుకంపామృతా
సారంబుక బ్రయతాంఘ్రియుగ్మ వనజ ♦ చ్చత్రంబు వాంఛించెదక. 10

తే పుర్వగాధసంసారాంధు ♦ వునను బడితి
గాలసర్పదవ్వడనైతిఁ ♦ క్షణికవిషయ
సుఖవిషాక్తుండనైతిఁ ద్వ ♦ చ్చభకతోక్తి
సుధను జిల్కి నాపైఁ గూర్చిఁ ♦ జూడు దేవ !

11

చం. అనభగవంతుండిట్లనియె ♦ యాడవవర్య ! వచింతు విన్ము ము
న్ననువమ భారతాజి నఖి ♦ లాప్తసుహృద్గురు బాంధవావళిక
దునిమి యుధిష్ఠిరుం డెడఁడఁ ♦ దోషముఁజెందక దోషచుంఁటనం
చును బరితాపమొంది శ్రుతి ♦ సూరిని భీష్ముని శత్రుభీష్మునిక

12

ఉ. ఆమ్ములసెఱ్ఱవ్రాలి విష ♦ యవ్రజదృష్టినిద్రోలి యింద్రియై
శ్యమ్మునఁగ్రాలి సాయకచ ♦ యవ్యధమాలి యనూనభక్తిభా
వమ్మునఁదేలి యాత్మరతి ♦ భవ్యసుఖమ్మునుగ్రోలి భ్యానయో
గమ్మునఁ గేళిసల్పు బుధ ♦ గణ్యుని శంతనుభూవరేఽవ్యునిక

13

కం. చేరం జని భక్తి నమ,స్కారము గావించి యనుజ ♦ సహితుండగుచుక
గోరి యడిగి ధర్మము లిం,పారంగ నెన్నేని వినియె ♦ ననఘచరిత్రా ! 14

ప. అట్లు కొన్ని దినంబులు విని యొక్కనాడు

15

- కం. ఏను వినుచుండఁ బాండు, త్వానాథుని యగ్రజం డఁ జేరెను. గం
గానందనుఁ బ్రశ్నించె న, నూనంబగుమోక్షధర్మఁ మూర్జితభక్తికా. 16
- ఉ. దానికి ధర్మపారగుఁ డుఁ జారుఁడు భీష్ముఁడు హృష్టమానసుం
డైనను జూచి మ్రొక్కి యమఁ జాదుల కాదృతిఁజెప్పె జ్ఞానవి
జ్ఞానములు నిర్వరాగితయుఁ జిద్ధయు భక్తియుఁగుల్కు ధర్మచ
ద్రానిని విన్న నే నుడివెఁ దక్ష విను ముద్ధవ! తత్త్వవిద్ధవా!
- ప. పురుష ప్రకృతి మహా దహంకార పంచతన్మాత్రము లనులొమ్మిదియు,
మహాభూతంబులైదును, మనంబుతోడియిందియంబులు పదునొకండును,
గుణంబులుమూడును, నెన్న నష్టావింశతితత్త్వములగు. వీనివలనబ్రహ్మాది
స్థావరాంతరభూతము లేర్పడుననియు, నీతత్త్వంబులందుఁ బరమాత్ముం
డొక్కండే యనుగతుండగు ననియు దేవఁ దెలిసికొనుచున్నారో యదియే
జ్ఞానము. నాపుడు నుద్ధవుండు కార్యకారణాత్మకంబైన యీజగంబు పరమ
కారణాత్మకమేగాని తద్విన్నముకాదని దేవఁ దెలిసికొనుచున్నారో యదియే
గదా జ్ఞాన మనిన శ్రీకృష్ణుం డగు నది యట్టిద వినుము. జ్ఞానమున నారో
పితజగ మంతయు నేకాత్మకమని భావించుచు కాని దాని సనుభవించలేదు.
విజ్ఞానమున నయ్యధిస్థానరూపమగు నేకాత్మతత్త్వము సనుభవించుచు.
ఇట్లు జ్ఞానవిజ్ఞానశబ్దములచేఁ బరోక్షాపరోక్షజ్ఞానములు చెప్పఁబడెను.
జ్ఞానమే యవ్వల విజ్ఞానమయ్యె. ఈ విజ్ఞానపంతుండే జీవన్ముక్తుఁడు.
ఇతఁ డొకవేళ సంస్కారశేషమునఁ జూచుచున్నను జూడనట్లే యని
యెఱుంగుము. ఉద్ధవా! యీ యిరువది యెనిమిది భావములు త్రిగు
ణాత్మకము లగుటచే సావయవములు. అందువలన నుత్పత్తిస్థితిలయ
ములు వీసికిం గలవు. వీని యాదిమధ్యావసానంబులందును, గార్యము
నుండి యేర్పడు కార్యాంతరమునందును సనుగతంబై యుండునదియు,
బ్రతిప్రలయానంతరము శేషించి యుండునదియు నట్టిని యెఱుంగుము.
ఇట్లొకదానినుండి మఱొకటి సృజ్యంబగుట నన్ని భావములకు నేకాత్మత్వ
మిథ్యాత్వములు గలవని యెఱుంగుము. 'నేహ నానా స్తి కించన' ఇత్యా
దిగాఁగలది శ్రుతిప్రమాణము. 'బ్రహ్మసత్యం జగన్నిత్యం' అని యీ విధ
ముగా వ్యాసాదులు బోధించినది యైతిహ్యప్రమాణము. శక్తియందు
రజతజ్ఞాన ముదయించి తుదకది మిథ్యయగునట్లే బ్రహ్మమునందు జగము
తోఁది మిథ్యకావచ్చు నని యూహించుట యనుమానప్రమాణము.
బ్రహ్మకారణముగా నేర్పడిన జగము బ్రహ్మముకంటె వేఱుగాదు. తంతు
వులు కారణముగా నేర్పడినవటము తంతువులకంటె భిన్నముగామి మనము
నిత్యము చూచుచునేయున్నాము. ఇది వ్రత్యప్రమాణము. ఇట్లే

ప్రమాణ చతుష్టయమువలన జగము సత్యముగా దసత్యమనియు సర్వాను
గతంబైన యాత్మతత్వమే సత్యము ; త్యమైపదనియు లెస్సగాఁజర్చించి
యెఱింగి విరక్తుండు గావలయు. 18

తే. కర్మములు పరిణామాత్మకములు, వీఁ
గలుగు నాసత్యలోకసాఁగి ఖ్యము లమంగ
శములు, దృష్టమ్ముల ట్లదృష్టములు గూడ
నశ్వరములని విబుధుఁ డెఁగి న్నంగవలయు. 19

కం. అసఘాత్య ! భక్తియోగంబును జెప్పితిగాదె నీకుఁగి బూర్వ, ముత్తైన్
నినుచారు నీకు దానివ,యిని బ్రేముడి గాన దానిఁగి నే విను మరణ. 20

సీ. అస్మత్కథాశ్రవణాభిలాషమ్ము మ, న్నామకీర్తనము మఁగి త్తనవనబుద్ధి
మత్సవగ్యానిష్ఠఁగి మత్సరిచర్యాప్ర, వణ మఖలాంగభిఁగి వందనంబు
నాప్రిమ భక్తగణంబు సేవించుట, భూతాళి మన్మథిఁగి బొందునేయు
టఖలాంగిక క్రియఁగి లస్యదర్శంబుగా ! బలుకులు మద్గుణఁగి వచనములుగ

తే. నడఁద నాకునర్పితముగాఁగి నెలమిగనుట ;
యఖల కామవర్జనము నాఁగి యంఘ్రిభజన
కంతరాయమ్ములగు నిఖిల లాభములను
విడుచుటయు భోగసుఖములఁగి నడరమియును 21

కం. దానము యోగము హోమము
బోసమిడుట తపము, వ్రతసఁగి మూహము నాకై
తా నాచరించుటయు ని
వ్యానివలన మానవునకుఁగి భక్తి జనించుక. 22

కం. శాంతము సత్వభృతమునగు, స్వాంతము నాకర్పణమ్ముగలుప, విభూతుల
సంతత ధర్మము జ్ఞాన, మ్మైత్రయు వైరాగ్య మతనిఁగి కెలయుఁ గుమారా !

ప. భక్తులకుం బడయరానివి కలవే ? అట్లుగాక 24

కం. స్వాంతము దేహగృహదుల, పాంతం దగిలించ గుణసఁగి మూహవశంబై
గంతులిడు చరన్నిష్ఠా, వంతంబై చెడి యభద్రఁగి ఫలము లొసంగుక. 25

తే. అస్మదీయ భక్తిప్రదంఁగి బగును ధర్మ
మనువ మైకాత్మదర్శనంఁగి బగును జ్ఞాన,
మణిమముఖ్యక మైశ్వర్యమగును, గుణము
లం దసంగంబు వైరాగ్యఁగి మగును వత్స ! 26

— * శ్రీకృష్ణుండు యమనియమాచిలక్షణముల నిరూపించుట * —

ప. అట్లు శ్రీకృష్ణుండు నుడువ నుద్ధవుండు మదిలో నించుక యోచించి మహా జనప్రసిద్ధులైన ధర్మంబు లశ్వధావ్యాఖ్యాతంబు లగుటకు విస్మిత చిత్తుండై యమాదులకును నిట్లే సంఖ్యాస్వరూపంబుల వైలక్షణ్య ముండు నేమో యని శంకించి విశేషజిజ్ఞాసువై భగవాను నిట్లు ప్రశ్నించె. దేవా! యమనియమంబు లెన్నిచందంబులు! నెలవి మృగ భగవంతుం డిట్లనియె.

సీ సత్య మస్తేయ మ + సంగ మహింసన
మా స్తిక్యము ససంచ + యంబు హ్రీయు
బ్రహ్మచర్యమ్ము సై + ర్య క్షమా మానాభ
యమ్ములు పండ్రెడు + యమములగును.
జప తపో హోమ ద్వి + శౌచమ్ము లాతిభ్య
మస్మదర్చనము తీర్థాటనమ్ము
నొజ్జలసేవ ప + రోపకారమ్ము శ్ర
ద్ధయఁ దుష్టి పండ్రెడు + నియమములగు

తే. యమములు ముముక్షువునకు ము + ఖ్యంబులగు స
కామునకు నియమములు ము + ఖ్యంబులగును
భువి నివృత్త ప్రవృత్తుల + కివి యుపాసి
తంబులై యపవర్గాభ్య + దయము లొసఁగు. 28

ప. అనిన నుత్తరుండు దేవా! నా ప్రశ్నంబుల కన్వయవృత్తిరేకంబుల నుత్తరం బొసంగుచు సంశయచ్ఛేదమొనర్ప వేడెద. 29

తే. శమదమంబు లెట్టివి! యన + శా ర్థియనియె
శమము మన్నివృత్తాబుద్ధి + శాంతియొకఁడ
కాదు; దమము బాహ్యేంద్రియా + గ్ర్యం బడఁచుట
కాని తస్కరాదిదమంబు + గాదువత్స! 30

చం. అనినఁ దితిక్షయెట్టి! దన, + నాతడనెన్ బహుదుఃఖముల్ నహిం
ప నగుఁ దితిక్ష భారములు + పెరిగిన సైచుటగాదునా; ధృతి
న్వనియెద నెట్టి! దంచనఁగ + నీరజనాభుఁడు మిట్టిపాటులే
కునికియ గాదు జహ్నునుస్సు + రాకముగెల్వఁగ నొ నటంచనెన్. 31

కం. దానంబెట్టిది! యన, భూతానీక ద్రోహశర మ + హాదండము నెం
తేని విసర్జించుటయే, కాని ధనాద్యర్పణంబు + గాదనె హరియన్. 32

కం. స్వామీ! తపమెట్టిది! యన, గామత్యాగమునఁ, గాదు + ఁ దె కృచ్ఛాది
స్సోమంబని ప్రేమంబున, దామోదరుఁ డాడె నమ్ము + దం బలరారెన్. 33

తే. శౌర్యమెట్టిది? నాఁగ, వాఁ ఁ నవలగెల్పు
కాని శత్రులగెల్పుట ఁ కాదన హరి;
సత్యమేది? నా, బ్రహ్మదఁ ర్శనమెకాని
యధవ! యథార్థభాషణం ఁ బోశఁడగాదు. 34

చం. అని హరిపల్క నేదిఋత ఁ మం చడుగఁ, గనుఁగొన్న దానినఁ
గనిన విధంబునం బలుకఁ ఁ గానగు, నింపుగఁబల్కుచుంట గా
దన హరి; శౌచమేది! యన ఁ ఘా! యనఁ గర్మములం దనంగమం
బునఁ దనరారు స్నానములఁ ఁ బుట్టదటంచ నఁ గృష్ణఁ డాదృతిఁ. 35

తే. త్యాగమెయ్యది? యనఁగ, స ఁ స్నాన్యనమనియె;
నిష్ఠధనమేదినా, ధర్మ ఁ మేనుమీ గృ
హాదికమ్ముగాదన; శ్రేష్ఠమైన బలము
నాడు మనఁగఁ బ్రాణాయామ ఁ మనియె శౌరి. 36

చం. మఱియపు డధవుం డెఱఁగి ఁ మాధవ! యజ్ఞసుదక్షిణాశ్రమం
బెఱుఁగఁగఁ జెప్ప మన్న హరి ఁ యిట్లనె నాయన! యజ్ఞమన్న నీ
శ్వరుఁడగునేన యంచెఱుఁగు, ఁ జ్ఞానము మర్త్యుల కాదరంబునఁ
గఱపుటెనుమ్మి దక్షిణాయ ఁ నఁ, ధనమిచ్చుటగాద తెంపుమె. 37

సీ. అన నుద్ధవుండు వి ఁ ద్యయనంగనేది? స్వా
మీ! చెప్పుమన హరి ఁ యిట్టులనియె
నాత్మనియందు భే ఁ దాధ్యాసలేమి వి
ద్యయగును; జ్ఞానమా ఁ త్రంబుగా; ద
నంగ పీఁ) యననేమి? ఁ నా నకర్మముల రో
యుటగాని సిగ్గులు ఁ చుంటగాదు;
మండనంబులు తెల్పు ఁ మా? యన నైరపే
క్ష్యాదిగుణములె హఁ ఁ రాదికములు

తే. కావనియె; సుఖంబెద్ది? నాఁ ఁ గ సుఖదుఃఖ
గణము నంటమినుమ్మి, భో ఁ గమ్ముగాదు
దుఃఖమెదినాఁగ విషయనం ఁ దోహభోగ
మానసేయుటే, యగ్నిదా ఁ హాదిగాదు. 38

వ. అంత నుద్ధవుండు 39

తే. స్వర్గనరకమ్ములుం బభో ఁ తృప్తములుం గృ
హమ్ము లెట్టివి? యనఁ గృష్ణఁ ఁ డనియెన్నిట్లు

సత్వగుణసమృద్ధియ యగు శివస్వరూప; మింద్ర
లోకమెంతయుఁగాదు ను శ్లోకచరిత !

40

కం. అమిత తమోగుణమే సర, కము తామిస్రాదికంబు శివా; దస్మత్ప్రా
ప్తి మొఁదయుఁజేయునదే మార్గము పదుగురుచ నెదిరోడ్డు శివా దనఘాతా!

కం. చిత్తమునకు విశ్లేషం, బెత్తించు ప్రవృత్తిమార్గ శివే యుత్పథ; ము
ద్యత్తస్కరాది పీడా, యత్తింబౌ నడవిగాద శివో హరిగుణాధ్యా !

42

మ. తనువేగేహము; కాదుసంజననసౌ శివధక్షామముఖ్యం బటం
చనఁగా నుద్ధవుఁ డెంతయుఁ హృదయముం శివానందముం బొంది యి
ట్లనియె, బంధితమూర్ఖ బంధన దరి శివాధ్యైశ లోభుల్ గనుం
గొన నేచందమువాహి! తెల్పవలె నా శివభక్తహృన్మందిరా !

43

వ. ఆన శ్రీకృష్ణం డిట్లనియె.

44

కం. మనమున బంధము మోక్షం, బు నెఱింగిన వాడ విబుధశివముఖ్యుడు, సాహి
త్యనిబంధనంబు దనరా, రిన మాత్రంబున నె గాదు శివతత్వజ్ఞుడే !

45

తే. కడునహంకారమును మమ శివకారమును శ
రీరగేహదులందుఁ జే శివస్థిని మూర్ఖుఁ
డవు వధాదులంగాడు; బంధువన మత్స్వ
రూపుడైన యాచార్యున శివ్యుడే వత్స !

46

వ. అంతియకాని భ్రాతృదులు బంధువులుగారు పిదప విను.

47

మ. తనివించెందనివాడ పేద, ధనసం శివానంబు లేకున్నఁగా;
డనఘా! మేలిగొనంబు లున్నతడె ను శివాధ్యుడు, రాజ్యాదులుం
డినఁగా; డింద్రియవర్గముం గెలువఁడే శివాన్వాడెపోక్షుడు; డె
ల్లును దీనుండునుగాడు! దుర్విషయలో శివాంధే యనీశుం డిలక.

48

వ. గుణములం దసక్తబుద్ధి యగువాడె యీశుండు. రాజుగాఁడునుమీ;
ఉద్ధవా! నీ ప్రశ్నలెల్ల లెస్సగా నిరూపితంబులయ్యె. ఏల పెక్కమాటలు?
విషయ సుఖముల గుణములుగాను దుఃఖముల దోషములుగాను నిట్లు
గుణదోషముల రెంటిం జూచుటయు దోషమే. కాన గుణదోషవర్జనమే
గుణ మంచెఱుంగు మని శ్రీకృష్ణుండు బోధించెనని శుకమహర్షి వచించె.

49

ఇది యేకోసవింశాధ్యాయము సమాప్తము.

వింశాధ్యాయము

- కం దేవా ! యమేయవిలస, ద్భానా ! యమితవ్రభావ ! † భక్తప్రియసే
వా ! విశ్వరక్షకేళీ. వ్యావృతమృదులస్వభావ ! † హరిహరనాథా ! 1
- వ. 1 దేవా ! యవధరింపుము శ్రీశుకయోగీంద్రుండు పరీక్షిస్తూ రేంద్రునితో
నిట్లనియె. ఉద్ధవుండు శ్రద్ధగా మాధవుశోధసుధం ద్రావి యంజలి ఘటించి
యిట్లనె. 2
- తే. స్వామి ! నీయాజ్ఞలుగదె ప్రాః † జదువులెల్ల
నవి విధివతిషేధరూ † సాంచితమ్ము
లై విధేయనిషేధ్య క † స్మృతీవలన
నొదవఁజేయవె గుణదోష † యోగములను. 3
- మ. అనఘా ! యీగుణదోషమేగద వృషాం † హస్సంహతిం గూర్చు, దా
ననగాదే సురలోకము స్మరకము † న్నాలంబు దేశంబు ద్ర
వ్యనికాయంబు వయస్సు నాశ్రమములు † స్వర్ణవ్రభేదంబు ల
య్యనులోమ వ్రతిలోమజాదికము గం † ప్రాప్తించు మర్త్యాళికిఁ. 4
- వ. మఱిసీవు 2 గుణదోషదర్శనము దోషమంటివి కృష్ణా ! ఇది యెట్లు ! 5
- కం. గుణదోషభిదాదృష్టిం గణింపమేన్ విధినిషేధ † శాండోజ్జ్వల
క్షణమైన తావకవచో, గణము నరులకెట్లు ముక్తి † గల్గించెడినో ! 6
- కం. పితృనుమనః పంచజన, వ్రతితి కనువలబ్ధ నాక † వదమోక్షాదుల్
వెతకునది సాధ్యసాధన, గతియుగునది నీదుశ్రుతియె † గదెకన్నుహరీ ! 7
- కం. భావతాఙ్మూర్ఖాపం, బా వేదమె దోషగుణ గ † మాలోకనముం
గావించుట మాన్పించుట, యేవడువున రెండుసేయు † నిదివింతగదే ! 8
- వ. అనిన శ్రీకృష్ణుం డిట్లనియె దేవభాగాత్మజా ! భక్తి జ్ఞానకర్మంబు లను
మూఁడుయోగంబుల నుడువనే ! 9

— † శ్రీకృష్ణుండు దుద్ధవునకు కర్మయోగము నుపదేశించుట —

- మ. ఫలకాముల్ వహియింతు కర్మవధముక, † బ్రసీతవైరాగ్య పం
తులు జ్ఞానాధ్వముఁగొందు, కర్మఫలగం † దోహంబు వర్జించి; యి
ట్లు నిర్వేదము నట్లుకర్మఫలదృ † ఘృల్ బిట్టుగెకోసి వా
రలు యాదృచ్ఛిమత్స-భారతి యెల † ర్పక గొందు భక్త్యధ్వముక. 10

- తే. అంతవఱకుఁ గర్మములు చే యంగవలయు
నంతవఱకుఁ గర్మవిరక్తి యెలయఁబోవ
దెంతవఱకు మత్సుగుణ వి స్తృత కథాను
క్తిరస శ్రవణాదులఁ గెరలదెలమి ; 11
- మ. తనధర్మంబున నుస్థిరుండయి నము యోగి
ల్యున యోగంబులొనర్చు గాని ఫలలో యుం దెంతయుం గామి నా
కనివాసుండునుగాఁ; డతం డసఖుండై యాంవఁబోవం డధ
ర్మనిషిద్ధక్రియ లల్లుగాన యమన యదంబుం గనం డుద్ధవా ! 12
- కం. విను మిట్టి స్వధర్మస్థం, డనఖుండు యదృచ్ఛ బొందు యనువమమదృ
క్తి నయిన, నత్యంత విశుద్ధ నిరూఢజ్ఞానమైన యా నీమేఁక. 13
- కం. నిరయులయిన స్వర్గులయిన, నరలోకంబునకు రామ యంబులఁ గాంక్షిం
తురు జ్ఞానధక్తిసాధక, మరయఁ బుడమిగానఁ గావయివి యట్లనఘా ! 14
- కం. నరుడు నరకమ్మవలె గో, పురమునయిత మెడఁదఁగోరఁబోలదు మఱియీ
నర దేహమ్ము ప్రమాదా, కరమగుట నృలోకముం ద గదు కాంక్షింపఁక. 15
- కం. మఱి యీ కళేబరము న, శ్వరమైనం బూరుషార్థ సాధకమగుటం
బరికించి ముక్తికొఱకై, నరుడు గడఁగవలయు మేను నలగకమున్నే. 16
- చం. నెన రెడలేని కూశలు స్వ నీడయుతాగముఁ దున్నుచుండఁ జూ
చిన ఖగ మొండుతావునకుఁ జేరి నుఖించెడునట్లు, రేబన
శృనిశము నాయువుం దినుచు నాడుట యారసి ముక్తసంగుండై
మొనరి నిరహుండై వరముఁ బొంది నరుం డువశాంతి గాంచనా. 17
- మ. నరదేహం బతిదుర్లభం, బెటలొ పొం యం గన్నవాఁ డీకళే
బరమే నావగ, నానుకూల్యవృషడ యస్వస్థుష్టి నేఁగా, మహా
గురుండే ధూర్వాహకర్ణధారుడుగ నీ, యోగోరుసంసారసా
గరముం దాటని వానికంటె నెవఁ డింక న్మాధుఁ డార్యాగ్రణి ! 18
- వ. అట్టివాని నాత్మహతకం డనవలదే ! ఇంతవఱకు నవిరక్తునకు వైరాగ్య
ద్వారమున జ్ఞానధక్తిసాధకంబైన కర్మయోగము నుడివితి నింక విరక్తుని
జ్ఞానయోగము వినుము.

—* శ్రీకృష్ణుడు జ్ఞానయోగ ముపదేశించుట *

- మ. సమకర్మంబులలోని తత్ఫలవిలా యశ్రేణిపై రాగభా
వము వర్జించి, హృషీక సంచయము డ యంబు నిద్రించుచి ని

త్యము నాత్మాభ్యసనంబుమై స్థిరతరః ధీర్వృషాధీ భాసిల్లః జ
త్తముచాంచల్య మడంచి నిల్పవలయుం ధీర్వృష్ణాః ధాన్యోత్తమా ! 20

చం. మొదట నె ధారణావటిమ ధీర్వృష్ణాః భాసిల్లః జ
స్వదనము మానసప్రకృతి, ధీర్వృష్ణాః భాసిల్లః జ
దదనుగుణంబుగా జనుచు ధీర్వృష్ణాః భాసిల్లః జ
పదలఁగరాద యభ్యసన ధీర్వృష్ణాః భాసిల్లః జ 21

కం. అనువుల హృషీకచయముల, వినువ కణచిపెట్టి సత్త్వ ధీర్వృష్ణాః భాసిల్లః జ
ల్లసనమ్మచేతఁజమి కై, వసముం జేసికొనవలయుం స్వాంతము నసఘా ! 22

జ. గంతులు వేయుచు స్వశము ధీర్వృష్ణాః భాసిల్లః జ
వంతుఁడు తద్గతిం జనుచు ధీర్వృష్ణాః భాసిల్లః జ
నెంతయు లోనుజేసికొను ధీర్వృష్ణాః భాసిల్లః జ
స్వాంతము నిగ్గహింపవలె ధీర్వృష్ణాః భాసిల్లః జ 23

తే. అఖిలభావమ్ములును మహా ధీర్వృష్ణాః భాసిల్లః జ
హంత మనులోమమునఁ బుట్టు ధీర్వృష్ణాః భాసిల్లః జ
మొదలు ప్రతిలోమమున లయం ధీర్వృష్ణాః భాసిల్లః జ
సాంఖ్యదృష్టిగన్న మనంబు ధీర్వృష్ణాః భాసిల్లః జ 24

కం. కడునిర్విఘ్నండు విర, క్తుఁడు నగు పురుషోత్తముండు ధీర్వృష్ణాః భాసిల్లః జ
బొడికముగ విచారింపిన, నొడలివయి స్థమత యుడిగియుల్లమెలర్చుకొ.

తే. యమము మొదలగు యోగమార్గములచేత, నైన నాస్త్విక్షకీవిద్యఁ నైన నస్మ
దర్చనోపాసనాదులఁ నైన నన్నుఁ, బొందవచ్చు నన్యోపాయఁములనుగాదు.

వ. ఉద్ధవా ! ఇట్టిచెయ్యులచే మనమ్ము విషయానక్తిం దొఱంగెడిని. 27

కం. యోగీశ్వరుఁడు ప్రమాదము, చే గర్హితకర్మములను ధీర్వృష్ణాః భాసిల్లః జ
యోగమ దహించుఁ గల్గువ, పూగముఁ గృచ్చాదు లేలఁపొనరింపవలెకొ!

కం. పూరుషులకుఁ దమతమ యధి, కారముపైనిష్ఠగుణము ధీర్వృష్ణాః భాసిల్లః జ
తీరునకు వివర్యయమే, భూరితరంబైన దోష ధీర్వృష్ణాః భాసిల్లః జ 28

వ. ఇయ్యది గుణదోష వినిశ్చయప్రకారంబు. ఉద్ధవా ! యుత్పత్తిచేతనే
యవరిశుద్ధములైన యీకర్మముల ననుష్ఠింపక యుజ్జగించుటకై యీగుణ
దోష విధానముచే నియమము చేయఁబడినది. అధికారిభేద ముంటచే
నొక్కసారియే నివృత్తిని నిర్ణయింపక యిది చేయఁదగు నిదిచేయఁదగ దని
స్వాభావిక ప్రవృత్తి సంకోచద్వారమున నివృత్తినే వేదము తిన్నగా
బోధించెడిని. కానఁ గర్మాచరణము యోగులకు ముఖ్యంబు గాదు.

లేమిచే వారికిఁ బ్రాయశ్చిత్తాది విధిగోచరత్వంబును లేదు. ఇంక భక్త్యధి
కారికి భక్తియోగము నుడివెద. 30

—* శ్రీకృష్ణుడు భక్తియోగము నుపదేశించుట *—

మ. అసఘా! భక్తుఁడు మత్స-భావభులయం + దాన క్తి పెంపారగా
మనుచుకా భావిని దుఃఖమిచ్చెడిని గ + ర్మజ్ఞేణి యంచాత్మగ
న్గొనియుకా, దత్తులముల్ త్యజింపగ నశ + క్తుండై క్రియ ల్గుల్పుచుకా
ననుసేవించుచు నుండెడి స్మిరువమా + న శ్రద్ధమై నుద్ధవా! 31

కం. బలవ ధృష్టికవర్గ, మృల కడలుచు వానిఁ దిట్టి + పోయుచు విషయ
ముల జాటుకొనుచు నన్నె, బ్బలు విడువగ లేక కొల్చె + డుకా దృఢభక్తికా.

ఉ. ఇట్లులు గొంతకాలమది + యేగ హృష్టికచయంబు నెవ్వడుం
దిట్టుటచేఁ గ్రమంబుగ మ + దిం బొడసూపి విరక్తి పెంపుమైఁ
దొట్టు; ననారతంబు నను + దూఁకొని కొల్పుటచే మనంబునం
బట్టుగ నున్న కామములు + పాయుఁ దమంతటతామె యుద్ధవా! 32

కం. అచ్చెరువేలా! యెవ్వడు, చొచ్చితిన్ భక్తహృదయ + శుద్ధగృహమ్మా
తొచ్చెపుఁగామము లవ్వడ, విచ్చి చనుక రవికిఁ నిరులు + నిదిలిన భంగికా. 33

ఉ. ఎన్నఁడు మానసోవగతు + సీత్యరు న న్నొడగాంచు నవ్పడే
భిన్నమగుంజమీ హృదయ + వీధి నహంకృతి; దానివెంట వి
చ్చిన్నమగుం జరంతనవి + సృత్వర సంకయసంచయంబు; నా
మున్నె నమస్త కర్మగుణ + ము న్నశియించును భక్తకోటికికా. 35

ఉ. కాన మదాత్మఁడౌ నుగుణ + గణ్యుఁడు భక్తున కుద్ధవా! తపో
జ్ఞాన విరాగతా వితర + న ప్రత యోగ వితానకర్మ సం
తానములకా లభింపని యు + దార శుభార్థములెల్ల భక్తియో
గాన లభించు నశ్రమము + గా నపవర్గ దివమ్మా లేనియకా. 36

కా. వీకాంతుల్ మదధీనచిత్తులు నదా + హృష్టాత్ము లేనేగి కొం
డా కైవల్యమటన్నగుండఁ గొనరె + డ్ద వృద్ధుణాస్వాదనాం
గీకారమ్మా వహించి, శ్రేయములఁ గ + ల్గించు స్మిరాశత్వమే
యాకాంక్షా రహితాంతరంగులకె ను + మ్మా భక్తి భాసిల్లెడికా. 37

కం. నిరపేక్షత్వమే యుత్తమః పురుషార్థోపకరణమని + బుధులందురొదం
దిరియనినిష్కా-ముండౌ, పురుషశ్రేష్ఠుడు లోక + పూజ్యుఁడు తండ్రీ! 38

తే. సాధులగు భక్తులకు నమ + స్వాంతులకును
బుద్ధికిం బరు సీతుని + బొందియున్న

వారలకుగుణదోషోద్భవములు పుణ్య
పాపములు లేవు యాదవా ! న్యయవతంస !

39

తే. ఇట్లు నేను బోధించిన యీమదీయ
మార్గములఁ బోవుచుండెడి మానవులకుఁ
గాలమాయాదిరహితమ్ము యనునతరమ్ము
మత్స్యరమవదమ్ము లభించు మానితమ్ము.

40

వ. అని శ్రీకృష్ణుండానతిచ్చెనని శుకమహర్షి నుడివెను.

41

ఇది వింశాధ్యాయము సమాప్తము

— —

ఏకవింశాధ్యాయము

కం. ఎంతనుకృతమ్ముగల గుణ, వంతులొగడె తత్త్వవిద్యవాంఛించుట య
శ్రాంతము వినఁగల్గుట వి, స్సంత యనుభవమునఁ నుట హరిహరనాథా!

— శ్రీకృష్ణుండుద్ధవునికి ద్రవ్యాది గుణదోషముల వివరించుట —

వ. ¹ దేవా! యవధరింపుము. శ్రీశుకయోగీంద్రుండు పరీక్షిస్తేంద్రునితో
నిట్లనియె నావల శ్రీకృష్ణుండుద్ధవుని ప్రశ్నంబు స్మరించి యిట్లనియె.
ఉద్ధవ! గుణదోషవ్యవస్థార్థము యోగత్రయ ముపదేశించితి. అందు
జ్ఞానభక్తిసిద్ధుల కెట్టి గుణదోషమ్ములు నుండవు. ఇంక సాధకుల వినము.
నివృత్తకర్మనిష్ఠులగు సాధకులు ప్రథమంబున నిత్య నైమిత్తిక కర్మముల
యథాశక్తి నాచరించినచో సత్త్వశుద్ధి సిద్ధించుం గాన నది వారికి గుణము.
తదకరణమ్మును నిషిద్ధకరణమ్మును దోషమ్ము. తన్నివర్తకమగుటఁ
బ్రాయశ్చిత్యముగుణమ్ము. మఱియు విశుద్ధసత్త్వులగు జ్ఞాననిష్ఠులకు జ్ఞానా
భ్యాసమే సిద్ధిహేతువగుటచే నదియ వారికి గుణము. తద్విరుద్ధము
దోషము. ఇంక భక్తినిష్ఠులకుఁ బుణ్యపుణ్యవణ కీర్తనాది భక్తియే
గుణము. తదవ్యంబు సర్వంబు దోషంబు సిద్ధుల సాధకుల జెప్పితినిగదా.
ఇటమీఁద మూఁడవతెగవారిం జెప్పెదవినము వారు కేవలము కామ్య
కర్మప్రధానులగుట వారికి సకలగుణదోషములుంగలవు. అవి వినము. ²

కం. స్వయమున భక్తిజ్ఞాన, క్రియాత్మ కాస్మత్ప్రథముఁ యిది గ్రహించి ముద
ర్భియయియభవభోగములిం, ద్రియములఁగొనువాఁడుసంస్కృతించిదుగాడుక

కం. పూరుషులకుఁ దమతమయధి, కారముపైనిష్ఠ గుణము యిది గానఁబడునను, యా
తీరునకు వివర్యముమే, భూతతంజైన దోష యదుప్రవరా! ⁴

వ. ఇది గుణదోషవ్యవస్థ యని మున్నునొడివితి. ఈ గుణదోషమ్ము లధికాఁ
భేదంబునఁ గల్పితంబులు గాని వస్తువిష్టంబులుగావు. (

తే. అఖిలవస్తువుల్ పంచభూః తాత్మకంబు
లగుట నన్నియుఁ దుల్యంబుః తై నఁగాని
యందుయోగ్యమెయ్యదియో ! యెఁ య్యదియుఁగాదో,
యనెడు విచికిత్స దీర్చుటఁ కై కడంగి (

తే. సుభగధర్మార్థమై శుద్ధ్యైః శుద్ధులు. వ్యవ
హారమునకయి గుణదోషః వారము, తను
యాత్రకై శుభాశుభము లేఁ నలరిచితిని
గర్మజడులకు మనువు ముఁ ఖమున వత్తు ! 7

ఉ. ధాతనుదొట్టి దృశ్యమగుఁ స్థావరవర్గముదాఁక దేహసం
ఘాతము పంచభూతవరిఁ కల్పిత మాట నమంబ; యాత్మలుం
బ్రాతిగఁదుల్యు; లట్లయినఁ బ్రాణులకుం బురుషార్థసిద్ధి కా
మ్నాతము నామరూపవిషఁ మత్వము నేదమునక యదూద్వహః! 8

కం. తనువులకె గాదు వస్తువులనభూ! దేశంబు కాలఁ మధికారి ఫలం
బు నిమిత్త మన్నిటికీఁ గర్మనియమ మలర గుణదోషఃరాజి యెసంగుక. 9

తే. శృష్టసారసంచారాఽహిత్య దేశ, మశుచి; బ్రాహ్మణభక్తిశూఽన్యమగుదేశ
మెంతయేనశుద్ధమా; శృష్టఃప్రకరమేత, మయ్యునశుచిసజ్జనులుండఁ నట్టినేల.

కం. కీకట దేశమశుద్ధం; బాహుటిలమైచ్చబహుళఁ మగుదేశమ్మా
పాకలిత దేశమశుచి; యి, పేకాలమ్మచుగుఱించిఁయెఱుఁగు కుమారా ! 11

సీ. కలితపూర్వాహ్లాదిక స్వతస్సిద్ధినేఁద్రవ్యధినేని కఁ ర్మణ్యమైన
కాలంబుశుద్ధ; ముఁ ద్వేల విత్తాలాభ, రాష్ట్రాడింబాది కాఁ రణములొదవఁ
గర్మముల్ నలువ శఁ క్యంబుగాదాట న, కాకాల మశుద్ధంబుఁ శ్రీలవర్య !
బ్రాహ్మణోక్తులనైనఁ వార్యాది వస్తుయో, గమ్ములనైన సంఁ స్కారవశత

తే. నైనఁ గాలమహత్త్వాల్పఁతాదినైన, వస్తులకు శుద్ధ్యశుద్ధులుఁ వరలుచుండు
బుద్ధులక శక్త్యశక్తిసఁహృద్ధుల నివి, శుద్ధ్యశుద్ధులు సంభవించుం గుమార!

వ. ఎట్లన, ద్రవ్యములకుఁ దోయాదిని శుద్ధి, మాత్రాది నశుద్ధి; పుష్పాదు
లకుఁ ప్రోక్షణాదిని శుద్ధి, యవప్రూణాది నశుద్ధి; నవోదకాదులకు దళా
హాదికమున శుద్ధి, విపరీతంబున నశుద్ధి, యంత్యజా ద్యుపహతంబైన
తటాకాద్యుదకంబునకు మహత్త్వంబున శుద్ధి, యల్పత్వంబున నశుద్ధి;
పుత్రిజన్మాదిక ముండు ధర్మహము గడచెననుబద్ధిచే శుద్ధియు, గడవలేదను

బుద్ధిచే నశుద్ధిముఁ గల్గును. గ్రహణాదికాలములలో శక్తునకు భోజనాదుల నశుద్ధి, అశక్తులైన బాలనృద్ధాతురాదులకు శుద్ధి; జీర్ణమలినవస్త్రాదులు సంవత్సనకశుద్ధి, దర్శితునకు శుద్ధి; యిష్టిధంబున ద్రవ్యాశుద్ధులు దేశావస్థానుసారంబున బావము గావించును. ఉద్ధవా! గుణదోషంబు లిట్లెఱుంగునది. మఱియు,

13

సీ. కొలుచు కాలాతపాఁడులను, దారువు మృజ్జలాదుల, ద్విరదదంఁతాడికీక
సమ్ములత్యంతశోషణములఁ. దంతువు, లంబులఁ, ధైలఘ్నఁతాదిరసము
తావ్యంబుచే, హఁటఁకాది తైజసములు, విహించే జగ్ముఁతావారిమృత్తి
కాదులచే శుద్ధఁమాఁ; బాధివముల కీ,తరవదార్థ యుతాయుతముల నిష్ఠి

తే. కలుగఁ, గాకాంత్యజాడ్యవఁ ఘాతములకు

దేశకాలాదులంబట్టి ఁ తెలియవలయుఁ

బాత్ర, పీత. వస్త్రా, ద్యవఁ విత్రతచను,

సామికాంబు, తక్షణ, సలి ఁ లాదికముల.

14

చం. అనఘ! యమేధ్య లిప్తచుగుఁ ఁ ఁట్టి వదార్థములెల్ల గంధలే

వసము లడంగి స్వప్రకృతి ఁ భాసించునకు త్కాలనాదికం

బొనరువ శుద్ధివొందు; నివి ఁ యజ్జ్వల మానసులైన పెద్దలం

గనుఁగొని యానుపూర్వకము ఁ గాఁ దెలియందగు దేవభాగజా! 15

కం. దానమ్ముల సంస్కృతిక, రాగీక స్నానబలతఁ పోవనల మ

ధ్యానమున నాత్మకౌచం, బా నావల ద్విజులు సేయఁనగుఁ గర్మంబుల్. 16

తే. మహిత గురుబోధచేతనే ఁ మంత్రశుద్ధి

యస్మదర్పణమ్మున నేకఁ రాగిశుద్ధి

దేశకాల సద్భివ్యక్తఁ ర్త్రమను కర్మ

శుద్ధి గలది ధర్మము; కాని ఁ చో నితరమె.

17

కం. ఒక్కడదోషంబే గుణ, మొక్కయెడం గుణమె దోషఁ మరుతాస్త్రవిధి

నిక్కము గుణదోష నియమ, ఫక్తి విషయ భేదములను ఁ బాధించు నిటుల్.

వ. ఎట్లనఁ బ్రతిగ్రహ మావదలందు గుణము, సనావదలందు దోషము; వర

ధర్మము తనకుదోషము, వరునకు గుణము; కుటుంబత్యాగము విరక్తునకు

గుణము, నివిరక్తునకు దోషము. ఇట్లెఱుంగునది.

19

చం. క్షితిని సమానకర్మముల ఁ చే గుణదోషములేర్పడుకా; సురక

బతితుఁడు పాతముం గనఁడు, ఁ పావనుడే కను; సంగమంబుచే

యశివరుఁడొందుఁ బాతము, గృఁ హస్తుఁడుపొందఁడ; మూఁకునెక్కియు

న్నతఁడె వడుకా ధరాశయను ఁ డౌనతఁ డేమిపడుం గుమారకా! 20

కం. ఎందెందు నివృత్తికలుగు, నందందు విముక్తుడగుట † యావశ్యక మీ
చందమగు ధర్మము శుభం, బుందార్చు శోకమోహముల దెగటార్చు

చం. జనుఁ డెడలోపల నిష్ఠమయ † బాల గుణస్మరణం బొనర్చిన
బొనరును సంగ, మక్కతనఁ † బుట్టును గామము, దానిచేత వ
చ్చును గలహంబు, దానఁ బొడ † సూపునుగ్రోధము, దానమోహముం
గొనలిడు దానమంచెడ † గుల్ గ్రహించు వివేకమారెడి. 22

కం. మతి విఃహిత జంతువు మూర్ఖత మృతకల్పండసూనెపృష్టికలశశీ!
యతనికిఁ బురుషార్థంబులు, నెతనికిఁ గనరావ, యేల † వేయవచ్చింప? 23

చం. అనవరతంబు దుష్టవిష † యాభినివేశముచేత నాత్మనం
గనుఁగొనలేడు లాఁతులను † గానఁడు భూరుహ జీవికానువు
త్తిని దను వోముచుం గొలిమి † తిత్తివలెం బవనాభిపూరణం
బొసరుచుచు మెలంగు జనుఁ † దుద్ధవ! స్వార్థవిఘాతకుండెగా. 24

* క ర్మ ని రా స ము *

ఉ. ఇమ్ముగఁగర్మముల్ నలువ † నేచు ఫలమ్ములటంచు వేదమం
త్రమ్ములు వల్కఁచుంట యమ్మ † త స్ఫుటమార్గమునందుఁ జొప్పఁజూ
కమ్మని ఖండశర్కరను † గై నిడుటేటికిఁ! దండ్రీ వుత్తర
త్న మృగదంబు మింగనక † దా, రుచి సూపఁ బ్రవృత్తి కల్గెడి. 25

ఆ. జగతి సుఖముకన్న † స్వర్గసుఖముమిన్న, దానికన్నమిన్న † తదవవర్గ
సౌఖ్యమందుఁ జెప్పఁబాలున స్వర్గాదిఫలము నెప్పఁబడియెఁ! బ్రాబలుకుల

ను. జనిమాత్రంబుననే యనర్థచయము † సంధించుకామంబు లం
దును బ్రాణంబులయందు స్వీయజనులం † దుక లిప్పు లేసారఁగా,
మనమందెంచక స్వార్థముక, బహుళసం † సారాంబుధిం గూలి యు
న్న నరుం గ్రమ్మి నందె కూలుమని యామామయంబు బోధించునే! 27

తే. ఘోరసంసృతి మార్గాఁ † గుమిలికమిలి
బిట్టువాపోవువారలఁ † జెట్టవట్టి
పెరిమఁ గాపాడు నాప్రమ్మ † వేదమనఁగ
నద్ది హితము నెప్పును బ్రయ † మాడఁబోదు. 28

ను. శ్రుతితాత్పర్య మెఱుంగలేకనుమి య † జ్ఞుల్ గొండ తీసుధ్వసం
గతమానట్టి ఫలంబ భాసురపరా † కాష్టాభిమ వహ్నిసం
యత కర్మాభినివేశకృతయి ధూ † మాధ్వంబు శ్రేష్ఠం బటం
చతిమాత్రంబు నుతింతు, వేదవిదు లీ † యర్థంబు గర్హింపరే? 29

- కం. పువ్వులఁ గని తరులిచ్చున, వివ్వే ఫలంబులని ద్విజము † లెంచెడు వగిదిం
జువ్వే ఫలశ్రుతులం గని, యివ్వయె పురుషార్థములని † యెంచుట జడులకా.
- ఆ. ఇట్టికాముకులను † గృహణులు లబ్ధులు, సూమమార్గమంద † ప్రేమముంచి
యాత్మతత్వ మెఱుంగ † కజ్జలై చరియింతు, కర్మజడులు వీర † కారటయ్య?
- శా. ప్రాశేయావృత లోచనంబులు సమీ † వద్రవ్య రూపవ్రజం
బాలోకింపఁగ లేని చందమునఁ బ్రా † ణాశ్చ్యేక సంతర్పణ
వ్యాలోలాత్మకు లుక్థశస్త్రులు స్వకీ † య స్వాంతసంస్థక జగ
త్పాలుం గారణు నన్నెఱుంగ రిది స † త్యం బాత్మవిద్వామణీ! 32
- కం. ఆతులము పరోక్షమగునా, మత మెఱుంగక విషయగృధ్ను † మతులై పశుసం
తతిఁ జంపువారు మృతులై, ప్రతిహింసం గంధ్రు వాని † పలనఁ గుమారా!
- మ. అనురాగం బొకవేళ హింసపయి ను † న్నట్లైన యజ్ఞంబులం
దునె ను మ్మాగమ మభ్యుదయజ్ఞ యిడె నం † దుం జోదనార్థంబు లే
దనివార్యంబుగ; దీనినిం గనిన న † త్యంతేహ లేపారణో
పసఘా! కర్మతతికా; విరాగులకుఁ గృ † త్యం బున్న దేయింతయు? 34
- కం. స్వసుఖాభిలాషచేతన, పసులం జంపి పితృ భూత † పతులం గడు సం
తసపెట్టుచుండుదు రభీష్ట సవంబుల హింసకర్మ † సంధితమతులై. 35
- సీ. ఒక్క వణిక్కు తా † నెక్కుడురొక్కమ్మ
నార్జింపఁ జలఁచి ద్ర † వ్యములచేత
నావ నింపుకొని సం † ద్రముదాటుచుండ మ
ధ్యేజలనిధి నావ † త్రైవ్య, లాభ
మట్లుండఁ బూర్వధ † నాళి యెల్ల సశించె
నట్ల శ్రీవశిష్ఠియ † మ్మైసస్వర్గ
సౌఖ్యమ్ము గడియింప † స్వాంతమం దెంచి మూ
ఢాత్ముఁ డీతండు క † ర్మాలిసలుపు
- తే. చుండఁగా నవి నడుమ బ్ర † త్యూహములను
బొలియ నైహికాముష్మికం † బులకుఁ బాసి
రెంటికింజెడ్డ రేపని † రీతిఁ జెడును
గప్తనప్తముల్ దక్కు న † క్కర్మతునకు. 36
- వ. ఇమ్మానవుఁడు సత్వరజ స్తమోనిష్ఠుడై తత్తద్గుణానురూపంబుగా నింద్రాది
దేవతలను భేదదృష్టి నుపాసించుచున్నాఁడు కాని వారును మదంశస్వరూ
పులే యని యభేదోపాసన మొనర్చుట లేదు. మఱియు నాకర్మతుఁడు 37

ఉ. జన్మము లాచరింతు డివి † పద్మణిమః యజయింతు స్వర్గమం
దెన్నియొ సౌఖ్యముల్ గనుదు † హృష్టఁడనై పిదపఁ హిరణ్యసం
పన్న మహోత్తమాస్వయ భ † వత్సము నొంది నుఖంతు నంచు నీ
తన్నునఁ దత్ఫలశ్రుతులఁ † చేరి కనుంగొని పొంగిపోయెడిక. 38

తే. ఈవరోచనా శ్రుతులయం † డెలసిన ఐర
మార్గ మెఱుంగక స్తబ్ధుల † హంయువులయి
నాదు వార్తలు చెవిఁబడి † న స్సహింప ;
రేడి విక్లిప్తచిత్తుల † కించునయ్యె. 39

వ. కర్మ, బ్రహ్మ, దేవతా, కాండవిషయములైన వేదములను బ్రహ్మత్మ
విషయములుగా సమన్వయించుకొనవలయు ; నిండలిమంత్రంబు లన్నియు
నతీంద్రియార్థప్రతిపాదన పరంబు లగుటం బరోక్షనాదంబులునుమీ.
పరోక్షమ నాకం బ్రియతమంబు. ఏలన? శుద్ధాంతఃకరణలకే మద్వేదంబు
బోధవ్యంబు. తదితరానధికారులకఁగాదు. అనధికారులు వృథాకర్మ
త్యాగంబున భ్రష్టులయ్యెదరుగదే. కానవేదార్థంబు గూఢంబుగానుండు. 40

— * శబ్ద బ్రహ్మ నిరూపణము * —

కం. విమలంబగు శబ్దబ్ర, హృము రూపంబందు నర్థ † మందుం దుర్రో
ధమునుమి యడి నూక్ష్మస్థూలము లనద్వివిధంబుగాఁ జెలింగుఁ గుమారా!

వ. అందు నూక్ష్మరూపంబు దుర్విజ్ఞేయ మెట్లన 42

తే. అద్య మది ప్రాణమయము ప † రాఖ్యమనఘ !
యావల మనోమయంబు ప † శ్యంత్యభిఖ్య
మవల నింద్రియమయము మధ్యమసమాఖ్య
మిదియు వాగ్వింజకమృయి † యెసఁగు నిచట 43

వ శబ్దబ్రహ్మం బిది దేశకాలపరిచ్ఛేద సౌస్యంబగుట ననంతపారంబై నిగూఢా
ర్థంబగుట గంభీరంబై మతిప్రవేశానర్హంబగుట దుర్విగాహ్యంబై సము
ద్రంబు చందంబునం దనరారును. మఱియు నది బ్రహ్మము భూముఁడు
ననంతశక్తియు నంతర్యామియు నగునాచే నుపబృంహితంబై తామరకాడ
లోని దారమువలె నూక్ష్మరూపంబై భూతంబులందు ఘోషరూపంబున
మనీషులకు లక్ష్మింపనయ్యెడిని. ఇక దాని స్థూలరూపము విను. 44

నీ. సాలెపురుగు హృద † యాలవాఁమునందుఁ

గల యూర్జములను ము † ఖంబునుండి

వెలికి వెలువరించు † విధమున ఛందోమ

యందును నన్యతమ † యుండుఁబ్రభువు

ప్రాణముపాధిగాఁ + బరగు హిరణ్యగ
 ర్భుడు రవోపాదాన + ముగను వర్ణ
 ములను సంకల్పించు + నలఘు మనంబు ని
 మిత్తకారణముగా + హత్తియింప

తే. సమితసూక్ష్మమై హృదయ గో + శమున సతము
 గౌరలు నోంకృతినండి వ + త్నోగళాది
 సంగమున వ్యంజితమ్యుయి + స్వరహలాఖ్య
 వర్ణముల నొప్పు వైఖరీ + వాక్కు-సేసె.

45

వ. మఱియు విచిత్ర వైదిక లౌకిక భాషావితరయు, స్వర స్పర్శాంతస్థోష్ణ
 భూషితయు చుత్తరోత్తరంబు నాలుగునాలుగువర్ణమ్ము లధికమ్ముగాఁ
 గలిగిన యుక్తాది చ్ఛందోజాలోపలక్ష్మితయు బహుమార్గయు నై యొప్పు
 బృహత్సముగల వైఖరీవాక్కును హిరణ్యగర్భుండనైన యేన నాయుపాధి
 యగు ప్రాణంబుననుండి సృజించుచు స్వయముగా నుపసంహరించుచు
 నుండు. ఉక్త యత్యుక్త గాయత్రి యుష్ణి క్కనుష్టుప్పు బృహతి పక్షి-
 త్రిష్టుప్పు జగతి మున్నగు నిర్వదియాఱు ఛందస్సులు గలవు. ఇట్లు బృహతి
 యగు వైఖరీవాక్కు స్థూలస్వరూపమున నున్నను దుర్జయయే యగు
 చుండు. ఉద్ధవా! శబ్దము నాదమ్ముచే నూక్ష్మరూపమ్మునను వర్ణమ్ముచే
 స్థూలరూపమ్మునను వెలుఁగుంజుమీ. ఇక వేదార్థంబు దురవగాహంబని
 వచింపవలయునే!

46

సీ. అటు వైఖరీరూప + మైన వేదము కర్మ, కాండమున విధివా + క్యములచేత
 దేనిని విధియించు! + దేవతా కాండమ్మునందురు మంత్ర వాక్యములచేతఁ
 బాటు నేవేల్పుల! + జ్ఞాన కాండమ్మున, దేని ననువదించి + దృఢతతోక్తు
 లను నిషేధమునర్పఁగను వికల్పించు! సీ, శ్రుతిభావ మేనుగాఁకితరు డెవ్వఁ

తే. డెఱుఁగు! విధివాక్యతతి విధి + యించునయ్య
 యజ్ఞరూపుండ నగునన్న + యతులమంత్ర
 తతియు నన్న తత్తద్దేవ + తా స్వరూపు
 నొడుపు జ్ఞానకాండమ్మును + గడమ విరును.

47

వ. ఆకాళాది ప్రపంచజాతము ¹ వికల్పించి యామీఁదఁ జదవవాద పూర్వ
 కంబుగా జ్ఞానకాండము నన్నే ప్రతిపాదించును. మదన్యం బొందును లేదు.
 తెలిసెనా! మరల విను. శబ్దము పరమార్థరూపుండనగు నన్నాశ్రయించి

1. శబ్దజ్ఞానమపాతీ వస్తుకూన్యో వికల్పాః. పాతంజలయోగశాస్త్రము 1 అధ్యాయీ మాత్ర. వస్తువు లేకున్నను శబ్దమువలనఁ గలిగిన యర్థజ్ఞానముచే మన్నదనుకొనుట వికల్పజ్ఞానము. గగనకుసుమము శకవిషాణము.

భేదము మాయామాత్రంబని యనువదించి నానాత్వంబు లేదని ప్రతిపేధించి చివరకు నివృత్తవ్యాపారంబై ప్రసన్నంబగుచున్నది. ఇదియ సర్వవేదతాత్పర్యము. ఉద్ధవా! అంకురమందున్న రసంబే తద్విస్తారభూత నానాకాండ శాఖలం దుండునట్లు ప్రణవమునకున్న పరమేశ్వరాథమే తద్విస్తారభూత సర్వవేద శాఖా కాండముల కుండునని యెఱుంగుము. ఇట్లు కర్మ దేవతా జ్ఞానకాండములు యెదకు నన్నే ప్రతిపాదించు నన్నరహస్యము మఱువకుము. అని కృష్ణుండు బోధించెనని శుకమహర్షి వక్కాణించెను.

ఇది యేకవింశాధ్యాయము సమాప్తము

ద్వా వింశాధ్యాయము

కం. నిర్జరమందారా! రిపు, దుర్జయమస్మథకుమార! † దోర్భ్యగళాంత నూస్సర్జదహీనాభరణా, యద్దన కీర్తికరకరణ! † హరిహరనాథా! 1

వ. 1 దేవా! యవధరింపుము. శ్రీ శుకయోగీంద్రుండు పరీక్షిన్న రేంద్రునితో నిట్లనియె. అట్లు భగవంతుండు వదేశింప నుద్ధవుండు తత్త్వజిజ్ఞాసుడై యిట్లనియె. 2

† శ్రీకృష్ణుండు ఉద్ధవప్రశ్నంబు విని తత్త్వసంఖ్యానిర్ణయ మొనర్చుట †

కం. ఓయీశా! తత్త్వములెన్నో! యిరువదియెనిమిదియను † చుండువు నీ వా మ్నాయజ్ఞులుకొందఱుఋషులు, లోయిరువదియాయ నెదరు † యోగ్యునితులక

చం. కరివరదాయకా! వదునో † కండని కొందఱు, తొమ్మిదంచుఁ గొంద, టిరువదేను కొందఱును, † నాల్గని కొందఱు, కొందఱేడు, కొందఱు పదునేడు, కొందఱెడఁ † దం బదునాయును, గొందఱాయు, కొందఱు పదుమూడటంచులు † తత్త్వము లెంచెద రేల మాధవా! 4

అ.వె. ఏప్రయోజనం బ † పేక్షించి ఋషివరు, లిద్విధంబుగా న † నేకభంగులను వచింపసాగిరవఘ! తత్త్వమ్ముల, సత్యమేదియిందు! † నిత్యమూర్తి! 5

వ. అనిన శ్రీకృష్ణుండు డిట్లనియె. 6

కం. మునులు వివక్షాభేదంబున నెన్నివిధముల తత్త్వ † ములనేఁ గల్పించి నిరూపింతురు మన్మాయను గైకొని పల్కువారి † కది దుర్లుభమే! 7

వ. వారి పరిగణన మంతయు యుక్తమ. వాని కన్నింటికి సమాధానము సావధానముగా విను. అప్పుడు నీ సంతయ ముడుగు. నాయనా! యంతః

కరణవృత్తి విశేషరూపంబునఁ బరిణతములైన మదీయ దురతిక్రమ
సత్వాదిశక్తులే యీ భేదవివాదంబులకు హేతువు. 8

కం. నుమతీ ! యీశక్తులక్షోభమువలన నె యిట్టి భిన్న వధములు పొడమెక
శమదమములొదవుచో భేదము మడఁగు న్నాదమడఁగు వర్పముడుగూక.

తే. కార్యకారణ తత్త్వసం ధము పరస్ప
రము ప్రవేశించి యుండు కా రణముచేత
వక్త తత్త్వము లెన్నిగా వాకొనినను
యుక్తిచే నమర్థింపఁగా నొప్పుజూవె 10

తే. మట్టియందు ఘటంబున్న మాడ్కిఁ గార
ణమునఁ గార్యతత్త్వంబు నూ ధ్ముగనుండు
ఘటమునందు మృత్తుండిన కరణిఁ గార్య
మందుఁ గారణ మనుగతం బై వసించు. 11

కం. ఇక్కతమునఁ డత్త్వముల, నెక్కవ తక్కువగ వక్త యిచ్చకొలందిక
వక్కాణించిన నే నా, ఫక్కి కనుమతింతు నుద్ధ వా! యెట్లన్నక 12

కం. పురుషుం డనాద్యవిద్యా, పరీపృతుం డగుటవలన స్వయముగ నాత్మ
స్థిరవేదనమొదవ దీ, శ్వరుడో జ్ఞానప్రదుండు సర్వజ్ఞుండక. 13

కం. కావున జీవేశ్వరభిదఁ, గావించిన నిరుపదాఱు, గనఁ జిద్రూపుల్
గావున సభేదమనుచో, దైవాతెడు నిరుపదేను తత్త్వము లనఘా! 14

వ. అనిన నుద్ధవుం డీశ్వరుండు జ్ఞానప్రదుం డంటివి. మఱి జ్ఞానము తత్త్వాంతర
మేలకా దనిన శ్రీకృష్ణుం డిట్లనియె. 15

కం. తమ కీశ్వరుం డొసఁగు జ్ఞా, నము సాత్త్వికవృత్తియే క నంగా నాజ్ఞా
నము సత్త్వగుణాంతర్యా, తమ యదియుం బ్రకృతిలోనదాఁగుఁగుమారా!

కం. ప్రకృతియనఁగ గుణసామ్యమె, ప్రకృతివె స్థిత్యవ్యయోద్భవ నిదానములొ
ప్రకటత్రిగుణము; లనఘా, యక ర్తృతం గన్న యాత్మనంబు నె గుణముల్?

తే. ధీనిధాన ! సత్త్వమయమ్ము జ్ఞానమును ర
జోమయమ్ము కర్మమ్ము, తి మోమయమ్ము
తెలివిలేమి; యియ్యవియెల్లఁ బాలునుఁ బ్రకృతి
యంద యంతర్గతంబులై యనవరతము. 18

కం. ఈశుండు గుణములఁ గలవఁ బ్ర, కాశించుం గాల మట్టి కారణమున నా
యీశుండె కాలమని విబు, ధాశయ మది మఱొకధాతువగుటె ట్లనఘా!

వ. ఉద్ధవా ! స్వభావమ్మును సూత్రనామక మహత్తత్త్వములోఁ జేరును. అది సర్వశక్తియుతముగదా. ఇట్లు జ్ఞానాజ్ఞాన కర్మకాలస్వభావము లాయా తత్త్వములలోఁ జేరునుగానఁ దత్త్వాంతరములు గావు. పురుష ప్రకృతి మహాదహంకారములు నాలుగు, గగనాదిమహాభూతంబు లైదు, జ్ఞానేంద్రియ కర్మేంద్రియ మనంబులు పదునొకండు, శబ్ద స్పర్శాద్యర్థము లైదు, మొత్తము పంచవింశతి తత్త్వములు. ఇవియ తక్కిన వడ్డింశ త్యష్టావింశతి వక్షసాధారణంబులు. మన్మతంబున నీ పంచవింశతితో సత్త్వరజస్తమంబులు మూఁడుంగలిసి యిరుపదియొనిమిది తత్త్వంబులు ఈ గుణంబు లాగమా పాయులగుటం జేసి ప్రకృతికంటె భిన్నంబుగా నెంచితిమి పంచవింశతిలో భిన్నుండగు నీశ్వరుం గలువకున్న నిర్వదాటగు వంటింగదా. ఈ వక్షత్రయంబును వచన దాన గమన విసర్జ నానందములు కర్మేంద్రియ ఫలంబుల కాన నివి తదంతర్భూతములే కాని తత్త్వాంతరములు కావనును. ఇక నేమి ప్రయోజన మపేక్షించి ఋషు లిట్లు వలికిరో చెప్పెద వినుము.

సీ. మహాదహంకార తః స్మాత్ర లనెడు సప్త
కారణమ్ములతోడఁ గార్యములయి
యొగఁగు భూతైకాదః శేంద్రియఁబులతోడ
నాకారముం గన్న యట్టి ప్రకృతి
సర్గాదిలో గుణః సాంగత్యమునను సృ
జ్యత్వాద్యవస్థలః సవడరించె;
బురుషుఁ డవ్యక్తుం డః పరిణామియు నిమిత్త
భూతుఁడై చూచుచుఁ బొదలియుండు.

ఆ. బ్రకృతియోగతంబుఁబరిణామ మొందు ని,య్యిరువురెవుడుభిన్నుఁ లేకదయ్య
యీప్రకారమేనుమీ సృష్టి జరిగెడి, వినుము మనము నిలిపిఁ వృష్టివంశ్య!

తే. ప్రకృతిభవ మహదాదికః వ్యక్తధాతు
వితతి పురుషేక్షణంబునఁ వీర్యవంత
మై ప్రకృతిబలంబుననె యఁ నోశ్యమేనసి
వికృతి సేంది బ్రహ్మాండంబు వలయఁజేయు. 22

వ. అనిన నుద్ధవుండు స్వామీ ! యేయేతత్త్వపరిగణనంబునఁ గడమవక్షంబు
లేర్పడినవో యనఁ గృష్ణుం డిట్లనియె. 23

తే. ద్రష్టు దృశ్యంబులకును నాఁ ధారమైన
యాత్మ జీవుండు పంచభూః తాళికలిసి
సప్తతత్త్వవక్షంః బందెఁ జన్యములగు
ప్రాణదేహేంద్రియంబు లఁ న్యములు గావు 24

తే. ఆత్మ భూతపంచకమున † నగును ధాతు
పట్క-పక్ష ; మిందాత్మండు † జగముసేసి
యాత్మభవ త త్వములతోడ † నందుఁజేరి
నాత్మనకు జీవునకు భేద † ములరడిందు. 25

కం. రాజులును జతుఃపక్షము, లేజోబన్నాత్మలక ను † ధీజనగేయా !
యీజగ మాత త్వమ్ముల, చే జనియించె నని వారు † చెప్పదురెప్పుడు? 26

ప. వీరు తక్కిన యాకాశవాయువులు లేజోబన్నాంతర్గతములందురు. 27

కం. భూతేంద్రియ తన్మాత్ర, వ్రాతము పదునైదు, నాత్మస్వాంతము కలియం
జాతమగు సప్తదశసం, భ్యాతోజ్జ్వల ధాతుపక్ష † మనఘచరిత్రా ! 28

ప. ఇందుఁ గర్మేంద్రియములు జ్ఞానేంద్రియాంతర్గతము లని యూహ్యము.
సప్తదశపక్షమునం దాత్మయే మనంబని యొకటిగా లెక్కించినచో షోడశ
తత్త్వ పక్షం బేర్పడు. తన్మాత్రమలతో నేకీకృతంబైన భూతపంచకము
ద్రవ్యకాశకము లింద్రియములైదు, నింద్రియాధిష్ఠాతయైన మనంబొకండు
జీవుండు, నాత్మ, యని లెక్కించినఁ ద్రయోదశపక్షంబేర్పడు. 29

తే. విదుభూతంబులును నింది † యంబులైదు,
మానసోపేతజీవుఁ డీ † మాడ్కి-గణనఁ
దామొసర్చి యేకాదశ † ధాతుపక్ష
మేర్పఱించిరి కొండఱు † ఋషులువత్స ! 30

తే. ప్రకృతి మహా దహంకారముల్ † పంచనూత్న
భూతములు పురుషుండు నీ † రీతిగణన
సేయ నవతత్త్వపక్షంబు † చెలఁగు ; నెల్ల
కడల ను క్తంబులం డను † క్తమ్ము లణఁగు. 31

ప. ఉద్ధవా ! ఋషిప్రోక్తంబులైనయీ మతంబు లన్నియు యుక్తిమంతంబులు
న్యాయ్యంబులు వివక్ష్యధీనంబు లనిగ్రహించితి. ప్రకృతి పురుష భేద
జ్ఞాపనమున కిట్లు వాకొనవలసె నన నుద్ధవుం డిట్లనియె. 32

చం. ప్రకృతియుఁ బూరుషుండును స్వ † భావముచేత జడాజడంబులే,
నొకటి మఱొక్కటి నివిడిచి † యుండమి భేదము గోచరింపదుకా;
ప్రకృతిజమైన దేహమున † భాసెనాత్మ తదాత్మయందు నా
ప్రకృతియుఁ దోచు నెట్లు గని † పట్టుదు వీరలభేద ! మచ్యుతా ! 33

కా. ఈ నాసంశయబంధముం దునుచున్నా మీ సర్వవేత్తత్వ వా
చా నైపుణ్యము లొల్కు నీవొకఁడవే † శక్తుండ ; వీదేహికా
జ్ఞానంబేర్పడు నీకృపాగరిమ, న † జ్ఞానంబు తోఁలెంచు మా
యానైష్ఠ్యముచేతఁ, గాన మొక్కెదను దా † సోహమృతం చీకృతా !

తే. ఆత్మ భూతపంచకమున † నగును ధాతు
పట్క-పక్ష ; మిందాత్మండు † జగముసేసి
యాత్మభవ త త్వములతోడ † నందుఁజేరి
నాత్మనకు జీవునకు భేద † ములరడిందు. 25

కం. రాజులును జతుఃపక్షము, లేజోబన్నాత్మలక ను † ధీజనగేయా !
యీజగ మాత త్వమ్ముల, చే జనియించె నని వారు † చెప్పదురెప్పుడు? 26

ప. వీరు తక్కిన యాకాశవాయువులు లేజోబన్నాంతర్గతములందురు. 27

కం. భూతేంద్రియ తన్మాత్ర, వ్రాతము పదునైదు, నాత్మస్వాంతము కలియం
జాతమగు సప్తదశసం, భ్యాతోజ్జ్వల ధాతుపక్ష † మనఘచరిత్రా ! 28

ప. ఇందుఁ గర్మేంద్రియములు జ్ఞానేంద్రియాంతర్గతము లని యూహ్యము.
సప్తదశపక్షమునం దాత్మయే మనంబని యొకటిగా లెక్కించినచో షోడశ
తత్త్వ పక్షం బేర్పడు. తన్మాత్రమలతో నేకీకృతంబైన భూతపంచకము
ద్రవ్యకాశకము లింద్రియములైదు, నింద్రియాధిష్ఠాతయైన మనంబొకండు
జీవుండు, నాత్మ, యని లెక్కించినఁ ద్రయోదశపక్షంబేర్పడు. 29

తే. విదుభూతంబులును నింది † యంబులైదు,
మానసోపేతజీవుఁ డీ † మాడ్కి-గణనఁ
దామొసర్చి యేకాదశ † ధాతుపక్ష
మేర్పఱించిరి కొండఱు † ఋషులువత్స ! 30

తే. ప్రకృతి మహా దహంకారముల్ † పంచనూత్న
భూతములు పురుషుండు నీ † రీతిగణన
సేయ నవతత్త్వపక్షంబు † చెలఁగు ; నెల్ల
కడల ను క్తంబులం డను † క్తమ్ము లణఁగు. 31

ప. ఉద్ధవా ! ఋషిప్రోక్తంబులైనయీ మతంబు లన్నియు యుక్తిమంతంబులు
న్యాయ్యంబులు వివక్ష్యధీనంబు లనిగ్రహించితే. ప్రకృతి పురుష భేద
జ్ఞాపనమున కిట్లు వాకొనవలసె నన నుద్ధవుం డిట్లనియె. 32

చం. ప్రకృతియుఁ బూరుషుండును స్వ † భావముచేత జడాజడంబులే,
నొకటి మఱొక్కటి ని్వడిచి † యుండమి భేదము గోచరింపదుకా;
ప్రకృతిజమైన దేహమున † భాసెనాత్మ తదాత్మయందు నా
ప్రకృతియుఁ దోచు నెట్లు గని † పట్టుదు వీరలభేద ! మచ్యుతా ! 33

కా. ఈ నాసంశయబంధముం దునుచున్నా మీ సర్వవేత్తత్వ వా
చా నైపుణ్యము లొల్కు నీవొకఁడవే † శక్తుండ ; వీదేహికా
జ్ఞానంబేర్పడు నీకృపాగరిమ, న † జ్ఞానంబు తోఁలెంచు మా
యానైష్ఠ్యముచేతఁ, గాన మొక్కెదను దా † సోహమృతం చీకృతా !

—+ శ్రీకృష్ణం డుద్ధవునకుం బ్రకృతి పురుష వివేకము కల్గించుట +—

చం. అన భగవంతుఁ డిట్టులను + సాదరదృష్టలఁ జూచి యుద్ధవా !
 విను పురుషుండునుం బ్రకృతి + భేదవిశిష్ట లనారతం; బడె
 ట్లనఁ బ్రకృతిప్రభావముగ + దా తను, వద్ది వికారవంతమై
 గొనముల పెన్గలంత నొన + గూడి చెలంగు ననేకభంగులన్. 35

కం. ఈనా మాయ గుణమయం, బొను గనుక నద్ది గుణ చాయంబులచేతక
 నానావిధముల భేద, జ్ఞానంబులఁ బుట్టఁ జేయు + శాంతినిధానా ! 36

వ. కానఁ బ్రకృతివికారంబైన యహంకారమువలన నేర్పడిన దేహాదిసంఘాత
 మధ్యాత్మాదులచేఁ ద్రివిధంబగు. 37

తే. అక్షిగూఢంబురవియు; జి + హ్వారములు
 వరుణదేవుండు; శ్రవణశ + బ్దములు దిశలు,
 నాసికయు గంధ మశ్వసీ + సంకనులును;
 జర్మమును స్పర్శయును నభ + స్వంతఃకవల. 38

తే. వాక్కువచనంబుజ్వలనుండు, + పాణిశర్మ
 మింద్రుఁ, డంధ్రులుగమనము + పేంద్రుఁడనఘ !
 పాయువు విసర్గమును మృత్యు, + వా యుషన్ధ
 సముచితానందకేళి ప్ర + జాపతియును. 39

తే. గళముతుదిమానసమ్యుగం + కల్పముశశి,
 యూర్యగతబుద్ధిశ్చయ + మబ్జభవుండు,
 నాభినుండు చిత్తము ధార + ణమ్ము జీవుఁ,
 డెడయహంకార మభిమాన + మీశ్వరుండు. 40

వ. ఇట్లు సారిది సధ్యాత్మాధిభూతాధిదైవము లుందురు. ఇంద్రియములు
 దేహమం దుండుంగాన సధ్యాత్మములనియు రూపాదులు భూతములం
 దుండుంగాన సధిభూతములనియు వాని సధిపించియుండువారు దేవతా
 రూపులుగాన సధిదైవములనియు నందురు. నేత్ర మధ్యాత్మము. రూప
 మధిభూతము. నేత్రగోళప్రవిష్టంబైన యార్కాంత మధిదైవము. ఈ
 మూడింటి పరస్పరసంబంధముననే రూపజ్ఞానసిద్ధి. కడమవాని నిట్లేయెఱుం
 గునది. అధిదైవము లుపకారకములు. తదితరము లుపకార్యములు నగుట
 నుపకార్యోపకారకభావ మిమ్మాటికి నున్నది. అధిదైవములు స్వయ
 ముగా సిద్ధులు. అధ్యాత్మాదిత్రయమునకు వ్యతిరక్తుండు నాద్యుండు నేక
 రూపుండు నగు నాత్ముండు స్వతస్సిద్ధప్రకాశంబుచే నఖిలసిద్ధులకు సిద్ధి
 దుండై యుండు. సర్వము చిత్ప్రకాశవిషయంబకదా. ఇట్లే త్రివిధప్రపంచ

వికల్పము ప్రకృతికార్యంబుగా నెఱింగినఁ బ్రకృతిభేదము గోచరించుట లేదే? తదితరం బురుషు నెఱుంగనేరవే! 41

తే. కాలము నిమిత్తభూతమై ధ్రువంబుగాఁ బ్రధాన మది యుపాదానమై ధ్రువంబుగాఁ గుణములు సామ్యము వీడి విధ్రువము సూచకంబుగా నయినమహత్తున కహంకార మొనవె. 42

తే. మఱియు వైకారికంబు లా మనము నైందియంబు నాఁగ మువ్విధముల సలరుజానె ఆయహంకార; మదియెగా దయ్య మోహమయ వికల్పహేతువగును మానవులకు. 43

తే. దేహమే యాత్మమంచెన్న మోహమగును సరసురాది నానాత్వమే వికల్పమగు; నిదంభేదదృష్టి వో సహ మడంగు సహమడంగఁ ద్రివిధసర్గ మంటియున్నె! 44

కం. భేదంబునవాదం బో, యాదవవర! యర్థనిష్ఠ యని యెఱుంగు మెడక గాదయ్య వస్తునిష్ఠ ప్రమాదంపడక యొనరింపు మననం బిచలక. 45

కం. కొందఱు కలడని మఱియుం, కొందఱు లేడనియు యుక్తికొట్టులవాదింపం దొరకొందురు పరమాత్ముం దెలిసికొనంగ లేక మూఢులుభళిరే. 46

తే. జ్ఞానమయుఁ డాత్ముడంచును గానలేక శుష్క వాదవిలాసాల జొచ్చి యకట మత్సరావృత్తబుద్ధులై మలయుచుందు రుచ్చసీచదేహముల నీ పిచ్చివారు. 47

ప ఇట్లు నిపుణమతిం బ్రకృతిపురుష గుణవిమర్శం బొనర్చుకొనమి నీభేదబుద్ధి వారి నంటియే యుండి యిట్లవర్థంబుం గల్గించెడిని. 48

—* నిత్యనకు జననమరణాదులెట్లో శ్రీకృష్ణుండు చెప్పుట *

చం అనవుడు నుద్ధవుం డెఱిగి వ్యాపకుఁ డాత్ముడు వానికెట్లు నం తనవడు నన్య దేహగమ నం! బలఁ డెప్పు డకర్తయే, క్రియల్ పొనరుచుఁటేమి? నిత్యుడయి పొల్పెడి వానికి జన్మమృత్యువుల దనరుటయేమి? చిత్రముగ దా యిదియంతయు లోకరక్షకా! 49

తే. అంబుజాక్ష! బహిర్గుణు లందుమాత్ర మాత్ముఁడొక్కండ కాదోకో? యతనికీటి

గతులవేమి ! సీమాయావ్ర + కార మాగ
మజ్జాలె యెఱుంగ రజ్జుల మాటయేల ! 50

వ. అని విని యశోదవట్టి మృదులాధరారుణకాంతులు రుచిర దశన విశద కిరణ
ప్రసరణమున వెనుకంజవేయ నుద్ధవా ! లింగశరీరాధ్యాసముచే సర్వము
ఘటించు నని యిట్లనియె. 51

కం. మన మింద్రియములు దశకంబు నహంకారంబు ప్రాణములునై దివి యె
ల్లను గూడ లింగదేహ, మృ నెగడు వదునేడుతత్వములతో ననఘా ! 52

తే. జనుల కర్మమయంబైన + స్వాంత మింద్రి
యోజ్జ్వలంబయి దేహమ్ము + నుండిదేహ
మునకుఁ జనుచుండు నానూత్ము + తనువుబడిన
కదలు నన్యఁ డాత్ముం డహం + కారమునను. 53

తే. కర్మవాసనా క్తమనంబు + కన్నవిన్న
విషయములను ధ్యానించెడి + వేళెడత్స్వ
రూపముం గయిశొని తొంటి + రూపు విడుచు
దానఁ బూర్వాపరానుసం + ధాన ముడుగు. 54

కం. మన మొకవిషయాకృతి సం
దునవుడు విషయాంతరంబు + తోవదుగాదే
కను మియ్యదె విస్మృతియం
చు, నితాంతం బిదియఁ బుట్టు + చుం జనుచుండుకొ. 55

వ. అచిరకాలంబునన యొక్కజన్మంబునంద యెన్నని విస్మృతులు కలుగు
చుండ బహుతిథికాలంబున దేహాంతరంబున విస్మృతికలుగుటలో నబ్జరం
బేమి ! 56

చం. తనయొనరించుకర్మసము + దాయముచే లభియించు శ్రొత్తదా
తనువుననే స్థిరప్రియతఁ + దారిచి తద్విషయాభివెంటనే
చనుచును బూర్వదేహమున + సంస్మృతిఁబాయును గొత్తవింతయం
చును మఱిప్రాతరోతయను + చుకొ వినుచుండుముగాదె యుద్ధవా ! 57

చం. తనకలి యాతనాతనువుఁ + దాలిచి దుర్భరభీతితోకనం
జననముచేతనైన దివి + వస్తుభదేహములాంది హర్షత
ర్షనియితిచేతనైనఁ దన + ప్రాక్తనువందు నహంమతిప్రకా
శన మడఁగారు జీవునికే + బావన నిట్టిదయా యదూర్ధ్వహ ! 58

కం. తమనవతనువున నాత్మా
భిమాన మెలయించి యెల్ల + విషయములఁ జ

త్తమునఁ గయికొనుటయే జ

స్థముగాఁ, గలకలను నెన్ని ధ మా ద్గుదయంబుల్!

59

తే. కలలలోనఁ గొంతెమకోరి ధ కలలలోన

నప్పటి తనువపూర్వమై ధ నదిగ నెంచు

నదియపుట్టక; పూర్వదే ధ హమునుమఱచు

నదియెమ్మతి; యింతపూర్వసి ధ ధాత్తయందె.

60

వ. ఉద్ధవా! తెలిసినదా! ఇటులు పూర్వదేహవియోగ దేహంతర యోగంబులు స్మృతివియోగ, యోగంబులచే సంభవించెడిని. అందు వలన దేహికి జాపుపుట్టుక లున్నట్లుండుఁగాని నిక్కమునకు లేవు. మఱియు నింద్రియాశ్రయమనంబు దేహంతరాభినివేశంబున సలుపురృష్టిచేత నసతైన యధ్యాత్మాది భేదత్రయము తదభిమానమునంజేసి యాత్మవస్తువునం దున్నట్లు గోచరించెడిని. ఈ జీవుఁడు స్వప్నంబున నసతైన యనేక దేహ తతిని సృజించుచుఁ జూచుచు బహురూపుడై ప్రకాశించుచున్నట్లుగానే స్రగాదిబాహ్యవిషయములను సుఖాద్యాంభ్యంతరములను గ్రహించుచు బహిరంతర్భిదా హేతువగుచున్నాఁడు.

కం. విమలముప్రతిక్షణముదే, హములొదవుచునడఁగుచుండుఁ నదియెఱుంగరుకా
ల మలక్యవేగమై నూ, క్షుమగుటచే వృష్టివంశ ధ సాగరచంద్రా! 62

కం. ఫలములు రూపాదుల జ్వాలలు పరిణామాదికంబు ధ లక, స్రోతస్సుల్
చలనాదుల, నోయ్యుద్ధవ! పలుదశలంగంచుఁ గాల ధ వశమునఁ గంటే 63

కం. పలకీలికా ప్రవాహంబుల కరణిం జవ్వె సర్వ ధ భూతములు వయో
బల కామ దీప్త్యవస్థా, దులఁ గనెడిం గాలతక్తి ధ శ్రోచుచునుండక 64

చం. అనవరతంబుఁ గీల లుడ ధ యంబగు నాశనమొందు నెండియొక
జననమువొందు, రూపసదృ ధ శత్రుముచేఁ బరపూర్వభేదముల్
గనుఁగొనలేము. మున్ను పొడ ధ కట్టిన దీపమె యిద్దియందు, మా
జనుఁడె యితండటంచుఁ దను ధ సామ్యముచేతనె గుర్తుపట్టుటల్. 65

వ. ప్రవాహమున మునుపటిసీటికిఁ బిమ్మటిసీటికిఁ బోలిక యుంటం భేదము
తెలియక యాజలమే యీజల మనుచున్నాము. కాని యాజలమే
యచటనిలుకడగా నున్నదా! ఇదియంతయు భ్రాంతికదా. మఱి యిట్లాత్మ
మాటుచుండునా! 66

మ. తన బీజాత్మక కర్మసంహతులచే ధ త న్నెందుఁడైనం జనిం
గనఁ, డాపై మృతినెండఁ, డింతయు భ్రమా ధ జ్ఞానం, బమర్త్యుండు మృం
దు, నజన్తుండు జనించు నంట తగవో ధ నో! యాత్మ కీమృత్యువుక
జననం బుండదు, నిత్యవస్తువది వి ధ జ్ఞానాభికుంభోద్భవా! 67

మ. పోరి గల్పాంతముదాఁక నుండెడి మహా భూతంబు నావహి నం
దురె కాష్టాయతి వెల్లమి స్తృతిఁగ నెం భోయంచు, గాఢాభియో
గ రతి స్వల్పిన బుట్టెనంచు; సరలే కాయంబునం బట్టియే
వరమాత్మం బభవావ్యయస్థితులకం బాలేయిటల్ చూడుమా ! 68

వ. దేహోత్పత్తికిం బూర్వము దేహాతానంతము సాత్త వెలుంగుచునే
యుండును. ఆత్మకు జాపుపుట్టుకలు భౌతిసిద్ధములుగాని స్వాభావికములు
గావు. దేహోపస్థ లాత్మకన్న వరుకొనుట యజ్ఞానముననే యునుడు నుద్ధ
వుండు స్వామి ! దేహోపస్థ లానతిండన గృష్ణం డిట్లనియె. 69

సీ. గర్భప్రవేశమహా భగదంశకం బలు, వెనుక గర్భంబున భృద్ధి జనవ
మైదేండ్లవఱకుబా ల్యంబును నాపొడ, శొబ్దంబు కొమార మంతమీఁద
నలుఁబడి వత్సరంబులవఱకును యౌవ, నంబును నరువదేం డ్లవఱకును వ
యఃకాలమధ్యంబు నావయి ముసలిత, నంబు సావల మర ఁబు నిట్లు

తే. లీయవస్థలు తొమ్మిది యెసఁగు దేహ
మునకు; వీనిని గుణసంగ మున వివేక
మెడలి యొక్కఁ డొక్కడను గ్రహించు నీశ్వ
రునికృప నివేకియొకండు త్రోసివైచు. 70

చం. జనకునిచ్చాపు వృత్తికని జన్మము జూచెడి నార్థ్యదైహికం
బును మఱిజాతకర్మమును బొల్పుగఁ జేయు టవశ్యమౌట; గా
వునఁ దనదేహ మిట్లె మృతిఁ బుట్టువు నందు నటంచు నెంచునా
యనఘుండు ద్రష్ట యీయగళే మంటనివాఁ డగుఁగా యదూర్దహ !

మ. ఫలపాకంబుననాశ, మంతరమునం బంధమ్ముచే జన్మము
గల భూజంబులఁ గాంచు ద్రష్ట యెటులఁ త్తాజాళికిఁబిన్ను, డ
ట్టులు దేహంబున కవ్యయోద్భవము లె ప్పు జూచు తాభిన్ను, ది
ట్టులు యోజించెడి సాక్షి కీద్యయమునా టోపంబు లేపారునే ? 72

కం. వింటివె యిటు లాత్మప్రకృతి, కంఠనిలక్షణ మటంచుఁ గాంచని మూఢుం
డొంటుకొను నిష్వయమ్ముల, వెంటఁ దవలి సంసృతి నిన్వ వేకనిధానా ! 73

వ. అందువలన 74

ఉ. సత్త్వముచేత దేవఋషి జన్మములబ్బు, రజోగుణాన మ
ర్త్యత్వము రాక్షసత్వమును దాపురమాను, డమోగుణానుసా
రిత్వముచేఁ బశుకిమిక రీరము లబ్బెడి, నిట్లు కర్తవ
శ్యత్వ మదెన్ని చందముల నైనను ద్రిష్టా నరుక యదూర్దహ ! 75

- వ. ఇశ నకర్తాత్తకుఁ గర్తృభ్రమణం బెట్లొ చెప్పెద వినుము. 76
- తే. పృథ్వీతముల్ గలుపువా † రిఁ గని యనుక
రించు బాలునివోలె ని † ర్లిప్తుడయ్య
నాత్ము డల బుద్ధిగుణముల † ననుకరించు
దృశ్యధర్మముల్ ద్రవ్యయం † దిటులు దోచు. 77
- చం. విను జలముం జలింపఁ బ్రతి † బింబము నూచి తటస్థభూరుహం
బును జలియించుచుండెనను; † భూతలముం దిరుగాడుచున్నదం
చను దసనేత్రముల్ దిరుగ; † నట్టిఁడె మానసకల్పితంబు లౌ
గొనములు నాత్మకున్నవని † కూసెడివాఁ; డిదియెల్ల నిక్కమే! 78
- కం. కలలోనఁ దోచునవి వాం
ఛలలోనం దోచునవి వి † యము లెటులు మి
థ్యలా! యట్టులె యాత్మనకుం
గలిగెడి విషయానుభవ ను † ఖంబులు మిథ్యల్. 79
- వ. అన నుద్ధవుండిట్లనియె. 80
- కం. అర్థంబులు మృషలైనకా, వ్యర్థంబుగఁ దన్ని పృథ్వి † కై మనుజుం డ
త్యర్థము శ్రమపడుటేటికిఁ బార్థప్రియమిత్ర! జలద † భాసురగాత్రా! 81
- వ. అన శ్రీకృష్ణుండిట్లనియె. 82
- కం. అనవరతము విషయముల, స్థనమన ధ్యానించుచుండి † నకా సంసారం
బు నివర్తింపదు జీవాత్మున కవి మృషలౌనుగాక † పుణ్యచరిత్రా! 83
- కం. కలలోఁ దోచు ననర్థంబులు మృషలైనకా భయంబు † పుట్టింపవె! య
ట్టు లనద్విషయము లెల్లం, గలచుం జమి జీవుఁ బెక్కు † గతులఁ గుమారా!
- వ. కాన నసదింద్రియములచే నసద్విషయముల ననుభవింపఁ జూడకుము.
ఈ భేదభ్రమంబెల్ల స్వస్వరూపము నెఱుంగమిచే ఘటిల్లినది. 85
- సీ. కావురుసా లియా † జ్ఞేపించుచున్నను, బరిభవించుచునున్నఁ † బరిహసించు
చున్నను నిడుగడఁనొందుచునున్నఁ దా, డించుచున్నఁ జెఱగఁగలంచుచున్న
పృథ్వికి నడ్డుగాఁవించుచునున్న బహిష్కరించుచునున్న † నగసి యమియు
చున్నను మూత్రించుచున్నను నీశ్వర, ధ్యానభంగము సేయఁదారుచున్న
- అ. నిట్లు లెన్నిగతుల † నేని బాధించుచు, నున్న నెడఁదయందు † నోహటిలక
తనకుఁదాన కాచుకొనుచు శ్రేయస్థాముఁ, దాత్మనిష్ఠ విడువకలరవలయు.
- చం. అనవిని యుద్ధవుండు విన † యమ్మున మ్రొక్కి భవత్పదారవిం
* విడిగ చిత్తవృత్తులకుఁ † దక్క వశంబె యసద్వృత్తిక్రమం

బును సహియింప నెంత బుధ † పుంగవకోటికినేక స్వభావమో
యనఁకు! జలిష్ఠమైవదిగఁదా! యిదియె శ్లాఙ్గింపు మింపుగఁ.

87

వ. అని యుద్ధపుండడిగె నని శుకమహర్షి వక్కాణించెను.

88

ఇది ద్వావింశాధ్యాయము సమాప్తము

త్రయోవింశాధ్యాయము

కం. నిలువుగ నడ్డముగా మూలలుగా నైతులమునఁ బోలము దున్నెడు న
ట్టులు గఱపెదె తత్వము శివ్యలములకెన్నొగతులఁహరిహరనాథా! 1

వ. 'దేవా! యవధరింపుము. శ్రీశుకయోగిండుండు పరీక్షిన్నరేండునితో
నిట్లనియె. అట్లు భాగవతశ్రేష్ఠుడైన యుద్ధపుండు దుష్టవతిరస్కార సహ
నోహయం బడుగ శ్రవణీయవీర్యుండైన దాశార్హవర్యుండు వాక్పాతు
ర్యంబలర బృహస్పతిశిష్యుండైన యుద్ధపునితో నిట్లనియె 2

కం. లేడయ్య యొక్కసాధువు, గూడఁ గఱతలాని కరునుఁగూటువుజేతల్
గాడ నెడఁద నోర్చికొనెడు, వాఁడుకొ శాంతంబుఁ బట్టుఁపఱచెడివాఁడుకొ.

కం. గొంటుల పరుని నొడువులు, పెంట నె మర్మములు వ్రచ్చిఁబిట్టరెచ్చెడు నా
పెంటం గ్రొవ్వాడి ములుకు, లంటిమియిక్ డస్సి చనియుఁసలయింపవనా!

వ. నీ వ్రక్షంబునకుఁ బుణ్యవంతంబైన యొక యితిహాసంబు కలదు. అందు
దుర్జనవరాధూతుండైన యొకానొక భిక్షువుఁ జకర్మవిపాకంబును ధైర్య
యుక్తుండై స్మరించుచు నులిసిన గీతంబు సావధానమనస్కుండవై విసిన నీ
సంశయంబుడుగు నని యిట్లనియె. 5

—* అవంతిభూనురులుద్ధత *

ఉ. కలఁ దవంతి బ్రాహ్మణుం డొ † కండు వాఁడు సేద్యముకొ
నలిపి వర్తకంబుసేసి, † చాచికే, లిఱున్నిభం
గులనొ వేలకొలది ధనముఁ † గూర్చి విత్తవంతుండై
కులుకుచుండ నేరి లెక్క † గొనక యాదవాగ్రణీ!

6

చం. కడుపునకుందినం, డలిధి † శాండముఁ జేరఁగనీడు, పెండ్లముకొ
గొడుకుల మెక్కనీడు, నుర † కోటిగణింపడు, సేవకాళికి
గడపడు, ధర్మకార్యము లొ † నర్ప, డటంగిలిచేతఁ గాకిదో
లఁడుగదె యాకడర్యకుం డి † లం బడినట్టి ముహూర్తమెట్టిదో!

7

- చం. చెరచెరలాడు నాత్మజలు † చేరగవచ్చిన నింటికెన్నడే,
జాతుజాతు నెవ్వరినఁ † జట్టమువాడగవడ్డ, జ్ఞాతులం
గొరకొరలాడి బిట్టడలఁ † గొట్టును, ధర్మవిహీన సౌమ్యమం
దిరమున వాడు నిల్చెడిగఁదే యిఁక నాస్మృతి మాట యేమనఁ. 8
- కం. ఇటు లతిదుశ్శీలుండుం, గుటిలుఁడు తృష్ణాభు కమిత † కోవనుఁడౌ నా
కొటికం దారసుతాదులు, తుటారములు వలికి కలఁవఁదొడఁగిరి కడఁకఁ.
- చం. పిలిచినవెంటనే పలికి † ప్రేముడి డాయుఁడు జెప్పచేతలఁ
సలువదు జీవితేశ్వరి, ప్ర † సన్నముఖంబులఁ బుత్తులెవ్వరుం
బలుకక యిగాసడింతు, నిజ † బంధులు దూఱుదు, రూరివారలుం
జలుకనఁ జూతు రాయలుచ † సోబవమే పినినారిమన్నడఁ ? 10
- ఉ. భోగము దానము స్సృజనఁ † బోవక భూరిధనాభిరక్షణో
ద్యోగము గన్నయక్షువలె † నున్న మహీసురు ధర్మకామముల్
బాగతె రెండులోకములు † భ్రష్టములయ్యెను యజ్ఞదేవతా
రాగము మాసె, నింకెటులు † గ్రాలును లక్ష్మీ తదాలయంబునఁ ? 11
- ఉ. మ్రుచ్చులు పొంచియుండి తటి † ముట్టి గ్రహించిరి కొంత, చూడఁగా
వచ్చుచుఁ బోవు చెట్లా కని † పట్టి హరించిరి కొంతదాయ, లే
యిచ్చకమాడియో కొనిరి † యీవలియావలివారుకొంత, తే
డొచ్చెను వెట్టి కొంతగానె, † నూడె నిటుల్ ద్విజానిత్రమంతయుఁ. 12
- ఆ.వె. తప్పిదాటియున్నధన మగ్గి నివృత్తియ్యె, గాలదైవములను † గలిసెఁగొంత
చెప్ప నేమిగలదు? † సట్టి యొక్కఁడనిల్చె, ధర్మవరిభవమునధనము తెగదె?
- కం. బహుకష్టార్జిత ధనమీ, వహిఁ దనకన్నుల యెరుటనె † పాడయిపోఁగా
నహహ! యేమనిచెప్పదు. మహీసురుని యెడఁదలోన † మలసినచింతఁ ?

— † బ్రాహ్మణుఁడు ధననాశమునకు దుఃఖించుట † —

- తే. కాలుగాలినపిల్లి, తోఁ † కదెగినట్టి
నక్క, చెవులుగోయఁబడిన † కుక్క, కల్లు
త్రాగి కైపెక్కుఁగ్రోతి, పెండ్లయ్యమడరి
పట్టినకుమారి యయ్యెఁబో † బ్రాహ్మణుండు. 15
- చం. నిలిచినచోట నిల్వఁ డెవ † నిం గనుఁగొన్నను బుల్లిగిల్లు మా
టలఁ దడఁబాటు సెందు నొక † టం బదిలంబుగఁ గూరుచుండఁ డా
కలి దగ లేర్చినం గెడవఁ † గానఁడు కన్గవనుండి బాష్పభా
రలు నిగుడించుఁ గుత్తకయు † రాల్పడఁ బెన్గనట న్మునింగెడిఁ. 16

- ప. అంతట నాదురదృష్టవంతుం డిట్లు తలపోయసాగె. 17
- మ. ధనమా ! పోయితే చెప్పకుండ ! నకల ! ద్వారాలు బంధించి యె
వ్వని కంటం బడకుండఁ గాచితినె న్వ ! ప్రాణాలకు న్నిన్నగఁ
గనుఁగొన్నాడనె చుట్టవక్క-ములకుం ! గంటెతినే నీకతం
బున నన్నీగతి మోసగించి చనితే ! ! పోతే ! యిలుంబానితే ! 18
- కం. కనరానివారిఁ గంటిక్, వినరాని దురుక్తులెల్ల ! వింటిం గట్టా !
అనరాని పలుకులంటిక్ జనరాని ప్రదేశములకుఁ ! జనితిన్నీకై. 19
- చం. పరిభవమల్ తనువ్యథలు ! ప్రాముఖ్యం గడియించితింగదే !
స్థిరముగ నీవునిల్తువని ! చెన్నటినై తలపోసితింగదే !
కరి కలభ శ్రవశ్చలము ! గా నిను నెంచకపోయితింగదే !
యరై ధనంబ ! మయ్యెధన ! మా ! యయయోధనమా ! యయో ! యయో !

— * నిర్వేదోదయము * —

- మ. అనుచుం బెక్క తెఱంగుల స్వకటపా ! లై బిట్టు వాపోవుచుం
దనభార్యం గనలేడు పుత్రులచెం ! తన్నిల్వలే జేరితో
దను భాషింపఁగలేఁ డిటుల్ చనుచునుం ! డం గొంతకాలంబు గ
లెచు నిర్వేదము వాని కేనుకృత మే ! లేశం బెటం దాఁగెనో? 21
- ఉ. ఆపల భాసురాగ్రణి హృ ! దబ్బమునం దిటులెంచసాగెఁగ
ష్టానహ ఋక్తసంచయము ! నాయన పేటికలందుఁ బోసి వ్య
థావిలబుద్ధినైతి నొకఁ ! డైనను ధర్మమునేయనైతిఁ గా
మావళిఁ దీర్పనైతి నక ! టా ! చెడితింజుమి యన్నిభంగులక. 22
- ఆ. కింపచాన వితతి ! కింపుగాఁ గూర్చిన, ధనము సౌఖ్యములకు ! దారిదీయ
దకట ! యిచట నిచ్చు ! నాత్మోపతాపంబుఁ బరజగముననరక ! బాధనిచ్చు
తే. స్వల్పమయ్యును శ్విత్రంబు ! సౌకుమార్య, రూపరేఖావిలాసాళి ! రూపుమాపు
నొక్కఁడయ్యునులోభంబు ! పెక్కు-శ్లాఘ, నీయనద్గుణంబుల నెల్ల ! నీటునేయు. 23
- చం. ధనము గడించునప్పుడును ! దానిని బెంచెడునపు దానిఁగా
చునపుడు కష్టముల్ గలుగుఁ ! జాకురు చేకురు నాశమానడక.
దనరెడిఁద్రాసము న్యయము ! నక ! భ్రమమేచెడి భోగకాలమం
దు నరులకెల్ల, నీధనము ! తోడ సుఖంపడువాఁడు లేఁడెటక. 25
- కం. అస్మత్ము హింస డంభం, బును జోరత్వము క్రోధ ! మును గామంబుక
ధనమును గడింపఁగా సాధనము లగుచు బహువిధావ ! కల నుడివెట్టుక. 26

- కం. ఘనగర్వము స్పర్థయు మదము నవిశ్వాసమ్ము వైర † మును భేదంబుకా
వనితా మద్య ద్యూతము, లను వ్యసనము లొడవు సంవి † తార్థమువలనకా
ఆ. కాన సర్వవిషయశంభైన యీ యాటు, దొమ్మిదిటి ననర్థ † దోషములను
మేలుగోరువాడు † వైశమ యుజ్జగిం, వంగవలయుఁజ మృతనశ్యముగను. 28
- కం. తలిదండ్రు లన్నదమ్ములు, చెలులు సతీసుతులు గూర్చి † చే నేకప్రా
ణులెయ్యుఁజల్లిగవ్వకుఁ, గలహింతురుకొంపమునిఁగెఁగాయనుకొనుచుకా
కం. మచ్చరములు పెచ్చుపెరుగ, విచ్చలవిడి వాదులాడి † విడుతు రసువులం
గ్రచ్చుట గడ్డిపరకకు, స్వచ్ఛియు నొకకుక్షినుండి † ప్రజ వింతగదా! 30
- చం. సురలకఁ బ్రార్థనీయ మగు † చం బొగవొందు మనుష్యజన్మ, మం
దురుతర పూజనీయమయి † యొప్పు మహీసురజన్మ, మద్దిచే
కుటీయు ధనంబుదిక్కియు ని † గుడ్డుక పున్నెపుఁజేతకైమనం,
బరరే! వృథాగ వీడు పురు † పార్థము నాసి యథోగతిం బడుకా. 31
- కం. స్వర్గావవర్గములకు న,నర్మళమార్గమిది దేహ † మది చేపడినా
దుర్గతి చూపెడి యీధన,వర్గమునం దగుల వెట్టి † వాఁ డనరాదే! 32
- కం. దేవర్షి పితృగణమునకు, జీవులకును జ్ఞాతి బంధు † సేవకులకు వి
త్తావళి వినియోగింపని, యావెంగలి యక్షవిత్తుఁ † డధనుగతిఁజరుకా. 33
- ఉ. భూరి వివేకచిత్తులకు † మోక్ష మెలర్పఁగ సాధనంబులై
మీఱు వయోబలార్థముల † మేలి దినంబుల స్వాపతేయ కాం
క్షా దుగితప్రలోభుఁ డగు † జాల్కుండ నేను వృథాగఁ బుచ్చితక
ఘోర జరాధరం బలముఁకొన్నది నే నిపు జేమిసేయుదుకా! 34
- ఉ. ఇవ్వసుధాతలంబున న † దేల? మహావిబుధాగ్రగణ్యుడుకా
నెవ్వగలం గలంగెడి న † నేక విధంబుల సామ్యుకోసమై
యెవ్వనియేని మాయ యొకఁ † డేర్పడి యుండఁగఁబోలు నద్దియే
యివ్వధి మోహపెట్టిడి ని † దెంతయు నిక్కమ శంకయేటికా! 35
- చం. అనవరతంబు మృత్యువు భ † యంకర వక్త్రము విచ్చిమింగుచో
ధనములతోడనేమి † ధన † జాతల నెయ్యముతోడనేమి? (స్త్రీ)
జనములతోడనేమి † విల † స త్పరిభోగముతోడనేమి? సం
జనములీను కర్మముల † సంఘముతోడఁబనేమి మాకింకా? 36
- తే. అఖల దేవాత్మకుండు శ్రీ † హరి దయామ
యుండు నిర్వైతకముగ న † న్నోమఁడలఁచెఁ
గాననే యాత్మతరియింపఁ † గలుగునట్లు
భవజలధినాక నిర్లడ † మవతరించె. 37

ఉ. ఇప్పటికే మదాయువు త్త యించెను రిత్తగ శేషముండిన
స్తపక ధన్వసాధఃము ధన స్వవియోగ మొనర్తు శ్రద్ధమై
దిష్టలమారి కాయము స తిస్థిక విద్యు గృశింపఁజేసి నా
కప్పతి గల్గకుండు తెను ధ వొందెద నింతటనైన నీశ్వరా ! 38

కం. ఓముఖులారా! యోబుం, దారకులారా! త్రిలోక ధ నాయకులారా!
కారుణ్యదృష్టి నాడె, జేరిచి సమ్మతి యొసఁగుడి! చేతులుమోడ్చుకొ. 39

కం. ఏలవిచార మ్మాము: మ్మా-లము చాలదని తొల్లి ధ ఖట్వాంగమహీ
నాలుఁడు ముహూర్తమాత్రము,లో లోగొ నెఁగాదెబ్రహ్మలోకమునిష్ఠక

కం. విను ముద్ధవ! యీచండంబున విప్రుండెంచి జ్ఞానశమున హృదయగ్రం
ధిని దెంచి భిక్షుకుండై, మునియై విజితేంద్రియుండయి ధ భువిఁద్రిమ్మరెడిక

-* భిక్షుకుండు పరపీడ సహించుట *-

వ. ఇప్పుడప్పాఱునకు 42

కం. నెగులుడిగెల్ లోవెలి భగ,భగమండెడి మంటలాటె ధ స్వాంతము విశ్రాం
తిగ నెన్నిర్మలసౌఖ్యం, బగవడె ముడిలోనఁగలద ధ యంతయు సఖుఁడా !

కం. మంచిదనుచుఁ జెడ్డదనుచు, నెంచక యేయూరికైన ధ నేగి చికిరముం
గొంచు న్నంగంబుచు వచ్చించి తిరుగు నాత్మవిప్లవ ధ హృష్టాత్ముండై. 44

ఉ. ఎవ్వరిఁ దేటిమాడఁ డెట ధ కేగెదవన్నఁ బనేమియన్న నీ
వెవ్వఁడవన్నఁ జెప్పఁ డిది ధ యేమిర వెట్టి! యన స్వినందు తక
నవ్వినఁ దిట్టినఁ గనరి ధ నక మొగమె త్తఁడు నిర్జనస్థలిం
దప్పులనుండు భిక్షమిడి ధ నం దిను లేనియెడం బరుండెడిక. 45

వ. ఇట్లు లవంతిభూసురుండు చరించుచుండ నొక్కెడ, 46

ఉ కొండఱుబాలకల్ ముసలిశోఁతి యిదే కనుఁడన్న నందులోఁ
గొండఱు వాలమేది ధ యనఁ ధ గొంద టిదే యని కంథలాగఁగాఁ
గొండఱు చీరలాగఁగను ధ గొండఱు దండము నక్షునూత్రముం
గొండఱు తత్కమండలువు ధ గొండఱు పీఠములాగి రార్చుచుకొ. 47

సీ. తూలనార్థాఽబువుల్ గ్రోలెదే! ఛీ! ముట్ట, రాదంచుఁగుండిమాఁరమునవైచి
రిదిగొ తిమ్మన్న! కాచెదనే పసుననంచు, యోగదండంబునుఁనూఁచియిచ్చి
రొక్కమంత్రము సెప్పఁ మొసఁగెదమక్షమా, లనటంచుఁజెనినివేలింగవైచి
రీగంతలో దాఁచితే దొంగసామ్మంచు, గంధనుబేలికల్ ధ గాఁగఁజించి

- తే. రిదిగొ యాననం బ + పక్షింతువే యంచు
 నిదిగొ చీర కట్టు + మీ యటంచుఁ
 బిలిచిచూపి యొండొ + రులు గ్రహించుచు చుండ
 గీండు కలఁచి రిట్లు + కేకలిడుచు. 48
- ప. ఇట్లెవరేమి చేసినం దన్నుఁగాదని శాంతిమ్ముపడకయుండి యవ్వల నా
 కుఁగ్రామంబు విడిచి యబ్బడ యొండుగ్రామంబుచేరి యందుఁ బసాదము
 సంపాదించి నదీతటంబునం గుడువఁగూర్చుండ నచ్చటంగూడఁ గొందఱు
 తుంటరులుచేరి 49
- కం. పిలిచినఁ బలుకవునియమమొకఁ, పలువా! యనిడాసి యూర్చి వైవఁదలపయి
 ఖలుఁడొక్కఁడు, మూఁత్రించు, న్నిలుచుండి తదన్న మందుఁగీసి యుండొక్కఁడు. 50
- ప. ఆవృద్ధుం డింతయు స్వాంతమున వంతగొనక మఱునాటి వేకువ నొండొక
 యూరి కరుగ నక్కడం డక్కులాండు పెక్కండుచేరి 51
- చం. పలుకవు పిల్చినంత గరు + వం బటరా యని కొట్టునొక్కఁ, డ
 న్యులు గనకుండ నొంటరిగ + నుండును వల్లడికాఁడెవఁడు, యె
 క్కుల పెడఁద్రిప్పి వట్టుఁడని + కట్టునొకం, డహహ జరాశృశుం
 గెలిచితిలేర ! శూర ! యని + కేరుచు బంధములూడ్చునొక్కఁడు. 52
- ప. అంత నతండు రేవకడ మఱొండు పురి కరుగ నందును గొంద
 ఱుగ్గింపఁతులుచేరి 53
- ఉ. కంటిరే వీని లుట్లు నతి + కాంక్ష ధనంబును గూడఁబెట్టి యే
 వెంట వ్యయంబుసేయమికి + వీని సతీసుతు లిల్లువావ నీ
 గొంటరి యిట్టి వేసమునఁ + గూటికీఁ ద్రిమూరసాగె నంచు పె
 న్నంటి దురుక్తిబాణముల + నాతని గొచ్చిరి కొందఱేద్రైఙ్గ. 54
- ఉ. ఎండఱ మెన్ని యన్నఁ జలి + యింపఁడు వల్కఁడు రోసగింఁడ డ
 ద్రిం దలపింపసాగె నర + రే! యన నొక్కఁడు, డబ్బకంబు రీ
 తిం దృఢ మానవృత్తి గడి + దేటి నిజేప్పితసిద్ధిఁబొందు నీ
 చందమ లెన్న దొఁచెడి ని + జంబుగ నం చొక్కఁడాడు నవ్వుచు. 55
- కం. అడిగినయెడ నంతయే చే, పడు నడుగకయున్న నెల్ల + వచ్చిపడెడి న
 క్కడ నేర్చి తీయుపాయము, బడుగా! యని మఱియొకండు + పకపకనవ్వు. 56
- ఉ. ఇట్లులు జన్నిగ ట్టెచటి + కేగిన నచ్చట నేమిచిత్రమో?
 చుట్టును మూగి దుర్జనులు + సోదెముగాఁ గని గేలివెట్టిన
 గొట్టినఁ దిట్టినం గనుపు + గొట్టిన నెట్టినఁ గేలువట్టిన
 జాట్టిన నేమిసేసినను + ధోవడం డెడఁబూనఁ డల్కయ. 57

ప. మఱియు నాసిద్ధవుంగవుండు

58

తే. దుర్జనకృత వరాభవా ధులను దైహీ
కజ్వరామల వైవికో ధ గ్రతరకష్ట
ముల సహించి యనుభవించ ధ వలయుఁ గాస్త
మైనదెల్ల హర్షంబుతో ధ నంచుఁ నెంచి

59

* చిక్షునీత *

కం. కుచ్చితులవలన నిలుగుల్, వచ్చిన నవిలెక్కగొనక ధ స్వవిహితధర్మం
బెచ్చితి నాత్మికధృత్యభ్యుచ్చయ మేపాఁడ బాడె ధ నొకగాధనిటుల్. 60

ఉ. ఆదరాగ్రహంబుల న ధ నల్పసుఖవ్యథలీయ హేతువుం
గాదు జనంబు దేవతలి ధ గాదు నిజాత్మయఁగాదు కాలముం
గా దురుకర్మసంచయము ధ గాదు గ్రహవళి గాదు సంసృతిక
సోదెముగాఁగఁ ద్రిప్ప మది ధ ముమ్మి ప్రధానఁ దానమారయక. 61

నీ. అతిబలీయమ్మగు ధ సంతరింగమ్మ రా, గద్దేవముఖ గుణ ధ గణముఁజేయు
నాగుణావళిలోన ధ నవదాతవర్ణ స, త్వమ్మునఁ బుణ్యక ధ ర్మమ్మువొడము
దాన దేవత్వ మ్మొ ధ దవుఁ; గృష్ణవర్ణత, మన్మునఁ బావక ధ ర్మమ్మువొడము
దానఁ దిర్యక్త్వ మ్మొ ధ దవుఁ; లోహితవర్ణ, రజమున మిశ్రక ధ ర్మమ్మువొడము

తే. దాన మానవజన్మమ్మ ధ దావరించు, నెట్టిజన్మంబులం జనియించు మరల
స్వాంతములచేగుణమ్మలీచందమ న నె, వరలిసంసారచక్రంబుఁదిరుగుచుండు.

ప. సంకల్పవికల్పంబులు సేయుచు మనంబు బ్రవర్తించుచుండఁ దత్త్రియాసంగ
రహితండ్ల జీవసఖుండైన యాత్మండు విద్యాకీప్రధానుండు కావుటం
జేసి యతిరోహితజ్ఞానుండై కేవలనాక్షియై చూచుచుండును. జీవుం డెల్లు
గాదు తనయందు సంసృతిం ద్యోతించుజేయు మనంబు నాత్మభావంబున
స్వీకరించి తద్గుణసంగంబున విషయంబుల భోగించుచుఁ గర్మరంబధ్ధం డగు
చున్నాడు. ఇట్లవిద్యవలన మనోఽధ్యాసంబుచే జీవునకు సంసారబంధం
బొడవుచున్నది. నియంతయుగు నీశ్వరుండు మాయాతీతుండగుట నాతనికి
సంసారంబులేదు. 63

తే. దాన నిత్య నైమిత్తిక ధ ధర్మ నియమ
యమములు ప్రతమ్మ లభ్యయ ధ నములు నన్య
కర్మము లెల్ల మదిని ని ధ గ్రహముసేయఁ
గాఁజూచి యిదే పరమయో ధ గమ్మనిజము.

64

చం. ఎవనిమనంబు కామముఖి ధృత్తులనంటక గాఢశాంతి వై
భవముఁ గుల్కుచుండెడినో ధివాదాసముఖంబులెల నే
యవలయునింక ; నేని హృదయం బలులుండక లగ్నలక్ష్మి పా
డవు నిక దాసముఖ్యకృతు లాఘనఁడుం బొసరింపనేటికిఁ 65

కం. మన ఇంద్రియంబుఁగెల్చిన, వనగుడు నీతరేంద్రియములు పశమైయుండున్
మనముల్లులొఁబడను త.క్కిన యింద్రియచర్మములనుఁగెల్చినఁగూడక. 66

చం. ఒరులకుఁదానులొఁబడక యుండు హృషీకసురాళి లోఁగొనుకొ
బర ముఁగిష్ఠ మిద్ది బల పత్తికంఠె బలిష్ఠ మైన, దీ
కఱకరి చిత్తదేవతను గైవస మెప్పుడునేయు వాఁడొ
వెరవరి దేవదేవుడు ప విత్రుడు రర్హహృషీకేతయున్. 67

ఉ. ఎమ్మొయింట్టకొఁ జనిన నేడెఁనో పడి పర్వతెత్తు వే
గమ్మొగ, నొడ్లమర్మములఁ గ్రక్కదలించి కలంచినైచు, జి
త్తమ్మచు వైరి దుర్జయుడు దారతనిం గెలువంగలేక క
య్యమ్మొ లొనర్తు లేల యరు లంచారులం గని మూఢమానవుల్. 68

కం. శత్రులు మిత్రులు నములని, ధాత్రిని గలవారి నెన్నె దరు తమయంత
శత్రుని దలఁపనె తలఁవరు, చిత్రంబగు నిట్టి చెఱిటి చెయ్యుఁగన్నన్. 69

ఉ. మానసమాత్రీ కల్పితము మాయికదేహము దీనిపైని నెం
తే నహమున్ మమత్వము పహించి ప్రలభ విమగ్ధబుద్ధులై
నేనని లాఠిఁవాడని య నేక విధంబుల జత్తవిభ్రమం
బూని మరంత సంస్మృతి ప యోనిధి దొల్లును రీజడలనరుల్. 70

ప. సుఖదుఃఖములకు మనంబే కారణంబు, జనంబుగాదు. ఒకవేళ జనులని
యొప్పుకొన్నను బాధింపములైన దేహములొందిన జనులు పాధింపదేహము
లకే సుఖదుఃఖములఁ గల్గింపఁగలరు కాని యమూర్త మక్రియమైన
యాత్మ నేమిచేయఁగలరు? పోనీ! జనులదేహములు సుఖదుఃఖములఁ
గల్గించుచున్నవందువా? జడములైన దేహములు చేయుటయేమి? యనుభ
వింతుటయేమి? మఱి దుఃఖ మాత్మవర్తవసాయి యగుచున్నదిగదా
యందువా? అగుటలేదు. పోని మొక్కవిధముగా నగుచున్న దనుకొన్నను
స్వవరదేహగతుండు వరమాత్ము డొకండకదా! ఒకనికే కర్మత్వ
కర్మత్వము లెల్లుపొసంగును! చూడు దంతములు జిహ్వయుఁ దనవే
కదా. ఎప్పుడైన దనదంతములతో దననాలుకం గొఱికికొని యాబాధ
కెవనిం గోపింపవలయు? కాన సుఖదుఃఖహేతువులు జనులుకారు.

పోనీ, దేవతలు సుఖదుఃఖములకు పేరేమిటా? మూలము అహంకారమున బుట్టుటచే దేవతలు వికారులైరి ఈ దేవత లంగము నధిష్ఠించి యుండును హస్తముచే ముఖమునిహితంబైనను ముఖముచే హస్తము దష్టంబైనను నెవనికి దుఃఖము! తదభిమానులైన యహంకారులకే. వికారులకే ద్వంద్వము లుండునది. అవిక్రియండు ననహంకారుండు నైన యాత్మనకేమి! ఆత్మను వాడేమియుఁ జేయలేదు అనియునుగాక స్వదేహముల ముఖాద్యంగములుంబోలె స్వదేహములందు వహస్త్వి ద్వంద్వదేవత లభిన్నులు. తన్నుఁదాచు బీడించుకొనుట యెందైన నుండునా? కాన నెట్లును దేవతలు దుఃఖపేతువులుకారు. పోనీ సుఖదుఃఖపేతు వాత్మయే యనుకొందము. అనుకొన్న నేమి! అక్షయమున నాత్మకు సుఖదుఃఖాద్యాకారపరిణామము దాని నిజస్వభావమే యగునాయె. అన్యులు పేతువులు కాలైరి. ఇత నన్యులపైఁ గోపించుటెట్లు! అట్లు గాదు. ఆత్మకుఁ దత్పరిణామ మన్యుమిత్తంబున జరుగుచున్నదందమా? ఆత్మాతిరిక్తం బింతయు లేదే! అదెట్లు పొసంగు? లేకేమి! జగము భాసించుటలేదా? యందమా? ఆభాసించుట యంతయు మృగజలము విలె న్నుపయే. అవిచారితరమనేయమే. కాన నిమిత్తమే లేనప్రదీక సుఖమెక్కడ? దుఃఖమెక్కడ? ఎవనిపైఁ గోపము!

పోనీ, గ్రహములు సుఖాదినమిత్తకములు కాఁగూడదా? అన్న చో నవుడుమాత్రము పుట్టుక లేని యాత్మకేమి! పుట్టుకయున్న దేహములకే జన్మలగ్నాపేక్షచే ద్వాదశాష్టమాది రాశిస్థగ్రహములు దుఃఖాదు లొసంగును. మఱియు గగనస్థగ్రహములకు నెలనున్నగ్రహములచేతనే సాదకప్రప్త్యాదిసంబంధమువలన దైవజ్ఞులు పీడాదికము పఁపెందురు. తత్సంబంధరహితుఁకి గ్రహములు కష్టసుఖములఁ గల్గింపలేవు. కాన దేహ లగ్న గ్రహముల కందనిపురుషుం డెవని గోపింపవలయు!

అట్లుపైఁగ గర్మములవలన నాత్మకు సుఖాదు లొదవుచున్నవా? అనిన నది యెట్లు! ఒక్కవస్తువునకే జడాజడత్వంబు లడరినంగదా యిది పొసంగెడిని. జడంబైనచో వికారిత్వంబు, నజడంబైనచో హితానుసంధా తృత్వంబు సంభవించు. ఇచట నట్లుగాదే! దేహము జడము నచిత్తు. కాన దానికిఁ బ్రవృత్తికలుగదు. అందువలనఁ గర్మములేదు. ఆత్మఁడో శుద్ధజ్ఞానస్వరూపుఁ డగుటంజేసి కర్మముల నాచరింపఁడు. కాఁగా సుఖ దుఃఖములభూతంబైన కర్మమే లేదే! ఇతఁ గర్మము సుఖాది పేతు వెట్లుగు?

విసఁ గలము ద్వంద్వహేతువేమో లెస్సగాఁబరికించిన పదిమఁ ప్రము
సరివడునా? అత్త కాల్వరూపంబై. అన్నికి స్వాంశజ్వాలాదులవలన
దాపంబును దాహమువలననాశంబును గలదా? ఉపాధిభూత కాష్టాంశ
మున కున్న నుండుఁగాక. హిమశైత్యమునకుఁ దదంశతుపారకణంబు
వలన నాశనమున్నదా? యిస్సీ! బ్రహ్మమునకు స్వీయాంశంబైన కాం
బువలన ద్వంద్వం బొదవదు. అంశవిషయ మట్లుండుఁగాక. వాస్తవము
నకు నన్నింటికంటఁ బరుండైన యాత్మనికీ ద్వంద్వంబు లెవరు ఘటంప
గలరు.

71

తే. కనుక దేనిచే నప్పు డే † కరణి ద్వంద్వ
బాధ లావరాత్మగునకు † పరలఁజాల
వీయహంబై సంస్కరిరూపి † యిది యెఱుంగు
వాఁడు భూతాలివలనను † భయపడండు.

72

వ. అని యాబ్రహ్మవిమం డాత్మగతంబునఁ దర్కించుకొని యాగాథంబాడి 73

ఉ. మున్ను మహద్విపుంగవులు † వోయినతెన్ను పరాత్మానిష్ఠ, యా
తెన్ను న నేనుబట్టి యతి † దీక్ష గుటుంబ దురంతపార వా
రాన్నిధి నుత్తరింతు నమ † రవ్రభు ధాత్మ మహేశ పూజిత
వ్యోష్ణత పాదపద్మం గరు † ణోదయగుద్మ హరికా స్మరించుచుకా. 74

మ. అని యాపాటుండు గాథ నిశ్చయ మనో † వ్యాపారుడై ధీరుడై
ఘననిర్వేద గ తాత్మభారుడయి భి † ఖాపుత్తి సంచారుడై
మునిగోయాధ్వ విహారుడై సహనహృ † స్మృతాపృజాగ్రేకుడై
యనిదంపూర్వ శమైకసారుడయి యొ † ప్పారెంజుమీ యుద్ధవా! 75

కం. నవ్వుధనుఁడు నిర్వేదా, వప్తంభంబునఁ గ్లమంబు † బాయుచుఁ బ్రవ్ర
జ్యేష్ఠిం దుప్తి వడసి బహు, కప్తముల స్వధర్మమెడల † కమహిం దిరుగ్గె.

ఆ. ఎంత లోభియైన † సంతయో యింతయో, శ్రుతులఁ జదివినట్టి † సూరిగాన
నెప్పుడో యొకప్పుడెఱారె విజ్ఞాన, మెన్నఁడైనఁజదువు † వృథగఁజనునె!

ఆ. సౌఖ్యదుఃఖముల నొకసంగునట్టిది మనో, విభ్రమంబ కాదు † వేటాకండు
దా ము స్నేహితుండు † దాసీనుఁ డడరు సం, సారమెల్లయుం దమిశ్కృతంబ.

కం. ఉద్ధవ! యెల్లతెఱంగుల, బుద్ధిని మచ్చరణ కమలములపై నిడి సం
బద్ధముచేయుమ మనముఁ బ్రసిద్ధంబగు యోగమిదియ † చెప్పితినికా. 79

ఆ. ఎవఁడు భిక్షుగీత † సీబ్రహ్మానిష్ఠ న
మాహితుడయి వినును † మననముం బొ

నర్చు వినుచు శ్రద్ధ † నరుఁ డతం డెన్నండు
ద్వంద్వములను బరిభ † వంబు గనఁడు.

80

వ. అని శ్రీకృష్ణుం డుపదేశించె నని శుకమహర్షి వఁచెను.

81

ఇది త్రయోవింశాధ్యాయము సమాప్తము

చతుర్వింశాధ్యాయము

కం. కడవట్టెడిఁ బొత్తంబని, కడగంటం జూడవేము † కడ, నాయనువుల్
కడవట్టెడి నీడయలే, కడుగంటు పెట్టంగలేను † హరిహరనాథా !

1

— * శ్రీకృష్ణుం డుద్ధవునకు సాంఖ్యముపదేశించుట * —

వ. ¹ దేవా ! యవధరింపుము. శ్రీ శుకయోగీంద్రుండు పరీక్షిస్తూ రేంద్రునితో
స్ట్లయె. శ్రీకృష్ణుం డుద్ధవునిజూచి నాయనా! యద్వితీయ వరబ్రహ్మము
నుండి మాయచే బ్రకృతిపురుషద్వారమున సర్వద్వైత ముదయించి
యందే లీనమగుచున్న దని గ్రహించిన భ్రమంబు నివర్తించును.

2

కం. అదిని నుడివిరినుమి కపి, లాదులు సాంఖ్యమనుయోగమునువమ మనఘా!
భేదసిమి త్తము సుఖదుఃఖాదిభ్రమ ముడుగుకొఱక † నది వినువినతుకా. 3

సీ. అనఘాత్మ! ప్రళయంబు † నందు సర్థము జ్ఞాన
మను వికల్పములేక † యలరుబ్రహ్మ
మొక్కండ; తొలికృత † యుగమందును వివేకు
లిట్లు బ్రహ్మైకత్వ † మే గ్రహించి;
రింతం గ్రమముగ బ్ర † హ్మము వాఙ్మనములకం
దెడుగట్లు మాయచే † ద్వివిధ మయ్యె;
నందొకండర్థ మ † య్యదె కార్యకారణ
త్మకమును దృశ్యమృ † ప్రకృతి యనఘ !

తే. మఱియొకండు జ్ఞానము ద్రవ్వు † పురుషుఁ డనఁగఁ
బరగు; నే ఖ్లోభ మొనరింప † బురుషు ననుమ
తమునఁ ద్రవ్వకృతికిని న † త్వము రజస్సు
తమము నా మూఁడుగుణము లు † దృవములయ్యె.

4

ప. ఉద్ధవా ! పురుషు ననుమతంబున నన జీవాదృష్ట ప్రకారమున నని గ్రహింపుము. ఆపల విను ఆత్రిగుణములకు మహత్తత్వ ముదయించె. ఇదియబుద్ధి. ఇదియ ప్రథమ వికారము. ఇది జ్ఞానశక్తియుతమైన మహత్తత్వయుఁ గ్రహీత శక్తియుతమైన సూత్రమనియు బిలువంబడు. బహుమణులందు సూత్రమింబలె నెల్ల కార్యములయందు ధారకంబైయునికింజేసి సూత్రసంజ్ఞలబ్ధంబు. జ్ఞానము క్రియాగర్భముగాన మహత్తు సూత్రసమన్వితంబు. రెంటి కభేదంబు.

5

తే. ఆమహత్తున కుద్భవం † బయ్యె జీవ
గణవిమోహకంబగు నహం † కార మదియుఁ
దామనము తైజసము వైకృతము నాఁగ
మూఁడు విధములచేతను † బొలుపుమీఱు.

6

సీ. ఏతదహంకార † మేనుమీ తన్మాత్ర
ములకు దశేంద్రియం † బులకు మదికి
నధిదేవతలకును † నాదికారణమయి
చిదచిన్మయంబయి † చెలఁగుచుండు
తన్మాత్రములు నిమి † త్రములుగాఁ దామనం
బునఁ బంచభూతముల్ † జననమందెఁ
దైజసాఖ్యంబైన † రాజసంబు నింద్రి
యములు పది యుద్భ † వములయ్యె;

తే. విమలవైకారికాఖ్య సా † త్వికమువలన
స్వాంతము తదిందియాధిదే † వతలు పదునా
కండు జనియించి; రిట్లహం † కారముననె
త్రివిధస్పృశి; జీవుఁకు మం † దిర మహమ్మె.

7

వ. తాతా! పంచమహాభూతము లాపరణ స్వభావముగలవి గానఁ దామనంబునను, నింద్రియములు ప్రవృత్తిస్వభావము గలవి గాన రాజసంబునను, నధిదేవతాగుణములు ప్రకాశస్వభావము గలవి గాన సాత్వికంబునను జనియించు నని గ్రహించితివా !

కం. ఈభావము లన్నియు మి, శ్రీభూతంబగుచు నాదు † ప్రేరణ నండం
బై భాసిలుచుండు నదే, రా భవనవిశేష మవ్వి † రాట్పురుషునకుఁ.

9

తే. నేన నుమ్మి వైరాజాఖ్య † నెగడితిం ద
దండమందు నంతర్యామి † నగుచు; దజ్జ
లస్థితాండమం దేను లీ † లాస్వరూప
మలర నారాయణుండనై † నెలసియండ.

10

- కం. మన్నాభిని విశ్వాఖ్య ల.స స్త్రీ రేజంబునుండి † చతురాస్యండు
త్పన్నుండయ్యె విరాట్టే, క్రష్ణన నిటులాదవె భోగ † కలితాకృతియై. 11
- కం. వారిజభవుండు తప మ,వ్వారిగఁగావించి మత్స్య † పాగరిమ రజోఽ
వారితశక్తిం ద్రిజగము, వారిని దత్పాలకులను † పలనుగఁజేసెన్. 12
- ప. అనవుడు నుదభవుండు స్వామీ! లోకములు పదునాలుగు గవా యన శ్రీకృ
ష్ణుండు దరహాసభానురాగనుండై యగునుద్ధవా! యేను భూమిని జత్తు
మీరగతాతలాదిలోకంబులనుగలిపి భూలోకంబనియు, సంతోక్షలోకమును
భువన్లోకమనియు, సుఖప్రాధాన్యంబునంజేసి స్వర్గముం పదువరిమహ
ర్లోకాదులంగలిపి స్వర్లోకంబనియు మూడులోకములుగాఁ బరిగణించితి.
అవ్వల విను. 13
- ఉ. నాకమునందు నిర్జరగఁగంబును, భూమి మనుష్యులక భవ
న్లోకమునందు భూతతతు † లక, భృగుముఖ్యులు సిద్ధు లమృతా
న్లోకమునందు, నాగు లను † రుల్ ధరిక్రింది రసాతలాదులం
దోకముఁ జేసి నిల్వ జల † జోధృవుఁ డేర్పటచె్ యదూర్వహా! 14
- కం. త్రిగుణాత్మక కర్మము లూఁరిగ మజ్జగములనె తిగె † దను నరు;లటుపై
ఁగల మహస్తపకదులు, మొగిని దహన్వన్యనయోగముల నెచనఁగనా.
- కం. గణనీయ భక్తియోగ, ప్రణయులు గాంతురు మదీయ † వైకుంఠమ్ముక
బ్రణమ ప్రీకంఠము న, ద్లణోపకంఠము రమా మః ధుర కంఠమ్ముక. 16
- ప. పరమేశ్వరుండ నగు నేను నిమిత్తమాత్రుండనుగాఁగఁ గాలశక్తివలన
వారివారి కర్మఫలముల కనుగుణముగా నాస్థావరమునీచగతుల, నానత్య
లోక ముత్తమగతుల, నీవరులొందుచు నీసంసారమున మునిగితిలేలు
చున్నారు. ఇట్లు మద్గతివ్యతిరేకగతులన్నియుఁ జంచలంబులనియెఱుంగుము.
- ఆ. అనవునందుఁగాని † యతిబ్రహ్మద్రావంబు,నందుఁగాని కృతమునందుఁగాని
మూలమందుఁగాని † సారిదిసర్వమునందుఁ, బ్రకృతిపురుషయుగము † పరిధవిల్లు.
- సీ. కార్యమునకు నేది † కారణంబుగనుండు
నాద్యంతములను మ † ధ్యమునఁగూడ
నదెయుండుఁ; జూడమ † టయ్య ఘటాద్యంత
దశలందు మృత్తిక † తనరుచుంబు;
కనుకనే నడుమ వ † చ్చిన ఘటంబునఁగూడ
నామృత్తికయె చెలు † వారుచుండు
నట్లె నడుమవచ్చి † నట్టి జగమున కా
ద్యంత మధ్యముల బ్ర † హ్మమె చెలంగు;

- తే. పూర్వభావ ముపాదాన † ముగను దేనిఁ
బడసి యవర వికారమ్ము † నడఁజేయు
నట్టికారణమే సత్య † మైనయది, వి
కారమున కాదిఁ దుదిఁ బాలు † పారుఁగాన. 19
- తే. ఘటమునకును బిండమ్మగుఁ † గారణమ్ము
మఱియు ఘటపిండములకును † బరమకార
ణమగు మృత్తికసత్య, మ † ట్లు మహదహము
లకును బరమకారణమై చె † లంగుఁగాన 20
- వ. బ్రహ్మమే సత్యమని యెఱుంగుము. మృత్తునే జలాదానాది వ్యవహారార్థము ఘటమన్నట్లు బ్రహ్మయునేవ్యవహారార్థము జగమనుచున్నారము. 21
- తే. కార్యజగతి కుపాదాన † కారణమగు
ప్రకృతి, దానికాధారుడౌ † పరఁడు పురుషుఁ,
డల గుణక్షోభమున నభి † వ్యంజకమగు
కాల, మిమ్మాఁడు నేనెనూ † కాదు వేఱు. 22
- వ. నాకు శక్తి ప్రకృతియు, నవస్థాగూఢంబులు పురుషకాలంబులనియఁ గొందఱెంతరు. దానికేమి! 23
- తే. బహుళమైన యీసర్గప్ర † వాహము పితృ
పుత్రప్రాతాదికంబుగాఁ † బొడుపుపాఁగు
చుండు నిత్యమై జీవప్ర † యోజనార్థ
మీశుడృష్టిచే స్థిత్యంత † మెసఁగువఱకు. 24
- తే. అస్మదీయఃకీర్తన † మాగఁగా నె
యఖిలలోకజన్మలయంబు † లహరహంబు
జరగు బ్రహ్మాండమును లోక † సహితముగను
లయమొనర్చు మద్రూపకా † లమ్మవొలసి. 25
- వ. తత్రకారమ్ము వినుము, 26

- † లయప్రకారము -

- కం. తనువు తన కుపచయంబుం, బొనరుచు నన్నమున, నన్న † ముం బీజమునం
దును, బీజము భూతలనుం, దును, భూమియు గంధమందుఁ † దూరిలయించుకొ
- కం. పొందుగ గంధము నీర, హృందును నీరమ్ము రసము † నం దది తేజం
బందును దేజమురూపము, నందుం గ్రీష్మముగ లయంబు † నందుచునుండుకొ.

ప. ఉద్ధవా ! తెలియుచున్నదా ! మరలవిను. శతవర్షానాపృష్టిచే నన్నము
క్షీణింప నందు శరీరములయించు. అన్నము ధాన్యమునందు బీజమాత్రావ
శేవంబగు. బీజము తేత్రంబున నుత్పమయ్య మొలవక యందే
లయించుఁ దద్భూమి సంవర్తకాదిత్య శోపితయు సంకర్షణముఖాన్ని
దగ్గయు నై భూతసూక్ష్మ రూపగంధ తన్మాత్రావశేషయగు. గంధము
శతవర్షపృష్టిచే జలమందు లయించు. ఇట్లేజలము జ్యోతిశ్శోష్యమాణంబై
రసమాత్రావశేవంబగు. రసమగ్నియందు, నగ్ని వాయువుచే నభిభూయ
మానంబై రూపమాత్రంబై పొలును. 29

తే. రూప మనిలంబునందుఁ జే + రు ననిలంబు

సస్మదీయ కాలప్రేరి + తాంబరమున

గ్రస్తమై స్ఫుర్నమందును + గలియు స్ఫుర్న

మంబరంబునయందు ల + యంబుఁగాంచు. 30

సీ. గగనంబు భూతాది + యగు నహంకృతిభుజ్య

మానమై శబ్దత + న్మాత్రమందు

నణఁగు; శబ్దము తామ + సాహంకృతిని లయ

మైపోవు; రాజసా + హంకృతిని హృ

షీకముల్ లయమును + జెందు; మనం బింద్రి

యాధిదేవతలచ + యమ్ము ¹ వైకృ

తాహ్వయాహంకార + మందు లయించును

మూరుతెగల యహం + కారమును జ

తే. డాంశమెడలు మహత్స్వత్స్వ + మందు లయము

నందు; జ్ఞానక్రియాయుజ్య + హత్తు వాని

వదలి గుణమాత్రరూపమై + పొడలు; నాగు

ణమ్ము లవ్యక్తమందు ల + యమ్ము సెలచు. 31

తే. ఈప్రకృతియును నువరత + పృత్తియైస

కాలమం దైక్యమగును, ద + త్కాలమును మ

హపురుషుఁడు మాయామయుం + దైవజీవు

నందు; జీవుఁడాత్మఁడగు నా + యం దడంగు. 32

తే. ఆత్మఁడేయెల్ల; వానికి + నన్యమొండు

లేదు; నిరుపాధిఁడు వాఁడు + భేదహూన్యఁ

డక్షరుఁడు వికల్పాపాయ + లక్షణుండు

వానికి లయంబులేదు ప్ర + జ్ఞానఘనుఁడు. 33

1. వైకృతము = సాత్వికము

- కం. ఇట్టులు విమర్శసేసెను, నట్టిసరునకు నివృత్తి * మగు భ్రమ మేలా
పుట్టును! బుట్టినమదిలో, నెట్టునిలుచుఁ దమము నిల్పు*నే రవియెదుట ౩4
- తే. కంటె సాంఖ్యము సంశయ * గ్రంధిభేది
నొడివితిని బరావర దర్శ * నుడనుగానఁ
బ్రేమమున; ననులోమవి * లోమముగను
మనన మిఁకఁజేసికొమ్ము నె * మ్మనమునందు 35
- ప. అని శ్రీకృష్ణుండు బోధించెనని శుకమహర్షి వచించెను. 36
- ఇది యేకాదశస్కంధమునఁ జతుర్వింశాధ్యాయము సమాప్తము.

పంచవింశాధ్యాయము

- కం. ఒక్కొక్కరియందుఁ జొచ్చి యొ
కొక్కపనిని సలువఁజేయు * చుందువు నీన
మృత్యురణ్యము నెఱుంగము
స్వత్కారము నెఱుంగ మీశ * హరిహరనాథా ! 1
- * శ్రీకృష్ణుండు దుద్ధవునకు గుణవృత్తుల బోధించుట * —
- ప. ¹దేవా ! యవధరింపుము. శ్రీశుకయోగిండుండు పరీక్షింపఁకేంద్రునితో
నెట్లనియె. అంత శ్రీకృష్ణభగవానుండు దుద్ధవునితో నుద్ధవా ! ప్రకృతి పురు
షులం దెలిసికొన్న జ్ఞానవంతులు సయిత మెంత ప్రయత్నించెయు గుణ
వృత్తులం జయింపనేరరు. అందువలన ద్వంద్వోపశమం బొడవదు. కానఁ
దజ్జయోపాయ మాలింపుము. ముందు 2
- కం. ఇమ్మనుజుఁ డసమ్మిత్రగుణమ్ములలో నేగుణమ్ము * నక యాదృశుఁడై
యిమ్ములఁ జరించు నాచందమ్ము వచింతు విను సావధానమనమునక, 3
- కం. క్షమ కరుణ వివేకము సత్యము దానమ్ము స్మృతి తుష్టితప మస్పృహత్యా
గము హ్రీ శ్రద్ధార్జునములు, శమదమ వినయాదికములు * సాత్వికవృత్తుల్.
- సీ. అభిలాష దర్పమ్ముః పాపమును లాభ, మడరియు సంతోషమందకునికి
గర్వమ్ము విత్తాదికమునకై దేవతా, దుల వేడికొనుచుంటియలఘుభేద
బుద్ధియువిషయానుభోగంబు స్తోత్రప్రియతమదోశాసహమ్ముః హాస్యకలన
స్వప్రభావము బయల్పఱచుట బలిమిజా, పించుటాదిగ రజోవృత్తులగును

తే. అస్పృతమును గ్రోధమును లోభః + మార్త్తిహింస
యాచనము విషాదము కలః + హమ్ము దంభ
మాశ శోకము క్లమము మోః + హమ్ము నిద్ర
విహ్వలత జడత్వము తమోః + వృత్తులగును. 5

ప. ఉద్ధవా! ఇట్లు సత్త్వాదులకం బ్రత్యేకవృత్తులం గ్రహింపుము. ఇక
సీత్రిగుణమ్ముల సన్నిపాతవృత్తుల నుడివెన విచుము. నేను నాది యనెడు
సహంకార మమకారప్రయుక్తబుద్ధి సర్వవృత్తులకు నామానాధికరణ్యం
బగుటజేసి యదిసన్నిపాతజన్యంబు. 6

సీ. నేనుకాంతుండను + నేనుగామిని నేను
గ్రోధి నటంచు నాః + కుః దనరారు
కాంతి కామము గ్రోధః + మెంతయుననియిట్లు
గుణయుతివ్యవహారః + శోఃజరగు
నేలయందువా? గుణః + పాళినిగాదె మ
సంబు తన్మాంత్రితేంద్రిః + యంబు లనువు
లేర్పడె; నవి కలః + యికఁగన్నఁగాదె యీ
వ్యవహారమంతయుః + వరలుచుండు;

తే. అనఘ ధర్మార్థకామంబులందు నిష్ఠ, తత్ఫలమ్ముగ శ్రద్ధయుఁధనము రతియు
నడరుటయు గుణమిశ్రణంబగుటఁజూపె, దేవభాగకుమార! సుగ్రీవిచార! 7

తే. కేస్తు నిత్యనైమిత్తికః + కృత్యములను సలుపుఁ,
గామ్యధర్మంబులః + స్సలుపు, గృహము
నందు సక్తుడై మెలఁగు నిః + య్యదిగుణత్ర
యాభిమిత్రణమున నె విః + ద్యాలవాల! 8

ప. పురుషుం డేగుణంబుల యాదృశుండు యుండునో వివరింతు. 9

కం. శమముఖగుణములచే న
త్వమయుండని వివిధకానుః + దర్పాదిక యో
గమున రజోమయుండని, శ్రో
ధముఖములఁ దమోమయుండనిః + తలఁపనగునరుకః. 10

చం. తనకులధర్మకర్మ సముః + దాయ మవేక్ష యొకింతయేనియుం
గనక యొనర్చుచు స్నేహితః + గాని పుమాంసుఁడుగాని భక్తిభా
వన వనజాక్షు శ్రీలలితః + వక్షు ననుక భజించునేని యా
ఘనమతి సాత్వికప్రకృతిః + గాఁ గొనియాడఁబడుం గుమారకా! 11

కం. ప్రకటఫలమ్ములు గోరుచు, స్వగర్భముల నన్భజించు † వాడగును రజః
ప్రకృతి; మఱిశాత్రపులహిం, సకుఁగానన్తోలుచునేడఁమఃప్రకృతియగున్. 12

కం. మనమందుం బొడమెడు నీ, గొనములుజీవునికెగాని † గొఱలవునా కో
యనఘా ! భూతమ్ములకుం, బెరుబంధముగలుగుఁజువ్వేఁపినికలయికన్. 13

ప. ఇప్పు డేకైకగుణోద్రేక కార్యముల నాలింపు. 14

తే. శాంతమును స్వచ్ఛమును విభా † స్వరమునైన
సత్వ మితరగుణద్వయిం † జంపెనేని
నుఖము ధర్మము జ్ఞానమ్ము † శోభిలంగ
నన్నరుం డేమిటఁ గొఱంతె † నందఁబోడు. 15

తే. సంగ, భేద, ప్రవృత్తుల † సంతరించు
రజ మితరగుణద్వయింపయి † విజయముగొని
ఘనయశశ్రీల, దుఃఖాల, † గర్మజాల
ములను గల్గించుఁజువ్వేమ † ర్దులకు వత్తు ! 16

తే. మూఢము, లయమ్ము, జడమాత † మోగుణ మ్మి
తర గుణద్వయిం గెల్చిన † దైన్యశోక
మోహహింసలు, స్నిద్రలుం, † బొలుచు రిత్త
తలఁపులుం గల్గు నమ్మను † మృలకు వత్తు ! 17

చం. ఎప్పుడు మనంబు నిర్మలత † నెయ్యనొ ? యింద్రియసంచయంబు తా
మువరతి నొందునో విషయ † యోగముమాని, శరీరమందు భీ
తి పరిధవిల్లకుండునొ ? మ † తిం దృఢమైన విరక్తిగల్గునో !
యపుడ యెఱుంగు మత్పదము † నందఁగ సత్వము వృద్ధిగొఱుటల్. 18

తే. ఎప్పుడు కర్మములఁ గలంగి † హృదయమెగురు
జ్ఞానవిషయాల కనివృత్తి † జాలువాఱు
గర్మవిషయాలకు వికార † గరిమ పెరుగు
నపుడ రజ ముత్కటంబయ్యె † నని యెఱుంగు. 19

తే. ఎప్పుడు తిరోహితంబగు † చెడఁద విషయ
కాండము గ్రహింప లేక సుం † కల్పములను
గనక లయమగు; నజ్ఞాన † మును విషాద
ఘడరు నపుడ తనుంజేచె † నని యెఱుంగు. 20

తే. సత్వమున దేవబలము, ర + జమున ననుర
బలము, తమమున రాక్షస + బలము పెరుగు
నాధిదైవికాధ్యాత్మిక + ప్రాధిభౌతి
కముల బలము సత్వరజస్త + మములఁ జెరుగు. 21

తే. సత్వమున జాగరణము ర + జమున స్వప్న
మును దమమున సుప్తియుఁ + దనరుచుండు
జాగ్రదాద్యవృత్తయ + సాక్షిభూత
మాతృతత్త్వి మయ్యది తురీ + యమ్మా వత్తు ! 22

తే. విదితవేదమార్గులఁ చని + యెదరుపైకి
సత్యలోకమ్మదాఁగను + సత్వమునను,
దమముచేఁ గ్రింది కాఫావ + రము చనెదరు,
రజముచే నరులై యంత + రమున నుండు 23

చం. విమలచరిత్ర ! సత్వ మభి + వృద్ధిగనున్నపు డీల్లువాఁడు నా
కమునకు, రాజసర్థి చెలఁ + గ్గ మృతుఁడౌనతఁ డిమ్మనుష్యలో
కమునకుఁ, దామసోబ్బిత + గ్రాల గతించినవాఁడు క్రిందిలో
కమునకు నేగు, నిర్గుణతఁ + గన్నతఁడొందును నన్నె యద్ధవా ! 24

మ. ఫలవాంఛా రహితాత్మకండుగుఁడు ద + ద్భవహృర్వణమ్ముచు భ
క్తలలాముం డొనరించు కర్మమనియకాఁ + గా సాత్వికం, బాత్మలో
ఫలసంకల్పము వూని కర్మము వొన + ర్పక రాజసంబొను, గే
వల హింసాబహుళక్రియాళి నొనరిం + పం దామసంబయ్యెడిక. 25

తే. జ్ఞానమును నాత్మనిషయమై + సాత్వికమనఁ
గ్రాలు, దేహాదివిషయమై + రాజసమనఁ
దనరుఁ, బాకృతవిషయమై + తామసమన
నగడఁ బరమేశవిషయమై + నిర్గుణమగు. 26

తే. కాసనావాసమగు సాత్వి + కంబు, గ్రామ
వాసమగు రాజసము, ద్యూత + భవనవాస
మగును దామసం బుద్ధవా ! + యస్మదీయ
నిరుపమాలయావాసంబు + నిర్గుణంబు. 27

తే. సంగమెడలి కర్మన్ములు + నలువుకర్త
సాత్వికుండు, రాగాంధత + నలువుకర్త
రాజసుండు, తామసుండు స్మృతి + రహితకర్త
నమ్మిని మదేశకరణుండు + నిర్గుణుండు. 28

- తే. సాత్వికం బాత్మవిషయమై శ్రద్ధయున్న
రాజసము కర్మవిషయమై శ్రద్ధయున్నఁ
దామస మధర్మవిషయమై తనరశ్రద్ధ
నిగుడ నాసేవపై శ్రద్ధ నిర్గుణంబు. 29
- వ. మఱియు నాహారంబునకు నీగుణభేదంబు గలదు. 30
- ఉ. సారము పూత మశ్రమవ శంబును బభ్యము నైనసాత్వికా
హారము, స్వేంద్రియప్రియక రాష్ట్ర కటూజ్జ్వలమైన రాజసా
హార, మశుభవద్యుమేత సార్థిద దగ్ధికమైనఁ దామసా
హారము, మన్ని వేదితశు భాన్నము నిర్గుణమంద్రు ణోవిదుల్. 31
- తే. సమధికాత్మోత్థిత సుఖమ్ము సాత్వికమ్ము
రమ్యవిషయోత్థితసుఖమ్ము రాజసమ్ము
దైన్యమోహోత్థిత సుఖమ్ము తామసమ్ము
నిరత మదుపాశ్రయసుఖమ్ము నిర్గుణమ్ము. 32
- వ. నావుడు బృహస్పతి శిష్యుండు దామోదరు విలోకించి స్వామీ! “అత్మో
త్థిత” మనియు, మదుపాశ్రయమనియు నిట్లు వేర్వేరుగాఁజెప్పఁచుంటివేల!
ఆత్మకు నీకు సభేదంబుగదా యన ముకుందుండు మందహాసకందళ రుచిర
కాంతిబృందము నయనారవిందములకఁ గ్రొందళుకు వొందింప నిట్లనియె.
మతిమదగ్రేసరా! ఆత్మకు నాకు సభేదంబు. ఇచ్చట నాత్మోత్థితమనఁ
ద్యంపదార్థవిషయముగను, మదుపాశ్రయమనఁ దత్పదార్థవిషయముగను
గ్రహింపవలయుంజమి యని యిందుకతడవాగి యీవల మఱియు
నిట్లనియె. 33
- తే. ఇవ్విధంబున నుద్ధవా! యెఱుంగుమయ్య
ద్రవ్య దేశ కాలములు క ర్మములు ఫలము
లాకృతు లవస్థలును శ్రద్ధ లఖలనిష్ఠ
లసఘ! త్రిగుణాత్మికమృగ లటంచెడంద. 34
- కం. శ్రుతమును దృష్టము హృచ్చింతితము బ్రకృతిపూరుషపసమధిష్ఠితభావ
వ్రతతి సమస్తమును గుణ, త్రితయాత్మకమంచు నెమ్మదిం దెలియుమయీ!
- మ. మనుజుం డీగుణకర్మ బంధమగు సం సారంబునం గ్రుమ్మరం
గ నిదానంబగు చిత్తజాత గుణసం ఘాతంబు నిర్జించి పా
వన మత్పాద సరోజయుగ్మ భజనో సాత్తావ్యయానంద సం
భవి తాశ్రూడ సమున్నగండఫలక స్పాకుండుగాఁజెల్లదే? 35

- తే. అనఘచరితా! పరోక్షావః † రోక్షములను
జ్ఞానముల పుట్టుకకుఁ గార † నిమ్మయిన శ
రీరమం బొంది గుణసంగ † దూరుడగుచు
నచు భజింపందె తెలివి యుం † డినఘనండు. 37
- కం తెలివిగలవాడగుచు జిత్తులమారి దశేంద్రియముల † తోఁ బోరి జయో
జ్వులుడై నిస్సంగుండై, కొలువఁగవలయుం బరాకు † గొనఁబోకననుక. 38
- ఉ. ఇమ్ముగ నత్వరిష్టి ధరి † యించి రజమ్ముఁ దమమ్ముఁ జెండి న
త్వమ్ముచు నైరపేక్ష్యమను † వజ్రముచే విదలించి యాల శాం
తమ్ము వహించి జీవునకుఁ † దావగు లింగశరీర మల్లనం
జమ్మి యిఁకేమి చెప్పవలె † శిష్య! యతండు మదైక్యమందెడిక. 39
- తే అట్లు లద్వితీయ బ్రహ్మ † మైన నన్నుఁ
గలిసి యిఁక బహిర్విషయ భో † గములఁగాని
లోనఁ దత్సర్వణమ్మును † గాని లేక
జలము జలములోఁ గలిసిన † ట్టులు చెలంగు. 40
- ప. అని శ్రీకృష్ణుండు బోధించెనని శుకమహర్షి నుడివెను. 41

పంచవింశాధ్యాయము సమాప్తము

* ష డ్వింశాధ్యాయము *

- కం. తొలిమినుకుల తోఁటనడిమి, మలసికఁ గల తైత్తిరీయ † మాకందము కొ
మ్ముల రెండవతీరియఁ జెలు, వలరఁ బలుకఁలాలుకుచిలుకఁ † హరిహరనాథా!
- ప. ¹ దేవా! యవధరింపుము. శ్రీశుకయోగీంద్రుండు పరీక్షిష్ణు రేంద్రునితో
నిట్లనియె ఆవల శ్రీకృష్ణుండు డధవునిపైఁ బ్రసాద మేదురావలోకసంబులు
వఱపి యుద్ధవా! మత్స్వరూపంబు లక్ష్మింప ననువైన మనుష్యదేవా
మొంది భక్తైక్షణంబైన మధ్వర్మము నాచరించి తద్భక్తుం డాత్మీయంద
నియంతృరూపమున నున్నవరమాత్ము నానందస్వరూపు నన్నొందెడిని. 2
- ఉ. అమృహితాత్ముఁ డీగుణను † యమ్ముగు జీవునుసాధి జ్ఞానయో
గమ్మునఁబాసి యెవ్వయిన † గానియవస్తువులొ గుణమ్ములం
గ్రమ్మురఁ జొచ్చిన స్మరశి † భామణి! వానికిఁ దద్గుణానందం
గ మ్ములరార, దగ్నికణి † కం జెకలంటునటయ్య యెన్నఁడుక. 3

ఉ. ఏడేటులైనఁగాని వచి యింకెడ గట్టిగ నాలకింపు శి
శ్నోదరి తృప్తిమాహనుల యొద్దకు జేరుటమాత్ర మేరికిం
గాదు సుమయ్య! యక్కఱనఁ గల్గు నవశ్యమనర్థ, మంధుఁ డం
ధాదృతి వెంటనంటి చన యందువునం బడకున్నె! యుద్ధవా! 4

-* శ్రీకృష్ణుం డుద్ధవునికిఁ బురూరవోగాఁ నుడువుట *-

వ. యోగులకు సంగంబున యోగవిభ్రంశంబగు ననువిషయంబున నైలుం
డగు పురూరవశ్చక్రవర్తిగాథ వక్కాణించెడ విను. 5

ఉ. ఆతఁడు సార్వభౌముఁడయి యాశలఁబ్రాకుచుఁ గీర్తివల్లికా
వ్రాతము మోసులెత్తి యల యరగ నె నొక్కెడ నూర్వశీసరో
జాతమనోజ్ఞపాణి విల యనన్మధురామృతవాణి నీలజీ
మాతసమానవేణి నన బోణిని సుందరతావ్రధాణినిక. 6

కం. కని సమయపూర్వముగ దా, నిని బడసి మనోజరాజ్య యిరుపమభోగా
ళినిదేలు చహర్నిశముం, జనుటయు వచ్చుటయు నెఱుంగఁజాలండయ్యె7

ఉ. చక్కనివారిలో మిగులఁ జక్కనివారట, లేతప్రచాయముం
గ్రక్కుచు నున్నవారలట యకాదని యానని వల్కువార లే
దిక్కునఁగాని లేరట వ యింబది రాచటికంపుఁ బెన్పిం
జిక్కిన వారలంట మరు చేపడి కీల్పించులాట వింతయే! 8

కం. ఇలులుండ నొక్కనాఁడా, జటిలాలక సమయమేల యోల్పటిచితివం
చటువాసి పోవఁ బతి త్రిపుటపడె వెడఁగెడఁద బొడమ యబలుపడినొడల

చం. నిలునిలు పోకుపోకు తరు యే! రమణీ! రమణీయను న్ననీ!
నిలువఁగలేను నిన్విడిచి, నీజయిపోయెమనంబు, వేడుఱుం
దలకొనుదెంచె బ్రాణసము యాయము దోకొనిపోయెదే! కటా!
కులుకుమిటారి! యోమరుని య్రొత్తకటారి! జగతుటారివై. 10

ఉ. ఏటికి గట్టివైచితివె యిన్నిదిసంబులనుండి నన్ను నీ
గాటవుఁగొఁగిలింతలను య్రాల్గుఁగోనల వాలుఁజూపులక
బాటల కోమలాధర క యనన్మధుసార విశీర్ణులక నిరా
ఘాట వచశ్చమత్కృతులఁ గ్రమకుచోరుమహీధరంబులక. 11

ఉ. సత్యముచెప్పుచుంటి విను యసరలోచన! యుష్మదీయ సాం
గత్యము నిత్యమం చెడఁద గట్టిగ నమ్మితి నాకటాక్ష వై
యాత్యము లామనోజ్ఞ దర యాసము లావ్రణయానురోష సాం
దిత్యము లారహోపచన యిస్సరణంబులు సూచి యక్కటా! 12

ఉ. ముద్దీయ నీవుమాత్ర మెటు + ప్రోద్దులు పుచ్చెదు సన్నుఁబాసి యా
ముద్దులు ముచ్చటల్ మురిపె + ముల్ వలపుల్ మెలపుల్ దలంచినకా
నిద్దురవచ్చు నెల్లు + కడి + నేర్తువె మొగంగ, నేస్త కత్తియల్
సుద్దులు వల్క విందువటె + సుదరి! కొందల మందకుందువే? 13

కం. నేమముఁ బాసితివని యశా, నేమముఁబాసి చనఁ దొంటి? నెయ్యము త్రుటిలో
నే మముక బుద్ధిఁ దొలఁగునొ, నే మముదిత మతుల మిమ్మునీదర్శనమాకా

కం. అనుచుం బెక్కతెఱుగులఁ

బనవుచు నొడలివయి వలువ + పాయుటయ నెఱుం

గని వనట ముదిగి దేశము

లను గ్రుమ్మరసాగె తేఁడు + లలనవెడకుచుకా.

15

వ. అట్లు క్రుమ్మరువాఁడు కరుణేత్రంబునం దానిం గనుంగొని తడచుమతంబున
గంధర్వలవేడికొని వారనుగ్రహింప నగ్నింబడసి త్రేతయందు మూఁ
డగ్నుల నెలకొల్పి యజనమాచరించి గంధర్వలోకంబున కరిగి యం
దయ్యార్వశిలో బహుకాలంబు కామోపభోగంబులం దేలి యవుడు
హృదయతాపం బడంగ నావుడమితేఁడువిచారించి విషయభోగంబు లనర్థా
వహంబు లనితెలిసికొని వైరాగ్యోదయంబున దనపూర్వచేష్టల నెల్లం
దలంచుకొని యొకగాథంబాడె వినుముచెప్పెద.

16

ఉ. అక్కట! యెంతసామరుడ + నైతిని మస్కహాశామకశ్మల
స్యక్కృత బుద్ధినైతి విర + హవ్యభంగుండితిఁ గట్టకోకయుం
దక్కుట గాననైతి విబు + ధస్తవసేయ యశోవిరాశముకా
నిక్క మెఱుంగనైతిఁ దరు + ణీ పరిరట్ట గళస్థలుండనై.

17

ఉ. అద్దిర! కర్మసాక్షి యడ + యాస్తమయంబులఁ గాననైతి ను
ద్య ద్వివస్రత్రిమామల గ + తాగత చేష్టలఁ బట్టనైతి న
స్మ ద్దయితాయు వెంతకడ + చన్నదొ యింత కెఱుంగనైతి న
ముద్దీయ గుబ్బుచన్నుఁగవ + బోరఁ గదించి కుదించి కించునై.

18

మ. సకలాశాగతరాజమాళి మకుట + స్వచ్ఛప్రభా రత్నకో
రకిత స్వర్ణ పదాబ్జ పీతలు స + మాఘేభరు వ్వందిగా
యక విద్యత్కవి మంత్రిముఖ్య పరివా + రావేష్టితాస్థాన నా
యకరత్నంబుచు నన్ను నాటమృగమ + ట్లాడించె బూఁబోడియుకా.

19

చం. అనువమ భర్మహర్మ్య వివి + ధాసన రత్న విభూషణానులే
వన సురభిప్రసూన మృదు + వస్త్ర లసచ్ఛయనాడుల స్మణీ
కనక ధనేధ వాజి బహు + గణ్య సఖముఖ వైభవంబులకా
గనక తృణీకరించి చను + కామిని కేమని ప్రేముడించితకా?

20

మ. నను నాశౌర్యము నావ్రతాపమును నా † నైపుణ్యము న్నావిభూ
తిని నారాజ్యము నాసురూపమును నా † తేజంబు నాధైర్యమున్
మనమందెంచకపోవు నింతిబడి యు † స్మృత్తుంబలెన్ రోదనం
బును గావించుచు † గ్నవేషమున నే † బోతిం గటా ! యేమనన్. 21

చం. తనకలియైన రాసభి వ † దంబులఁ దన్నుచు నీసడించుచుం
జన వెనుకొన్న రాసభము † చాడ్చున నన్ను సభకిరించిపో
వు నెలఁత వెంటనంటి చను † బుద్ధివిహీనుడ నాకు నింకెటుల్
దనరును దేజమేని ప్రభు † తాస్థితియేని ప్రభావమేనియున్. 22

ఉ. యాగము లాచరించి విలు † ధావళిఁ దప్పి గడించుకొన్న దీ
బోగముచాస వట్టె ! యగుఁ † బో యదియైన సతంబ ! కాదు దుః
భాగమా మెట్లుఁ దప్పదు ను † మా సుకృతాంతమునందు భావిలో
నీగతికొగ్గివట్టి నను † నేమనఁ బండితమాని నిస్సరో ! 23

నీ. పడఁతి పదాలచ † పృథు విసిపింప నా
నిలువెల్ల బులబుల † పులకరించు
మగువ పయ్యంటచె † జఁగు గాలికూఁగ నా
గుండెలు తటతట † కొట్టుకొనును
లలన లేవపుడ † ఘ్నులు ఎగిరింప నా
యుల్లంబు జలజల † వెల్లివోవు
నువిద క్రేగంటిచూ † పొలయ నావతిరక్త
పుకణంబు బురబుర † పొంగిపోవు.

తే. రమణి మంజులకంఠస్వ † రమ్మ చెవుల
బడగ నావ్రాణములు లేచి † పచ్చ నెంత
వలపుపిచ్చి పట్టికలంచి † వైచె నన్ను !
నక్కటా ! యనంగుని గొడ్డు † నైతిఁ జెనీతి. 24

నీ. అంచపైఁ గినుక వ † హించి చూచెడి సతి
మోము నాకుంజాడ † ముచ్చటెను
నడచుచోఁ గాల్తడఁ † బడి ముందుకొఱగ నా
యతివ నాకొయ్యారి † యగుదుఁదోఁచు
చెడరినముంగురుల్ † చెరువఁ గేలెత్తనా
పనిత నాకందాల † బరణిముగును
కీలుగంటు ప్రిదిలి † వ్రేలాడుచున్న నా
గరిత ముద్దులమూటఁ † గట్టుచుండు

తే. తనువుసిక్కిన రవణముల్ + చాల్చుకున్న
నింతి యెల్లున్న రాకడి + యేమి భ్రమమొ
కాని జగదేశనుందరి + గాఁగఁ దోచు
నంగజునిచేతఁ గనుగ్రుడ్డి + నైతి నకట ! 25

కం. కామ మెడదఁ బొడమినచో
భామామనిఁ దోచు నమృత + భాండము పగిదిక్
గామ మెడదఁ నడరనిచో
భామిని కనుపట్టు మలిన + భాండము పగిదిక్. 26

చం. ఎవనిమనోంబుజంబు హరి + జేక్షణ లాహరియింతు రట్టిమా
నవుడు తపంబు చేసినను + న్యూనమొసర్చిన జ్ఞానకేళిలో
స్థలిన వేదముం జదివి + సం బురువాశ్చేయమంబు పూనినక
నవ గననీక యేకత మె + సంగిన నేమి ప్రయోజనంబగుక ? 27

కం. నాలుగు చెఱఁగుల జలధుల, నేలకు నాథుండవగుచు + నీచఖరగతిక
స్త్రీలంపటుండ నైతిం, బాలిశుడ నెఱుంగనైతి + స్వార్థము చీ! చీ!! 28

ఉ. ఈతెఱఁ గెందునుం గలదె! + యేతరినై యొడిఁజేర్చి యూర్వశిక
శీతకరాస్య మెత్తి వివ + శీకృత చిత్తుడనాచు జుట్టితిక
వాతెర జంటితేనియ ల + వారిగ నేండ్లుచుబూండ్లు నాహుతి
వ్రాతము గన్నవహ్నివలె + బావురె! తృప్తిని బొందనైతిగా. 29

చం. పితరులకంటికేవఁ బ్రభ + వింపఁగ జేగుఱు, బొమ్మవిప్పు దే
వతలకుఁ బుట్టు, బంధుబుధ + వర్గ మెడందఁ గలంగఁ, బూశ్చలీ
రతమున కొగ్గినట్టి నను + గ్రమ్మరఁద్రిప్ప నధోక్షజుడు మ
త్పతి వరమేశ్వరం డొకఁడ + దక్షుడు సాలడ లాఁతియెవ్వఁడుక. 30

మ. మతిఁ దార్త్రీయమె పూరుషార్థమని నం + భావింప, కీస్త్రీణ సం
గతి నాసించిన నొడ్డుఁబట్టపు హృషీ + కశేణి నిర్జింపుమో
క్షితిపా! యంచుఁ బ్రబోధము న్సలిపె రా + జీవాక్షి యీయింద్రియో
ద్ధతి వారింపఁగ లేక యేన వడితి + స్తన్మోహ వారాన్నిధిక. 31

ఉ. బోటిది తప్పటం చుఁగఁ + బోలునె! యయ్యది యేమిసేసెనో!
త్రాటిని జూచి నర్పమని + భ్రాంతి వహించినఁ ద్రాటితప్పె! య
చ్చాలలగంధిపై వలపు + వాలిచి యాత్మ నిజర్వరూప మె
చ్చట నెఱుంగలేని ననుఁ + బండితమానిని చీ యనం డగుక. 32

మ. మలమూత్రాశ్ర వసాశ్రు తుక్ర కఫముల్ + మజ్జానిదాఘంబులుక
గులుముల్ సూణమలాక్షిదూషికలు ప్రో + గుల్ గట్టు దుర్గంధసం

కలితం బీతనుపేడ ! సాహృదగుణాః * ఘస్పీత సారభ్యమే
డ ! లతాంగిం గని మోసపోయితిని గ * ట్టా ! గాఢమోహంబునన్. 33

కం. పోయంబగు కాయము నుఖ

దాయి యనుచు నెడఁదయందుఁ * దలఁచితి నకటా !

పాయని యవిద్యచేతఁగ

దా యధ్యాస మిటు వరగెఁ * దప్పితిఁద్రోవక.

34

సీ. ఈశరీరము జని * యింపఁజేసిరి గానఁ

దల్లిదండ్రులకు సొం * తమనఁదగదె !

నతతంబు భోగనం * తతిఁ గైకొనెడిఁగాన

నధ్దాంగిది యటంచు * నాడఁదగదె !

అంత్యేష్టి నాహర్త * యయ్యెడిం గానఁజ

తాన్నిహోత్రునిది యం * చనఁగఁదగదె !

శ్వాసగృధ్రాది సం * చయమున కెట్టులో

తుదిభక్ష్యమాట వా * ని దనఁదగదె !

తే. ఉపకృతుల్ సేసెదరు వయ * న్ములదిగాదె !

వశ్యమై యున్కిచేత భూ * పతిదిగాదె !

తత్కృత శుభశుభమ్ము లొం * దఁగఁడౌట

నాత్మునిదిగా దె ! యెవడి * యంగమగుచు ?

35

వ. ఇట్టి యనిశ్చిత శరీరమైన మమత్వకల్పనమ్ము నేమనవలయు !

36

సీ. పుల్లారవిండంబె * ముద్దుమోమగుఁ గాని

చో నింత తేనియ * సోనయున్నె !

చాంపేయనుమమె నా * సాపుటంబగుఁ గాని

చో నింత సారథ * న్సూర్తియున్నె !

కుండకుట్టలము ల * గుం దంతములుగాని

చో నింత విశదవి * స్ఫురణమున్నె !

నవ్య నీలాంబుజ * న్నంబె నేత్రము గాని

చో నింత మానోజ్ఞ * శోభయున్నె !

తే. లలిత పుష్పగుళుచ్ఛంబ * వలుదగుబ్బ

కానిచో నింత వలపుపెం * పూనియున్నె !

యువిద పువ్వురుఁబోడి కా * కున్న నింత

సుఖము చుబనచూఱి లి * చుటలు నునా !

37

- తే. అనుచుఁ దుచ్చ మశేషమాఁగి నట్టి వారి
జాక్షి కామంబుఁజూచి కాఁగి మాతిరేక
ముసఁ దలంచుచు నద్దానిఁగి పొందు సేయు
పురుషుఁ డక్కటా! యెంత కాఁగి పురుషుఁ డగును. 38
- కం. ద్వాదశముల సంఘాతం బీదేహము దానిని రమిఁగి యింపఁదొడఁగు న
మోదించుచు నీమోఱకుఁ, దేవీ యంతరము కృమికిఁగి నీపురుషునికిఁ? 39
- కం. కలికి కనుల నోవ్వుటంబులు సేరుం జుంబనార్థఁగి ము కటా! మశకం
బులు మూఁగు దూషికలపైఁగలదే యంతరముఁగోరిఁగి దేవీటికిఁ? 40
- కం. వెతకుచుచు మక్షి కాసం, తతి యామిష పిండములనుఁగి దవిలినగతి ను
న్నతి కుచకలశంబులఁ గుం, చిత హస్తాంగుళులు గవ్వఁగిజిత్రంబుగదే. 41
- కం. రదనచ్చదంబు జల ము
నృధి వృత్తిం ద్రావఁగోరుఁగి నరుఁ గవ శ్లేష్మా
నృదనము సేసెడి భాష్కరుఁడ న
ముదయము స్మృతిపథముఁ దవులుఁగి బో యేమందుక. 42
- ఉ. కావున నర్థవిద్యుడుఁగి కాంతిలకూటమి నెన్నిభంగులక
ద్రోవవలెం, దదీయులనుఁగి దూరమునందె తృజింపఁగవలెక
భావము తెప్పజుం గలఁగఁగి బాటుట తద్విషయాళి యింద్రియ
ప్రావృత మైనయవ్వడునుఁగి మా యటు గానియెడం గలంగునే? 43
- కం. వినని కనని విషయముల వ
యిని మన మడరదు కలఁతలఁగి నెనయద యెవుడై
నను విషయాల నియమనమున
మనమున శమ మొదవుఁ జలనఁగి మహిమయు నుడుగుక. 44
- ఆ. ఇల్లుగాన స్త్రీలఁగియెడలను స్త్రీణంబు, నెడల సంగములనుఁగి విడువవలయుం
బండితులను గూడఁగి వంచించు వడ్డర్గ, మింక మాదృశాళిఁగి నెత్తనేల? 45
- కం. లలనావలోకనాదుల, వలననె హృదయంబు కలకఁగి నాటుఁ గనుక వి
జ్ఞులు సర్వయత్నముల నిచ్చలు తలఁగన్వలయు నింతిఁగి సామృద్ధ్యముక.
- మత్త. ఇతైఱింగున రాజశేఖరుఁగి డెడ్డలోఁ దలపోసి జ్ఞా
నోత్తమాసిని మోహపాశముఁగి లొక్కపెట్టునఁ ద్రుంచి య
మృత్తకోకిలవాణి వీసి వ్రఁగి మాద మొందక యాత్మసం
వేత్తయై ననుఁబొంది నిర్వృతిఁగి పృష్ఠి దోఁగెను వింటివే? 47
- వ. అని శ్రీకృష్ణుండు పురూరవోగాధ పాడి మఱియు నిట్లనియె. 48

- కం. ధీవర ! చున్నంగంబు, బోవిడిచి సుధీంద్ర మైత్ర్యః మునుసల్పఁగ, వా
చా వైభవమున హృద్యత, హా విషయోదేవ మడఁతుఁ రాదృతి వారల్.
- కం. అలఘు జ్ఞానులు నిర్వృం, ద్వులు నిర్మములు సమదర్శః నులు సరహంకా
రులు నిష్పరిగ్రహులు శాం, తులు మన్మాసములు సజ్జః నులు సుమృసఘా!
- తే. ఈమహాభాగు లుండిన యెడ మదీయ
పుణ్యగౌరవామృతావళిఁ పొడవునూపు
వానఁ దోఁగువారికిఁ బాపఁ పాంసువటల
మట్ల యణఁగి యుండునె? యణఁగారి పోక. 51
- ఆ. అస్మదీయ కథలఁ నధికాదరంబున. వినుచు మల్పగులయిఁ వినుతిసేసి
కొనుచు శ్రద్ధతోడఁననుమోద మొందుచు, నున్నవారి కెడఁదనొడవుభక్తి
- కం. అమితగుణుండు వరబ్రహ్మము నానందస్వరూపుఁ డగునన్న నను
త్తమ భక్తిని సాధించిన, యమలమతికి నేడసాధ్యఁ మగు నిరఁజెపుమా!
- తే. నురుచి భగవంతుని విభావఁ నుని భజింప
శీలము భయమ్ము దమము నఁ శించినట్లు
లణఁగు సాధుసంసేవఁ గఁ రాది జన్య
జాడ్యముఁ గులుంబభయము నఁ జ్ఞానబలము. 54
- తే. ఘోర సంసారమునఁ జొరఁ బాటి యుచ్చ
నీచయోనులం బుట్టుచుఁ నీల్లుచున్న
వారలకు బ్రహ్మవిద్యఁ ప్రాప్తు దొరకు
టల్లిబడ్డవారికి నావఁ యట్టినట్ల. 55
- తే. ప్రాణులకుఁ బ్రాణమన్న; మాఁ ర్తజనములకు
దిక్కునేను; మృతులకుఁ దోఁ తెచ్చుకొన్ని
ధనము ధర్మంబు; సంసృతిఁ త్రస్తులెన
వారి కభయదానంబు నఁ దాపీతంబు. 56
- కం. జలజహితం దుదయించుచు
వెలినేత్ర మొకండ యిచ్చుఁ విషయమెఱుఁగ; సా
ధులొ సగుణనిర్గుణంబుల
తెలుపుల కెన్ని నయనములొఁ తెఱపింతురయా. 57
- వ. సజ్జను లెవ్వరికిని దేవతలు బంధువులు నయి పూజ్యులగుదురు. సజ్జను
లనఁగా నాత్మండనైన యేననుమీ. వారికి నాకు నభేదంబని యెఱింగి
మెలంగుమని శ్రీకృష్ణభగవానుం డైలగీత నుపదేశించె నని శుకమహర్షి
వక్కాణించెను. 58

ఇది యేకాదశస్కంధమున పద్వింశాధ్యాయము సమాప్తము

సప్తవింశాధ్యాయము

- కం. హృదయాగ్రపీఠ నిర్మలం, గుదురుకొలిపి భక్తిభావః కనుమంబుల నీ
పదములఁ బూజించి నము, ద్యవాత్మవేద్య మిడెనఁ బరిహరనాథా! 1
- ప. 1 దేవా! యవధరింపుము. శ్రీశుకయోగిండుండు పరిష్కన్న కేంద్రున కిట్లు
యె. అట్లు భగవానుండు ప్రబోధింప నుద్ధవుఁ డంజలి ఘటించి, 2
- కం. దేవా! సాత్వతపుంగవు, లేవా! కెవ్విధమున యజిఁ యింతరు యుష్మ
త్పావన పాదముల నా, కావిధముం జెప్పమా క్రిఁ + యోయోగముక్.
- కం భవచారాధనమిది మా, సపులకు నిశ్చేయసుం బఁ + నల్ప మొకగుసం
చు వచింతురు పూజ్యులు న, త్యవచస్కులు వ్యాస నారఁ + నాంగికపాదుల్.
- తే. త్వయ్యభాబ్ధ నిర్మలత వాక్సఁ + ధాన్రవంతిఁ
దోగి భగవంతుఁ డజుఁడు వు + త్పులగు భృగుము
ఖులకు దేవదేవుఁడగు భ + ద్గుఁడు భవాని
కెట్లు లవదేశ మొనరించి + రిది మహాత్మ! 5
- ఆ. ఎల్లవర్ణములకుఁ + నెల్లయాశ్రమముల, కెల్ల స్త్రీపురుషుల + కీ యనుత్ర
మంపు యోగ మిచ్చు + మహిత నిశ్చేయన, మట్లుగాన నాకు + నాసతిమ్ము.
- ఆ. కమలవత్రసేత్ర! + కర్మబంధ విమోచ, నమ్ము దీని నిన్ను + నమ్మకొన్న
నాకు నగ్రశిష్యు + నకు నువదేశింపు, మనినఁ గృష్ణుఁ డిట్లు + లాడఁదొడఁగె.
+ శ్రీకృష్ణుం డుద్ధవునికి భగవచారాధనక్రమ మెఱింగించుట +
- ఆ. కర్మకాండమునకుఁ + గలదటే యంత మ్మ
సంతపార మది శు + భాంతరంగ!
అగుట దాని సంగఁ + హమ్ముగా నీకుఁ జె
ప్పదును వినమ యాను + పూర్వముగను. 8
- కం. ఘనవైదికమ్ము తాంత్రిక, మును మిశ్రమ్మునన నాదు + పూజాక్రమముం
డును ముతైఱగుల నవ్వా, న నభీష్టంబౌ క్రమంబు + నం గొల్వఁడగుక. 9
- కం. ధరణీమరులును క్షత్రియ, వరులును వైశ్యులును స్వీయ + వర్ణాచారా
దరవిధి నువనీతులగుమఁ, బురుధ క్రిన్నన్నుఁ గొల్చు + పోణిమి వినుమా! 10
- తే. ప్రతిమయందు స్థండిలమందు + వహ్నియందు
నినునియందు జలమునందు + హృదయమందు
విప్రునం దాత్మగురుని న + నియలభక్తి
ద్రవ్యములఁ గొల్వవలయు ని + ర్వాజముగను. 11

సీ. ప్రత్యూషమున లేచి ధి వడి దంతధావనా, దిశ కాఽఽముల నెల్లఁ ధీర్చి శుద్ధి
కై మున్న యాద్రాంగుఁడొచు వెండియుమ్మద్ది, ధాదులఁదాంత్రికఁ వైదికమ్ము
లగు మంత్రముల స్నాన ధి మాడి సంధోహస, నాది వేదోక్తక ధి రాజిసేసి
పరమేశ్వర సీతి ధి కరముగా సంకల్ప, మాచరించి తగు మ ధి దర్శ సలుప

తే. నయవహ శిలారుయచ లోహ ధి మఃసుము దారు
మయము మృచ్ఛందనాదిక ధి మయము లేఖ్య
మయము సికతామయమ్మాను ధి మఃణిమయమ్మ
స్వాంతమయము నాఁ బ్రతిమ ల ధి వ్యవిగములగు. 12

సీ. ప్రవిమలాత్మా! భగవత్ప్రతిమలు చలా, చలమన ద్వివిధమై ధి చెలగుచుండు
సం దచలప్రతి ధి మూర్చల నావాహ, న విసర్జనంబు లొ ధి సర్పరాదు
చలమునం దారెంటఁపలయు నడేనొండు, సైకతంబున విస ధి ర్జన మెసంగుఁ
గావి సాలగ్రామ ధి మైనచో నుండదు, స్థండింబునయందు ధి రెండునుండు

తే. లేవ్య లేఖ్య సైకతమ ల ధి లేదున్నాన
మలగుమార్జనం; బితరంబు ధి లందు స్నాన
మడరు; దొరకిన మంచిద్ర ధి వ్యములచేతఁ
ప్రతిమల యజంపవలయు ని ధి ర్వాజభక్తి. 13

తే. హృస్మయ ప్రతిమకు భక్తుఁ ధి డెలమిఁబూజ
గులపుచుండు భావద్రవ్య ధి ములనె భక్తి
స్నానము నలంకరణము శ్రే ధి వ్యములు సుమ్మి
యస్మదారాధనమ్మల ధి యందు వత్స! 14

సీ స్థండిలనుండు యథాస్థానములఁ బ్రధా, నాంగదేవతల నాఁయాయి మంత్ర
ములచేత స్థాపనంబుపొనర్చుట, కృతాను, నందాజ్య హోమంబుఁనాచరించు,
టర్క-సం దర్శ్యాది ధి స్పించుట, జలమ్ము, సందర్శణాచలఁ ధి బొందునేత్ర,
శ్రేష్ఠంబు, నాకునుఁ బ్రియకరం; బుద్ధవా! యలఘు భక్తిశ్రద్ధలలరుచుండ

తే. సాత్వతుఁడు జలమిచ్చినం ధి జాలఁ బ్రియము
వడుదు నిక గంధధూప దీ ధి ప కసుమాశ
నాదు లొసఁగిన నేమందు! ధి ననఘ! భక్తి
లేక యేమిచ్చినఁ బ్రియంబు ధి నాకు లేద. 15

ప. ఉద్ధవా! ఇతఁ బూజాక్రమంబు వినుము. 16

కం. తొలుతనె పూజాద్రవ్యా, వలి నెల్లం గూరుచుకొని ధి ప్రాయత్నము చె
న్నలరం బ్రాగ్గ్రతకా, వలి నానన మేరుపటిచి ధి ప్రమదముతోడకా. 17

10. దానివయిం దూర్పు మొగము, గానో యుత్తరిపు మొగము + గానో తా నా
సీనుండై ప్రతిమ కెదురు, గా నచ్చింపవలె, లేవఁ + గాదు పొడిఁబొరిక. 18
- వ. ఆపూజకుఁడు గుర్వాది నమస్కార పూర్వకముగా ద్వాదశాక్షరముననో
యష్టాక్షరముననో. 19
10. లంగన్యాస కరన్యా, వాంగీకృత దేహుఁడగుచు + నాఁడతిమకుఁ గూ
డఁ గావించుచు న్యాసం, బుఁ గరమున నంటవలె న + పూర్వశ్రద్ధ. 20
- అ. ప్రోక్షణము కలక + మును యథావిధిఁ బుష్ప
చందనాదికముల + సంస్కరించి
యాజలములఁ జల్ల + నగుఁ దనపైని ద్ర
వ్యములపైని దేవ + వసుధపైని. 21
- సీ. అనుభు ! వాద్యమునకు + సర్వమృదనకును నా
చమనీయమునకుఁ బా + త్రములమూఁటి
నుంచి, ప్రోక్షణ కల + శోదకములు సంపి
మఱి పాద్యపాత్ర శ్యా + మూక పంక
జల విష్ణుకాంత + కతపర్వికాదుల;
సర్వపాత్రమృదన + నతులగంధ
కుసుమాక్షత యవలఁ + గుళ తిల సర్వ
భార్గవీతతి; నువ + స్పర్శపాత్ర
- ఆ. మున లఁంగ జాతులను నిల్పిపూజించి, హృచ్చిర శ్మిఖా న + మిథ మంత్ర
గణముచేత మఱియుఁగాఁచుకొనేత మం, త్రింపవలయు వాని దీక్షతోడ. 22
- వ. ఆవలఁ దనయందలి పాపపూరుషు దహింపవలయు, నెట్లన “యం” బీజ
మును బదునాఱు పర్యాయములు జనముచేయుచు వామనాసాఫుటద్వార
మున వాయువుం బీల్చి దానిని మనస్సుచే నాభిమండలమునకుం గొనిపోయి
యచట నఱువదినాలుగు పర్యాయములు మరల నా “యం” బీజమును
జపించుచుఁ గుంభక మొనర్పవలయును. అక్కతన నుత్థితంబైన ధూమ్ర
వర్ణంబుఁ బరమశోవకంబు నగు వాయువుచేఁ బాపపురుషు శోషింపఁజేయ
వలయును. పిమ్మట నాగ్నేయంబైన “రం” బీజమును బదునాఱు పర్యాయములు
జనముచేయుచు దక్షిణ నాసాఫుటద్వారమున వాయువుం
బూరించి దానిని మూలాధారమునకుం గొనిపోయి యచట నఱువది
నాలుగుసారు లా “రం” బీజమును జపించుచుఁ గుంభక మొనర్పవలయు.
దాన నుత్థితంబైన పహ్నిచేఁ బాపపురుషు దగ్ధముచేయవలె. పిశవఁ
జాండ్రంబైన “వం” బీజమును బదునాఱు పర్యాయములు చింతించుచు

వామనాసావుటద్వారమున వాయుపూరణ మొనర్చి దానిని లలాటస్థ
చంద్రమండలమునకుం గొనిపోయి యచట మరల పం బీజమును నలువది
నాలుగుసారులు జపముచేయుచుఁ గుంభింపవలయును. అప్పుడైందవా
మృత మ్ముత్తితంబగు. లేదమృత స్థావనంబున నమృతమయమైన దేవ
పూజోపయోగి దేహమ్ము పొడమును. అప్పుడు హృదయపద్మస్థితంబై
ప్రణవపంచాంశంబులగు నకారోకారమకార బిందునాదంబుల యవసానం
బున నణునూత్నంబై సిద్ధపుంగవులచే భావింపబడుచుండు మదీయజీవ
కళను శ్రీమన్నారాయణమూర్తిని ధ్యానింపవలయును. 23

తే. అట్టిధ్యానబలంబుచే నాత్మభూతుఁ
డైన నారాయణుని కళ యంగమెల్ల
వ్యాపనము సెంది యుత్కటం బై వెలుంగుఁ
జమ్మి దీపకాంతులచే గృహమ్మువోలె. 24

తే. అప్పు డమృతమయాంగకుం బైన పూజ
కుండు హృదయస్థు నన్ను మీ కుత్కటపుఁబేర్చి
మానసోపచారముల నెం లేని గొలిచి
తన్మయుండయి యంతమీఁ దన్లమార ! 25

తే. అర్చనీయ విగ్రహమ్ములయందు దీప్తాంగు నన్ను నుచితమైన ముద్ర
లవధరించి భక్తి నావాహన మొనర్చి, న్యూనపూర్వకముగఁగిగు భజింప.

ప. ఎట్లన 27

సీ. ఉరు కర్ణికా కేసరోజ్జ్వలమ్ముగు నప్టదళ విరాజితము ప ద్మమ్ము నాకు
నాననమ్ముగఁజేసి యందు నాగ్నేయాది, కోణ చతుష్టయ కోటియందు
వరుగు ధర్మజ్ఞాన వైరాగ్య సమధిక్తైశ్వర్యముల్ నాలుగుపాదములుగఁ
బ్రాగాదులం దధ ర్మమ్ము నజ్ఞాన మ, వైరాగ్యమును ననైశ్వర్యము నివి

తే. గాత్రములుగను నడుమ గుణాత్రయంబు
పట్టికలుగఁ గల్పించి పూ ర్వదిశ మొదలు
గాఁగఁ బీతదేవత లటఁ గ్రాలుచుండు
నట్లు భావింపవలె బేరు లవధరింపు. 28

ప. విమల, యుత్కర్షిణి, జ్ఞాన, క్రియ, యోగ, ¹వజ్ర, సత్య, యీశాన
యనెడి యష్టశక్తులు పూర్వాదిదిశలనునడుమ ననుగ్రహ, శక్తియునున్నట్లు
భావింపవలయు. కర్ణికాకేసరంబులును సూర్యాచంద్రమన వహ్ని మండ
లంబులచే నుజ్జ్వలంబులైయుండు ననిభావింపవలయు. మఱియు భావ

బలంబున నుకర్షణ పాంచజన్యకౌమోదన్ సందక తూణ శార్ఙ్గ హల
ముసలమ్ములను నాయుధమ్ముల నప్పదిక్కుల నెక్కిల్పి యాయుధ
పూజయుఁ గొస్తుధ వసమాలా శ్రీవత్సముల నెడఁ బొదిగి యంగ
పూజయుఁ బూర్వదులగు నంద, నునంద, వ్రచండ, చండ, మహాబల,
బల, కుముద, కుముదేక్షణుల నెనివిదిదెరలను గరుడుని నభిముఖంబుగను
నిలిపి, దుర్గను వినాయకుని వ్యాసుని విష్ణుకృష్ణుని గోణములను, గురుని
వామభాగమునను దేవేంద్రుని బోకపాలురఁ బూర్వాదిదిశలను స్థాపించి
పరివారపూజయు, యథావిధి నాచరింపవలయు. వేదతంత్రోభయోక్త
ప్రకారంబున భుక్తి ముక్తులు రెండును లభించుటకై నన్నిట్లు సేవింపవలె,

తే. సార చందనోశీర క ధర్పార కంకు

మాగరు ద్రవ్య వాసితా ధర్మ సలిలముల

స్నాన మొనరింపఁదగుఁ బ్రతి ధర్మకును నిత్య

మనఁకు ! విభవంబుకొలది మంధరా త్రాళితోడ.

30

ప. ఆస్నానమంత్రముల విను. “సువర్ణంఘర్మంపరివేదనమ్.....” ఇత్యాది
స్వర్ణఘర్మానువాకంబులచేతను “జితంతే పుండరీకాక్ష - నమస్తే విశ్వ
భావన. సుబ్రహ్మణ్య నమస్తేస్తు - మహాపురుష పూర్వజ” యను మహా
పురుష విద్యచేతను “సహస్రశీర్షే”త్యాది పురుషనూక్తంబుచేతను “ఇంద్రం
నరోనేమథితాహవంతః”.....” యనెడి రాజరాది సామంబులచేతను
స్నానము చేయింపవలయు.

31

సీ. వస్త్రాభరణములఁ బత్ర చందనలేప

ములఁ దులసీదళం బుల లతాంత

మాలికాదులఁ బ్రియ మానసుండై యలం

కృతి సేయనగు యథో చిత్తముగాఁగ

శ్రద్ధతోఁ బాద్య మా చమనీయ గంధపు

ష్పాక్షత ధూప దీపాదికముల

నర్పించి గుడ పాయ సాపూప నూపాది

పుక్తమృష్టాన్న ని వేదనంబు

తే. నలువవలయును మఱి విశేష మముగవచ్చు

వర్షములను నభ్యంజనోద్వర్తనాభి

షేక తొర్యక్రికాదులఁ చేతఁ గొల్వఁ

నగు విభవ మున్నయెడల ని త్యంబుగూడ.

32

వ. ఇతఁ నగ్నియందుఁ బూజాశ్రమంబు వినుము. స్వగృహోక్త విధివ్రకారము
మేఖలాగర్తవేత్త లేర్పఱచిన హోమకుండంబున నగ్నిని స్థాపించి వ్రజ్య
లింపంజేసి నద్వైతలం జెదరిన యగ్నిని హస్తతలంబున నొక్కటిగాఁ గలిపి
వరిసమూహన మాచరించి దర్భలు పఱిచి ప్రోక్షించి వ్యాహృతులతో
నన్వాధాన సంజ్ఞకంబైన సమిత్ప్రక్షేపాదయావ కర్మము నాచరించి వహ్నికి
నుత్తరదిశ హోమోపయోగి ద్రవ్యంబుల నిలిపి ప్రోక్షణపాత్రజలంబుచేఁ
బ్రోక్షించి యయ్యగ్నియందు నన్నావాహనము సేసి. 33

చం. ఆతులిత తప్తకాంచన స + మంచిత దేహుని దీర్ఘ బాహునికా
నుత వనజాత కేసర మ + నోహరచేలుని; బీలుపాలునికా
భృత కటిసూత్ర కుండల కి + రీటుని భక్తమనోంబుహటునికా
ధృత వరకౌస్తుభాభరణ + దీప్తునిఁ జద్యునికేతనాపునికా 34

తే. శంఖచక్ర)గదాబ్జ లఃస చ్చతుర్భు
జప్రసిద్ధ శ్రీవత్స లాం + ఛన సమిద్ధ
శాంతు వనమాలికాశాంతు + సంయమింద్ర
హృన్నిశాంతు డయావంతు + హృష్టకంతు 35

వ. నన్ను ధ్యానించుచు నర్చించి “అయంతిఇద్ధ...” ఇత్యాది మంత్రంబులతో
నాజ్యసంసిక్త శుష్క-సమిధల నగ్నియందు వేల్చి యుత్తర దక్షిణ పరిధి
సంధులు మొదలుకొని యగ్నిమధ్యంబునుండి పరిధ్యంతమువఱకు ఘృత
క్షరణరూపమ్మలైన యాఘూరమ్మలఁ “బ్రజాపతయేస్వాహా-ఇంద్రాయ
స్వాహా” అనియు, నాజ్యభాగంబులను “నగ్నయేస్వాహా - సోమాయ
స్వాహా” అనియు నిల్లుచ్చరించుచు ద్యాగము నెప్పుడు నాహుతులువైచి
హోమము చేయవలయును. మఱియు మూలమంత్రమగు నష్టాక్షరిచేతను
షోడశముగన్విత పురుషసూక్తంబుచేతను బ్రతిముక్కనకు నాజ్యపుతహవి
రాహుతులతో హోమము గలుపవలె సంత స్వాహాంతంబులగు నామ
మంత్రంబులచే యథాన్యాయంబుగా ధర్మాదులకు హవిస్సు లొసంగి
యట్లుపై “నగ్నయే స్విష్టకృతేస్వాహా” యనుచు స్విష్టకృద్ధోమం బొసర్ప
వలయును. 36

సీ. పదపడి నగ్ని నా + వాహితండనయి యం
తర్యామినై యున్న + నన్ను భక్తి
నర్చించి జోతల + నర్పించి నందాది
పార్షదులకు దిశా + భాగములను

బలినొసంగవలె; నా + వలఁ దత్సలముఃపీడి
తనదు పూజాస్థాన + మనకు వచ్చి
యర్జునర్చావీగ + హమ్మన కభిమాను
జై కూరుచుండి బ్ర + హ్మము స్మరించి

తే. ఆనకు ! నారాయణాత్మకం + జైన మూల
మంత్రమును యథాశక్తి నె + మృదీ జపణు
సలిపి పిదప దేవునకు భో + జనసమాప్తి
నెమ్మి ధ్యానించి యాచమ + న మ్మొరం..

37

తే. అవ్యధమున విష్వక్సేను + నామతించి
దేవోచ్ఛేష మర్పించి + దివ్యసురభి
శంబు వీడ్వంబు నానృవా + శంబు దేవు
నకు నొసంగి పుణ్యపూజ నే + సికొనవలయు.

38

వ. అంత.

39

కం. వేడుక నా గాథావలి, నాడుదుఁ బాడుదు విరచుచు + నాలించుడుఁ గొం
దాడుచు ముహూర్తకాలము, క్రిష్టింకఁగవలయు బత్తి + శేత్రంక.

40

వ. సిమ్మట

41

కం. శ్రుతులం పౌరాణప్రా

కృత వివిధస్తోత్రములను + ర్పించి కృపా
మతిఁ జూడు మనుచును నమ

స్కృతి సాష్టాంగముగఁ దాను + జేయఁగవలయు.

42

కం. తనశిరమును మత్పాదము, లను జేరిచి రెండుచేతు + లను రెండడుగుల్
గనుకని పట్టి ప్రసన్నుం, డను 'మాంపాహీశ!' యని యనండుగు గార్తి.

వ. ఊరుసంసార మహాగ్రవారినిధిలో + నువ్వెత్తుగాఁగూలితి
దరిగానంబడ, దీడలేనిక, భవ + త్పాదాంబుజ ద్వంద్వమే
తరియం చెంతయు నమ్మినాడను మదాం + తర్యంబునం దేవ ! యి
త్తటి నన్నెట్టుల నుద్ధరించెదవా ? యీ + ర్తప్రాణిరక్షప్రతా !

44

చం. ఒఱిగిరి గాఁపురంపునుయి + నుక్కిరివిక్కిరియైతి, నైతిగా
దొఱకటముం దొలంగఁ, బెర + యొక్కఁడు నేడడలేడ, నిన్న నే
నొరిమిక వేడెడం బబువ ! + యొత్తిలి పట్టితి నంజదోయినా
యొరిగలచాలు నందుకొని + యొయ్యన నోమఁగదయ్య వేలుపా !

45

కం. ఈయాధుల నీవ్యాధుల, నీయగ్ర జరాభరముల + నీభీకర దం
ష్ట్రాయుత మృత్యువృథలం, బాఱుంజేసి ననునేలు + పంకజనాభా !

46

కం. అని యిట్లు పెక్కుతెఱఁగుల, ననువేడి యనంతరంబునా యొసఁగిన దం
చును జేకొని నిర్దాల్యం, బును నొడలఁ దాల్చవలయుమునుకొనుప్రీతిఁ

తే. అంత విగ్రహ ముద్వాస్య † మగు నెడలను
దాన స్యస్తమా జ్యోతి నా † త్మ హృదయాః
వింద మందలి జ్యోతిలో † వెండియుం గ
దంగి యుద్వాసనమ్మ చే † యంగవలయు.

48

కం. అర్చాదుల దేన నెపు డె, లర్చునొ శ్రద్ధ యపుడట వలయు నన్గొలువ
న్నేర్చినటుల; సర్వాత్ముడ, నర్చకునం దఖిలమందు † నలరుడఁగా దే ?

కం. ఇటు లవ్వైదిక తాంత్రిక, వటు క్రియా యోగభంగి † భజియించెడివాఁ
డిటునటు సిహవర లోకో, త్కట కామితములను బడయుఁగదె నావలనఁ

ఉ. శ్రీలులుచి త్తమందుఁ దమ † ఋక్తము నావలనఁ లభించెనం
చోలి నెఱింగి శాశ్వతము † నుజ్జ్వల మాగమజుప్త మైన దే
వాలయ మేర్పరించి యట † నద్భుతవైభవ మొప్పఁగఁ మద
ర్చా లగమాన విగ్రహవ † రంబుఁ బ్రతిష్ఠ యొనర్పఁగాఁదగుఁ.

51

కం. ఎందాక దేవమందిర, మిందుందునొ ? యంతకాల † మీకారయితం
బొందును బరసౌఖ్యము లీ, చందమునం బెట్టెసా మ్మొ † సంగునటయ్యా!

ఉ. మొల్లులు గన్నెరుల్ వకుళ † ముల్ విరజాజాలు వంజలంబులుఁ
మల్లియలుం గురంటములు † మాలతులుఁ నురపొన్నలుఁ లతల్
నెల్లులు సంపెంగల్ మొదల † నేక కుజంబుల హాసుతోట నా
కెల్లపుడఁ సవర్యలకు † నేర్చిన యాతని పున్న మేమనఁ ?

53

కం. వత్సా! యాత్రికలకొ ? ని
త్యోత్సవ పర్యోత్సవముల † కో! క్షేత్రాదుల్
సోత్సాహముతో నొసఁగిన
మత్స్థురీత వారి కొంగు † మణి యగుఁజమ్మి !

54

కం. నాపూజలకై నాకో, నా పూజారులకొ ? పాలమొ ? † నల్లిండ్లో ? యే
కాపురుషం డెటులొసఁగిన, శ్రీవతిసమ విభవుడగుచుఁ జెలఁగు ననఘుడై.

తే. నాప్రతిమఁ బ్రతిష్ఠించినఁ † సార్వభౌముఁ
డగును, గుడిని గట్టించినఁ † దిగజగమ్మ
లేలుఁ, బూజాదికమ్మున † నెనయు బ్రహ్మ
జగతి, నిఘ్నాటితేయ మ † త్సామ్య మొందు,

56

ఉ. ఇట్లులు కామ్యముల్ వడయ + నెంచి ననుంగొలుపంగ నెప్పుడో
పుట్టు నహేతుకంబయిన + పుష్కలభక్తి, తవీయభక్తి జే
వట్టి ననక భజింపంగను + వాఁ డనఘండయి నన్నబొందు నే
వట్టుననే నకామయగు + భక్తికి వశ్యుడనయ్య యుద్ధవా! 57

కం. పరదత్తమ్మై స్వదత్తమ్మై
నుర భూనురవృత్తులఁ గొనఁ + జూచు గడును వ
త్తరము లయుతాయుతంబులు
పురుగై విష్ణుక్షుడగుచుఁ + బొరలాడునలక. 58

కం. దాసమయిన నవహారము, నైన నలుపునతఁడు చేయు + మనునతఁడును దో
డో సతఁ డిట్టమనునతం, డీనలుపును నమముగభుజియింతురు ఫలముక. 59

వ. అని శ్రీకృష్ణుండు వక్కాణించె నని శుకమహర్షి వినిపించెను. 60
ఇది సప్తవింశాధ్యాయము సమాప్తము.

అ ష్టా వింశాధ్యాయము

కం. శ్రీమందిరవక్షోగశ, నీమా! నాగమదదాన + చేష్టారతభీ
మా! మానవధర్మప్రియ, తాము క్తమనస్సనాథ! + హరిహరనాథా! 1
వ. ¹ దేవా! యవధరింపుము. శ్రీశుకయోగింద్రుండు పరీక్షిన్న కేంద్రనిహో
నిల్లనియె. ఆవల భగవంతుం డుద్ధవునిం జూచి వచనేస్థితా! నీకు వచ
నీయ మశేషము వచించితి, నయినను మరలనొకసారి జ్ఞానయోగమును
సంక్షేపముగా నుడివెనను. వినుము.

-* శ్రీకృష్ణుం డుద్ధవునకు జ్ఞానయోగముపదేశించుట *

తే. ఇతరుల స్వభావకర్మాభి + నప్పుడైనఁ
బొగడరాదు తెగడరాదు + బుద్ధిమంతుఁ
డీవ్రకృతిపూరుషులచేత + నెల్లవిశ్వ
మలరుగాదె యేకాత్మకం + బగుచువత్స! 3

తే. కాన నీవ్రకృత్యాత్మక + మైనదైవత
మానుమిథ్య; శిష్టుం డభి + స్థానుడరసి
చూడఁ బ్రత్యగభిన్నుఁ డి + చోచ్చ బొగడ్డ
యేడ మఱియుం దెగడ్డయు + నేడ? చెవును! 4

- కం. ఇది తెలియలేక జనుఁ డు, నృచిష్టువయి వానివెంటఁ జూచిని మిఁహ్య
స్వదమకు ద్వైతము వెచుకొనుఁ బదపడి స్వార్థమృదుండిఁపతనము సెందుకొ
- వ. తైజసంబగు నింద్రియగణంబు నిదురచే నభిహృతముకాఁగా దేహస్థుండగు
జీవుండు కేవలము మనోమాత్రముచే న్వన్నరూపము నొందును. ఆపల
మనస్సుగూడ లీనముకాఁగా నప్తచేతనుఁడై మృత్యుతుల్య సుమప్తిని
బొందును. అట్లే నానార్థములంజూచుచు ద్వైతాభినివేశియైన పురు
షుండును విశ్లేష లయంబులం బొందెడిని. ఎట్లు ప్రాజ్ఞసంవర్కమువలన
విశ్వసకు భాగము భ్రంశంబగునో యట్లనాత్మ సంవర్కము వలన
నాత్మకు స్వరూపము భ్రంశంబగు నని తెలియుము. 6
- మ. కలలో వస్తువునోలే వాస్తవికముం జి గానట్టి ద్వైతంబులో
వల భద్రంబెదిరాఁ యభద్రమెదిరా? జాసిల్లుగా నున్నయ
ట్టు లటంచందునో! యెంతకాల మవిరెండుం గుబ్బురా! యింద్రియం
బుల గ్రాహ్యంబగు సర్వముకొ ముతముగాఁబో, దేల పెక్కాడఁగక?
- వ. అయిన ససత్యంబు లర్థకారు లెట్లగు నందువా? 8
- మ. అతిచిత్రంబగుఁ జూడు శుక్తిరజతాఁ ద్యాభాసముకొ సత్యమే?
ప్రతిబింబంబు ప్రతిస్వనంబు ముతమే? వానకొ భయాదులోనుసం
గతముల్ గావతు? యట్లె మిథ్యలగు నిఁ జ్ఞానాదులుంగూడ ను
ద్ధతి¹ నామృత్యువు గల్గజేసెడిని సంఁ త్రాసాది భావంబులకొ. 9
- కం. ఇది సాముకాదు త్రాడని, యెక సత్యం బెఱిగినప్పు ఁ జే భయముం బొ
సెకపు తను వాత్మగాదని, పదిలంబుగ నిజమెఱుంగఁభయ మిఁకనున్నే? 10
- వ. అనిన నుద్ధవుండు స్వామీ! సృష్టిశుతులు ద్వైతము నిరూపించుంగదా?
వానిం ద్రోసివైతురే! యనఁ గృష్ణుండిట్లనియె
- తే. ఆత్మ లవకుఁదాఁ బ్రభువయి ఁ యఖిలజగము
నటుసృజించు సృజ్యమగు; విఁ శ్వాత్మకుఁడయి
యేలుకొను నేలఁగాఁబడు; ఁ నీశ్వరుఁడయి
వరలి హరియించు హరియింపఁ బడుచునుండు. 12
- కం. కావున నాత్మావ్యంబగు, భావ మొక్కండును బ్రీతి ఁ సాదింపఁబడం
బోవద యధ్యాత్మాది, త్రైవిధ్య మ్మాత్మమొదలొదవకయె వెలుఁగకొ.
- తే. వింతు యాధ్యాత్మికాది త్రి ఁ విధము గుణము
యంబకఁడె యిది మాయాకృత్యంబు ఁ తంబ కాన
నాత్మయందు నిర్మూలమై ఁ యలరుచుండు
స్వన్నముంబోలే నేటికిఁ సందియంబు! 14

- మ. కలలం దోఁచెడివెల్ల సత్యములనే † గాఢంబుగా నమ్ముటం
గలుగుం ద్రాసము స్వప్నమందు నొకవ్యా † ఘంటేవి రూక్షేక్షణం
బులఁ దన్దనొనఁ బర్వలెత్తు నరుఁ డీ † మోహంబు నేమంద ! ము
వ్వలి తన్దంపునె ! తానుజచ్చునె ! కలల్ † వో నవ్వు డేముండెడిక ? 25
- కం. ప్రతిబుద్ధుఁడు స్వప్నాన, రథతిం బొరయుండ, యవ్వి † ధమున వివేకో
న్నతి గల్గినవాఁడును సం, స్మృతిబాధలఁ బొందఁజాలఁ † డెన్నటికైనకా. 26
- కం. అరుసము వెఱ వగవు కినుక, గరువమ్మును లోభ మోహఁకామ మదాదుల్
మరణము జననమ్ము నహం, కరణమునకె, యాత్మ కివ్విగలుగవ యెవుడుకా.
- ప. శోకమోహాదులు నుషుప్త్యాదులంఁగి గోచరింపమిచేతను, నవి ద్రవ్యధర్మ
ములుకామిచేతను, నహంమతివలె జైత్రస్యమెప్పుడును నేను నుఖిని
నేనుదుఃఖిని యనుచున్నట్లు ప్రసీతి లేవపుటచేతను నహంకారిదే సంసా
రము కాని యాత్మదికాదు. అహంకారమున్న సంస్మృతియుండునదిలేకున్న
సంస్మృతిలేదని యవ్యయస్మృతిరేకముల నెఱుంగునది యన నుద్భవుం డటు
లైన ముక్తిమాత్ర మహంకారిదేకాదా ? యనఁ గృష్ణుండు నవ్వి యహం
కారము తొలఁగినఁ గని ముక్తి లేదయ్యు యని మఱియు నిట్లనె. 28
- తే. ఆత్మ దేహేఽద్రియానుమ † నోభిమానుఁ
డంతరాత్మకుండు గుణక్రి † యామయుండు
సూత్ర మహదాదినామ సం † స్తుతుఁడు జీవుఁ
డగుచు సంస్మృతిఁ గాలవ † శ్యతఁ జరించు. 29
- ప. ఆత్మ యహంకారాదుల కలిమింజామీ జీవుండు నాఁబడె నీయహంకార
కృతబంధము వాస్తవమున నమూలమైనదియు నజ్ఞానవశంబున బహు
రూపంబులఁ బ్రకాశించునదియు నగు, నట్టి యీ సంసారాదీని గురూపాసన
మనెడి వాడిదనముగల జ్ఞానశిష్టంబున ఛేదించి యతృప్తుండగుచు ముని
చరించు. 30
- సీ. అగమంబు స్వధర్మ † మైతిహ్య మనుమాన
మును స్వానుభవము సా † ధనము లగుచు
నలర, జగమ్మున † కాద్యంతములనుండు
నదియె మధ్యంబున † యందునుండు
నదియె ప్రకాశకం † బదియె జగత్కార
ణమ్మును నదియె బ్ర † హ్మహృటుంచు
నెఱుంగుటయే జ్ఞాన † మిటు కుండలముల యీ
ద్యంతంబులందు మ † ధ్య దశఁగూడ

తే. హేమ మొక్కండకదె వసి + మోచు చదియ
వానికిం గారణముగాదె + వత్తు : యత్తు
(బ్రహ్మమగు నేన యఖిల వి + క్షయంబున ని
మి త్తమును నుపాదానమై + మోచుచుండు. 31

కం. బంగారమే కుండలమట్లుం గొరలుం బిలువఁగాఁబ + దుఁడవాఖ్య, సతే
నుంగూడ మధ్యదశఁ బిల్వంగఁబడమఁ బెక్కిజేళ్ళ + వ్యవహారమునకా. 32

ప. ఇట్లు కార్యంబునకుఁ గారణంబు నాత్మమె నుమీ. మజీయు మనంబును
దత్కృత జాగ్రదాద్యవస్థాత్రయంబును వానికఁ గారణభూతంబైన త్రిగు
ణంబులును దదీయంబులైన కారణకార్యకర్తలగు సధ్యాత్మాధిభూతాధి
దైవంబులును గలిసి యేర్పడిన యీ త్రివిధజగంబును దేనిచేతఁ బ్రకా
శించుచున్నదో? యేడితేడియెడిం బ్రకాశింపదో? యాతుర్యంబే
సత్యమైనది యని యెఱుంగుటయే విజ్ఞానము. ఇట్లు ప్రకాశ్యంబునకుఁ
ప్రకాశకంబును నాత్మమె యని గ్రహించితివిగదా. 33

తే. వుట్టుకకుఁ బూర్వమును నాశ + మునకుఁ బిదప
లేనవస్తువు నచుమను + లేకయందు
మనఁజూ లూరక వ్యవహార + మాత్రమునక
యున్నదనుచును బహుచు + చుందురనఘ ! 34

ప. ఏదియేది పరజాతంబుఁ బరవ్రకాశతంబు నగునో దానికాతండే కారణ
భూతుండు వ్రకాశకండు నగుననుట యొప్పుగాదె. తద్భిన్నం బితయు
నుండదని మన్వతంబునుమీ. 35

సీ. ఈ వికారచయంబు + సృష్టికేఁ బూర్వ, ము
విద్యమానంబయ్య + వెనుకకాల
మున నవభాసింపఁడిని బ్రహ్మచే రజోం
శమున; బ్రహ్మమ్మొకా + ర్యమునుగాడ
యదిస్వతస్సిద్ధమై + నదియు స్వయంప్రకా
శమునైనదియు నగు + సత్యవచన !
యర్థంబులును నిండి + యంబులు మన మధి
దేవతల్ పంచభూ + తావళియును

తే. ననఁగ భేదంబునం గ్రాలు + నట్టి చిత్ర
మైన జగము బ్రహ్మమని వే + దాదిసాధ
నమ్ములం దెలిసికొని వి + జ్ఞాని యగుచు
నిండియోపరతి న్నోడ + మెనయవలయు.

- ఉ. ఏదియొయ్యత్తు? దేహ మగు † నే? ఘటమట్టుల † ద్ది పార్థివో
జ్ఞేదముగానఁగాదు. మఱి † దెందము? యన్నమయంబు గావునం
గాదు శరీరమట్లదియుఁ; † గ్రాలెడి యింద్రియసంచయంబో వా
శ్యాదిక ముంబలెం గరణ † మాటను గాదదిగూడ నుద్ధవా! 37
- ఉ. ఆరయ దేవసంఘమగు † నా? నునముంబలె నద్దిగూడ వై
కారికమాటఁగా; దొడలి † కైవడిఁగాఁ బరిణామియూ నహం
కారము గాదు బుద్ధియును † గా దది తైజసమాటఁ; బ్రాణమో
మారుతమాటఁగాదు గుణ † మండన! చిత్తముగూడఁ గాదిఁక. 38
- తే. ఆరయజడమాటఁ ద్రిగుణసాఠ్యమగు ప్రకృత
గాదు, భూతపంచకమును † గాదు విషయ
సమితిగా, దిదోయదో యని † సంశయంబు
నందఁబోవకు మిచ్చియేది † యాత్మగాదు. 39
- చం. విను మిటు మత్స్వరూపము వి † విక్తముగాఁ గలదం చెఱుంగు న
య్యసంఘనకుం గుణాత్మకము † లై న హృషీకములం గుడింపఁగాఁ
బోనువను నేఫలంబు! విడఁ † బుచ్చిన వచ్చెడిదోషమేమి? ధా
మనిధిని మబ్బుకూటువలు † మాటిన పిచ్చిన చానికేమగుక? 40
- చం. క్షిణితలధూళి, యంబువుల † జ్ఞేదము, పాపక హృష్ట్యముక, సదా
గతి పురుషోపక్షాత్వమును గ్రాఁగఁగ లేవు విహాయసంబు, నా
బుతువుల వేడి నీతువు ల † వేని కలంపఁగ లేవ; యట్లహం
కృతిపరు నక్షరుం జెనక † వీధవహేతు గుణత్రయవ్యథల. 41
- చం. నలుతర భక్తియోగ వరి † పాకమున స్వప్నయానురాగ సో
త్కట హృదయాఘముం దొరఁగు † చాఁక గుణావళిసంగముం దొఱం
గుట దగు; సంగ మెంతగిటి † కొన్నఁ గుయోగి నలంచు, రోగ మెం
తటి యలువంబునుం గలవ † చా? నరు సారె కనడ్ల సేసినక 42
- మ. అమరప్రేరణచేత చార సుత మి † త్రాంతేవన న్ముఖ్యరూ
పములం గల్గఁగ సంతరాయము లన † ల్పంబైన యోగమ్ము భ్రం
శము చెంద న్మఱుపుట్టువం దతఁడు ప్రా † ద్భస్మస్ఫుటాభ్యాససం
క్రమ కక్తిం గను వెండి యోగమున; ద్రో † క్కం డుగ్రకర్మాధ్వముక
- ఉ. సోదెముగాఁగ నేయొకఁడో † చోదనసేయఁగ జంతుకోటి యీ
మాదిరి కర్మముల్ నలిపి † మాఱి వికారము నొందుచుండు మృ
త్యుదయ మొందుచాఁక, మఱి † యోగియొ యట్టులఁగాదు శోకహ
ర్షాదులఁ గాంచ కాత్మసుఖ † మందుడు సంగముఁ బాసియుండెడిక 44

కం. కనుటయునుటయుఁ దాఁకుట, యనునటుచుటకూరుచుంటఁ యునులోనగునా
ని నెఱుంగఁడు తనదేహంబునఁగా కాత్మయెడ బుద్ధి + మునికలరుటచే 45

చం. ఎఱుంగకపోవుటేల? యతఁ డింద్రియవంతుఁడు గాఁడె? యన్నచో
నెఱిగిననేమి? యాతఁ డన + దింద్రియవృత్తి యసత్యమం చెడక
స్థిరముగ నమ్మియుండుఁగల + దే యొకఁ డాత్మకు భిన్నవస్తు వం
చరయ్యచు స్వాప్నదృశ్యముల + యట్లులు మిథ్యయటండు నెంచుచుక 46

కం. కలలోఁ దోచినవెల్లక, మెలఁకువలో నేమియుఁద్యో? + మివుల మజుకువం
బాలనిడి వన్నియు నెఱుకువ, గలిగిఁ దమయంత పాయఁగఁ జెల్లముగక

ప. అని చచ్చించిగొని చునీమి నాకాత్మము మిథ్యయని తలంచి దైహికంబులైన
స్వాభావికకర్మంబులను వస్తుభావంబునఁ గనండునుటయె యెఱుంగండునుట
యనుడు నుద్ధవుండు స్వామీ! బద్ధావస్థను వదలినంగదా ముక్తావస్థ
లభించు నట్లేని యాత్ముం డవికారి యనుట యెట్లు పొసంగునన భగ
వంతుం డిట్లనె. ప్రహుల కపహుతంబున ప్రహిభావంబు తొలంగఁ దండు
నీభావ ముదయించివల్లయ్య 48

సీ. ఆత్మమృతం జిత్రమైన దేహేంద్రియా, దులఁజూచెనజ్ఞానమలమిశ్రితం
నదియె బద్ధావస్థ; + యాతండ క్రమ్య, జ్ఞానమృతంబుగ నశ్వానిఁగానఁ
డయ్యె నయ్యదియె + క్తావస్థ; కెండవ, స్థల నాత్మస్థిరముగాఁగఁగునువచుండు
నజ్ఞానమే వచ్చి + నది పోయినది గూడఁ; గాదాత్మ; దానికెఁగల్గఁబోవు

తే. బంధ మోక్ష వికారముల; + భానునుడయ
మగుడు జననేత్రములఁ దమం + బడఁగుఁ దోన
పూర్వసిద్ధ ఘటాదికం + బు స్ఫురియించు
నట్లే జ్ఞానోదయమున సి + ధాత్మతోచు. 49

తే. జ్ఞాన ముదయింపఁగానె య + జ్ఞాన మడఁగు
ననవలయునె? యజ్ఞానమ్మ + యగునుబంధ
మనఁ! తన్నివృత్తియ మోక్ష + మంతెకాని
నమ్ము మదిక్రియాజన్య ఫ + లమ్ముకాదు. 50

సీ. యాదవా! ముక్తి క్రియాజన్యమైనఁగ
దయ్యె యాత్మనికారి + యగుట, వింటె?
యాత్మకఁ బుట్టువు + నంతెమ్ము లే, దది
తనయంత తానె న + తమ్ము వెలుఁగు

చొండను వెలిగించు † చుండును, దేశకా

లాదుల కదియంద, † దన్నిటికిని

మొదటనే యది రెండ † వది లేక యెంటిగాఁ

గులుకు, దాని విభూతి † బలుకలేము

తే. వాఙ్మనంబు లద్దాసక్రే † వఁ జననేర

వద్ది ప్రేరింప ననువాక్కు † లటునిటాడి

దాని వాఙ్మనజాలక † పశాసమూను

నునికి యెఱుక నుక హృది † యనఁగవచ్చు.

51

ఆ. అట్టి కేవలాత్ము † నందు వికల్పంపు, మాట చిత్తవిభ్రామమునఁజూపె

యా వికల్పమునకు † నవలంఘూత్మయై, త్రాడుజేకపాముఁభ్రాంతియెట్లు?

వ. కావున నాత్మ లేదనరాదు. మఱిగొందకు పండితమృచ్చలు ప్రత్యక్షాది ప్రతీతింబైనదియు, నామరూపగ్రాహ్యమైదియు, బంచభూతాత్మకమైదియు నగు నీ ద్వైతము సత్యమైనదాకేమి ! యనియు, గ్రన్థకర్త ప్రతిపాదన పరత్వంబునజేసి వేదాంతంబు లర్థవాదంబులనియు వాఙ్మొందురు. కాని తత్త్వవిదు లిదియంతయు వ్యర్థవాదంబనియు, వేదాంతార్థంబులకు విధ్యేకవాక్యత్వంబు చొప్పడమింజేసియు, సకర్తయు సభోక్తయు సచ్చిదానంద స్వరూపంబు నగు నాత్మను ప్రతిపాదించు శాస్త్రము కర్మ విధిశేషత్వంబు భజింపమింజేసియు వేదాంతవాక్యంబు లర్థవాదంబులు గావనియు వాచారంభమొది శ్రుతులవలన నామరూపాత్మకంబు బంచభూతమయంబు నగుటవలననే ద్వైతంబు మిథ్యయనియు వాఙ్మనోదేహనే వారి కన్ను పొడిచినట్లు వారు చెప్పు యుక్తులతోడనే వారిమతంబు ఖండింతురు.

53

ఆ. ఇట్లు జ్ఞానయోగ † మే శ్రేష్ఠమని యెంచి

చనుచునుండ నడుమఁ † దనువునకును

వ్యాధి ముఖములైన † యంతరాయమ్ములు

కలుగ వానిఁ దలఁగు † కృమము వినుము.

54

సీ. రవి సుధాంశ్వాది ధా † రణచేత శైత్యతా

పాది పీడలనెల్ల † నదుమవలయు

ననిలకుంభకపూర్వ † కాసనంబులచేత

వాతాదిరోగాళి † బాపవలయు

మంత్రోపధ తపఃక్ర † మంబుల గ్రహసర్ప

పాపాదిబాధలఁ † బోపవలయు

నస్మదీయాంఘ్రిద్వీ † య ధ్యానరతుడయి

కామాది వర్గంబు. † గ్రాచవలయు

ఆ. నామకీర్తనంబు + నా ముక్తివణమాల.

విమలయోగుల యను + పుత్తివలన.

దంభమఖముల, మజీ + తగిన యుహులు.

సశుభ విఘ్నవిరతి + నావపలయు.

55

ఉ. కొండలు సీమ లీతచవు + కోమలమై నునులబ్రాహ్మపుంగళి

చిందగ వ్యాధులగులు వ + లీ వలితాత్త జరాధరంబులుం

బొందకయుండ స్వేచ్ఛగ న + పూర్వ పరాంగ నివేశనాదులుం

జెందగ యోగధారిణు + జేయుడు రెన్నియొ పాల్లకొగ్గుమక.

56

చం. ఇది యుగతంపుద్రోవయట + యేబుధకోటికి సిద్ధియాదృతం?

బదియునుగా, కనిత్యమగు + నంగముకై వడుపాటులెల్ల నొ

ప్పిదములు గావుగాదె? క్లమ + వృద్ధియు దక్క; వనస్పతింబలెం

బాదలెడి నాత్మ, స్త్రోవమునఁ, + బోవు నశించి ఫలంబునట్లాడల్.

57

కం. యోగంబును సేవింపం, గాఁ గాయముఁ గాచుకడఁకఁ + గాదనఁ గానీ

యోగంబు విడిచి కాయము. పైఁ గీల్కొలువంగరాదు + కాశశ్రద్ధక. 58

కం. అనిలామామాదికమో, యనఘ! సమాధికిని సంగ + మాట నలుపుచోఁ

దచవు జరాదులఁ గనకుం, దినమాత్ర నె యద్ది యగున! + సత్యముచెపుమా!

కం. కాన నడుమఁ గనుపించెడి, యీనశ్వర ఫలము నమ్మ + కెంతయుశ్రద్ధక

మానసమున నన్న నిలిపి, స్వానందము గనఁగఁదగు న + మాధిస్థితుడై.

కం. నన్నా శ్రయించి పెంతలఁ, పున్నిగుడిఁగనీక యోగ + ముం బూనిన వా

ని న్నిష్ఠురాంతరాయము, లెన్నుండు గలంప వాతఁ + దెనయు స్వనుఖముక.

వ. అని కృష్ణుండు నుడివెనని శుకమహర్షి వచించె,

62

ఇది యష్టావింశాధ్యాయము - సమాప్తము.

ఏ కో న త్రిం చా ధ్యాయ ము

కం. భక్తులను బరీక్షింపఁగ, యుక్తంబట + నిన్ను విడిచి + యొకనిముసంబుకొ

శక్తులట నిలువఁగా న, వ్యక్తాంతరపథవిహార! హరిహరనాథా! 1

వ. ¹ దేవా! యవధరింపుము. శ్రీ శుకయోగీంద్రుండు పరీక్షిన్న రేంద్రునితో

నిట్లనియె. అట్లు భక్తపాలన బద్ధకంకణుడైన శ్రీకృష్ణుండు విసువులేక

మాటిమాటికి మృదుమధుర వచనముల బోధించుచుండ నుద్ధవుం డెంతయు

నలరి యిట్లనె.

2

కం. అవశిష్ట మూలసులహి, మిశ్రులం డుష్కరమ యవుజు + మీ యేతద్యో
గ విఘానముగానె వవిం, నవె సులభమ్మృగను సిద్ధి + బడయుతెఱంగుక. 3

కల. తఱచుగ యోగులు మూసన, మరకట్టగలేక శ్రమము + లంచుచునుంటం
బరికించుచుదుఁ గడు దు, స్తరముగదే యిద్ది యోగి + జనతాభినుతా ! 4

ళా. నాగానాగవివేక పేశలులు హం + సశ్రేష్ఠులత్యంతి భ
క్త్యానూఢి భవదంఘ్ర సారస మరం + దాసారహనోదిత
స్ఫారానాద పశింపదాత్ములయి యు + వ్య న్మాయకుం జిక్కిఁగఁ
బో రెన్నండు శ్రితాభిరక్షణ ! మహం + భోజాతపత్రేక్షణ ! 5

కం కొండలు యోగుల మంచుం, గొంగలు కర్మతులనునుచు + గుల్లుచుఁగర్వ
స్పందితమతులై నిన్నెడఁదం దలఁవక కూలిపోయెదరు నీమాయక. 6

ఉ. ఏమివిచిత్ర ! మచ్యుత ! త్వ + దేశమనన్ముల కాత్మసాత్వముం
బ్రేముడి నీవొనర్చుట ! వి + రించి సురేంద్ర కీరీటకోటి ర
త్నామల కాంతిపూరిత మ + హంజతోజ్జ్వల పాదపీఠికా
స్వామివి తోడల ట్లరయ + వా ! మును గోతుల గొండముచ్చులక ! 7

మ. సకలాత్మా ! సకలావ్తబంధు ! సకలే + శా ! యాశ్రితేష్టార్థమల్
సకలం బిచ్చడి క్క గృతజ్ఞుఁడెఁ డెం + చంబోక వర్జించెడిక ?
బ్రహ్మైశ్వర్యములొంద ముక్తియొదలక + వాఁచుచు నెవ్వండు వే
తాకడైవంబు ! త్వదంఘ్రిధూళి భజనో + ద్యోగంబ చాలుంగదే. 8

మ. వెలి నాచార్యుడవౌచు సంశయముల + నిచ్చిన్నమంజేసి లో
పలఁ జిద్రూపుడవౌచు వాసనల వి + ధ్వంసంబు గావించి మా
కెలమిం గూర్చి వెలార్చినాడవు స్వకీ + యేడ్ధ స్వరూపంబు ని
మ్ముల బ్రహ్మయువు మన్న నీఋణము మే + ముం దీర్పలే మీశ్వరా ! +

మ. త్త. ఇతెఱంగున శిష్యుఁ డుద్ధవుఁ డిద్ధభక్తిని బల్కెనం
చుత్తరామతుతోడ శ్రీశుక + యోగిసత్తముఁ డాదరం
బొత్తరింప వచించి యిట్లను + నో సృపాగ్రణి ! విన్మృత
చ్చిత్తముం గరఁగించు మాటల + చే మృదుస్మిత పక్ష్పిఁడై. 10

అ. ఈశ్వరేశ్వరుడు గృహీతమూర్తిత్రయం, డాత్మకీ జగతి + నాడు వాడు
వారిజాక్షుడు భగవానుండు కృష్ణుండు, పలికె నెల్లు ప్రేమభాషణముల.

—* త్రికృష్ణుం దుష్టవునకు మరల ఛిత్తమోగము
సంగ్రహముగా నుడుపుట *—

ఆ. బిడ్డ ! శ్రద్ధతోడ † వినుము నిశ్చేయన, దాయకముల నాడుఁధర్మములను,
వాని నాచరించి † మానవుండు నుడుర్జయంబు భవముదాటుఁనిశ్చయమున.

క. మెల్లగ నన్నె స్మరించుచు, నెల్లపనులు నాకొఱకె నఁపించుచుఁ దనదా
నుల్లము బుద్ధిని మత్తుద, వల్లవముల నిల్పి నల్పఁవలె ధర్మములకా. 13

ఆ. అస్మదీయ భక్తు † లగు సాధువులుగల, పుణ్యదేశములకుఁ † బోవలయును
సరసురాసులను † వరలిన భక్తుల, కృత్య వితతి ననుసరింపవలయు. 14

తే. ఏకకుండైనఁ బెక్కండఁ నెనసియైన,
సృత్తగీత వాద్యములతో † సృవమహోఽ
చారములతోడ నాసేవ † నలువపలయుఁ
బర్వయాత్రా మహోత్స వా † వసరములను. 15

కం. అమలమతియై నిఖిలభూతములందుకా స్వాత్మయందుఁ † దద్గనముచం
దము బహిరంతరపావృతు, నమేయు నచు జూచుచుండఁనగు నెల్లపుడుకా.

ఉ. ఈ విధి జ్ఞానసారము గ్ర † హించి నమస్త చరాచరంబు మ
ద్భావమునం గనుంగొనుచు † బ్రాహ్మణ పుల్కనులందు స్తేన వి
ద్యావిదులందు వహ్నికణ † తామరసావులయందుఁ గూరసా
ధ్వావలియందుఁ దుల్యదృశుఁ † డౌ నతఁడేనుమి వండితుండనకా. 17

కం. నరుల స్మద్భావముతోఁ, బరికించెడి భక్తునకును † స్వర్ధాసూయా
దురహంకారాదులు న, త్వరము నశించెడిని దేవ † భాగ తనూజా ! 18

ఉ. ఈతఁడు నీచుఁ డుత్తముఁడ † నే ననుదైహికదృష్టి వీడి ఏ
డాతురతల్ త్యజించి, పరి † హాసము లుద్ధతిఁజేయునేని సం
గాతిదశంబుఁబాసి, శుని † గార్దభ పుల్కనుముఖ్యభూతసం
ఘాతము బ్రహ్మబుద్ధి గని † త్కొఱబడి దండమువెట్టఁగాఁ దగుకా. 19

కం. ఎందఁక సర్వభూతము, లందు స్మద్భావ ముదయ † మంశదౌ మదిలో
నందఁకఁ ద్రిశుద్ధిగ నీ, చందము నమదృష్టి నన్నుఁ † జను నర్చింపకా. 20

తే. ఆశ్వచాండాల గోఖరా † ద్యర్చన మిటు
సేయ నీశ్వరబుద్ధితో † స్థిరపడెడిని
సంతయును బ్రహ్మమనుభావ † మంత బంధ
వితతి నడలును సర్వోప † రతియెలర్చు. 21

- కం. కల పెన్నియే నుపాయం, బులు కాసీ సర్వభూత ధీ ముల మద్భాషం
బెలయించి త్రిశుద్ధిగఁ దా, మెలఁగుట నామతమున స్స ధీ మీచీనమగుకా.
- కం. నుమతీ! మద్ధరోగవ, క్రమమున నణమూత్రమైనఁ ధీ గలుగదు వ్రత్యూ
హ, మకామున కేతద్ధర్మము నిర్గుణముగను నేన ధీ రచియించితిఁజూ. 23
- తే. లోకమున నిరర్థకమగుఁ ధీ గాక దాని
బరుడనగు నాకు నిష్కామ ధీ నిరతుడగుచు
నర్పణము సేయ నడ మదీ ధీ యమగుధర్మ
మగును దానిచేఁగూడ నే ధీ సలరుచుండు. 24
- ప. ఎట్లన లోకంబున భయశోకాదులచేఁ బలాయనాశ్రందనాదులు నిరర్థా
యాసకరంబులే కాని యవియు మదర్థం బనుసంధింపంబడునేని ఫలంబు
లభించెడిని. 25
- కం. అమృతము వినాశి యగు నీ
మనుష్యదేహమున సుగుణ ధీ మండన! సత్కుం
డును సమృతుడు నగు నన్నుం
గనుఁగొనుటయె తెలివించురు ధీ ఘనబుద్ధులకా. 26
- తే. నాయనా! యద్ధవా! చెప్పి ధీ నాడ నీకు
బ్రహ్మవాదమ్మ కొంత గం ధీ గ్రహవతీచియుఁ
గొంత వి స్తరించియును బె ధీ క్క విధములుగ
మమతి! యిది వేల్పులకును దు ధీ ర్గమము నూనె. 27
- కం. స్పష్టమగు యుక్తితతితో, నిష్టమ్మగు జ్ఞానయోగ ధీ మెన్నియొ గతులం
దుష్టిగ నుడివితి నిది విన, నష్టద్వాపరులు ముక్తి ధీ నాథులుగారే? 28
- కం. నీయడిగిన వ్రశ్నంబుల, నాయుత్తరములను విన గ ధీ నాతన మఖిలా
మ్నాయాతిగవ్యామైన య, మేయ పరబ్రహ్మ మధిగఁమింతురు మనుజుల్.
- ఆ. ఎవఁడు వుష్కలముగ ధీ నిద్దాని మద్భక్త, జనుల కొంగునో వ్రశంసనీయ
ఫక్తితోడ నట్టి ధీ బ్రహ్మోపదేష్టుకు, గోరి నన్ను నిచ్చి కొందునేన. 30
- కం. పరమవవ్రతము శుచి యీ
యరుబోధము సతముఁ జదివి ధీ యుచ్చేర్చుని నా
పురుషుండు జ్ఞానదీపం
కురమున ననుఁజూపి సేయు ధీ క్షోణిఁ బ్రయతముకా. 31
- కం. ఎవఁ డవ్యగ్రుండు శ్రద్ధా, శుభ్ర సయి యిద్దాని విని ని ధీ లుపునో మది వాఁ
డవిరళభక్తిని నావయి, డవిలిచి పృథు కర్మబంధ ధీ తతినిఁ దొలుంగుకా. 32

ఉ. నాయన ! యుద్ధవా ! తెలిసె ! నా ? యివుకెట్టిదొ బ్రహ్మచస్తు వా
ప్యాయముగాగ వింటివిగ ! బా ! ను నునీరిత మెల్ల కోరిముం
బాయగ, నాత్మదేహముల ! ద్వైతమడుగెనె ! యింక పీడిత బా
రాయణముం బొనర్ప నుహృత్సగ్రహే ! నీకు శుభముల వ్రాసెయ్యె ! 33

చం. వినవలె నన్న యిచ్చప్రభ ! వించనివానికి భక్తిలేని యా
తనికిని దుర్విసీతునికి ! పంభముగల్గింపవానికి శతా
త్మునికిని నా స్థితత్వమున ! దోరణివానికి శతక్షయము
వినిచెదనేమొ ! కూడ దిది ! వెట్టికే పేరువిధాలుగాదమే 34

శం. ఈ దోషంబుల బాసిన, వేదవిరునకుం బ్రయునకు ! విమలాత్మనకు
సాదరమున నుడువుము ప్రీతి, సాదజులకు భక్తియున్న ! వారికి గూడక. 35

శం. జిజ్ఞాసువైన సాత్త్వికు, జిజ్ఞాసము విన్న పిదప ! నెదివినఁగోరుక
అజ్ఞాఁడును సుధాసారా, భిజ్ఞాఁడయి తలచునట్టె ! పెరరసమాక. 36

వ. శర్మ వారా యోగదండనీతి జ్ఞానంబులం గల చతుర్విధపునపార్థంబులు
నరులకు నేన యన నుద్ధవుండు స్వామీ ! వీనిని విభజించి తెలుపుడన
భగవానుం డిట్లనియె. శర్మంబున ధర్మంబును, వార్తయందు సర్థంబు,
యోగదండనీతులంగల యణిమాది సిద్ధేశ్వర్యహవకామంబును, జ్ఞానంబున
మోక్షంబును నేన యని యెఱింగి 37

తే. మానవుండు సమస్త క ! ర్మములు వడలి
నాకు నాత్మార్పణంబు నొ ! నరెనేని,
తనివిసెంది వానికి నమ్మ ! తత్వ మిచ్చు
కొఱకు నాత్మైక్యమొనరించు ! కొందునయ్యు. 38

వ. ఉద్ధవా ! ఇక నీకు బోధింపవలసినది లేదు. ఇటనుండి బడరీవనమునకరుగు
మనుచు శ్రీకృష్ణుండు పలికెనని శ్రీ శుకమహర్షి నరేంద్రునితో నుడివి
మఱియు నిట్లనియె. 39

* - ఉద్ధవుండు శ్రీకృష్ణుని వీడ్కొని చనుట * -

శం. ఆ కై వడి సర్వజ్ఞుండు, వైకుంఠుండు జ్ఞానయోగ ! పథములఁ గారు
ణ్యాకలిత మానసుండై, వాకొనఁ గర్ణములఁ ద్రావి ! పచనామృతము

శం. నిర్భర పూర్ణానందా, విర్భావాస్యవశుఁ డత్ర ! వికలాక్షుండు ప్రా
దుర్భూత పులకుండు గళ, గర్భ స్తంభితపచనుడు ! కంపితతనుడు 41

- తే. అవుచు నుద్ధవుం డవలఁ గొం + తవడి కెల్లా
ప్రణయ భారావఘ్నూర్ణిత + స్వాంతమొయ్య
నొయ్యనం జేర్చికొని దిట + పూసఁగడఁగె
సద్గురు వియోగ మెరియించు + ఛాత్రవదల. 42
- వ. అంతం గొంతతగవునకుఁ బ్రకృతిసుండ్లె యుద్ధవుండు భక్తిశ్రద్ధాబద్ధుం
డగుచుఁ ద్రయ్యంతవీధి విహరణమ్ములగు నద్వైపుచరణమ్ములకు దండవ
త్ప్రణామమ్ము లాచరించి మాటిమాటికే దదంగుభీషల్లవంబులఁ గంటనద్ది
కొనుచుఁ దత్ప్రదాబ్జగంధము నాఘ్రూణించుచుఁ దత్ప్రవదంబులం దనకర
తలంబులం బుణకుచుఁ దదంగుష్ఠాగ్రంబుఁ జూచించుచుఁ దద్రజోలేశంబుఁ
దనయపఘనంబుల నిలందుకొనుచుఁ దత్పాదంబులఁ దనశిరోముఖ నేత్ర
గండ కంఠవక్షోభాగంబులచే స్పృశించుకొనుచుఁ గొంతవడి యున్నత్తుం
బోలెఁ గ్రీడించి యవ్వలఁ దృప్తిదీటఁ బాదసంవాహనం బాచరించి యంత
నిటలతట ఘటితాంజలివుటుండై యిటులనియె. 43
- సీ. 1. ఈవదాబ్జముగదే + కృత్స్న వేదశిరోజ, రమ్ముల ఘల్లులా + రవము సేయు
నీవదాబ్జముగదే + పావభూయిష్ఠ సం, సారామయమ్మును + జక్కడంచు
నీవదాబ్జముగదే + హృద్ధ్యానరత మునీం, ద్రాక్షాన తిమిరంబు + నంటఁద్రోలు
నీవదాబ్జముగదే + యిందిరాసుండరీ, మణి దేహతాపంబు + మాయఁజేయు
- తే. నీవదాబ్జమ్ముగదె రాక్ష + సేశ్వరుండు
బలిమహేచ్ఛుండు వినయత + త్వరతఁ గడిగి
యర్చలొనరింపఁ గార్త్యార్థ్య + మండఁజేసె
నద్దినేడు నాకబ్జేగా + హరిముకుంద. 44
- సీ. ఈ వదంబులు స్పృశి + యింపఁగా శకటదా, నవుఁ జేరదాచార + మవధరించె
నీ వదంబులు నటి + యింపఁగా ఫణముల, భోగి యేవుట్టకుఁ + బూజసేసె
నీ వదంబులు స్వకు + చోవరి విహరింపఁ, గాఁ గుబ్జ యేదాన + గరిమఁబూసె
నీవదంబులు తమ్ముఁ + ద్రోపాడఁగఁ గుబేర, తనయు లేమానవ్ర + తమ్మునట్టి
- తే. రీవదంబులు మెట్టఁగా + నీవపాద, పం బచలవృత్తిమై బహు + వత్సరములు
నిలిచి యేమిసీర్థతవంబు + నిష్ఠనలిపె, నవ్వి నీడయ నేడు నా + కబ్జేదేవ!
- తే. స్వామి! త్వత్సన్నిధాన వ్ర + భావమునన
నాదు మోహంధకారంబు + నాశమయ్యె
నుండునే! విభావసుచేత + నున్నవాని
కెన్నఁడే శీతతమములు + కన్నతండ్రి! 46

కం. కరుణాకర ! మధ్యస్థం, దిరమున వెలిగించి జ్ఞాన + దీపము భృత్యం
బరిరక్షించితి నిమగ్నా, కొరుని గృతజ్ఞఁ డెవఁడు శరణాంతుండుండ్రీ! 47

ఉ. అంధక వృష్టి సాత్వత ద + శ్వాన్తజ ముఖులయందు స్నేహనం
బంధము నాత్మమాయఁ గను + పట్టఁగఁజేసితి స్మృప్తివృద్ధి. కా
సంధనబంధ మిచ్చు దృఢ + తాత్త్వికబోధ శితాసిద్ధేనుకా
బంధురధారఁ ద్రుంచి ననుఁ + బాలనసేసితి వైతి ధన్యుడఁ. 48

విచిత్రవృత్తము. నమస్కారముల్ యో
గిమాన్యా ! భవత్పా
దమే నాకు దిక్కుం
టి మన్నింపు నన్నుఁ. 49

మదరేఖావృత్తము. నీపాదాబ్జములందే
యే పాద్మఁ రతి నాకఁ
దీపింపంగ నోసర్పఁ
శ్రీపా ! వేడుదు నిన్నుఁ. 50

స్రగ్విణి || తొల్లి పాఠుండెటుల్ + దోఁప కయ్యాజిలో
డిల్లపోఁగా నను + ప్రింప ధర్మంబు నీ
వల్లనం దెల్పిన + ట్లాగమాంతంబు నా
కెల్ల బోధించి న + స్నేలి తాత్మేశ్వరా ! 51

కం. నీపాలఁబడిన నన్నుఁ, లోపాల గణంప కెడఁద + లోపలఁగొని నా
తాపా లడంచినాడవు, గోపాలా ! మంగళాను + గుణ గుణబాలా ! 52

కమలవిలసితము || అడిగిన విషయమె + యడిగినఁగూడఁ
గడువడిఁ గఱిపితి + కనరక తండ్రీ !
నుడివిసయదె మఱి + నుడివిన సంజే
ర్పడినది యభినవ + వరరుచి కృష్ణా ! 53

ప్రమితాక్షరము || ప్రమితాక్షరంబు బహు + భావమనో
జ్ఞము వేదసారము ప్ర + కస్తకథా
ర్థము శిష్యతారకము + తావకవా
క్యము నావశంబె కొని + యాడ హరి ! 54

సలిని || కలరెండటా తావకభ + క్తశిఖావణు లీ
యిల వారల నేరిని సా + హృదభావముతోఁ
దిలకింపక నన్నె దయా + దృఢిఁ దేల్చితి నా
తొలివున్నె మదేమొ త్రయీ + స్తుత పాదయుగా ! 55

ప్రహరీః || ధన్యుండఁ భళిభళి † ధన్యుండ న్ముకుందా !

అన్యాసాధ్యమయిన † యాత్మవిద్య గంటఁ
మాన్యుల పొందెడి పర † మస్థితి స్వహింతుఁ
ధన్యుండ న్నిజముగ † ధన్యుండ న్నహాత్మా !

56

చం. అని యిటు లుద్ధవుండు విన † యమున వేడి నమస్కరింపఁగా
విని యురవిండలోచనుఁడు † ప్రేముడి నిట్లను వత్స ! నీవిశం
జను బడరీవనస్థ మతి † శాంతము పాపన మస్మదాశ్రమం
బునకు ననుజ్ఞ యిచ్చితిని † బోయిక సంశయ మందనేటికే !

57

కం. కల దటఁగను మత్పాదా, ముటతీర్థోత్తంగ భంగ † మంగళరంగఁ
గలుషస్తయభంగఁ ము, క్త్యలివేణ్యవరాంగఁ బావ † నాంగఁగంగఁ. 58

కం. దర్శనమాత్రంబున నఘ, కర్మన మొనరించుఁజుమ్మి † గంగ తదీయ
స్పర్శనమునఁ గలఫలము వి, మర్శింపఁగలేము పెక్కు † మాట లిఁకేలా ! 59

వ. అట్టి యలకనందాభిఖ్య గంగం గన్నతోడన నమస్కరించి 60

సీ. కడుభక్తిగంగ ! గం † గా ! యంచు స్మరియించి,
గంగాభిముఖముగాఁ † గదలిపోయి
నాభిమాత్రజలమ్ము † న న్నిల్చి సిగఁగెంచు
వలఁకులందగఁ దల † వంచి మూఁడు
మార్లు ముఁగి యాచ † మన మొనర్చి శిఖను
ముడివైచి లాగిపో † విడిచియూర్చు
సంకల్ప మొనరించి † సరిగ “హిరణ్యశృం
గ”మ్మను వరుణనూ † క్తము జసించి

తే. మార్జనమ్ము “నాపోహిష్ఠ”... † మంత్రముల న
మర “ఋతంచ” య నెడు నఘ † మర్షణమునఁ
దానముండేసి దేవాది † తర్పణమ్ము
లాచరింపుమా ! దేవభా † గాత్రజన్మ !

61

కం. అంతట నారలు గట్టుము, చింతలుడిగి వన్యములను † సేవింపుము నీ
స్వాంతమ్మున ద్వంద్వములకు, సుంతయుఁ దావీయఁబోతు † సుభగచరిత్రా !

కం. శాంతుఁడవై విషయులకుని, యంతవునై యుండవలయు † నాత్మానుభవా
శ్రాంత సుఖుఁడవై మదిభా, వింతె మదుక్తముల జ్ఞాన † విజ్ఞానములఁ. 62

ఉ. చిక్కులమారి డెందమును † జిందులుద్రొక్కఁగనీకు, బుద్ధినిం
జిక్కఁగబట్టు, నానుడులు † చింతనసేయుము, నాయెడ న్నడిగ

వాక్కునుగట్టివేయు, మించి నాదగు గర్భముచుచరింపు మీ
ఫక్కి మెలంగ నీతిగణి ౧ వద్దతి దాటంగనొక్క-లెక్కయే ?

64

ప. అని భగవంతుం డాదెనంచుఁ జిలుక పేరి జోగిరతన మానతిచ్చి యవ్వల
నించుకతడవాగి శ్రమ్యుఁనిట్టులనియె. ఉత్తరపట్టి ! యట్టులాచుట్టువాలు
దొర వాక్రువ్వ నానెట్టికసీల కేలుజోడించి ముమ్మాతాకటివేల్పునకు
నెట్టుకొనివచ్చు బత్తిం జుట్టివచ్చి నాగిలవడి జాలువారు కన్నీటివెల్లువల
వెల్లున నడుగులఁ గడిగి తుంటరిజంటల కెంటిన దంటయ్యు నావురు
మనియె. అప్పుడు భగవానుం డూఁడించి హస్తమస్తకయోగంబున
నాదరించి యభయమిచ్చి తనశ్రీపాదుకల నొసంగి శుభంబు కలుగుఁ
బొమ్మన నవ్వాని నమ్మహాభాగవతుండు మహాప్రసాదంబనుచు స్వీకరించి
కంటనద్దుకొని యాఁదల దాల్చి భరతుండుంబోలె నెట్టకేని సుదుస్త్రిజ
స్తేహవియోగబాధ నహించి పునఃపునఃప్రదక్షిణ నమస్కారాదులఁ
గావించుచుఁ దుదకు మనంబు బిగ్గవట్టి యల్లనం జనుచు మాటిమాటికి
వెనుదిరిగి చూచుచుఁ గరంబుల మొగిడించుచు నవల శిరమ్ము వాల్చుచు
నంతేక్షణమ్ముల నెఱుగుచు నంతట డెందంబున వందనంబు నలుపుచుఁ
గృష్ణంబాసి కతివయప్రయాణంబులం జనుచు మార్గమధ్యంబునం గొన్ని
దినంబులకు వాసుదేవుండు ప్రభాసంబున కరుదెంచెననివిని నెమ్మది నరికట్ట
నేరక యద్దేవుం జూచుఁజేడ్కఁ గ్రమ్మరి యరుదెంచి యట నిజవలనాశం
బెఱింగి భగవంతుండాసి నమస్కరించి యపుడ చచుదెంచిన మైత్రేయు
నితోఁ గూడి మరల భగవదుత్త తత్త్వరహస్యం బెఱింగి సంతృప్తుండై
యావల బదరికావనంబున కరిగి జగద్బంధూపదిష్ట ప్రకారంబునఁ దపంబు
సేసి హరిగతిం బొందె.

65

తే. ఏతదానందజలధి సం ౧ భృతము జ్ఞాన
పావనామృతంబు ముకంద ౧ భాషితంబు
శ్రద్ధతోడ నించుకయేని ౧ త్రావుచాఁడు
ముక్తికాంతామణి మనో ౧ మోహనుండు.

66

ప. అని శ్రీశుకమహర్షి వచించి భ్యాసనిమిలితాక్షుండై కొండొకతడవుండి

కం. శ్రీకృష్ణ ! యుద్ధపు నొక, సాకుగఁ జెట్టుకొని వేద ౧ సారామృతముం
బైకిం దీసితి విబుధా, నీకము సాకం దలంచి ౧ నీ కెవె జోతల్ !

68

తస్మి. తుమ్మెద నూనమ్ములఁగల మధుబిం ౧ దుల్ గొనునట్టుల శ్రుతివిలగ జ్ఞా
నమ్ము నివృత్త్యధ్యగులకు భవభీ ౧ నాశము సేయఁగ, మరణజరా భా

రమ్ము ప్రవృత్త్యధ్యగులకుఁ దలఁగఁకఁ ద్రచ్చి నమఁద్రము సుధఁగొని యీవే
కమ్మఁగఁద్రావఁ బురుషవర! త్రయీశకర్త! సనాతన! కొనుమివెజోతల్.

వ. అని శ్రీశుకుండు భగవంతుని ధ్యానించెనని సూతుండు శౌనకాదులతోఁ జెప్పెను. 70

ఇది యేకోసత్రింశాధ్యాయము - సమాప్తము

త్రింశాధ్యాయము

పడుచుఁ లేచుచుఁ బసిబా,లుండు నడక నేర్పునట్లు † లు భవన్మాయం
బడుచుఁ లేచుచు నెఱుకువ, నడుగిడెదము నీదుకరుణ † హరిహరనాథా! 1

వ. 1 దేవా! యవధరింపుము. సూతుండు శౌనకాదులతో నిట్లనియె. శ్రీశుక
యోగిఁడ్రుండు ధ్యానము చాలించియుండ శ్రీవరీక్తి.న్నరేంద్రుం డమ్మ
హత్ముం జూచి 2

కం. ఉద్ధవుండు భక్తిభావన, మిథుండు బడరీవనమున † కేగఁగ భూదే
వృద్ధర్త కృష్ణుఁ డట నే, పద్ధతి నేమియొనరించె † ద్వారకలోనక. 3

కం. వివర్ణివరేణ్య క్రో, ధ ప్రాప్తంబైన శాప † తాపము యదుపం
శ్రవణ నడచెనె నకలా,క్షిప్రియకర తనువు నేమి † సేసెనొ హరియుక? 4

మా. ఎచ్చట లగ్నముచెందిన చూడ్కి మృ † గేక్షణలు స్మరలింపఁగలే;
రెచ్చగవిన్ని మనీషుల చిత్తము † నేయది పాయక సిల్పెడినో?
అచ్చవి సూరులసూక్తికి దేనిహా † యల్ నుతిసేయఁగఁగల్గునో? వి
వృచ్చు రథస్థము దేనిఁగనక మృత † పాలి సరూపతఁ గాంచెడినో? 5

వ. అట్టి శ్రీకృష్ణదేవు దివ్యమంగళవిగ్రహముంసూర్చి నుడువుమన శ్రీ బాదరా
యణి భగవత్స్మరణపూర్వకంబుగా నిట్లనియె. 6

† శ్రీకృష్ణుండు యాదవులఁ బ్రభాసతీర్థంబున కరుగుమనుట †

కం. క్షమ కంపించుట ది,గ్దాహము రవివరివేష మాది † యయిన మాహోత్సా
తములఁగని కృష్ణుండు యదూ, త్రములకునిట్లనియె దత్తుధర్మాఖ్యసభక. 7

ఉ. చూతురె వృష్ణలార! ను † యశోధనులార! కనంబడు స్మహా
త్పాతము లంతకాశ్వగళ † దామ హిరణ్మయ భూరికింకిణీ
జాత పరస్పరాభిహతి † జాత పతత్సుట విస్ఫులింగ సం
కేతము, లార్యయాదవ ని † కేతన భూచర మృత్యుదూతముల్. 8

- కం. చిత్తంబులు చాంచల్యా, యత్తంబులు భాషితంబు † లనుహృద్విధి నం
వృత్తంబులు నేత్రంబుల, మొత్తంబులు పహ్నికణచ † మూవిత్తంబుల్. 18
- వ. కావుటంజేసి యాడవులు సురాపానపారవశ్యంబునఁ దారతమ్యజ్ఞాన
శూన్యలై యన్యోన్యపహాస్య వ్యాహారవ్యాపారంబులకుం దొడంగిరి. 19
- కం. 'మాధవకమనుండ నగుట, మాధవకమనుండ' ననెదె? † మందా! యనఁగా
'సాధుహాలిప్రియుండ నగుట, సాధుహాలిప్రియుండ' నంచుఁ † జాటవె నీవుకా.
- కం. అని యెదిరి పొడువ నాతం, డనె నేమాధవకమనుండ † నటరా! వెడఁగా!
విను సరిగ నేమధుప్రియుఁ, డను వాఁడో మధువిరోధి † డంబములేలా! 21
- వ. అని యెండ్లారులు పొసఁగియుఁ బొసఁగని నిలుకడలేని వెట్టిమాటలతో
వాగ్వాదమున కుపక్రమించి యొక్కెడ విక్రమింప వఱిక్కొక్కయెడ
గుంపులో. 22
- సీ. పరుణాత్మజకు నాకుఁ † బట్టి యీరే యనఁ
గాడంబరియె నీకుఁ † గతి యనె నొకఁ
డిప్పపువ్వులకల్లు † నిప్పింపరే యన్న
వారెపువ్వులదె నీ † కనియె నొక్కఁ
డివక వక్సేక్షుశీ † ధువు నిమ్మన నొకండు
పశుప! నీకాయాస † వమ్మెయనియె
గోస్తనీరసము నా † కుం దేరె యన భర
జగల పిష్టము మ్రింగఁ † జనుమనె నొకఁ
- తే. డేమిరా హాస్యమాడెడ † వింతయేని
నన్నెఱుంగవా? యొక గుడ్డు † నకె పగుల్పఁ
గలరబమ్మగుడ్డు నన ని † క్కముగనీవు
గడుసరివె పుల్లెయాకును † బొడుపఁగలవు 23
- వ. అనుచు నొకల్లొకల్ల కవ్వింపుకొని యిర్వాగులై యావల దొమ్మికిం
గడంగఁజొచ్చిరి. పుటొక్క మూకలో 24
- కం. గిరగిర గిరగిర గిరగిర, దిరిగెడ రిదివలదు కనులు † దిరుగు ననఁగ నొ
క్కరుఁ డతనియడుగుల నొడిసి, కరములఁగొని జరజరజర † కడువడిఁదివియకా
- అ. ఊరకున్న వాని † నూరకుక్కంజోలె, నోంఁదిగువ నేమి † నోరఁబడెర
యోరితులవ! నేనఁ యోరిమివిడనిన్న, యో! రణమునఁదినదె! † యోరణమ్ము.
- వ. అని యెండ్లారు లట్టె రెట్టలు వట్టుకొని రెట్టించుకొని మగతనమ్ములు
క్రమ్మరించుకొనుచుఁ గుమ్మరింపులకుం గ్రమ్మకొని కుమ్మెలువోవఁ
కుమ్మకొనుచు సొమ్మసిలి యమ్మెయ్యమ్మడియందొడంగిరి. 27

- అ. ఇట్లు వెట్టిగొల్ల † లింతలంతలవారు, కొన్నితావులందుఁ గూలుచుండ రాచకొలమునందుఁగరులుకొనియెవైర, మెప్పుడుపాదుపలుకఁవృథగఁబోదు
- సీ. నీయూర్పు నాపయిఁబిం బొల్చెనంచు నీ, పృథ్వంబుఁజూపెదే! బేల! యంచు నీవేల నాకేవ † నిగిడింతు చూపంచు, నీమోమునఁ బిసాసి † నెగడునంచు నీపల్లు క్రక్కుచుఁడెరు విషమునటంచు, నీనోరు పూతిగం † ధిలమటంచు నీనడవడి గర్హ † ణేమంబటంచు నీ, మాలోచనకుఁ గీడ † యవధియంచు
- అ. తండ్రికొడుకు లన్న † దమ్ములు సేవ్యసే వకులు పెద్దపిన్న † లకట! యెంతో రులు ప్రియాపుల్లెల్ల † రురు నెమ్మదులలోన నొకరిఁజూచి యొక్క † రోర్వరైరి. 29
- వ. అట్టి యిక్కట్టువుట్టి గిట్టనికాలంబున గతమయ్యుండైన కృతవర్మ 30
- ఉ. నిప్పులురాలఁగా నరుణ † నేత్రముల న్మునివేల మీసముల్ ద్రిప్పుచు సేన కీశ్వరుడ † నేనిటనుండఁగ నాకొకింతయుం జెప్పక చావసాగి రిఁక † జెచ్చెరఁ బీల్చులగొంతు గోయరే చెప్పితిశిక్ష, నాపలుకు † సేయనివారల శిక్షసేయుచుకా. 31
- కం. అనుచు నెదుటఁగల యకూఁగరునిఁ గనుచుంబ్రేల వాడుఁ రోపించి మహా ధ్వనిగా నవ్వుచు నీయా, జ్ఞను నేనా చేయవలయుఁ బాల్కుడ! పశువా! 32
- శా. సేనానాథుడు మున్ను నిద్రితులనా! † చెండాడె జీ! చీ! మఱి చొచ్చే నేడివిగతానులం మనుముమం † చుం జెప్పుచున్నాడుగా యకానే! యిద్ది పరాక్రమంబె? కృతవ † ర్మా! యీదెసంజూడు మీ కై నేయుం డటువించునుండఁగ నె యీ † శౌర్యప్రలాపంబులా? 33
- మ. అనుచో నాయనిరుద్ధఁ డార్చుచు పహ † వ్యా! సాత్యకిప్రౌఢి నే ము నిరీక్షించుచునుండలేదటర! మా † భూరిశ్రవుండాకి చే సిన యాపోరిత, మాధనందొరఁగు, టా † శ్వేతాశ్వుసాహాయ్య మా యనికిం బాసినవానిఁజంపుట; మహా † త్మా! సాత్యకి! దండముల్. 34
- మ. అనుచు న్నవ్వుచునుండ లోహితముఖు † డై లేచి కై నేయుం డే మును విన్నారము బాణుతోడఁ గలహంబుల్ దాను మున్జేసి యే డ్చినయేడ్చెల్లను, సాంబుం డాయదనునం † జేసెం గడుకా సాయ, మెం దును విన్నారమె పూలదెబ్బలకె శ † త్రుల్ గచ్చుటల్ మన్మథా! 35
- మ. అనఁ బ్రహ్మమున్నుడు ప్రోద్యతాయుధకరుం † డై మండి యీపిల్లకా కిని సాంబుం గడుఁబెద్దజేసి భళిరే! కీర్తింతు, వీశుంత నీ

పును లేకుండిన మాకించం గతులులే † వో! రాజ్యముల్ పోవునో!
అనదా! నోరునుమూయుఁజేసెన మదీ † య క్రూరఖడ్గహతిక. 36

మ అనఁగా సాంబుఁడు, వృద్ధవంచకము శౌ † ర్యాటోపముల్ శంబరుక
వనితానుప్లవుఁడై వధించుటలు సే † బన్! మాచెవుల్ సోకవో!
యన దంతంబులు ఘట్టటంగొఱికి తీ † ట్లైపోకమల్ వర్షజే
సి నటద్రుఘటయై ఖరాసిఁ గొని లే † చె న్నారుఁ డుగ్రాకృతిక. 37

కం. అదిగని సాంబుఁడు కోపో, నృదితుండై మండలాగ్ర † మండితకరుఁడై
కదిసె నపు డందతార్పుచు, గదాది సాధనము లూని † కడఁగిరిపోరక. 38

వ. ఇట్లు దైవచోదితులై పూర్వస్నేహ గౌరవ భక్తివినయ వాత్సల్యాదిభావం
బుల నుజ్జగించి బ్రాహ్మణశాసనశంబున జాతమత్సరులై ప్రద్యుమ్న సాంబులు,
సక్రూరకృతవర్మలు, సనిరుద్ధసాత్యకులు, సుభద్రసంగ్రామజితులు సుమిత్ర
సురభులు, ¹ సుచారుగదులు ద్వంద్వయుద్ధములకుం జొచ్చి పరస్పర
జగీషామతులై వెనుదీయక పోరిపోరి కొంతవడి కాయధవీరహీతులై వర్ధ
మానస్పర్థచే నిలుపోవక తత్సమద్రుతీరమున నయశ్వలాకారజంబున నుద్భ
వించిన కడుదుతుంగలం బెరికికొని బాదుకొని మదియసాగిరి. అదిచూచి
యెగరేగి తడియులెల్లరు స్వీయపరకీయ భేదశూన్యులై పరశు పట్టెగ
తోమర భిందివాల గదాద్యాయుధంబులఁ జతురంగ సైన్యమ్ముల నుఱు
మాడుకొనంజొచ్చిరి. పోగు ఘోరాతిఘోరంబయ్యె. ఒకయెడఁగతోర
కరాళ కరవాల కాలవ్యాలమునకుఁ బ్రతిపక్ష క్షిత్తీశుల ప్రాణవాయుభిక్ష
పెట్టువారును, నొండొకకడ విడివడని వడివడుపుచుఁ బోటుముట్టు
పోటుల పోటులఁ జోటాపోటిఁ బోరు పోటుమగల తలలఁబోటన
బంతులాడువారును, మఱొండొకదండ మహోద్దండులై మండివడుచుం
గాండివంబుం బురుడించు కోడండదండంబులఁ జండకాండకాండంబులు
వఱపి భండనభూమండలంబు రుండమయంబుసేయువారును, మఱియొక్క
యిక్క స్వీయవాహిను లుత్సాహాతిశయంబునం బొంగి పటహ కాహళి
భేరి శంఖ ముఖనిర్ఘోషంబుల భూసభోంతరాళంబులం బూరింపఁ బ్రతి
వ్యూహంబులు మోహరింపలేక యోహటిల్లఁ బ్రళయకాండ దండిదండ
ప్రచండంబులుంబోని యాత్రీయ బాహుదండంబుల వేదండతండంబుల
శుండాకాండంబు లొడిసిపట్టి తిగిచి కదించి నులిచి విఱిచి వైచువారును,
నొకయోరఁ గోరికయే చేరికలైన యేరకలఁబూని బారులుతీరిచి యారిక
లెత్తు నీరసంబునం బోరికిఁ బాటులెంచి మోఱకులై పేరులుపేరుకొనుచు

1. సుచారుగదా అవి వావిళ్లప్రతిలోనుండ, సుచారుదోగదా. అవి బొంబై ప్రతి. అనఁగా గృష్ణ
నందనుడగు గడుఁడును, గృష్ణవ్రాతయగు గడుఁడును వలపడిరనుట.

మాటుకొన్న మాటుతుల వారింపనేరక యూరక దోరువారును, నొక
క్రేవ నవక్ర వరాక్రమంబున వీరచక్రము విక్రమింపఁగా వ్రాలెడితురం
గంబులు, సోలెడి మాతంగంబులు, వ్రీలెడిశతాంగంబులు, దూలెడి
భటాంగంబులు, మ్రొగ్గెడి మావంతులు, గగ్గెడిలేవంతులు, ముగ్గెడిభింది
పాలంబులు, విఱిగెడి శరజాలంబులు, మొక్కవోవు కరవాలంబులు,
నుక్కసెడు శూలంబులు నైభయానకరనంబు ప్రబుక్కినిప్రవహించుచున్న
ట్లున్న నెత్తుపేర్లకం గూలంబులు గూలిన మత్తశుండాలమ్ములు వాలు
గలు వాలువాలుగములు శైవాలమ్ములు కృత్తపదాతిశిరోజశాలమ్ములు
మృతాశమ్ము లాంత్రనాశమ్ములుగాఁ జెలంగె. 39

కం. అవనివ! యేమనఁ జతురంగ విశిష్టబలమ్ము నంధ † క మధు దశార్హో
ద్భవ సాత్వతాదియత యాదవవార్నిధి గోష్ఠదీకృ † తంబయ్యెఁగదే. 40

వ. హతశేషులు † భిషదోల్కకాదులు సహస్రజిచ్ఛతజిద్దాళుమఱుఖ్యులు
మదాంధకారితులై ముకుండవిమోహితులై యొకల్కోకశ్యా నిర్గంధిత్వణ
విశేషమ్ము వెఱికికొని మోమకొనుచుం బచ్చిరి. మఱియు నందందుఁ
జెదరి బ్రదికియున్న దాశార్హ వృష్ణ్యంధక భోజ సాత్వత మధువంశవీరు
లును నర్బుద మాధుర శూరసేన ² వితర్జన కుకుర కుంతి మద్రాది దేశ
భవులును సాహృదంబు లుజ్జగించి పెనంగి తుంగలం ద్రుంగిరి. 41

తే. సుతులు తండ్రులతో భ్రాతృ † వితతితోడ
మాతుల పితృవ్య దుహితృ సుం † భవులతోడఁ
బెనంగి చంపి చచ్చిరి మఱి † యనుఁగులనుఁగు
లావులావులు పోరి నీ † తైరినూవె. 42

కం. వీరకముగనో హృదయవి, దారకముగ వచ్చిపడిన † తన్మూనిశావ
మేరకయై యదువంశకు, మారక వర్గ మిటుసేసె † మారణ మధిపా! 43

కం. అట్టియెడ నల్లురెదుగురుట్టివడిరి కేలఁ దుంగ † నొడ్డు చొడశృం
దుట్టఁగ నెత్తురు బలుపై, కిట్టలవుంగినుకఁ గృష్ణుఁ † డేడ్డెఱ నడ్డక. 44

తే. అప్పు డయ్యాతతాయుల † చొప్పునరసి
రామకృష్ణులు సంభృతై † రకులగుచును
వారిఁజంపి రిట్లడఁగె శా † వమునవంశ
మతుల దాదాగ్నిని వెదుళ్ళ † యడవివోలె. 45

(1) భిషదోల్కకాదయః అని వావిళ్ల ప్రతి. విశతోల్కకాదయః అని బొంబై ప్రతి. (2) విన
ర్జనాః కుకురాః కుంతయశ్చ మిథ స్తక స్తేద వివృణ్య సౌహృదం అని బొంబై. వివర్జనవై
కుకురాః కుంతయశ్చ మద్రాక్ష్యః పరిహృత్య సౌహృదం అని వావిళ్ల ప్రతి.

తే. అస్మదీయ వంశంబెల్ల † నణఁగె సంక
నేను వచ్చినకార్యం బ † దెల్లదీతె
భూమిభారంబుఁ దీర్చితి † బో యటంచు
నంచ శ్రీకృష్ణభగవాను † డెడఁదయందు.

46

— † రామకృష్ణుల యంత్యదశ † —

వ. అంత,

47

కం. రాముండు వృష్టికలను, త్రాముం దుర్వపలభాభి † రాముం డాత్మా
రాముండు నిశ్చలుండై, భూమిఁ దనువు విడిచె యోగ † మున గడలిడరిక.

ఆ. అన్న పుడమివిడిచి † చన్నది చూచి న, హిష్టువైన కృష్ణుఁ † డేమిచేయ
కచటు వాసియొక్క † శుశ్శత తరుమూల, మందుఁగూరుచుండ † నవనిమిఁద.

కం. ఆ త్తటి స్వామికి నలుఁగే లొత్తుకొనుచు నుండె ధగధ † గోజ్జ్వల డేహం
ద్య త్తతకాంతు లధూమో, సాత్తాగ్ని వలెం దమిస † మణఁచుచునుండె

ఉ. ఆ సమయంబునందు మృగ † యారతుండై జర నామ లుబ్ధకా
గ్రేసరుఁ డమృహాటవిని † గింగిరిచేతల సంచరించుచు
గాసిలి సాంద్రవేతన వి † కార నికుంజ వృతంబు బోధి నా
సానలఁ జూచె గొండొక ర † హస్య తలంబుననుండి దవ్వగ.

51

ఉ. వాఁడటునూచు నట్లు భగ † వానుఁడు దక్షిణజాను కోటిక
నేడుక వామపాదమును † నిల్పి కదల్చుచునుండ నేనె వా
ట్లేడు మృగాస్యబుద్ధిని బ † టివముఁ దన్ముగలావశేషము
న్వాడిఫలంబుగా నిదిన † బాణము నెక్కిడి హంజనూటిగ.

52

కం. ఏసిన శరంబురుయ్యన, డాసి వడింగ్రుచ్చుకొనె న † డమచరణంబు
దాసాభయ కరణంబు, వాసవశరణంబు దైత్య † పతిహరణంబు

53

ఆ. కృష్ణుపాదమేమి † మృగయుండు మృగముఖం
బంచుఁ దలంచుటేమి † యతనికడ న
ముగలఖండ బాణ † ము తనర్చుటేమి యె
వ్వాఁడు విధిని దాట † వలఁతినెవుచు !

54

— * వ్యాధుఁడు కృష్ణుడాసి ప్రార్థించుట * —

ఉ. ఇట్లులు బాణమేసి పరు † వెత్తుచుఁ జెంతకువచ్చి కృష్ణుపె
న్నొట్టకనేల నాటుకొని † పొల్పు శరంబురుగాంచి మోమునం
దొట్టగ దీనతాగరిమ † తొట్టుపడం బడముల్ శరీరమం
దిట్టలమైన స్వేదముద † యింపఁగ మ్రాస్తడి నిల్చె నివ్వెఱక.

55

- చం. నిలిచి యొకింతసేపటికే + నమ్మడిలో దిటపూని చూడఁగా
విలసిత వీతచేల ఎరి + వీత సుమంగళవిగ్రహంబు పో
జ్వల కటిసూత్ర నూపుర ల + స త్కటకాంగద రత్నహార కం
డల మకటాది భూషణ గ + ణత్వి డనుగ్రహ మక్షులంబడె. 56
- శా. శ్రీవత్సాంకము కొస్తుభం బురమునం + జెన్నొంద, నీలాశ్రభా
లావణ్యంబులు తప్తహాటక చుచుల్ + మైజెంద, శ్రీవైజయం
తీ వాహ్యభులు కక్షిజెంద, స్మితకాం + తివాత మాన్యంబున
మోవుల్ వొంద వినీలకంఠల చయం + బుల్ మాళి జెల్వొందఁగె. 57
- తే. ఆయుధంబు లాకారంబు + లవధరించి
కొలుచుచుండ నుల్లసిలు ము + కందునంబు
జాయతాక్షు నిరీక్షించి + యవ్వలందుఁ
డడుగులం జాఁగిలంబడి + వడఁకచనియె. 58
- శా. దేవా! మూర్ఖుడఁ! బాతకండను మహం + ధీభూతచేతస్కుడఁ
గావంగావలె దప్పచేసితిని న + జ్ఞానండనై మత్కృతాం
హో వారాన్నిధి కంఠులేదు శరణం + బోవుండరీకాక్ష! నా
భావంబందు మృగాస్యమంచుఁ బదముం + భావించి యిల్లేసితి. 59
- ఉ. సీనిజరూపముం దెలియ + నేర కజాదులె మోసపోవఁగా
హీనకులుండ విద్యుల గ్ర + హింపనివాడచు నీచవృత్తి న
జ్ఞానండ నేనటె యెఱుంగఁ + జాలెడి వాడ క్షమింపు మోదయాం
భోనిధి! యోమహానుగుణ + పుష్కలశేషధి! యోనుభావధీ! 60
- కం. ఎవ్వని యనుర్మరణమున,దవ్వల కజ్ఞానిమిర + తతి చనియెడి నా
పువ్విలుకాని జనకకంఠ, గ్రొవ్వన నవకృతి యొసర్చి కూఠుడనైతి. 61
- ఉ. ఇంతటి పాతకండ వసి + యింపఁగరా దిడభూమి నుండిన
మంతువు లెన్ని చేసెనీనా + మాన్యుల, కట్లగుటక రమాగుతీ
కాంత! భవత్కుతారమున + ఖండనముం బోరింపు మచ్చిరో
వృంతము సాధుకోటి సుఖ + యించును నే ననఘుడ నయ్యెదక. 62
- ఉ. తావక మాతృయోగ రచి + తంబు సురేశ మహేశ ముఖ్యభా
షావరులుం ద్వదీయ పృథుశక్తి తిరోహితదృష్టులె కసం
బోవ రటన్న మాదృశులు + మూర్ఖులు పాపులు యుష్మదీయ మా
యా విభవం బెఱుంగఁగల + రా! యవరాధి క్షమింపు మీశ్వరా! 63
- కం. వేద ద్రవ్యలయిన నన, కాది మహామనులు గూడ + నవతార రహ
స్యోదయములెఱుంగలేరుగ, దే! దేవా! నాకు శక్యమే యెఱుంగఁగల. 64

- ఉ. ఎందుల కీజగంబు జని + యింపగ జేసెదో? యెందుకోసమై
మృంజుగజేసెదో? శ్రుతి స + మాజము గూడ వచింపజాల దం
చుం దమభక్తులందు, రిది + చోద్యముగాఁ గనుపట్టు మాకు నీ
చంద మెఱుంగ మాదృశులు + చాలుదురయ్య? దయావయోనిధి! 65
- కం. అట్టి వరేశుడవగు నీ, కిట్టులు చెట్ట ఘటియించి + యేఁజెడితిఁగదే
కట్టా! యెట్టులుగాతువా? షట్టితి నీపాదములను + భరియింపువారి! 66
- నీ. ద్విజులల్లు శాకమల్ + భుజియింపఁబోక మాం
సాహారమున కేల + యంటుపడితిఁ
బడితిఁబో యెరులు తె + చెప్పిది గైకొనక సాం
తముగ నేల గడింపఁ + దారుచుంటి
నుంటిఁబో ఘోరిన + తోవ్వుగ్రాటవికిఁ బోక
వేలాతటుల నేల + క్రాలఁగంటిఁ
గంటిఁబో నరుడో! మృగంబో యెఱుంగక
పడిగ నేల శరంబు + విడుచుకొంటి
- తే. కొంటిఁబో తండ్రిప్రాణాలు + గొంతులేక
యంటఁబో యంతులేని పా + పాపుమెల్ల
కొంటి బోయండు మీసేవ + కుం డటంచు
నంటిఁబో స్వామి! యెట్లున + న్నాదరింతో? 67
- ఉ. ఈ వపనిం దొఱంగి చన + నెంచితివట్టె! నిమిత్తమాత్రునిం
గా విధియించినాడ వొక + కష్టుని దుష్టుని నేరితెచ్చి తం
డ్రి! విశవశానె యీకటికి + నిందను మోయఁగ! మందిలోనికే
బోవఁ దలెత్తికొంచు నను + ముంచినఁ జేల్చిన నిన్ననమ్మితిక. 68
- ఆ. మాయగప్పి బాణ + మేయింపఁజేసితే? బోయనొక్కపెద్దః + జేయనెంచి
కాదయేని యొక్క + కట్టెదెబ్బకె యీశ్వరేశ్వరుండ! ప్రాణమెల్లవిడుతు?
- కం. ఈపాడుపొట్టకొఱకై యీపాడు వనుల్ పొనర్చు + చీగతి నెన్నో
పావంబులు చేసితి న, యో! పాపాత్ముండ నేది + యోగతి! నాకా 70
- కం. పారంబులేదుగదె యీ, క్రూరాఘంబున కిక్కెన్ని + కోట్లభవంబుల్
గూరునో? యేమిగుడుతునో? యేరితిగ జరుగునో? హ + రి! గోవిందా!
- కం. తెలిసియో? తెలియకొయెన్నియో, కలువంబులొనర్చినాడఁగట్టికడిపెదో!
పొలియించెదో? నేనీయం, ఘ్రులఁబట్టితి శరణుశరణు + గోవింద! వారి! 72
- వ. అని సాశ్రుముఖుండై గడగడ పడఁకుచు ముకుందుపాదంబుల వ్రాలి లేవ
కున్న నాగోవిందుండు మందస్మిత పదనారవిందుండై యిట్లనియె. 73

- చం. వలదు భయమ్ము లెమ్ము జర ! † వ్యాధవతీ ! యవరాధమేమియ్యక
 నలువఁగ లేదునీ విటులు † సర్వము కావుట కేన యాత్మలోఁ
 దలఁచితి నట్టులే జరిగె † దానికి నీవగ పేల ! నీవువు
 య్యలదుగు స్వర్గలోకమున † కొయ్యవఁబొమ్మ యనుజ్ఞయిచ్చితిక. 74
- వ. అని శుద్ధసత్వమయి యగు నిజశ్రీమూర్తి సంతర్ధానం బొనరించి తత్ప్రతి
 కృతిచే విడంబించు జనార్దనుం డానతీయఁగా, 75
- చం ఎఱు కతిహర్ష సంభరిత † హృత్క-మలుండయి యాత్మఁబుట్టఁగా
 నెఱుక, కరంబుమోడ్చి వనజేక్షణఁ జుట్టుచు మూఁడుమాఱు ల
 త్తటి సటకేగుదెంచిన యు † దాత్త విమానము నెక్కిపోయె ని
 ర్జరభువి కెందునుంగలదొ ! † చంపనవానికి స్వర్గమిచ్చుటల్ ! 76

* దాడుకుండు శ్రీకృష్ణ దర్శనార్థ మరుదెంచుట *

- వ. అంత,
 77
- ఉ. వారిజవాభుఁ డెయ్యెడల † వర్తిలుచుండెనొ ! యంచుఁ దన్నిరీ
 డ్కారతి దారుకుండు రథ † సంయుతుఁడై జలరాశితీరమం
 దారయు చేగుచో నభిము † భాగత తత్తులసీపరీమళో
 దార సమీర యోగమునఁ † దావు నెఱింగి ముకుందుడాయుచుక 78
- చం. అరదముదూఁకి దవ్వుల, ర † యంబునఁ బర్విడివచ్చి యశ్రుసం
 భరిత విలోచనుండగుచు † స్వాంతము స్నేహరసాన్లుతంబుగాఁ,
 దరువర మూలసీమను ను † దర్శన ముఖ్య నిజాయుధోత్క-రో
 ధ్ధువఁడయి పొల్చు కృష్ణువద † తోయజముల్ శిరసంబ్రమొక్కుచుక 79
- చం. కమలదళాక్ష ! నీవదయు † గంబును గానమి నస్మదీయ నే
 త్రములకుఁ జూడ్కియాయె, దిమి † రం బటుమీతె, మనంబునం బ్రమో
 దము దిగజాతె దిగ్భయము † దారె నభోనిశియందు నావ సం
 ద్రమునను బ్రద్దలైన నరు † తమ్ముడ నైతి దయాపయోనిధీ ! 80
- తే. అనుచు దారుకుం డనుచున్న † యంతలోన
 తైబ్య సుగ్రీవ మేఘవు † వృక వలాహ
 కాశ్వయుక్తమ్ము గరుడధ్వ † జాంచితమ్ము
 కృష్ణుదివ్యరథమ్ము మి † న్నెగసిపొయె. 81
- తే. దాని వెనువెనుఁ శ్రీభగ † వాను నాయు
 ధమ్ములెల్ల రివ్వున నాక † సమ్ముపటి
 చనియె నిదియెల్ల నూతుండు † కనులువాల్చు
 కట్టె నివ్వెఱవడి చూచు † నవసరమున 82

- వ. శ్రీకృష్ణుండు దారుకుం జూచి యిట్లనియె. 83
- చం. చనుమిఁక నీవు ద్వారకకుఁ జయ్యవ, నక్కడ బంధువర్గముఁ
గని వచియింపు మిందయిన జ్ఞాతి పరస్పర మారణక్రమం
బును బలరామ దేవు చను జ్ఞాపి నాదగు నీదశఁ గనం
గొఱివిగా రథాదులును జ్ఞాపి దివిం బజరెన్ రయంబునన్. 84
- వ. దారుకా ! యావల ద్వారకం జేరియున్న మనవారి కీనాగుదేశము విప్పిం
పుము. 85
- శా. ఆభీరాగ్రణులారి ! మీర లిఁక దాఁ రాపత్య మిత్రాప్తను
శ్రీ భద్రదేవ హయాది యుక్తులయి కూఁ ర్విక్ ద్వారక నిల్వరా,
దీభూమిం ద్యజియించి నేనరుగ న జ్ఞాపిండు కల్లోలమా
లాభీలుండయి పొంగి పట్టణము నం జ్ఞాపి కాంతముంజేసెడిన్. 86
- కం. చంద్రాన్వయులారా ! ని, స్తంద్రత మీ సర్వముగొని జారాదులతో
నింద్రస్థమున కరిగి, యింద్రజాప్రోవునను బ్రదుకుఁ డీ ! మతియుతులై.
- వ. ఇట్లు ప్రజలకు నామాటలుగాఁజెప్పి ద్వారకావాసులనెల్లం దోడ్కొని
పొమ్మని యర్జునునితోడను నేజెప్పితిసని చెప్పుము. ఇఁక దారుకా !
నీదారియిది. 88
- వే. అస్మదీయ మాయాకృతం జంచు విశ్వ
మఖిలమం దుదాసీనుండ వగుచు జ్ఞాని
నిష్ఠతోడ మద్ధర్మమం దిగొని మెలఁగ
దారుకా ! యవశాంతి నొం జఁగలవయ్య.
- 89
- కం. ఈ మాయాకృత తనువున, కై మిక్కిలి వగతువేము జ్ఞానగతి
స్థిమానసంబుఁ ద్రివ్యము, నామాటలబడి చరించి నన్ శ్రేయసుగున్.
- కం. ఈ రీతిఁ గృష్ణుఁడొడఁగ, దారుకుండు ప్రక్షిణించి తతథ క్తి నమ
స్కారము స్వాప్యంగముగా, సారెకు నలుపుచును దనివి ననక యెడండన్
- కం. శ్రీరమణుపావనాంఘ్రుల, మూరుకొని స్వమూర్ధమందుఁమోవుకొనిభృతిం
గూరి యెట్టులొ చనియెన్, ద్వారకకు న్విశుకకీఱు పాదంబులతో. 92
- వ. అని శ్రీశుకయోగిండుండు పలికె 93
- ఇది త్రింశాధ్యాయము సమాప్తము
- కం, వినుకలినేఁ గనుకలినేఁ,దనువిల్లుండుననియెటిఁగి జ్ఞానముచే దా
నినిజాచుచు మ్రొక్కుకొనెద, మనవరతముభక్తితోడ హరిహరనాథా!

పితృపితృధ్యానము

- కం. పరిమితముగు తనవునకే, యజగౌజలును రాకపోక, † లఖలమ్మోదం
బరిపూర్తిగ వెలిగెడి నీ, కరమకలు గలపటయ్య! † హరిహరనాథా! 1
- వ. ¹ దేవా! యవధరింపు మంత శ్రీశుకయోగిండుండు పరీక్షిన్నరేంద్రునితో
నిట్లనియె రాజేంద్రా! వినుము. దాడుకుండు చన్నపిదప గోవిందు నవ
తారసమాప్తి లీలాసందర్శనాభిలాషంతేసి సురజ్యేష్ఠుండును భవానీసహి
తుండై భవుడును మహేంద్రప్రముఖ విద్వరులును సనకాదిమునీంద్రులును
భృగుప్రముఖ వ్రజాపతులును బిశ్మసిద్ధి సాధ్య గరుడ గంధర్వ కిన్నర
కింపురుష విద్యాధర మహోగ చారణ యక్ష రక్షోప్పరోగణంబులును
జనుదెంచి 2

*- కృష్ణావతారసమాప్తి *

- తే. ఆకసమున విమానమ్ము † లందు నిలిచి
శౌరి జన్మకర్మకథాళి † సంతసమునఁ
బాడుచుం బొగడుచుఁ బుష్ప † పర్వములను
గురిసి రమితభక్తి శ్రద్ధ † లిరవుకొనఁగ 3
- వ. అప్పు డచ్యుతుండు 4
- ఉ. అంబుజగర్భ ముఖ్యులగు † నాత్మవిభూతుల సాదరార్చి దృ
ష్టిం బరికించి తన్నుఁ దమ † నీమలకం గొనిపోవ నెంచి రే
నింబుగ వీరల న్మౌఱిగి † యేగుట యుక్త మటంచు నెంచి యో
గంబున నాత్మనాత్మయొందుఁ † గన్ ముకళించెను నేత్రపద్మముల్. 5
- తే. ² యోగివరులు స్వచ్ఛందమ్మ † త్కృపులు తమశ
రీర మాగ్నేయి యగుయోగ † ధారణార్జుద
హించి చనుచుందు రట్లుగా † కిందిరామ
నోహరుం డొండుప్రోవబో † నూహ మొందె. 6
- తే. ధారణాధ్యానములకు ను † ద్యచ్ఛభాశ్ర
యంబు లోకాభిరామాబు † శ్యామలంబు
నైన నిజవిగ్రహంబుతో † నరిగె నాత్మ
ధామమునకు వైకుంఠాభి † ధానమునకు. 7

1. అధ్యాయప్రారంభము 8-10-1948

2. యోగధారణయగ్నేయ్యధ్యాయమావికత్వకమ ఇవట దగ్ధా అవి కొందఱు అదగ్ధా అవి మఱికొందఱు గ్రహించెదరు.

శా. వక్షి ట్కేతనఁ డాత్మయోగజ బృహ ధ్యానూజ్జ్వల జ్వాలికా
వక్షేపంబుల ముంపఁడాయెను శరీ ధంబుక, సమస్తప్రపం
చాక్షిప్రీణనశాలి సుందరత పా డైపోవునంచెనో?
కుక్షి స్థానిల లోకసంతతికే నె య్గుల్ గల్గునంచెనో? 8

తే. అవుడు డివి దుందుభులుమోగె ధంబరమున
నుండి పువ్వులు వర్షించె ధన్యతటముగ
భూమినుండి సత్వము ధర్మ ధమును యశంబు
ధృతియు శ్రీయు నాతనిబడి యేగెనధిప! 9

కం. అచటం బ్రహ్మాదులు చూచుచునుండియుఁ గృష్ణఁడేగుచొప్పుఁదెలియరై
రచిరద్యుతి యభ్రంబువిడిచి పోవుట వశమె యెన్న టికి దెలియంగ.

తే. బ్రహ్మరుద్రాదులు ముకుందు ధరమయోగ
గతికి సత్యంత విస్మయా కలితహృదయు
లగుచు నాతని వేనోళ్ళు బాగడుకొనుచు
సరిగి రాత్మమందిరముల కనఘచరిత! 11

వ. అనినఁ బరీక్షింపఁజేందుండు బాహ్మకలితనేత్రుండై స్వామి! శ్రీకృ
ష్ణుండును ధరణిపైఁ దనదేహము స్థిరముగా నిలువలేకపోయెనే! యనవుడు
శ్రీ శుకయోగిండుం డిట్లనియె. 12

మ. జననంబు స్మరణంబు నీశ్వరునకు ధన్యతయె? మాయావిడం
బన మీయెల్ల, నటుండు వేషములతో వర్తించుచండంబ నూ
తనరంజేయు జగత్సమాహముల, నం తర్యామియై చొచ్చు, నా
వెనుకఁ సర్వము సంహరించి, వెలుఁగుక విశ్వేశుఁ డేకాక్షియె. 13

వ. అదియునుంగాక మహీనాథా! లోకకదృష్టిం జూచినను, 14

కం. మూఁడుజగము లనుగృహములఁ, గ్రీడించెడివాని కొక్కఁక్షితియే సతమా!
వేషక నితరగృహంబులఁ, జూడంగఁజనిన శక్తిశూన్యత యగునే! 15

సీ. మానవదేహంబు తోన సంయమికిఁ

జని గురువుత్పాదె ధన్యత ఘనండు

బ్రహ్మత్రవహ్నిచే గ్రాగిన నిను మాతృ

కుక్షిఁగాచిన దయా కోవిదుండు

అంతకాంతకుడైన హరునితోబోరి జ

యశ్రీలఁ గొన్న మ హానుభావుఁ

డాభీర గోతిలి నటుమున్నయట్ల సే

నీ విరించి గలఁచిన చేవకాఁడు

- తే. వ్యాధనాథుని మేలితోఁ + స్వర్ణమునకుఁ
గరుణ దొల్కాడఁ బంపిన + పరగుణబండు
కావలయునన్న దేహంబుఁ + గాచికోసఁగ
లేడె? జగమున నీగతి + నాడెఁగాక. 16
- ఉ. తాన యశేషశక్తులను + దాల్చినవాఁడు జగత్సమాహముఁ
దాన సృజించి పెంచు మఱి + తాన లయంబొందించు సన్యమిం
తైనను దోడు కన్నడద + యట్టి మహామహిముండు భూవతీ!
మానవదేహము న్నిలుపు + మాత్రకఁ జాలఁడె? శంకయేటికి? 17
- చం. అదియునుగాక, యాత్మగతు + లంగముఁ జూతురె? మర్త్యదేహముఁ
మది భగవానుఁడే నిలువ, + మాన్యులు యోగులు దేహసిద్ధియే
తుదిఫలమంచు నెంచి నుగ + తుల్ గనఁబోవరుగాదె? కాన శ్రీ
సదనుఁడు చూపె ¹స్వాత్మగతి + సర్వుల కిట్లు నృపాలశేఖరా! 18
- కం. తా నరుదెంచిన కార్యం, బైనది గనుక నెక మాన + వాంగము నిలువం
గానేల ధరణిఁబండుకొ, శ్రీనారాయణుఁడు స్వగతిఁ + జెందె నరేంద్రదా! 19
- ఆ. తన్నుఁజూచి యెరులు + తా మట్లుచరియింపఁ
గాదె? శౌరి నాట + కంబునాడె
కానియెడల లోక + కర్తకు భర్తకు
జన్మకర్మము లెటు + సంభవిండు. 20
- కం. ఏత త్కృష్ణోత్క్రమణము, ప్రాతఃకాలమున లేచి + ప్రయతాత్ముండై
ప్రీతి ననుదిగము దలఁచెడి, యాతఁడు తద్గతిని బొందు + వవనీనాథా! 21
- + దారుకుండు యాదవులచేటు వసుదేవాదులకుం జెప్పట -
- వ. అంతనక్కడఁ గృష్ణవిచ్యుతుండైన దారుకుండు విన్నఁబోయిన మొగ
మ్ముతోఁ గాల్గిడ్చుకొనుచు ద్వారక కరిగి వసుదేవోగ్రసేనుల పాదమ్ముల
వ్రాలి కన్నీటితోఁ గడుగుచుండ వసుదేవుం డిట్లనియె 22
- కం. కన్నులు వాయఁగ నేడ్చుచు, నున్నాడ విదేమి? చెప్పఁమోదారుక! మా
కన్నయ్య కృష్ణుఁడెచ్చట, నున్నాఁ, దాతండు సుఖయె! యోయి తెలుపుమా!
- కం. ఇంచించుక చెవులఁబడెడి, గించుదనముతోడఁ ద్రాగి + కెడసిరెట సము
ద్రాంచలమున మనవారలు, కొంచకు నాతండ్రి కేమి + గోడడరదుగా. 24
- వ. అనుచుండ నుగ్రసేనుండును నెలుంగు రాల్పడ దారుకా! 25

- కం. మనవారలకును సేమము, యనవుడు దారుకుండు సెప్పె ధీమాదవనాశ
మును నానుపూర్వముగ దానిని విని ముడుగల్గు భారు ధీమబడిరధిపా !
- కం. జలముఃపయి తైలముంబలె, బొలసెను దద్వార్త నగరమున నిముసములో
గలగల నింగికెగసె నే, డ్బలయులి వల్లలోదవసిత ధీమలనుండివడిక. 27
- ప. అంతం గొంతవడికి వృద్ధులగు వసుదేవోగ్రసేనులు లబ్ధసంజ్ఞలై యొండొ
రుల యూతగొని దురపిల్లి రపుడు వసుదేవుండు. 28
- కం. బెడిదవుఁ బిడుగులవడువునఁ, బడినవి నాచెవులఁ బాడు ధీమార్తలయిన నా
యెడఁదవలువటియలయి పొడవడఁగదయిదితాయయోమహావజ్రంబా?
- కం. దారుక ! యేమంటివి ! యేడిరాముండు ! లేఁడెక్కన్లు ! ధీదేగనె ! అయ్యో !
నారాయణ ! నారాయణ !, నారాయణ ! యెంతమాట ధీమనోర్వడలెక.
- ప. అని వగఁ గూరుచుండ దేవకీరోహిణ్యాది వృద్ధమాతృజనంబులు రుక్మిణీ
రేవత్యాది వధూజనంబులు మఱియు రత్నాదిస్త్రీజనంబులుం బ్రోవై
గొల్లున నేడ్చుచు నొకల్లోకభృపై నొకగుచు మూర్ఖిల్లుచుఁ దేలుచు
నతికరుణంబుగా విలపించుచుండ నంతకమున్న వార్త తెలిసి సత్వరంబుగా
నర్జునుం డరుదెంచి వారల కించుక సమీపంబున రథంబు దిగి నేలంబడి
రోదించుచుండం గట్టా ! యద్దెసం జూడ్కి వజ్ర రిపునకైన గుండియ
నీటుగాదే ! అంతం గొంతసేవటికిం దారుకుం డక్కిరీటిం దేర్ప నతండు
దేవకీవసుదేవాదులం డగ్గటి యేమేని వల్కఁబూనియు నోట మాటరాక
డగ్గుత్తికవడుచుండ నప్పుడు వసుదేవుండు కిరీటింజూచి మూర్ఖిల్లి కొండొక
తడవునకుం దెప్పిరిల్లి. 31
- కం. నాయన ! యర్జున ! వింటివ, నా ! యనద నయితినిమునిఁగి నదికొంపయయో !
నాయనఁ గుబిడ్డ లరిగిరి, నా యనువాఁ డొకఁడు లేఁడ ధీమఃకఁబుడమికిరి 32
- ఉ. ఇంతటి పాపకాల మెట ధీమఁ గలదే ! సురకోటి నేని ని
ర్జిత, రొకల్లోక భృటులు ధీమచేడ్పడిరే మొకఁడనిదక్క, కీ
వింతల వింటిమే ! విజయ ! ధీమలు దివ్యతరాస్త్ర నేడు ల
త్యంతము త్రుంగిరంట యక ధీమటా ! కొఱమూలిన తుంగగడ్డిచే. 33
- కం. అన మామా ! యిది యారీ, తిని జరుగ నివృద్ధిదలంచె ధీమఃవగొను త
వ్వున బ్రాహ్మణోక్తి ! వాపో, యిల లాభము లేదు పోదఁమే యటుమాడక. 34
- ధీమకీమరణము -
- ప. అని యందఱం గడలించుకొని దారుకుండు తెరువునూప నుచితగతిం
బొలికలని కరిగి రందు స్త్రీజన మొక్కపెట్ట రోదనమ్మసేయుచుం దను
తమవారి శవమ్ములం గుర్తువట్టి పైఁబడి వివిధవిధంబులం బనవివనవి
శోకింపం దొడంగి రందు దేవకీ,

- ఆ. నాదునోముపంట + నాకన్నతండ్రి నా, కంటివెలుగు నాను + భాలయిక్క
నాకమారకుండు + నాముద్దులయ్య నా, చిన్నికృష్ణుఁ డేడి! చెప్పరయ్య? 35
- కం. మున్నగ నాముద్దులదొర, నన్నం దిగనాడిపోయె + నా! యిది వినియం
గన్నీటితోడ బ్రదుకుట, కన్న న్నే నేమిచేయు + నది లేదొగ డే! 37
- ఉ. ఎంత యదృష్టహీనఁ బసి + కృష్ణుని యాటలు ముద్దుముచ్చటల్
సంతసమందు చచ్చ కనఁ + జాలకపోయితిఁ, గాలుద్రొక్కి యొ
క్కింతగ నిల్వరించుకొన + నిడ్డిబులయ్యె నిద్రెంతవారికో
సంతులచేఁ దిలాంజలులు + స్వస్థితిఁ జెంది గ్రహింపఁగల్గుటల్. 38
- ఆ. పుత్రశోకమునను + బొగులుమనుచు నంబు
జానకుండు నుదుట + వ్రాసినాఁడు
పోయిపోయి యొక్క + బుడత నల్ప మొఱంగి
బ్రదికె ననుకొనంగ + వాఁడుఁ జెల్లె. 39
- ఉ. క్రూరులు నందనులో తమకు + గోత్రులఁ ద్రవ్వకొంగఁగఁ జామె గాం
ధారి యడల పేరలుక + నాకొడుకుం జెడఁచిట్టె, సంతలో
నోరును మూయ కీయదు త + నూజల నెల్లను జావఁదిట్టి నా
యూరును బేస మాపె విధి + యుం గనఁడేటికి న్యాయమక్కటా! 40
- వ. అని యప్పెద్ద ముదునలియవ్వ వెక్కి-వెక్కి యెడ్చుచుం బుడమింబడ
నక్కొ-టపాన మెడలిచనిన దెవ్వరు నెఱుంగరైరి. వసుదేవుండు విజయు
బుజమ్మ నూతగొని గళితాశ్రుకపోలం డగుచు 41

-+ వ సు దే వు మ రణ ము -+

- జలధర్మవృత్తము. ఆయెడ నాంబికేయఁడు శ + తాధికపు
త్రాయత సౌఖ్యసంపదల + సంబెడున
ట్లీయెడ నేను నుంటినని + యెంచితి న
య్యో! యట శోకముం బొలసె + నో నమమై. 42
- కం. కలఁడట యంతటి ప్రజ్ఞా, బలుఁ డన్యాసాధ్యకార్య + వర్గము లెన్నే
నలిపె, నతఁడు నాకొడుకని, వలుకుట కెంతేని గర్వ + పడుచుందు నెడక. 43
- కం. మృతులగువారిఁ బునర్జీ, వితులుగఁ జేయఁగల వారి + వింటిమి! పార్థా!
అతిమానుషంబు వానిచ, రిత మిట్టిఁడునకును వచ్చె + మృతియేమందుక.
- కం. అకట! యెవని యడుగుండో, యికి మును సీరాజనమ్ము + లెత్తెను స్వశిరో
మకుట మణుల యముఁ, జానా, దు కుమారకు నేడఁజెల్లుతోఁ డ్దానిచ ననో!

సీ. బాల్యమ్మునంద గో ధన్యసిరి యెత్తి, గోగోపకుల నెవం ధాగిగొనియె
భటుడేచి మనసందు పరుణపురమునకుఁ, గొనిపోవ నెవఁడుతోడ్పానుచువచ్చె
స్వర్గమ్మునకు నేగి ధాకళాసను గెల్చి, పారుజాతమ్ము నెవ్వండుతెచ్చె
విగతానులైన యశ్రీస్వసుపర్వని సంతతి నెవండు బ్రతికించి తెచ్చియిచ్చె

ఆ. చిచ్చుకంటి వానిఁ జిచ్చి కొట్టి సహస్ర, బాహు గర్వమెల్ల ధంగపెట్టి
జయము కీర్తి గొన్న జగజెట్టి యెవ్వఁడా, తండు నాకమారకుండులేడె

తే. తల్లి యేడ్చుచు నుండ నో దాన్చిమామ
చంపియున్న భాతలనెల్ల సరవిఁదెచ్చి
చూపి రెవ్వ రారామకృష్ణులు మదీయ
వంశదీపకుల నేడు గ న్నడరె విజయ ! 47

కం. చెటియొక దెస నిలువంబడి, వరమ మునులవలన యజ్ఞ వారము నాచే
జరిపించిరే యథావిధి, నెఱుంగవె వారే ! రామ కృష్ణులుతండ్రీ ! 48

కం. కట్టా ! కొండంత బలగ, మట్టై కడలకున్న యవ్వు డటు నేదాటఁ
గట్టేడి విధి వ్రాయక యి, కట్టిట్టులు పెట్టె నన్ని గన నేనుండక. 49

తే. తాము ధన్యులు పుత్రపౌత్ర ప్రప్రపౌత్రు
లహరహమ్మును గలకల లాడుచుండు
నాలయములు తమ్మిగొలంకు లట్టులుండు
నందు రది యిల్లునేడు పా డయ్యెగంటె ! 50

కం. ఎంతటివానికి నాజ, స్థాంతము నొకరీతి జరుగ దానందముగా
నింతయు నిజమని యిప్పుడు స్వాంతమునంగంటి నెంత యావద విజయా !

కం. యేమావడలం బ్రుంగిన, చో మీరలు పరుగుదీయు చున్నవారె య
యోమీ జననలు వగచుచు, భూమిపయిం బడఁగఁబల్కఁ బోరేలనుతుల్.

వ. అని పెక్కుతెఱంగుల వాపోయి వాపోయి 51

కం. రామా! కృష్ణా! కృష్ణా, రామా! కృష్ణా! యనుచున ప్రాణమువాసె
భూమింబడె గాయంబు, ద్వామధ్వని, నేమిసెప్పె దన్నరపాలా ! 54

:- రోహిణి మరణము :-

వ. మఱిండుదెసం బడియున్న బలరాముం జూచి యేడ్చుచు రోహిణి,

సీ. గార్థశేల్వుల ధేను క వ్రలంబాదుల
సౌనంద మునులాగఁ జావమోదె
దుర్యోధనుఁడు మాటఁ ద్రోవ వాస్తీపురి గం
గం దోయ సువర కమున నెత్తె

నవిధేయుడని ఖచి + తాసి నూతుం (దుంచి
మరలఁ బ్రాణమువోసె + మౌనలగ
నేను బిల్వగ రాక + యెందోదే యంచు
గాఁగింది దనదు చ + క్కటికి నీచ్చె

తే తమ్ముఁ గుఱివృత్తిని కండ + దండయుగుడు
నుండువాఁ డాత్మవిదుఁడు నె + య్యుండు మైః
లునకు నాముద్దుబట్టి పా + ల్చునట కటికి
నేల బలరామదేవుఁ డే + నేలబ్రమక.

66

ఆ. నన్ను మట్టిసేసి + నాకిన్ని నీకులు, వదలిపోవరాదే + పట్టిమిన్న !
యీ వెఱుంగని ధర్మమొందుండెనాముద్దు,లయ్య! రామ! రామ! యంచువ్రాలె
వ. ఆరోహిణి తోడిమయూశిన పండువలె నేలవ్రాలి నిశ్చేతనయయ్యె. వసు
దేవపత్ను లందఱుం దడంగస్వర్గంబు సేయుచుఁ జితాగ్నిం బొచ్చిరి. 68

*- రేవతి రుక్మిణ్యామల మృతి *-

కం. ఇచ్చట రేవతి రాముని, గుచ్చి కవుంగిటను జేర్చి + కొని పైఁబడి వా
విచ్చి కురివలె నేడ్చుచు, నచ్చట సొమ్మసిలఁ గదల + దయ్యెచు మరలక.
వ. మఱొకడెన నాథుని వెదకి యెందుం గానక రుక్మిణి పిప్పలతరువు నంటి
వ్రాలి

60

కం. అశ్వత్థమః నాదగు ప్రాణశ్వురు సంశ్లోవచార + మెలమి సలిపి ని
త్యైశ్వర్యదాయకమ్మగు, శశ్వత్పూణ్యమ్మ గంటి + జని తరియిందె. 61

కం. పతి యన్ని విధముల సమ, ర్థత చూపి మెలంగ సొఖ్య + తడిగను చంత్య
స్థితి నున్నవు డువచార వ, రత మెలంగని భార్యఁ దలఁచ + రాదెయ్యెడలక.

ఆ. వార్త వంపినపుడ + వచ్చి వ్రాలితి వుగ్ర, సమరవహ్నిఁ జెండ్లి + సమయమందు
నట్లు నన్నుఁ దెచ్చి + యాదరించిన నీవు, నన్ను విడిచిపోయి + నాడవెట్లు? 63

కం. నిను బాసి యింతతడవుం, డిన నానేరమ్ము పైవు + నీవదముల్ నా
మనమునఁ బట్టిఁ జెదరం, గనీకు ననువీడఁబోకు + కావుముకృష్ణా! 64

వ. అని తడతచి త్రయై యామరుం బాసె నవ్వల నటనున్న కృష్ణపత్ను లందఱుం
గృష్ణస్మరణ మొనరించుచు నగ్నిప్రవేశం బొనరించిరి. రామపత్నులును
దదీయ దేహము నాలింగముసేసికొని పహ్నింజొచ్చిరి. ప్రద్యుమ్నాదుల
కళత్రంబులును వారివారితో సనుమరణ మొనర్చిరి. అప్పుడర్జునుండు. 65

*— అర్జునవిలాపము *—

కం. ఈవిలయ మరయఁ దొలి నా, కావించిన కర్మమేమొ * కా! దారుక ! యం
చావిజయుండు తల్కట శో, కావిల చిత్తుడయి మూర్ఛ * నందె నరేంద్రా!

వ. అంత గొంతతడవున కతండు కనులు విచ్చి కూర్చుండి 67

కం. ఏనింక నెట్లు బ్రదుకును

హా! నాస్యాలకుఁడు నాన * హా యుఁడు నాప్రా

ణానిలుఁడు న్నాయేడడ

నా నెచ్చెలి నా గురుండు * నా వేల్పురిగెఁ.

68

ఉ. ఎవ్వనిదండఁ జూచుకొని * యేవనిచేయఁగ దూఁకుచుందునో?

యెవ్వని నుండఁజూచుకొని * యెక్కటి కయ్యములందుఁ జొత్తునో?

యెవ్వని యండఁజూచుకొని * హృష్టుడనై విహరించుచుందునో?

యవ్వీభుఁ డాయనుంగు దిగ * నాడిచనె న్నను నేమిచేయుదుఁ.

69

ఉ. ఎప్పటికప్పు డేబెడఁడ * యేర్పడినక సరిచేయువచ్చి మా

కప్పటి కేదిచేయవలె * నెల్లవిధుల్ దెలియంగఁజెప్పు మా

కివ్వరువుండు లేనియెడ * నింత యశోవిభవంబు లందఁగ

న్జొప్పడునట్టె ముందెట్లుల * నోగదె కాలము వెళ్ళఁబుచ్చుటల్.

70

కం. నా నెచ్చెలి యుండినచో, నేఁటు విగచు నెడఁ జూచు * చెట్లుండఁగలం

డానాఁడు కురుక్షేత్రము, లో నావగఁ బావఁడే వెఁలుఁగునూపి కృపఁ.

71

వ. అని తదీయస్మృతి కలుగఁగాఁ దెలివపహించి దిగ్గనలేచి యే నెంత మూ
ఢుండనైతి దారుకా! భగవదుక్తుల మఱచి మోహంధుండనైతిగదె.

“నాహంప్రకాశస్సర్వస్య యోగమాయా సమావృతః, మూఢోయం
నాభిజానాతి లోకో మామజ మవ్యయమ్” అనియు, “సత్సం శోచితు

మర్హసి...” అనియు నెన్నియో విధముల స్వామి యిదివఱకే కురుక్షేత్రం
బున బోధించియున్నాఁడు.

72

ఉ. కావునఁ జిత్తవిభ్రమము * గల్గి యశాశ్చత దేహపాలి కీ

తేవ విచారవారినిధి * డిందుటచెల్లదు పిల్వమయ్య వి

ప్రావళి, జేయనైన వను * లన్ని యొనర్తము నాఁగ నాతఁ డా

జ్ఞావశుఁడోచుఁ గృష్ణువచ * నంబులఁగూడ వచించె నీక్రియఁ.

73

తే. స్వామి చనిన యేడవనాఁడు * ద్వారకాపు

రంబు మ్రొంగెడినంట వా * రాశిపొంగి

కానఁ ద్రత్రతుల స్మీరు * కడఁకఁ దోడి

కొనుచుఁ జనవలె నని చెప్పు * మనియెఁబ్రభువు.

74

వ. అని దారుకుండు నుడివి వేదవిదుల రప్పించగా నట్లునుండు నష్టగోత్రులకును దత్తద్యాదవబాంధవుల కంజకును యథావిధి బారతాశిక క్రియలఁ జేయించి రయంబునం గదలి ద్వారకకు వచ్చి యెల్లి ద్వారక మున్నీట మునుఁగుం గాన నెల్ల రింద్రప్రస్థఃబున కరుగవలయు. వేగము మీ మీ వలసిన సర్వవస్తువులతోఁ గదలి రండని వంశారా వేయించి హతశేష స్త్రీబాల వృద్ధుల నుచితయానంబులం గదలించుకొని తనలి ద్వారకం దాఁటెను.

75

సూ ర్పొ ద య ము

కం. తెలతెలవాఁడను బక్షులు, కలకలకూయం గడంగెఁ గలువల కొలముల్ వెలవెలఁబోవు చడంగెఁ బలవల మలయ పవనములఁపర్యదొడంగె.

సీ. పైడిగుబ్బలిక్రేవఁ బాలు బండలుగుండ్లు, నడుగడుగున నేమి నష్టమండ మినువాక పేరడు నున గిట్టలిటికి మొగ్గలి లేచి రవాల్లు కడలుమండ క్రొంగరుదలి మెత్తకూడు ద్రావఁగఁ బగ్గ, పుంజిబ్బనుశృకుఁగుంజుమండ ముందఱఁ బఱతెంచి మందేహ దాసవ, సందోహ మల్లరి నలుపుచుండ

తే. తఱుముతఱుమంచు రథికుండు తఱుముచుండఁ బైడిగిలకల చేర్కొలఁ నాడఁజేసి యెట్టకేలకఁ బిచ్చకుం టిటివముసూడు రథము నెక్కించె నుదయవ ర్వతముపైకి.

77

సీ. ఒకటి యర్థమృత్త లం దుకొని రాసులు వోయు నొకటిమంచుకుదుశృ నూడఁచీయు నొకటి మిన్నేటి త మృగొలంబు గిలిగించు నొకటి బిక్కవజంట నూజడించు నొకటి దిక్పతిమోము నకఁ గ్రవమెలయించు నొకటి రిక్కలదాలు నోసరించు నొకటి నింగిని వెల్ల యుఱుద్రాల్లు మెలివెల్లు నొకటి చీకటిగుండె లూడఁగొట్టు

తే. ఒకటి మలసిగం దలపాగఁ జికిలిసేయు నొకటి మాఁకుమోవులను ల త్తుకను బులుము నెన్నియనిచెప్ప నూర్యుని కున్న వేయి చేతులును వేయిచేతలఁ జేయఁజొచ్చె.

78

వ. అ త్తఱి

79

ఉ. ఏడుదివంబులాయె హరి ధీ యేగి యటంచు నదీప్రభుండు హృ
త్క్రొడమునం దలంచెడినో ! ధిగుర్లు గుర్లుగ ఘుంఘుమార్భటి
క్రీడలు పిచ్చలించె లయ ధి కీల మహాగ్రశిఖాకలాపమో ?
బాడబ దీప్తియో ? యొకటి ధి భాసిత వీచె దురంతవాయువుల్. 80

ఉ. ద్వారకలోన నేల కడు ధి శ్యామల మయ్యెను నైకతంబు పొం
గాడుచుఁ ద్రుళ్ళియాడె నడు ధి గంతయు సార్ద్రము గాఁదొడంగె ము
న్నీ రటు రేగి యుండుభుల ధి నిల్చెను గుల్ఫములంబు జంఘల
స్మీరెను జానవుల్పడికె ధి మేనొననూరుల నాభిఁబైకొనెన్ 81

ఆ. కుక్షిఁ గలయనిమిరి ధి కక్షలఁబక్కిలి, గింత వెట్టి యట్టె ధి గొంతువట్టి
నోరుమూయుఁజేసి ధి పాతెను సిగఁబట్టి, దుఃఖఁదరంగ వశ్యఁత్రోహఘండు.

ఉ. గాలింబాశ్వనెక్కి తరఁ ధి గల్ నడిపీడుల మూటులేక వా
హ్నభులు నల్ప సింధువరుఁ ధి డన్ని ప్రదేశము లాక్రమించుచున్
బాళెము పెట్టసాఁగెఁ డమ ధి వారి, నపూర్వ గృహశిఁ జూచి యం
దోలిమి డాఁగి వాళ్చరము ధి లొగ్గెను స్వత్వముకై పెనంగఁగన్. 83

సీ. ఒం డల కన్నగఁ ధి డో యనఁ బ్రాకార
ముల మూలముట్టుగా ధి మొత్తవెచె
నొం డల వేగరి ధి యో యన ద్వారమ్ము
దనుక వచ్చి యరసి ధి వెనుకకొదిగె
నొం డల వగవట్టు ధి నురగమో యన బున్ను
మని వాకిటనె వచ్చి ధి యాడెనింట
నొం డల గడిదొంగ ధి యో యన వాతాయ
నముల గుభేలుభే ధి లుమనిదూకె.

తే. భళిరె ! యొం డల దూలాల ధి పైకి నుతీకె
నకట యొం డల మేడల ధి యందుఁబఱచె
నదిరివలె మఱొం డల లగ్గ ధి కెక్కఁదొడంగె
నంతలో నంతజలమయ ధి మయ్యె నృపతి ! 84

ఉ. హెచ్చరించె మున్నుగ న ధి దీశునిచేటు తలంగుఁ డంచు వి
వృచ్చుడు, కాని స్వస్థలని ధి వానముఁ బాయఁగలేని వారు తా
మెచ్చటనుండి రచ్చటనె ధి యొల్లిరి తాఁడతలంచువారులే
కొచ్చెల ! కీడుగల్గెటె ధి యోగ్యులమాటఁ దిరస్కరించినన్ ! 85

కం. వాగేమిరో ! వీరే, మైరో ! యనియేడ్చువారె ధి యటలే, రవుడే
యేరికివారే యమునా, తీరే యనుసుద్ది బయలు ధి దేతినదేమో ? 86

కం. నూత్నరుచులతోడి యఖిలరత్నంబుఁ గట్టి రేవు + రము దాని మహా
యత్నమ్మున లోఁగొనఁగదె, రత్నాకరనామ మంబు + రాశిఁగల్గె. 87

కం. ¹ శ్రీమద్భగవానుని నిజ, ధామము సప్తతి గ్రహింపఁ + డలకె, నదియొకం
డే మున్నీటినడుమ ను, ద్దామరుచి స్వలుఁగు మింట + ధామనిధివలె. 88

తే. హరి ముకుందుఁ డాప్రాసాద మందు నిత్య
సన్నిహితుడయి వెలుగుఁ ద + త్స్రవణమాత్ర
మున సమస్తపాపంబులు + పాలియై సర్వ
మంగళంబులు సరుల కె + సంగుచుండు. 89

ప. అంత సక్కడ ద్వారకం దాటిచన్న యద్భుతుండు 90

—+ వ వ్రా ణి యే క ము —

కం. ఆరేఖి ద్వారావతి, పారావారమున మునుఁగు + వహిఁ జూపుచుఁ ద
న్నారీ వృద్ధాదుల నే, తీరుననో తోడికొని య + తిత్వరితగతి. 91

కం. చని యింద్రప్రస్థమునకు, ననుపమ గృహములను నిలిపి + యాయావారిక,
జననతు బాలకుఁ గృష్ణుని, మనుమని వజ్రాభిధాను + మహితజ్ఞాను. 92

కం. యాదవులకు నధిపతిగా, సాదృతి నభిషిక్తుఁడేసి + యండఱకును స
మ్రోద ధన సుఖాదిక ము, త్పాడిల్లు తెఱంగు సేసఁ + బార్థం డధిపా! 93

ప. అంత నేత తుహృద్బంధు నాశాది సర్వవృత్తాంతము బీభత్సునివలన
ద్రావదీసహితులై నీ పితామహులు యధిష్ఠిరామ లాలించి పెద్దయుం
బ్రాద్ద కోకమూర్ఛితులై ధామ్యాదులవలన నెట్టకేలకు దెప్పరిల్లి మనో
ధైర్యము వహించి యావలఁ బరీక్షిన్నరేంద్రా! వంశకరుండవైన నీకుం
బట్టంబుగట్టి వారు మహావధంబు వట్టిరి. 94

తే. ఎవ్వఁ డీ దేవదేవు న + హీనజన్మ
కర్మములను శ్రద్ధాసమగ్రమతియగుచుఁ
గీర్తనము సేయు నతఁడెద్ద + కిల్బిషములఁ
బాసి శ్వశ్రేయసము వొందుఁ + బార్థివేంద్ర! 95

తే. ఇట్లు భగవంతుడైన శ్రీ + కృష్ణు నురుచి
రావతార వీర్యముల బా + ల్యచరితముల
నుభయలోక శంతముల శు + భోదయములఁ
బాడుకొను సరులకు విష్ణు + భక్తి వాడము. 96

1 "వర్ణయద్భాషహోరాజ శ్రీమద్భగవంతుమ్" "నిత్యం సన్నిహితస్త్రవణవాక్".....

వ. అని శ్రీశుకయోగీంద్రుండు పరీక్షిస్తే రేంద్రునకుంజెప్పెను.

97

కందద్వయ గీత గర్భిత చంపకమాల.

సురమునిపా మహాకలుష † సూదన యాశ్రితకామ్యదానత
త్పర ఘనమానసా దనుజ † భంజనలోలప్రథావిశాల సం
గర పరమావ్రభూ నిగమ † కాండరటత్పదనీరజాత న
వ్యరుచిర భాసురా శశివి † భాకరనేత్రలసత్స్వరూపకా.

98

గర్భగీతము.

కలుష సూదన యాశ్రిత † కామ్యదాన
దనుజ భంజన లోలప్ర † థావిశాల
నిగమకాండ రటత్పద † నీరజాత
శశివిభాకరనేత్రల † సత్స్వరూప

99

గర్భప్రథమకందము.

మునిపామహాకలుష సూ
దనయాశ్రితకామ్యదాన † తత్పరఘనమా
ఘనమానసా దనుజభం
జనలోల ప్రథావిశాల † సంగరచరితము.

100

గర్భద్వితీయకందము.

పరమా ప్రభూ నిగమ కాం
డరటత్పదనీరజాత † నవ్యరుచిర భా
చిరభాసురా శశివిభా
కరనేత్ర లసత్స్వరూప † కాసురమునిపా.

101

కం. సామజవరదానచరా !, భూమిభృష్ణందనాను † భోగానుగుణా !
సామాద్యపిగ్గరణా !, శ్రీమహిరోన్మలగళ † నీమావరణా !

102

కా. తారానాథ తుషారహరిగిరిభి † తారామరోర్వీజ కాం
తారాహింద్రవయోంబుధి ద్రుహిణకాం † తారామవాణ్యాత్మభూ
తారాహరియ మరాళ చందన సుధా † తారాపథప్రహాదినీ
తారానూన యశోవిభాసిత దిగం † తా ! రాగకోపాంతకా !

103

మాలిని. అనుపమగుణసీమా ! † యద్భిక్షోమాభిరామా !
దనుజమదవిరామా ! † ధైర్యభూభృల్లలామా !
మునిజనసుతనామా ! † బుద్ధ్యతీతేద్ధ ధామా !
ఘనశీతలనుధామా ! † కల్మషాంభోజసోమా !

104

గద్యము

ఇది

శ్రీధగవ

జనుగ్రహలబ్ధకవితాచరిత్ర,

శ్రీవత్సరగోత్రపవిత్ర, మిన్నికంటివంశాం

బుధితారాకళత్ర, పేరనామాత్యపేత్ర, సుబ్బమాంబా

లక్ష్మణమంత్రిపుత్ర, ఉధయభాషాప్రపీణ, వేదాంతపారీణగురు

నాథశర్మ ప్రణీతంబైన శ్రీమద్గురుభాగవతము

నం దే కాదశస్కంధము

సర్వము

సంపూర్ణము.

శ్రీధగవదర్పణమస్తు

—•••••—

శ్రీ మద్గురుభాగవతము

ద్వాపరస్కంధము

ప్రతిపాద్యాయము

కం. శ్రీమల్లక్ష్మణగారి, భామా శేషయితోరు † వక్షోవామాం
గామలసీమా ! మునిహృద, యామేయధ్యానధామ ! † హరిహరనాథా ! 1

వ. 1 దేవా ! యశధరింపుము. అంత శ్రీ శుకయోగీంద్రుండు పరీక్షిస్తూ రేం
ద్రునితో నిట్లనియె. రాజేంద్రా ! ఇంక నేమి వినవలతువనినఁ బరీక్షిత్తు
ననుస్కరించి మహర్షిలిలకా ! యదువంశనిధానుండైన శ్రీకృష్ణభగవా
నుండు వైకుంఠము నలంకరించిన పిదప భూమియం దెవ్వని వంశము విస్త
రిలైనో యానతిమ్మన బాదరాయణిమునిచంద్రుం డిట్లనియె. 2

* శ్రీ శుకయోగి పరీక్షిత్తునకు మాగధాది కలియుగరాజులం జెప్పట *

కం. అపసీనాయకులం జం,ద్రవంశ్య నృపతులను జెప్ప † తఱి మాగధరా
జవరేణ్యులఁ జెప్పితిఁ బొండవపౌత్ర ! 2 పురంజయుండు క † డనుగా వింటే. 3

తే. ఆపురంజయుండె రిపుంజ † యాఖ్యనొప్ప
నతని శునకనామకమంత్రి † హతునిఁజేసి
స్వసుతుఁ బ్రద్యోతు రాజుగా † సలువఁగలఁడు
కలిని బ్రభుభక్తి యిట్లుండు క్షాతలేంద్ర ! 4

వ. ఆ ప్రద్యోతునకుఁ బాలకుండు నతనికి 3 విశాఖయూపుండు నాతనికి 4 జన
కుండు నతనికి నందివర్ధనుండు జనించు. 5

తే. క్షాతలేశ ! యీప్రద్యోత † సంజ్ఞకులు నృ
పాలు శేపురు నూటము † పృదియెనిమిది
హోయనమ్ములు ననుమతి † ననుభవించె
రంత మీఁదివృత్తాంతంబు † నాలకింపు. 6

(1) అధ్యాయప్రారంభము 13-10-1948. (2) 9 స్కంధమున 49 శ్లోకము చూడుము.

(3) బొందె ప్రతిలోను వావిళ్ళ ప్రతిలోను విశాఖయూపుఁడని కలదుగాని తెలుఁగు భాగవతమున
విశాఖయూపుఁడని కలదు. (4) రాజకన్తకః అని బొందె ప్రతి; భవిష్యానకన్తకః అని వావిళ్ళ
ప్రతి. మఱియు భవిష్యాన్తకన్తకః అని పాఠాంతరముని వావిళ్ళ ప్రతిలో వ్యాఖ్యయందుఁ గలదు,
" భవిష్యా రాజకన్తకః " అని గోరభిపుర ప్రతి.

- వ. అనందివర్ధనునకు ⁵ శిశునాగుండు వానికి ⁶ కాకవత్సుండు వానికి ⁷ జేమధన్యుండు వానికైత్రంబున ⁸ క్షత్రధర్మజుండు వానికి విధిచారుండు వానికి ⁹ జాతశత్రుండు వానికి దిర్భకుండు వాని కజయుండు వానికి నందివర్ధనుండు వానికి మహానందియు జనింతురు. 7
- జే. అనఘచరిత ! యీకైశునా ¹ గ నృపవరులు పదుగురుం గలియుగమున ² ముదముఃసూ ³ మూడునూర్లయర్వదియేండ్లు ⁴ పుడమి నేల గల కవక్రవరాక్రమ ⁵ క్రమ మెరుంగ. 8
- తే. అమృహానందికిని సోద్ర ¹ యందు నందుఁ దుదితుండై బాహువీర్య శౌ ² శ్మోజ్జ్వలుడయి ప్రబలధనసైన్యతతి మహా ³ పద్మపతి య నంగ నెగడి నల్పును క్షత్ర ⁴ నాశనంబు. 9
- కం. భార్గవరామునిరీతి న, సగ్గళశాసనుఁ డగుచును ¹ నందుండు విద్వి డ్వర్గమ్ముఁ బాటద్రోలి భు, భార్గవమున సవనఁదాల్చు ² నసమానుండై. 10
- కం. ఆవభువు మొదలుకొని శూ, ద్రప్రాయు లధార్మికలయి ¹ ధరిశీశులు రా జ్యప్రేమమునఁ జరింతురు, విప్రులపైఁ గంటియెఱువు ² పెట్టి నరేంద్రా! 11
- కం. నందుండు ¹⁰ సుమాలి ముఖనిజ, నందను లెనమండఁ గూడి ¹ నవనందు లనం గం దాము నొగడఁబడుచుక, పండేం డ్లైలదనుమై ² నసమాధాతలముక. 12
- కం. అన్నవనంద ప్రభులఁ బ్రవన్నల నొకబ్రాహ్మణుండు ¹ పాలాడి ధరి త్రి స్మృతునిఁ జేసెడి మురొత్పన్ను ² ఘనుఁ జంద్రగుప్తుభవ్యగుణావ్రుక. 13
- సీ. ఇతఁ జంద్రగుప్తాఖ్యు ¹ నకు వారిసారుండు వానికిని సశోక ² వర్ధనుండు వానికి నుయశుండు ³ వానికి ¹ సంయతుం డతనికి శాలిశూ ⁴ కాభిధానుఁ

5. శిశునాగుఁ అని దొందైప్రస. శిశునాభఁ అని వావిళ్ళప్రస.

6. కాకవత్సుః కాకవత్సుః

7. జేమధర్మ జేమధన్యా

8. శ్లో. శిశునాగస్తతోభావ్యః కాకవత్తుతత్పుత్రః జేమధర్మాతస్యమితః క్షేత్రజ్ఞః క్షేత్రధర్మజః.

అని దొందై. శిశునాభస్తతోభావః కాకవత్తుతత్పుత్రః । జేమధన్యా మితస్తస్య క్షేత్రజ్ఞః క్షేత్రధర్మజః. అని వావిళ్ళప్రస.

9. తస్మాజాతశత్రుః అని దొందై. తస్మాజాతశత్రుః వావిళ్ళ.

10. సుమాత్యః దొందై. సుమాలీ వావిళ్ళ.

11. సంగతస్సుయస్సుతః అని దొందై. తెలుగుభాగవతమున 'సంయతు' అనియు కలదు.

డతనికి సోమితి ధర్మాభ్యుదయ నిలదగింప
 డతని కాతనికి బృహద్రథుని
 జనియింతు రవ్వలఁ ధర్మములును సునిరథుని
 డివదుగురు మార్పుల నృపవ రేణ్యు

తే. లిమ్మహిని నూటమున్నది ధర్మమున
 రములు పాలింతు రట బృహద్రథుని జని
 యతనిసేనాని పుష్కరిణి త్రావ్వయిండు
 శుంగవంశప్రథముఁ డవఁ నిం గడిగడు.

14

సీ. ఆపుష్కరిణి త్రావ్వయిండు పుష్కరిణి
 సతనికి సుజ్యోతుఁ ధర్మజుడగు
 సతనికి వసుమిత్రుఁ ధర్మతనికి భద్రుఁ
 డాతనికి గళిందుఁ ధర్మపాలు
 నకును యోగుండు వాఁ ధర్మజుమిత్రుఁ డా
 తనికి భాగవతుఁ డా లినికి నేవ
 మూర్తియం బుట్టుదుఁ రొగి నీవదుండ్రు శుం
 గులు శతాధిపతి మును ధర్మిణి

తే. నేలఁగల, రావలం గుణ ధర్మముడు పర
 భామినీలోలుడగు శుంగ ధర్మము దేవ
 హూతిఁ జంపి యాతని యమా ధర్మము కణ్వా
 కులుడు ధీనిధి వసుదేవుఁ ధర్మగ్రహించు.

15

వ. ఆవసుదేవునికి భామిత్రుఁ డతనికి నారాయణుండు వానికి సుశర్మ పాద
 ముదు రీనల్గురు కాణ్వాదులు మున్నూటనలువదియైదేండ్లు భామి
 నేలుదురు.

16

తే. కాణ్వుడగు సుశర్మాఖ్యుఁ జ ధర్మము వాని
 భృత్యుఁ డాంధ్రజాతీయుండు ధర్మములు బలి
 కొంతకాలమ్ము భోగించు ధర్మమున వల
 వాని భ్రాతృ కృష్ణుండు రా ధర్మమున రేంద్ర !

17

2. ఇవటదశరథునిపేరు మూలశ్లోకములలేదు. కానఁబోవుచున్నదేవత్తుడు "మౌర్యుని హేదళపుపా" అనియుంటచే బదియవవానిని వ్యాఖ్యలోఁజూపిరి, "మౌర్యుని చంద్రగుప్త ప్రథమం తేషాం పరమోదశరథః పరాశరాధిపతుః" అని వావిళ్ళ. చంద్రగుప్తతో "తేషాం మౌర్యజాం ప్రథమోదశరథః పరాశరాధిపతుః" అని కలదు. కాని యందే ప్రథమోదశరథః అనుటకు "పరమోదశరథ ఇతి ముము, పుస్తకే పాశోద్యత్యతో" అనికలదు.

వ. ఆబలిభ్రాతయగు శృష్టవామానకు శిశిరాశ్రుడు వానికిఁ బార్థమానుడు
వానికి లంబోదరుడు వానికి శిశిలముడు వానికి మేఘస్వాతి వానికి సిదండ
మానుడు వానికి శిరిష్టకర్ముడు వానికి హాశేయుడు వానికి కదిలకండు
వానికి బురీషసేతుండును వానికి సువర్చకుండును వానికి జకోరుండును
బుట్టి రాజ్యమేలుదురు. మఱియుఁ జకోరునినందకులలోఁ గడవటివాడగు
శివస్వాతి యరులం జరిపి రాజుగ. వానికి గోమతి వానికి బురీమంతుడు
వానికి వీరుడు వానికి కేసుడు వానికి శిశ్రుడు వానికి స్కంధుడు వానికి
యజ్ఞశీలుడు వానికి సికుండు వానికి ససేతుండు వానికి శ్రుతస్కంధుడు
వానికి యజ్ఞశత్రుండు వానికి విజయుండు వానికి భావ్యుండు వానికి
జంద్రబీజుండు వానికి సులోనుధియుఁ బుట్టెదరు. బలి మొదలుకొని యీ
ముప్పదుండ్రు నృపులు గాలుగు వందల యేఁబదియూడేండ్లు రాజ్యమేలు
దురు. అపల

18

సీ. అవభృతినగరమ్ము † నందుండి యాభీరు
లేడురు భూమి వ † హింపఁగలరు
వదనడి గర్దభుల్ † వదుగురు, పిర్దుబఁ
బదునాటుగురు నఁక † వతులు, నవల
నెననుండ్రు యవనులా † వెనుకఁ బుత్తుక
బర్బుల్ భూమి † బడయుఁగలరు
పిదప ¹గురుండులు † వదుమువ్వు రంత నే
కాదశమానులు † ష్టావులగుదు

తే. రీప్రభువులంద టీధర † నేలఁగలరు
నేయఁదొంబదితొమ్మిది † హాయనమ్ము
లందు మానులే ధర మాఁడు † వందలేండ్లు
పాలనమొనర్తు రభిమన్యు † వరతహూజ !

19

1. నేను వానిక ప్రతి ననునరించి వ్రాయుచుంటిని. దొందై ప్రతిలోఁ జాలభేదములు గలవు. శ్రీరాంక కర్తృదని దొందై. 2. అటమానుడు దొందై. 3. అనిష్టకర్ముడు దొందై. 4. కలకుడు అనియు. 5. పురుషభీరుననియు. 6. సునందనుఁడనియు దొందై ప్రతి. ఇతఁ విటఁగలభేరులన్నియు దొందై ప్రతిలోఁ దార్కాటె. "పితృత్రిశన్నైవతయః" అని రాఁదొప్ప ముప్పదినంబుకు ముడిపెట్టటకు వానిక దొందై ప్రతులును వ్యాఖ్యాతలను చొటివడిరి. విరేచకముల విశేషములం జేసియు నామములఁజీర్చియుఁ గలిసియు నీవట్టనఁ జాలఁడిమిఁకలు చేయఁజెను. పరిశోధకలకుఁ జేసివిందఁ ఇనికలదు.

(1) భూయోచకగురుండాళ్ళ అని దొందై. వానిక ప్రతిలో మురుండాళ్ళ అని కలదు. తెలుగు భాగవతమున గురుండు అనియే కలదు.

తే. సరవి భూతనందుండు వం + గిరుడును శిశు
నంది తద్రూపతయగు యశో + నందియం బ్ర
వీరకుండు కిలకిలయను + పేరినగరి
నెనసి నూటయాతేం ధ్వని + నేలంగలరు.

20

సీ. అనఘ ! యా భూతనం + దాదులకును జాహ్ని
కాహ్వాయుల్ వదుమువ్వు + రాత్రి జన్మ
లోక వువ్వమిత్రరా + శోత్తమునకును దు
ర్మితనాముం డుండు + బుత్తతకుండు
మఱియు నీజాహ్నికా + తృజులలో నేమగు
రాంధ్రదేశము నేలి + యాంధ్రులుగనె
డేడురుకోసల + నేలికోసలునాదు
రింకను నిషధమ + హితలేశు

తే. లవుడు గొందఱు నైషధు + లనబడియెడ
రింక గొందఱువైడూర్య + నృపులకంగ
నిలనుబాలింతు వీరెల్ల + నేకకాల
మందె నూ ఖండమండలా + ధృక్షులుగట.

21

సీ. అంత విశ్వస్సూక్ష్మ + డను మగ ధేళుండు
శొంటి పురంజయు + కంటెబేరు
పడసి వివక్షత్ర + వైశ్యులను బులింద
యదుమద్రకులుగ మాం + సాశనులుగ
మొగిని స్తేచ్ఛప్రాయు + లుగ ననాచారులు
గాఁజేసివైచు నా + కాక్కుటికడు
మఱియు సతఁడు రాజ + పరులను దున్నాడి
పద్మవతీనామ + పట్టణమున

తే. నిలిచి గంగ మొదలుకొని + నిర్మలప్ర
యాగ పర్యంత వసుమతీ + భాగమేలు
నతనిప్రజలలోఁ దైవస్థ్య + లలరఁబోవ
రేమిచెప్పదుఁ గలియంగ + వృత్తమనఘ !

22

(2) కిలికిలాయం నృపతయో భూతనందో వ్యవంగిరిః అని డాండ్ల. కిలికిలాయం నృపతయో భూతనందోయవహరః అని వావిళ్ల. తె. ఛ. లో కిలికిలానగరభూపతులందు భూతనందనుండు వంగిడుండు అని కలదు. “కిల్కిలాయం” అనియుఁ బారాంతరమని వావిళ్లలోని వ్యాఖ్యయందున్నది. “కిలికిలాయం నృపతయో భూతనందోఽన వంగిరిః” అని గోరఖపుర ప్రతి.

3. సప్తాంధ్రానప్రకాశరాః

4. దుర్మరిః అని స్పష్టముగా మూలమందుండ నారాయణభట్టు తన తెలుగుభాగవతమున వీనిని నారాయణభక్తునిగాఁ జేసెను.

- ప. సౌరాష్ట్రావంత్యకాశీరాష్ట్రదమాశవరాజులు శూద్రప్రాయులగుదురు.
అందలి ద్విజులును నుననయనాది సంహారశూన్యులై వ్రాత్యులగుదురు.
సింధుతీరమును జంద్రభాగాప్రాంతమును గౌంఠిని గాశ్మీరమండలమును
వేదాచారశూన్యులగు వ్రాత్యులు హైహయ ఘోషులు నేలుదురు. 23
- శే. ఇట్లు లేక కాలమ్మన + నృపులు స్లేచ్ఛు
అల్లకడలఁబొల్చి యధర్మ + దృష్టులధిక
శివు లనృతభాషణులు + లుదులు కాల
వృద్ధగోద్విజస్త్రీఘ్నములు + దృష్టమతులు 24
- తే. అల్పసత్యు లల్పయుష్టు + లన్యదార
విత్తసత్తు లసంస్కృతుల్ + విహితకర్మ
శూన్యులు రజస్తమోవృతుల్ + శుంకలగుడు
బ్రజలఁ బీడింతు రాజనా + పమ్ముఁదాల్చి. 25
- కం. ఇలఁబజలందఱు నీస్లేచ్ఛుల యేల్బడిఁబడి కృశించు + చుఁ దదాచారా
దులఁబూని పరస్పర భయముల నృవభయముల నశింతు + పో పరనాథా!
- ప. అని శ్రీశుకండు పలుకఁ బరీక్షిత్తు విస్మయంపడియె. 27
ఇది ప్రథమాధ్యాయము - సమాప్తము.

ద్వి తీ యా ధ్యాయము

- కం. జనసంఘమె కాలముఁది
వృషా ! కాలమె జనసమూహ + ముం ద్రివృషా ! మా
మనములు నీమాయాకా
ర్యనిబంధన మొఱుగఁగలవె ! + హరిహరనాథా ! 1
- ప. 1 జేవా ! యవధరింపుము. అంత శ్రీశుకయోగీంద్రుండు పరీక్షిన్న రేంద్రు
నితో నిల్లనియె. రాజేంద్రా ! కలిధర్మముల నాలింపుము. 2
- + శుకయోగి కలియుగధర్మముల నుడువుట -
- కం. అనుదినమును గలికాలం, బున నాయువు బలము ధర్మమును స్మృతి శౌచం
బును క్షమ దయ సత్వంబుక, జనములకు నశించుఁజువ్వె + జననాథమణి! 3
- కం. జననంబున కాచారం, బునకు గుణోత్కర్షమున క + వ్రం గారణ మీ
ధనమే ధనంబు లేకుం, డినవాఁ డెనియున్న నేమి + నిందార్హుఁడగుక. 4

5. 'కౌంఠిం' అని దొండై ప్రతి. 'కౌంఠిం' అనివావిళ్ళ.

కం. అననీశ! న్యాయ ధర్మస్వస్థమంతు బల మొక్కఁగఁ దగుఁజుమ్మి హేతువు, శాస్త్రసంపదములు, దేవత బలముండె వానివే న్యాయుడుల్.

శే. అనఁడు! దాంపత్యమున స్వకీఁ యాభిరుచియె

కారణము, కులగోత్రాది ఁ కములుగాన

ఆపణ క్రయవిక్రయ ఁ వ్యావహారి

కమల వాదమే బలము, న్యాయము హుళిక్కి.

6

కం. స్త్రీపుంస్త్రవక్షణము రితి, నైపుణ్యము యొందువిధము ఁ సం గాదుగదే బావఁ డగుటజందెమ్ముక, మూవునదాల్చిన న కర్మములఁగాదనఁఁ! 7

శే. ఇతని యాశ్రమమిది యెఱుంగఁగలఁడు

నతని దండబనాది చి ఁ హ్నుములె కార

ణమ్ము, గాని తదాచర ఁ ణమ్ముగాదు

కలిని సర్వాశ్రమముల సంగఁ కర మొనఁగును.

8

కం. తన యభియోగము గెల్వమి, కని హేతువు న్యాయ మచటఁగీడ్పడికా, దా య్యవ లంచమొనఁగుపొంటె, న్ధనమ్ము హస్తమునలేమిఁదత్కలిలోనఁ. 9

కం. చాలఁగ నోటికొలందిం, బ్రేలుచుచుండిన నతని, ఁ విద్యత్త కదే పోలినచిహ్నము, బహుళాస్త్రాలం జనవివక్షగాదు ఁ సద్గుణసాధకఁ ? 10

ఉ. ఈతఁడు సాధువంచు గ్రహి ఁ యింపఁగ దాంభికవేషభాషలే

హేతువు కాని చెయ్యల గ్ర ఁ హించెదరెవ్వరు? వీడుచూడఁగా

నేతరియే యటంచు వచి ఁ యింతరు పేదటికంబుచేతనే

చూతురె? వానిసద్గుణవి ఁ శుద్ధత నోపికతోనృపాలకా!

11

ఉ. “ప్రేయసి! నాకు సేవయిని ఁ బ్రేముడిమిక్కుట, మింతనుండియుం

జాయవునా” కటన్ననుడి ఁ సస్మితపక్షిము క్రేవచూపుతో

నాయెవివాహ. మోసరవ ఁ రాగ్రణి! పెద్దల సమ్మతంబు శా

స్త్రీయవిధాన మెద్దియు వ ఁ సింపదయా కలియందుఁ బెండ్లికొ.

12

కం. స్నానమే ప్రసాధనము, ద, వైవేణజలమే పుణ్యతీర్థ ఁ మాచార్యాది

స్థానమ్ముగాదు కేశా, భాసమే లావణ్య మెల్ల ఁ తటి జనములకుకొ.

13

కం. పురుషార్థమెల్లఁ గుక్షిం, భరిత్వమే, నలుఁదెఱఁగుల ఁ పద్ధతిగా, దు

ద్ధుర ధార్మ్యమే సభ్యత, నిరూఢవర్తనముగాదు ఁ నీనిధానా!

14

తే. దాక్ష్యము కుటుంబపోషణ ఁ ర్థమౌకాని.

ధర్మసంగ్రహార్థముగాదు; ఁ తప్పిదారి

ధర్మసేవలు నలుపుట ఁ తాము పేరు

నడయుటకె, పరలోక ప్ర ఁ పణతఁగాదు.

15

వం. ఈతీయనః జడనః పునః బ్రాహ్మణేషు హితవశముగానిది¹ అతియిరుగునూ
వాత్యుక్తార్థముల దోషమును తప్పులందున్న వేర్పరముగా భవయేచ్ఛా. 16

మ. తమకుం వనశ్చైవ యంతివృక్షిణిః । స్థానిక రాజ్యములు, పో
ర్యములు బుద్ధివంతు సుప్త్యిగత్వ వాచిన్ సుప్త్యమున నహాయముగా
క్షమభాగించుచు రాజులవృత్తితో పాట రాజ్యవశ్యాని ను
ఘము బల్లించి న రాజ్యవాదుల ప్రజల పరావ్యాపివాటిక. 17

సె. కలియపుచ్చుచుల్ తక్షణమున నామములు మార్పిడిగ్రంథకొనును
శాకమాలాదిభిః * ద్వాప్ర పుష్పజ్యేష్ఠలమ్బైః సో-రాళిమ్మ దొరకు
నావయి నవిగూడఁ + జీవిక బలిమర్చి, గడ్డుభాత్పుష్పజల్ + కాదుఁ బ్రజల
నత్యంత శీత వా + తాతన నల్లకొ-మమ్ముల మలమల + మాడు జనము

తే. మఱియు సన్మోక్షమైరాను + మన్మథులౌవ
ములఁ గృశింతురు చింతల + ముగిసిపోవనుదు
రప్పు డిరువదియో లేక + ముప్పదియో జ
నమ్ములకుఁ బరమాయుర + బ్రహ్మ లభివ!

కం. కలిదోపంబున దేహంబుల స్వరంబుల ప దేవు ! పూజార్చనమునం
బలిసిన వర్ణాశ్రమ పం, కుల ధర్మములెల్ల నొకటఁ ! నూరు నరేంద్రా ! 19

కం. కలి దస్యసాయలు వ్రభు,వులు, పామండ్రమరము + వురుధర్మము, మ
ర్దులు చౌర్యావృతహింసా,విల నానావృత్తిపరులు + వింటె వృపాలా ! 20

ప. మఱియు పల్లములు సోద్రప్రాయములు ధేనువులు ఛాగప్రాయములు
నాశ్రమములు గృహప్రాయములు బంధుగణములు యశస్వప్రాయ
ములు నోపధు ల్బుప్రాయములు భూజములు శిష్యాప్రాయములు
మేఘములు విద్యుత్ప్రాయములు సదృశములు శూన్యప్రాయములు
నగుటయుం గలియుగము గతప్రాయముగు.

- ౧౭ -

ఉ. భూమిజనంబు లీడగిదిఁ ♦ బొల్పజేయున్నతజిం జరాచర
క్షేమకరుండు విష్ణు వర ♦ నీ సురుధామశరీరుఁ డిశ్వరుం
డోమఁ దలంచి సాధుజన ♦ తోల్పొగ ధర్మచయంబు ¹శంభు
గ్రామమునందు భాసీలడిఁ ♦ గల్గి వతారమున న్నురాధిపా ! 22

(1) శంభళ, శంభల, శంబల, నంబల, నంభళ, అను యాసములందందుఁ దొడకట్టెడి. కల్కివృతాంతమున శంభలగ్రామ మేదామడపట్టణమని కలదు. ఇప్పుడది కుగ్రామమయి, మనభారతదేశముందే మురదాబాదుజిల్లాలో నంబలగ్రామమున్నదని కొందఱునీతి.

- తే. ఉత్తముల జన్మకర్మము + లుత్తరించు
సఖులదర్శనం, డవసీసు + రాగగణ్యుఁ
డైన విష్ణుయశుని సద్గత + హమున నవతి
రించు నతఁడెంత సుకృత + మార్జించెనొక్కొక్క ? 23
- ఉ. అంతటి పాపకాలమున + యందును నైతము స్వీయధర్మ ము
త్యంతము శ్రద్ధతో జరపు + చక్కడనక్కడ మిఱుమిఱుముం
చెంతయు వెల్లుచుండెడి మ + హీనురజాతియు, విత్తసంబుతఁ
గొంతకుఁగొంత యెచ్చుటనొ + కూరుకుచుండక యెల్లమాయునే ? 24
- వ. ఇట్లు ధర్మసంరక్షణార్థము దుండగిండ్ర దండించుటకై భగవానుం డసదృశుం
డగు విష్ణుయశుండను సద్రాష్ట్రావనింట నవతరించి కల్కినాఁబరగి, 25
- కం. అతుల్యాప్తేశ్వర్య సమం, చితుఁ డోజఃప్రముఖ గుణవి + శిష్టుఁ డనుపమ
ద్యుతిమంతుం డఖిల జగ, త్పతి కల్కి యసాధువర్గ + దమనోద్యముఁడై.
- చం. ప్రకట శుభాంకభాసురము + వాయుజవోగ్రము దేవదత్త నా
మక మమితోన్నతం బనువ + మానగుణ మృదుకూల యానరం
జకము తురంగరత్నమును + ఛంగున నెక్కి నిశాతి మండలా
గ్ర కలితహస్తఁడై ఖలని + కాయముఁ జెండుచు ధాత్రిఁగ్రుమ్మరుఁ . 27
- కం. ఊరు ఖరతర కరవాలము, కరమున గిరగిరను దిరుగఁ + గఁ గరాళింతలో
పారి బ్రహ్మాండము నిండఁగఁ, గరకర నటకెడిని గజకుఁగజటి కఱుకులక.
- ఆ. ధారుణీక వేష + ధారులఁ జోరులఁ, గ్రూరులం ధర్మినిఁ + దారి తారి
వెతకి వెతకి నూర్ల + వేల లక్షలఁగోల్ల, కొలఁది ముగ్గునుగ్గుగూల్చివైచు. 29
- ఉ. అంతటఁ బౌరజానవదు + లందఱి స్వాంతములుం బ్రసన్నతా
శాంతములొను, జంతువుల + సంతతి యొంతయు సంతసించు, నా
శాంతము కాంతిమంతమగు, + సంతట శాంతి నిరంతరంబుగా
గంతులువైచుఁ గల్గి తనఁగంధ భృతామల వాయుసంగతిక. 30
- వ. అప్పుడు 31
- కం. నారాయణ దుర్జనసం, హారక్రీడల స్మరించు + సట్టి జనుల క
వ్యారిగఁ బ్రజాభివృద్ధి శుభారంభము లొదవు నిద్దియబ్బురమె వృషా! 32
- ఆ. సత్వమూర్తి ధర్మసంరక్షకుఁడు కల్కి, యిలను నవతరింపఁగృతయుగంబు
వచ్చు నపుడువుట్టుప్రజ సాత్వికులు ధర్మ, నిరతు లధికభక్తిపరులుకృతులు

కం. ఆమంగుడు సూర్యుడు

ప్రమనము వృష్టిమిని నేక + రాకె నేక

లమునఁ గలిసిచొత్తు రపుడ

విమలాత్మా ! కృతయుగ ప్ర + వేళ మెఱుంగుమీ.

55

ఆ. చంద్రమార్కవంశ + సంభవుల నతీత, వత్తమాన భావి + వార్ధివేంద్ర

చరితములనఁ నీకుఁగఁజేయవలయుఁ జెప్పి, నాఁడ వింటివిగడఁగఁగవఁదేవ్య ! 55

తే. సీ వరీక్షిన్న రేంద్ర ! నీ + యుదయమైన

సమయమాది నందాభిషే + చనముదాఁక

నీనడిమి కాలమును గణి + యింతమేని

వేయునూఱును బదునైదు + హామనము ! 56

56

ప. రాజేంద్ర ! యాకాశింబునఁ బ్రాగ్గ్రశకలూకారంబుననుండు సప్తరి
మండలముం దగ్రస్థానీయుండు మరీచి. వానికిఁ బశ్చిమమున సభార్యుండు
వసిష్ఠుండు, వానికిఁ బశ్చిమమునఁ గొంచెముపైగా నంగిరసుండు, పిదపఁ
బశ్చిమముగాఁగల చతురశ్రతారాచతుష్కమం దైశాన్యమున నత్తి,
వానికిఁ దక్షిణమునఁ బులస్త్యుండు, వానికిఁ బశ్చిమమున బులహుండు,
వానికి నుత్తరమునఁ గ్రతువు నుండును. ఇట్లున్న యా ఋషిమండల
ముదయించునపుడు పూర్వమున నే యిరువురు ఋషులు కనబడుదురో

1. వక్రమృదుల పుడదైదువందలను. అనియు పదవలసియుండును. "అపభ్రంశవోజస్య యావ
స్మిందాపభ్రంశం. పితృష్టానామగ్రం తు శతం వందనోత్తరమ్" అని వాసిష్ఠాద్యై రెండు ప్రబంధం
గలదు. 'కాని ఏకవర్షంబునందు క్షేయం వందలదుత్తరమ్' 1050 అని యొకపాఠము, 'ఏకవర్ష
సహస్రంబు క్షేయం పంచశతోత్తరమ్' 1500 అని మరొకపాఠమును గలదు. ఇందీపాదమే సమంజస
మనిపించునన్నిది. పీఠికః సవమస్కంధమున 22 వ అధ్యాయమునందర "అపి మాగధరాజానాంవివో
యేనదామితే. 45 ధ్వే. భవిష్య సహదేవస్యమాధ్యాయః ... 48 ధ్వే. "అని ప్రారంభించి పరీక్షిత్తుమకాల
మందలి జరాసంబునునుడుగు మూర్తి మొదలుకొని 20 మంది రాజులకెన్ని "పరేవా ర్హస్తాశ్చాపాః
ధావ్యాస్వాహవప్రవాః" 3 స్కం. 22 అ. 49 ధ్వే. అనియు, మువ" వందలవ్యక్తకాశమ్. అష్టప్రం
త్తరశకంధోక్ష్యం పృషో మృహః. 12 స్కం. 1 అ. 3 ధ్వే. అనియు, మదక "తైలదాగపితైవైతే.
షష్ఠ్యర్ధరశతక్రయం, సమాధోక్ష్యం పృషోమి 12 స్కం. 1 అ. 4 ధ్వే. అనియు గలదు. కాన దార్ద
ద్రుడు 1000 ప్రవృత్తులు 138, తైలదాగులు 360 మొత్తము 1498 పండ్లు నందాపభ్రంశముదాఁక
వచ్చును. కాన 1115 పాఠముకాని, 1050, పాఠముగాని సరివనదుగదా. 1500 అనిననే సరివనను,
మరియు "యాదా యవస్థిరోరాదా శతప్రస్థే ప్రస్థితః తదాపి పురయః ప్రాపుర్యహః" అనియు "వైయా
స్యంతి యదాపైతే పూర్వాపాదం మహాయః. తదా నందాశ్రవ్యధ్యక్షకిలిర్హస్థింగమిష్టర్" అనియు
గలదు. కల్యాణినిసప్తమలు మమయందుండి నందాభిషేచనమునకఁబూర్వాపాఠమువచ్చిరి. కాన ఋషుల
మానముచే జూచిన 1500 పేర్లును. సప్తర్షి చొక్కొక్క నక్షత్రమున స్థలముగా 100 పండ్లుండును.
"తేన సప్తర్యాయాక్తా స్త్రీప్రంత్యర్థకంవృణామ్" అనియుగలదు. ఈ విషయమై చాల మతభేదములు
గలవు. 3. తే. నదీంపర్లి జగన్నాథరాపుగారి "అంద్రమహాసామ్రాజ్యము" చూడఁడు.

వాసల పడినను సుగ్రాతరచన దక్షిణముగా పువతజానస్థితము యే నక్ష
త్రము గన్పట్టుచుండునో యీ నక్షత్రమునందు నున్న లుండిరని గ్రహింప
వలయు. 37

కం. ఈఋషు లేడుగు రొక్కొక, తాగ నరులమానమున శ తమితాబ్దంబుల్
రారాజిల్లుదు రిప్పుడు, నీరలు మఘముందుఁ గలరు తివింబెన్పచాలా! 38

కం. నాగాయఁబండు సుశ్రోదారుఁడు కృష్ణుండు శౌరి తిత్తాత్మరి దివిం
జేరెక దుస్సహకలి భువి, జేరెక దాప్త్యాలు ప్రజల తిజేరె న్నవతీ! 39

కం. ఎంతవఱకు శ్రీకాంతుఁ డ, నంతాకుచనీమఁ బాద తిసలిసము లిడెనో
యంతవఱకుఁ గలిపురుషుఁ డ, నంతా శాంతికిని జాలఁడయ్యె సరేంద్రా! 40

ఆ. దైవమానముననుద్వాసనాబ్ధితప్త్యై, శ్రావణంబు నేలఁ తిగలివిభుండు
సప్తఋషులు మఘనుఁజరియించునప్పడేపు సమిలంతుఁ గాలుఁ మోపియుండె

కం. మునులెవుడు మఘవిడిచి క్రతు
మునఁ బూర్వాపాథఁ గలియఁ తిబోదు రవును సం
దనరేంద్రులు మొదలుగ ను
బ్బునఁడగు కలిఁ బట్టఁబగ్గ తిములు లేకుండుక. 42

కం. శ్రీకృష్ణవరబ్రహ్మము, వైకుంఠము చన్నదినము తిపగలనె కలి యీ
లోకమ్మునఁజేరె ననుచు, వాక్కిందు పురావిదులు ప్ర తిభావనిధానా!

తే. తత్కలి సహస్రదివ్యవ తిత్సరములుం ద
దంశ సంధ్యలు ద్వికతది తివ్యాబ్జములును
నరుగఁ గలియుగంబంతమా తిసవల నరుల
యాత్మలలరారఁ గృతయుగం తిబడుగు వెట్టు. 44

- తియు గ ప్ర మాణ ము లు -

వ. అనఁ బరీక్షిన్నరేంద్రుండు విసయంబుదోస మహాత్మా! యుగప్రమాణ
దివ్యాబ్దాదుల మఱొకసారి యెనుగ్రహింపఁగోరెద సన శుకయోగీంద్రుం
డిట్లనియె. రాజా! విను ముకమనుష్యవత్సరము దేవతలకొకదినము.
మూడువందలయఱువది మనుష్యవత్సరములు దేవతలకొకసంవత్సరము.
వంద్రెండువేలదేవతాసంవత్సరము లొకదివ్యయుగము. ఒకవేయి దివ్య
యుగములు బ్రహ్మకొకపగలు. బ్రహ్మపగటిలోఁ బదునల్వారు మనువు
లగుదురు. ప్రతియుగమునకును యుగప్రారంభమున సంధ్యయు, యుగాంత
మున సంధ్యాంతములు నుండును. సంధ్యాసంధ్యాంతములనడుమ యుగ
ముజ్జ్వలమైయుండును. దివ్యమానమునఁ గృతయుగమునకు సంధ్యాబ్జములు

నాలుగునూతులను పుట్టగఁద్రమాణము. నాలుగువేలును సంధ్యాంశములు నారాశక్తియొక్క మొదలైన నలుగురియొద్దనుండవలె దివ్యాబ్జములుగలది దృఢముగను. తేనెనీ మహాసంపదలసంస్థయు మూడువేలుయొకవేలుగలదు. మూడునూతులసంధ్యాంశములు కాఁగా ముప్పదియూతులనుండవలె దివ్యాబ్జములుగలది త్రేతాయుగము. ద్వాపరమునకు రెండువందలుసంస్థ రెండువేలు యొకద్రమాణము. రెండువందలుసంధ్యాంశములు కాఁగా ముప్పదివేలుగలది దివ్యాబ్జములుగలది ద్వాపరము. కలియుగమునకు పంచవేలుగలది దివ్యాబ్జములుగలది కలియుగము. ఇట్లు నాలుగుయుగములద్రమాణముల సంధ్యాంశముల దివ్యాబ్జములు. మఱియు

కం. తమతమ కర్మముల కశ. శుభముగా ఫలములనుగుఱవఁనానావిధ భూతము లొదవును యుగసంస్థలఁ, గ్రమముగ సంధ్యాంశములనుఁ ప్రమమచు నుండున్. 46

కం. యుగసాధారణకర్మం. బగవదు సంధ్యాంశసంస్థఁ లందు, విశేషం బగు ధర్మము జ్ఞానభాగముగ, యుగకాలంబందుఁ ద్రుష్టఁచుండు నరేంద్రా!

శే. ఉచ్చ నీచాద్యవస్థలే యోజ, రాజ
వంశమునకుండుఁ దక్కినకీర్తనములకుఁ
దద్విధమె “యదా రాజా త యథా ప్రజా”య
టన్న నుడిలేదె! ప్రతియుగ ఁ మందునిట్లే. 48

కం. చనిరి మహాత్ములు స్మృతములు
తనువులువిడిచి, మిగిలినది య తనయాచికమా!
ధనమా? రాజ్యమ? యెయ్యది?
యనువసుకీర్తి యొకఁడేను య మాస్థిరనిలిచెన్. 49

ఉ. ఈవగిది స్మృతాలకుల యెల్లఁ గలి స్మశియించి పోవఁగా
భూవవరేణ్యుఁ డిందుకుల యముఖ్యుఁడు శంతనుసోదరుండు డే
వాపియు, భానువంశజుఁడు యభవ్యగుణుండుమరుండు యోగవి
ద్యా పరిపాకశక్తియుతు యలై వసియింతు కలాపమ న్మరిక. 50

ఉ. వారుభయుల్ మహామహులు యవారిజనాభుస్సత్త్వజేసి వి
ద్యారుచిరాత్ములై కలియు యగాంతమునక బృథివీతలంబునం
జేరి సమస్తధర్మముల యచేతను వర్ణము లాశ్రమస్థితు
లీర నొనర్తు రెప్పటివలెన్ బలుతావుల బోధసేయుచున్. 51

వ. ప్రతియుగమ్మున నీశ్రమయోగమ్ముననే ప్రాణులందు ధర్మము ప్రవర్తించుచున్నది. 52

కం. నానుడివిన నుచుపనిధర, తేనాథులు మమత భూమి నెలకొల్పి తుడికాదాని ధరవిడిచి మరణా. నీనులగుచుజనిని వింటు నీధీరవరేణ్య! 53

శే. రాజనామ మొందిన శరీరమును దుదకు
బాడినయె యుగయో యగుఁ జూడనిట్టి
యంగమునకమా యితఁడు ద్రోహములు సేసి
నిరయమొందు, నాత్మహితంబు నెఱుంగలేక. 54

శే. ఈయఖండ భూమండల మేలినారు
నాదుపూర్వులు, నేడునే నేదుచుంటి
నెల్ల నాసుతుండునువయి నీమనుమడు
నిట్లు మద్వంశ్యు లేతడ రీధరితి. 55

కం. అని ధరపయి మమకారం, బును భౌతికమైనకామము ముపయి సహాముక్త
గనుకని నిల్చి తుదకురెం, టి నిలాకాయమ్ముల నిన్వ డిచి చనిరివృత్తుల్. 56

ఆ. బలవరాశ్రమముల ననుసరించి, రాజులందఱు ధరాబిడోజ!
భూరికాలవేగమున గంధమాత్రావ, శిష్టులగుడు సేమిచేసెనాడు. 57

వ. అని శ్రీశుకయోగీంద్రుండు వాక్రుచ్చెను. 58

ఇది ద్వితీయాధ్యాయము - సమాప్తము

తృతీయాధ్యాయము

కం. సాధీయో భవదంఘ్రా, రాధకతా ప్రయతధివణ నరాజులినత
త్సాధుద్భు వితతి యాధి, వ్యాధులఁ దలఁగింపవయ్య! నారహితనాథా! 59

వ. 1 దేవా! యవధరింపుము. శ్రీశుకయోగీంద్రుండు పరీక్షింపఁ ద్రునితో
నిట్లనియె. భూదేవి తనను వైవస్వతమున సీతావన దహతహవడుచున్న వృషా
లురంజించి యిట్లుపరిహసించును. 2

—* శ్రీశుకుండు భూమిగీతనుపదేశించుట *—

శా. భూమినాథులు మృత్యుహస్తమునఁ గీర్తించుచు తదశంబునీ
భూమిశుల్ గనలేక నన్ను గెలువం బోరాటముల్ సేయుచుం
ద్రేమందుక! భరిరే! మహారగమొకం జేఁకారి, తక్కువగుచో
నామండుకము మక్షికం దినఁగ జిహ్వగ్రంబునల్లార్చెడిక. 3

- ఆ. భలిరే ! నీటిబుగ్గ పాటియైన కళేబ
రమ్ముమీఁద నమ్మ ప కమ్ముపెట్టి
కామములకుఁ దోడరు ప్తావతుల్ బుధులైన
నేమి వారియాన ప లెల్లవృథలె. 4
- ప. ఎట్లన,
- కం. తొలతక వడ్డనమ్ముం
గెలుతు మవల రివుబలంబుఁ ప గేరించివడిక
బాలియింతు మంత మంత్రా
దుల నృపునహితముగఁ బట్టు ప దుము కడిమిమెయిక. 6
- ఉ. పిమ్మట రాజధానిని బ్ర ప వేశమొనర్తుము, పారవర్గము
స్కమ్ముక లోనుజేసికొని ప నేతలమయ్యెడ, మిట్టు లభిరు
ద్ధ మృగలమ్ము భూతలముఁ ప దాల్తుము బాహువులం దటంచు భా
వమ్ములఁగోరుచుందురు నృ ప పాలరు గొంతెమకోరికల్ సదా. 7
- కం. ఇట్టులు గోరుటకానీ, కట్టెదుట నోర్చుదెఱచి ప కబళింపఁగ ను
న్నట్టి తమమిత్తిరూపుం, గట్టా ! కనలేరు పీరి ప గన జాలియగుక. 8
- ఉ. అంబుధివేష్టితైతదభి ప లాపని శల్చియు నంతఃబోక ద్వీ
వంబులఁగూడ గెల్తుమని ప బాహుబలంబున నభిజొత్తు ర
బ్రంబగు పీరిఁగన్న నవు ప రా ! ప్రబలేంద్రియజేతలయ్య మో
క్షంబును గోర కీగతి న ప కా శ్వతరాజ్యము గోరుటేమికో ? 9
- ద్విపద. ఇంద్రియజయమున ప కిదియటె ఫల మ
తంద్ర మసంబునఁ ప దామేలకనరొ ? 10
- కం. దేనిని మనువులు మనుగం, తానము శల్చి యవల న్న ప దలి చనియో య
ద్దానికయి వసికిమాలిన, యానరవతు లేలపెనఁగు ప లాజెదరొ ? యనిక. 11
- ఉ. నాకొఱకై నుమీ పితలు ప నందను లన్నలు దమ్ములొండొరుల్
బాకులు బల్లెముల్ గొని త్ర ప పారహితాత్మకతాచుఁ జంపుకో
మాకలు గట్టుచుం ద్రిదియుఁమోహమొ ? మాధ్యమొ ? కాననే బుధుల్
వాగొనుచుండ్రు తేండ్రకు ధృ ప వంబుగ నారకమబ్బునంచొగిక. 12
- కం. ఈధరయెల్లను నాదే, వై ధేయా ! నీదికాదు ప వాగకు మనుచుక
గ్రోధములఁ బరస్పరము మ, హీధవు లనిఁ జంపి చత్తు ప రీనాకొఱకై. 13
- ప. పృథుండుఁ బురూరవుండు గాధి నహుమండు భరతుండు నర్జునుండు
మాంధాత నగరుండు రాముండు ఖట్వాంగుండు ధుంధుమారుండు

రఘువుఁ దృణబిందుండు యయాతి శర్యాతి శంతనుండు గయుండు భగీ
రథుండు గువలయాశ్వుండుఁ గత్తుండు నైవళుండు నృగుండు నాదిగాఁ
గల మహారాజులను హిరణ్యశివుండు వృత్రుండు రావణుండు నముచి
శంబరుండు భౌముండు హిరణ్యాక్షుండు దారకుండు నాదిగాఁగల దైత్య
దానవులును నాకీశ్వరులై యుండిరి. 14

కం. వీరందఱు నిఖిలవిదుల్, సూర్యుల సర్వజయు లతితుఁ ఁ జామి నాపైఁ
నూరిమిని నిలిపి సరథ, శ్రావణహతు లగుచు మెలఁగి ఁ యవలంబనరే? 15

కం. ఇలవై శాశ్వతముగ వీరలు నిలువఁ గలిగిరే? స్ఫుఁ రద్విషయ సుఖం
బులఁ దమిదిటక ముచు నీ, గలఁ గొంపోయెఁగదె కాలిరా జదయుండై. 16

పం. అని భూదేవి పలికెడిది. రాక్షసా! యూహాగీతాసారం బెఱుంగుము. 17

శా. ముల్లోకంబుల కాత్మోర్తి లతిగాఁ ఁ పుష్పాధికామోద సం
వల్లాభం బొనఁగూర్చి చన్న ధనిఁ ఁ పాలావలీ సత్కథా
వల్లుల్ జ్ఞాన విరాగితా సమధిక్తఁ ఁ శ్వర్యంబులం గూర్చు నం
చుల్లేఖించితిఁ బరమార్థ్య మిటలేఁ దుక్తార్థటం బుతయుక్. 18

ప. మఱి వ్రుఱుపాదేయంబైన పరమార్థం బెన్ని యందువా! విను. 19

ఉ. ప్రాకట భక్తితత్పరులు ఁ పాడుచునుందురుగా వ్రుఱువున
స్వీకృతవాఁబులై యశుధ ఁ బృందము డిందఁగఁజేయు నుత్తమ
శ్లోకగుణానువాద మెద ఁ లో నమలంబగు కృష్ణభక్తినిం
గైకొనఁగోరి దాని వివఁ ఁ గావలె నన్నియొమార్లు నిత్యముక్. 20

కం. ఈలీల స్మిరతము శ్రద్ధాశువగుచు హరికథా ను ఁ ధాపూరమ్ముం
గ్రోలఁగఁగ్రోలఁగఁ బొడముం, బాలిశుఁకుఁగూడ గాథఁభక్తిమనమునక్. 21

ప. అనినం బరీక్షిన్న రేంద్రుం డిట్లనియె. 22

—* యుగధర్మ నిర్వచనము *

కం. కలియుగమునఁ గలిదోషం, బులు మిక్కిటముగను బెరిగిఁపోవఁదొడఁగ లో
కులు వాని నేయుపాయం, బులఁ దూలించెదరొ! తెల్పుఁమునిజనతిలకా! 23

కం. యుగముల యుగధర్మంబుల
మొగిఁ గల్పప్రళయ మాన ఁ ములఁ దెల్పఁగదే
భగవత్సూరూపమగు కా
లగతిం దెలిసికొనఁగాఁ దలం పుడయింఁచె. 24

ప. అనవుడు శ్రీశుకయోగిం, దుండిట్లనియె. 25

తే. శృతయగమున జనులు ధ * పితృ శత్రు
మును దయా తపో దానము * లనెడివాల్లు
పాదములుగల ధర్మము * గాదరమునః
గనుక వార లాత్మారాము * లనఘమతులు 16

తే. సర్వభూత మైత్రీయతుల్ * శాంతిపరులు
దాతులు తితిక్షువుల్ శృపా * పంతులు సమ
దర్శకులు తుష్ట లాత్మవి * ద్యావిమాన
కలితులై కజచు * క్రేమ * ను లగుచున్నాడు. 27

తే. త్రేతయందు ధర్మాంఘుల * రీతిలోన
మెల్లఁగాఁ దురీయాంశము * పొల్లవోవుఁ
దొడరి యస్మతి హింసలు ననం * తోష విగ్ర
హము లనెడి యధర్మాంఘు * లిమ్ముకొనగ. 28

వ. ఇట్లు లనత్యంబుచే నత్యంబును, హింసచేదయయు, ననంతోషంబుచే
దవంబును, విగ్రహంబుచే దానంబును, నాలనయంతం బడంగఁ ద్రేత
యందు మూఁడువాదంబులు ధర్మాంబుఁ దెలిసి. అప్పుడు క్రియా తపోనిష్ఠులు
నాతిహింసలు నవిషయలుభ్యులు ధర్మార్థకామవరులు ఋణాదిత్రయా
నివృణులు నై ప్రజలుందురు. అందు బ్రాహ్మణు లధికులై వెలింగెదరు. 29

తే. ద్వాపరమున నధర్మపా * దముల బలిమి
ధర్మపాదములు సగము * త్రాడువడెడి
నవుడు జనులు తీర్తిప్రియుల్ * యజ్ఞ కర్త
లధ్యయనరతులుం దృపు * లాఘ్య లభివః 30

వ. వారియందు బ్రాహ్మణక్షత్రియు లధికులైయుందురు, 31

కం. కలియుగమున ధర్మమునం, ఘ్రులుమూఁడు నశించెడికిగలు నొకయడుగే;
కలియంతమునకు నదియుం, బొలియు నధర్మాంఘు లొక్క * మొగింగబలింపక.

తే. అపుడు జనులు దురాచారు * లధికలుభ్యు
లతిదరిదు లకారణ * హితులు నిర్ద
యులును నిర్భరతృష్టాళు * వులును నగుదు
రందు సూద్ర కైవర్తాదు * లధికులనఘ! 32

వ. అనవుడు పరీక్షి స్మరవరేణ్యం దేవంభూత యుగ వైషమ్యమ్మునకుఁ గారణ
మృదున శ్రీశుకమహర్షి యిట్లనె. 34

(1) మహాకాలా అని దొందై ప్రతిరోదుండ "మహాకాలా అని వావిల్ల ప్రతి.

(2) దృప్తా; అని వావిల్ల ప్రతిరోదుండ "హృష్టా" అని దొందై ప్రతి.

సీ. జనులందు సత్త్వం + జస్తమంబుల నెడి, మూడుగుణమ్ములు + పాలుచుచుండు
సరగ సయ్యవి కాలగంఠోదితమ్ములై, మనమందుఁబర్యాచుముననుదిరుగు,
నట మనోబుద్ధింద్రియములు సత్త్వమున ప, ర్తివ జ్ఞానతపంబులింపుగాగ
నుండు సయ్యదే కృతశ్రముగమా; రజోగుణ, మందు వర్తివధిధర్మార్థకామ

శీ. ములను మిక్కిలి యభినుచి + కలుగు నదియె
తేతి; మఱి రజస్తమములం + దిరుగలోభ
కపట మాన మత్సర వృత్తి + కామ్యకర్మ
పరిత లొడవెడి సయ్యదే + ద్వాపరమ్ము.

35

తే. సృవప ర్ణ్య! మనోబుద్ధు + లింద్రియములు
తమమునంగుల్క- హింసన + దైన్య నిద్ర
లసృత శోక మోహ భయ మా + యాలసత్వ
ములును సంభవించెడి నదే + కలియుగమ్ము.

36

-+ కలియుగమందలి ప్రజల స్థితిగతులు +

ప. అదియునుఁగాక

37

కం. కలియుందుఁ బ్రజలు మందమ
తులు దీనులు బహ్వశనులు + ధూర్తులు స్త్రీకా
ములు విత్తహీను లగుదురు
పాలతు లసతులై యభేచ్ఛ + ముగ నుండునృపా !

38

తే. బహుళ జనపదమ్ములు దన్యు + బాధితమ్ము
లాగమములు పాపండ మా + ప్యములు ద్విజకు
లములు శిశ్నోదర వరాయ + ణములు మాన
వాధిపతులు ప్రజాభిక్షు + లగుదురెందు.

39

తే. బ్రహ్మచారు లకౌచు ల + వ్రతులు నౌచుఁ
గులవతులును భిక్షాటనా + కలితులగుచు
మఱి వనస్థులు గ్రామవా + స రతులగుచు
న్యాసు లర్థలోలురగుచు + నప్పిషుండు.

40

3. 'యదాకర్మసుకామ్యేషుభక్తిర్వపతిదేహినామ్' అని పొందె ప్రతి. 'యదాకర్మసుకాలేషుభక్తిర్వపతి
దేహినామ్' అని వావిళ్లప్రతి. యదాధర్మార్థకామేషుభక్తిర్వపతి దేహినామ్' అని గోరఖపురప్రతి.

- ఉ. పొట్టిగనుండుమేను నొక ధీ పూటక్షజాలద కండెడన్నముఁ
గట్టుకపోయినంత వజ్ర ధీ కడ్పుఁగల్గు సతంబు నోరికి
స్పట్టని వల్కులూరెడిని ధీ నాన యెసంగదెడంద మోస పెం
గట్టిడిచేత కల్ల చలి ధీ కత్తెలుగా కలియందు నెలకుఁ. 41
- తే. వర్తకులు యుద్ధులై మోస ధీ వాటిలంగ
సలుపుదురు క్రయవిక్రయం ధీ బులను మఱియు
నెల్ల రవిపత్నీలం గూడ ధీ యుల్లకంబు
వార్తఁ గైకొందు లెస్సయన్ ధీ భావముంచి. 42
- ఉ. విత్తవిహీనుఁడేని వృధ ధీ వివతి యుత్తముఁడైన వీడిపోఁ
జొత్తురు సేవకల్ మఱొక ధీ చోటికి; తేండ్లును వెళ్ళఁగొట్టుచుం
ద్రుత్తముఁ గాలునే బెడద ధీ నొంది క్రియాక్షముఁడైన భృత్యునిఁ
మిత్తిఁ దోలి పెట్టుదురునీచులు పా లుడుగంగ గోవులఁ. 43
- తే. కట్ట! తల్లిదండ్రులను దోఁ ధీ బుట్టువులను
జ్ఞాతులను వీడి సారత ధీ సాహృదమున
దారవంకవారల మాట ధీ గారవింత్రు
స్త్రీవశంవదుల్ నరులేమి ధీ చెప్పవాడ? 44
- ఉ. కావులు గట్టి పెంజడలు ధీ గైకొని కొబ్బరిగిండ్లి దండముఁ
వానిఁదాల్చి గద్దియల ధీ భాసిలుచున్ యతి వేషధారులై
కోవిదులట్లు ధర్మములు ధీ గూడ వచించుచు నెఱ్ఱలయ్యు నీ
జీవితోఁ బ్రతిగ్రహము ధీ సేయుచు గాలముపుత్తు రంఘ్రిజుల్. 45
- కం. వానలులేమిఁ దుర్భిక్షానీకము వొడముట న్ని ధీ రన్నావనిలో
మానవు లభిభీతి సతము, నానాకష్టములఁజిక్కి ధీ నలుగుదు రధిపా! 46
- తే. తాల్పఁ గుడ్డముఁ దినఁ దిండి ధీ త్రావనీరు
పండ నిల్లు పెట్టక సొమ్ము ధీ పైకేదాన
మక్కటా! యేదియును లేక యవని జనులు
తిరిగెదరు పితౄచమ్ముల ధీ కరణఁ గలిసి. 47
- ఆ. చిల్లిగవ్వకైన ధీ జెలిమిని దిగనాడి, చొచ్చి జగదములకు ధీ సొంతవారి
నైన చిల్లుమార్చుచక్కటా! స్వప్రియ, ప్రాణములనుగూడఁవడలుచుండు. 48
- చం. తమపయి నాసవెట్టుకొని ధీ తాము గడించినదిచ్చి యెన్నిక
వ్వములనొ పొందు చెల్లా తము ధీ సాకిన తల్లిని దండఁ గాలవే

గమునను వృద్ధులై నవసి + కన్నులుగాననివారి నక్కటా !

కొమరు లనాదృతిం గగరి + కొట్టుమఁ బోవణచేయరెంతయ్యున్. 49

వ. మఱికొందఱు, పిత లెంత యనుకూలమతి ననుగరించుచున్నను 50

కం. కొడుకులు వ్రయోజకులగుచుఁ

గడకంట నె కనరు మాట + కత యింక నేలా !

కడుపునకును శిశ్నమునకుఁ

బడిచచ్చెద రెవ్వ రెన్ని + పలుకుచునున్నన్. 51

చం. తనయులఁ జూచి తండ్రులును + దండ్రులఁ జూచి నుతుల్, గృహీతతా

వనితలఁజూచి భర్తలును + భర్తలఁజూచి స్వకీయదారలున్

ముసమునలాడుచుండు రొక + పోబడిఁబోవ రొకభృకభృతో

గినుకను వాదులాడుచును + గేరడమాడుచునుండు రెప్పుడున్ 52

కం. కలిగోన సరులు పాపం,డ లుప్తబుద్ధులయి కొల్చు + టకుఁ బూనరు శ్రీ

విలసితవత్సున్ దానవ, కులభత్సున్ నీరచాత్సు + గోద్విజ రత్సున్ 53

తే. ఆతురుఁడు మరణమునందు + నతఁడు జాటు

నతఁడు పతితుం డవశతచే + నైన నెవని

నామము స్మరింపఁ గర్మలం + ధములు తొలఁగి

పరమగతి గల్గు వానిఁగో + ల్వదు జనంబు. 54

వ. ఇది కలిజనంబుల నడివడి రాజా ! ఇత గలి నిస్తారోపాయంబు వినుము

ఏతత్కలికృత ద్రవ్యదేశాత్మ సంభవంబులగు దోషంబులనెల్ల భగవంతుం

డైన పురుషోత్తముండు చిత్తస్థుండై పరిహరించును. 55

ఉ. కావున గోపబాలుని జ + గజ్జన రక్షణకేలిలోలుని

భావమునందు నిల్పినను + భక్తిని బాడిన నాదరించినన్

గోవెలకేగి కొల్చినను + గొండొకవిన్నను వాని కోటిజ

న్మావలి సంచితాఘ నిచ + యంబుల శ్రీహరి కాల్చి వైచెడిన్. 56

తే. అన్యలోహముల్ కలియట + నైన కొఱత

వన్నెబాపి పెన్నిగిచ్చుఁ బసిండికనలుఁ

డన్యవాంఛలచే నైన + యఘముఁ బాపి

పూతముంజేయు బుధమతిం + బొలసిశౌరి. 57

ఉ. మానస సంస్థితుండయిన + మాధవుచే నగుశుద్ధి విద్యలం

గాని తపోఽనురోధములఁ + గాని సుమైత్రినిగాని తీర్థవా

స్నానన శుభవ్రతంబులను + సల్పినఁగాని జనంబుసేసినం

గాని విహాపితంబులను + గాని లభింపద వేయునేటికిన్ 58

- కం. కావున సర్వవిధంబుల, నీ వపహితముతిని హరిని † నిల్పుము దీనిం
గావించిన మృత్యుడవుగాఁ, నైవసముగు నీకుఁ బరమ † గతి మరుజేంద్రా !
- కం. మరణించునప్పుడు పరా, త్వరు పాదాంభోజములను † ధ్యానముసేయుకా
వరడుఁడు సర్వాత్ముడు స్వ, స్వరూపము నొసంగి ప్రోచు † వానింగరుణా
- కం. కలి సర్వదోషములకు, నిలయమయిన నందోకండు † నిలిచె సుగుణముకా
జుజాక్షు కీర్తనంబే, కలిగించుం బంధము కై † కల్యాణంబుకా. 61
- కం. కృతయుగమున ధ్యానంబుల, వితానములఁ దేతయందు † వివిధరసర్యా
తతి ద్వాపరమునఁ గల్గెడి, గతి కీర్తనమాత్రమున నాకలిలోఁగలుగుకా. 62
- ప. అని శ్రీశుకుండు పలికి నిమిలితాక్షుండై 63
- కం. శ్రీవత్సలాంభనా ! శౌరీ ! పసమాలీ ! ముకుంద ! † కృష్ణా ! శ్రీరా
ధా ! విశ్వంధర ! కేశవ !, గోవిందా ! చక్రపాణి ! † గౌను మన్నతులకా
వాది కం. పసమాలీ ! పరదాయక !, పసజాక్షా ! వాసు దేవ ! † వైకుంఠా ! వా
మన ! వామదేవమిత్రా !, పసజోదర ! పజ్జివితర ! † పంకసమధవా !
తలకట్లకం. పరమపురుష ! మాధవ ! సుర, పరప్రసాదహంతరంగ ! † భవభంగ ! మహా
సురమర్దన ! త్రయ్యంత, స్ఫుగర్చిదశ్వయ ! ముకుంద ! † శుభకరహృదయా !
- ప. అని నృపునితోఁగలిసి శ్రీశుకుండు నామసంకీర్తన మాచరించెను. 67
- ఇది తృతీయాధ్యాయము సమాప్తము

చతుర్థాధ్యాయము

- కం. కర్మ జ్ఞానేంద్రియముల, నిర్మలమానసము బుద్ధి † నిం జిత్రము నం
తర్మహితాహంకారము, సర్వలి నంటకవెలుంగు † హరిహరనాథా ! 1
- ప॥ 1 దేవా ! యవధరింపుము. అంత శ్రీశుకయోగీంద్రుండు పరీక్షిన్నరేంద్రు
నితో నిట్లనియె. రాజా ! యుగధర్మముల నుడివితిని. హరికీర్తనంబునఁ
గలిదోష నివర్తనంబగునని పలికితి. నింక నీయడిగిన కల్పవ్రళయంబులం
గూర్చి వక్కాణించెడ నాలింపుము. పరమాణువు మొదలుకొని ద్విపరా
ర్థము తుదిదాఁకం గలకాలమును నొడివితి. మఱియు వినుము. 2

- † దైవందిన కల్పములు -

- కం. యుగములునాలుగుఁగూడిన, పగునొక్కమహాయుగము సహస్రమితమహా
యుగములు చతురాస్యనకొక, పగలగు, దైవందినమనఁ † బహుకల్పమిదే 3

వ. బ్రహ్మకును మాసంబునకు ముప్పదిదినంబులు. దినమేకల్పము. వానినివిను. మొదటిది శ్వేతవరాహకల్పము. ఆవల నీలలోహిత, వామదేవ, రాధం తర, చారవ, దేవ, బృహ, త్కందర్ప, స, త్యేకాన, తమ, స్పృశస్వ, తోదాన, గారుడ, కౌర్మ, నారసింహ, సమా, నాగ్నేయ, సోమ, మానవ, తత్పురుష, వైకుంఠ, లక్ష్మీ, సావిత్రి, ఘోర, వరాహ, వైరాజ, గాఢీ, మహేశ్వర, పితృ, కల్పంబులు క్రమంబుగా ముప్పది కలవు. 4

కం. దైవందిన కల్పంబున, క్షౌర్యాధులు వదునలువురు + మనువులు వరుసగా క్షౌర్యేలుచునుండురుచతు, రాసనునకుఁ బ్రాద్దుగ్రంథఁనదె ప్రలయమనఁ

-+ నైమిత్తిక ప్రలయము +-

కం. జననాయక ! నైమిత్తిక, మనఁ బ్రాకృతికమృతంగ + నాత్యంతిశమం చన నిత్యమునాఁ బ్రలయం, బురు నాలుగు తెఱఁగులుగ నీవు న్నాగింక 6

కం. రాతిరి యగుడుఁ బరుండుక ధాత, యది నిమిత్తమున నేనైమిత్తికమఁ భ్యాతిప్రలయమునకొదవె, రాతిరిమానమునుబగటికిఁ క్రమముననుండు. 7

తే. ఆత్మసాత్కృత మొనరించి + యఖలవిశ్వ మబ్జభవుడు శ్రీనారాయ + ణాత్మకఁడయి యయ్యవంతాసనమ్మున + యందుఁ బండి హాయిగా నిదురించెడి + నాత్మరేయ ! 8

వ. ఈ ధాతృ నిశాకాలంబును జతుర్ముగ సహస్రప్రమాణంబు కావున సంతకాలము కడచన్మపిదవఁ దెల్లవాటును. ఆపుడు బ్రహ్మ మేల్కొని మతల సృష్టికిం గడంగును. బ్రహ్మదేవుని దినాది సృష్టికల్పము, దినాంతము ప్రలయకల్పముగదా. అవ్వీధి నవ్వీధి దివరంబులు గడచుచుండును. మూడువందలయలువది దినంబులు వత్సరం బనులెక్క నాదేవునకును నూతేంద్రియవు. ఆ నూతేంద్రియవునకుఁ బరమనిసంజ్ఞ. కాననే యేఁబదివత్సరములకఁ బరార్థసంజ్ఞ కలదు. ఇపుడు ప్రధమపరార్థము గడచి ద్వితీయపరార్థమునం బ్రధమదివసము ధాతకుఁ గడచుచున్నది. 9

—* ప్రాకృతిక ప్రలయము *—

తే. అజనకుం ద్విపరార్థాయ + వరుగఁగా నే మహా హహంకార పంచత + న్నాత్రములను ప్రకృతిగ ప్రకమ్మురు గాల + పశేతనఁగఁ నందువలన బ్రహ్మాండ ల + యమ్ముజరుగు. 10

వ. ఈ సప్త ప్రకృతిలయనిమిత్తంబున దీనిం బ్రాకృతిక ప్రలయం బందుదు.
అప్పుడు 11

శా. ధన్యాత్మా ! విను నూఱువత్సరము లే † తద్భూతలంబందుఁ బ
ర్జన్యం డోక్క పృషత్తునే విడువఁ డీ † ప్రాణులే జలాన్నంబులున్
సూక్ష్మంబులను దృఢ్క్షుధా వ్యధితులై † చుక్ స్యాంతము లేక య
న్యోన్యమ్ముం గజలించి చచ్చెదరును † మ్మా యానుపూర్వ్యంబుగన్. 12

తే. అంశుమంతుండు పక్షర్యుఁ † డర్యముండు
ధాత విష్ణువు మిత్రుండు † త్వష్ట భగ్గుడు
వరుణుడును బూషుడును వివ † స్వంతుఁ డింద్రుఁ
డనెడి ద్వాదశాదిత్యులై † కృమయి యుండు. 13

తే. అవనియందు దేహములందు † సభ్యులందు
వరలు రసము సంతయును సాం † వర్తకాన్యుఁ
డుగ్ర కిరణమ్ములం ద్రావు † చుండుఁగాని
శ్రమ్యుఁ న్విడువం డంబు † కణ మొకండు. 14

చం. కలగొనుఁ జంఘిచుంఘిమనుఁ † గ్రంధువొసర్చు గదాష్టమాను స
ల్పలసలఁగ్రాగు మొంఘిమొంఘి † సంఠడి బిట్టుగఁజోవుఁ గ్రింఠఁ బైఁ
గళపెళలాడితెల్లు నధి † కంబుగ నూమ్మమురేఁచు పొంగులై
పొలపొలవెల్లువల్ వజ్రుఁ † బో దివిక్ రవిఘృష్టి కంబుధుల్. 15

తే. పైని సూర్యుండు లోవల † బాడబాగ్ని
స్వప్రతాపంబులం జూప † సాగజలధి
కెంతకాలంబు గాంభీర్య † మెసఁగఁజోవు
నిద్దఱ నొకండు గెల్చుట † యెట్లు సెవును. 16

ఉ. ఊటలబాట బీటగిలు † నోటువడుం బ్రహీకాండముల్ సరో
రూటము లూచిపోవు హ్రద † సంఘము లింకును దేవభాతముల్
బీటికలెత్తు నిమ్మగల † పిండు స్వరూపముమాయు సంబుధుల్
గాటికఁ గాళ్ళుసాచును వి † కర్తను నుష్ణ గభ సిఘృష్టులన్. 17

ఉ. తావులులేక కాయములు † దాచుకొనం బ్రవోటి దోరు న
క్రావళి రూపుమాయుఁ గమ † తాస్వయజాతము లీట్లు శాలరా
జీవ తిమింగిలాది జల † జీవు లశేషము నాశమౌను హా !
జీవనముల్ సమస్తము న † శింప నెకం బ్రదుకంగ శక్యమే ! 18

చం. చిటచిటలాడి భూజతతి † చెల్లును సావయవాలయావళుల్
పెటపెట పెట్టిపోవుఁ బృథి † వీధ్ర దృవద్వజ మొక్కపెట్టునన్

బటవట బ్రద్దలై శకల + పంక్తులు నీఱయిసోవు భాస్కరో
త్కట కలు తీర్ణః పుష్పే వివి + ధస్సుట ఘర్ణణసంభ్రమంబులకా. 19

వ. ఆక్షయకాల సమక్షంబునం గర్భసాక్షి యశీ, తాత్పర్యంశు ప్రక్షేపంబుల
జగత్సాక్షి విక్షోభంబు గల్గింప, 20

ఆ. ఎచివక్తు లచట + నే నోభ్యుతేజమ న
చిట్టి మృగంబు లటన + సామృద్ధిలు
క్షుద్రమృగములగతి + సోడికిరా దిట్లు
మిత్రుడే యొకప్పు + శత్రువగును. 21

వ. ఇట్టిచట సాంవర్తకాయండు విక్రమోద్వర్తనంబులం బ్రవర్తిల్లుచుండ
నచటఁ బాతాళంబున నమర్షప్రకర్ష ఘూర్ణమానేక్షణ సంకర్షణ సహస్ర
వక్త్ర) గహ్వర ప్రోద్భూతాసవ్యా బృహద్భూతుం డజ్జ్వల కరాళ జ్వాలా
హోహంబుల నసమర్థసమున నలుదెసలఁ బ్రసరింపజేసి తత్రత్య
కాలవ్యాళాది సర్వప్రాణి ప్రతాన ప్రాణసమీరణ పారణ పారీణుండై
పాతాళంబుఁ గాతాలంబున నిర్మూలంబు గావించి తీవ్రతమ ప్రకంపన
ప్రతాప ప్రేరితుండై యూర్ధ్వంబున కుల్లంఘించి తలాతలంబులొని
దానికి నలాత లక్షణంబు శిక్షించి యుపేక్షింప కాక్షణంబ మహాతలంబు
జొచ్చి దాని నరాతింజోలె నచేతన వితానంబుఁ బొనర్చి మాడ్చి లాఁతి
విలాతియగు రసాతలంబున కశీతలుండై యేలేంచి యచటి భూతంబుల
వితాకువడిచి యాలోకంబు ననాలోకంబుఁ జేసి యతులంబగు సుతలంబు
లక్షించి దానిం గుక్షినిండ భక్షించి వితలంబుఁ జొచ్చి మచ్చరించి
పెచ్చుపెరిగి దానిని విస్మయంబుగ భస్మయంబు సలిపి తలమనుచు
నతలమున కరిగి దాని నతలకుతలముఁగావించి యటనుండి కరంబు
రయంబున భూవివరంబులం బ్రవేశించి పెరిల్లుపెరిల్లున భూఖండంబుల
ఖండంబులు గావించి యఖర్వగర్వంబున మహావర్వత గహ్వరంబులం
దూటి నిండుకొని యుద్దండుండై యొక్కండలపించును బిడలిసేయుచు
ధరణ్యపరితలమున కుడికి యొకదెస సరీసృపప్రభువునట్లు వీరమెయి
త్రాఁకుచు నొకక్రేవ సారంగయూధాధినాథున కుల్లంఘించుచు నొక్క
యొక్క హయంబునట్లు రయంబునం బఱచుచు నొకవైపు గరుడునియట్లు
లెగురుచు నినునిమకబ్బించుచు మరమరలాడుచు భగభగమండుచుఁ దుక
తుకయుడుకుచు సర్వంసహోజ్జ్వలండగుటనో భస్మరేణువటలంబు నెఱపుచు
సర్వతోమూఖాధికుండగుటనో మృశ్యబెట్టుచుఁ బ్రభంజనుండగుటనో నిఖిల
వస్తు విరాళంబు గావించుచు ననంతాకారుండగుటనో యెల్లయెడలఁ దాన
యగుచు నిట్లు చతుర్విధభూతాత్మకండగుటనో యన్నింటిని లోఁగొనుచు

ధర్మరాజునాఁ బిండికృతశబ్దండుగుచు భీముండునా నిర్మథితకీచకుండగుచు
 ధనంజయుండునాఁ గృష్ణవర్తానుసారియుగుచు నకులుండునా వాహశిత్రా
 వర్తనుండగుచు సహదేవుండునా దగ్ధశకనియుగుచు సర్వభక్షుండయ్యు
 బావకుండు లోహితవర్ణుండయ్యు శుది యంటరానివేల్పుయ్యు విబుధా
 న్ముండు నయి యాసాంప్లవిక సప్తార్చి కాళిచేఁ బదార్థజాలంబుల
 గాలించి గాళిగావించుచుఁ గరాళిచే నరాళిలీలఁ గరాళించుచు మనోజవచే
 ననేదిష్ఠగతంబుల ననోకహవడంబులపై వాలి విఁదించుచు సులోహితచేఁ
 గులాచలంబుల విలోకించి యేర్చి విలోలంబులొనర్చుచు సుఘామృ
 వర్ణచేఁ బృథూటజ విభూతి విఘ్నానన మాచరించుచు స్ఫులింగినిచే నభోం
 గణము వెలుంగఁజేయుచు విశ్వవాసచే విశ్వమును సత్వరమొనర్చుచు
 నడరి యెడవక యడుకున నుడికిలించుచుఁ బొడఁగనఁబడని వడుపునఁ బుడ
 మిని వడివడిఁ ద్రసరేణుమయం బొనర్చి తనలోఁ గల్పకొనుచు భుగ
 భుగాయమాన ఘామస్తోమంబులు భీమంబులై ప్రసరింపఁ బటపటాము
 మానంబులై విస్ఫుట విస్ఫులింగపటలంబులు చటులంబులై పెటిలుచుండ
 భగభగాయమానంబులై యరాళకరాళ కీలికామాలికలు పోలికలు లేక
 పెంపారుచుండ సహస్రముఖ ప్రభవ విభవుండగుటనో యజస్రంబు సహస్ర
 ముఖంబుల వ్యాపించుచుఁ గాశ్యప్యాశాపాశము నాశంబగుటనో యాశలం
 బ్రాఁకి భువర్లోకంబు నాలోకించి యేకలంబై దాని నేకీకరించుకొని
 సువర్లోకము నేకటదీపఁ బోకార్చి యార్చి పేర్చి మహర్లోకంబు దాఁకి
 దానిం బోకడనెట్టి జనలోకము సోఁకి వీక మెయి దానికిఁ గాకచావు
 కల్పించి తపోలోకము దూఁకొని దానిఁగాకుసేసి యా సత్యలోకాన్నత్యము
 నసత్యముండేసి యా జంట మొగమ్ములడంట బమ్మగ్రుడ్డుపనంటి నంటి
 యొంటుకొని యొంటరీఁడై పెనుమంటల నెదిరి యొంటమి గెంటంబాలి
 జంటలేక మలయుచుఁ ద్రిపురరక్ష శ్చిక్షణ దీక్షాసదృక్ష రూక్ష దాక్షాయ
 నీక నటలాక్షి ప్రక్షిప్తాశుశుక్షణి సకుక్షిదేశీయుం డగుచు వామ
 నుండఁబోలె బలిబంధనవీరుండై వీరభద్రుండఁబోలె నికృతదక్షాయ
 మ్మాలుండై కాలుండఁబోలె శిక్షి తాగోజపభూతుండై భూతేశుండఁ
 బోలె భూతిపటలాపలిప్రాపఘనగణుండై గణనాథుండఁబోలె నాగాస్య
 ప్రభూత విలాసుండై చెలంగు.

22

శ్లో. ఒక్కదిక్కుకృతానుఁ డిం + కొక్కదిక్కు
 భానుఁ డుగ్రశిఖా కలా + పముల మూడ్చి
 వేయ దగ్ధగోమయ పిండ + విధముగాఁ జె
 లంగు బ్రహ్మాండభాండం బి + లాతలేక !

23

- తే. అంతటఁ బ్రచండ సాంవర్తఁ కానిలుండు
భూరి వేగోద్ధతుండయి పొలసి పొలసి
భంయిభంయిని సుషియుచు ఁ నంద యేండ్ల
కధికముగఁ జేయు వీరవి ఁ హార మనఘ ! 24
- చం. అహరధినాథుఁడోపు ప్రివ ఁ హమ్ము, ఘనాదుల నాడఁజేయు నా
వహమును, దారల నైలవఁ ఁ బర్వెడి యుద్వహ, మిందుఁద్రివ్వు సం
వహము, గ్రహఁళినుఁచెడి వి ఁ వాహము, సప్తముషిన్వరావగో
ద్వహము వరీవహమ్ము, ధ్రువుఁ ఁ బట్టు వరావహ మైశ్యమయ్యెడిక. 25
- కం. సుడిగాలిగ సరిగాలిగఁ, గడువడిగాలిగను మీఁది ఁ గాలిగ, నెదుర
య్యెడిగాలిగ, నడగాలిగ, నడరెడి నా విలయవాయు ఁ వవసీనాథా! 26
- తే. మును విభావనూష్ణాంశువుల్ ఁ పొలయ నైన
భస్మరాసుల నిమ్మహఁ ఁ వాయు వెగచి
తద్రజః కణంబుల మొయల్ ఁ దారి నెల్ల
ధూమ్ర వర్ణాశలితముగాఁ ఁ దూఁగఁజేయు. 27
- కం. అగ్నిమారుతు లీక్రియ, భగ్నముసేయంగ నీవ్ర ఁ వంచము సంభో
ముగ్ని వహము తమవనికై, భగ్నాకృతు లగుచు నింగిఁబాలుచు సరేంద్రా!
సీ. కుత్సీల విభ్రమశృత్తాల పృథుతటి, త్వత్కేళికాంచద్వి ఁ యత్కమగుచు
వర్ణబాహుశ్య సం ఁ పూర్ణశోభావదుద్ధార్ణ శక్రధ్వజా ఁ కీర్ణమగుచు
నుద్యద్వృత్తి స్ఫురఁద్విద్యుత్తపహస్ర పై, కద్యధర్మిత తమోవద్యమగుచు
దుర్జయ గంభీర ఁ గర్జిత నిర్ఘోష, భర్జిత బ్రహ్మాండ ఁ ఖర్జువగుచు
- తే. పృథుల దుస్సహ వాయు చ ఁ పేటమగుచుఁ
బటపటాత్కార కరకావ్ర ఁ పాతమగుచు
సశ్రుతాదృష్టచర శీక ఁ రాధ్యమగుచు
సలరు దుర్జిన మృమ్మహఁ ఁ విలయమందు. 29
- కా. శంభుండుం బ్రళయోగ్ర తాండవకళా ఁ సంరంభిగా నంది హ
స్తాంభోజద్వయి సల్బునో మురజ ని ఁ ద్రాదం బటంచెంచగా
సంభోదంబులు ఫెల్చేళా ప్రబల గ ఁ ద్జారావమల్ సేయు చా
రంభించుం ధరణీధ్ర తుల్య కరకా ఁ రాజం బడంద్రోయఁగక. 30
- కా. జంభద్యేషి కృతాంఘ్రిశృంఖలల ర ఁ త్రాబంధముల్ ద్రెవ్వివో
సంభోభృత్తి సర్వదిక్పటములక ఁ వ్యాపించి విద్యుత్ప్రభా
సంభారంబులు నూర్జ్వలభృథ్వనులు గ ఁ ద్జాధ్వానముల్ భ్రాజిలక
గుంధద్రోణముగాఁగ వృష్టిగురియుక ఁ ఘోరాతిఘోరంబుగక. 31

- తే. కాల కావర్త సంవర్త + నీలములును
బుష్కల ద్రోణ వాయు త + మో సలమ్మ
ల నెడివారు వి నెడివారు + నడ్డ మదువు
లేమిఁ గ్రమ్మరించు జలమ్మ + నాముకవిసి. 32
- మ. చెవులుం జిల్లులువోవు వాగకుమనం + జీకట్లుగ్రమ్మిం గనుం
గవ రాఁబోకుండనక మనంబులు కలం + గం జొచ్చె సాదామిసీ
నివహం పెటికనక బ్రభుం టొకఁడు కా + స్వింపండు గాన న్నిశల్
వవళుల్ సంతతధారగాఁ గురిసెడి + స్వర్నంబు నూజేండ్లిటుల్. 33
- కం. కాండంబు లగుచు నిండుని, కాండంబులు ఘోరవిలయ + కాండంబున న
క్కాండంబుల నెల్లఁ గురిసి, కాండంబులుటంబునిండు + న్ననరించుక. 34
- కం. ఇమ్మెయి విశ్వ మృఖల, మృమ్మయమై యుండఁ బుడమి + దగు గంధగుణ
మ్మమ్మల జలమ్మ మ్రింగఁగ, నమ్మేదిని యవల నాశముగు నీరములక.
- కం. జలములఁగల రసగుణమును, జ్వలనుండు హరింప నీరశ జలం బగ్నిక
విలయించు, వహ్నిరూప మనిలుండుగొన వహ్ని యయ్యఁనిలమందడఁగుక
- కం. అనిలుని స్వర్నగుణంబును, విను హరియింపంగ స్వర్న + విరహితవనం
బుచు లయమగు నాకాశం, బున గుణములఁబాసిబ్రదుకఁబోలునే! చెప్తమా!
- నీ. అంతట వినవయ్యఁయూత్తీయగుణమగు, శబ్దముక భూతాది + సంగ్రహింప
నాయంబరమ్ము భూతాదియా తామసా, హంకారమందుల + యంబు సెందుఁ;
దైజసాఖ్యంబైన + రాజసాహంకార, మింద్రియంబులను స + వృత్తికముగ
హరియించు; సాత్వికా + హంకారమయ్యింద్రి, యాధి దేవతలవృత్త్యన్వితముగ
- తే. మ్రింగివై చెడి; వినుమంత + మేదినిశ!
తత్త్వహంకారముల మహ + తత్త్వ, మమ్మ
హత్తుఁ ద్రిగుణమ్ము లాత్రిగు + చాళిఁ గాల
చోదితమ్మయి ప్రకృతియు + సాదిదిమింగు. 38
- కం. నుమతీ! వాని కహారా, త్రము లిచ్చెడి భావవికృతి + తతి లే, దది ని
త్య మనాద్యంత మృవ్య, క్త మవక్షయశూన్య మఖల + కారణమరయక 39
- తే. మూలపదము వాఙ్మనములు + ముట్టలేవు
త్రిగుణములు మహదాదులు + తగులలేవు
ప్రాణ బుద్ధింద్రియాధిదే + వతలు చొరరు
జాగతాకార సన్నివే + శమిఁకనేడ! 40
- తే. దానికిం జాగ్రదాద్యవ + స్థలు పొసంగ
వద్దిరవిగాదు పంచభూ + తాళిగాదు

సుప్తమట్లొద్రియాదికః ధీశ్వమగును

ధీశ్వమట్లవ్రతర్కమాః ధీమపెలుగొందు.

41

కం. పురుష ప్రకృతుల సత్వాది రూఢశక్తు లిటు కాలః ధీర్జము లగుచుక
బరవశములై లయించును, ధరణీశా ! యిదియె ప్రాకృతప్రళయమనక. 42

- ఆత్మలలిత ప్రళయము -

ద్విపద. మిత్య తత్వజ్ఞానః ధీశోభాప్తిచే న, సత్యమా సర్వవిః శ్వమ్ము లయించు
నాత్మలలితప్రళయము ముక్తి యిదియె, మిత్యమరాచార్యమణి వినవయ్య!

ప. గ్రాహక కరణ గ్రాహ్యంబులైన బుద్ధింద్రియ విషయముల కాశ్రయభూతంబై
జ్ఞానశబ్దవాచ్యంబైన బ్రహ్మమే భాసించుచున్నది. దృశ్యమ్మును గారణా
వ్యతిరేకంబును నాద్యంతవంతమును నగుటంజేసి ప్రపంచము రజ్జుసర్పము
వలె నవస్తువుగదా. అదిభాసించుచుండెడిరాజేంద్రా ! యేమట్లుచూచెడు !
కారణావ్యతిరేకంబనఁ దెలియలేదా ! దృష్టాంతముం జెప్పదనిను. తేజః
కార్యము దీపము. జ్ఞేయసాహంకారజన్యము లింద్రియము లగుటంజేసి
తేజోనుగ్రాహ్యము సేత్రము. తేజస్సు నాశ్రయించినది రూపము. కాఁబట్టి
దీప సేత్ర రూపములు మూఁడును దేజస్సునకంటె భిన్నములుగావు. అట్లే
గ్రాహకంబగుబుద్ధియుఁ గరణంబులగుశ్రోత్రాదీంద్రియములు గ్రాహ్యంబు
లగు శబ్దాదిమాత్రములును బ్రహ్మకార్యంబులు బ్రహ్మనుగ్రాహ్యంబులు
బ్రహ్మాశ్రయంబులు నగుటంజేసి బ్రహ్మముకంటె వేఱైనవిగావు. మఱి
కార్యకారణము లభిన్నంబులైనచోఁ గార్యమువలెఁ గారణంబును నసత్తు
గదా ! యందువేమో ! యట్లుకాదు. ప్రపంచముకంటె బ్రహ్మము
వ్యతిరేకమైనదే కాని బ్రహ్మముకంటెఁ బ్రపంచము వ్యతిరేకమైనది
కాదు. జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తులు బుద్ధిదశలు. ఆయావస్థలయందలి
విశ్వ తైజస ప్రాజ్ఞ రూపంబగు నానాత్మ మంతయుఁ బ్రత్యగాత్మయందు
మాయామాత్రంబని యెఱుంగుము, రాజేంద్రా ! బుద్ధియే యగుతైనఁ
దదవస్థలంగూర్చి చెప్పవలయునే !

44

గం. జలధరములు వ్యోమంబునఁ,

గలుగుచుఁ బాయుచును నుండు ధీగతి సావయవం

బు లగు సమస్తజగంబులు

నల బ్రహ్మమునం దొడవుచు ధీనడఁగుచు నుండుక.

45

కం. ఏయది సావయవంబో

యాయది యాద్యంతవంత ధీమగు ఘటము వలెక

ధీయుత ! కాన జగము సా

పాయము నిత్యమ్ము బ్రహ్మ † వస్తువ యంతికా.

46

వ. కార్యకారణములలోఁ గారణమే సత్యమైనది.

47

తే. అవయవావయవులలోన † సవయవంబె

సత్యమైన, దవయవి హ † సంగళుండ

సవయవంబు పృథగ్భూత † మై వెలుంగు

దంతు వది విరాజిలదె వ † స్త్రోబులేక.

48

వ. తంతువులేని వస్త్రంబు మాత్ర ముండదన రాజు కార్యమే లేదనుచుంటిని. మఱి బ్రహ్మమునకుఁ గారణత్వముమాత్ర మెట్లు పొసంగు నన బ్రహ్మ రాతుం డిట్లనియె. పోనిమ్ము. ఆపేరుమాత్ర మెవరు సత్యమనిసి కార్య దృష్టింజేసి కారణమంటిమి. అంతియ సృపతీ ! కార్యకారణములవలనను, నన్యోన్యాపాశ్రయమువలనను, నుపలభ్యమానంబగు నదంతయుభ్రమంబే. ఆద్యంతములుగలది నిత్యమెట్లగునయ్యా ! ప్రపంచ మరత్తని యనేక హేతువుల సాధించెదవు. ఇది యిట్లు ప్రకాశించుచున్నదే ! దీని నేల సత్తని వల్కరాదందువా ? విను మిదిప్రకాశించుట ప్రత్యగాత్మవలననే. అదిలేక వికారంబైన యీప్రపంచమం దణువైనను ప్రకాశింపనేరదు. అట్లు ప్రకాశించినచో నది చిదేకగూఢంబేయై స్వప్రకాశంబ యగును, మఱి యాత్మకు జీవుండని బ్రహ్మంబని నానాత్వములేదా ! యందువా ? వినుము.

సీ. అవనీశ ! సత్యమా † నాత్మకు నానాత్వ

మెప్పుడూలే దట్టు † లెంచునాతఁ

దజ్ఞుండ ; ఘటమున † యండలి యాకాశ

మును మహాకాశ మొం † దునె పృథక్త్వ

మిది పరిచ్ఛేదక † కృతభేద ; మంబరా

ర్క-న కంబుబింబితా † ర్క-నకుఁ గలదె

యంతర ? మిద్ది యు † పాధికృత వికార

మగుచుగాదా ? శరీ † రాంతరమగు

తే. ప్రాణవాయువు బాహిర † వాయు వాశఁడ

గాదటే క్రియాభేదంబు † గ్రాలుఁగాక

యీ పగిదిని జీవబ్రహ్మ † గూఢ వివిధ

తా విలాసం బుపాధుల † చే వెలుంగు.

50

వ. వాస్తవంబునలేదు. మఱి జీవనాను మేలవచ్చెనందువా ? యదియు నుపాధి వలన వచ్చినదే.

51

శా. బంగారంబునగా విశేషరచనా † ప్రాగల్భ్య మేపారుచో
నంగుశ్యంగడి హారకుండల కిరీ † టాద్యాఖ్యలం బిల్లు, మా
భంగిఁ లాకిక వైదికోక్తులఁ బర † బ్రహ్మంబు నొక్కండె పి
ల్వంగాఁజొత్తుము జీవుఁడంచు, దనువా † ప్పన్నిర్భరాహంకృతిఁ. 52

వ. అట్లైన సహంకారం బెట్లు స్వకారణభూత బ్రహ్మస్వరూపావరణముం
గల్పించు నందువా ? విను. 53

సీ. అర్కసంభూతమై మర్క ప్రకాశితం, బైన మేఘంబై యర్ధ్రాంశభూత
మగు నేత్ర మర్కసి సరయంగనీయకా, తని కడ్డముగ నిల్చు † దద్విధమున
బ్రహ్మకార్యంబయి † బ్రహ్మప్రకాశితం, బైన యహమ్ము బ్రహ్మాంశభూతుఁ
డగు జీవుఁ డాబ్రహ్మ మరయంగనీయ కా, తని కడ్డముగనిల్చు † ధరణీనాథ !

తే. అబ్బ మనిలంబునఁ దొలంగ † నర్కరూప
మక్కికిందోచు నల్లె స్వో † పాధియా న
హమ్ము జిజ్ఞాసచే నాశ † నమ్ము సెంద
నవుడ జీవుండు నేన బ్ర † హ్మమని తెలియు. 54

తే. ఈ యనువున వివేక కా † క్షేయకమున
దీర్ఘ మాయామయాహంకృ † తి స్వరూప
మాత్మబంధంబుఁ ద్రుంచి బ్ర † హ్మస్వరూపుఁ
డగుట యాత్మంతికప్రళ † యంబు ముక్తి. 55

*- నిత్యప్రకయము *-

కం. వనజాసనాద్యఖిలభూ, త నికాయము జనన విలయ † దశలం గనుచుం
డు ననుక్షణం బబండు, నివనుతురు నూత్నజ్ఞ లిదియె † నిత్యలయమనక.

తే. అమిత కాలవేగమున ని † త్యమ్ము పుట్టి
చచ్చుచుండు దేహాద్యవ † స్థల నెఱుంగ
నయితిగాదు నదీప్రవా † హమ్ము పుట్టి
గిట్టును బ్రతిక్షణము పొడ † కట్టునట్టె ! 57

కం. సతతమ్ము దీపకీలా, వితతి పొడము చడఁగుచుండు † వేగముగా, ని
ట్టి తెఱంగుఁ గానలే కె, ల్లరటికా జ్వాల యొకఁడనె త † లంచెద రజ్జుల్. 58

తే. గగనమందలి చంద్రాది † గత్యవస్థ
లెల్లు ఘోలదృష్టి గ్రహించు ! † నీశ్వరస్వ
రూపమై యనాద్యంతమై † రూఢికేఱు
కాల, మదియిచ్చు దశ లెఱుం † గ న్వశంబె ? 59

- తే. బాల్యయావనాది దశలఁ ధి బట్టి నడుమ
సంతతంబు నేవో యవ ధి స్థలు జనించు
చడఁగుచుండు నటం చెంచ ధి నగునుజూవె
లేనిచో దశాంతరములే ధి లేకపోవు. 60
- వ. ఇట్లు ప్రపంచమునకుఁ బరిణామరూపంబున నిత్యవశయంబులు రయంబునఁ
గాలవశంబున జరుగుచుండు. 61
- కం. కాలగతియిట్లులుండు, న్నాలుగు లయము లిటులవి ధి నర్చుచునుండుకా
బోలంగ వింటిగద సర, పాలా ! సంశయములెల్లఁ ధి బాసెనకాదే? 62
- కం. నారాయణ పుణ్యకథా, వారమ్మను సంగ్రహముగఁ ధి బలికితి వశమే
యేరి కశేషమునుడువఁగ!, నాఁబు న్నాలు గొకవేయి ధి యాగ్యములున్నకా.
- శా. నీరంధ్రోదిత నైకదుఃఖ బడబా ధి గ్ని జ్వాలికామేయ సం
సారాభోనిధి నిస్తరించుటకు శ్రీ ధి మద్విష్ణు గాధామృతా
సారాసేవన మొందుడక్క నితరాం ధి చత్కోల మొందుం గనం
బో రెవ్వా రిదినిక్క మోసరవతీ! ధి పుణ్యప్రభావాశృతీ! 64
- తే. ఈపురాణసంహిత వచి ధి యించె మాని
రాజు నారాయణుండు నా ధి రదమహర్షి
కతఁడు శ్రీవ్యాసమాని క ధి య్యసఘమూర్తి
నాకు నాదరంబుఁజెప్పె ధి సరవరేణ్య! 65
- ఆ. వేదసమ్మితంబు ధి విమలంబు నీభాగ
వతము నైమిశాఖ్య ధి వనములోన
దీర్ఘ సత్రమండుఁ ధి దివిరి శౌనకముఖ
ముఖులు గోర మాతఁ ధి డితఁడు నొడువు. 66
- వ. అని బ్రహ్మరాతుండు విష్ణురాతున కువదేశించెను. 67
- ఇది నాలవ యధ్యాయము సమాప్తము.

పంచమాధ్యాయము

- కం. త్వత్పాదాంభోజమ్మృల, హృత్పద్మమునందు నిలువు ధి నేని మృతి త్రా
సోత్పత్తు లడరునే? యు, ద్యత్పూణ్యుండు ముక్తుఁడతఁడహరిహరనాథా! 1
- వ. 1దేవా! యవధరింపుము. శ్రీశుకయోగీంద్రుండు పరీక్షిన్నరేంద్రునితో
నిట్లనియె. 2

-*శ్రీగురులు పరీక్షిత్తునకు బ్రహ్మోపదేశ మొనర్చుట*-

- నర్మటవృత్తము. ఎవని యనుగ్రహాస్తి నుద + యించెనో యబ్జధవుం
డెవని మహాగ్రహాస్తి జని + యించెనో రుద్రుడు నే
డవనివ ! యట్టిదేవుని మ + హత్ముని విశ్వవిభుఁ
(బ్రవిమలభక్తి నంచిని + భాగవతిం బదియే. 3
- కం. వింటివి దానిని దృష్టిగఁగంటివి జ్ఞానంబు భవము + కడతేటంగఁ
మంటివి హరిసేవలఁ దొల్లింటి విభులయట్లు రాజి + లితి విలయేలక. 4
- ఉ. కావున నట్టిసీపు మృతి + గందునో ! సర్పము కాటువేయునో !
యేవిధిగాఁగ నున్నదొగ + దే ! యని చింతిలఁబోకమయ్య నీ
భావమునందు నీకువెఱ + వం బనియేమి ! త్రికాలవర్తిం
గావె ! శరీరమే నడుమఁ + గల్గినదేగు విచారమేటికే ! 5
- ఆ. పూర్వ మీపు లేక + పోలేదు మఱి యిప్పు, పుట్టలేదు తేవు + గిట్టఁబోవు
తిరుగులాడి యెల్ల + దేహంబె నీవు నిత్యుండ వేల వగవునొండ నృపతి !
- కం. మునులేని దేహమే నడుమను వచ్చు భావియందు + మఱుఁగునడు న్ని
యొక శరీరముచండంబుఁగా, దీ వెల్లకాల + ముం బొలుతువయ్య. 7
- న. బీజమునకంఠరమునోలె నేన పుత్తుడ నగుచుంటి. మరల నయ్యంకురము
నకు బీజమునోలె నేన పాత్రుడనగుచుంటిఁగదా. మఱి దేహము
నశించిన నట్లని తలంతేని విను. నీవు బీజాంకురములవలె బుద్ధిపాత్రాది
రూపుండవుకావు. ఏలన ? నన్ని కావ్యమునకంటె భిన్నమైనట్లు నీవు
తద్దేహదులకంటె భిన్నుండవు. కొఱవినలన మఱొకకొఱవి కలుగు
చున్నది కాని యగ్నికాదు. అట్లే దేహమువలన మఱొక దేహము కలుగు
చున్నది కాని యాత్మకాదు. ఆత్మకు బుట్టుక లేదు. కనుక నీకు విచార
మేల ! నీకఁ జావుపుట్టుకలు లేవయ్యా. 8
- తే. స్వప్నమున స్వశిరశ్చేద + పంచతలను
స్వయముగాఁగను, నారీతి + జాగరమున
సంగనాశంబుఁగను నది + యాత్మ నాశ
మనుకొనుట భ్రమంబు, బాత్మ య + జామరంబు. 9
- తే. ఘటముకొలచే బ్రద్దలు + గా ఘటాంబ
రమ్ము నిరుపాధికాంతరి + క్ష మ్మయగును
దనువునట్లే తత్త్వజ్ఞాన + మున విలన
మైనచో జీవుడం బర + మాత్మయగును. 10

కం. మనమే జీవున కంగము, లను గర్మములను గుణంబు + లను సృజించుకొ
మనమునుమాయసృజించును, జనపతి! యివిజీవునకుఁగలసంస్కృతిఁగూర్చుకొ.

చం. ప్రమిదమనస్సు కర్మసమ + వాయముతైలము వెల్లువ వైదే
హము జ్వలనప్రయోగము ని + జాంగము నాత్మగ నెంచు భ్రాంతి. యీ
క్రమమున దీపముంబలె వి + రాజులుసంస్కృతి యిన్నికూడుచో
నమలమతీ! భవం బెవరి! + చాతృదే? యోచనసేసిచూడుమా? 12

కం. తైలాదులచే దీపము, జ్వాలారూపమున వెలుగు + సరణెం దిగుచా
లోలతచే భవము పొడమి, చాల మదింగలఁచుఁ జెనకఁ జాలదయాత్మక.

తే. ఆత్మ దీపమువలెఁ బుట్టు + దడఁగ, దది స్వ
యంప్రకాశము స్థూలసూ + త్క్యావ్య మఫల
మూల మనువమ మాకాశ + మువలె నిర్వి
కారమాను విభువని యెఱుం + గఁగదె నృపతి! 14

వ. ఇట్లు దేహాద్యుపాధిస్థితము నాత్మమును స్వయముగానే యనుమాన
ప్రమాణసహకృత జ్ఞానంబుచేతను, ముసుందామల వదారవింద భజనంబు
చేతను, లెస్సగా విమర్శించి తెలిసికొమ్ము. 15

ఉ. ఇట్లు లానర్తువేని ధర + జీశ్వర! మిత్తికి మిత్తివాఁడుఁ గ
స్పృశైద, వట్టివట్టునను + బాటునికట్టడ యేమిసేయు? నా
కట్టిఁడి తక్షకం డెటులు + గాటున కొగ్గుచు! మిత్తియెట్టు చే
వట్టుచునిన్ను! నాత్మవిదు + బాము లలంచునటయ్య యెన్నఁడుకొ! 16

ఆ. ఏన బ్రహ్మ మంచు + నెఱుఁగు మట్టైన శో
కాదికములు నిన్ను + నంబఁబోవు
బ్రహ్మ మేన యంచుఁ + భావింపు బ్రహ్మపా
రోక్ష్య మాక్షణమున + రూపురూపు. 17

మ. నిరుపాధ్యాత్మ సమైక్య మయ్యెదవయే + నిక దుస్సహ జ్యేష్ఠశ్రీ
కర వక్త్రుండగు తక్షకుం డొడిసి నీ + కాల్యట్టుకొంటల్ కళే
బరము స్విశ్వము దేనిఁగానవు పర + బ్రహ్మతిరిక్తంబుగా
నెటి సర్వంబుఁబరాత్మగాఁ గనిన నున్నేక ర్తృకర్మంబులుకొ? 18

కం. నీయడిగిన రీతిగ నా
రాయణ లీలావిభూతు + లభివర్ణితముల్
హాయిగ విన్నాడవుగా
నాయన! యింక నేమి విన మ + నబుడలంచుకొ! 19

వ. అని శ్రీ శుకయోగిచంద్రముండు ప్రమాణలక్షణంబువదేశించె నని శ్రీ సూతుండు శౌనకాదులకుంజెప్పె. 20

ఇది ద్వాదశస్కంధమునఁ బ్రహ్లాదచరితము
పంచమాధ్యాయము సమాప్తము.

షష్ఠాధ్యాయము

- కం. శాస్త్రముల నొనఁగెదవు త
చాస్త్రములనె తెలియఁజెప్పె † దపు నీ యునికే
దుస్సేగుణ్య పరికృతాం
హస్తాతా ! బుధ్యతీత ! † హరిహరనాథా ! 1
- వ. 1 దేవా ! యవధరింపుము. (శ్రీ) సూతుండు శౌనకాదిమహర్షులతో నిట్లు నియె. అట్లు నిఖిలాత్మదర్శనండు శ్రీ వ్యాసనందనుండు సర్వసముండు శ్రీ శుకయోగిచంద్రముండు సాదరమేదురావలోకనంబులు నొలయుం బలుకుటయు విష్ణురాతుండు పరీక్షిన్నరేంద్రుండు కంటకితసర్వాంగుండు నశ్రుపూర్ణాక్షుండు నగుచుఁ దత్పాదాంబుజంబుల నిజశిరంబు సోఁకవాలి పెద్దయుండదవున కెట్టకేల కుత్తితుండై కైమోడ్చు గీలింబి యిట్లనియె. 2
- * శ్రీ కుకులవారి యనుజ్ఞగొని పరీక్షిత్తు సమాధిస్థుఁడగుట *-
- కం. కరుణారస భరితాంతః, కరణులరగు మీరు విష్ణుఁగఢామృత మా
దరమున నిచ్చుట సిద్ధుఁడఁ, జరితాద్ధుఁడ నైతి యోగి † సన్నతచరితా ! 3
- తే. భూశిసంసార తావత † పులును సజ్జ
లైన మావంటిజంతువు † లందు మిమ్ము
పంటి యచ్చుతాత్ములకుఁ గృ † పారసంబు
కలుగుచో నందువిత లే † దలఘుచరిత ! 4
- అ. మానినాథ ! యుత్త † మశ్లేకుండగు భగ, వాను చరిత మెచట † వర్ణితంబా?
యాపురాణ సంహితామృతమ్ము త్వదీయ, కృపను ద్రావినాఁడఁదృప్తిదీప్తి.
- ఉ. ఆశ్రయిమ్ము నాకు మహి † తాత్మక ! యింద్రియ దుష్టచేష్టల
మానిచి కామవాసనల † మ్రంక్షఁగఁజేసి విశుద్ధనిశ్చలం
లైన మనం బధోక్షజ వ † దాబ్జముల న్రమియింపఁజేయుచుం
బ్రాణములం ద్యజించి పర † మాత్మసమైక్యము సందియుండెదన్. 6

- ఆ. శాస్త్రజన్యమైన † జ్ఞానానుభవ నిష్ఠ, చే మదజ్ఞతా వి † శేషమడఁగఁ
దాము ఎఁమవదము † క్షేమమ్ము భాగవ, తమ్ము చూపినాను † ధన్యుడైతి?
- కం. త్రచ్చితి తత్త్వాంభోనిధి, నిచ్చితి జ్ఞానామృతం బ † హి భయాదికముం
గ్రొచ్చితి బ్రహ్మానందము, జొచ్చితి నిచ్చ యెదిలేదు † జోతలుస్సామి!
- వ. అని యిట్లువిష్ణురాతండు విజ్ఞాపించుకొని శ్రీశుకయోగిన త్రము నితర భిక్షు
వర్గము సమధికభక్తిచిత్తంబునం బూజింప నబ్బగవానుండు బాదరాయణి
యన్నరవతి కాష్ఠయొసంగి తతత్య భిక్షుసహితుండై యెందో సరిగ నని
సూతుండు శౌనకాది మహర్షులకం జెప్పి మఱియు నిట్లనియె. అంత,
- కం. సౌరసరి ద్వరదక్షిణ, తారంబునఁ దూర్పుమొసల † దర్శనసమం
దాతేఁ దుడఁచుఖం బొ, ప్పారఁగ నాసీనుడై గ † తాహంకృతియై 10
- వ. శిన్నసంశయుండు నిస్సంగుండునై ప్రాణవ్యాపారము నిరోధించి స్థాణువు
కైవడి నిశ్చలుండై మనంబురు బుద్ధిచేఁ బ్రత్యక్షకాశమందుఁ జేర్చి
బ్రహ్మభూతుండై యుండ నక్కడ.

-* తక్షకుండు కశ్యపుమరలించి నృపుం గజచి చనుట *-

- కం. వివ్రకుమారావ్రతిరో, ధ వ్రతిఘ వ్రహిత శావ † దాదణవాచా
భిప్రేతుండై తక్షకుఁ, డా వ్రభువర హంతుకాముఁ † డై వచ్చునడక 12
- సీ. వెనుక ముంగల బిళ్ళ † లనువొండఁగా నీరు
కావి దోవతి దీర్చి † కట్టినాడు
బొమలనడుమఁ గుంతు † ము న్నొగంబునఁ దడి
బూది గీటలు మూఁడు † పులిమినాడు
బంగరు సరిగంచుఁ † బట్టుసాలువు చుంగు
లుట్టివడం దలం † జాట్టినాడు
కెంగావిరంగు తు † ఊంగలింపంగ నం
గీని ముంగాళ్ళంటఁ † బూనినాడు
- తే. తాటియాకుల కడితంబుఁ † చాల్చినాడు
మందుప్రూకులు మిరియాలు † మణులు నాది
గాఁ గలుగు వెండిబరణిఁ గైఁ † గడిపినాడు
కశ్యపుండు జాంగలికుండు † క్షానుతుండు. 13
- వ. అతండు మధ్యేమార్గము తన్నుం గలియఁ గామరూపుండగు తక్షకుండు
విప్రరూపంబునం జనువాఁ డవ్విత్రుం గనుంగొని 14

- ఉ. కేలుమొగిల్చి యిట్లు పలికి యెఱుఁగఁగ నురవర్త! మీకు జే
డే, లెటకేగుచుంటి! రెడఁగి సేయక తోడుగ నెంతదూర మీ
లీలగ వత్తు! రెండయినఁ జేచెనొకో క్రతుఘామరాజ మీ
వాలక మారయక విడిగి! వడ్డటలున్నదిరొట్ట నేతిలో. 15
- చం. అనవుడు కశ్యపుండు దరఁగి హాసమాఖండియి యాడెనిట్లు లో
యనఁఁడు! మఖంబులం గనుటఁ జయ్యెడ దక్షిణలందుకొంటకుం
జనియెడివాడఁగాను వినుఁ జాంగలికుండను నేడు భూతలే
శుని నొకపాము పట్టునటఁ జూపెద నవ్వడు నాప్రభావముక. 16
- ఉ. దానికెఱిగింపుచుంటి పనుఁ జాపలి నాడగుకై క్తిమెచ్చి యే
మే నిడి నల్కరింపఁ గొనఁ జే! ధన మేరికి నైనఁ జేదె! యం
చానరుఁ డాడ రాజఘుఁ డఁ జూచుచు గాన నొకెంత రోషముం
బూని వచించెని ట్లరె! ఁ భూధుమేత్తఁ పలంచి తేమనక. 17
- సీ. ఎవ్వని క్రోధతాఁ జేక్షణంబులకు న, హార్యముల సురసురఁ లాడిపోవు
ఎవ్వని తిరుగుళ్లఁ జేరేడులోకము లదరుచు గిరికిరఁ లాడిపోవు
ఎవ్వని పరుష పూఁతత్తులకు మింటి తా, రాకోటి చిటఁటఁ రాలిపోవు
ఎవ్వని గరళ వహ్నిబావలకు జగలు, మూడును మలమలఁమాడిపోవు.
- తే. ఎవ్వఁ డింద్రుతో గడ్డియఁ జెక్కు మిత్రుఁ
డెవ్వఁ డీశ్వరు ముండేతిఁ జెక్కుకడియ
మట్టి తక్షకుండేమి? కాఁ జుండుచేమి?
ఈవు బ్రతికించుచేమి! యిఁ దెంతవింత! 18
- ఉ. అక్కడికేగి నల్వరి నఁ జుండుచునం గడుఁ బగ్గెలాడి పై
నెక్కిన కార్యభారము వఁ హింపఁగలే కటు వెన్నకొగ్గినక
ఫక్కున నవ్వరే జనులు? ఁ ప్రాప్త పరాభవ వహ్నిఁ గ్రాంగు చిం
కెక్కడ నెట్లు లీపు తలఁ యెత్తి చరించెదవయ్య మిత్రమా! 19
- కం. కావున నీమంత్రబలం, బీవు పరీక్షించికొనియఁ జేగుటతగు, నా
తావున సర్పవిషముగల, దీప్తక్షముపైనిఁ జూతఁ జే యాబలముక! 20
- సీ. జౌర్ధ్వకాఖలనెక్కిఁ జరిగెదమే ఋక్ష, భంబులఁ జేతితోఁ జిట్టవచ్చు
పార్శ్వకాఖలపైనిఁ జయించెదమయేని, యష్టదిగ్గజములఁ జరయవచ్చు
ఊడలజాడలఁ నూడనిఁబాడిన, నల్లలోకంబెల్లఁ వెలకవచ్చు
సాంధ్యకాలముల నిఁ చ్చట నిల్చుమేని వ, క్షి జగంబునెల్ల వీక్షింపవచ్చు
- తే. కడవపోతల వాసలుఁ గలుగుతటిని
దానిజొంపంబు సొంపునుఁ గానవచ్చు

దలిరులం గాయగనురులం † జెలువుమిగులు

నీ వనస్పతిఁ జూడుమా † యేమియగునో ?

21

మ. అని యాతక్షకఁ దావనస్పతిని డా † యంబోయి గోవ్యంబుగా
మునివంటిం దగిలించి యీవలకు రా † భూజంబు భగ్గంచు మం
డి నిమేషంబున భస్మరాశి యుయియుం † డే శంభుకంఠంబుఁ గా
ల్పిన కాళోఽము వచ్చిపృక్షము నటుల్ † చేయ న్నిచ్చిత్రంబాళో ?

22

వ. అప్పు డక్కవట భూసురవేషుండైన తక్షకుండు చిఱుగవు కెంతెదవుల
జిందుచుండ నిట్లనియె.

23

కం. ఏదీ చూతము నీమం త్రోదితశక్తిఁ గనఁబఱపు † మోసఖ! యన నా
భూదేవుఁడు ముక్తున వ్రేలూఁచి శిరంబూఁపి నవ్వి † యత్సాహమునక

కం. నీవవుర! భూసురుండవు, గా వా భుజగాధిపతివె † కాదేని కుజం
బీవిధమున భస్మంబుం, గావింపఁగ నొరుండు వలతిఁగఁ డహిదేవా !

25

తే. వందనంబు తక్షకభగ! వానుఁడా! కృ, తార్థుఁడను భవద్దర్శక † మగుటకతనఁ
బెద్దల యనుగ్రహంబు † వింటి భక్తితోడ రెండక్షరములవ్వె † శోడునాకు.

వ. అని కుఱుగటఁగల చెఱువునకు సరగ నరిగి ధాతకరచరణ సరసిజుండై
కువియై వార్చి రయంబున భస్మరాశికడ కరుగుదెంచి ప్రాబ్ధులుండై గురు
దేవాదులకు భక్తిమెయి నమస్కరించి రజతకరండ గర్భకోశంబునం గల
విభూతి నఁగువృత్తనలతోఁ దీసి 'క్షూ' యని మంత్రించి భూరుహ
భస్మరాశిపై వైన నాక్షణంబ యుబ్బిది కుమ్మరిసారె యట్లు తిరుగుడు
వడుచుండ నందుండి ఘటంబుంబోలె సంకురంబు పొడమి వామనమూర్తి
విజృంభించినట్లు లది కాండముగట్టి మానుఁ గొమ్మలు రెమ్మలు కాఖివ
కాఖలు నూడలుఁ జివుళ్లు నాకులుఁ బొడెలుఁ గాయలు గనరులుఁ బండ్లుఁ
గులాయంబులుఁ బక్షులు నాదిగా సర్వాంగశోభితంబై యథాపూర్వము
మహావృక్షరాజంబై విరాజిల్లసాఁగె.

27

ఉ. ఆరసి యద్గి తక్షకమ † హాహి కులాగ్రణి రత్నహార కే
యూర కిరీట కండల ము † భోజ్యుల భూషణ భూషిత స్వకా
కారముఁ జూపి జాంగలికు † కైఁ గయిఁబూని భళి! భళి!! భవ
ద్ధీరత మంత్రశక్తిఁ గని † తి న్మదిమొచ్చితి విశ్వసింపితిక

28

కం. నీమాట నిజము తక్షక, నామఁడనే, నివిగొ గొను మ † వర్షాంబర భూ
షా మణికాంచన రాసులు, మే మగవడి రిత్తవోడు † మే యెప్పుడెనక

కం. అని గణనాతీతములగు, ధనరాసులు తనివీడి † దా నొనఁగఁగ న
మృగమున నబ్బురవడు చిట్ల నె మాంతి)క శేఖరుండుమ † హాహిశ్వరునో.

ఉ. దండముస్వామి ! ప్రాక్షని కృతం బఖిలంబు తపంబు నేడుగా
పండెను నిన్నువంటి యహి + వల్లభు డర్చన మూరకబ్బునే !
కుండలిసార్వభౌమ ! యివి + గో పదివేల ననుస్సులన్న నా
తండనె జాలునయ్య ! ధన + తండము నీకును భూసురాగ్రణి ! 31

కం. ధరణీసురవర్యా ! దే, వరహస్య మొకండు సెప్ప + వాడక దానిం
జరపెదవేని న్నిజముగఁ, జరితార్థుడ వగుదు దివిజసమితియు మెచ్చుక.

వ. అదియెద్దియనఁ జెవియొగ్గివిను. 32

మ. మునివాక్య ప్రహితండునై నృపవరుం + బోకార్పఁగాఁ బోవుచుం
టిని నాకడ్డమురాకు జాంగలిక మా + నికృంబ ! విప్రోక్తి నీ
వును బాలించుట పాడిగాదె ? తమకుం + బోధింప నేనెంతవాఁ
డను ధర్మంబుచుగూర్చి భూసురుడ వె + డ్ద న్నివ యోచింపుమా ! 34

వ. అని యర్థగాంభీర్యంబుచు శబ్దమార్దవంబును వాక్యరచనాచమత్కారం
బును వాఙ్మధుర్యంబును భాసిల్లం బెక్కలెఱంగుల బలికి యమ్మాంత్రిక
శేఖరు నొడంబఱచి వెనుకకు మరలించి యయ్యహివల్లభుండు బ్రాహ్మణ
వేషంబునం జని సమాధి నిష్ఠాగరిష్ఠుడైన పరీక్షిస్తహివల్లభుం గఱచి
పోయె. 35

ఆ. బ్రహ్మభూతుడైన + పార్థివాగ్రేసరుం, డఖిలజనము సేరి + యరయుచుండ
డక్షక విషవహ్ని + దండవ్యమానాంగుఁ, డగుచు బూదియయ్యె + నాక్షణింబ.

తే. నభమునుండి యఖిలది గం + తములనుండి
భూమినుండి యాహాకార + ములు సెలంగె
మనుజ దేవాసురాదులు + మానసమున
విస్మయంబులు సెంది ర + విస్మయముచూచి. 37

తే. నాల్గుపాదాల ధర్మమ్ము + నడిపినాడు
వ్యాససంధను శుశ్రూష + సేసినాడు
కొడుకుచేత బూడిదగాని + కొదవగాక
యాత్రరేయినకేమి ? ధ + న్యాత్ముడతడు. 38

కం. కురిసెం బువ్వులవాసలు, మొరసెన్ సురదుందుభులు వి + బుధ సంస్తవముల్
బెరసెన్ జాకలతెరువునఁ, బొరసెం గంధర్వగాన + ములు తద్వేళక. 39

కం. ఆవల జనమేజయ ధా, త్రివల్లభుండు పితృమేధ + కృత్యమ్మును శ్ర
ద్ధావంతుడగుచు సల్పె య, థావిధి భూసురులు మంత్ర + తతి నడిపింపక.

* జనమేజయుఁడు సర్పయాగము నలుపుట *

వ. పిమ్మట నొకనాఁడు జనమేజయుఁడు పేలోలగంబుండి ఋత్విక్ష్వరోహితాదుల నుపలక్తించి,

41

ఉ. పామఁట ! తక్షకాఖ్యుడంటు + పాటుని రూపున వచ్చెనంట ! యుద్దామ తపోగరిష్ఠఁ బర + తత్పరు మత్పితృపాదుల నిష్ఠ
స్తోమ విలీనుఁజేసెనంట + చూచుచు నేనిక నూరకుండుటే !
యేమిటికింకఁ బుత్రిత ? యి + సీ ! నగరే నను శౌర్యహీనునికా. 42

మ. కలిగా ! కుత్తుక నుత్తరించెదను నా + కంటం బడంబోకు, మెండుల సీబాడ వినంబడందగదు పో + దుర్మాన్యుడా ! యంచు నర్థిలి ధర్మంబును నాల్గుపాదముల న + ర్తింపంగ నల్పైక మహీ
స్థలిఁ బూజ్యుల్ పితృమిత్రు లట్టి ఘను సీబాల్కూ డిటుల్ సేయునే ! 43

కం. శిష్యుఁడు శుకయోగికి నా, ముష్యాయణుఁ డఖిలధర్మ + మూర్తి హరికృపా
యుష్యుఁడు మజ్జనకుండలు, విష్యుఁడగుట యేమివాసే + విధిక్రూరుండై. 44

శా. రంధో బ్రాహ్మణులార ! శాస్త్రములు న + ర్వంబుం బరీక్షింపుఁడా !
తెండా మార్గము తక్షకాధమునె గా + డే సర్వ సర్వక్షయోద్ధండ ప్రక్రియ నేడు నల్పవలె మం + త్రద్రష్టతా మీ సహాయుండ, న్నా వెత దీక్షకుండునె ? నము + ద్యోగింపుఁ డార్యాగ్రణుల్. 45

వ. అని పల్క నటంగల మహర్షిపుంగవులు సీపూనిని సర్పయాగంబు దీర్చునన నద్దానిం జేయ నప్పుడ కృతసిశ్చయుండై యజ్ఞోపకరణంబులఁ గూర్చుకొని శాస్త్రీయ యజ్ఞాయతనంబు విసిర్పింపించి యటుజేరి పరీక్షి న్నరేంద్ర నందనుండైన జనమేజయుఁడు వపుష్టాదేవి ధర్మవత్నిగా మహర్షిసమక్షంబున యాగదీక్షంబుని సర్పయాగంబు సేయుచుండఁ దన్మంత్రవ్రథావంబున శంఖకర్ణాది వాసుకీకులసంభవులును, మూకముద్గరాది తక్షకకులసంభవులును, బాండుర పారయాత్రాద్వైరావతకులసంభవులును, జటిలకుండలాది కౌరవకులసంభవులును, శంఖవర్ణాది ధృతరాష్ట్రీకులసంభవులును, శ్వేత కృష్ణ వీతారుణాది నానావిచిత్ర వర్ణ కాయులును ద్విత్రి చతుఃపంచ డశ శతాది నానామస్తకులును, ద్వియోజన త్రియోజనాయామ ఘ్రాలాంగులునయుతాయుత సంఖ్యాకు లతిరయంబున మూకలుమూకలై వచ్చి యతిగంభీరంబు సత్యంతవిస్తృతంబు నైన హోమకుండంబున వాఙ్మన్వల్యమాన కీలీకీలాశలాపంబు లంబరం బంటుచుండఁగా నందుఁదొరంగి భస్మపటలం బగుచుండిరి.

46

- శే. వేయికనుల సంతయుఁ గని † పెట్టుచున్న
జనవరుండు పారిసీతుం † డనియె నిట్లు
క్రేండిజగమునఁగల సర్ప † బృందమెల్ల
వచ్చివడియెడిఁగాని దు † ర్హారవహ్ని 47
- శా. సఖ్యంబించుక మీకువాని కెడఁడ † సంధిల్లెనో! లేక వి
శ్వఖ్యాతుండని పిల్వజంకితిరో! యా † శ్చర్యంబు మా తక్షణ
భిఖ్యుం డేటిగొ యింతకాలమునక † వేంచేయఁ డాతండ్రికా
ముఖ్యం బీక్రతువందు యాజ్ఞాకవరుల్! † బోధింపుఁ డీయర్థముకా. 48
- శం. అనవుడు వకవకనిగి వా,రని రీచందమున మమ్ము † నాడకుమయ్యా!
మనదాయ సురేంద్రుని శర,ణని యచ్చట డాఁగి కదలఁ!డాతనిరక్షకా. 49
- వ. అనఁగా నృపతి కపితుండై 50
- శా. ఎట్టెట్టా! మనదాయ తక్షకుండు దే † వేంద్రాంఘులక వ్రాలెనా?
యట్టెనం బ్రదుకంగవచ్చునని తా † స్వాంతంబునఁ దెంచెనా?
కట్టింపిం దయఁజూచుటెల హరి! యిం † కం జంకఁగొం కేటికే!
బట్టుండా ననురేంద్ర తక్షకుని వే † ల్పక భూరిమంత్రంబులకా. 51
- శం. ఉరగాధముఁ గ పాడుచు, నరమంత్రంబుల మహర్షి † వాక్యంబుల ని
త్రైతఁగున దేవేంద్రుండు ధి,క్కరించునట చూత మెట్లు!గానున్నదియో 52
- ఉ. యాజ్ఞాకులార! యింద్రుండని † యాగ్రకుఁ డియ్యెడ దోసమేమి! న
ర్వజ్ఞులు మీకఁజెప్పఁదగు † ప్రాజ్ఞుడఁగాను దలంచిచూడుఁ డీ
యజ్ఞము సేయఁబూనినది † యాతనికేగద వాడురానిచో
యజ్ఞము గిజ్ఞమేటికే? మ † హర్షులు! పిల్వుడ సేంద్రతక్షకుకా. 53
- వ. అని నరవరుండు తఱిమితఱిమి నుడువుచుండ 54
- శం. వసుమత్యధీశుని తలం,వసంగతము గామిఁ “దక్ష † కాశువతస్సే
హసహేంద్రేణ” యటంచుకా, వెన ఋత్విగ్గణము పల్కఁ!వింటింగనుచుకా
- మ. అని బ్రహ్మర్షులువల్కఁ దత్క్షణమ యా † హాకారముల్ పుట్టె మిం
టను దేవేంద్రునిమానసంబు వవమా † న క్షుభ్బపాథోజ మ
య్యెను బాతాళము డిల్లపోయెఁ ద్రిదివం † బెల్లం జలింపె నృహ
ముని మంత్రంబునకుం త్రిలోకములు న † మోహంబునం బొందవే! 56

—* బృహస్పతి సర్పయాగము మాన్పుట *—

- ఉ. తంద్ర ఘటిల్లె నాగునకుఁ † దా మపుడున్న ధగధ్ధగాయమా
నైంద్ర విమానముం గడలె † నయ్యెడ నాఁగ బలంబులేమి దే

వేంద్రుడు దోడవచ్చె నిది + యెట్టులా దైవము ! యంచు నాశచీ
చంద్రముఖిలము గురు + సన్నిధి కేగి వదించె స్వస్థినికా. 57

ఉ. శ్రోతములం దదుక్తు లెడఁ + జొచ్చెనా! లేదా! సగంధమంబునం
జిత్రశిఖండిజుండు క్రతు + సీమకుఁ బర్విడివచ్చి యాగుమా
క్షత్రియవంశవర్య! ఋషి + సత్తములార! క్షణంబునిల్వడే
క్షాత్రినిబూనుడి కినుక + మానుడి నానుడి నాలకింపుడే! 58

మ. తమమాటకొ శిరసావహించి దివిష + న్నాథుం డదే వచ్చె యీ
సమునం దక్షకుఁగొంచు బ్రహ్మకయిన + నృక్యంబె మీయాజ్ఞ దాఁ
ట ముసంద్రోతములార! మీరు నృపుమా + టల్ వింట తేడిట్టి వృ
త్తి మిముంగోరుట యుక్తమే! జనకఘా + తిక సైచునే యెవ్వఁడుకా.

కం. జనమేజయ! నీపితృభ, క్షిని నీపిత ధర్మకర్మ + దీక్షను నీతా
త నిరూఢశౌర్య మాపై, ని పరు నేమిశముం గ + గింతుము సుమీర్ణ 60

ఉ. పాటుని వాక్యముకొ నలువఁ + బాల్పడె నంతియకాని స్వార్థముం
గోరి యొనర్చెనయ్య భుజ + గుండు! భవజ్ఞసకుండు పుణ్యవి
స్తారుడు యోగిపుంగవుఁ డు + దారుడు భాగవతోత్తముండు వి
ద్యా రుచిరాత్ముఁ డేరెఱుంగ + ఁట్టిమహాత్ముని రిత్రసంపునే! 61

మ. జనసంబు స్మరణంబుఁ దగ్గతు లొగికొ + సంప్రాప్తమా నాత్మక
ర్మ నికాయంబునఁ బ్రాణి, కొండొకటఁ జే + రంబోవు కర్మంబెకా
జనులకొ దుఃఖులఁగా సుఖాత్ములనుగా + నల్పుకొ భవన్మానసం
బున నిద్దాని నెఱింగి యంత ఫణులం + బోకార్పు ముర్వీశ్వరా! 62

ఉ. కద్రువ శాపమిచ్చె భుజ + గంబుల కాత్మవచ సైరస్మి)యా
క్షుద్రతఁ జూడలేక యదె + ను మృహిసంతతి కిట్టు లిమ్మహా
వద్రవముకొ ఘటించెను నె + వం బిటువచ్చెను నీకుఁ దండ్రీకొ
భద్రగుణాత్ము లీర లొక + పాప మొనర్తురటయ్య యెన్నఁడుకా! 63

నక్కటము. మునిమెడలోన సర్వశవ + ముం దగిలించుటయొక
దనయుఁడు శాపమిచ్చుటయుఁ + దక్షకుఁ డేచి భవ
జ్ఞవకుని గాటువేయుటయు + సర్వసవంబును మీ
రొనరుచుచుంట కద్రువ దు + రుక్తుల ప్రేరణనే. 64

కం. బిక్కనికై యిక్కరణె, స్పృక్కరఁ జక్కా + డు లేమి + నెఱి యంచును నే
నొక్క వలుక నయ్యివి తమ, ప్రాక్కర్మమ్మునె భుజించె + బంటుకురాఁగకా

కం. అటుగాన నెవరి దోసం, బిటఁ దడవఁగలేద తండ్రి † కీదుర్మృతిచేఁ
బటు దుర్గతియో యనుమతి, ఘటించకుము నీదుతండ్రిగనె మోక్షంబుగ.

శీ. భూతము లాత్మకర్మముల † మూలమునంజుమి కల్లు యుత్తృపా
వాత భుజంగ చోర జల † వహ్నిరుగాదులఁ జచ్చుచుండుటల్
లాఠుల కిందుఁ గర్తృత చె † లంగదు సర్వము కర్మతంత్రమే
భూతలనాథ ! కోపమును † బోవిడు మింతట శాంతిఁబొందుమా! 67

కం. అమృతమ్ము ద్రావఁ దక్షకుఁ, డమరేంద్రునిగూర్చి చెప్ప † నైనదిలే దు
త్తమచరిత ! చెప్పుచుంటి, వ్రుఁదెదనొ చిన్ననో విశనందగు మాటగ. 68

సీ. తండ్రినిజాతమా ? † ధర్మగవిం గాచి, నట్టివాఁడు కలిని † మట్టుపెట్టి
తాతనుజాతమా ! † ప్రీతిమైఁ బెత్తండ్రి, కై ప్రాణముల నొడ్డి † నట్టివాఁడు
ముత్తాతఁజాతమా ? † ముజ్జగంటెలు గ, ద్రియ నెక్కినాఁ డింద్రుఁడీటుగాఁగ
ప్రప్రసితామహుఁ † బరికింతమా ? భ్రాతృ, భక్తి రూపొందిన † పగిదివాఁడు

తే. ఇట్టి జగదేకవిఖ్యాతి † నెనసినట్టి, పావనంబగు పౌరవా † స్వయమునందుఁ
బుట్టితివి జనమేజయఁ భూపతిలక ! యాంగిరసుమాటల నొకింత † యాలకింపు

కం. హరి మీకు విరోధియటే ? ధరణీశా ! వంగసము క † తల వినలేదే
కరుణగలిగి నవ మువనం, హరింపు మెనలేని కీర్తి † సందెదు జగతిక. 70

వ. అన మహద్గుణందఱుం బ్రహ్మర్షిహృదయులగుచుండ జనమేజయుండు తమ
కెదురాడంగలనే యనుచుం బృహస్పతిం బెక్కుతెఱంగులం బూజించి
పొగడి సర్వసత్రం బుడిగి యథోచిత సత్కారంబుల నందఱుం దనిచె నని
నూతుండు వెండియు నిట్లనియె. 71

తే. అభిమన్యు చోష్ట శా † పాభిగమము
తక్షకనికాటు పారిక్షి † తక్షతువిధి
యీసమస్తమ్ము విష్ణుమా † యా సృజనయె
దానిదాఁటెడునాతఁ డెం † దైనలేడు. 72

కం. ఒక్కండు బాధకుండుగ, నొక్కఁడు బాధ్యుఁడుగ నట్టి † యోజ సలుపునా
టక్కరిమాయయె; యిదిగని, గ్రస్తున విజువవలె రోష † రాగాదికముక.

తే. అచ్యుతాత్మాంశభూతుల † ప్రాణులకును
ద్రిగుణజస్య రోషాదుల † దేహవితతి
మోహముం గలిగించెడి † నూహములకు
నందఁబోని యబాధ్యయై † నట్టిమాయ. 74

వ. మహాత్ము లాత్మవాద మొనర్పఁగా నదివఱ కెంతకాలమునుండియో బుద్ధి
యందుఁగాఁపురమున్న మాయ భయంపడి పాటిపోవును. అత్మయెదుట

మాయ తనప్రభావముం జూపంగలదే! మఱియుం దన్నామూశ్రయములైన
వివిధవాదములు నాత్మయెదుట నిలువనేరవు. విశేషవిషయములున్న
గదా వివాదములు పొడమెడిసి. ఆత్మ తాను విశేషముల కతీతమైనది.
సంకల్పవికల్పాత్మకంబైన మనస్సున కాత్మ యుండదునుమీ. అట్టిచో
వివాదమెట్లు? మఱియును గర్మంబును దానంగలుగుదేహంబును నీయు
భయసాధ్యంబగు సుఖదుఃఖరూపఫలంబును నేతత్సృజ్య(సృష్ట్యఫలత్ర)
యాన్వితండు సహంకారాత్మకండు నైనజీవుండు న నెడి యీభేదమెందు
లేదో యట్టి నిరస్తబాధ్యబాధకంబైన యాత్మస్వరూపము నెఱిగి యహం
కారాద్యూర్ముల నెల్ల నిషేధించి ముని స్వయముగా నాత్మరతుండు
గావలయు. దేహదులం దహంభావము నుజ్జగించి యనన్యసాహృదుండై
యాత్మవ్యతిరిక్తం బింతయులేదని భావించి సర్వప్రాపంచికవస్తువుల నాత్మ
యిదిగా దదిగా దనినిషేధించి ధ్యానాదికముచే హృదయమునకు హృత్తి
చుకొని సమాధిచే బొందఁబడునదెయ్యదియో యయాత్మయే వైష్ణవం
సైన పరమపద మనితెలియునది.

75

తే. ఎవఁడు దేహజంబగు సహం + కృతిని గేహ
జంబగు మమత్వమును విస + ర్జనమొనర్చు
వాఁడు విష్ణుపరమపద + ప్రాప్తిగాంచి
యచ్యుతానందముంబొందు + సనవరతము.

76

౨. దుష్టభాషణములఁదొలంగంగవలె నెట్టివానిఁగూడఁ దగదు + పరిభవించ
గాయమునకుఁగాను + గలహంబు పెట్టుకో, వలద యేరితోడ + భాగవతుండు. 77

౩. వందనమ్ములు భగ + వంతునకుం గృష్ణు, నకు నకుంతమతికి + నా గురునకు
వారిపాదపద్మ + భజనచే నీసంహి, తార్థమును గ్రహించి + తనఘులార! 78

చం. తెలియని మందబుద్ధులును + దెల్లముగా గ్రహించుపోల్కిఁ బ్రా
బలుకుల ఋజ్ఞుఖత్రమవి + భాగముసేసి శ్రమించి వేల శి
ష్యులఁ జదివించి సన్నియమ + శుద్ధవధంబున భ్యాతిగన్న యొ
జ్జలను బరాశరాత్మజుల + సన్నుతియించెదఁ గేల్వొగ్గుడుచ్చుచు. 79

౪. అని సూతుండు కులవతియగు వేదవ్యాసభగవాను చరణవంకజముల
ధ్యానించినపిదప భృగుద్వహుండైన కౌనకమహర్షి యిట్లనియె. పారా
ణికవర్యా! వ్యాసశిష్యులు వేదవ్యాఖ్యాతలు మహాత్ములునగు పైలాది
మహర్షు లెల్లెట్లు శిష్యవరంపరయందు వేదముల వ్యాపింపజేసిరో తెలువ
వేడెద సనవుడు రా మహర్షణి యిట్లనియె.

80

• శ్రీ సూతుండు శానకాదులకు వేదవిభాగక్రమము చెప్పట •-

తే. అనఘమతులార ! వినుఁడు స ధీ మాహితాత్మ్యః

దైన పరమేష్ఠిహృదయ వి ధి హాయసమ్ము

నందు దివ్యనాదంబాకం ధి డలరుచుండుఁ

గర్జరోధంబున రవంబుఁ ధి గనమె మనము.

81

ప. ఈ నాదోపాసనమువలననే యోగులు ద్రవ్య క్రియా కారకాఖ్యంబైన
యధిభూతాధ్యాత్మాధిదైవంబులను త్రివిధాత్మమలములం ద్రుంచి
యపునర్భవం బందెదరు.

82

తే. ఆనినాదంబునం ద్రిమా ధి త్రాంచితంబు

ప్రవిరులంబు నవ్యక్తప్ర ధి భవము హృదయ

సద్మ సవిధ స్వయంప్రకా ధి శమ్మును బర

మాత్మలింగమా నోంకార ధి మలరుచుండు.

83

ప. వర్ణసమామ్నాయము స్ఫుటంబొనర్చుటంచేసి స్ఫుటంబు నాఁబడు నీ
యోంకారముఁ గరణరహితుండయ్యు వినువాఁడేవరమాత్ముండు. జీవుండు
గాఁడు. జీవుఁడు కరణాధీన జ్ఞానుండు సుమీ. మఱి పరమాత్మద్వార
మున జీవుఁడు దాని నెనయంగలఁడు. ఎట్లన, నింద్రియవృత్తిశూన్యంబగు
స్వప్నస్థితియందు జీవుఁడుండి యెడేనిశబ్దమువలన నెట్లు మేల్కొను
చున్నాఁడో? యెఱింగితిరో! పరమాత్మ తచ్ఛబ్దము విని ప్రబోధించుట
వలననే సుమీ. పరమాత్మ కరణాధీనుండు గాఁడు గాన నింద్రియవృత్తి
శూన్యండయ్యు నే శబ్దమునేని విసంగలఁడు. అధి యట్లుండె, అట్టి య
య్యాశ్వరూపి హృదయాకాశంబునందలి యోంకృతి క్రమముగా నెల్వడి
బృహదూపము వహించి వైఖర్యాఖ్య నభివ్యక్తమగుచున్నది.

84

సీ. ఆతుల మీయోంకృతి ధి స్వాశ్రయమైపోల్చు

పరమాత్మనకుఁ బర ధి బ్రహ్మమునకుఁ

కేవలవాచకం ధి బా నేదబీజమా

నఖిలమంత్రముల ర ధి హాస్యమా స

నాతనంబొ, బరి ధి పూతమా, నది యకా

రము నుకారము మకా ధి రము వహించు

దానిచేతను గుణ ధి త్రయమును ఋగ్యజ

స్సామముల్ భూర్భువ ధి స్వర్భువనము

తే. లింక జాగ్రదాదికవృత్తు ధి లేరుపడియె

స్వరగణాంతస్థములను స్ప ధి ర్మముల నూన్ము

ములను హ్రస్వదీర్ఘాదులం † బాలుచు నక్ష
రముల దానిచే నృజయించె † గమలభవుడు.

85

తే. దర్శ పూర్ణమాసాదులం † దనరఁజేయు
వ్యాహృతి ప్రణవములతో † వరలు నాలు
వేదముల నాల్గుమోముల † వెడలఁజేసె
నలినగర్భుఁ డక్షరసమా † మ్నాయమునను.

86

కం. ఆ వేదంబుల నెల్లం, గోవిను లుచ్చారణాది † కుశలులు హానుల్
పావనులు మరీచ్యాదిను, తావళు లజుతోడఁ జదివి † రధికశ్రద్ధఁ.

87

కం. వారలు తమపుత్రుల క, వ్యారలు తమపుత్రులకును † వాక్రువ్వఁగ నీ
తీరున శిష్యవరంపర, గా రాజ్యలైం జతుర్య † గములందు శ్రుతుల్.

88

సీ. అంతటఁ దద్వైప † రాంతమ్మునం గాల,వశమున జనము ల† ల్పతరబుద్ధు
లల్పసత్వులును శ్రీ †ణాయుష్టులగుట మ,హద్దులుపీక్షించి†యాత్మహృదయ
మందలి భగవాను † ననుపమ నోదన,చే వేదముల విభ † జించినారు
పదపడి నిప్పటి † వైవస్వతాఖ్య మ, స్వంతరంబందు ధ † ర్మాభిరక్ష

తే. నలుపుపొంటె బ్రహ్మేశాది † సకలలోక
పాలకులు వేడ లోకభా † వనుఁడు విభుఁడు
సత్యవతికిఁ బరాశర † సంయమికిని
నవతరించెఁ గృష్ణుఁ డన స † త్వాంశమునను.

89

క. అహ్మానివదలె వ్యాసులు, ను మృస్మద్గురులు ఋగ్య † జసాసూధ
ర్వమ్ము లనంగా నామ్నాయమ్ము విభాగించె నాలు † గపుఁతెజవులుగా.

ప. కుప్పలుగాఁ గూలియున్న వివిధరత్నమ్ముల వేర్వేట యేజాతి కాజాతిరత్న
మ్ముల సూత్రమునం గ్రుచ్చినట్లు కలిసియున్న ఋగాదిమంత్రరాశిని
వ్యాసభగవానుండు వేటువేటు నాలుగుసంహితలుగా నేర్పటవి బుద్ధి
మద్రేసరులగు ఛాత్రులంజేరి యందుఁ జైలునకు బహ్వృచమనఁబడు
ఋక్సంహితను, వైశంపాయనునకు నిగదంబను యజుర్గణసంహితను,
జైమినిఁ ఛందోగంబనుసామసంహితను, సుమంతనకు నాలవదియగు
సధర్వాంగిరస్సంహితను నుపదేశించె. అంతఁ జైలుండు తన పఠించిన
ఋగ్వేదమును రెండుగావిభజించి యొకదాని నిండ్రవమితికి మఱొకదాని
బాష్కలంబకు నుపదేశించె. బాష్కలండు తాఁజదివిన సంహితను
నాలుగుగా విభజించి బోధ్యునకు యాజ్ఞవల్క్యునకుఁ బరాశరునకు నగ్ని
మిత్రునకు నొక్కొక్కటిసెప్పి. ఇంక నిండ్రవమితి తనరంహితను గుమా
రుండును గవియు ఋషియు నగుమాండుకేయునకుఁగటపె. అతఁడు

తన పుత్రుడగు శాకల్యునకు, శిష్యుడగు * దేవమిత్రునకు దానిం గలె. దేవమిత్రుడు సౌభర్యాదులకుదానినేర్పె. మాండుకేయనందనుం డగు శాకల్యుండు తననేర్చిన సంహితను నైదుగా విభజించి, వాచ్య మాద్గల్యశాలీయ గోవిల్య శిరులకు వదించెను. శాకల్యునకు మఱొక శిష్యుండు జాతుకర్ణుండు గలండు. ఆతండు తాఁజదివిన సంహితకు నిరుక్త మునురచించి తత్సంహితానిరుక్తముల ² బలాక పైంగ వైతాళ విరజలకు బోధించె. మఱియు బాష్కలుని పుత్రుడు బాష్కలి యనువాఁడుక్త సర్వశాఖలనుండి వాలఖల్యాఖ్య సంహిత నేర్పఱచి దానిని బాలాయని ³ గార్గి కాసారులతో నధ్యయించెను. ఇవియన్నియు బ్రహ్మర్షులు ధరించిన బహ్వృచసంహితలు. ఈ విభాగక్రమము విన్నవాఁడు సర్వపాప విముక్తుడగు. ఇత యజుర్వేదమునందలి తైత్తిరీయ శాఖోత్పత్తిక్రమము వినుము.

91

తైత్తిరీయశాఖోత్పత్తిక్రమము

కం. మునివర్యుడు వైశంపాయనుడు గురూత్తముడు సల్పఁనట్టి వ్రతంబుఁ బొసరిచి చరకాధ్వర్యువులనఁ జేర్చొనఁబడిరి వారి యంతేమానవో. 92

ఆ. బ్రహ్మహత్యలను బ్ర + భంజించు తద్వ్రతా

చరణమునను వారు + చరకులైరి

యధ్యయనముసేయ + యాజుషశాఖ న

ధ్వర్యువులనఁబడిరి + వారలెల్ల.

93

వ. + గుర్వనుష్ఠేయవ్రతముఁ దదనుమతించేసి శిష్యులొచరించుచుండఁగా, 94

* తస్యశిష్యోవేదమిత్రః అని బొందెవ్రతి. తస్యశిష్యోదేవమిత్రః అని వావిళ్ళ. సంస్కృత లిపిలోని పద లింకుక సాహస్యము గలవి. ఇ థ కావ నిశ్లేర్పడియుండు.

(1) “వాత్య ముద్గల శాలీయ గోవిల్య శిరేష్వదాత్” అని బొందెవ్రతిలోనుండ “వాత్య ముద్గల్య శాలీయ గోవిల్య శిరేష్వదాత్” అని వావిళ్ళ ప్రతి. కీ. శే. జనమంచి శేషాద్రికర్మగారి బ్రహ్మాండ పూజమున “ముద్గల గోవిల్య ఖలీయ ద్వత్వ శైశిరేయ” అని కలదు. (2) “బలాక పైజ వైతాల” అని బొందెవ్రతినుండ “బలాక పైంగ వైరాళ” అని వావిళ్ళప్రతి. (3) “చక్రే బాలాయ నిర్వజ్య” అని బొందెవ్రతినుండ “చక్రే బాలాయవిర్గార్గి” అని వావిళ్ళప్రతి. (4) “ఋషిర్వేదద్య మహామేర సమాజేనాగమివ్యతి, తస్యపై సప్తరాత్రాత్ బ్రహ్మహత్యా భవివ్యతి. పూర్వమేవం మునిగజైః సమయోభూత్కృతో ద్విజః పైశంపాయన ఏకస్త్రితం వ్యతిక్రాంతవాః ప్రదా ” అని విష్ణుపురాణము. ఒక నిర్ణయ మొనర్చుటకు మునులందఱు మేరుగిరికి రావలసినదనియు, నట్లు రానిచో బ్రహ్మహత్య వచ్చుననియు మును లొకసమయ మొనర్చిరట. పైశంపాయనుడు రామి వానికి బ్రహ్మహత్య చుట్టకొనెనట, అది పోవుటకై వైశంపాయనుడు శిష్యులచే వ్రతము నేయించెను.

కం. ఆయతమతియగు వైశం

పాయనువకుఁ గలఁడు యాజ్ఞః పల్కున్వడనఁగ వి

ద్యాయుక్తుఁడు శిష్యుం డొకఁ

దాయనఘఁడు గురునిజేరి యనె నీ పగిదిన్.

95

కం. ఈయల్పసారు లెక్కడఁ, యీయతులవ్రతము నల్పుఁ బెక్కడఁ యిహిహి !
చేయంగల నేనొక్కడ, నే యీవ్రత మానతిమ్ము ! ఋషికులతిలకా ! 96

మ. ఆన నాలించి గురుం డిదేమిర ! సతీ పర్వశ్రేణి నీరీతిగా

జనునే గేలియొనర్ప ! నీనడత శస్త్రప్రక్రియలదయ

న్య నుపాలంభము నాత్మభూషణము నం పహామాలమంచుం దలం

పని నిన్నేనిక శిష్యుఁడా ! యనుచుఁ బిల్వ స్నవ్వరే నల్వురున్. 97

చం. చదువది యెంతయున్న గుణః సంపద యింతయులేదయేని యా

చదువునిరర్థకం బతని పాత్రతచే నసనుట్టులుండఁ బైఁ

బాదలెడి నొజ్జకుం గలుపఁ ముల్, దగుపాత్రమెఱింగి యీయనాఁ

జదువునుగూడ, నల్పుదునె సజ్జననింద మదంబుపెంపున్ ? 98

ఆ. అణఁగిమణఁగి యుండఁ నట్టి ధూర్తులకును, విద్యగజవులెల్లఁ పెత్తితనము

తెలివి యుండుఁగాకఁ తేజముండునుగాక, మిట్టివడఁగఁదగునె చట్టులెందు ?

శా. నీవిద్యాజనకుం డెవండనుచుఁ బ్రశ్నింపన్ సభం గోవిదుల్

నీ వచ్చోనిడు నుత్తరంబువినఁగన్ సిగ్గిల్లుదుం గాన నీ

వేదేదంబు గ్రహించి తద్ది యిపుడే యిచ్చో విసర్జించి పా

మ్మా వేటొండొకచోటి, కిట్టి విబుధఁ మృన్మయండు నాకేటికిన్ ! 100

కం. అన దేవరాతసుతుఁ డొ, య్యన గురువును వేడుకొనకఁ యల్లెయని తాఁ

గొనిన యజుర్గణములఁ గ్ర, క్రైను దత్క్షణమున నెయెంతఁకినుకద్విజానకున్ !

ఉ. అంతటఁ జెంతనున్న మును లాగమలోలంబ బుద్ధిఁజేసి య

వ్యాత యజుర్గణంబుఁగని పాఠులరూపునఁ గాదటంచు నొ

క్రింతతలంచి తిత్తిరఖఁ గేంద్రములై కొని రందుచే యజు

స్సంతతి తెత్తిరీయమను సంజ్ఞగన్ రుచిరత్వమేర్పడన్.

102

ఆ. అంతయాజ్ఞపల్కుఁ డామ్నాయసౌన్దర్యఁడై

యుండలేక గురున కొదవనట్టి

వేదములను దాను వెదకి పొంది వెలుంగ

బుద్ధిఁదలంచి సూర్యుఁ బొగడఁగడఁగె.

103

దండకము. ఓంనమోదేవదేవాయ! దివ్యవ్రభావాయ! సూర్యాయ! భూతాభి
రక్షాతిభిర్యాయ! తుభ్యంవరేణ్యాయ! అన్నాయగణ్యాయ! లోకాధి
నాథాయ! సుజ్ఞానగాఢాయ! ధాత్రాదికస్తంబవర్తంత మొప్పాన
చోదారులస్మిను భూతంబులం దంతరస్థుండవై యయ్యుపాధివ్యవచ్ఛిన్నతం
గాంచ కాకాశముంబోలెఁ దద్వాప్యవ్యదోషంబులం బొంద కాత్మస్వరూ
పుండవై వెండి కాష్ఠా కలాయామ రాత్రిందివా ద్యంగసంశోభి వర్షంబుల
స్మిరశోషప్రవర్షంబులఁగ సల్పుచుక గాలరూపుండవై వెల్లుల స్వేలుచు
న్విశ్వముం ద్రిప్పచున్నాడ నొక్కండవే యీశ్వరా! వేదరా వేదవాదం
బున స్మిదుపాదంబు మోదంబుతోఁ దాల్చురా నోదలం బూదలంబుంబలె
స్మిదయం బోదయంబంట కేచూదలైపోదురా యేదరా సాదరాలోక
మేపారఁగాఁ బద్మినీవల్లభా!

104

దం॥ సవిత! తపన! వ్రత్యహంబుం ద్రికాలంబుల నేదమార్గప్రకారంబున
స్మియుపాస్తిం బొనర్పంగ నీవయ్యుపస్థాత్మ సర్వాఘముం దత్ఫల ప్రాప్త
దుఃఖంబుఁ దద్వీజమజ్ఞానముఁ భర్జనం బాచరిం తుగ్ర ఘృష్ట్యావళిం
గ్రిందుగాఁజొవు చేతదృవస్థుండల భ్యానముఁ ధీమహింజేసెదక నీవు
ఋగ్రాజ విన్వీదిఁ బూర్వాష్టమందుక యజుశ్శ్రేణి మధ్యాహ్నమందుక
లసత్సామవేదాప్తి సాయాహ్నమందుక విరాజల్లెదో సూర్యనారాయణా!

దండకము॥ అఖిలాంతర్యామివై స్వాశయంబైన యీ జంగమస్థావరశ్రేణి బుద్ధిం
ద్రియప్రాణవర్గం బనాత్మంబు నిశ్చేతనం బీన యాత్మండవోచుం బ్రచో
దింతు సర్వేశ్వరా! దివ్యకారుణ్యపాధోధి! యత్యుగ్రవక్త్రాంధకారా
హ్వయ గ్రాహన గ్రస్తమై లోకమెల్లక మృతప్రాయమై చేతనా
శూన్యమైయుండఁ గారుణ్యదృక్పాతమాత్రంబునక లేపి నిత్యంబు సంధ్యా
త్రయిక్ స్వీయధర్మంబున స్వర్తిలంజేసి యాత్మానుభూతి స్ఫుర
చోచ్ఛివనీయంబు గల్గింతు రాజంబలెం దుష్టులం భీతులంజేయు చందందు
దిక్పాలకుల్ భక్తిమై పద్మకోశాంజలిశ్రేణి సర్వులంబు లర్పింపఁ గైకొంచు
వర్తింతు నోదేవ! లోకత్రయీనాథ తోష్టూయమాన త్వదీయాంఘ్రి
పదాద్యయం బే నుపస్థానముం జేయుటల్ లోకరక్షామణి! యన్యజుష్టంబు
గాకున్న రాజద్యజుస్సంతతిం గోరిచు మ్మీశ్వరా! శంకరా! సర్వ
వేదాకరా! విద్విషష్ఠీకరా! నూర! మిత్రా! రవీ! నూర్య! భానూ!
ఖగా! పూష! ఆదిత్య! ఆర్కా! మరీచీ! హిరణ్యోదరా! భాస్కరా!
సప్తవాహ! సవిత్రాఖ్య! ఓనూర్యనారాయణా! ఓన్నమస్తేనమస్తేనమః.

కం. అని దేవరాతనిజనం, దనుడు త్రిపదమంత్రమునను + దలఁచ హయూస్యం
బున రవి యయాతయామము, లనయాజపసంహితాకలీపములొసగె.

- ఆ. యాజ్ఞవల్క్యుఁ డంత † నాబహుళ యజః ప్ర
చయముఁ బదియు నైదు † శాఖలుగను
జేసి యధ్యయనము † సేయించెఁ గాణ్య మా
ధ్యందినాది శిష్య † తతులచేత. 108
- వ. వాజిరూపుం డైన సూర్యభగవానుని వాజ సన్యస్తంబులగుట వీనికి వాజస
నేయ సంజ్ఞ లభించె. ఇంక సామశాఖావిభాగ మాలింపుడని సూతుండు
చెప్పందొడంగె. 109
- తే. తానుజదివిన సామవే † డమును చెండు
శాఖలుగఁ జేసి జైమిని † సంయమింద్రుఁ
డొకటి వుత్త్రుఁడైన నుమంత † నకు మఱొకటి
పాత్త్రుఁడగు ¹ సుకర్మకు వేటు † పఱచినొడివె 110
- సీ. ఆనుకర్మయుఁ డన † కబ్బిన సామవృ
క్షమునకు వేయిశా † ఖల నొసర్చి
కోసలజాతుండు † గుణియా హిరణ్యనా
భునకుఁ ² పౌష్యంజి నా † మునకు మఱియు
నావంత్యవిప్రున † కవినేర్ప నామువ్వు
రేనూటుగురు శిష్య † బృందమున కు
దీచ్యులకును వానిఁ † దెల్పిరి వీరిని
బ్రాచ్యులంచును బల్కు † వారుగలరు
- తే. కుక్షి కుల్య కనీద ³ లో † కాక్షి లాంగ
లాఖ్యుల నెసంగు నైదుగు † రరుస మొప్ప
నొక్కొకరు నూటుశాఖల † నొంది రథిక
తర మనీషను పౌష్యంజి † గురునివలన. 111
- తే. మఱి హిరణ్యనాభుని శిష్య † వరుండు కృతుండు
సరవి నిరువదినాలుగు † సంహితలను
దనదు శిష్యులకుం జెప్పెఁ † దక్క-వానిఁ
జెప్పె నావంత్యవిప్రుండు † శిష్యతతికి. 112
- వ. అని సూతుండు శౌనకాదులకుం జెప్పె. 113

ఇది పృథ్విధ్యాయము సమాప్తము

1. మన్వాంపుతత్వము. అని దొందె. "సుకర్మాతత్వము" అని వావిళ్ళప్రతి. సుకన్యాన్ అనిమఱొక
పాఠము. 2. "పౌష్యంజి" అని వావిళ్ళ. "పౌష్యంజి" అని దొందె ప్రతి. బ్రహ్మాండపురాణ
మునను "పౌష్యంజి" అనియే కలదు. 3. లోకాక్షిలాంగల "అని వావిళ్ళ. లోకాక్షిలాంగల "అనిదొందె
ప్రతి. ఆతనికిఁ గుడిలాంగణము లొక్కొకఁడైయున్నవనియు అని బ్రహ్మాండపురాణము.

సప్తమాధ్యాయము

- కం. నామగ్రాహము పిలిచిన, ధీమంతుల గాతునని ప్రతిజ్ఞగదాయ
చోచ మాపల్కులవిన విది, యామీభద్రంకరణము హరిహరనాథా !
- ప. ⁴ దేవా ! యవధరింపుము. అవ్వల శ్రీసూతపౌరాణికుండు శౌనకాదులతో
నిట్లనె. ఇత నధర్వవేదవిభాగము వినునది. 2

- సూతుండు శౌనకాదులకధర్వ విభాగక్రమము నుడుపుట -

- కం. అంత నధర్వశ్రుతిని ను,మంతుండు ⁵ కబంధునకు ను మర్పించె నతం
డెంతయు నది పెండుగలిపి, దాంతులయిన పథ్య ⁶ వేద దదర్శుల కొనఁగెన్.
- గం. అనఘుండు పథ్యుండు తననేర్చినసంహిత మూఁడుగాఁగఁజేసి కుముదునిక
శునకుని జూబాలిని నేర్పునఁ జదివించె నియమాధి ⁷ గూఢుండుగుచున్. 4
- తే. వేదదదర్శుండు తనచదివినది నాల్గు,గా విభాగించి చెప్పె శౌ ⁸ ల్కాయనికెని
బ్రహ్మబలికి ⁹ నిర్దోషుండఁబ్రహ్మాండపురాణము, బ్రహ్మలాయనునకు నిష్ఠఁపెంపుమీఱు.
- తే. అంగిరసగోత్రుండగు శున ¹⁰ కాహ్యాయుండు
తానుగన్న సంహితను ద్వి ¹¹ ధావిభాగ
మాచరించి బ్రభుండను బ్రా ¹² హ్మణునకొండు
సైంధవాయనున కొకండు ¹³ చాటిచెప్పె. 6
- ప. ఆ బ్రభుసైంధవాయన శిష్యులగు సావర్ణ్యాదులును నక్షత్రకల్పుండు ¹⁴ శాంతి
కల్పుండు కశ్యపాంగిరసాదులు నాధర్వణాచార్యులై తద్వేదమును బ్రవచ
నాదుల విస్తరింపఁజేసిరి. ఇత జౌరాణికోత్తముల వివరించెదను.

† పురాణ వ్యాప్తి †

- సీ. శ్రీ వ్యాసభగవానుఁ డవ్యాజకరుణతో, నాఱుపురాణంబు లలవరించి
యాస్మాక పితృమిత్రులౌ రోమహర్షణ, మునివరేణ్యునకు వానిని వచించె

4. అధ్యాయ ప్రారంభము 1-12-1948 (5) "అధర్వవి త్సుమంతుశ్చ శిష్యమధ్యానయత్సత్త్వకాం"
అనియే భాగవతము. శిష్యనామము లేదు. "శిష్యమధ్యానయామాన కశంధము" అని వైష్ణవమున మన్న
దని వ్యాఖ్య. బ్రహ్మాండపురాణమునను "కశంధుఁ" దని రచింపెను. (6) దేవదదర్శుఁడని బ్రహ్మాండపురాణము.
(7) "కౌల్లాయనిర్బ్రహ్మబలిర్మోదోషః పిష్పలాయనిః" అని యొందై ప్రతి. శౌల్కాయని ర్బ్రహ్మబలి
ర్మోదోషః పిష్పలాయనః అని వాచిక్య. (8) నిర్దోషుండనక బ్రహ్మాండపురాణము మేడుండనను. "బ్రహ్మ
బలుండు మేడుండు మతిపిష్పలాదుండు శౌల్కాయనియు" అని. (9) నక్షత్రకల్పశ్శాంతిశ్చ కశ్యపాంగి
రసాదయః ఏతే అధర్వణాచార్యాః అని భాగవతము. "క్రమముగామంజుకేశ్య నక్షత్రకల్పములును
వైశాఖాంగిరస్సులును శాంతికల్పమును" అని బ్రహ్మాండపురాణము.

నాయనఘండి (త + య్యారుణే కశ్యప, సావర్ణ్యలకును ధీ + శాలియైన
యశ్యతప్రణవకును + హారీతునకును వై, శంపాయనున కను + కంపతోడ

తే. నొక్కొక పురాణము వచించె + నుదితభక్తి
నేను నియ్యార్వరకడ గ్ర + హించితిం బు
రాణముల నాటిటింగూడ + శ్రద్ధతోడ
నంతఁ దనివిసనక విన + యంబుడోఁప

8

తే. శ్రీ శుకమహామునికి సేవ + సేసి నేను
గాశ్యపుండును సావర్ణి + ఘృచుడు జామ
దగ్గర్ శిష్యోత్తముం డకృ + తప్రణుడు గ్ర
హించితిమి నాల్గమూలసం + హితలఁగూడ.

9

+- సూతుండు శౌనకాదులకుఁబురాణలక్షణము వివరించుట +-

౪. ఇంక శాస్త్రానుసారముగా బ్రహ్మర్షులచే నిరూపింపఁబడిన పురాణ లక్షణ
మును వాక్రుచ్చెద వినుండు.

10

తే. విశ్వసర్గ, విసర్గముల్, + సృష్టి, రక్ష,
లంతరములు, పంశములు, వం + శ్యానుచరిత,
సంస్థలును, హేతువులు, నపా + శ్రియము, లను ద
శమ్ము గలది మహాపురా +ణమ్ము సుమ్ము

11

తే. సర్గమును బ్రతిసర్గ వం + శమ్ము లంత
రములు పంశ్యానుచరితముల్ + గ్రాలెనేని
యద్ది యల్పపురాణ మం + చంద్రు బుధులు
పీనిలక్షణమ్ములఁగూడ + విస్తరింతు.

12

౫. అవ్యాకృతంబగు + సప్తప్రధానమం, దలి గుణమ్ముల కలఁ + త నృహత్తు
కలిగెదానికిమూఁడుగతుల యహంకార, ముదయించె నద్దాననొడవెభూత
నూత్నేంద్రియార్థముల్ + సారిదినీకారణ, సర్గంబు నుడువుట + సర్గమండ్రు
బీజంబునం దొండు + బీజమ్ముపుట్టిన, చంద మీశ్వరుని ప్ర + సాదమునను

తే. కలిగె నీమహదాదివ + ర్గమ్మునం జ, రాచర ప్రాణిజాతమ్ముఁప్రాక్తన జని
కర్మవాసనా ప్రాధాన్యకలన నిట్లు, కార్యరూప్తి నుడువ విసర్గమనఁబడును.

తే. జంగమములకుఁ దఱుచుగా + స్థావరములఁ
దత్వభావ కామముల ప్రో + త్సాహమునను
జీవికావృత్తియగు నిది + చెప్పుదాని
వృత్తి యండ్రు పౌరాణికా + గ్రియులు ధరణి.

14

కం. సుర సర ఋషి తిర్యగ్విస్ఫుర ద్వితారములఁ దాల్చి † పురుషోత్తముఁ డి
ద్ధరఁ బ్రతియుగమ్మునన్ శుక్రత్యరాతులవధించు రక్షయగు నిదినడువన్.

కం. మనుపురు మనుపుత్రులు సుర
లును సురవిభులును ఋషీంద్రు † లును శ్రీవిభుఁ డా
స్థిన యవతారములును గ
ల్గినయది 'మన్వంతరమ్ము' † కృతమతులారా !

16

తే. కమలజుడు మొదలుకొని త్రై † కాలికమగు
క్షత్రియకులంబు నుడువ "వం † శ" మనఁబడును
దత్తులప్రసూతుల చరి † త్రము నుడువ
నదియె 'వంశ్యానుచరిత' మం † చాడఁబడును.

17

తే. అఖలవిశ్వమ్మునకును మా † యావభావ
వశత నిత్య నైమిత్తిక † ప్రాకృతికము
లనఁగ నాత్మంతికమనంగఁ † దనరు లయము
లడరు నే తన్నిరూపణం † బగును 'సంస్థ'.

18

ప. ఎవ్వనిం గొండలు సృష్టికీబూర్వము సరసురాది నామరూపరహితం
డగుటవలన నుపాధిప్రాధాన్య వివక్షచే నవ్యాకృతుండని నుడివెదరో ?
యెవ్వనిం గొండలు భుక్తశేష కర్మవాసనా సమేతుండగుటవలనఁ
జైతన్యప్రాధాన్యవివక్షచే ననుశయి యని నుడివెదరో ? యెవ్వఁ డవిద్యా
వశంబునఁ బుణ్యపావకర్మంబుల నాచరించుచుండునో ? యా జీవుండ
యీ జగత్సర్వాదికమునకు నిమిత్త మని ప్రతిపాదించుట హేతువునాఁబడు.
మాయామయంబులైన జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తు లనేడి జీవపుత్తులందు
విశ్వత్రైవిధ ప్రాజ్ఞ నామములం దాల్చి సాక్షిరూపంబున నన్వితం
డయ్యు సమాధ్యాదులం దేవుత్తి నంటక వ్యతిరిక్తుండయ్యును బ్రహ్మ
ముందు నని నిరూపించుట "యపాశ్రయం" బనంబడు. మఱియు దీనిన
వివరింతు వినుడు. ఘటాదిపదార్థములున్నపుడు వానియందును నవి
లేనపుడును మృదాదులుండనేయుండును. అట్లే నిషేక, గర్భ, జన్మ,
బాల్య, కౌమార, యౌవన, వయోమధ్య, జరా, మృత్యువులను
తొమ్మిదిశరీరావస్థ లున్నపుడును లేనపుడును నట సాక్షి చైతన్యము
పరమాత్మ భాగిల్లుచునే యుండును.

19

సీ. సర్గ విసర్గాది † సంఘయమెల్ల మా, యామయంబును బుద్ధి † నలవరించి
వామదేవాదులఁవలె స్వయంబుగ నైన, లేక యిచ్చుటనున † ల్పెడి ప్రసిద్ధ
యోగంబుచే దేవఁహూత్యాదులంబలె, నైనఁజి త్రము జాగ్రఁదాదికమగు
వృత్తిత్రయాశ్రయో † ద్దేగంబునుండి సాం, సారి కేహఁప్రపం † చంబునుండి

- ఆ. త్రిప్పవలయు వాని కప్పుడు గోచరిం, చెడిని బ్రహ్మచదము † శిష్టులార !
ఇవ్విధమునఁ జెప్పఁనిది 'యపాశ్రయ'మని, పలుకుదురుపురాణఁపరితలెందు.
- కం. ఈ లక్షణ లక్ష్యంబుల, చే లలితములైన పెద్ద † చిన్నవియుఁ బురా
ణాలు పదు నెన్నిదని యు, ర్వీ లేఖులు పలుకుచుండు † వినుఁ డవ్వార్క 21
- సీ. బ్రాహ్మంబు పాద్యంబు † వైష్ణవ శై వముల్
గారుడ లెంగముల్ † నారదీయ
భాగవతంబులు † వారాహ మాత్యముల్
బ్రహ్మకై వ ర్తంబు † వామనంబు
స్థాంద మాగ్నే యంబు † కార్మంబు బ్రహ్మాండ
మతుల మార్కండేయ † మనడి పేళ్ళు
బరగుపురాణముల్ † పదియు నెన్నిది తపో
హరి శ్రీబాదరా † యుగమహర్షి
- తే. రమ్యమైన ఫక్కి రచించెఁ బ్రాజ్ఞులార ! యిట్లు వేదపురాణము † లెల్ల బెక్కు
గతుల శాఖోపశాఖలై † క్రాలె వీని, విన్న బ్రహ్మవర్చస మభిప్రవృద్ధి సెందు.
- వ. అని శ్రీ సూతుండు శౌ నకాదిమునులకు వచించెను. 23

ఇది స ప్రమాధ్యాయము సమాప్తము

అ ప్ర మా ధ్యాయము

- కం. దోసంబులు క్షమియింపుము
గాసింబడ నీకు రచన † కై వేడెడఁ గ
మ్మి సాయము భ క్తమనో
బ్రాసీన శుభాంఘ్రియుగళ ! † హరిహరనాథా ! 1
- వ. * దేవా ! యవధరింపుము. అవ్విధంబునఁ బారాణికాగ్రేసరుండగు
(శ్రీ)సూతుండు నుడువ వినుచున్న మానిపుంగవులలో భార్గవుండైన శౌ నక
మహర్షి యిట్లనియె. 2
- తే. సూతమాసింద్ర ! వాచావి † భూతిసాంద్ర !
బ్రదుకుమా చిరకాలంబు † వసుధమీఁద
నొడ్డులేని భవాభిలోఁ † బడ్డ మాద్య
శులకు నొక తెప్పకొయ్య వా † చు న్నృహత్మ ! 3

* 20—12—1946 ప్రారంభము. సప్తమాధ్యాయము 7—12—46 నఁ బూర్తిచేసితిని విదవఁ
గఁము సాగలేదు. వ్యాసుని ప్రతినిధినిదవనే కలము సాగివది ఆ వద్యముల నవల గ్రంథాదీ
జేర్చితిని.

సీ. స్వామీ! మృకండ ము ✱ హామునిసుతుడు మా
 ర్కండేయమాని యీ ✱ కల్పమంద
 యస్మద్భృగుకులంబు ✱ నందు జనించె న
 య్యవఘుండు దీర్ఘాయు ✱ వనుచు వృద్ధు
 లాడుటేకాక క ✱ ల్పాంతంబున జగంబు
 లన్ని సళింపంగ ✱ నాతఁ డొకడ
 యేకాంబుధిభామి ✱ యించుచు పటవత్ర
 శయనుడౌ నొకబాలు ✱ సన్నుతాంగు

తే. దరిసెనమొనర్చెనట యని ✱ తామనదరు
 వాని పుట్టుకందొట్టి యే ✱ ప్రలయమొదవ
 దయ్యెఁ బుట్టనిప్రలయంబు ✱ సరయుటెట్లు ?
 బాలఁగనుటెట్లు లిద్ది య ✱ బ్రంబుగాదె ? 4

వ. ఈపు సర్వపురాణజ్ఞుండవు మహాయోగివి కాన మాయీ సంశయచ్ఛేదం
 బొనర్పవేడెద మనవుడు సూతపౌరాణికుం డిట్లనియె. 5

— మార్కండేయ మహామునిచరిత్ర —

కం. వీయడిగిన యీవ్రశ్మం, బోయయ్యా! కలిమలంబు ✱ నుత్సాదించుక
 జేయుం జగదభయము నా, రాయణకథ యిందుఁగ్రాలి ✱ నది గాన మునీ! 6

సీ. వినుడు మార్కండేయమునిపరుచరిత మా
 యన తండ్రీవలన వి ✱ ప్రార్థనంస్థి)
 యలఁగ్రహమ్ముగనొంది ✱ యవ్వల
 నుపసీతుడై సాంగవేదమ్ము ✱ లభ్యసించి
 తపము స్వాధ్యాయమ్ము ✱ ధర్మమ్ము వీడిక
 శాంతుడై నైమిశో ✱ వైచిత్ర్యతంబు
 వహియించి వల్కలాం ✱ బరములు గట్టి జ
 టాకలాపము కమం ✱ డలుపు దండ

తే. మత్తనూత్రోపవీత కు ✱ శాజి నాదు
 లవధరించి సన్నియమర్థి ✱ కగ్నిసూర్య
 విప్రగురులందు నాత్మయం ✱ దప్రమేయు
 హరిసి బూజించు చుభయనం ✱ ధ్యల వెలుంగు. 7

కం. ప్రాతస్సాయంవేళా, నీతము భైక్షాన్నము గురు ✱ ని శొసఁగి తదను
 జ్ఞాతంత్ర మున్న వాగ్యతుండై తిను లేకున్న నిట్రు ✱ నవలంబించుక. 8

కం. ఈ యనువునకు దవస్సాన్య

ధ్యానపరుం డగుచుఁ గొలుచు † చయతాయుతముల్

హాసనములు శ్రీమన్నా

రాయణు, గెలిచెఁజూమి దుర్జ † యంబగుమిత్రిక.

9

తే. అద్దినూచి శతానందుఁ † డభవుఁడు భృగు

హాని దక్షుండు కడమ బ్ర † హృతనయాళి

మఱియు నరదేవ పిత్రాదు † లరె ! యనిరి

హరుఁడుగాక యెవ్వరు గెల్చి † రయ్యమిత్రి !

10

వ. ఇట్లు సమాధియోగంబున హరినిసేవించుచు యోగధ్వస్తశ్శాంతరాత్ముం

డైన యమ్మార్కండేయున ¹కాటుమన్వంతరమ్ముల కాలమ్ము గడచె.

అవ్వల నేడవదగు నీవైవస్వత మన్వంతరమును గడచుచుండ నింద్రుండు

విశ్వయాధీనమానసుండై యిట్లు తలపోసె.

11

—* దేవతలు మార్కండేయు తపమునకు విఘ్నముచేయఁ బూనుట *

ఉ. ఏమివిచిత్ర మింతవఱ † శివ్వరు నింతటిదీర్ఘ కాల మీ

నేనుముతోఁ దపంబు హవ † జించినవారలులేర, యిప్పుడే

దో మనకొంపయే మునుఁగ † నున్నది బావురె ! యెల్లవారు ను

తామవదంబు వొందుటకే † తారెద, రిష్యదియంత చుల్కనో ? 12

ఉ. కోరికకేమి డెందమునఁ † గోరుటెకా ? ప్రతిజీవికోరు నా

కోరికఁదీర్చుకో నెఱపు † కోలునఁగాఁ గనువట్టుఁ దెల్పి యీ

1 శ్లో॥ తస్యైవంయుఁజితశ్చిత్రం మహాయోగిన యోగినః

ఽస్యశ్రియాదు మహాస్కాలో మన్వంతరషాతృకః

ఏతత్పురందరో జ్ఞాత్వా సప్తషేఽస్మికా కిలాంతరే 8 అ. 14 శ్లో.

చేయి మహాయోగములుండు బ్రహ్మ వగటికాలమున 14 మనువులు వర్తింతురు. ఒక్కొక్క మనువుకాలము 306720000 వత్సరములు.

8 మనువులకాలము $1840320000 (306720000 \times 6)$

6 మనువుల కేడుసంధులకాలము $12086000 (1728000 \times 7)$

7 వ మన్వంతరమున 27 మహాయోగములు కడచినకాలము $116640000 (4320000 \times 27)$

ఈ 28 వ మహాయోగమున 3 యోగములు గడచెను. $3888030 (కృతత్రైతాద్వాపరములు)$

1972944000 అరుమనువుల యిర్వదియేడు మహాయోగముల మూడుయోగములకాలమిది.

బ్రహ్మసృష్టిఁజేయుటకుమున్న తపముచేసినకాలము $17064000 (47400 \times 360)$

1955380000

ఈ కల్పమున నిన్నివత్సరము లీ కలియుగప్రారంభమనకుఁ గడచెను, ఇంచుమించుగా నీ కలియుగ ప్రారంభమందేగదా యీ పురాణము శాసనకాండలు వినుట. కావున వింతకాలము మార్కండేయునకుఁ గడచినదని తేలుచున్నది. కాఁగా సృష్ట్యాదిని మార్కండేయుండు పుట్టిననుకొనవలసినప్పుడున్నది.

- పాటుని బట్టిమాతు నిటు † వంటి ముసీంద్రుల నెందఱు గనన్ ?
వారలబైసి మాచెలుల † వాల్లనుజూపులు సోకుదాచనే. 13
- ఉ. ఈతని శాంతిదాంతు లవి † యెంతటిన్ యొకతాఁకుతాఁకి యే
జూతునుగాక యంచు బల † నూదనుఁ డచ్చరపిండుఁ జిల్కరా
రాతును బేరుటామనిని † బ్రన్ననితెమ్మెరకూనఁ జీరి మీ
చాతురిఁజూపి తేనివని † నల్పగఁ గాలమువచ్చె వింటిరే ! 14
- తే. మీకు గంధర్వులును రజ † స్తోతులైన
లోభమదనాము లండ ని † ల్లురు భమమ్ము
డక్కి సమధిగోతాపాలులై † త్వరగఁజనుఁడ
కార్యసాధకు మూవు నా † కై స్పృశించు. 15
- తే. రాఁగదే పుంజికస్థలీ ! † నాగవాస
మునకు నాయికామణివయి † పోయిరమ్మ
నీ యొయారమ్ము నీ సోరు † నీ సురూప
మరసి యంకెను రానివాఁ † డవనిఁగలఁడే ? 16
- కం. హిమవత్కుఁధరోదక్పార్వమునఁ బవిత్రమగు పుష్ప † భద్రా తటినీ
కమనీయ కూలమున నాశ్రమమున్నది చిత్రశిలయు † రానిలనచటన్. 17
- వ. మీరు సరగనరిగి తబిసీపబువు తబముసాబగు సెఱచి కార్యము పండించు
కొని రండని సకారవంబుగఁ గర్పూరతాంబూలాదు లొసంగి యనువ
సనువమవిలాసంబుల వారంద టిమ్మరుద్వతీనందను నాశ్రమమ్మున కరిగిరి.
అందు, 18
- కక. తాఁకెడితలఁచెడివారలు, లేకునికి యభేచ్ఛముగఁ బా † లించి సర్వకుజా
నీకము కళకళలాడుచు, నాకులఁ బువ్వుల ఫలముల † నలరుచునుండెన్. 19
- ఉ. పచ్చని యాకుజొంపముల † వ్రన్ననిచీర ధరించి పుష్పిజుల్
క్రచ్చిన లేపముల్ పులిమి † క్రాల్పపుగుత్తులఁ జెర్వి పెన్నిగన్
వచ్చినయామనిన్ మృదుల † బాహు లతావళిఁ గౌగిలించుచున్
ముచ్చటలాడఁగాఁదొడఁగె † బోద్విజరాపములంద్రుమాంగనల్. 20
- ఉ. మూఁకులతేని గొంజిపురు † మవ్వపు రాంకవమందుఁజేరి పుం
స్కోకిల గాయకుం డొసరు † చు స్మృదుగానమా, తోడు శారికా
శౌకములండఁ దుమ్మెదల † ఝంకృతియే శ్రుతిగాఁగ, మద్దెలల్
గైకొన మ్రానుకొయిలలు † గన్నులపుల్గులు చిందుదొక్కఁగన్. 21
- చం. నవనవలాడు కెంజిగురు † నాడెపుకాపు లెసంగఁ, బువ్వుగు
చ్చ విమలకుండికల్ వెలుఁగ † బాసగునూడల లంబకూర్చముల్

నివుడఁగ నల్లిబల్లిగొను † నిద్దవుడేవల జీబుఁజడల్

మివులఁగ మ్రాఁతు, జోగి గమి † మించె సమాధి వచంచలస్థితి. 22

సీ. తియ్యమామిడిగుఱ్ఱఁబుయ్యాలలూఁగు పి, కావళికిదియె వ్యాఁయామశాల
వలఁజగ్గునిగ్గురంఁగులుగుల్కు పురులఁదా, రెడి నెమ్మలకు నిదేఁపుత్యశాల
అలరుజొంపముల జొ † బ్బిలు తేనెసోనల, నాను తేంట్లకు నిదే † పానశాల
మూఁగఁబండినపండ్ల † రేఁగి మూఁగిన చిల్క, బాదుల కియ్యదే † పాకశాల

తే. జీబుతీవకన్నియలు క్రొం † ఇవుడఁగేలు

సాఁచి బిగికొఁగిలింతల † లోఁచి మ్రాఁతుఁ

జాలుఁ దప్పఁగ నియ్యదే † కేళిశాల

గానఁ గానకుఁబురుడు జ † గానఁ గాన.

23

వ. అట్టియెడ మార్కండేయుండు వహ్నినివేలిచి నిమిలితనేత్రుండై ధురా
ధర్మండై స్వయావముంగన్న పావకుండో యనునట్లుండ 24

కం. వనముక్కచలగు సురయా, వనము యథేచ్ఛముగ నాట † పాటల నా పా
వన మున్యాశ్రమ సరిసర, వనమునఁ దిరుగందొడఁగిరి † పాటునిగలఁవక. 25

మధురగతిరగడ.

ఇంతలూర ! వనశ్రృంగారంబులు, కాంతము రండివె † కనుఁడి సుమంబులు

మింతలమల్లెల † విరులవికాసము, కాంతాశోక ని † కాయ విలాసము

నీలీవారము † నిశులాకారము, నేలాసారము † హితకరవీరము

ఘోరీపూరము † బువుటీరము, గ్రాలెడి దూరము † గాకఁడి మాటము

ఈయరవిందము † నెఁసి మిళిందము, తీయ మరందము † తినియెడిఁగందము

కోయిలబృందము † కో యనుచందము, పాయక విందము † వజ్ర నయుండము

పొన్నలచిన్నెలఁ † బొగడలవన్నెలఁ, గొన్నెగున్నల † గొణ్ణెగవున్నల

గన్నెరతిన్నెలఁ † గఁఁక కన్నెల, మిన్నలు క్రొన్నన † మినుకులుగ్రన్నన

వ. పరికించి పువ్వులు చిదుము డనుచుండ నందొకర్లు చప్పటలు సఱచుచు 27

తస్యీవృత్తము.

ఎల్లెడ యుండునున్మృదురవములతో † నెద్దుచు వచ్చెడి తనసతితోడక

పుల్ల సరోజాంతరమున కమితా † మోదముతో నరిగి కడుపురిండ్క

జల్లని పూఁదేనె మెసవి తనదా † చానకుఁ బుక్కిటఁగల యొకకొంతక

మెల్లఁగ నందించుచుఁ దఱిఁగని చుం † బింపెడి తుమ్మెదదొరఁ గనుతస్యీ!

వ. అన మతోకతుక

29

మంజుభాషిణి.

ఎలనూవికొమ్మవయి † కెక్కి డెందమం

దలి యాన తిత్తిడి వి † ధాన మెక్కి శ్రొం

దలిరుల్, పికాంగన ల † నంగు జీకు గో

మలరావముల్ వఱపి † మంజుభాషిణీ !

30

వ. అన మఱియొకతె

31

చం. కలువలు సేత్రముల్ వికచ † కాంబజముల్ పదముల్ తరంగపం

క్తులువళులక్ ద్విరేఫములు † కుంతలముల్ బిరముల్ సుబాహువుల్

గళము దరమ్ము చక్రములు † కమ్రకుచమ్ములు గా నొయూరియై

కులుకుచునుండె నేడు కను † గొంతు సరోవరలక్ష్మి నియ్యెడక. 32

వ. అనుచుండ

33

కం. హిమనిర్భరకీకరబృం, దములోదోగిసుమనోవి † తతిని బరిష్కం

గమునకదేల్చిలతాలా, న్యములరయుచుమలయ † పవనుడలురాదొడగెక

వ. అయ్యవసరిమ్మున

35

చం. తలావుల నల్లనం బెనువు † తామరతూవుల నూటి, కూడునీ

భుల నుడిగించు వంజాలము † లోడిని దిప్పి, వివర్ణతాపదక

మలిచెడి మావి కల్లునిచి, † మాడుచు శ్రొవ్విరవాజ ముల్కి తె

క్కల నవరించి, ప్రాణముల † గైకొను కల్వను దువ్వె మారుడుక. 36

ఉ. అట్టితటి న్నదింగలచు † నట్టి తెఱంగునఁ బాటపాడుచుక

నట్టువలాడుచుం బణవ † నవ్యమృదంగ మనోహరస్వనం

బుట్టివడంగఁ జేయుచుఁ బ † యోజ దళాక్షులు మానిపుంగవుం

జాట్టిరి కాని మాని యటు † సూడెడ కన్నులు విచ్చియింతయుక. 37

కం. ఒకధనువుం గాదని వే, తొకధనువుం దీయు శరము † నొక్కటిగాడం

చొకచానిఁ దీయు నా దర్పకుఁ డేమిఫలంబు! గుటి వ † రల డెటుగన్నక.

కం. నారీతింగాంచి మడు, న్నారీ రత్న మెటు లెడఁడఁ † కలఁచునో యనుచుక

నారిని మ్రోగించుచుఁ బృత, నాదిష్టి గణింప కయ్య † నంగుం డుటిమెక.

వ. అప్పుడు పుంజకస్థలి యొకతియ్యమామిడిగున్న క్రీసీడఁ జెలికత్తియలతోఁ

గూఁచుచుండి సంగీతకళావిన్యాసంబు నెఱవుచు స్వర్గలోకప్రసిద్ధులైన

గాంధారగ్రామంబుఁ బ్రకటించుచుం గొండాకవి నోదించసాగె. 40

సీ. జీవస్వరము నుండఁ † జేసి త్రిస్తాయు లం,టంగ రాగాలాప † భంగిజూపి

కాల మార్గ క్రియాంగ కళాలయాదులఁ, దాళిలీలా విచిత్రములఁ జూపి

మాతృగ్రహమ్ము పేరూతగాఁ బునరుక్తిఁ, దపులని నడఁకఁబు † ల్లవినిజూపి
భావమాధురి నువి † స్పష్టమ్ముగాఁ దోఁప, సాహిత్యరేఖావ్ర † శస్తిఁజూపి

తే. స్త్రీపురుషరాగములఁ గాల † దేశములను

గంపితాందోభితాదిక † గమకములను

డెలిసి తాల్పరవింప మ్రో † భు లిగిరింపఁ

బుంజికస్థలి గానన † మ్రోహమాన్య.

41

వ. ఆపైఁ గొండాక వెఱవూని వేల్పురాని గానక్రీడ మాని

42

మ. మొలనూ ల్లజ్జెలు నూపురాలు వలయం † బుల్ మంద్రనిస్సానముల్
నలువక, నిబ్బరపుబ్బుగుబ్బలబిగి † జవ్వాడఁ గొడీగ, కుం
డలకాంతల్ దెసఁ గుప్పిగంతులిడ వీ † డం గ్రొమ్ముడిం బూనరుల్
లలనారత్నము పుంజికస్థలి నలీ † లం గందుకం బాడెడిక.

43

వ. అయ్యవనరంబున మునిపువ్వు డల్లన కనులు విచ్చి మరల వెంటనే
ధ్యాననిమిలితాక్షుండు గాఁగా నదిగని రాగాదికము లోఁజేరి తొలుచు
చుండెనకాఁ దలంచి యవ్వనజాన్య సుస్థితాన్యయై చిలుకతేజ నెక్కి-
యున్న మరుని గనునన్న నెచ్చరించె నది పరిజనులు పరికించి సముత్సాహ
దోహదదోహాలులైరి. అపుడు

44

కం. అలికులముల జంజామ్ములు

కలరవముల కూజితములు † కలహంస శుకీ

కలకలములు పికముల కుహు

పులు నెముకులక్రేంకృతులు ర † పుల్కాని యెగసెక.

45

కం. పొంచి వసంతుఁడు పుష్పాడి,నించె నైయి గాలికూన † నిగిడించి గుబా

ళించు తరంగలఁ బున్నమ,వంచె న్వన్నెలల మరుఁడు † వంచె న్నింటిక.

46

కం. ఇటుగను నటుగను వడి ముం,డటికరుగు న్నెనుకొరగుఁదటియుంక్రేవల్
వటురాగుఁ డెన్ని నేసిన, నెటుగానఁడు సందు లోని † కేగ రుసియెడక.

47

వ. ఇటులు కొంతకాలమునన నొకనాఁడు తబిసితేఁడు యోగారూఢుఁడు
గాక యగ్నికార్యంబు దీర్చి యధ్యయనలోలుఁడైయుండు నతనికట్టెమటం
బుంజికస్థలి యండఱు గవ్వించి తాను సంభంగిమంబులు నవయవసౌష్ఠ్య
వంబులు సౌందర్యమాధుర్యంబులు లావణ్యమానోజ్ఞకంబులు కైశ్య
కార్యంబులు నానననైగనిగ్యంబులు సధరాధరాదుర్యంబులు నక్షివైకా
ల్యంబులు విలోకనతైక్ష్యంబులు బాహుదార్ధ్యంబులు వక్షోజకాఠిన్యం
బులు నుదరకార్యంబులు నవలగ్నసౌక్యంబులు సూరుసౌకుమార్యం

బులు నితంబనై స్త్రీలంబులు జంఘావృత్తానుపూర్వ్యంబులు సంఘిమార్దవం
బులు విలాసంబులు విభ్రమంబులు విన్నాణంబులు వెల్లివిరియకట్లు కందుక
క్రీడం జొచ్చి. 48

ఉ. బఃతినిదట్టుచుం గదిసి † వట్టుచు నేలకుఁగొట్టుచుం గుచో
పాంతముఁ బెట్టుచు స్విడుచు † చల్లననవ్వుచు మౌనిఁజూచుచుక
గుంతలబంధమాడఁ జను † గుట్టలకంపిలఁ బైటజాఱఁ ద్రు
ల్భింతలఁ గౌశ్లేదీగఁ ప్రచ † లింపఁగ నచ్చు లేమ యాడుచుక 49

చం. మునిదెన కద్ది పో విసరి † పుచ్చుకొనం జనునట్లులేగి పం
దనములు స్వామి ! తుంటరిగ † దా నటుగేందుక, మట్టెత్తు నా
చను బొగడల్ ముడుంగఁ బెలు † చక్కస్పృశియించి భయంబుచేతనో
యనఁ బరుగెత్తె మీయడుగు † లఁట నొసంగుడు బంతిఁగొట్టెదక. 50

చం. అను చరుణాధరంబు రద † నాంకుర దఁతురితఁబుసేముచుక
గునియుచు వచ్చునానఁ గనఁ † గోసలతెప్పల నవ్వళించుచుక
జనుఁగుదురుంబనల్ వెలికి † జాఱఁ బడుంటను దిద్దుచుకగనుం
గొసల వెలార్చె గళ్ళనవు † గుండెప్రీత్యడి వాలుఁజూడుక 51

కం. చాచి హోయల్ కనఁబడఁ జే, చాచి విలాసముగ నిలిచి † చాన మధురవా
చాచిత్రి మ్రోసఁగ నడుగు, చాచిహోనఁ దలంచె మౌనిఁమాంతర్యముక. 52

తే. దృష్టులు స్వలపులఁ గ్రుచ్చు † రించుగాక
కూయి యనుకూలత గిరాటు † వేముగాక
ఫలిత మద్యైతసాశ్శయై † వెలయుగాక
కావిపుట్టగోచులసామి † కదలదాయె. 53

చం. వలుదకుచంబులంటు పొల † పంబుల కస్తురిఁ దానమాడి వే
నలి దిగజాఱు కల్పసును † నవ్యపరీమళ మారఁగ్రోలి దు
న్వలువల గుబ్బికిల్లు వట † వానక మల్లనఁగేలఁమూని క
ర్వలి పసికూన జానుగతి † వచ్చుచునున్నఁ గదల్పఁదక్షులక. 54

తే. రమణి రిమ్యోదపు త్రిభంగి † కముగ నిలువ
మలము మారుతుఁ డెదురయి † వలిభములను
మూలముట్టుగఁ గదలించి † ముగుదకట్టు
మట్టు దెలుపందొడఁగె నది † యట్టెనవ్వ. 55

చం. ఎవ రెదియన్నఁ బల్కఁ, డెవ † రేమి యొనర్చినఁ జూడఁ, డెవ్వరె
ద్ది విగచిన స్వినండు తన † దృష్టి తదర్థముపై నిగిడ్చి పా

టవమున వేదముంబదుపు † టల్ విడువం డిటువారు సేయునె
ల్లవియును బూదిలోఁబడిన † యాజ్యములయ్యెను మాటలేటికిఁ. 56

కం. ఇదె బంతి తీసికొనుమునఁ, డది గైకొనుచుండ నేమి † యది యనఁ, డెదలో
నొదవదు రాగము క్రోధ, మృదిరా మరు కాలుసేతు † లటు చల్లఁబడెన్. 57

కం. బలిమిం జూత మటంచుం, దలఁచి నతులు డాయఁబోవఁ † దమదగ్ర మహా
జ్వల దుస్సహ తేజోదీ, ప్తః సురసుర చూడరేగఁ † దొరఁ బటదరటన్

తే. అంత నయ్యింతు లెంతయు † వంతనొంది
కంతుచెంతకుం జని నికుం † జాంతరమున
నాత్మకీయలం గూడి య † య్యయ్యె చావు
దప్పికనలొట్టపోయె నెం † తపఁజరిగె 59

కం. తాటికిఁ జక్కిలిగింతలె?, చేతనయినదెల్ల మనము † చేసితి మింకం
జేతులు జాడించుకొనుచు, ద్యోతలమున కరుగదము వ † దుండా నరగన్

వ. అని త్రాఁచుంగన్న బాలురవలె వానంపటు వచ్చినదారింబటచి తద్వృత్తాం
తంబుచు శత్రునకు నివేదించ నతం డమితాశ్చర్యంబునొండె. 61

ఆ. అఖలజీవిసహజ † మైన మృత్యువు బట్టు
పట్టి గెల్చిపట్టి † జెట్టిమిన్న
కబల గెల్చుటెంత † యహముఁ జంపుటయెంత?
కలదటే యసాధ్య † మలఘమతికి? 62

—† మార్కండేయునకు నరనారాయణులు ప్రత్యక్షమగుట †—

వ. అంత
చం. త్రివృదువవీత శోభితులు † కృష్ణకృగాజిన వల్కలాంబరుల్
ప్రవిమల దర్భముష్టు లురు † వైణవ దుడ కమండలూజ్వలుల్
నవ కమలాశ్రమాలకు ల † నల్పచతుర్భుజ లబ్ధిలోచనుల్
ధవళ విసీలరుక్తను లు † దార తపోమయరూపు లీశ్వరుల్ 64

కం. మెఱుములవలెఁ దమ యున్నత
శరీరములు వెలుంగ విబుధ † చయము నుతింపన్
నరనారాయణముషు ల
త్తతిమార్కండేయమునికి † దరిసెన మొనఁగన్ 65

తే. భగవ దవతారమూర్తుకా † వారిఁగాంచి
వడివడిగ లేచి యత్యంత † భక్తిభావ

మలర దండప్రణామంబు † లాచరించి

విషయ భయ సంభ్రమంబులు † పెనగొనంగ

66

శా. ఆనందోరుతరంగ సంజనిత రో † మాంచాంచదంగుండు బా

ష్టానూపాక్షి యుగుండు నిర్వృత సజ † స్వాంతాశయుం డౌచు నే

మేసం బల్కంగఁ జూడఁజాల కటు లో † క్షింతాగి గాధద్య ని

స్వానంబొప్ప 'నమోనమో' యనియె హ † స్తద్వంద్యము న్మోక్షుచున్.

వ. అంత నొక్కింతసేపటికి డెండంబుఁ గుదురుపఱచికొని యక్షివద్దంబుల

ఁ మునియుగ్మమ్మ నాప్యాయనంబుగా నాశ్లేషించుచు

68

ఉ. అమ్మని యంతవారి కుచి † తాసనమల్ ఘటియించి పాదప

ద్మమ్ముల భక్తిమైఁ గడిగి † తా విమలార్ఘ్యమొసంగి ధూపదీ

పమ్ముల మాల్యచందన స † పర్యల వారలఁదన్ని ప్రవ్యాభా

పమ్మున వెండి పాదములు † పట్టి యెరంగుచుఁ బల్కెఁబట్టులన్.

69

—* మార్కండేయుఁడు నరనారాయణుల స్తుతించుట *—

చం. నినుఁబొగడన్ స్వతంత్రులమె! † నీరజలోచన! నీవుత్రిప్ప నా

డు నసువు లంతటం దిరిగెడుం గరణంబులు పురుషదొట్టి య

వ్యసజ్జడాఁక సీక్రమమెవర్తిలు సర్వశరీర ధారులన్

గనుక భవత్కృపాగరిమ † నాపయినిం బొలయింపు మీశ్వరా! 70

ఆ. అట్లులైన దారుఁద్యంత్రమ్ములట్లునా, గాదికమ్ము నిన్ను † నభినుతించు

సంతమాత్రమనకే † యలరెమ భావబం, ధుండవకుచు నెంతదొడ్డపెరిమ!

మ. చిరకారుణ్యముతోఁ ద్రిలోకములకన్ † క్షేమంబుఁజేర్పంగ, దు

ర్భర తాపంబులనార్ప మోక్షముఁగూర్పన్ జిత్రమందెంచి యీ

నరనారాయణమూర్తు లొందితి వనం † తా! నీకిటుల్ క్రొత్తలే!

నరిసింహోద్యవతారముల్ గవవె నా † నారీతులం దొల్లియన్ 72

ఆ. ఓశ్వముల సృజించి † విరమింప వంతతో, వాని నెల్ల మరల † లోనుగొందు

పూర్ణనాభిజూడ † మో తంతువుల వెలి, జేర్చి క్రమ్మటం గ్ర † సింఱుచుండు

తే. కర్మచులములు సౌఖ్యదుక † ఖములు, గుణము

లములు క్రోధకామములు, కా † లముచులములు

శీతవాతాదు, లెటనున్న † జెనకఁజాలఁ

పట్టి నీపాదమూలమ్ము † నాశ్రయితు.

74

తే. అగమార్థవిదుల్ మును † లనవరతము

పొగడుచు నమస్కరించుచు † బూజసేయు

చధికభక్తి ధ్యానింతు యః † దాప్సిగోరి
యట్టి భవదంఘ్రిమూలమ్ము † నాశ్రయింతు. 75

ఉ. తేదుగదయ్య త్వత్పదజ † లేజ సమాశ్రయణఃకుకంఠే వే
తేసి శుభంయుమార్గ ముఖ † లేశ్వర! యో యవవర్గమూర్తి! భూ
మ్యాది సమస్తదేశముల † యందు భయమును గాంచు ప్రాణికిఁ;
నాదగు విన్నవంబునిని † న న్గరుణామయదృష్టి జూడుమా! 76

కం. అసఘా! కాలాత్క్రందవగు, నినుఁగని ద్వివరాధజీవి † నీరజభవుఁడే
తనుక చునుండు ననఁగ నా, తనిచేసిన ప్రాణిభీతి † దడవఁగవలెనే! 77

మ. అనిదంపూర్వ మపార్థ మంత్యము నిజా † త్యావారకం బట్టెక
న్దాన నాకాశనుమంబుచందమున మా † కుఁ ప్రాంతికల్గించు నీ
తనువందాస్థ త్యజించి జీవగురు! స † త్యజ్ఞానరూపా! వరా!
అసఘా! నీవడమూలముం గొలుతు స † ర్వార్థంబు సిద్ధింపఁగఁ. 78

చం. జగదుదయస్థితివలయ † సంగతికై నిజమాయ లీలగాఁ
ద్రుణణమయ స్వరూపములఁ దేలెదు గాని తదీయమూర్తులం
దగవడు సత్వమూర్తియె భ † యంబడఁగించి విముక్తిఁగూర్చుగా
మిగిలినరెండు నాత్మహిత! † మిక్కిలి భీష్మసనాథిఁ గొల్పెడిఁ. 79

కం. కావుననె వుకమహావము
భావత సత్వతను వంచు † భజించి శ్రితుల్
శ్రీవైకుంఠాధయసా
భ్యావళిఁ గంఠ మఱియొకట † నలవడ వినియఁ 80

కం. మఱికొండలు కుశలులు నీ
వరశుక్లాంగము భజించి † బహుళావత్సా
గరము తరిం త్రఖలమనో
హర! కొండలదాటుటరుదె? † యండ లెసంగఁ 81

మ. వురుషుండుఁ జగతీస్వరూపుఁ డఖిలా † త్కండుఁ జగన్నాథుండుఁ
బరదేవుండు సరోత్తముండు శ్రుతిత † త్వప్రాపకం డీశ్వరుం
డు ఋషిశ్రేష్ఠుండు హంసుండుఁ యశగిరుం † డుఁ స్వామి నారాయణుం
డు రమానాథుండు సన్నుగామటకు మో † ద్రుగేలు ఫాలంబునఁ. 82

మ. మొదట న్నినిజమాయ గప్పియనికి † బుద్ధిభ్రమంబొంది యు
స్మదితాక్షాధ్వము వట్టి పోవుచును హృ † త్ప్రాణాదులందుండి యం
తృదత స్వర్తిలు నిన్నెఱుంగ, కవలం † దేవేశ్వరా! నీదుప్రా
జదువుల్ సార్గముగా గ్రహించి నినుఁగాం † చ న్నే ర్గు రారాగ్రణుల్ 83

- మ. శ్రుతి సీమాత్మరహఃప్రకాశకమునై † చూపుక భవద్రూపముక
శతధృత్యాదులు యోగసంఖ్యముఖ భి † స్వప్రాధ్వలైయుండు మో
హితులై, యాత్మనిగూఢ బోధవిభవా † భీ! సర్వవాదాళికిం
బ్రతిరూపంబగు సీదుశీలము నమో † వాకంబు నారాయణా! 84
- వ. అని మార్కండుండు స్తోత్రమునేనె నని సూతుండు వాక్రచ్చెను. 85

ఇది యష్టమాధ్యాయము సమాప్తము

స ప మా ధ్యాయము

- కం. మింటిన్మింటిం జలుపుచు, మంటిన్మింటిం జలుపుచు † మాయాగరిమక
దంటవగుచు దానులవె,న్నంటి నిలుతువంట వింటి † హరిహరనాథా! 1
- వ. ¹ దేవా! యవధరింపుము. అంత శ్రీ సూతుండు శౌనకాదులతో నిట్లనియె.

శ్రీమన్నారాయణుండు మార్కండేయునకు పరమిచ్చుట

- కం. నిరుపమధీశాలి మునీ,శ్వరుఁ డీచందమున భక్తి † భావనఁ బొగడక
సరమిత్రుఁడు భగవంతుఁడు, పరుండు నారాయణుండు † పలికెంబ్రీతిక. 3
- కం. తనమున స్వాధ్యాయమున నిరసాయ మద్భక్తియహిమ † నాత్మసమాధిక
విపులతర సంయమమ్మునఁ, బ్రపూర్ణసిద్ధుండవైతి బ్రహ్మర్షివరా! 4
- కం. నీనైఘ్రికప్రతమున న,నూనామోదంబుఁ గంటి † నోహోయంటిక
గాన వరదేశ్వరుఁడనగు, నేనిచ్చెదఁ గోరుకొమ్మ † భీష్టవరమ్ముక. 5
- చం. అనిన మరుద్వతీతనయుఁ † డంజలిసేసి ప్రసన్న దుఃఖమో
చనచణ! దేవదేవ! ముని † సన్నత! కోర్కలఁగోరుమా యటం
చును ననుబెద్దసేసె దివి † చోద్యము తావకదర్శనంబుక
న్నను వరమొండు కావలెనె! † నాకిదెచాలు ముదంబువొందితిక. 6
- ఉ. అంబుజసంధ వాదు లమి † తాదరణంబున యోగవక్తవి
త్తంబుల నే భవచ్చరణ † తామరసంబులఁ జూడఁగోరి ని
త్యంబు శ్రమఁబులొందెదను † తత్పరమేశునిఁ గన్నులారఁగా
నంబడయంగజాలితిని † నాకిక వాంఛితమేమి కావలెక. 7
- శా. ఐనం గోరుమటంచు మీరనఁగ మీ † యాజ్ఞావ్యతిక్రాంతిగా
నొనేనర్తిల? నిన్నుఁజూసి తిలక నీ † దా మాయఁజూపింపవే

తానేకంబగు సత్పదార్థమున భే ! డంబు బ్రదర్శించుచున్
నానాత్వంబును లోకపాలురకునై ! నం జూపునం టచ్యుతా ! 8

కం. అనిశోరి పెక్కు-తేజఃగుల, వినుతించి సవర్యసలువ ! వెన్నుఁడు చిఱువ
వ్వున వల్లెయనుచు సుతతో, స్థవియెం దన బడరికా వశనంబున కెలమిన్. 9

వ. అని చెప్పి వెండియు శ్రీ సూతుం డిట్లనియె. 10

—* మార్కండుడు మాయావిఘాతి ననుభవించుట *—

కం మాయ నెపుడు కందునో ! యే
చాయ నది వెలుఁగునో ! యెట్టి ! చందంబున నా
రాయఁబడు దానిజూపునో !
యాయది యేవలనునుండి ! యరుదెంచెడినో 11

మ. అని మాసీంద్రుఁడు మానసఁబునఁ దదీ! మార్కంబ చిఱించుచున్
దన పుణ్యాశ్రమమంద వర్తిలుచు స్వా ! ధ్యాయాను లశ్రద్ధవా
ఱనిచి త్తంబున సల్పుచున్ మఱియు సూ ! ర్యాచంద్రమఃపంచభూ
త నికాయంబుల నాత్మ నన్నిట హరిన్ ! ధ్యావించి వీక్షించుచున్ 12

వ. మానసపరికల్పిత ద్రవ్యములం బూజించుచు భక్తిరసప్రసర సంప్లుతుండై
పారవశ్యంబున నొకప్పు డేతన్మానసపూజయు విస్మరించియుండ నయ్యదనుం
గని భగవత్ప్రేరితయై మాయ విజృంభించి మార్కండేయు సంత
రంగము నావరించె. మహర్షులారా ! యింక నేమి సెప్పును నమ్ముని
మాయావైభవానుభూతి ప్రకారంబు సావధానమనస్కులరై యాలిం
పుడు. అతం డువవిష్టుండై నిమిలితాక్షుండైయుండి స్వప్నంబునంబోలె
ననుభవించిన దాని నుడువుచున్నాడను. అట్లాకనాటి సంధ్యాసమయం
బునఁ దాను బుష్పభద్రానదీతీరంబున నుపవిష్టుండై పరవశుడై యుండఁ
జండమయూఖుఁడుద్దండంబుగాఁ దిక్కిగభ స్తికాండంబుల నడరించి యజాం
డంబు గండడఁగింపం దొడంగె. అత సమధిశో ద్వీగంబున మహావామువు
పీఠంగడంగె. దానివెనుక విసీలోత్తాల వలాహక జాలంబులు కరాళం
బులై కొండలతండంబుడంబున నింగినిండి కనులుచెదరు మెఱుములతోడను
జెవులు సిల్లులువడు నుఱుములతోడను బుడమిబ్రద్దలగు పిడుగులతోడను
నెసరేగి బండికన్నులంలేసి చినుకలతో నేనుంగు గున్నలంలేసి వడ
గండ్లతో నారంభించి నీరంధ్రంబుగా నఖిలాశావకాశంబుల వ్యాపించి
తుండితుండభ వర్షభారఁ గ్రుమ్మరించుచుఁ బెద్దకాలంబు వర్షించెను. 13

- శా. ఖద్యోతుం డటు మున్న తీక్షణిరణౌ † ఘంబు స్వేలారించి ధా
త్రీ ద్యోమండల జీవరాసులను దో † రింపన్, దటిత్వంతముల్
విద్యుద్గజితపృష్ఠులం బఱపి కా † వించెన్ సమస్తక్షయం
బాహ్యం శిశ్వకుమాయ కెయ్యది యసా † ధ్యం బెన్నొకల్పించెడిన్. 14
- వ. అంత, 15
- ఉ. వారిగ్ధుల్ ఘుమంఘుమ ర † వంబుల గుబ్బతిలందొడంగె గల
భీర జలభ్రమంబు లొడ † వెన్ జెలగెం దిమిసక్రసంహతుల్
భూరి మహాబలోచ్చుతిత † మల్ పృథులోర్మి వరంవరల్ మహా
గ్రారభటిగ్ధరావలయ † మాగ్రసియింపంగ వేలదాఁబెడిన్. 16
- ఉ. నాలుగుదిక్కులం గవిసి † నాలుగుసంద్రము లొక్కపెట్ట ను
ల్లోల కరాళజిహ్వీకల † లోఁగొనుచున్ సచరాచరావసీ
గోళము ద్వీపయుక్తముగ † ఘూర్ణిలుచుం డనక్రేవరాంగ ను
ద్వేల భయంబు డెందమును † ద్రివృలు వెట్టగఁగాండు చాళలన్. 17
- వ. మూర్కండేయుండు కర్తవ్యం బెయ్యది యని తలంచునంతలో, 18
- తే. తూర్పుటల యాశ్రమంబుచు † దోచివైచె
బల్చిమపుటల ముని నీటి † పైకివైచె
దక్షిణపుటల ముందుకు † దన్నివైచె
నుత్తరపుటల వెనుకకు † నూచివైచె. 19
- కం. ఈలీల న్నాల్గునముద్రా లేకంబయి వసుంధ † రస్త్రింగి మహా
భీలమృగుచో నీటం, దేలి కనుంగొనుచు చూసి † ధృతిసెడి యుండన్ 20
- కం. వేల్పుత్పథంజనాహత, కల్లోల సహస్రములు గ † గనముం దివమున్
గొల్లాడి దెసలఁ జక్కల, పెల్లడఁచి జగత్రయంబు † వీటింబుచ్చెన్. 21
- కం. లోకత్రయ గగ్భకుహర, మేకార్ణోరాళి గాఁగ † ఋషివతి తద్వీ
చీ కాండోష్ణమితుండై, యేకాకిగనుండెను భ్రమింయించుచు నీటన్. 22
- సీ. ఒకపారి భీకర † మకరమ్ము లేచి వె,న్నాడంగ లబలబ † లాడుచుండు
నొకతూరి వీచికాభీకర సంహతులచే, గడుదవృత్త లేచుచుఁబడుచునుండు
నొకపారి బంధ్రమ † దుద్ధతావర్తాళి,బడి చాటలే కడ్డు † గుడుచుచుండు
నొకతేవగ్రాహశా † ఒకములుమెయిఁజట్టు, కొనఁబీడచేదన్ను † కొనుచునుండు
- తే. ఒక్కమఱి మీసవక్త్రముం † దొరగుచుండు
నొక్కవరి క్షుత్పిపాసల † నుడుగుచుండు
నొక్కమాటు పెన్వగ మూర్ఛ † నొందుచుండుఁ
గడలిసడుమను మిడుకు మృ † కండు కొడుకు. 23

కం. జడలు ముడివెడలి కడచన

బడలిక యొడలఁ గడు నడర † బయలును గడలుం

బుడమియుఁ బొడవడఁగుడుఁ దమిఁ

బడి తిరుగుడువడియె జడుని † వడువున నతఁడుక.

24

చం. వనచరకోటి తన్నుఁదిన † వచ్చి పరస్పర మాజి సేయఁగాఁ

దన మొలకట్టు వల్కల ము † దగ్రతరంగము లూడ్చి వేయఁగా

ననవరతాంబుమగ్నత రు † జావళి బిట్టు గలంపఁగా భయం

బురు వగ మోహముం గదిలెఁ † బోవునొ ప్రాణములంచు నెంచఁగా. 25

కం. కడ లేకపోయెఁగా యీ

కడలికి నాకడరిన కడ † గండ్లకుడు పెలుల్

కడముట్టునొ! కడలుకొనడు

కడలుగడిఁడిఁ గడచు కడక † కడిమిఁబొడఁగనక.

26

చం. అని వగగొంచు నొక్కతటి † నల్పసుఖంబులఁగాంచు నొక్కవే

శ, నొకఁడనే యెటుల్ మనఁగ † లాడ నటంచును గుండు నొక్కమా,

టనతతి నిల్వడింక నను † నార్తిని సొమ్మసిలు స్మృతొక్కమా

రసఘన కిల్లెదాఁటె నయు † తాయుతవర్షము లభినుండఁగక.

27

కం. ఏమయ్యెనొ వైరాగ్యం! బేమయ్యెనొ యోగశక్తి! † యేమయ్యెనొ జ్ఞా
నామలబుద్ధి! కటా యుద్ధామంబగు విష్ణుమాయ † తారసిలంగక. 28

ఆ. మిత్తి గెల్చియున్న † మేటియుఁ జత్తునో యనుచు బీతుచేత † నడలిపోయె
మహితవిష్ణుమాయఁమానసంబును నావ,రింప నెట్టిడు దలఁక్రిందుగాఁడ! 29

వ. అని సూతుండు మఱియు నిట్లనియె. అట్లు మార్కండేయుం డమ్ముజ్జగంబు
ముంచిన యగాధై కాంభోరాశిగర్భంబున వామదక్షిణహస్తాంఘ్రి
దండ పృష్ఠోదరభాగంబుల నొకదానివెనుక నొకదానిని మార్చుకొనుచు
నలుపు దీర్చుకొనుచు నీఁదులాడుచుం బ్రాణనిరోధంబునను యోగవిధా
నంబునను గోటానఁగోటులు హయనంబు లత్యంతదుఃఖభారంబునం గడ
వువాఁడొకనాఁడాభీలకల్లోలాఘాతంబుల నెటకో కొట్టుకొనిపోయి యటం
గల యొకకొంత మెట్టనేలం గాంచి యుండు, 30

సీ. ఎద్దానియాడల † ముద్దుతీరము గిబ్బ,లెంకజోడున కున్ని † పెంకియయ్యె
నెద్దానిజొంపంపు † గద్దటి కొమ్మరె,మ్మలు వల్క-వాల్పాజ! మద్దులయ్యె
నెద్దానిక్రీసీడ † ముద్ద పితాశ్వబం,తులకం గయ న్ముత్తి † త్రోవయ్యె
నెద్దాని యివురాకు † నిద్దంపుజాళువా, వలువదాల్చున కించు † పానువయ్యె

తే. ఎద్ది తక్కుటాకుల నిండి ధియద్దిలేని
యలిది వట్టుఁబుట్టముఁ గట్టి నట్టులండఁ
నట్టి యొకమట్టిగున్నఁ గ న్నాఁగఁగాంచ
బాసములు లేచివచ్చె న న్నాటునకును.

31

* వటవత్రశాయి సందర్శనము *

వ. అంత నతం డధికోత్సాహంబునఁ గరచరణంబుల నీడుచుఁ నెట్టకేల కొడ్డు
వట్టి పులితోటి కండంబలఁ దన్నెం దలంచుచు సంశ్లేఢాంగంబులతో
మెల్లగా న్యగ్రోధపోతము డాసి,

32

తే. వింతకాంతులు ప్రసరించి యంతనంతఁ
జీకటులఁ జోపుచుండ వీ ధ్మించి కతముఁ
దెలియ నామ్రాను నలువలం కులను గలయఁ
దిరిగి నిపుణంబుగా నట నరయుచుండ

33

వ. ఈశాన్యదిశావ్యాప్త వర్షుల కోమల శాఖాంచన్మంజుల హరిద్వర్ణ వర్ణ
ఫటాంతర పర్యంకతలంబున

34

కం. బాఁకుఁ గుక్కిన్ధజగజ్జాలకు ఫాలతల నృత్య కాలి రుచిరసీ
లాలకు నుడరయత ద్వన,మాలకుఁ గనులారఁగ నె ర మాపాలకునిక.

35

వ. కని యబ్బరము సెంది నాలుగడుగులు ముందునకువైచి,

36

సీ. వచ్చలరతనాల హేచ్చిన మేనచా

మనచాయ దెసలందు మలయుచుండ

సంకులోసిరిఁ గేరు జాచుగుండోయి డా

నిమ్మపూరవణమల్ నెగడుచుండ

నోరగాడ్పులు సోకి యుంగరా ల్దిరిగి రం

గారు ముంగురులు పొం గారుచుండఁ

బగడంపుఁ బెడవుల జగి లేనగవు వెల్ల

గీట లించుక యెట్టి వాటుచుండ

తే. మొగము తామరవిరి తక్కు నెగచుచుండఁ

దీరుగానున్న బామ యుండ మూరుచుండ

నక్కు విప్పారు మురుపును గ్రక్కుచుండ

మట్టియాకుపైని బరుండఁ గుట్టి డొకడు.

37

వ. ఈ ముద్దుఁబిడ్డం డెవ్వం డిందుండ గతంబేమి? కడు వింతయయ్యెడింగడే
యని తలంచుచు టెప్పగప్పని కంటిగోవుఁజూపుఁ బూసరుల మీసరంబులం
గైసేయుచు, 38

సీ. ఊర్పులం బొక్కిలి † యొడపి ముత్తలులుఁ జ
కడనాల చిటుబొజ్జ † కదలుచుండ
సంకపు లెంకగా † సంకించు కత్తుక
కలికిబుగ్గలు ముద్దు † గులుకుచుండఁ
బొండమ్మిఁకొన్నన † పొట్ట కెంజాయ న
వ్వెడి కంటిక్రేవలు † వెలుఁగుచుండ
నడఁదను గరఁగించు † బుతుతనవ్వుల చూడ్కి
కూటువఁ జెరిమంబు † కురియుచుండ

తే. చెలువలరు కేలుదోయి వ్రే † భులనబట్టి
యెత్తి యడుగుఁదామర నోట † నిడి యొయార
ముగను జీకుచు సంతసం † బుగఁ బరున్న
చిన్నిపావను గాంచి య † చెచ్చరువు సెంచి. 39

ఉ. ముంగఱముత్రేముం గలికి † ముక్కును జెక్కులచొక్కటమ్ము క
న్నుంగవజోక చూడ్కివద † నుం జిగిమోవివనందు నల్లనొ
ముంగరులు న్మోగంబువన † బొజ్జబెడంగును గానుఁదీగసాం
పుం గయినిగ్గు మూఁపుగొన † బుంగని గంతులువేయుచాడుచుక. 40

వ. వీక్షణమాత్రంబున విప్రుతాశ్రుపూర్ణ నేత్రుండును విస్తృతరోమాంచ
గాత్రుండును వీతవరిశ్రమసమాజుండును వికసితహృదయసిరేజుండును
వివిధాద్భుతభావాకృష్టుండును విస్మయాధీనచేష్టుండును నగుచు నవ్విప్రో
త్తముండు ప్రప్టుమనసుండై మెల్లమెల్లఁగాఁ జెంగటి కరుగఁ దోడన
యల్పాలు నూర్పుగాడ్పులకుం జిక్కి తద్వేగంబు నిలువరించుకొననేరక
వానివెంబడిన మళికంబునట్లు తన్నాసికారంధ్రమార్గంబున గర్భగోళంబుం
జొచ్చి యచ్చటను దొల్లింటివలె నిఖిలవిశ్వము నాశ్చర్యంబునం జూడ
సాఁగె 41

చం. తరణి నభంబుఁ జంద్రమనుఁ † దారల దిక్కుల దీప్త వర్ణ సా
గరముల భూమి పద్రులను † గ్రామములం గనులక ప్రజంబులక
బురములఁ గానవంబులను † బుణ్యనదీ నద దేశసీమలక
సురలను దైత్యులం డవసి † చూచె నమస్తము వేయునేటికి. 42

- ఆ. వివిధవర్ణజనులు † వివిధాశ్రమముల వ
ర్తించుచుండఁజూచె † బంచభూత
ములును వానికార్య † ములును జంతువులును
స్వేదజాండజములు † వెలయఁజూచె. 43
- కం. దినముల రాత్రుల మాసము
లను ఋతువుల హాయనంబు † లను యుగముల నం
దొనరు సకలకల్పంబులఁ
గనె నీగతిఁ బ్రాతిభాసి † కంబు జగంబుక. 44
- కం. హిమవత్కుఠరముఁ దత్పా
ర్శ్యమునఁ బవిత్రమగు పుష్ప † భద్రాతటిసీ
కమనీయ కూలమును స్వా
శ్రమమును గను చబ్బరమున † సంయమియుండఁక. 45
- వ. అంతలో మరల నబ్బాలు నుచ్చాస్వసవాయు పూహవేగోద్ధతికిం జిక్కి
యొగుడాహంబోలె గుక్మియందు సుడితిరుగుచు నాసికారంధ్రంబునుండి
వెలికినచ్చుచు మరల నిశ్వాసంబులవలన లోనికేగుచు నిట్లు సప్తవారంబు
లుదరంబుం జొచ్చి యథావ్రకారంబు జగంబులంజూచి కడసారి వెలికి
వచ్చినపుడు తల్లయాబ్ధింబడి తన్మహోర్మిజాలంబుల నత్యంతవ్రయాసంబున
నీడులాడుచు నొడ్డునేరి మెరకపై మొలచిన మట్టియాకుపైఁ బరున్న
బాలుం గని తత్తేవును సుధాస్మితాపాంగ వీక్షణంబు వడసి యతండు స్వీయ
హృదయాధిపితుండగు భగవంతుండ యని యతిసంహృష్టహృదయం
డగుచుఁ గన్నుంగవఁ జిన్నిపాపని సోయగంబు జాఱుకొనుచుం దనివిననక
యల్లనజాసి బిగియారఁ గౌఁగిలిండుకొన నుంకించుటయు, 46
- కం. అంతట యోగేశుఁడు భగవంతుండు గుహశయండు † బాలుఁ డనంతుం
డంతర్నితుండయ్యె ముని, స్వాంతేష్ట యనీశుచేష్ట † యట్లు నశింవఁ. 47
- వ. బాలుండు మెఱుమువలె నాకస్మికంబుగా నదృశ్యుండగునపుడు తత్తేజమున
కోనక తాపనుని కనులు మిఱుమిట్లుగొని మూఁతలువడియె. అంతం
గొంతతడవునకు, 48
- తే. విప్రుండల్లన కన్నులు † విచ్చిచూడ, స్వాశ్రమంబున నెప్పటిఁ యట్లయండఁ
దొల్లితోఁచిన వ్రళయపాఁఘోధిలేదు, మెట్టనేలఁబుట్టిన మట్టి † చెట్టులేదు.
- ఉ. అంతట మాని కాననము † నారయ, నింగినిఁబాఱఁజూచు మే
నంతస్పృశించు వల్కలము † నంటు ధర్మినిగాంచు లేచి యా

- శాంతమునీక్కిచూచుఁ దన † యాశ్రమమంతయుఁ ద్రిమ్మరుక్ మనో
భ్రాంతియొ? నిక్కమో! కలయొ! † వైష్ణవమాయయొంచు నెంచుచుకా
కం. బాఁలుఁడు నారాయణుఁ డొక, పోలికగా నుండి రేచు † మున్నడిగిన మా
యా లీలంజూపెగాఁ, బోలు నమోధ క్తరక్ష! † పుల్లబ్జాక్షా! 51
- వ. అని మార్కండేయమహామునీంద్రుండు తలంచుచుండె నని సూతుండు
వెండియు నిట్లనియె. 52
- అ. అల్పదేశమందు † సధిక దేశంబు న, త్యల్పకాలమందు † సధిక కాల
మెసఁగఁజేయునిట్లు † లెన్నొవితలొనర్చు, నీశుమాయ నెఱుగఁ † నెవ్వఁడోపు
వ. అని సూతుండు వచించె. 54
- ఇది మాయాదర్శనమను నవమాధ్యాయము సమాప్తము.

ద్వా ద శ మా ధ్యాయము

- కం. సర్వజ్ఞ! సర్వశక్తి! సర్వేశ్వర! సర్వకర్త! † సర్వాధారా!
సర్వజనీనాగ్రణి! స, ర్వార్వప్రతి హృదయశోధ! † హరిహరనాథా! 1
- వ. 1 దేవా! అవధరింపుము. శ్రీ సూతుండు శౌనకాదిమహామునులతో నిట్లు
నియె. అట్లు మార్కండుండు శ్రీమన్నారాయణవినిర్మిత మాయావైభ
వంబు సనుభవించి మనంబున భయవిస్మయంబులు ముప్పిరిగొన నిట్లనియె.
- మ. కషలాక్షా! యనదృక్ష! భక్తజనర † ఊలోలహా త్వత్ప్రదా
బ్జముమూలంబు సమాశ్రయించితిని గా † పాడంగరావయ్య! జ్ఞా
నముచందానఁ బ్రకాశమానమగుచుం † డ స్నీదుమాయావిలా
సము విద్వాంసులె విభ్రమింతురన నీ † శా! లెక్కయే నేనికా! 3
- మత్తకోకిలము. పింటిజందెపువాని కీమహ † దుగ్రవాన్నిధివీచికా
కంటకామిత దుఃఖపుంజ వి † కారముల్ గలిగించి యీ
వెంటనేనుమి ఘోరసంస్కృతి † వెల్లునంచుఁ దలంపుమం
చంటివోగదె! దేవ దేవ! ద † యానిధీ! సుగుణావధీ! 4
- శా. మాయంబుట్టి మాయలోఁదెరిగితికా † మాయావ్రభావం బదే
మా? యంచుం దెలియంగ నెంచి నను న † భ్యర్థించితిం, జంకయం
దే యున్నట్టి యజార్భకంబుఁ బురిఁ బ † ర్యేషించుచందంబునకా
మాయంజేయఁగదయ్య నామటకువకా † మాయామనోనాయకా! 5

ఆ. ఎంతచదువుకొన్ను † నంతతపముసేసి,కొన్న నంతనిష్ఠ † గూరియున్న
సీకృపారసంబు † నగడదయేని యీ,మాయవాటలే ము † మాకళత్ర ! 6

వ. అని ప్రవన్నుండై నిమిలితాక్షుడై ధ్యానించుచుండ, 7

పార్వతీ పరమేశ్వరులు మార్కండునకుఁ బ్రత్యక్షమగుట

సీ. వచ్చియేసికత్తోలు † దెచ్చి తెల్లనిమెయిం,గట్టి నాఁడొకవున్-† వట్టివాడు
కెంజడలో నెట్టెంబు † గం జుట్టి మిన్నాక,నాఁగినాఁడు విసంబుఁత్రాగినాఁడు
బుడుతచందురురేకఁనొడిసి యాఁడలక్రేవ, నిల్వినాఁడగ్గిక † స్మల్వినాఁడు
నిద్దంపువినదారి † మద్దికాయలకోడు,వేసినాఁ డెనబూది † బూసినాఁడు.

తే. ముమ్మొరలవాలు కెంగేల † బూసినాఁడు

రాణికి న్నీనిసాదాలు † వ్రాసినాఁడు

వెల్లనట్టమూపుర నెక్కి † వెడలినాఁడు

విన్నుసిగవేల్పు ! గుబ్బలి † విల్లుదాల్పు.

8

వ. ఇట్లు మహాదేవుడు పార్వతీసహితుండై ప్రమథగణము సేవించుచుండ
గగనంబున విహరించుచు నొకనాఁడు మార్కండేయునాశ్రమ సమీపం
బున నరుగుచో భవాని యమ్మానిం జూచి తనతేనితో నిల్లనియె. 9

ఉ. చూడుముచూడు మిందొకవి † శుద్ధచర్మితుఁడు నిశ్చలాంగుఁడై
కూడఁగఁబట్టి యక్షముల † కూటువు డెందము నొక్కివట్టి పె
ల్లాడు మహోర్మి నక్రముల † నాచి చలంపనియబ్ధివోలె గొ
ల్లాడఁదొడంగెడిం దవము † నబ్బురమయ్యె మహాత్మ! చూచితే. 10

కం. వాతాపాయాంభోగ్ధి,భాతి మెలఁగు నితని తపము † వక్త్రముసేయం
జాతువుగాక శ్రీతజన,త్రాతా ! నీవఱల సిద్ధి † దాయవి గావే ? 11

చం. అన భగవంతుఁ డీశ్వరుఁ డు † మాంగనఁజూచి హసన్మృఖాబ్జుఁడై
యనియె భవాని ! యీమునికు † లాగ్రణి యచ్యుతగాఢభక్తి పెం
వునఁ దనమానసాబ్జమున † మోక్షముసైతము గోరఁడన్నచో
ననఁబనియేమి ! యింక నిత † రాధము గోరఁడటంచు మానినీ ! 12

ఆ. అయిన సాధువర్చుఁ † డగు వీనితోడ సం

భాషణంబు సేయు † వాడ నివృ

డదియ పరమలాభ † మగు మానవులకును

సాధురంగమంబు † సముచితంబు.

13

వ. అనుచు సాత్వతశరణ్యుండును సర్వవిద్యాగణ్యుండును నిఖిలప్రాణీశ్వరుం
డును. నగు మహేశ్వరుం డల్లన మార్కండేయుఁడెంత కరుగుటయు నమ్ముని

రుద్ధధీవుత్తియగుటం దన్ను విశ్వంబును మఱచియున్ని సాక్షాత్కరించిన
జగదాత్మలఁ బార్వతీపరమేశ్వరుల నెఱుంగఁడయ్యె. 14

కం. గిరిశుఁడు భగవంతుం డది

యెఱింగి నిజయోగమాయ ధ ఋషిహృదయగుహం

తరమునఁ జొరఁబాతెం బ

య్యెర వివరమునందుఁ జొచ్చు ధ నట్లుక్షణమునక. 15

వ. అక్కారణంబున,

16

తే. వనజమిత్రోదయంబున ధ భాసమాన

మగు పొడుపునిక్కువోలె స్వీ ధ యహృదయాంబ

రమ్ము దేదీవ్యమానమై ధ క్రాల నేమి

చోద్యమంచు లోఁజూపునఁ ధ జూచుచుండ 17

కం. కంటంబడె నతనికి ముక్కంటి తటిల్పింగవర్ణ ధ ఘనజాటుఁడు మే

నంటిన వాల్గంటి గలుగు,దంట పొడలగింటము మొలఁ ధ దాల్చిన దణియక

కం. ధనువు శరంబుఁ ద్రిశూలం

బు నసిం జర్మముఁ గపాల ధ ముం డమరుకముక

ఘనవరశు వక్షసూత్రం

బునభీతిం బడికరములఁ ధ బూనినవాఁడుక. 19

అ. ఇట్లుతోఁచి శంభుఁ ధ డెసఁగ నుద్యద్రవి

వోలె నేలయిట్టి ధ లీలక్రాలె

ననుచు విస్మితఁడయి ధ తన సమాధినివీడి

కన్నుఁదోయిఁ దెఱచి ధ కడఁకతోడ 20

కం. రుద్రుని దయాసముద్రుని, భద్రుని భృంగీశ్వరముఖ ధ పారిషదార్చా

క్షుద్రునిఁ ద్రిజగద్రక్షో,న్నిద్రునిఁ గని భక్తీమొక్కె ధ నిజశీర్షముతో. 21

తే. ప్రమథయుతులౌ పురాణదం ధ పతుల కంత

స్వాగత మ్మాసనమ్ము పా ధ ద్యమ్ము నఘ్న

మొసఁగి స్రగ్గంధ ధూపదీ ధ వాపహర

ముఖ సవర్యలగల్పి య ధ మ్మునిపరుండు 22

తే. ఎవనిచేత నీ జగము నిర్వృతమొ? యే మ

హప్రభావుండు పూర్ణకా ధ మప్రదీప్తఁ

దావిభునకు నీ కేమిత్తు ధ నయ్య! కొండ

యంతదేవున కున్నెకొం ధ డంతవత్రి! 23

సీ. కద్రుజటాటవిం + గంగదాల్పిసవాని, కేనిచ్చు నర్హ్యంబు + లించునొక్కొ!
మడికానుగట్టుపై + నడయాడువానికి, నేనిచ్చుకుశశీత + మించునొక్కొ!
ఫణిశిరోమణి విభూ + పలుండైనవానికి, నేనిచ్చు నక్షత + లించునొక్కొ!
చంద్రనూర్యాన్ని లోచనమడగువానికి, నేనిచ్చు దివ్యియ + యించునొక్కొ!

తే. చదలుసిగ దునేదారికి + స్రజమొసంగి
యష్టభూతియుక్తన కుప + హారమొసంగి
స్వామి! నామటకువ బయ + ల్పటచుకొంటి
శరణు! శరణు! క్షమింపు దో + మములఁ ద్రుంపు. 24

తే. సర్గుణనకును శివునకు + సత్త్వనకును
శాంతనకుఁ బ్రమృచనకును + సత్త్వనకు ర
జోజాషునకు ఘోరునకుఁ ద + మోజాషునకు
సీతు (మొక్కు) చేమోడ్పు వె + న్నల జోహారు. 25

అశ్వధాటి. భీమా! త్రిపూర్ణనుజభీమా! శ్రితాంతరిసుభీ మార్జనోద్యమ! సుధా
ధామార్థశేఖర! త్రిధామా! వచోధికసుధా మాధురీగుణ! శివా
కామా! కుమారజనకా! మాన్యశీల! జితకామా! సురేంద్రవినుతా!
సోమా! సరోజహితసోమాగ్ని నేత్ర! ¹ సితసోమా! దయాజలనిధీ! 26

అశ్వ. మింటకొనిగ నదుటికంటకొనెగ గఱకుమింటకొహరి న్నిలిపి మే
నంటన్వలఁది మలదంటంజెలంగి నెనరుంటం బసల్లులుకు శ్రే
గంటం జగంబరయుచుంట న్నదించెలిసికొంటం గడుంబెరిమ ము
క్కంటి న్నినుం దలఁచుచుంటి న్నడి న్ననువునుంటిం గొనంబులగనీ! 27

కం. అనియిగతిఁ బొగడంగా, విని పరితుష్టఁడూ ప్రసన్న + విమలాత్మఁడుఁ స
జ్జనగమ్యుఁ డీశ్వరుం డి, ట్లన లేనగ వాసనమున + నడుగిడుచుండక. 28

ఉ. మెచ్చితి నీవ్రపత్తికి న + మేయ తపంబుననిష్ఠ కిష్ట డే
నిచ్చెడఁ గోరుకొమ్మ వర + మెయ్యదియే మదమోఘవీక్షచే
దచ్చవలేక మర్త్యు డమృత + తత్వ మహత్త్వముసెందు వేల్పులం
దెచ్చిన మాత్రయంబు వర + దేశ్వరులయ్య యెఱుంగఁజెప్పితిక. 29

తే. సాధువులో భూతపత్నలులో + శాంతమతులు
సంగరహితులై బ్రాహ్మణులో + సతము మాత్ర
యమున కేకాంతభక్తులై + యైకమత్య
మూర సమదర్శనులు వీత + వైరులగుచు 30

(1) సిత, సా + ఉమా, దేహకాంతకుసాత్త్రియం, ఉమాస్వాదకశిగోరీహరిద్రాకృతికాంతిపు. (నాన)

- తే. ఉండెదరు వారిఁగని ప్రీతి † యొడవిజరులు
లోకపాలురెగాక వా † చీకశత్రుఁ
జేను శ్రీహరియును నుతి † యించి పూజ
సలిపి మఱి యుపాసించుము † సంయమింఁద్ర ! 31
- ఉ. నమిటికిల్లు వారలవ † యిం గలుగు న్నెనరంచు నెంతవో
మా ముపురందు వారి కణు † మాత్రము భేదముగోచరింప ద
య్యా ! మఱి స్వాధ్యభేద మిను † మంతయు వారికిలేద, కాననే
యేమటువంటి మిమ్మా భజి † యించుచునుందుము భూసురాగ్రణి ! 32
- ఉ. తోయమయాలు తీర్థవిత † తుల్ మఱిప్రాణవిహీన మృచ్ఛిలా
ప్రాయమాలైన విగ్రహవ † రంవరలుం జికళాల సేవలం
జేయునుగాక లిఖ్యణమ † సేయపుపూతము, దృష్టిమాత్రనే
చేయఁగలారు భూషసుర † శేఖరుఁ మియి బోంట్లు సంయమి ! 33
- మ. అతి. పావకులై తపంబునను స్వా † ధ్యాయంబునకా సంయమో
న్నతి నాత్మైకసంబాధి మాప్రవిమలా † ప్నాయ స్వరూపంబు స
మ్మగిమై దాల్చుచు నుండుఁట్టి ద్విజవంశ శ్రేష్ఠుల స్మా నమ
స్కృతు లొక్కమ్మడి జేరుచుండెడివి జ † మ్మి భూసురగ్రామణి ! 34
- తే. అట్టి పూజ్యులొ మిమఁగను † లారఁగన్న
విన్న నంత్యజులేని వా † పిష్ఠులేని
పావనతగందు రనఁగ సం † భాషణాది
కముల ఫలమును జెప్పక † కృమగునయ్య ! 35
- కం. హరిహరులకఁగలదు భిదా, స్ఫురణమ్మని పలుకునట్టి † మూఢాత్ములకుం
బరగవ యిహపరలోకము, లెరియుదు మవ్వారిఁగాంచి † యేనుకహరియొక
- తే. తమవిధిని దాముసేయుచో † దగవుగలదె ?
విధినతికమించిననె వై † విధ్యమొదపు
కలహములు నరకమ్ములు † గలుగు గ్రుడ్డు
లాడుకొనుటకె ? శాస్త్రమ్ము † లవతిరించె ? 37
- తే. స్వప్రయోజనార్థమే భేద † సరణి కల్పి
తమ్ము కాపునుషులచే య † ధార్థమానకుఁ
బారమార్థికమునలేదు † పాఠజూచి
మూలముట్టుగఁ ద్రయ్యంత † ముల నెఱుంగవె ? 38

కం. లోకమ్నా భిన్నరుచిగద, యేకైవడి నవడుగోరుఁ నే మా రూప
స్వీకృతిఁదోతము భక్తా, నీకమునకు, మందుఁ డెఱుంగఁ నేగఁడుదీనికా. 39

శే. దాసుల యభీష్టముకొలందిఁ డద్గుణములు
వానిఁబట్టి క్రియలు వానిఁ డబట్టి హరిహ
రాజనామముల్ దసరెడి యంతెఱాని
నిక్కమునకు లోకేశ్వరుం డొక్కఁడుగద. 40

కం. అని చంద్రశేఖరుఁడు చె
ప్పిన ధర్మరహస్య సముప యబ్రహిమిత వాగ్దం
భన పీయూషము శ్రుతిపుట
లను ద్రావియుఁ దనివిసనఁ డి యలానుఁడెడఁదకా. 41

కం. విరకాలము హరిమాయా
వరతంత్రుం డగుచుఁ బడిన యబహులాయాసా
విరతశ్లేశము వెంటనె
హరవాగ్మృతమునఁ బాసి యతఁ డిట్లనియెకా. 42

కం. ఆరలే! భగవచ్చర్యల, శరీరు లెఱుంగఁగలారె ? యజగదీశ్వరు లే
డైత మొక్కదురు ప్రశంసిం, తురు తమకు నియముల నె వి యోదంబొక్కా!

శా. స్వామీ! దేహుల ధర్మచూర్ణము గ్రహిం యపంజేయఁగా నిష్క్రియో
ద్దామిల్ మీరలు మర్త్యధర్మముల శ్రే యధాయుక్తి బోధింతు పై
నామోదింతురు ప్రస్తుతిం త్రొరులుచే య స్మిన్నస్థింతు మీ
యీ మాయాక్రియలం బ్రభావ మనదా యేమీకు? లోకేశ్వరా! 44

ఆ. ఇచ్చవచ్చిఁట్టు యెన్నో మాయాక్రియల్,
సలపుచుండు నైంద యబలికుండు
తాముఁగూడ నెవ్వ యధమునఁ జేయుచునుండు,
రీతు తలఁపు లల్ప యెఱుంగఁ గలరె? 45

చం. చెలఁగి యవిద్య స్వప్నము సృ! యింపఁగ జీవుఁడొనర్చెనంచు న
జ్ఞులు తలపోయుచందమునఁ యజా ; నిజమాయ సమ స్తవిశ్వముం
గలుగఁగఁజేయ నీక నొడిఁ యగట్టుట యీపు సృజించి దానిలో
వల వసియించి యయ్యమభ యంబులఁ గందువటే! వరాహిరా! 46

చం. త్రిగుణముల స్వహించి యవి యత్రిప్పెను యంతగ నంతెఱాని జీ
వుగతి నడంగఁబో, నొకఁడు యబోల్పఁగ నీకసముండులేడు నీ

వ గురుఁడ వెల్లవారలకు + బ్రహ్మము నీదగుమూర్తి కేవల
త్వగరిమఁ గ్రాలుచుండు భగ + వంతుఁడ! నీకివె మత్ప్రణామముల్. 47

ఆ. నీదుదర్శనమున + నే పూర్ణకాముండు, సత్యకాముఁడగును + జనుఁడు భూమ!
అందుపలన నీదు + సందర్శనముకన్న, నింక నేవరమ్మా + నిచ్చగింతు? 48

కం. ఐనను భగవానుఁడ! నీ, పైనట్టులె వరమభాగ + వతులందుఁజ్ఞాతిం
గానని భక్తిగలుగ నీ, వే నాకొకవరము శ్రితజ + నేప్సితదాయీ. 49

సీ. అనుచు మార్కండేయి + పార్థివఁగా హైమ
వతి యనుమోదింప + భవుఁడు ప్రేమ
మొలుకుచూపుల నిట్లు + పలికె నీకోరికి
సిద్ధించు మఱి ముని + శ్రేష్ఠ! నీ క
భోక్షజ్ఞుపై భక్తి + యక్షీణమగును నా
కల్పాంతికి ర్తియుఁ + గలుగుఁ బుణ్య
మజరామరత్నంబు + నబ్బుఁ ద్రైకాలిక
జ్ఞానంబు బ్రహ్మవ + ర్భసము నొదవు

తే. అమిత వైరాగ్యయుతము జ్ఞా + నమును బడసె
దవు మహాపురాణాచార్య + తయు లభించు
ననివరములిచ్చి మునినైతు + లందికొనుచుఁ
దృవుఁడై శివతోడ నం + దివయి నెక్కి. 50

వ. నిలలాక్షుండు గగనంబున నరుగుమఁ దనదేవేరికిం దొల్లి యహ్మృతండు
తనయుండు విష్ణుమాయావిభూతి ననుభవించిన ప్రకారమ్ము నుడువుచుం
గ్గలానంబునకరిగె నని సూతుండు వెండియునిట్లనియె. 51

కం. ప్రవిమలభార్గవవంశో, దృవుఁ డచ్యుతభక్తిరతుఁ డ + వాప్తమహాయో
గ విభూతిమహిముఁడై యి,చ్చ వచ్చినటు లిప్పటికినిఁ + జరియించుఁజామీ

కం. స్ఫురిత ముకుందప్రకృతి, శ్చరిత మునివ రేణ్య వివిధ + చర్యావిలస
చ్ఛరితము హృదయానందభు, భరితము వింటిరటు విప్ర + వంశ్యలలాముల్.

వ. మీసందియంబు తీసినదనితలంతు మహద్దలారా! సప్తకల్ప ప్రళయార్థకం
జైన భగవన్నామూవైభవంబు మార్కండేయకొక్కఁకిమాత్రమే భగవ
దిచ్చచే నాకస్మికంజై యనుభూతంజైనది గాని యది సర్వజనసాధారణ
మైనదిగాదు. మాయాస్వభావముతెలియని కొండ అజ్ఞులు దైవయుగ
సహస్రద్వయమానంబున మాటిమాటికి వచ్చుచుండు విశ్వసామాన్యకల్ప
ప్రళయంబులే యవియని భ్రమంబడి పలుకుచుండు రట్లుగాదు. మాయా

శశు శ్వాసోచ్ఛ్వాసములవలన నేగువర్యాయములు తదుదర ప్రవేశ నిర్గమనములవలన సప్తకృష్ణప్రళయంబులు తత్క్షణమాత్రంబున వాని కొక్కొక జరిగినట్లున్నవని విద్వాంసులు భావించురు. అసలు మాయ యన సర్వప్రళయోదయక్షణమును సంస్కరియేసుమీ. మఱియు నిందజాలి కుండే యెన్నియేని యద్భుతంబులంతయు చుండు నిత భగవంతుని ఉత్కృష్టణంబున నెన్ని కల్పంబులం నూనెను ? 54

- కం. ఈ మార్కండుచరిత్రముఁ, బ్రేమము లోలకాడ విన్ను † వినిపించినఁ గ
ర్యామిత సంసారాంబుధి, నామానభు లుత్తరింతు † రశ్రమభంగిన్. 55
వ. అని శ్రీ సు తపోరాజుండు పలికిను.

ఇది దశమాధ్యాయము సమాప్తము

ఏ తా వ భా వ్యా య ము

- కం. కించిద్జ్ఞానిచేతను వ్రా, యించుడు భాగవతమిట్టి † దే నీమాయా
చంచ త్ప్రభావగరిమ ము, దంచల్లోకచయజతర † హరిహరనాథా ! 1
వ. ¹ నేవా ! యవధరింపుము అవ్వలఁ బురాణప్రేతలగు మహమ్మలలో శంస
కుండు సూతునితో నిట్లనియ్యె ²
కం. విమలాత్మ ! భక్తవర్యా ! సమస్త తంత్రార్థతత్వ † సారవిదు లుదా
త్త మనీషులైన మిముఁ బ్రశ్ని మొకండడిగెడ నెడంద † నందియమెడలకా.
తే. కేవలఁడగు శ్రీవిష్ణుపూజావసరము,
లందుఁ దాంత్రికు లెట్టిత † త్స్వచ్ఛేత
సంగముల నుపాంగమ్మాల † నాయాధముల
భూషణమ్మాలఁ గల్పించు † పుణ్యపురుష ! 4
కం. ఇట్టిక్రియానైపుణమున, నెట్టిజనుండైనఁగాని † యెనయు నమృతతా
పట్టంబుఁ గాన మీరి, ప్పట్టున నిది లేల్ప వేడు † వాడ మహాత్మా ! 5

—* సూతుండు మహాపురుషహృదాక్రమ మెఱిగించుట *—

- వ. అనినసూతుండు విష్ణువిభూతులను వేదతంత్రములందుఁ జెప్పిన బ్రహ్మ
ద్యాచాత్యులకు నస్త్యధురువర్తులకు నమస్కరించి నుడివెద ననిగూరునమ
స్కారం బాచరించి యిట్లనియె. ప్రకృతి సూత్ర మహా దహంకార

పంచతన్మాత్రములను తోమ్మితిత్వములచేతను, నేకాదశేంద్రియ పంచ
మహాభూతిములను షోడశవికారములచేతను, విరాట్పురుషుండువిర్మితమిందు
చేతనాధిష్ఠితమై వీనియందు భువనత్రయము గోచరించుచున్నది. 6

సీ. బ్రహ్మాండగూఢ వి + రాట్పురుషులను
భూమ్యా ద్యధ స్పృత + భువనములును
చరణముల్, దివముళీ + ర్ష; మ్యూకసమునాభి;
రవినేత్రములు; సమీ + రణుడునాన;
జానువుల్ సుల; వ్ర + జావతివ్రజసనేం,
ద్రియ; మహానంబది + మృత్యు; వభు
లోకపాలురుబాహు + లుం; జండుడుమనంబు;
యముడుభూయగము; జం + తములుజ్యోత్స్న;

తే. ఏకయు త్రోవంబు, క్షీ + బెకవిలోభ
మవనిజములురోమములు; స్మ + యమ్మభ్రాంతి;
జలధరములుకేశమ్మలై + వెలయు; నిల్లె
యంగము లసంగు మనకున్న + యట్లతనికి.

తే. అవలలోఁ బ్రతివృత్తి స్వీ + యమగుజేన
నేడుజేనలపొడవుండు + నీకమమున
నీవిరాట్టుం దనవిత్తి + నేడుజేన
లుండు నెంత చెట్టుకు గాలి + యుండునంత.

వ. అయ్యుచోవురుషుం డాత్మకోటిని గొస్తుభరత్నంబుగను వక్షస్థలంబున
వ్యాపించిన త్కాశీవభావలంబును శ్రీవత్సంబుగను నానాగుణమయం
లైన స్వకీయమాయను వనమాలగను వేదంబును చీతవస్త్రంబుగను
ద్రుమాత్రప్రణవంబును బ్రహ్మనూత్రంబుగను సాంఖ్యయోగంబుల మకర
కుండలంబులుగను బ్రహ్మలోకంబు సర్వలోకనమస్కృతంబు గిరిబంబుగను
సవ్యాకృతమును దాశేయనించుండు ననంతండుగను ధర్మజ్ఞానాది
యుక్తంబైన సత్త్వగుణంబును నాసనపద్మంబుగను నింద్రియమనోదేహ
బలయుతంబగు ప్రాణత్వంబు గడగన నొనర్చికొని వ్రకాశించు
చున్నాడు. మఱియు నతనికి జలతత్వంబుశంఖంబుగను దేజస్తత్వంబు
సుదర్శనంబుగను నాకాశతత్వంబు ఖడ్గంబుగను దనరారుచున్నది. అతని
చర్మమ్ము తమోమయమ్ము. శార్దూకార్దూకముకాలమయమ్ము తూణి
రమ్ముకర్మమయమ్ము. అయ్యుజన కింద్రియంబులే శరంబులు క్రియాశక్తి
యుక్తమనబే రథంబు శబ్దాదితన్మాత్రములే రథబహిరభివృత్తి అదేవుండు

ధరించిన ముద్రలవలననే యతని పరదానాభయదానాది క్రియా
స్వరూపము సంభావ్యంబగు. 9

తే. అర్కమండలంబు దేవ ధీ యజనభూమి;
ఘనగురూపాత్మ మంత్రదీప్తి యై తదీయ
పూజకర్తృత; యీదేవ ధీ పూజవలన
వృజిననాశమౌ నంచు భా వింపవలయు. 10

కం. భగవంతుడు భగవత్ప్రేమ, వగైతెశ్వర్యాది మట్లు ధీ పవనముఁ గయి లీ
లగఁదాల్చుచు, జామరవృక్ష, సగతికాధర్మము యశము ధీ సర్వలిఁబూనుకొ.

కం. అకుశోభయ వైకుంఠ, ప్రకటితధామమను నాత ధీ పత్రిముఁదాల్చుకొ.
సకలామ్నాయ భుజంగం, తకుపై యజ్ఞపురుషుండ ధీ తండు చరించుకొ 12

ఆ. కేవలాత్మరూపు ధీ సీ విష్ణుదేవుని, త్యాగపాపిని యగు ధీ సత్తి శక్తి
శ్రీస్వరూపమున భజించుచునుండు ను, రమ్మనందుఁ గావు ధీ రమ్మవెట్టి

తే. పరము సతని నాగమతంత్ర ధీ పార్షదాధి
నాయకుండు విష్వక్సేన ధీ నాముఁడు, నణి
మాది కాష్టగుణములు సం ధీ దాదిరూప
మునను దద్వారపాలు రౌ ధీ చును భజింతు. 14

వ. అమృతామృతపురుషుండు స్వయముగా వాసుదేవ సంకర్షణ ప్రద్యుమ్నానిరుద్ధ
నామమ్ములఁ జతుర్ముక్తివ్యూహమ్ములఁ బరగి సేవ్యుండగు. 15

సీ. బాహ్యేంద్రియములచే ధీ బహుభార్గము లనుభ
వింతు జాగ్రద్దశ ధీ విశ్వేంద్రగుచు;
స్వాంతవిషయమగు ధీ స్వాప్తి కావస్థలో
భాసిల్లుఁ దైజసా ధీ హ్యయముపూని;
బహిరంతరింద్రియౌ ధీ పశమంబుకల్పిం ద
దుభయ సంస్కారమ్ము ధీ లొందిమీరు
నజ్ఞానమందలి ధీ యల నుష్ణ పిస్తిలి
బ్రాహ్మనాముండనఁ ధీ బరిధిమిల్లు;

ఆ. అమలమైన జ్ఞాన ధీ మలరు ముక్తావస్థ
యందుఁ దాఁ దురీయుఁ ధీ డనఁగ నెగడుఁ;
బరమపురుషుఁ డజాడు ధీ భగవానుఁ డిట్లు దే
హమున నలైఱుఁగుల ధీ నాడఁడలఁచి,

వ. ఇట్లు భగవంతుం గీశ్వరుండు పాదాద్యంగంబులచేతను గరుడాద్యపాంగంబులచేతను సుదర్శనాద్యాముఖంబులచేతను శాస్త్రభాద్యాకల్పంబులచేతను భాసిల్లుచు వాసుదేవాదిచతుర్మూర్తియగుదు విశ్వాదిచతుర్నామంబు లొలసి జీవత్వంబైనయక నియంతగా నలరుచు హరి సంతతిసేవ్యుం డగు చున్నాడు. 17

ఆ. స్వమహిమంబువలనఁ బరిపూర్ణుడైయుండు
బ్రహ్మకారణుడయి పరగుచుండు
స్వవైకాశుడగుచు సర్వంబెఱుగుచుండు
నట్టిబ్రహ్మమునకు సంజలింతు. 18

ఇ. స్వీయమాయచేతవిశ్వంబుబుట్టించు, దనువుఁద్రుంచివేయుఁదానొకండు
బ్రహ్మవిష్ణురుద్రఁవరనామములుదాల్చి, యట్టిబ్రహ్మమునకు సంజలింతు. 19

ఈ. అనవరత మరావృతాక్షుడయ్యును విష్ణు
తాక్షునట్లు తోచు నన్నిగనుచు
దత్తురులకు నాత్మ తత్త్వంబుగ లభించు
నట్టిబ్రహ్మమునకు సంజలింతు. 20

కా. శ్రీకృష్ణా! వ్రజకామినీ వ్రజనుతా! పృష్ఠేంద్ర! గోవింద! భూ
లోకా రిక్తితీపాలవంశదహనా లోకా! వ్రహ్మతప్తా!
పాశాఽప్రణుతా! యనంతవిభవా! వాచయమాదిత్య
క్షాకేరీ! శ్రవణాభిమంగళ! నమః గాపాడవేమొక్కెడన్. 21

ముక్తపదగ్రస్తసీగము.

సందాదిభక్తహృత్ స్వాదిరస్థిరవాస! వాసవాద్యమగనే వ్యవదవద్ధ!
వద్ధానతీమనః సంకేషతోలంబ! లంబమానాలతో ల్లసితనుముఖ!
సుమఖోత్తమవచోభి శోభితేద్ధవతార! తారాచలోదార ధైర్యసార!
సారసవత్రవి శాలనేత్రవిరాజ! రాజార్థశేఖర ప్రాణమిత్ర!

తే. మిత్రితోటిరనువ్రథా మేయకాయ! కాయజాతీతసౌందర్య ఘనవిలాస!
లాగుతర్పితగోవిగోపీసమాజ! మాజడతఃబాపివ్రోవున మ్మాకమునంద 22

చం. నిరతము వేగుజాముననఁ దుర లేచి వివిర్మలాత్మ్యుడై
పరమవవిత్రుడై మదివి బట్టి తదంఘ్రు శిర్సి యిమ్మహా
పురుషుని లక్షణంబు లిటు బుద్ధిజపించెడివాఁ డెఱింగెడి
బరము గుహశయు స్నిగమ పదితులం బరమాత్మ్య బ్రహ్మమున్. 23

వ. అనినశౌనకమహర్షి యిట్లనియె.

- శే. ¹ అర్కమండలంతో దేవ + యజనభూమి
యంటి, మఱితొల్లియభిమన్య + నాత్మజునకు
² వినితెసంగ్రహముగ రవి + విషయము భగ
వానఁడైన శ్రీ శుకయోగి + వ్యూఢనఘ ! 25
- కం. నౌనెలకఁ బెక్కుతెలుగులఁ, గలిగెడి సౌరగణ సప్త + కన్యండురు వా
రల సతులనామకర్మాదులఁ బెలుపుమహరియకాదే! ద్యుమణిగ నెలుఁగుకా 26
- .. + సూతుండు పౌసకాదులకు ద్వాదశాదిత్యవ్యాహము నుడుపుట . +
- వ. అన శ్రీ సూతుండిట్లనియె. 27
- శే. సర్వదేహుల కాత్మకఁ డీ + శ్వశుఁడు విష్ణు
వతిఁడు లోకీయాత్ర జరుగు + న్నివనికఁ
దన యనాద్యవిద్యా మహ + త్వమున సూర్య
వెలుఁచు నాతిఁడు లోక + ములఁజరించు. 28
- తే. సృష్టికర్త లోకాత్ముండు + శ్రీహరియె వి
కర్తనుఁడు క్రియాభేదంబు + గా నుపాధి
కల్గె; నంతియ భిన్నుల + గారువీరు
“సూర్య ఆత్మా జగత” యంచు + శ్రుతియు లేదె! 29
- అ. ద్విజవరేణ్య! సర్వ + వేదక్రియలకు నీ
తిండ మూలమగు క + తమునఁగాదె!
ఋషివతంసు లర్కు + నన్నియో విధములఁ
బొగడుచుండు రెదలు + పొంగువాఱు. 30
- కం. సమయమ్మా ఫలము క్రియ కా
ర్యము కరణము కర్త దేశ + మామ్నాయము దృ
వ్యము ననుసీతోమ్మిదిచం
దముల హరియొకండ వెలుఁగుఁ + దనవ్రకృతిగతికా. 31
- వ. సమయమఁ బ్రాతరాదికాలము. ఫలమునా స్వర్గాదికము క్రియ
యనంగ నెసఁపానము కార్యమన యాగాదికము. కరణమన సుగాదిక
మామ్నాయమన మంత్రము ద్రవ్యమన ప్రీహ్యదికము వీనికిమూలము
సూర్యుండగుట సతవిగూర్చి యెఱుంగవలసియున్నది. 32
- తే. కాలయాపుడౌ భగవంతుఁ + డోలి బార
నెలలయందు వేళ్వేలు పం + డెండు గణము

లలరి సేవింపఁగా లోక ధూత్రజరుగు
పొంటఁ జరియించుఁ దద్విధం ధను వినుండు.

33

తే. ప్రతిగణంబు మాసాధి ధ పతి ఋషీశ్వ
రుండు గంధర్వుండును నప్ప ధ రోపనితయు
యశ్వుండును నాగపతియును ధ రాక్షసుండు
నుండి యాయా నెలలఁ జోవు ధ చుందురెలమి.

34

సీ. హేతిదైత్యుండు రథ ధ కృత్వామయశ్వుండు
తుంబురుగంధర్వు ధ డంబుల స్త్య
మునియు వాసుకియును ధ భుజగవర్చుండు కృత
స్థలియునునప్పరో ధ లలన ధాత
యనురవి షధుమాన ధ మునుగడపుచునుండు;
పుంజకస్థలియును ధ పువ్వుబోడి
నారదాఖ్యాకగం ధ ధర్వుండు కచ్చనీ
రుండు నాగుండు పుల ధ హుండు మాని

౩. రాక్షసుండుప్రహేతి ధ యశ్వుండును రథంబుఁ. ధర్మమాభిధుండు సూర్యు
డిట్లు వారలెల్లఁజేరి వైశాఖమాసంబు నడపుచుండు మాని నాథులార!

౪. తక్షశోరగుండు ర ధ ధన్వనయశ్వుండు
పారుపేయుండను పలలభోజి
హాహాఖ్యగంధర్వు ధ డత్రిఋషివరుండు
మేనకాపురసయు ధ మిత్రనామ
నవితయు శ్యేష్ఠమా ధ నముగడపుచునుండు
చిత్రస్వనుండు దైత్యశేఖరుండు
నహజన్యయశ్వుం ధ ధ చ్చర లేమరంభ హూ
హూనానుగంధర్వుండురుగుణుండు

౫. శుక్రనామకుండు ధ చక్రి వసిష్ఠుండు, ఋషియు పరుణుండ నెడునినుండు వీర
లండఱెలమిగలిసి ధ యాపాడమాసంబు, నడపుచుండు మాని నాథులార!

౬. చర్యరాక్షసుండు వి ధ శ్వాపనుగంధర్వు
వర్చు డేలాపుత్ర ధ వన్నగుండు
నంగిరోమాని దే ధ వాంగనప్రయోచ
శ్రోతృయశ్వుండు నిం ధ ద్రుండనుసూర్యు
క్తిసమూహము నభో ధ మాసంబుగడపుచు
శంఖపాండనుభు ధ జంగపతియు

వ్యాఘ్రైత్యుండు భృగుః + వాచంయమశ్రేష్ఠః
డాసారణాఖ్యాతః + యక్షవరుండు.

తే. మఱి యనుష్టూచయ నెడున + చ్చరయు నుగ్ర
సేననామకగంధర్వః + శేఖరుండు
బలసికొల్వ వివస్వదా + హ్వయుండుసూర్యుఁ
డెడరి భాద్రపదంబును + నడపుచుండు.

౩7

సీ. కంబలాశ్వండునా + గవరుండు శతశత్రు
యక్షుండు జమనగ్ని + యమి తిలోత్త
మాభిదాపురస బ్ర + హ్మోపేత దైత్యుండు
ధృతరాష్ట్రగంధర్వుః + డతి ముదమునఁ
గొలువ నిషంధరా + ఖ్యుండరవి యాశ్వయు
జంబును బ్రేమతో + సాహచుండు;
సత్యజిద్యక్షుఁ డ + శ్వతరాఖ్యభోగి వి
శ్వామిత్రహాని య + పురసరంభ

తే. ఘనఁడయిన మఘాపేత రా + క్షునుండు సూర్య
పర్చనుండను గంధర్వః + వంశజుండు
సాహ్యమొంద విష్ణువ నెడి + నవిత పూని
కార్తికమ్మఁ బాలించు సా + ఖ్యమ్మగలుగ.

౩8

సీ. ఊర్వశీవనిత తా + ర్ద్యుండు యక్షుండు వి
ద్యుచ్ఛత్రువను రాక్ష + సోత్తముండు
ఋతసేనగంధర్వుః + డతిబలంశగు మహా
శంఖనాగుండు క + శ్వవమహర్షి
కొలువ సంశువనున + ర్కుండు మార్గశీర్ష మా
సమ్మను నెమ్మతో + జరుపుచుండుఁ
బూర్వవిత్తియను పూ + వుంబోడి కలొక్కట
కాహియు నూర్ణుండఁ + యక్షవరుండు

ఆ. స్ఫూర్ణుండ నెడి రాక్ష + సుఁ డరిష్టనేమి గం
ధర్వుఁ ¹డాయువ నెడి + తావసుండు
బలసి కొలుచుచుండ + భగుండను సూర్యుండు
పుష్యమాస మెల్లఁ + బ్రోచుచుండు.

౩9

సీ. గౌతమ బ్రహ్మర్షి † వాతరాక్షసుఁడు ను
 పేణుఁడొక గంధర్వ † శేఖరుఁడు
 నురుచి సమాఖ్య య † త్సుండు ఘృతాచ్యవ
 రోంగనయు ధనఁజ † యాహ్వాయ ఫణి
 సేవింపఁ బూషాఖ్య † చిత్రభానుఁడు మాఘ
 మాసంబుఁగా మఁ బ్రే † మమ్ము దొలుక
 సేనఁజడవ్వరో † మానిని యైరావ
 త భుజంగవతి భర † ద్వాజమాని

తే. విశ్వగంధర్వుఁడును సుర † ద్వేషి వర్చ
 నుండు † క్రతునామకుండు య † త్సుండు భజించు
 చుండఁ బర్జన్యనామధే † యుండు సూర్యుఁ
 డెలమి ఫాల్గున మాసంబు † నేలుచుండు.

40

కం. ఇవి శ్రీహరిరూపుండపు, సవిత్వ, విభూతితతు లుభయ † సంధ్యల నిత్యం
 బవిత త భక్తిని వీనిం, దవిలి, తలంచునరు పావ † తతి నాశమగుక.

కం. ద్వాదశమాసంబుల నటు, లాదిత్యుఁడు పట్నవర్య † లంది తిరుగుచుక
 సాదృతి నిహవరిశుభ ధీ, చోడనమును సల్పచుండు † జమి సర్వబతుక

సీ. స్వవరత్రయి † ఋషుల్ † సన్నతుల్ సేయంగ
 నచ్చరల్ ముందు † తృములునలువ
 గంధర్వులు మనోజ్ఞ † గానంబులొనరింప
 గ్రామణుల్ రథచోడ † కతనుబూన
 నాగులు రథబంధ † నమున రజ్జులుగాఁగ
 బలశాలులగు దైత్య † వర్యులెలమిఁ
 బిడిడిదెర వహించి † యరదంబుఁ ద్రోవంగ
 సర్కుండు చరియించు † సంతెకాక

తే. వాలఖిల్వ లర్వదివేల † బ్రహ్మములు
 తన కభిముఖంబుగానిల్చి † యనవరతము
 శ్రుతిచయంబులతోడ సం † స్తుతులొనర్పఁ
 గ్రాలుచుండు శ్రీసూర్యనా † రామణుండు.

43

2. "విశ్వాచి" అని చూర్మపురాణము.

3. 'మతుః' అని టొందెనది. క్రతుః అని వావిల్లనది. కూర్మమునను "క్రతుః" అనియే కలదు,

- ఆ. ఇట్లనాదినిధనుఁ ధీశుండు శ్రీహరి
కల్పకల్పచుం డ ధీశంధంగిఁ
దనకఁదా విభాగ ధీమొసరించుకొని లోక
చయముఁ గాచుచుండు ధీసంతతంబు. 44
- వ. అని శ్రీ నూతుండు శౌనకాదులకుం శెప్పె. 45

ఇది పదునొకండవ యధ్యాయము సమాప్తము.

ద్వాదశాధ్యాయము

- కం. కోట్కర్క సమాంగప్రభ !
త్రుట్కర్క నూత్రప్రస ధూజన ! సిహ్న
పట్కచరిత ! మునిహృదయ
ప్రాట్కంప్రిద్వయ సరోజ ! హరిహరనాథా ! 1
- వ. ¹దేవా! యవధరింపుము. అంత శ్రీనూతుండు శౌనకాదులతో నిట్లనియె. ²

—* ఏత త్పురాణోత్త విషయ సంగ్రహము *

- తే. మొక్కలిడెద మహాధర్మ ధీమనకు జోత
లిడెద శ్రీకృష్ణునకు విశ్వ ధీమప్తికేళి
కంజలింతు బ్రాహ్మణులకు ధీవల నుక్త
ధర్మములనె సంగ్రహముగాఁ ధీదలతు మరల. 3
- కం. మీరడిగిన కతమున ఋషు, లారా ! నడివితిని శ్రుతిరసాయనము శ్రీ
నారాయణ పుణ్యకథా, సారముగ వేదవిధి ధీసంచారముగ. 4
- తే. అఖల పాపహరుండు నా ధీరాయణండు
హరి హృషీకేశ్వరుండు సాత్త్విక ధీతాత్రయండు
తామరసనిధి నేత్రం ధీదంపురాణ
మందు సంస్కరితుండయ్యె ధీననభులార ! 5
- వ. ఇందు సర్వవిశ్వసృష్టిసంహారకారణము నిర్గుణపరబ్రహ్మమును నవరోక్ష
విజ్ఞానానుభవపర్యంతము జ్ఞానమ్మును దత్సాధనమ్ము నభివర్ణితములు.
మఱియు భక్తియోగముఁ దదాశ్రయమగు వైరాగ్యమును నిరూపితములు.

కం. నారదవృత్తాంతంబును, బారీక్షితగాధ ఛాప + వశత నిరశనం
డా రాజ్వికి వ్యూరకు, మారున కగుగోష్ఠి యాది + మస్కంధమునక. 7

తే. యోగమున సర్పిరాదుల + నొందుటయును
భాతృవారదగోష్ఠి వ + తారవర్ణ
సమ్మృ వైరాజపురుష స + ర్గమ్మృ నాది
గాఁగఁగలదు ద్వితీయమా + స్కంధమందు. 8

వ. విదురోద్ధవసంవాదము, విదుర మైత్రేయసంభాషణము పురాణ సంహితా
వ్రక్షంబును బ్రళయంబున మహాపురుషసంస్థితయు గుణక్షోభరూప
ప్రాకృతికసర్గంబును మహాదాది వైశృతికసృష్టియు విరాట్పురుషాధార
బ్రహ్మాండసంఘాతయు స్థూలనూక్షుకాఁగతియుఁ బద్మసముద్భవంబు,
వరాహవతారము హిరణ్యాక్షవధము సూర్యతిర్య గవాశ్చర్లంబును
రుద్రసృష్టియు శతరూపా స్వాయంభువ మను జననంబును గపిలావతారం
బును గపిలదేవహుతి సంవాదంబును నాదిగాఁగలది తృతీయస్కంధము.

కం. తొమ్మండ్రు ప్రజాపతు లుడ, యమ్మగుటయు దక్షుచేయు + మజ్జమ్మృవినా
శమ్మృటయు ధ్రువునిచరి, త్రమ్మృచు బృథుచక్రవర్తి + రమ్మృచరితము. 10

వ. నారద ప్రాచీనబర్హిస్సంవాదమ్మృచు మున్నగునవికలది చతుర్థస్కంధము 11

కం. అనులము పైయవ్రతచరి, తము నాభిచరిత ఋషభ + తనయ భరత వృ
త్తము ద్వీప వర్ష భూధర, సముద్ర కూలంకషోప + చయ వర్ణనము. 12

వ. జ్యోతిశ్చక్రసంస్థితయుఁ బాతాళ సరకభేద వర్ణనములుగలది పంచమ
స్కంధము. 13

తే. దక్షజన్మంబు సతనినం + దసల కమర,
దైత్య తిర్య గ్భజంగ వ + త త్త్రిమఃఖులు
వొడముటయుఁ ద్వాష్ట్రపుట్టువుం + బొడవడఁగుట
లలరునదియ షష్ఠస్కంధ + మనఁగఁబడును. 14

కం. నిక్కపుహరిదాసుల ముక, లెక్కింపందగిన భక్తి + లీనుఁడు జగమం
దొక్కఁడ ప్రహ్లాదుఁ డతని, మక్కువకత గలద సప్తమిస్కంధమునక. 15

తే. అష్టమంబునంగలవు మ + న్వంతరాను
చరితములును గజేంద్రమో + క్షణము వార్ధి
మధన దేవరాక్షసయుద్ధ + మత్యైకూర్మ
నామనాడ్లవతారాభి + వర్ణనములు. 16

సీ. రాజవంశానుకీర్తి ✱ ర్తినము నిత్యైకవం
 శృంగాయపొల్చు సు ✱ ద్యుమ్నుచరిత
 మును, నిలోపాఖ్యాన ✱ మును సూర్యవంశాను
 చరిత శర్వాతిరా ✱ జన్మి మహిత
 యగు సుకన్యాగాధ ✱ యుంగురిమచరిత
 మిత్యైకవంశంబు ✱ నింద్రవాహు
 వృత్తము మాంధాతృ ✱ వృత్తాంతమును సౌభ
 రితసోబలము త్రిశం ✱ కు తనయకథ.

తే. సగరుకతయు భాగీరథీ ✱ సభవంబు
 విమలఁడైన ఖట్వాంగభూ ✱ విభువి నడత
 సర్వపాపాపనోదన ✱ స్థిమము రామ
 భద్రు దివ్యచారిత్రాభి ✱ వర్ణనమ్ము

17

కం. నిమివిభు నంగవరిత్యాగము జనకొద్భవము తార ✱ గావించిన కా
 ర్యమును బుగూరపు ననురా, గము భార్గవరాముచేయు ✱ క్షత్రక్షయమాక.

తే. అవల నహుష యయాతి దుష్కృత భరత
 రంతిదేవ శంతను భీష్మ ✱ రమ్మకథలు
 యదుకులానుకీర్తన మాది ✱ యౌ విషయము
 లలరెడిని నవమస్కంధ ✱ మందు మివల.

19

తే. కృష్ణదేవుండు వసుదేవు ✱ నింటఁబుట్టి
 నందుకడఁ బెరుగుట వూత ✱ నా వధంబు
 శకటుత్రోవుఁ దృణావర్త ✱ చాలనంబు
 వత్స బక మారణం బభో ✱ ద్వాసనంబు.

20

సీ. బ్రహ్మ మాయావ్రభా ✱ వముగంట బలుఁడు ధే
 నుకు మన్నిగొనుట కృ ✱ ఘ్నండు కాళి
 యాహి గర్వోద్ధతి ✱ నడఁచుట గోగోప
 కుల నెరగలినుండి ✱ తలఁగుటయును
 బలుఁడు వ్రలంబుని ✱ బిలుకుమార్చుట నందు
 రక్షయు గోపికా ✱ వ్రతము మౌని
 పత్నులభక్తి వి ✱ వ్ర జనానుతాపంబు
 భూరి గోవర్ధనో ✱ ధారణంబు

తే. శక్రకృతము యజ్ఞాభిషే ✱ చనము గోపి
 కాంగనాక్రీడ శంఖచూ ✱ డానుహరణ

వృషభ తురగరూపాసుర + విదళనములు

విమలఁ డ్రక్షూరురాక గో + పికల వగవు.

21

కం బలరామకృష్ణులు మహా

త్ములు మధురకుఁజనుట హస్తీ + ముష్టిక చాఁచు

దుల కంసాదులవధ మొ

జ్జల మృతసుతుఁ డెచ్చి సంత + సము గూర్చుటయున్.

22

ప మధురవసించుచు బలకృష్ణులు యాదవప్రియకార్యము లాచరించుటయుఁ
గృష్ణాదేశంబున నుద్ధవుఁడు గోపికలచేత కరుగుటయుఁ బలుమారులు
జరాసంధ సైన్యము రామకృష్ణులు వధించుటయు యవనేంద్ర ఘోతనం
బును గుశస్థలీవివేశనము రుక్మిణీహరణము పారిజాతానయనము హర
విజృంభణము బాణభుజకృంతనము నరకాసుర సంహరణము షోడశ
సహస్రాంగనావరణము చైద్య పౌండ్రక సాల్వ దంతవక్త్ర శంబర ద్వివిద
ముర పంచజనాదిమూరణము వారాణసీదహనము పాండవుల నిమిత్తము
చేసికొని కృష్ణుఁడు భూభారమడంచుటయు మున్నగు కథలు దశమస్కంధ
మునఁ గలవు.

23

కం. పాఱులు వ్రేల శపించుట

నారద వసుదేవభావ + ణము కృష్ణుఁడు తక్

గోరంగ సర్వోపనిష

తాన ముద్ధవునితోఁ బ్ర + సంపించుటయున్.

24

కం. యాదవనాశము బల దా, మోడరు లాత్మీయ యోగియుక్తిఁ జనుట లో,
నా దివ్యకథలుగల వే, కాదశమగు స్తంధమందు + ఘనగుణులారా !

కం. యుగలక్షణ వృత్తులు కలి

యుగనర కష్టములు నాలు + గోజల లయముల్

తిగతెగల పుట్టువులు ది

వ్యగతికిఁ బతి విష్ణురాతుఁ + డరుగుట మఱియున్.

26

కం. శ్రుతిశాఖా విభజనమున్ యతిమార్కండచరితము మ + హాపురుషాంగ
స్తతి సూర్యప్రభాదులు, చతురత నడిచితిని ద్వాద + శ స్తంధమునన్ 27

కం. మీరడిగిన వ్రశ్నమ్ముల, కారసి యుత్తరములిడితి + నబ్జాక్షుని లీ

లారువ కర్మముల నొ, స్పారంగఁ గీర్తించితిని మ + హామునులారా ! 28

-+ ప ల ము +-

కం. ధరజాతీయుఁబడియొక మై, మఱచియుఁదప్పియును వ్యాధి మణిగియునార్తిం
బొరలియు నెత్తునఁ బెద్దఁగ, "హరయేనమ" యన్న జాలుఁ నడఁగునఘంబుల్.

ఉ. కాంచనచేల ! శత్రుజన ! కాల ! దయాగుణలోల ! భక్తర
క్షాంబితశీల ! యోగిహృద ! యాటనశీల ! యటంచు భక్తిగీ
ర్తించిన విన్న, హారలమ ! దీక్ష హరిసేరి తలంగు దుఃఖముల్
మంచుల నేడిచెల్లువలె ! మబ్బులఁ గన్నుడిగాడువుంబలెక. 30

తే. అచ్యుతుఁడు భగవానుం డ ! గోక్షజం డ
కీర్తితములె కథల్ మృషా ! గిరము లల్ప.
ములు ననత్యముల్ ; కీర్తితం ! బులు బలే ! శు
భాకరములు పుణ్యదముల్ య ! ధార్థములును. 31

కం. ఎది యుత్తమకీర్తి గుణా, భ్యుదయము గానంబుసేయు ! నో ! యదెరమ్యం
బదె రుచికర మదె యానం, దద మదె శోకాభిశోష ! ణము మర్త్యలకణ.

ఉ. ఎమ్మెయిఁ బిత్రశబ్దముల ! నేర్చిననే ? మది విశ్వపాపన
త్వమ్మునఁ గ్రాలు నచ్యుతు ను ! దార యశంబును దృప్తిదీప గా
నమ్మునుజేయఁడే గరట ! నాయకతీర్థమ యద్ది హంససే
వ్య మృదిగాడునూ ! పరమ ! హంసతతుల్ జలజాక్ష సేవకుల్ 32

మ. ప్రతిపద్యంబున వానినామ మలరా ! రంగాఁబనే ! మీశు శా
శ్వత కీర్త్యంకితమైనగాథ యగునే ! జా లట్టిదానికొ సమా
దృతి విన్న నిద్రిసింపినకొ మఱియుఁ దా ! నే పాడుకొన్నం బురా
కృత ఘోరాఘవరంపరల్ క్షణములో ! క్షీణించెడికొ శౌనకా ! 33

కం. పురునైష్కర్మ్యంబయ్యును, హరికీర్తి విరహితమైన ! నలరదు కంటే !
మఱి యుత్తమకర్మము నీ, శ్వరార్పితము గాదయేని ! పరలునటయ్యూ ! 35

కం అమలచరిత ! శౌనక ! యు, త్తమకర్మముగూడఁ జేయు ! తఱినే ఫలకా
లమునందే నురుతర క, ప్తములం గలిగించుఁజువ్వె ! జనములకెపుడుకొ. 36

మ. తమవర్ణాశ్రమ ధర్మనిష్ఠలు తపో ! దానశ్రుతాదుల్ యశో
ర్థములం గోరియ సల్పుచో నవి సర ! ర్థంబుల్ నుమీ వానఁ గ
ప్తమొదక్కుకొ మఱివానకిం జతగఁ గృ ! ప్లస్వామి పాదారవిం
డ మహాసంస్కృతి కల్గినం బసిడిమే ! నం దావియున్నట్టులే. 37

చం. హరిగుణకీర్తన శ్రవణ ! సాదరముఖ్యములం దడంఘ్ని సం
స్కరణములకొ విరక్తియును ! జ్ఞానము సత్వవిశుద్ధి శాంతియొక

నిరుపమభక్తి చేకరు, న నేకవిధాఘము లాఱిపోవు న
స్వరుషు సమస్తభద్రములు న పొందును వేయునికేల శౌనకా ! 38

ఉ. ఓయవనీనురుల్ ! తమర నుత్తమభక్తి సతం బనన్యభా
నాయతి దేవదేవు సఖ న లాత్మ సజేవు ససంతు నీశు నా
రాయణు నాత్మరూపు హృద యంబుననిల్పి భజించియుంటిరా
రా ! యిది యెంతదొడ్డవిష యంబు ! కృతార్థులరైతి రెంతయుకా. 39

శే. మున్ను ప్రాయోపవిష్టఁడై న యున్న యాత్మ
రేయుఁడును మనీంధ్రులము సంత ప్రీతివిసంగఁ
డవసిమిన్న సెప్పిన యాత్మ తత్వ మడిగి
దానిఁదలపించితిరి నేఁగృతార్థతముఁడ ! 40

కం. పొగడఁదగిన లీలలుగల
సగధరు మాహాత్మ్య మశుభ నాశక ముప్పొంగ
గంగ నెమ్మడు లింతవఱకు
జగతీసురులార ! మీరఁ జాటిలిఁజొండి. 41

తే. నానుడివియున్న యీపురా నమ్ము సనుది
సమ్ము నెవ్వఁ డనన్యమా నసముతోడ
జామయిన క్షణమైనను శ్రద్ధగలిగి
వినునా ! వినిపించునో తాఁ బ విత్రుఁడగును. 42

కం. ఈదీని ద్వాదశినో ! యే, కాదశినో విష్ణుగలుగఁ న గడునాయువుకూ
రామండు గాక చదివిన, చో దీక్షగ నఘములడఁగి శ్రద్ధతముఁడగుకా. 43

తే. ఉపవసించి యీసంహిత నుదితభక్తి
మధురయందు ద్వారకయందు మఱియుఁబుష్క
రమ్మనందుఁ బఠించెడు నమ్మనుష్యుఁ
డెపుడు సంసారభయము వ హింపఁబోడు 44

కం. దీనిఁజదివించి వినియెడి, మానవులకు దేవమాని నమను సిద్ధ పితృ
క్షానాథు లభీష్టంబులు, మానుగఁ గురియుదు రనేక మార్గములదయకా.

తే. అవనినురుఁ డెల్లశ్రుతుల న భ్యయనమాచ
రించి పొందుఫలమ్ము గో నమ్మతము పాలు
తేనె వెల్లువలోగట్ట న రితతి కన్న
మిడినఫలము దీనిఁబఠింపఁ బడయు నరుఁడు. 46

కం. ఏవిధిఁ బరించినం భూ, దేవుఁడు ప్రజ్ఞఁగని వరమ † ధృవపదమొందుకొ
భూవరుఁడు చదివినం బా, రావారపరీతముం ధ † రం బాలించుకొ. 47

ఆ. వైశ్యవరుఁడు దీనిఁ † బలియింపఁ గోరికి
బడగ నెత్తఁగలఁడు † ప్రాజ్ఞులొం !
శూద్రవరుఁడు దీని † శోధింప సర్వపా
పములఁబాసి శుద్ధిఁ † బడయఁగలఁడు. 48

చం. కలిమల సంహతిక్షవణ † కారణుఁ డచ్యుతుఁ డచ్యుసంహితా
వలలఁ గథాంతరంబులనె † పాడఁబడుంజమి యాడనాడ; న
ట్టు లిచటఁగాద దీననెపు † డుం బ్రతిగాథఁ బ్రతిప్రసంగమం
దొలుకు నశేషమూర్తి మహి † మోజ్జ్వలకీర్తి యనేకభంగులకొ. 49

ఉ. ఆయుజ నాత్మశత్రుని న † సంతని నచ్యుతు నైజక క్షిచే
నీయఖలంబు లీల సృజ † యించుచుఁ బెంచుచు సంయమించుచుకొ
బాయకయుండువాని శివ † వజ్ర విరించిన ముఖ్యదేవ దు
ష్టేయచరిత్రు నీశ్వరుని † జేతులుమోడ్చి నమస్కరించెదకొ. 50

ఉత్సాహము || ఊరిపోవుచున్న ప్రకృతి † యుం బురుషుఁడు మహదహం
కారములును శబ్దపంచ † కమ్మచు నవశక్తు లే
పార స్వాత్మయంద స్థిరచ † రాళిఁజేసి వానిలోఁ
దారెడు నుపలబ్ధిమాత్ర † ధాము దేవు మొక్కెదకొ. 51

చం. అశ్రము నాత్మసౌఖ్య నిభృ † తానుభవంబునఁ గుల్కు చస్యభా
వలఁ బరిత్యజించి ముర † భంజను దివ్యమనోజ్ఞలీల లా
త్మను గరఁగింపఁజేసెఁ బెరి † మకొ నుపురాణముఁ దత్త్వదీపమ
య్యనఁఘు శుకర్షిచంద్రముని † వ్యాసతనూజ నమస్కరించెదకొ. 52

వ. అని నూతుండు నిమిలితాక్షుండయ్యె. 53

ఇది ద్వాదశాధ్యాయము

సమాప్తము.

త్రయోదశాధ్యాయము

- కం. శ్రీమత్కారుణ్య కటా, త్వామృత వర్షాభిషర్థి † తాంతర్దృష్టి
స్తామ హృదయ పరమానంద, దామల సస్యప్రకోహ! † హరిహరనాథా! 1
- వ. 1 దేవా! అపధరింపుము. అంత శ్రీనూతుండు నిమిలితాక్షుడై చేతులు
మోడ్చి 2
- మ. ఎవనికొ స్తోత్రమొనర్తురో పరుణ రు † ద్రేంద్రాజముఖ్యుల్ సదా
ఎవనికొ బాడుచునుండో? సామగులు సాం † శేడ్ధిశ్రుతిశ్రేణిచే
ఎవనికొ ధ్యానగతాంతరంగులయి యో † గీశుల్ గనుంగొందురో
ఎవనిం గాలదిశాదులంటుకొన వా † యీశుం బరుకొ మొక్కెడకొ. 3
- మ. కలశోదంచనముల్ సరోహ్రాతములుం † గాలూనగజాల క
వ్వల నొక్కబియ్యంబట్ట కేషుజలధుల్ † వ్యాపించి దైనందిన
వ్రలయంబం దళితాపధీకలిత నా † వం దాల్చి వేఁబోకగా
నలువంజేర్చిన మీనుమీసము మిదే † నస్సంహతిం గూల్చుతకొ. 4
- చం. తరిమల గర్గిరం దికుగ † దద్ద్రవశగ్రనిఘృష్టే బృహత్తుం
దురద యడంగి కూర్కునడ † దోచినవేనె గలంగి ముకొ సరి
ద్వరుఁ డిపుడుం దదీయమగు † వాసన శ్రాంతియెఱుంగ కెన్నిడుం
దిరుగుడువట్టు నాకమత † దేవునియూర్పులు మమ్ముఁబ్రోచుతకొ. 5
- చం. ఘోఘోర ఘోర్గురించునెడ † ఘోణలింబుననుండి వడ్డ శీ
కర మొకఁ డీచతుర్దశ జ † గంబులముంప వడంతుచున్న భూ
తకుణిని ముస్తకంబునటు † తాల్చిన యజ్ఞవరాహ దంష్ట్రికా
గ్ర రుచికోణ మస్మదఘ † కాండము చిన్న మొనర్చు గావుతకొ. 6
- చం. కలుములపొల్లిపెన్నెలుల † గంకతమై పొలదిండిపిండుగుం
డెలకడికండలందఱుగ † నిష్ఠురమాకరపత్రమై శ్రీతా
వళిపెరునూపుపై దివిజ † పాదపభూస్రజమై తనర్చు ను
జ్వలనరసింహుహస్తనఖ † జాలము మాకొలవకల్లించుతకొ. 7
- చం. ఇన శశి భూది గంబర యు † కేత దధస్థ జగంబులేడు నొం
ట, నొకట నూర్ధ్వర ప్రభువ † నంబులు లోచినదేది? దేనిధ
క్తిని గడుగ స్మరించి యుల † తీర్థము మజ్జగముం బనిత్రముం
బొనరుచుచుండె నవ్వడుగు † బ్రోడ వదాబ్జము మమ్మునేలుతకొ. 8
- చం. అలకృతపీర్వకంఠన స † హ్రుభుజాగ్ర కడుష్ట రక్తధా
రలఁ బదనక్కి దుర్జయ ధ † రావుల శీర్షము లిర్వదొక్కమా

